NADİRİ TEFSİRİ-3

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

8-ENFÂL SÛRESİ

Bu sûre 75 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Enfâl, asıl üzerine fazladan bir şey bina etmek demektir. Namaz, oruç gibi ibâdetlerde farzın üzerine fazladan yapılan ibâdetlere nâfile denildiği gibi. Bu sûrenin ismi olan Enfâl'in anlamı ise, cihat neticesinde düşmandan alınan ganîmet mallarıdır. Bu kelimenin kullanılmasının sebebi Allah'u Teâlâ, cihat yapanlara, âhirette büyük sevap vaad ettiği gibi dünyâda iken de ganîmeti fazladan bir nîmet olarak helâl kılmasıdır. Çünkü önceki ümmetlere ganîmet malları helâl değildi. Ümmet-i Muhammed'e ise helâl kılınmıştır.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3). Ganîmet malları hakkında Süre-i Enfâl, Âyet 69 ve izahına bakınız.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَنْفَالِۜ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْۖ وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُٓ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ (١))

1. Ey Resûlüm! Sana ganîmetler hakkında sorarlar. De ki: ″Ganîmetler, Allah'a ve Resûle aittir. Eğer Mü'minler iseniz, Allah'tan korkun (ganîmetlerin nasıl taksim edileceği hususunda ihtilaf etmeyin), aranızı ıslah edin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin.″

İzah: Bedir Harbi'nde elde edilen ganîmetlerin ne şekilde taksim edileceği Müslümanlar arasında ihtilaf konusu olmuştu. Çünkü ilk defa ganîmet elde edildiği için, hükmü bilinmemekteydi. Nihâyet ganîmetler hakkında ne yapılması gerektiği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorulmuş ve bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu'nun babasından, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ جِئْتُ بِسَيْفٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ شَفَى صَدْرِي مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَوْ نَحْوَ هَذَا هَبْ لِي هَذَا السَّيْفَ فَقَالَ هَذَا لَيْسَ لِي وَلَا لَكَ فَقُلْتُ عَسَى أَنْ يُعْطَى هَذَا مَنْ لَا يُبْلِي بَلَائِي فَجَاءَنِي الرَّسُولُ فَقَالَ

إِنَّكَ سَأَلْتَنِي وَلِيس لِي وَإِنَّهُ قَدْ صَارَ لِي وَهُوَ لَكَ قَالَ فَنَزَلَتْ {يَسْأَلُونَكَ عَنْ الأَنْفَالِ} الآيَةَ (ت عن ابن سعد عن ابيه)

Bedir Savaşı’nda ganîmet mallarından bir kılıç getirdim ve: ″Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ müşriklere karşı hıncımı dindirdi. Bu sebeple bu kılıcı bana hibe et ″ dedim. Buyurdu ki: ″Bu kılıç ne senindir, ne de benim.″Ben, ″Belki savaşta benim gösterdiğim yararlılığı göstermeyen birine verilecektir″ dedim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma geldi ve ″Benden istedin ama benim değildi, artık benim oldu ve onu sana bağışlıyorum″ buyurdu ve ″Ey Resûlüm! Sana ganîmetler hakkında sorarlar…″ diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 1’in nâzil olduğunu söyledi.[1]

Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Ganîmetler, Allah’a ve Resûle aittir″ diye buyrulduğu için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ganîmetleri dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

مَا سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْإِسْلَامِ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ قَالَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَأَعْطَاهُ غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَرَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ أَسْلِمُوا فَإِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَاءً لَا يَخْشَى الْفَاقَةَ (م عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm adına ne istenirse muhakkak verirdi. Bir defasında kendisine (bir savaştan ganîmetlerle dönerken) bir adam gelmişti. Ona iki dağ arasını kaplayan koyun sürüsünü vermişti. Bu adam kavmine döndüğü zaman dedi ki: ″Ey kavmim! Müslüman olun. Çünkü fakirlikten korkmayan bir Peygamber gördüm.″[2]

Bu Hadis-i Şerif’te: ″Ey kavmim! Müslüman olun″ diye geçen ifadeden, o adamın da, kavminin de kâfir olduğu anlaşılmaktadır. Müslüman olmayan bir kişiye dahi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiç kimseye sormadan, dilediği şekilde ganîmetten mal vermesi, âyette geçtiği üzere ganîmetlerin Allah’a ve Resûlüne ait olduğundan dolayıdır. İşte ganîmetler hakkında Allah’u Teâlâ Resûlullah Efendimize dilediği gibi tasarruf etme yetkisi vermişti.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de: ″Ganîmetler, Allah’a ve Resûle aittir″ diye geçtiği için, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde bu mallar, halifesine yani Beyt’ul-Mal‘a kalmaktadır. Çünkü o mal, Allah’a ve Resûlüne ait olduğundan, bütün Müslümanların o malda hakkı vardır. Bu nedenle Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in malı, kendi evlatlarına mîras olarak kalmamıştır.

Bu husussta Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَتْ فَاطِمَةُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَتْ مَنْ يَرِثُكَ قَالَ أَهْلِي وَوَلَدِي قَالَتْ فَمَا لِي لَا أَرِثُ أَبِي فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا نُورَثُ وَلَكِنِّي أَعُولُ مَنْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُولُهُ وَأُنْفِقُ عَلَى مَنْ كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ (ت عن ابى هريرة)

Hz. Fâtıma, Hz. Ebû Bekir’e: ″Sen öldükten sonra mîrasçın kim olacaktır?″ diye sordu. Hz.Ebû Bekir de: ″Çocuklarım ve ailem″ diye cevap verdi.Bunun üzerine Hz. Fâtıma: ″O halde neden babam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mîrasını almayalım?″ deyince Hz. Ebû Bekir dedi ki: ″Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: ″Peygamberler mîras bırakmaz!″ diye buyurduğunu duydum. Ben de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geçimlerini karşılamakla sorumlu olduğu kişilerin geçimlerini karşılamakla sorumluyum. Ben de onun bağışta bulunduğu kişilere bağışta bulunacağım.″[3] Bu şekilde Hz. Ebû Bekir, Hz. Fâtıma’ya ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hanımlarına Beyt’ul-Mal’dan dilediği kadar vermiştir.

Ganîmetlerin genel olarak taksim edilme şekli hakkında Sûre-i Enfâl, Âyet 41 ve izahına bakınız.

Allah’a ve Resûlüne itaat hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32 ve Sûre-i Enfâl, Âyet 20 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 9.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 14 (57-58 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 555.

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 44; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 57.

(اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ (٢) اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۜ (٣) اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّاۜ لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌۚ (٤))

2-4. Mü’minler şu kimselerdir ki, Allah’u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer. Kendilerine Allah’ın âyetleri okunursa, îmanları artar ve Rablerine tevekkül ederler.* Onlar, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* İşte onlar, hakkıyla Mü’minlerdir. Onlar için Rableri

katında yüksek dereceler, bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Bu âyetlerde, hakkıyla Mü'min olanların özellikleri sayılmaktadır. ″Allah'u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer (cilâlanır)″ buyruğundan maksat; gece ve gündüz, gizli ve âşikar Allah'u Teâlâ'yı zikretmeleridir. ″Allah'ın âyetleri okunursa îmanları artar ve Allah'u Teâlâ'ya tevekkül ederler″ buyruğu, bu kimselerin îmanlarının ve tevekküllerinin herkesten fazla olmasıdır. ″Namazlarını kılarlar″ diye buyrulması, bu kimselerin farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazları kılmalarıdır. ″İnfak ederler″ buyruğu, bunların herkesten çok infak etmeleridir. Yoksa herkes kendi gücüne göre infakta bulunur. Dilenciye verilen çok az bir mal dahi infaktır. Bunun ayrı bir özellik sayılması için kişinin, Allah yolunda herkesten daha fazla infakta bulunması gerekir. İşte hakkıyla Mü'min olan kimseleri, diğer Mü'minlerden ayıran özellik, ibâdetlerinde herkesin yaptığından daha fazla yapmalarıdır.

Bu âyetlerde geçen ibâdetler genel olarak zikrullah, îman ve tevekkül, namaz ve cömertliktir. Bu ibâdetler şöyledir:

Hakkıyla Mü'minler o kadar çok zikrullah ederler. Zikrullahın ateşi kalplerini yakar. O kimsenin vücudu titrer, gözü ağlar, kalbi çarpar ve böylece kalbi nûrlanır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرِدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْمُسْتَهْتَرُونَ فِي ذِكْرِ اللّٰهِ يَضَعُ الذِّكْرُ عَنْهُمْ أَثْقَالَهُمْ فَيَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِفَافًا (ت عن ابى هريرة)

″Çalışanlar ileri geçtiler.″ Ashâb-ı Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?″ deyince, buyurdu ki: ″Zikrullahta kendilerinden geçenlerdir. Zikir onların ağırlıklarını indirir (günahlarını yok eder) ve onlar mahşer gününe hafiflemiş (günahsız) olarak gelirler.″[1]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

″Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah’u Teâlâ’yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı.″[2] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ve Ashâb-ı Kirâm’ın zikrullah yapması hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ فُقَرَاءَ أُمَّتِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ وَهُوَ نِصْفُ يَوْمٍ فَفَرِحَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ :أَفِيكُمْ مَنْ يُنْشِدُنَا؟ فَقَالَ بَدَوِيٌّ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اَللّٰهِ فَقَالَ: هَاتِ هَاتِ فَأَنْشَدَ الْبَدَوِيُّ: قَدْ لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوَى كَبِدِي فَلَا طَبِيبَ لَهَا وَلا رَاقِي إِلَّا الْحَبِيبُ الَّذِي قَدْ شُغِفْتُ بِهِ فَعِنْدَهُ رُقْيَتِي وَتِرْيَاقِي فَتَوَاجَدَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَوَاجَدَ الْأَصْحَابُ حَتَّى سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ مَنْكِبِهِ فَلَمَّا فَرَغُوا آوَى كُلٌّ وَاحِدٍ إِلَى مَكَانِهِ . قَالَ مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ: مَا أَحْسَنَ لَعِبَكُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ. فَقَالَ: مَهْ يَا مُعَاوِيَةُ لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَا يَهْتَزُّ عِنْدَ سَمَاعِ ذِكْرِ الْحَبِيبِ ثُمَّ اقْتَسَمَ رِدَاءَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَاضِرِهِمْ بِأَرْبَعَ مِائَةِ قِطْعَةٍ (عن انس بن مالك)

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındayken Cebrâil Aleyhisselâm indi ve ona: ″Yâ Resûlallah! Senin ümmetinden fakir olanlar, zengin olanlardan beş yüz yıl evvel Cennete girecek ki, o da Allah katında yarım gündür″[3] deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sevindi ve buyurdu ki: ″İçinizde beyit söyleyebileniniz var mı?″ Bunun üzerine bir bedevî: ″Evet, ben söylerim Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlü Ekrem de: ″Söyle söyle!″ diye buyurunca, o bedevî: ″Benim yüreğim Allah aşkı ile, ateşi ile yandı. Buna doktorlar hekimler çare bulamaz. Ancak o benim sevdiğim, Rabbimin lütfu, ihsanı buna çare olur″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vecid hâli geldi ve Ashâba da vecid hâli geldi. Hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hırkası omzundan yere düştü. Bu hâl geçince her birimiz tekrar yerlerimize oturduk. Muaviye b. Ebû Süfyan: ″Yâ Resûlallah! Herkesi hayrette bırakan bu hâl[4] ne güzeldi″ deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yâ Muâviye! Sevdiğinin ismini işitip de yerinden harekete gelmeyen kerim değildir.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zikrullahta üzerinden düşen hırkası, orada bulunan dört yüz Ashâb arasında pay edildi.[5]

Hz. Ali Kerremallâhu veche’den nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmaktadır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ سُنَّتِهِ فَقَالَ اَلشَّرِيعَةُ اَقْوَالِى وَالطَّرِيقَةُ اَفْعَالِى وَالْحَقِيقَةَ حَالِى اَلْمَعْرِفَةُ رَأْسُ مَالِي [فِى رِوَايَةٍ: وَمَعْرِفَةُ سِرِّى] وَالْعَقْلُ دِينِي وَالْحَسَبُ أَسَاسِي وَالشَّوْقُ مَرْكَبِي وَذِكْرُ اللّٰهِ

اَنِيسِي وَالثِّقَةَ كَنْزِي وَالْحُزْنُ رَفِيقِي وَالْعِلْمُ سِلَاحِي وَالصَّبْرُ رِدَائِي وَالرِّضَا غَنِيمَتِي وَالْفَقْرُ فَخْرِي, وَالزُّهْدُ حِرْفَتِي وَالْيَقِينُ قُوَّتِي وَالصِّدْقُ شَفِيعِي وَالطَّاعَةُ حَسَبِي وَالْجِهَادُ خُلُقِي وَقُرَّةُ عَيْنِي الصَّلاةُ [زَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَالصَّوْمُ حُجَّتِى] (انوار العاشقين عن على)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sünnetlerinin neler olduğunu sordum. Şöyle buyurdu: ″Şeriat kavlimdir (yapın veya yapmayın dediğim şeylerdir), tarikat fiilimdir (gece gündüz yaptığımdır), hakikat hâlimdir (Allah ile aramda olan aşk ve muhabbet halleridir), marifet sermâyemdir. (Bir rivâyette de; marifet sırrımdır, diye geçmektedir), akıl dînimin aslıdır, hakkı sevmek temel esasımdır, şevk benim bineğimdir, zikrullah gece gündüz yoldaşımdır, ilim silahımdır, sabır azığımdır, rızâ ganîmetimdir, dervişlik iftiharımdır, zühd sanatımdır, yakîn kuvvetimdir, doğruluk kalbimdir, taat ömrümün mahsulüdür, gazâ ahlâkımdır ve gözümün nûru namazdır (huşû ile kılınan namazdır.) (Bir rivâyette de ziyadeyle; oruç hüccetimdir, beni menzilime ulaştırandır, diye geçmektedir) ″[6]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 21'de şöyle buyurmuştur:

″Yemin olsun ki Resûlullah'ta, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır.″

Yine bu zâtlara Allah'ın âyetleri okununca, îmanları artar ve inançları, yakînleri kuvvetlenir. Kur'ân-ı Azîm'üş-Şân'da okunan âyetlerde Esrâr-ı İlahiyye'yi sezerler. Mûcizeleri, kerâmet-i evliyâyı tamamen tasdik ederler. Bir de her türlü belâ ve musîbetleri Allah'a tevekkül ile O'na havale ederler. Her işlerinde Allah'u Teâlâ'yı vekil tutar ve sabrederler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ (خ عن ابى هريرة)

″Allah'u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir.″[7]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ مَالِي وسَقِمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: ″Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı″

dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah’u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir.″[8]

Yine bu hakkıyla Mü’min olanlar, Allah’u Teâlâ’ya olan inançları kuvvetli olduğu için namazı devamlı ve çok kılarlar. Farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazlara devam ederler. Böyle olunca da Allah’u Teâlâ onları sever.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de, Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذُنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[9]

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok namaz kılardı. İbn-i Mes‘ud Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سَوْءٍ قِيلَ مَا هَمَمْتَ؟ قَالَ هَمَمْتُ أَنْ أَقْعُدَ وَأَذَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (خ ه عن ابن مسعود)

Bir gece ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kıldım. Resûlü Ekrem mütemâdiyen kâim (ayakta) idi. En sonu ben, fenâ bir iş işlemeyi düşündüm. Ona: ″Ne düşündün?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″İstedim ki ben oturayım da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalnız bırakayım.″[10]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de o şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ إِذَا صَلّى قَامَ حَتَّى تَفَطّرَ رِجْلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَصْنَعُ هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: "Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah'u Teâlâ bağışladığı[11] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?" deyince, buyurdu ki: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[12]

Bir de bu hakkıyla Mü'min olanlar, Allah'a inançları kuvvetli olduğundan rızıklarını, mallarını Hak yolunda yedirerek ve fakirlere vererek, esirgemeden sarf ederler. Çünkü Allah'u Teâlâ'ya inançları, yakînleri kuvvetlidir. Rızıklarının geleceğine inanırlar; acaba gelmezse ne oluruz, diye korkmazlar. Allah yolunda verdikçe, arkasının geleceğine tam inanırlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ اِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللّٰهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهُ اللّٰهِ تَعَالَى اِلَّا زَادَهُ اللّٰهِ بِهَا كَثْرَةً (هب عن ابى هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da Allah'u Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'u Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[13]

İşte bunlar hakkıyla Mü'mindirler. Bunlara Allah'u Teâlâ hem dünyâ, da hem de âhirette büyük dereceler verir. Bunlar, Esrâr-ı İlâhiyye'ye ve Gurbiyet-i İlâhiyye'ye nâil olurlar. Bir de böyle çalışanları affedeceğini ve ibâdetlerinin sonunda bol rızık, bol servet ve zenginlik vereceğini vaad etmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَفَظَ سُنَّتِى اَكْرَمَهُ اللّٰهُ بِاَرْبَعِ خِصَالٍ اَلْمُحَبَّةُ فِى قُلُوبِ الْبَرَرَةِ وَالْهَيْبَةُ فِى قُلُوبِ الْفَجَرَةِ وَالسَّعَةُ فِى الرِّزْقِ وَالثِّقَةُ فِى الدِّينِ.

"Her kim sünnetimi muhafaza ederse, Allah'u Teâlâ ona dört büyük haslet verir. Mü'minlerin kalbine sevgisini koyar. Fâcirlerin kalbine heybetini koyar. Rızkına

bolluk verir. Dîninde inancı kuvvetli olur.″[14]

İşte yukarıda geçen Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde nâfile ibâdet olarak sayılan bu özellikler, Sünnet-i Resûlullah’ı yaşayan kimselerde olur. Bu da Sünnet-i Resûlullah’ın ne kadar önemli olduğunu gösterir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 12.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

[4] Burada kastedilen mânâ; ″Herkesi hayrete düşüren zikrullahtaki vecid hâli ″dir. Vecid de, sözlükte; kuvvetli aşk hâli, aşk sarhoşluğu, coşkunluk gibi anlamlara gelmektedir. Buradaki anlamı da; ″Kişinin Allah aşkından kendisini kaybetmesi″ demektir.

[5] Bakınız: Eşrefoğlu Rûmi, Müzekk’in-Nüfus, s. 246.

[6] Envâr’ul-Âşikîn, s. 262.

[7] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[8] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[9] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

[10] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 584; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’us-Salât 200.

[11] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[12] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[13] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr’ul-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

[14] Mecmâ’ul-Âdâb, s. 66.

( )كَمَٓا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّۖ وَاِنَّ فَرٖيقًا مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ لَكَارِهُونَۙ (٥ (

5. Nasıl ki, Rabbin seni hak uğrunda evinden çıkarmıştı. Mü'minlerden bir kısmı ise şüphesiz ki, bunu hoş görmüyorlardı.

İzah: Ey Mü'minler! Siz savaş için evinizden çıktığınızda, Şam'dan gelen Ebû Süfyan'ın kervanına gitmeyi istemiştiniz. Allah'u Teâlâ ise sizin Bedir'de güçlü olan müşriklere karşı savaşmanızı istedi. Bu, içinizden bâzınızın hoşuna gitmedi. Buna rağmen, Allah'ın yardımıyla kolay bir zafer ve çok sayıda ganîmet elde ettiniz. Şimdi de ganîmetler konusunda hükmün Allah'a ve Resûlüne ait olduğu hususu, yine bâzınızın hoşuna gitmedi. İşte Bedir'deki savaş nasıl ki sizin için hayırlı olduysa, ganîmetlerin Allah'a ve Resûlüne ait olduğunun hükmü de sizin için daha hayırlıdır, demektir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 216'da şöyle buyurmuştur:

″… Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'u Teâlâ (sizin için hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz.″

Aşağıdaki Sûre-i Enfâl, Âyet 6-7'de bu Kureyş kervanı ve Bedir'deki savaş anlatılmaktadır.

(يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُونَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٦

6. Hak açıkça ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sevk olunuyorlarmış gibi, hak olan cihat hususunda seninle münâkaşa ediyorlardı.

İzah: Bir kısım Mü'minler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: ″Sen bize düşmanla karşılaşacağımızı bildirmedin ki, onlarla savaşmak için hazırlık yapalım. Biz, yalnız Şam'dan gelen ticaret kervanını yakalamak için çıkmıştık″ diyerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile mücâdele etmişlerdi. Halbuki bu cihadı, Allah'ın emriyle yaptığı ortaya çıkmıştı. Onlar, düşmanla karşılaşmayı sevmediklerinden, sanki ölüme sürükleniyormuş gibi olmuşlardı. İşte Allah'u Teâlâ âyette, onların bu durumunu haber vermektedir.

(وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّٓائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَۙ (٧) لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَۚ (٨

7-8. Ve hani, Allah'u Teâlâ size (biri Kureyş kervanı, diğeri Mekke müşrikleri olan) iki taifeden birinin sizin olacağını vaad ediyordu. Siz de zayıf olanın

(Kureyş kervanının) sizin olmasını istiyordunuz. Halbuki Allah'u Teâlâ, emirleriyle hakkı ortaya çıkarmayı ve kâfirleri kökünden kesmeyi murad ediyordu.* Bu, mücrimler istemese de, Allah'u Teâlâ'nın hakkı ortaya çıkarması ve bâtılı ortadan kaldırması içindir.

İzah: Kureyş kervanında; Ebû Süfyan, Amr İbn'ul-As, Amr İbn-i Hişam ve beraberlerinde kırk süvâri bulunuyordu. Şam'dan büyük bir ticaret ile Mekke'ye gelmekte olan bu kervanı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbına haber vermesi üzerine Mü'minler, kervanı ele geçirmek için yola çıkmışlardı. Bu haber Mekke'ye ulaşınca, Ebû Cehil'in tahrik ve teşvikiyle Mekke müşrikleri toplanarak kervanın muhafazası için Bedir mevkiine gelmişlerdi.

Allah'u Teâlâ, Resûlü vâsıtasıyla bu iki taifeden birini seçmelerini vaad buyurdu. Mü'minler kervanı seçtiler, Allah'u Teâlâ da Mekke müşriklerini kökünden kesmeyi murad etti.

Sonuçta Mü'minler, Allah'ın emrini yerine getirmek için kendi-lerinden kat kat daha güçlü olan müşrik ordusu ile Bedir'de savaştılar ve Allah'ın yardımıyla büyük bir zafer kazandılar. Müşrik olan Mekke beylerinden ve onların yakınlarından yetmiş kişiyi öldürmüşler, yetmiş kişiyi de esir almışlardı. Böylece Mekke müşriklerinin bütün güçleri kırılmıştı. Ayette Allah'u Teâlâ'nın, ″Kâfirleri kökünden kesmeyi murad ediyordu″ buyruğu gerçekleşmiş oldu. Ancak alınan yetmiş esirin serbest bırakılmasıyla müşrikler tekrar toparlanarak güç, kuvvet bulup İslâm'â yeniden tehtit oluşturmuşlar ve Uhud ve Hendek savaşlarında Müslüman-lara büyük zarar ve sıkıntı vermişlerdir. Bu esirlerin bırakılmasının hatâ olduğunu Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 67-68'de haber vermiştir.

(اِذْ تَسْتَغٖيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنّٖي مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفٖينَ (٩)

9. O zaman, Rabbinizden gâlibiyet için yardım istiyordunuz. O da, ″Şüphesiz Ben size, ardı ardına gelen bin melek ile yardım ederim″ diye duânıza icâbet buyurmuştu.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

نَظَرَ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ وَهُمْ أَلْفٌ وَأَصْحَابُهُ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَبِضْعَةُ عَشَرَ رَجُلًا

فَاسْتَقْبَلَ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ الْقِبْلَةَ ثُمَّ مَدَّ يَدَيْهِ وَجَعَلَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ اللّٰهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي اللّٰهُمَّ آتِنِي مَا وَعَدْتَنِي اللّٰهُمَّ إِنْ تُهْلِكْ هَذِهِ الْعِصَابَةَ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تُعْبَدُ فِي الْأَرْضِ فَمَا زَالَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ مَادًّا يَدَيْهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ حَتَّى سَقَطَ رِدَاؤُهُ مِنْ مَنْكِبَيْهِ فَأَتَاهُ أَبُو بَكْرٍ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَأَلْقَاهُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ الْتَزَمَهُ مِنْ وَرَائِهِ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ كَفَاكَ مُنَاشَدَتَكَ رَبَّكَ إِنَّهُ سَيُنْجِزُ لَكَ مَا وَعَدَكَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى {إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ} فَأَمَدَّهُمْ اللّٰهُ بِالْمَلَائِكَةِ (ت عن عمر بن الخطاب)

Bedir Günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, müşriklere baktı. Bin kişi olduklarını gördü. Ashâbı ise üç yüz on üç kişi idi.[1] Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kıbleye yöneldi, sonra ellerini kaldırdı. Rabbine şöyle niyaz etti:

″Allah'ım! Bana vaadini yerine getir! Allah'ım, bana vaadini yerine getir! Allah'ım! Eğer Sen İslâm ehlinden bu topluluğu helâk edecek olursan, yeryüzünde Sana ibâdet edecek kimse kalmayacaktır.″ Kıbleye yönelmiş ve ellerini kaldırmış olduğu halde, Rabbine o kadar çok niyaz etti ki, hırkası omuzlarından düştü. Sonra Hz. Ebû Bekir yanına gelerek, hırkasını alıp omuzlarına bıraktı ve: ″Yâ Resûlallah! Rabbinden istediğin yeter. Sana vaadini muhakkak yerine getirecektir.″ Bunun üzerine Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 9'u indirdi ve Allah'u Teâlâ, melekleri onlara yardımcı olarak gönderdi.[2]

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: ″Şüphesiz Ben size, ardı ardına gelen bin melek ile yardım ederim″ diye buyurmuştur. Bedir Günü, yardım için Peygamber Efendimiz duâ etmiş ve Mü'minler de âmin demişlerdi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ onlara bin melekle yardım etmiş, daha sonra meleklerin sayısı üç bin, sonra da beş bin olmuştur.[3]

Bedir Harbi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 123 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Siyer 37'de açıkça üç yüz on üç kişi diye geçmektedir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 9.

[3] Bu hususta bakınız: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125.

( )وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَلِتَطْمَئِنَّ بِه۪ قُلُوبُكُمْۚ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ۟ (١٠ (

10. Allah'u Teâlâ'nın size meleklerle yardım etmesi, ancak sizi müjdelemek ve

kalbinizin mutmain olması içindir. Yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bedir Savaşı'nda meleklerin yardımını Ashâb-ı Kirâm açıktan görmüşlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا رَجُل مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَشْتَدّ فِي أَثَر رَجُل مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَمَامه إِذْ سَمِعَ ضَرْبَة بِالسَّوْطِ فَوْقه وَصَوْت الْفَارِس يَقُول أَقْدِمْ حَيْزُومُ إِذْ نَظَرَ إِلَى الْمُشْرِك أَمَامه فَخَرَّ مُسْتَلْقِيًا قَالَ فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ قَدْ حُطِّمَ وَشُقَّ وَجْهه كَضَرْبَةِ السَّوْط فَاخْضَرَّ ذَلِكَ أَجْمَع فَجَاءَ الْأَنْصَارِيّ فَحَدَّثَ بِذَلِكَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ صَدَقْت ذَلِكَ مِنْ مَدَدِ السَّمَاء الثَّالِثَة (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Müslümanlardan birisi önündeki müşriklerden birinin peşinden koşarken, birden bir kamçı ve bir atlı sesi işitti. Atlı: ″Yâ Hayzûm! durma ilerle, ileri atıl″ diyordu. Bir de önündeki müşriğe baktı ki, upuzun yere yıkılıp serilmiş. Ona baktı ve gördü ki burnu ezilmiş, kamçı vuruşu gibi yüzü yarılmış, Ensârdan olan bu zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip olayı haber verice, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Doğru söyledin. O, üçüncü semânın imdâdın-dandır.″[1]

Yine Bedir Ehli'nden olan Rafi b. Hadic Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ جِبْرِيلُ أَوْ مَلَكٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا تَعُدُّونَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا فِيكُمْ قَالُوا خِيَارَنَا قَالَ كَذَلِكَ هُمْ عِنْدَنَا خِيَارُ الْمَلَائِكَةِ (ه عن رافع بن خديج)

Cebrâil veya bir melek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ″Bedir Savaşı'na katılan Sahâbîleri kendi aranızda nasıl bir mertebeye sahip olarak sayarsınız?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Onları Müslümanların hayırlılarından sayarız.″ Bunun üzerine Cebrâil de: ″Bizler de Bedir Savaşı'na katılan melekleri, böyle sayarız″ dedi.[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 20.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 30.

(اِذْ يُغَشّ۪يكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِه۪ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَۜ (١١)

11. Yine yâd edin ki, Allah’u Teâlâ kendi katından bir emniyet olmak üzere sizleri uykuya daldırmıştı. Sizi temizlemek ve şeytanın vesvesesini sizden gidermek, kalplerinizi takviye etmek ve ayaklarınızı yerinde sâbit kılmak için üzerinize gökten yağmur yağdırmıştı.

İzah: İslâm ordusu, Bedir’e yakın kumluk bir alanda konaklamıştı. Öyle ki, yürürken insanların ve hayvanların ayakları gömülüyordu. Kureyşliler önceden gelip Bedir kuyularını zaptettikleri için, Mü’minler susuzluktan zahmet çekiyorlardı. Bu sebeple şeytan, Mü’minlerden bâzılarının kalbine susuzluktan ölme korkusu ve vesvesesi vermişti. Halbuki Allah’u Teâlâ, Kureyş ordusunun içine bir korku düşürmüş ve Mü’minlere de tatlı bir uyku hâli vermişti. Kureyşlilerin, Müslümanlardan kuvvetleri kat kat fazla olmasına rağmen, onlar endişe içinde sabahlamışken, Müslümanlar emniyetle uyumuşlardı.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâb ile çölde susuz kalmışlardı. Su ikmâli çok zordu. Peygamberimiz bir dere yatağına toprak yığarak bir set yapmalarını emretti. Toprak yığıldı. Peygamberimiz ellerini açıp duâ etti. Yağmur yağdı ve oraya su toplanıp gölet oluştu. Böylece harp esnasında su sıkıntısı ortadan kalkmıştı. Bu hâdise Ramazan ayının on yedisinde Cuma günü gerçekleşmiştir.

اِذْ يُوحِي رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنّ۪ي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ سَاُلْق۪ي ف۪ي قُلُوبِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ (
فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍۜ (١٢) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ (١٣) ذٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَاَنَّ لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابَ النَّارِ (١٤)

12-14. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, (size yardım etmesi için) gönderdiği meleklere: ″Ben sizinle beraberim, îman edenlere sebat verin. Ben, kâfirlerin kalplerine korku koyarım! Kâfirlerin boyunlarının üstüne vurun ve bütün parmaklarına vurun″ diye vahyettiği vakti zikret.* Kâfirlerin bu âkıbeti, onların Allah’a ve Resûlüne muhalefetlerinden dolayıdır. Her kim Allah’a ve Resûlüne muhalefet ederse, şüphesiz ki Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.* Ey kâfirler! Bu, şimdiki azâbınızdır, tadın bunu! Şüphesiz ki, kâfirler için Cehennem azâbı da vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Rebî’ İbn-i Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّاسُ يَوْمَ بَدْرٍ يَعْرِفُونَ قَتْلَى الْمَلَائِكَةِ مِمَّنْ قَتَلُوا هُمْ بِضَرْبٍ فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَعَلَى الْبَنَانِ مِثْلَ سِمَةِ النَّارِ

(قَدِ أحْرِقَ بِهِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن الربيع بن أنس

"Boyunlarının üzerine vurulmuş olması, parmakları üzerinde ateşle yakılmış gibi dağlama işâreti olması ile insanlar, meleklerin öldürdük-lerini kendi öldürdüklerinden ayırt edebiliyorlardı."[1]

Sonuçta Bedir'de Ebû Cehil de dahil, on ikisi bey olmak üzere toplamda yetmiş kâfir öldürülmüştür. Bu kâfirlerin sonunun nasıl olduğu hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hz. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir'de savaşanları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَئُوا تِيكَ فَجُعِلُوا فِي بِئْرٍ فَأَتَاهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللّٰهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تُكَلِّمُ أَجْسَادًا لَا أَرْوَاحَ فِيهَا فَقَالَ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ. (ن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: "Allah'ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer olacaktır" buyurdu. Hz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak dîn ile gönderen Allah'a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: "Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum." Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz" buyurdu.[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 26

[2] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

يَا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِذَا لَقٖيتُمُ الَّذٖينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَۚ (١٥) وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُٓ اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَٓاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ (١٦)

15-16. Ey îman edenler! (Savaş için ilerlerken) kâfir ordusuyla karşılaştığınız zaman, onlardan kaçmayın.* Onlarla karşılaştığınız gün, savaş taktiği icâbı yahut

Müslüman bir fırkaya takviye maksadı olmaksızın kâfirlerden kaçan kimse, Allah'ın gazabına uğrar. Onun varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Bu âyetlerin hükmü, Allah yolunda hak olan cihattan kaçan herkes için geçerlidir. Çünkü cihattan kaçmak, Allah'a ortak koşmak gibi en büyük günahlardandır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللّٰهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

"Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçının." Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah! Onlar nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah'u Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü'min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır."[1]

Bu âyet Bedir'de savaşanlar hakkında nâzil olmasına rağmen, hükmü bütün Mü'minler için geçerlidir. Kâfirlerle karşılaşan bir Mü'min, savaş taktiği icâbı veya Müslüman bir topluluğa takviye maksadı olmaksızın kâfirden korkarak kaçarsa, Cehenneme düşer. Ancak tevbe kapısı her zaman açıktır.

Bu konuda da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيَّ الْقَيُّومَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ قَدْ فَرَّ مِنَ الزَّحْفِ (د ت عن بلال بن يسار بن زيد)

"Her kim kendisinden başka ilah bulunmayan, Hayy ve Kayyûm olan Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tevbe ederim derse, Allah'u Teâlâ, savaştan kaçmış olsa dahi onu bağışlar."[2]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

كُنْتُ فِي سَرِيَّةٍ مِنْ سَرَايَا رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَاصَ النَّاسُ حَيْصَةً وَكُنْتُ فِيمَنْ حَاصَ فَقُلْنَا كَيْفَ نَصْنَعُ وَقَدْ فَرَرْنَا مِنَ الزَّحْفِ وَبُؤْنَا بِالْغَضَبِ ثُمَّ قُلْنَا لَوْ دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ فَبِتْنَا ثُمَّ قُلْنَا لَوْ عَرَضْنَا أَنْفُسَنَا عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنْ كَانَتْ لَهُ تَوْبَةٌ وَإِلَّا ذَهَبْنَا فَأَتَيْنَاهُ قَبْلَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ فَخَرَجَ فَقَالَ مَنْ

الْقَوْمُ قَالَ فَقُلْنَا نَحْنُ الْفَرَّارُونَ قَالَ لَا بَلْ أَنْتُمْ الْعَكَّارُونَ أَنَا فِئَتُكُمْ وَأَنَا فِئَةُ الْمُسْلِمِينَ قَالَ فَأَتَيْنَاهُ حَتَّى قَبَّلْنَا يَدَهُ
(حم عن عبد اللّٰه بن عمر))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in göndermiş olduğu seriyyelerden birinde idim. İnsanlar hezimete uğradılar, ben de hezimete uğrayanlar içinde idim. Biz: ″Savaştan kaçtık ve Allah’ın gazabı ile döndük, ne yapacağız″ dedik. Sonra ″Medîne’ye girsek de gecelesek, nasıl olur?″ dedik. Daha sonra, ″Kendimizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e arz etsek. Şâyet bizim için tevbe varsa ne âlâ, değilse gitsek″ dedik. Sabah namazından önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldik, çıktı ve ″O topluluk kimdir?″ diye sordu. Biz: ″Kaçanlarız″ dedik. ″Hayır, aksine siz yardımını istemek üzere imamınıza dönenlersiniz ve ben, sizin topluluğunuzum. Ben Müslümanların dönüp katılacakları topluluğum″ buyurdu. Bunun üzerine biz yanına vardık ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in elini öptük.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim, Îman 38 (145).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Vitr 26; Sünen-i Tirmizî, Daavât 117

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5128.

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْۖ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰىۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَٓاءً حَسَنًاۜ اِنَّ (
اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٧) ذٰلِكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ (١٨))

17-18. Ey Mü’minler! (Bedir’de) o kâfirleri siz öldürmediniz, lâkin (sizin elinizle) Allah öldürdü. Ey Resûlüm! Kâfirlere (bir avuç toprak) attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı. Allah’u Teâlâ bunu, güzel bir imtihanla Mü’minleri denemek için yaptı. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.* Ey Mü’minler! Bu yardımlar sizin içindir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kâfirlerin hilesini boşa çıkarandır.

İzah: Bedir’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yerden bir avuç toprak alarak kâfirlerin üzerine atmış ve mûcize olarak o toprak, bütün kâfirlerin gözlerine isâbet etmişti. Bu mûcize de kâfirlerin bozguna uğramasında büyük etken olmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

أَخَذَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْضَة مِنْ تُرَاب فَرَمَى بِهَا فِي وُجُوه الْقَوْم وَقَالَ شَاهَتْ الْوُجُوه (ابن

كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Bedir Savaşı’nda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir avuç toprak aldı ve müşriklerin yüzlerine doğru serperken şöyle buyurdu: ″Yüzleri berbat olsun.″[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Kâfirlere (bir avuç toprak) attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı″ diye geçen bu ifade ile ilgili de Hadis-i Kudsî’de, Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذُنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[2]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ bunu, güzel bir imtihanla Mü’minleri denemek için yaptı″ diye buyrulmaktadır. İmtihan, Mü’minlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte kendilerinden sayı ve techizat olarak çok üstün olan müşrik ordusuna karşı savaşa girmeleridir. Bu imtihanın güzel olması da, kazanılması imkansız gibi görünen bu savaşı Allah’ın yardımıyla kolay bir şekilde kazanmaları ve çok miktarda ganimete nâil olmalarıdır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 31

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

(اِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَٓاءَكُمُ الْفَتْحُۚ وَاِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَعُودُوا نَعُدْۚ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْۙ وَاَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُؤْمِنٖينَ۟ (١٩)

19. Ey müşrikler! Eğer fetih istiyorsanız, işte size fetih geldi. Eğer (küfre ve Resûle düşmanlığa) son verirseniz, bu sizin için hayırlıdır. Eğer (harp etmek için) tekrar dönerseniz, Biz de döneriz (Mü’minlere yardım eder, sizi helâk ederiz). Sizin topluluğunuz çok olsa da, topluluğunuzun size hiçbir faydası

olmayacaktır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, Mü’minlerle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Ey müşrikler! Eğer fetih istiyorsanız, işte size fetih geldi″ diye geçen ifade, kâfirler ile alay etmek içindir. Yoksa hakikatte onlara fetih ve yardım gelmeyip, aksine helâke uğramışlardır.

Bu hususta Abdullah b. Sa’lebe b. Suayr Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ حِينَ الْتَقَى الْقَوْمُ اللّٰهُمَّ أَقْطَعَنَا الرَّحِمَ وَآتَانَا بِمَا لَا نَعْرِفُهُ فَأَحْنِهِ الْغَدَاةَ فَكَانَ الْمُسْتَفْتِحَ (حم عن عبد اللّٰه بن ثعلبة بن صعير)

Ebû Cehil, Bedir Savaşı’nda şöyle demişti: ″Ey Allah’ım! O, akrabalık bağını kopardı. Bizlere bilmediğimiz şeyleri getirdi. Yarın sen onu helâk et.″ Ebû Cehil böyle söyleyerek fetih istemişti.[1] Allah’u Teâlâ onlarla bir nevi alay etmektedir. Yani onlar fetih istemiş, fakat fetih Müslümanlara nasip olmuştur.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Eğer (harp etmek için) tekrar dönerseniz, Biz de döneriz (Mü’minlere yardım eder ve sizi helâk ederiz)″ diye buyrulmaktadır. Bedir Savaşı’ndan sonra her ne kadar Uhud ve Hendek savaşlarında Müslümanlar büyük sıkıntılar çekmişse de, Allah’u Teâlâ Mekke’nin fethiyle Mü’minleri müşriklere karşı muzaffer edip, onları ve bâtıl inaçlarını yok etmiştir.

İslâm tarihine bakıldığı zaman, kâfirler başlangıçta Peygamberlere karşı gelip İslâm’a karşı zâhirde üstünük sağlasar da sonuçta Allah’u Teâlâ, İslâm’ı küfre gâlip getirerek o kâfirleri helâk etmiştir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 9’da şöyle buyurmuştur:

″Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur.″

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22551.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَاَنْتُمْ تَسْمَعُونَۚ (٢٠) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذٖينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٢١)

20-21. Ey îman edenler! Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Dâvetini işittiğiniz halde, Peygamberden yüz çevirmeyin.* Sakın, dinlemedikleri halde ″Dinledik″

diyenler gibi olmayın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, birçok Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’a ve Resûlüne itaat edilmesi″ gerektiği emredilmektedir.

″Allah’a itaat edin″ buyruğu, Kur’ân ile amel etmektir. ″Resûlüne itaat edin″ buyruğu da, Sünnet-i Resûlullah ile amel etmektir. Ancak bu şekilde olursa Allah’a ve Resûlüne itaat edilmiş olur. Bir kimse Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnetini kabul edip, gücünün yettiği kadar da yapmaya çalışırsa, ibâdet hususunda her ne kadar noksanı da olsa, bu kimse Resûlü Ekrem Efendimize itaat etmiş olur. Ancak bir kimse ″Ben sâdece Kur’ân ile amel ederim, sünnete gerek yoktur″ diyerek Sünnet-i Resûlullah’ı hafife alarak inkar ederse, bu kimse Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e itaat etmemiş olur ve bu sebeple de küfre düşer.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساكر عن ابى ايوب)

″Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir.″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet: 3-4’te de şöyle buyurmuştur:

″O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.″

Bu âyetlerde Hakk Teâlâ açıkça, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözlerinin ve uygulamalarının kendisinin rızâsından ayrı olmadığını beyan etmektedir.

Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bir kısmı da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلا يُوشِكُ شَبْعَانٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمُ الْحِمَارُ الأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَلَا لُقَطَةُ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَغْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاهُ. (د طب عن المقدام بن معدي كربٍ)

″Haberiniz olsun! Bana Kur’ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: ″Bize Kur’ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in haram kıldığı da Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı gibidir.″[2] ″Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni’nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَى أَحَدُكُمْ اَنْ يُكَذِّبَنِى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللّٰهِ دَعْ هَذَا وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ (أبو نصر السجزى في الابانة وقال غريب عن جابر أبو نصر عن أبى سعيد)

″Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanlayacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, ″Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur’ân’dakini bana getir″ der.″[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] Rudâni, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, 315/10; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 983.

اِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (٢٢) وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَاَسْمَعَهُمْ وَلَوْ اَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٢٣)

22-23. Şüphesiz ki, Allah katında yeryüzünde yürüyen canlıların en şerlisi, akıllarını kullanmayan sağır ve dilsizlerdir.* Eğer Allah’u Teâlâ onlarda bir hayır görseydi, elbette hakkı onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi bile, elbette yine yüz çevirerek dönüp giderlerdi.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, kâfir ve münâfıkların niyetlerinin bozuk olduğundan bahsetmektedir. Çünkü bunlar, Allah’ın âyetlerini ve Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerini gördükleri halde, ona îman etmek istemediler ve nefislerine hoş geleni tercih edip, şeytana uydular. Allah'u Teâlâ da bunların bu niyetinden dolayı, onları hidâyete erdirmedi ve onların kalplerini mühürledi. Artık onlar, ne aklını kullanıp hakkı bilir, ne de hakikatleri görebilir. Onlar, hayvanlardan bile daha aşağıdırlar.

Bunlar hakkında Sûre-i Furkân, Âyet 43-44'te de şöyle buyrulmuştur:

"Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Artık ona sen mi vekil olacaksın?* Yoksa sen onların çoğunu işitir, anlar mı sanırsın? Onlar, ancak hayvan gibidirler. Hattâ tuttukları yol bakımından hayvandan daha aşağıdırlar."

İşte onların bu duruma düşmeleri, akıllarını kullanmayıp, nefsin arzularına uyarak küfürde ısrar etmelerinden dolayıdır. Yoksa Allah'u Teâlâ kullarına aslâ zulmetmez.

Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de şöyle buyurmuştur:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اسْتَجٖيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيٖيكُمْۚ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ وَاَنَّهُٓ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

24. Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin. Bilin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ, kişi ile kalbi arasına girer (kalbinize sizden daha yakındır). Ve muhakkak ki siz, O'nun huzurunda toplanacaksınız.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e mutlak sûrette itaat edilmesi gerektiğine dair Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أُجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلْ اللّٰهُ {اسْتَجِيبُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ثُمَّ قَالَ لِي لَأُعَلِّمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ السُّوَرِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ أَلَمْ تَقُلْ لَأُعَلِّمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُهُ (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebevî’de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: ″Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum″ dedim. Bana: ″Allah’u Teâlâ, kitabında: ″Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah’a ve Resûle icâbet edin…″[1] diye buyurmuyor mu?″ dedi ve sözüne şöyle devam etti: ″Mescitten çıkmazdan önce, sana Kur’ân-ı Kerîm’in en büyük sûresini öğreteyim mi?″ dedi ve elimden tuttu. Mescitten çıkacağı sırada ben: ″Yâ Resûlallah! Sana en büyük sûreyi öğreteceğim, dememiş miydiniz?″ dedim. Bunun üzerine bana: ″O sûre, Elhamdulillâhi Rabbi’l âlemîn’dir ki, Seb’ül-Mesânî’dir ve bana verilen Yüce Kur’ân’dır″ buyurdu.[2]

Yine bu âyetin devâmında geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’nın, kulların kalplerinde olanı daha iyi bildiğine dair Sûre-i Kâf, Âyet 16’da da şöyle buyrulmuştur:

″Yemin olsun ki, insanı Biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.″

[1] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

(وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصٖيبَنَّ الَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَٓاصَّةًۚ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ شَدٖيدُ الْعِقَابِ (٢٥ (

25. Fitneden sakının. Çünkü o, içinizden sâdece zulmedenlere dokunmaz. Bilin ki, şüphesiz Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Ey Müslümanlar! Öyle gayr-i meşrû bir hareketten, felâkete sebep olacak bir hâdisenin meydana gelmesinden sakının ki, o fitnenin kötülüğü, felâketi; maddî ve mânevî zararları sizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz, bilakis zulmetmemiş, o hâdiseyi fiilen yapmamış olanlara da zarar verir. Meselâ: Bir cemiyet arasında bir takım gayri meşrû şeyler yapılıp dururken bunları yapanların engellenmesine çalışılmaması, umûmi bir sorumluluğa, bir kötülüğe sebep olabilir.

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِعَمَلِ الْخَاصَّةِ حَتَّى يَرَوْا الْمُنْكَرَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ وَهُمْ قَادِرُونَ عَلَى أَنْ يُنْكِرُوهُ فَلَا يُنْكِرُوهُ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَذَّبَ اللّٰهُ الْخَاصَّةَ وَالْعَامَّةَ (حم عن عدى)

″Allah'u Teâlâ bir kimsenin veya taifenin yaptığıyla umuma azap etmez. Ancak onların yaptıkları kötü fiili aralarında görür ve düzeltmeye de imkânları olduğu halde müdahale edip düzeltmez iseler, o zaman azap hepsine uğrar.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوُنَّ عَنْ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللّٰهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْ عِنْدِهِ ثُمَّ لَتَدْعُنَّهُ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَكُمْ (حم ت عن حذيفة بن اليمان)

″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ya iyiliği emredip kötülükten nehyedersiniz, ya da Allah'u Teâlâ, katından sizin üzerinize bir cezâ gönderir. Sonra onun kaldırılması için Allah'a duâ ederseniz de duânızı kabul etmez.″[2]

Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ da şöyle anlatmıştır:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحْمَرًّا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحَلَّقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ (خ م عن زينب بنت جحش)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: ″Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Arab'a vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı″ buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. ″Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!″ diye buyurdu.[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17057.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fiten 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22212.

[3] Sahih-i Buhâri, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

(وَاذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلٖيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ تَخَافُونَ اَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاوٰيكُمْ وَاَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهٖ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٢٦))

26. Ey îman edenler! O vakti zikredin ki, siz yeryüzünde az ve zayıf idiniz. Kâfirlerin sizi mağlup ve perişan etmesinden korkardınız. Allah'u Teâlâ sizi Medîne'ye yerleştirdi, yardımıyla kuvvetlendirdi ve size temiz şeylerden (ganîmetlerden) rızık verdi ki şükredesiniz.

İzah: Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'nın, üzerinizdeki nîmetlerini hatırlayın ki, Mekke'de iken sizler, az ve zayıf idiniz. Müşrikler tarafından küçümseniyor, dîninizden dönmeye zorlanıyor ve çeşitli işkencelere maruz kalıyordunuz. Allah'u Teâlâ sizleri Medîne'ye yerleştirdi. Oranın sakinleri olan Ensâr ile size yardım etti. Onlar vâsıtasıyla Bedir Savaşı'nda muzaffer oldunuz ve bu savaşın sonunda birçok ganîmetler elde ettiniz, demektir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَخُونُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا اَمَانَاتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٢٧))

27. Ey îman edenler! Allah'a ve Resûle hâinlik etmeyin ve emânetlerinize de hıyânette bulunmayın. Halbuki siz bilirsiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Allah'a hâinlik etmek, onun farzlarını bilerek terk etmekle, Resûlüne hâinlik etmek de, onun sünnetlerini bilerek inkar edip yapmamakla olur. Kendi emânetlerine hıyânet de, Allah'u Teâlâ'nın kullarını sorumlu tuttuğu görevleri yerine getirmemekle olur.

(وَاعْلَمُوٓا اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظٖيمٌ (٢٨))

28. Ey îman edenler! Bilin ki, şüphesiz mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme; malların ve çocukların, Müslümanları Allah yolundan alıkoyabilecek bir imtihan vesilesi olabileceğini, bu itibarla Müslümanların bunlara kapılmayarak sâlih amellerde devam etmeleri gerektiğini bildirmektedir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9'da da şöyle buyurmuştur:

″Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah’ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır.″

Ebû Büreyde Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ اللّٰهُ {إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ} فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا (ت ابى بريدة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hutbe verdiği bir sırada Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin üzerlerinde kırmızı birer gömlek olduğu halde geldiler. Bir düşüp, bir kalkıyorlardı. Peygamberimiz hutbeden indi, onları taşıdı ve önüne oturttuktan sonra şöyle buyurdu: Allah’u Teâlâ doğru söyledi: ″Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır...″[1] Ben bu iki küçük çocuğa bir düşüp bir kalkarken baktım da, sözümü kesip onları kaldırıp yanıma almadan edemedim.[2]

[1] Sûre-i Teğâbün, Âyet 15.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Sünen-i Nesâî, Cuma 30.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوٓا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظٖيمِ (٢٩))

29. Ey îman edenler! Eğer Allah’tan korkarsanız, O size hakkı bâtıldan ayırt edebileceğiniz bir anlayış verir, kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah’u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

(وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَؕ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُؕ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرٖينَ (٣٠))

30. Ey Resûlüm! Hani bir vakit, o kâfirler, seni tutup bağlamak veya öldürmek yahut Mekke’den çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlar. Allah’u Teâlâ da (onlara) tuzak kurar. Allah Teâlâ, tuzak kuranların hayırlısıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de bahsedilen olay özetle şöyle nakledilmiştir:

Evs ve Hazreç kabileleri Müslüman olduktan sonra İslâmiyet, Medîne'de yerleşmiş ve kuvvet bulmuştu. Akabe biatından sonra Resûlü Ekrem, Ashâbın Medîne'ye hicret etmelerine izin verdi. Bu izin üzerine mazereti olanlar hâriç hepsi hicret ettiler. Hicret edenler: ″Yâ Resûlallah! Sen neden bizimle gelmiyorsun″ demeleri üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sizin gidip gitmeyeceğiniz konusunda ben karar veririm. Benim gitmem konusunda da ancak Allah'u Teâlâ karar verir. Fakat Allah'u Teâlâ'dan henüz izin çıkmadı″ diye buyurmuştur.

Müslümanların hicreti müşrikleri telaşa düşürmüştü. Çünkü Resûlü Ekrem de Ashâbının yanına giderse, Medîne'de büyük bir Müslüman kuvveti meydana gelecekti. Tedbir almak maksadıyla Dâr'un-Nedve denilen yerde bir araya geldiler. İblis de Necidli bir ihtiyar olduğunu söyleyerek o toplantıya katıldı. Müşrikler: ″Kimi, elini ve kolunu bağlayıp hapsedelim, kimi de Mekke'den sürelim″ dediler. Necidli bir ihtiyar bunlara bağırarak itiraz etti ve ″Siz onu hapsederseniz, onun kavmi gelir ve sizinle savaşarak onu kurtarır. Eğer onu başka yere sürerseniz, bu sefer sizin sefihlerinizi kendine tâbi kıldığı gibi, gittiği yerde birçok kimseleri kendine tâbi kılar″ dedi. Oradakiler İblis'in söylediklerini tasdik ettiler. Bu sefer Ebû Cehil: ″Onu öldürmekten başka çare yoktur. Fakat her kabileden bir adam seçilmeli ve hepsi birden vurup öldürmeli ki, kâtil belli olmasın. Böylece Hâşimiler kan dâvâsı güdemezler, çünkü bütün Kureyş'e savaş açmaya güçleri yetmez″ dedi. Necidli bir ihtiyar olan İblis de: ″İşte bu gencin (Ebû Cehil'in) görüşü doğrudur″ diyerek tasdik edince diğerleri de bu görüşe katıldılar. Gece öldürmeyi planladılar ve Resûlü Ekrem'in evinin etrafında uyumasını beklemeye başladılar. Cebrâil Aleyhisselâm, müşriklerin kurduğu hileyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber verdi ve Medîne'ye hicret etmesi için Allah tarafından kendisine izin verildiğini söyledi.

Bunun üzerine Resûlü Ekrem: ″Benim gittiğimi anlamamaları için benim yatağımda kim yatar?″ dedi. Kimseden ses çıkmayınca, Hz. Ali Efendimiz: ″Yâ Resûlallah! Ben yatarım″ dedi. Çünkü müşrikler tarafından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yatağında suikast yapılacağı Allah'u Teâlâ tarafından kesin olarak bildirilmişti. Hz. Ali Efendimiz, hiç tereddüt etmeden ölümü göze alarak bunu kabul etti.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisinde bulunan emânetleri Hz. Ali'ye vererek, ″Yâ Ali! Ben Medîne'ye hicret ediyorum. Bu emânetleri sahiplerine teslim et. Sonra sen de gel″ buyurdu. Böylece Hz. Ali Efendimiz,

Resûlü Ekrem’in döşeğine yattı ve yeşil hırkasını da üzerine örttü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, yerden bir avuç toprak aldı ve Yâsin Sûresi’ninin ilk dokuz âyetini okuyarak evinin etrafındaki müşriklerin üzerine saçtı ve aralarından geçip gitti. O müşrikler kör gibi oldular ve uzun bir süre o hâl üzere kaldılar. Daha sonra kendilerine gelip içeri girdiklerinde Hz. Ali’yi, Resûlü Ekrem’in yerinde yatıyor gördüler. Böylece onların kurdukları tuzak boşa gitmişti. İşte Sûre-i Enfâl, Âyet 30 bu olayı anlatmaktadır.

(وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَٓاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ (٣١)

31. Âyetlerimiz onlara okunduğu zaman, ″İşittik, istesek biz de elbette bunun gibisini söyleyebiliriz. Bu, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir″ dediler.

(وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَٓاءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيمٍ (٣٢)
وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (٣٣) وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ
يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا اَوْلِيَٓاءَهُ اِنْ اَوْلِيَٓاؤُهُ اِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٣٤)

32-34. Bir de o kâfirler: ″Ey Allah’ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder″ dediler.* Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir. Ve (Mü’minler Mekke’de) istiğfar ederlerken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir.* (Sen ve istiğfar eden Mü’minler içlerinden çıkınca) Allah’u Teâlâ onlara niçin azap etmesin? Onlar, Mü’minleri Mescid-i Haram’dan menediyorlar, halbuki Mescid-i Haram’ın hizmetine de ehil değillerdir. Onun hizmetine ehil olanlar, ancak takvâ sahipleridir. Lâkin kâfirlerin çoğu, bunu bilmezler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebeplerine dair Enes Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ اللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
فَنَزَلَتْ {وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ وَمَا لَهُمْ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ اللّٰهُ
وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنْ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (خ م عن انس)

Ebû Cehil bir gün: ″Ey Allah’ımız! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder″ diye duâ etti.

Sonra, ″Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir…″ diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 33 ve 34 nâzil oldu.[1]

Allah’u Teâlâ, içlerinde Peygamber olduğu halde hiçbir kavmi helâk etmemiştir. Ancak Peygamberler içlerinden çıkıp gittikten sonra onlara belâlar inmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Allah’u Teâlâ, hiçbir belde halkını Peygamberleri oradan çıkıp emrolundukları yere ulaşmadıkça azâba uğratmamıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ve (Mü’minler Mekke’de) istiğfar eder-lerken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فِي الْأَرْضِ أَمَانَانِ: أَنَا أَمَانٌ وَالْاِسْتِغْفَارُ أَمَانٌ وَأَنَا مَذْهُوبٌ بِي وَيَبْقَى أَمَانُ الْاِسْتِغْفَارِ، فَعَلَيْكُمْ بِالْاِسْتِغْفَارِ عِنْدَ كُلِّ حَدَثٍ وَذَنْبٍ (الديلمي عن عثمان ابن أبي العاص)

″Yeryüzünde Allah’ın azâbından koruyan iki güvence vardır. Birinci güvence benim varlığım, ikincisi ise istiğfardır. Zamanı gelince, ben gideceğim. Ancak istiğfar kalacaktır. Onun için günah ve suç için (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfarda bulunun.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَبْدُ آمِنٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا اسْتَغْفَرَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن فَضَالة بن عُبَيد

″Kul, Allah’u Teâlâ’ya istiğfarda bulunduğu sürece, Allah’u Teâlâ’nın azâbından emindir.″[3]

İşte Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, ″Bir de o kâfirler: ″Ey Allah’ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır…″ diye söyleyince, Allah’u Teâlâ, ″Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir. Ve (Mü’minler Mekke’de) istiğfar ederlerken, Allah’u Teâlâ onlara azap edecek değildir″ diye buyurmuştur. Sonra devâmında gelen âyette de, ″(Sen ve istiğfar eden Mü’minler içlerinden çıkınca) Allah’u Teâlâ onlara niçin azap etmesin?″ diye buyrularak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, hicretle aralarından ayrılmasıyla bu engelin artık ortadan kalktığı ve onlara azap geleceği haber verilmiştir. Bu azap, Bedir’de Ebû Cehil de dâhil olmak üzere kâfirlerin ileri gelenlerinden yetmiş kişinin öldürülmesi ve yetmiş

kişinin de esir alınmasıyla meydana gelmiştir. Neticede hepsi helâk olmadı ama hepsi toplu olarak azâba uğradı. Nitekim Bedir’de kimi öldürüldü, kimi esir düştü, bunların yakınları da bunların ölmesinden ve esir düşmelerinden dolayı büyük ızdıraba uğrayarak hepsi Allah’ın vaad ettiği dünyâdaki azâba uğramış oldular.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Enfâl 3, 4; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 5 (37).

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2093.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22828.

( )وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةًۜ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٥)

35. Ve o müşriklerin, Beytullah’taki ibâdet ve duâları, ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. O halde küfrünüz sebebiyle tadın azâbı.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ diyor ki: Müşrikler, çıplak olarak Kâbe’yi tavaf eder ve ıslık çalıp el çırparlardı. İşte bu Âyet-i Kerîme, onların bu çirkin işlerini haber vermektedir.

İbn-i İshâk, İbn-i Cüreyc ve Dehhak Hazretlerine göre, bu âyette kâfirlerin tadacaklarına dair haber verilen azaptan maksat da, Bedir Savaşı’nda öldürülmeleri ve esir edilmeleridir. Âhirette ise, bunlar için daha elim bir azap vardır.

(اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِۜ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَۜ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَۙ (٣٦) لِيَمٖيزَ اللّٰهُ الْخَبٖيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبٖيثَ بَعْضَهُ عَلٰى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمٖيعًا فَيَجْعَلَهُ فٖي جَهَنَّمَۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ۟ (٣٧)

36-37. Şüphesiz ki kâfirler, mallarını halkı Allah’ın yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklar da. Fakat bu, onlar için sonunda bir pişmanlık sebebi olacaktır. Sonra da mağlup olacaklardır. Kâfirler toplanıp Cehenneme sevk olunacaklardır.* Bu da, Allah’u Teâlâ’nın, murdar olanı (kâfiri) pâk olandan (Mü’minden) ayırması ve kâfirlerin hepsini birbiri üstüne yığıp Cehenneme atması içindir. İşte onlar, hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı ve ondan sonra meydana gelen savaşlarda mallarını Müslümanlara karşı kâfirlere sarfeden Kureyş müşrikleri

hakkında nâzil olmuştur. Fakat bu yaptıkları da, maksatlarına nâil olmaya yetmemiş ve sonunda hepsi perişan olmuşlardır.

(قُلْ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَۚ وَاِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْاَوَّلٖينَ (٣٨)

38. Ey Resûlüm! Kâfir olanlara de ki: ″Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, geçmiş günahları bağışlanır. Yine (küfür ve azgınlıklarına) dönerlerse, kendilerinden önceki milletler nasıl helâk oldularsa, kendileri de öyle helâk olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Amr İbn-i el-As Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

فَلَمَّا جَعَلَ اللّٰهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلْأُبَايِعْكَ فَبَسَطَ يَمِينَهُ قَالَ فَقَبَضْتُ يَدِي. قَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو ؟ قَالَ قُلْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ قَالَ تَشْتَرِطُ بِمَاذَا قُلْتُ أَنْ يُغْفَرَ لِي قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلِهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟ (م عن عمرو بن العاص)

″Allah'u Teâlâ İslâm'ı kalbime koyduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldim ve ″Elini uzat, sana biat edeyim″ dedim. Sağ elini uzattı, ben de elimi uzatmadım. ″Ey Amr! Ne oldu?″ diye sordu. ″Şart koşmak istiyorum″ dedim. ″Ne şartı koşacaksın?″ diye sorunca da, Allah'u Teâlâ'nın beni bağışlaması şartını″ dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bilmez misin ki, İslâm kendinden önceki günahları yok eder, hicret kendinden önceki günahları yok eder, hac da kendinden önceki günahları yok eder?″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 54 (192.

(وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدّٖينُ كُلُّهُ لِلّٰهِۚ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ (٣٩) وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰيكُمْۜ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصٖيرُ (٤٠)

39-40. Ey Mü'minler! Bir fitne kalmayıp, din yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ onların yaptıklarını hakkıyla görendir.* Eğer îmandan yüz çevirirlerse, Ey Mü'minler! Bilin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ sizin mevlânızdır (velînizdir). O, ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.

İzah: Bu âyetler, Müslümanlara eziyet eden Mekke müşrikleri hakkında nâzil

olmuştur. Çünkü müşrikler, Müslüman olanlara İslâm'dan çıkıp tekrar putlara tapmaları için baskı ve işkence yapıyorlardı.

Bu baskılar neticesinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanlara önce Habeşistan'a ve sonra da Medîne'ye hicret etmelerini söylemişti. Daha sonra Müslümanların Medîne'de güçlenip kuvvet bulduklarında, Mekkeli müşriklerin İslâm Dîni'nin önünde büyük bir engel olup her fırsatta Mü'minlere saldırdıklarından, Allah'u Teâlâ da bu âyetlerde, müşriklerin bâtıl dinlerini bırakıp İslâm'ı kabul edene kadar onlarla savaşılması gerektiğini söyleyerek, bu tehtidin ortadan kaldırılmasını emretmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ (خ م عن ابن عمر)

"Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm'ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah'a aittir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 15; Sahih-i Müslim, Îman 8 (34).

وَاعْلَمُوا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِۙ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٤١)

41. Ey Mü'minler! Eğer Allah'a ve hak ile bâtılın ayrıldığı gün (Bedir Günü), iki ordunun karşılaştığı o gün, kulumuza (Muhammed Aleyhisselâm'a) indirdiğimiz âyetlere îman ediyorsanız, bilin ki, kâfirlerden ganîmet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri, Allah'a ve Resûle, onun akrabasına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmış gariplere aittir. Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, ganîmet mallarının beşte biri Beyt'ul-Mal'a ayrılır ve geri kalan dört kısmı da mücâhitlere taksim olunur.

İmam-ı Âzam'a göre; ganîmetten, piyâde olanlara birer hisse, süvâri olanlara da ikişer hisse verilir. İmam Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise, süvârilere üç hisse verilir. Bir hisse kendisi için, iki hisse de atı içindir.

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ وَلِصَاحِبِهِ سَهْمًا (خ م عن ابن عمر

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ata iki pay ve atın sahibine de bir pay vermiştir.″[1]

Ganîmetin tümü beş’e taksim edilir. Bunun dördü, yukarıda açıklandığı üzere savaşan mücahidlere verilir. Kalan beşte biri ise şöyle taksim edilir:

Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’ın ismi, hürmeten başta zikredilmiştir. Zîrâ Allah’u Teaâla, Resûlünü kendisinden ayırmadığı için kendisiyle beraber zikretmiştir. Bu sebeple Allah’u Teâlâ için özel bir pay ayrılması söz konusu değildir. Böylece ganîmetten kalan beşte bir olan hisse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış gariplere dağıtılır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in akrabalarından kasıt, Haşimoğulları ile Muttaliboğullarıdır. Zîrâ Cübeyr b. Mut’im Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

فَقَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُمْ لَمْ يُفَارِقُونِي فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلَا إِسْلَامٍ إِنَّمَا بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ (شَيْءٌ وَاحِدٌ وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ (ن عن جبير بن مطعم

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz bunlar, ne câhiliye döneminde ne de İslâm döneminde benden ayrılmadılar. Haşimoğulları ile Muttaliboğulları aynıdır″ buyurdu ve parmaklarını birbirine geçirdi.[2]

Savaş yoluyla elde edilen mallardan menkul olanlar da gayrimenkul olanlar da ganîmettir. Ancak gayrimenkuller, devlet başkanının tasarrufun-dadır. Dilerse dağıtır. Zîrâ Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber’i fethettiğinde, ganîmeti Müslümanlar arasında taksim etmiştir. Dilerse de eski sahiplerinde bırakarak, kendilerinden cizye, arazilerinden de haraç alır. Nitekim Hz. Ömer, Irak’ı fethettiğinde oranın halkına, evlerine ve arâzileri üzerine haraç koymuştur. Menkul olan ganîmetler ise, âyette geçtiği üzere taksim edilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 51, Megâzi 38; Sahih-i Müslim, Cihat 17 (57).

[2] Sünen-i Nesâî, Kasm'ul-Fey' 5, 6.

(اِذْ اَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى وَالرَّكْبُ اَسْفَلَ مِنْكُمْۜ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِۙ وَلٰكِنْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًاۙ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيٰى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَسَم۪يعٌ عَل۪يمٌۙ ٤٢)((

42. Ey Mü'minler! O vakit ki siz, (Bedir'de) vâdinin (Medîne'ye) yakın tarafında, düşmanlarınız da vâdinin uzağında, Kureyş kervanı ise sizden aşağıda idi (deniz tarafındaydı). Eğer siz, o kâfirler ile savaşmak için sözleşmiş olsaydınız, elbette (düşmanın çokluğu ve kuvveti sebebiyle) sözleşmenizde ihtilaf eder ve tayin olunan vakitte harbe gitmezdiniz. Lâkin Allah'u Teâlâ, bir mukadder emri (Mü'minlerin zaferini) yerine getirmek için böyle yaptı ki, helâk olan kâfirler, açık mûcizeyi gördükten sonra helâk olsun! Hayatta kalan Müslümanlar da açık mûcizeyi gördükten sonra hayatta kalsın! Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, ″Açık mûcize″ diye geçen ifadeden maksat şudur:

Kâfirlerin sayısı çoktu ve savaş techizatı bakımından kuvvetliydiler. Bulundukları yer harbe müsâit olup, suyun bulunduğu yeri de zaptetmişlerdi. Mü'minler ise, sayıları az ve imkanları kısıtlıydı. Yerleri harbe müsâit olmayıp kumsaldı ve suları da yoktu. Durum böyleyken Allah'u Teâlâ, yağmur yağdırıp dereyi akıtmış ve yağmurdan sonra, yumuşak olan kumlu zemini sertleştirerek harbe müsâit kılmıştır. Ayrıca binlerce meleği de yardıma göndermiştir.[1] Bu sûretle Allah'u Teâlâ Mü'minleri kafirlere karşı üstün bir duruma getirmiş ve nihâyetinde kafirler mağlup olmuştur. İşte bu olayları gören kâfirler, mânevi çöküntüye girerek hüsrâna uğramışlardır. Mü'minlerin ise, Allah'u Teâlâ'nın bu açık mûcizeleri karşısında îmanları ve cesaretleri artmış ve zafere nâil olmuşlardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 11'in izahına bakınız.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: ″Helâk olan kâfirler açık mûcizeyi gördükten sonra helâk olsun! Hayatta kalan Müslümanlar da açık mûcizeyi gördükten sonra hayatta kalsın!″ diye buyurarak, onlara yardımını göstermek için durumu böyle takdir etmiştir. Allah'u Teâlâ istiyordu ki, mağlup olan, açıkça mağlup olduğunu ve her türlü tedbire rağmen yenildiğini; gâlip gelen de az bir kuvvetle ve kendisinin yardımıyla büyük bir kuvveti yenmiş olduğunu açıkça görsün.

Rivâyet edildiğine göre; Bedir‘de kaçan Kureyşliler, Mekke‘ye yetişmişlerdi. Mekkeliler ve Ebû Leheb, savaştan kaçıp gelenlere Bedir’de ne olduğunu sordular. Gelen atlı: ″Harp başlayınca, Muhammed‘in askerinin içinde hiç görmediğimiz ve dünyâ yüzünde görülmemiş pehlivanlar çıktı. Onların karşısında insanoğlunun dayanması imkansız″ dedi. Bunları dinleyen ve gizli Müslüman olan bir köle yüksek sesle bağırarak, ″Vallâhi! O görünenler meleklerden başkası değildir″ dedi. Ebû Leheb çok sinirlenmişti. Vurup kölenin başını yardı. Kölenin sahibi bir beydi. Kölesinin başını kanlar içinde görünce, ″Bunu kim yaptı?″ diye sordu. Köle: ″Ebû Leheb; Muhammed‘in amcası″ dedi. Bey, çadır kazığını çekip Ebû Leheb‘in kafasına vurdu. Ebû Leheb, perişan bir halde sürünerek çadırına girdi ve öldü.[2]

Bedir Savaşı’nda, meleklerin yardımıyla ilgili olarak Mâlik b. Rebîa Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

لَوْ كُنْت مَعَكُمْ الْآن بِبَدْرٍ وَمَعِي بَصَرِي لَأَخْبَرْتُكُمْ بِالشِّعْبِ الَّذِي خَرَجَتْ مِنْهُ الْمَلَائِكَة لَا أَشُكُّ وَلَا أَتَمَارَى
((ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن مالك بن ربيعة

″Şâyet ben, bu anda sizinle Bedir’e gitseydim ve gözlerim de görüyor olsaydı, meleklerin hangi vâdiden çıkıp geldiklerini, hiç şüphe ve endişe etmeksizin size gösterirdim.″[3]

[1] Bu hususta bakınız: Sure-i Âl-i İmran, Âyet 124-125.

[2] İmam Taberî, tefsirinde bu hususu Ebû Rafi Radiyallâhu anhu’dan benzer şekilde nakletmiştir.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 7, s. 125.

(اِذْ يُرِيكَهُمُ اللّٰهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًاۜ وَلَوْ اَرٰيكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَلَّمَۜ اِنَّهُ
عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٤٣))

43. Ey Resûlüm! O vakti zikret ki, Allah’u Teâlâ uykunda sana düşmanları az gösterdi. Eğer sana onları çok gösterseydi, korkup savaş emrinde ihtilaf ederdiniz. Lâkin Allah’u Teâlâ, sizi korku ve ihtilaftan kurtardı. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilendir.

(وَاِذْ يُرِيكُمُوهُمْ اِذِ الْتَقَيْتُمْ فِي اَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي اَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولًاۜ وَاِلَى اللّٰهِ
تُرْجَعُ الْاُمُورُ۟ (٤٤))

44. Ey Mü’minler! O vakti zikredin ki, siz düşmanla karşılaştığınız sırada, Allah’u Teâlâ onları size az gösterdi ve bu harbe katılmaları için de onlara sizi az gösterdi. Çünkü Allah’u Teâlâ, mukadder emrini yerine getirecekti. İşlerin hepsi Allah’a döndürülür.

İzah: Bu âyet hakkında Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ قُلِّلُوا فِي أَعْيُنِنَا يَوْمَ بَدْرٍ حَتَّى قُلْتُ لِرَجُلٍ إِلَي جَنْبِي تَرَاهُمْ سَبْعِينَ؟ قَالَ أَرَاهُمْ مِائَةً قَالَ فَأَسَرْنَا رَجُلا مِنْهُمْ فَقُلْنَا كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ أَلْفًا (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Bedir Savaşı’nın yapıldığı günde düşmanlar bizim gözümüze o kadar az gösterilmiştir ki, yanımızdaki arkadaşıma: ″Ne dersin bunlar yetmiş kişi var mı?″ diye sordum. O da: ″Kanaatimce bunlar yüz kişidir″ demişti. Nihâyet onlardan bir kişiyi esir ettik ve ona kaç kişi olduklarını sorduk. O da: ″Biz, bin kişi idik″ dedi.[1]

Yine bu konuda Süddî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

قَالَ نَاسٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنِ الْعِيرَ قَدِ انْصَرَفَتْ فَارْجِعُوا فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ اَلْآنَ إِذْ بَرَزَ لَكُمْ مُحَمَّدٌ وَأَصْحَابُهُ فَلَا تَرْجِعُوا حَتَّى تَسْتَأْصِلُوهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمُ لَا تَقْتُلُوهُمْ بِالسِّلَاحِ وَلَكِنْ خُذُوهُمْ أَخْذًا فَارْبُطُوهُمْ بِالْحِبَالِ! (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن السدي)

Müşriklerden bir kısım insanlar dediler ki: ″Ticaret kervanı kurtulmuş, biz de dönüp gidelim.″ Ebû Cehil ise demiştir ki: ″Şimdi mi? Muhammed ve arkadaşları size göründükten sonra mı? Onların kökünü kazımadan geri dönmeyin. Ey kavim! Siz onları silahlarla öldürmeyin. Onları yakalayın ve iplerle bağlayın.″ Evet, Ebû Cehil kendisine çok güvenmiş, fakat neticede Bedir’deki kuyuya atılmıştır.[2]

Ebû Cehil’in Bedir’de öldürülmesi şöyle nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke‘de iken, Sûre-i Rahmân nâzil olduğunda, ″Bu sûreyi, Ebû Cehil‘in karşısında kim okuyabilir?″ deyince, Ashâbın içerisinde en kısa boylu olan Abdullah İbn-i Mes‘ud Radiyallâhu anhu: ″Ben okurum Yâ Resûlallah!″ demişti. Ebû Cehil‘in yanına gelip okumuş. Ebû Cehil: ″Okuyacağın bitti mi?″ diye sormuş, İbn-i Mes‘ud: ″Bitti″ deyince, Ebû Cehil, İbn-i Mes’ud‘a bir tokat vurmuş. İbn-i Mes‘ud Radiyallâhu anhu

yuvarlanmıştı. Hem de kulağının zarı patlamıştı. Peygamberimizin yanına ağlayarak geldi. Ashâb da ağlıyordu. Peygamberimiz ona hem bakıyor, hem de gülüyordu. ″Yâ Resûlallah! Niçin gülüyorsunuz?″ dediler. Peygamberimiz: ″Ebû Cehil‘in başını İbn-i Mes’ud‘un işkence ile kestiğini Allah’u Teâlâ bana gösterdi. Ona gülüyorum″ demişti.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, boyu çok kısa olduğu için Bedir Savaşı‘ndaİbn-i Mes’ud’u harbe girdirmedi ve sen, Müslümanların yaralılarına yardım et. Yaralı kâfirleri de kaçırma, demişti. İbn-i Mes’ud, gezerken Ebû Cehil’e rast geldi.[3] ″Şehâdet getir, Müslüman ol!″ çağrısına karşılık, Ebû Cehil: ″Muhammed’e söyle; ben ölünceye kadar ona düşmandım. Öldükten sonra da ona düşman olacağım″ dedi. İbn-i Mes‘ud, Ebû Cehil‘in göğsü üzerine çıkıp ezân okudu. Hançerini çıkarıp ağzını taşa vurup köreltmeye başladı. Ebû Cehil: ″Onu niçin taşa vuruyorsun?″ deyince İbn-i Mes‘ud: ″Keskin olursa çabuk keser, canını az acıtır, kör olursa zor keser, canın çok acır. Onun için köreltiyorum″ dedi. Ebû Cehil de: ″Başımı boğazımın dibinden değil, göğsüme yakın yerden kes″ dedi. Bunun üzerine İbn-i Mes‘ud: ″Neden?″ diye sordu. Ebû Cehil: ″Göğsüme yakın yerden kesilmezse, heybetli görünmez. Herkes Ebû Cehil‘in başı diyecek. Gören başımı heybetli görsün″ dedi.

İbn-i Mes’du, bunu çok beğendi, dediği gibi yaptı. İp takıp sürüyerek Peygamberimizin huzuruna getirdi. Hiç kimse Ebû Cehil‘in başını, İbn-i Mes‘ud‘un kesebileceğine inanamıyordu. Çünkü Ebû Cehil, çok iriyarı birisiydi. İbn-i Mes’ud ise, Ashâbın içerisinde en kısa boylu olanı idi. O, Ebû Cehil‘in başını yerde sürüyerek getirdiği için, yüzü tanınmaz bir haldeydi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Gençliğimde Ebû Cehil ile güreşmiştim. Onu kaldırıp yere vurunca, sırtı bir taşa gelmişti ve bu sebeple iki eğesi kırılmıştı. O yara izi onda hâlâ mevcuttur. Onun sırtını çevirip bakın″ dedi. İbn-i Mes’ud’un gösterdiği cesedin başına giderek, çevirip sırtına baktılar ki, aynı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in söylediği gibi olduğunu gördüler. Böylece o olduğuna herkes kanâat getirdi.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 13, s. 572.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 13, s. 573.

[3] Sahîhi Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1566.

))يَا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اِذَا لَقٖيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثٖيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ (٤٥ (

45. Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşırsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin ki, felah bulasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye ilgili olarak Abdullah İbn-i Ebî Evfâ Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem düşmanlarıyla karşılaştığı günlerin birinde güneş, tepe noktasından biraz eğilinceye kadar bekledi, sonra ayağa kalkıp şöyle buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ

تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ اللّٰهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِيَ السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْهُمْ وَانْصُرْنَا عَلَيْهِمْ. ((خ م عن بن ابى اوفى

″Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah’tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Kur’ân’ı indiren, Tevrat’ı, İncil’i önceki Peygamberlere indiren Allah’ım! Bulutları rüzgârın önüne katıp da oradan oraya götürüp yağmur yağdıran Allah’ım! Müslümanlara yardım edip, İslâm düşmanlarını hezimete uğratan Allah’ım! Bu karşımızdaki kâfirleri hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım eyle, güç kuvvet ver de, onlara karşı gâlip gelelim!″[1] Âmin!

Yine bu Âyet-i Kerîme’nin sonunda: ″Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin ki, felah bulasınız″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur.

(اِنَّ اللّٰهَ تَعَلَى يَقُولُ: اِنَّ عَبْدِى كُلَّ عَبْدِى الَّذِى يَذْكُرُنِى وَهُوَ مُلَاقٍ قَرْنِهِ. (ت عن عمارة ابن زعكرة

″Benim gerçek kulum, savaşta düşmanla karşılaştığında Beni zikredendir.″[2]

Bu konuda Katâde Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

افْتَرَضَ اللّٰهُ ذِكْرَهُ عِنْدَ أَشْغَلِ مَا تَكُونُونَ عِنْدَ الضِّرَابِ بِالسُّيُوفِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن (قتادة

″Allah’u Teâlâ sizlere, kılıçlarla vuruştuğunuz, en çok meşgul olduğunuz durumda bile başarıya ulaşmanız için, kendisini zikretmenizi farz kılmıştır.″[3]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden dolayı İslâm orduları, kâfirler ordusu üzerine hücum ederken ve onlarla savaşırken; ″Allah’u Ekber, Allah, Allah″ diyerek, Cenâb-ı Hakk’ın ismini yüksek sesle zikrederler.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 118.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 13, s. 574.

(وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رٖيحُكُمْ وَاصْبِرُواۜ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرٖينَۚ (٤٦)

46. Ey Mü’minler! Allah’a ve Resûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin. Yoksa içinize korku düşer ve kuvvetiniz elden gider. Ve sabredin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, sabredenlerle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Mü’minlere, savaşırken de Allah’a ve Resûlüne itaat etmelerini, emirlerine uyup yasaklarından kaçınmalarını emretmektedir. Ancak böyle olurlarsa, Allah’ın yardımına nâil olup zafer kazanacakları bildirilmektedir. Nitekim Uhud’da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yerleştirdiği elli okçuya: ″Savaşı kazansak da, kaybetsek de kesinlikle yerinizden ayrılmayacaksınız″ diye söylemesine rağmen, okçulardan büyük bir çoğunluğu yerlerini bırakıp gittikleri için, kazanılmış olan Uhud Savaşı, maalesef Müslümanların aleyhine sonuçlanmıştır. İşte bu da sâdece emre itaatsizlikten dolayı olmuştur.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Mü’minlere, birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğini söylemektedir. Bu husus diğer âyetlerde de şöyle buyrulmuştur.

Sûre-i Hucurât, Âyet 10:

″Mü’minler ancak kardeştirler. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah’tan korkun ki, size merhamet edilsin.″

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 103:

″Hepiniz Allah’ın ipine (İslâm Dîni’ne) sımsıkı sarılın. Fırkalara bölünerek haktan ayrılmayın...″

Sûre-i Enfâl, Âyet 73:

″Kâfirler de birbirlerinin dostudurlar. Ey Mü’minler! Siz birbirinizi dost edinmezseniz, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur.″

Bu âyetlerde, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiği emredilmektedir. Aksi halde korkacakları, güçlerinin azalacağı ve vakarlarının gidip Allah’ın yardımının olmayacağı beyan edilmektedir. Allah’u Teâlâ, bu sayılan olumsuzlukların olmaması için Müslümanlara, mutlak olarak husûmet, kin ve düşmanlık olmadan birlik beraberlik içinde olmaları gerektiğini beyan etmektedir.

Bu birliktelik, âyette geçtiği gibi Allah’a ve Resûlüne itaatle olur. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde şöyle buyurmuştur:

(تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللّٰهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن ابى هريرة

″Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah’ın kitabı ve O’nun Peygamberinin sünnetidir.″[1]

Ancak Kur’ân-ı Kerîme ve Hadis-i Şerif’lere tam olarak uyulduğunda bu birlik ve beraberlik sağlanır. İşte o zaman Müslümanlar güçlü, vakarlı olur ve Allah’ın yardımıyla düşmana korku salarlar. Aksi takdirde, Müslümanların birbirleriyle savaşmalarına, güçlerinin zayıflamasına, dünyâdaki kâfir devletlerine karşı kuvvet ve vakarlarının azalmasına neden olur.

Bu hususta Arfece Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i minberde hitap ederken gördüm. İnsanlara şöyle diyordu:

سَيَكُونُ بَعْدِي هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ فَمَنْ رَأَيْتُمُوهُ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ أَوْ يُرِيدُ يُفَرِّقُ أَمْرَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَائِنًا مَنْ كَانَ فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّ يَدَ اللّٰهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ يَرْكُضُ (ن حب عن عرفجة)

″Benden sonra şerler ve fesatlar olacak. Her kim birlik içinde olan bu ümmetin arasında tefrika çıkarmak isterse veya Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinin düzenini bozmak isterse, onu gördüğünüzde, kim olursa olsun öldürün. Zîrâ Allah’ın eli, Ehl-i Sünnet toplumu üzerindedir. Şeytan ise, bu Ehl-i Sünnet topluluğundan ayrılıp tefrika çıkaranlarla beraber koşar.″[2]

[1] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab’ul-Kader 3.

[2] Sünen-i Nesâî, Tahrim 6.

(وَلَا تَكُونُوا كَالَّذٖينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَٓاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحٖيطٌ (٤٧))

47. (Şam’dan gelen Kureyş kervanını himâye için) kibir, riyâ ve insanları Allah yolundan menetmek maksadıyla Mekke’den çıkan kâfirler gibi olmayın. Allah’u Teâlâ, onların bütün yaptıklarını (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

İzah: İmam Taberî’nin beyanına göre bu Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı’nda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Mü’minlerle savaşmak için şımarık bir şekilde yola çıkan Kureyş kâfirlerine ve Ebû Cehil’in şu sözlerine işâret etmektedir:

- Müşriklerden bâzıları: ″Şam’dan gelen kervan, Müslümanların saldırısına uğramadan sağ sâlim Mekke’ye ulaştı, artık geri dönelim″ demişler. Ebû Cehil ise, bu teklife: ″Yemin olsun ki Bedir’e gidip orada içki içip, develeri keserek yemedikçe, câriyeleri oynatıp eğlenmedikçe, Arapların bizim bu hâlimizi duyarak bizden çekinmeye devam etmelerini sağlamadıkça, geri dönmeyeceğiz″ diye karşılık vermiştir.

(وَاِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَاِنّٖي جَارٌ لَكُمْۚ فَلَمَّا تَرَٓاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلٰى عَقِبَيْهِ وَقَالَ اِنّٖي بَرٖٓيءٌ مِنْكُمْ اِنّٖٓي اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ اِنّٖٓي اَخَافُ اللّٰهَۜ وَاللّٰهُ شَدٖيدُ الْعِقَابِ (٤٨))

48. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki şeytan, o kâfirlere amellerini güzel gösterdi ve ″Bugün size gâlip gelecek kimse yoktur. Ben de şüphesiz sizi himâye ederim″ dedi. İki fırka (Müslümanlarla kâfirler), harp için karşılaştıkları zaman, şeytan birden bire geri döndü ve ″Şüphesiz ben, sizden uzağım. Şüphesiz ben, sizin görmediğiniz şeyleri görüyorum. Şüphesiz ben, Allah’tan korkarım. Allah’ın

azâbı çok şiddetlidir″ dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, Bedir Savaşı’nın yapıldığı gün İblis, şeytanlardan oluşan bir ordunun içinde, elinde sancak bulunduğu halde Müdlicoğullarından şair, Süraka b. Mâlik’in sûretinde çıkıp geldi ve müşriklere: ″Bugün size gâlip gelecek kimse yoktur. Ben sizi himâye ederim″ dedi.

İnsanlar savaş için karşılaştıklarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir avuç toprak alıp onu müşriklerin yüzüne serpti. Onlar da dönüp kaçmaya başladılar. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm İblis’e geldi. İblis, onu görünce elini, müşriklerden birinin eline vermiş durmaktayken elini çekip aldı. Kendisi ve taraftarları gerisin geri kaçmaya başladılar. Elini tutan adam ona: ″Ey Süraka! Sen bizi himâye edeceğini söylüyordun″ dedi. Bunun üzerine İblis: ″Şüphesiz ben, sizin görmediğiniz şeyleri görüyorum. Şüphesiz ben, Allah’tan korkarım. Allah’ın azâbı çok şiddetlidir″ dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyet ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

مَا رُئِيَ الشَّيْطَانُ يَوْمًا هُوَ فِيهِ أَصْغَرُ وَلَا أَدْحَرُ وَلَا أَحْقَرُ وَلَا أَغْيَظُ مِنْهُ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ وَمَا ذَاكَ إِلَّا لِمَا رَأَى مِنْ تَنَزُّلِ الرَّحْمَةِ وَتَجَاوُزِ اللّٰهِ عَنْ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِلَّا مَا أُرِيَ يَوْمَ بَدْرٍ قِيلَ وَمَا رَأَى يَوْمَ بَدْرٍ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ أَمَا إِنَّهُ قَدْ رَأَى جِبْرِيلَ يَزَعُ الْمَلَائِكَةَ (موطأ عن طلحة بن عبيد اللّٰه)

″Şeytan, Arefe Günü kendisini küçük, hakir, kovulmuş ve öfkeli gördüğü kadar hiçbir gün görmüş değildir. Bunun sebebi ise, ilâhi rahmetin sağnak sağnak inişini, Allah’u Teâlâ’nın da büyük günahları bağışlamasını görmesinden başkası değildir. Bundan tek istisnâ, Bedir Günü gördükleridir.″ ″Yâ Resûlallah! Bedir Günü ne gördü ki?″ diye sordular da, şöyle buyurdu: ″O, Cebrâil’i, melekleri savaş için düzene koyarken gördü.″[1]

[1] İmam Mâlik Muvatta, Hac 81.

(إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٤٩))

49. Ey Resûlüm! O vakti hatırlat ki, münâfıklar ile kalplerinde maraz olanlar (savaşa katılan Mü’minlere işâretle), ″Dinleri bunları aldattı″ dediler. Halbuki

her kim Allah’a tevekkül ederse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: O zaman münâfıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, Müslümanlar aleyhine: ″Bunları dinleri aldattı da, kendi sayılarının az, düşmanlarının ise çok olmasına rağmen savaşa giriştiler″ demişlerdi. Halbuki önemli olan sayı değildir, îman gücüdür. Zîrâ kim Allah’a tevekkül eder ve O’na güvenirse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, onu muhafaza eder ve ona yardım eder. Allah’u Teâlâ, her şeye galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir, demektir.

وَلَوْ تَرٰۤى اِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُواۙ الْمَلٰۤئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَاَدْبَارَهُمْۚ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (٥٠) ذٰلِكَ (
بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِۙ (٥١)

50-51. Ey Habîbim! (Yardım için gönderilen) melekler, kâfirlerin önlerinden ve arkalarından vurarak ve ″Tadın Cehennem azâbını″ diyerek canlarını alırken bir görseydin.* İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Bedir’de meleklerin yardımına dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: ″Bedir Savaşı’nda müşrikler Müslümanlara hücum ettiklerinde, Melekler onların yüzlerine vuruyorlardı, geri dönüp kaçtıklarında ise kalçalarına vuruyorlardı.″

Âyet-i Kerîme’de: ″İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da, Ey kâfirler! Bu darp ve azap, sizin önceden yaptığınız küfür ve isyânınızın cezâsıdır. Yoksa Allah’u Teâlâ, sebepsiz yere hiçbir kuluna cezâ vermez, siz kendi nefsinize zulmettiniz, demektir. Bu anlamda çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Sûre-i Hacc, Âyet 10:

Onlara: ″Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolayıdır″ denilir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

Sûre-i Necm, Âyet 39:

″Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.″

Bir kimse kendi kazandığının karşılığını yarın mahşerde görecektir. Allah'u Teâlâ irâde-i cüz'iyye'yi kulun kendi eline vermiştir. Kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa Cennete; şeytana ve nefsin hevâsına uyup küfrü seçer ve kötü amellerde bulunursa da Cehenneme girer.

Sûre-i Secde, Âyet 14'te de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlara şöyle denir: ″Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî azâbı tadın.″

Cenâb-ı Hakk'ın bildiğini Hakka bırakıp Kur'ân-ı Kerîm'de Hakk'ın bize olan vaadlerine bakmalıyız. Kur'ân bize diyor ki; gece ve gündüz Hakk'ı zikir, tesbih, tehlil, secde ile vs. ibâdet ederseniz, felah bulursunuz. Zerre kadar ameliniz zâyi olmaz. Hayır ve şer ne işlediyseniz, onu bulursunuz. Cennete, îman ve sâlih amelle girilir. Cehenneme girmek ise, küfür ve âsilikledir.

Şu halde anlaşıldı ki, Cenâb-ı Hak Teâlâ kulun isteğine göre yaratır. Ancak kader ikidir:

Birincisi İlm-i Ezelî'dir (Kader-i Mutlak'tır). Bu ilimden konuşulmaz. Bu ilim, Hakkın bildiğidir. Bundan bahsetmek insanın hem dînine, hem aklına, hem dünyâsına, hem de âhiretine büyük zarar verir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunun bahsinden bizi men eylemiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَتِ النُّجُومُ فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَ الْقَدَرُ فَأَمْسِكُوا. (طب حل عم ثوبان عد عن عمر)

″Üç şeyden bahsetmeyin: Yıldızların ilminden, kaderden ve Ashâbım hakkında aralarında olan ihtilafları kötü görerek onların aleyhlerinde söz söylemekten.″[1] Yani bunlara aklınız yetmez, demektir.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Kader hususunda birbirimizle çekişmekte iken Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerimize çıka geldi. O kadar kızdı ki, yüzü kızarmıştı; hattâ yanaklarına

sanki nar sıkılmıştı. Sonra şöyle buyurdu:

أَبِهَذَا أُمِرْتُمْ أَمْ بِهَذَا أُرْسِلْتُ إِلَيْكُمْ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حِينَ تَنَازَعُوا فِي هَذَا الْأَمْرِ عَزَمْتُ عَلَيْكُمْ أَلَّا تَتَنَازَعُوا فِيهِ (ت عن ابى هريرة)

″Size bu kader mevzuunda tartışmak mı emredildi? Yoksa ben size bununla mı gönderildim. Sizden öncekiler bu meselede çekiştikleri için helâk oldular. Artık bu hususta tartışmamanızı sizden ciddi olarak istiyorum.″[2]

İkincisi Levh-i Mahfuz'dur (Kader-i Muallak'tır). Bu, Allah katında olan bir kitaptır. Bu kitapta, olacak her hâdise yazılmıştır. Bir kişi her ne amelde bulunacak ise, ana rahminde iken kayıt olunmuştur. Fakat Allah'u Teâlâ kulun yönelmesine göre, bu Levh-i Mahfuz'da olan kaderi dilerse değiştirir. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da şöyle buyurmaktadır:

″Allah'u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır.″

Bu bahiste Kur'ân-ı Kerîm'de çok sıkı sıkı tembih vardır ki, siz isteyin vereceğim, denmiştir. Biz her ne istersek Hakk'ın rızâsına (şeriata) uygun olan isteklerimizin hepsini Allah'ın vereceğine inanmalıyız. Kaderimde var ise zâten istesem de istemesem de olur demek, büyük günahtır; hattâ belki de küfürdür. Çünkü Cenâb-ı Hakk bu kadar vaadler ediyor ki, siz çalışırsanız, isterseniz; Cenneti, Cemâli, rızâyı vereceğini söylüyor.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Yûnus, Âyet 4'te şöyle buyrmaktadır:

″Hepiniz O'na dönersiniz. Bu, Allah'u Teâlâ'nın hak olan vaadidir. Şüphesiz O, mahlûkları yoktan var etmiştir. Sonra îman edip sâlih amellerde bulunanların mükâfatını adâletle vermek için, onları geri iâde eder. Kâfir olanlar için de küfürleri sebebiyle kaynar sudan bir içecek ve elim bir azap vardır.″

Cebriyye, Mürcie ve Kaderiyye gibi bâtıl mezhepler, İlm-i Ezeliyye'ye karıştıkları için dalâlete düşüp kâfir olmuşlardır.

Mürcie ve Cebriyye Mezhebi: Ezelde ne var, ne yok hepsi tayin edilmiş, iyi ve kötü ne ise olacak olmuş, bu değişmez. Hem de kulun elinde bir şey yoktur. Hepsini yapan Allah'tır. O takdir etmese kim yapabilir, derler. Ve Cennetlik, Cehennemlik ezelde olmuştur. Kulun çalışması fayda vermez, derler. Kur'ân-ı

Kerîm’e ve Hadis-i Şerif’lere muhâlif sözler ile kâfir, zındık olurlar. Bunlar, bu sözleri ile Allah’a iftira etmektedirler.

Kaderiyye Mezhebi: İnsan ne isterse yapar, Allah ne karışır. Kul fiilinin yaratıcısıdır, derler. Bunlar Allah‘ın yaratmasını yani kula kudret ve kuvvet vermesini inkâr ederler. Kâfir, zındık olurlar. Bunlar da Allah’a iftira etmektedirler.

Bunlar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

صِنْفَانِ مِنْ اُمَّتِى لَعَنَهُمُ اللّٰهُ الْقَدَرِيَّةُ وَالْمُرْجِئَةُ الَّذِينَ يَقُولُونَ الْاِيمَانُ اِقْرَارٌ لَيْسَ فِيهِ عَمَلٌ (الديلمى عن حذيفة)

Ümmetimden iki sınıf var ki, Allah’ın lâneti onlara olsun. Biri kaderiyye, biri mürciyedir. Bunlar ″Îman yalnız dil ile tasdikten ibârettir, onda amel yoktur″ derler.[3]

Hak olan Ehl-i Sünnet Mezhebi ise: Allah‘u Teâlâ yaratıcıdır. Kul fâili muhtardır. Yani kul, hayır veya şer kendi fiilini seçmekte serbesttir. Kul evvelâ işe niyetle teşebbüs eder, o işe karar verir. Allah’u Teâlâ da ondan sonra o işi yaratır; kula kuvvet, kudret verir. Kul bir şeye yönelip istemeden Allah‘u Teâlâ onu yaratmaz; kuvvet, kudret vermez. Hayrı rızâsı olarak verir. Şerri ise rızâsı olmayarak verir, der. İşte bu görüşten başkası reddedilmiştir.

Yukarıda zikredilen Mürcie ve Cebriyye gibi bâtıl mezhepler ise, ezelde bizim başımıza her ne gelecekse, Allah yazmıştır. Şimdi biz ne yapsak faydasızdır; öyle dilemiş, derler. İşte bu söz Allah’a karşı büyük iftirâdır, şeytan mezhebidir. Bu fâsıklar: ″Allah‘ın kazasından, kaderinden kurtulamazsın″ derler de böylece kaygısız olurlar, def‘i için Allah‘a yalvarıp çâresine bakmazlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَنْ يَنْفَعَ حَذَرٌ مِنْ قَدَرٍ وَلَكِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزِلْ فَعَلَيْكُمْ بِالدُّعَاءِ عِبَادَ اللّٰهِ. (حم طب ع والحكيم عن معاذ بن جبل)

″Kaderden sakınmak fayda vermez. Velâkin duâ etmek fayda verir; ister inmiş olsun, isterse inmemiş olsun. Ey Allah’ın kulları! Size (kader meselesinde def’ine çalışmanız için) Allah’a duâ edip yalvarmanızı tavsiye ederim.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

…فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا (خ ت عن اسامة بن زيد)

″Tâun bir yerde baş gösterir ve siz de orada bulunursanız, oradan çıkmayın! Şâyet bir yerde baş gösterir ve siz de orada olmazsanız, o yere girmeyin!″[5]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ وَلَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا الْبِرُّ (حم عن ثوبان

″Muhakkak kişi işlediği günahla rızıktan mahrum kalır. Kaderi ancak duâ geri çevirir. Ömür de ancak iyilikle artar.″[6]

Nitekim Yunus Aleyhisselâm’ın kavmine belâ geldiği halde yaptıkları duâ ile o belâ üzerlerinden kalktı ve ömürleri de uzadı. Bu husus Sure-i Yûnus, Âyet 96-98’de açık bir şekilde geçmektedir.

Bu konu hakkında daha nice Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Allah’u Teâlâ kimseyi kâfir, Cehennemlik ve azap vermek için yaratmamıştır. Nitekim Allah’u Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 55’te:

″Kendilerine hidâyet (Kur’ân ve Peygamber) geldiği zaman, insanları îman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten meneden olmadı, ancak geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felâketlerin gelmesini veya kendilerine azâbın ayânen gelmesini istemeleri oldu″ diye buyurmuştur. Allah’a ve âhirete îman etmekten meneden ne vardır? Bakınız, eğer Allah’u Teâlâ Cehennemlik yaratmış olsaydı, size îmandan meneden şey nedir? diye sormazdı.

Nitekim Sûre-i Nisâ, Âyet 147’de: ″Siz şükreder ve îman ederseniz, Allah’u Teâlâ size ne diye azap etsin? Allah’u Teâlâ Şâkir’dir (az ibâdete çok mükâfat verendir), her şeyi bilendir″ diye buyrulmuştur. Yani, siz îman edip amel-i sâlih işlerseniz, size azap da yoktur, diye buyurmuşken, bâzıları bu delilleri yok sayıp Allah’a iftirâ ederler.

Eğer Allah‘u Teâlâ, kulun dilediğini vermeyip, zâten mukadder ne ise olur,

dedikleri doğru olsa idi, namazın her rek‘atında okuduğumuz Sûre-i Fâtiha, Âyet 5-7’de: ″Allah’ım! Yalnız Sana ibâdet ederiz ve yalnız Sana sığınırız.* Bizi doğru yola hidâyet et,* o doğru yol ki, kendilerine in’am (ihsan) ettiklerinin, gazaba uğramayanların ve dalâlete düşmeyenlerin yoludur″ diye bu kadar duâ etmek, ne lâzım idi.

Bir kişi, zâten İlm-i Ezelî‘de her ne olacaksa olmuş; Cennetlik, Cehennemlik her ne ise zâten olacak olmuş der de kaygısız olursa, yukarıda Kur’ân’da geçen Allah’ın bütün vaadlerini ve bu delilleri hiçe saymış olur. Eğer ne olacak, ne bitecek onu Allah‘u Teâlâ bilmez dese, o da İlm-i Ezeliyye‘yi inkâr olur. Bunun içindir ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yukarıda geçen Hadis-i Şerif‘lerinde İlm-i Ezelî hakkında konuşmaktan menetmiştir.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1411, 10296; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 45/18.

[2] Sünen-i Tirmizî, Kader 2; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6003.

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 636.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21033; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16627; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 3123; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 354/3.

[5] Sahih-i Buhârî, Enbiya 54; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 65.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21352.

)كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَۙ وَالَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ شَدٖيدُ الْعِقَابِ (٥٢ (
(

52. Ey Resûlüm! Bunların hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Allah’ın âyetlerini inkâr etmişlerdi. Allah’u Teâlâ da onları günahları sebebiyle cezâlandırdı. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, çok güçlüdür ve azâbı şiddetli olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey Resûlüm! Seni ve sana gönderilenleri inkâr eden bu müşriklerin hâli, Âl-i Firavun ve onlardan önce geçen inkârcıların hâli gibidir. Onlar, Allah’ın âyetlerini, mûcizelerini ve Peygamberini inkâr etmişlerdi. Allah, işledikleri günahlar sebebiyle onları cezâlandırmıştı. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, çok

güçlüdür. Kimse O’nun cezâsından kurtulamaz. Cezâsı pek çetindir, başkasının cezâsına benzemez, anlamındadır.

(ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌۙ (٥٣)

53. Çünkü bir kavim, kendi iyi hallerini değiştirmedikçe, Allah’u Teâlâ onlara verdiği nîmeti değiştirmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

(كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَۙ وَالَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَغْرَقْنَٓا اٰلَ فِرْعَوْنَۚ وَكُلٌّ كَانُوا
ظَالِمٖينَ (٥٤)

54. Onların bu hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Rablerinin âyetlerini yalanlamışlardı. Biz de onları günahları sebebiyle helâk ettik ve Âl-i Firavun’u da denizde gark ettik. Bunların hepsi zâlim idiler.

İzah: Evvelkilerden helâk olan kavimler ve Âl-i Firavun’un denizde gark olması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 59-137’ye bakınız.

(اِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَۚ (٥٥) اَلَّذٖينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فٖي
كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ (٥٦) فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (٥٧) وَاِمَّا تَخَافَنَّ
مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ اِلَيْهِمْ عَلٰى سَوَٓاءٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَٓائِنٖينَ۟ (٥٨)

55-58. Şüphesiz Allah katında, yeryüzünde yürüyen canlıların en şerlisi, kâfir olanlardır. Artık onlar îman etmezler.* Ey Resûlüm! Onlar, kendileriyle ahidleştiğin, sonra da her defasında ahidlerini bozan kimselerdir. Onlar, (hâinlikten) sakınmazlar.* Onları harpte bulduğun vakit onlarla öyle harp et ki, arkalarındaki kimseler korkup ayrılsın. Umulur ki ibret alırlar.* Seninle ahidleşen bir kavmin, (ahidlerini bozarak) hâinlik etmesinden korkarsan, sen de ahdi bozduğunu aynı şekilde onlara bildir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, hâinleri sevmez.

İzah: Burada bahsedilen zümre, Benî Kureyza Yahudileri’dir. Bunlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in düşmanları olan müşrikler ile dostluk kurmayacaklarına dair ahid vermişlerdi. Fakat Bedir’de müşriklere silah verdiler. Sonra unuttuk, hatâ ettik diyerek ahidlerini yenilediler. Hendek Savaşı’nda yine müşrikler tarafına geçerek ahidlerinde hainlik yaptılar. Hendek Savaşı’nda Allah’u Teâlâ, müşrikleri mağlup ederek Müslümanları gâlip getirince,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu hâinlerden hesap sormak için Hendek Savaşı’nın bittiği gün Ashâb-ı Kirâm’a: ″Hiç kimse ikindi namazını Benî Kureyza yurduna varmadan kılmasın″ buyurdu. Sonuçta onların kaleleri muhâsara edilerek ele geçirildi ve o Yahudiler yaptıkları hâinliğin cezâsını çektiler.

Benî Kureyza Yahudileri hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Ahzâb, Âyet 26-27 ve izahına bakınız.

( )وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا سَبَقُواۜ اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ (٥٩)

59. Ve o kâfirler zannetmesinler ki, Allah’ın azâbından kurtulurlar. Aslâ kurtulamazlar.

(وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرٖينَ مِنْ دُونِهِمْۚ لَا
( )تَعْلَمُونَهُمْۚ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْۜ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (٦٠

60. Ey Mü’minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın. Bununla Allah’ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah’u Teâlâ’nın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız, karşılığı size eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Müslümanların kâfirlere karşı, silah ve at gibi her türlü kuvvet ile zamanın şartlarına göre dâimâ hazırlıklı olmaları gerektiği emredilmektedir. O zamanın en etkili savaş aracı at olduğu için, at misal olarak verilmiştir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de yirmi tane kendine ait cins atı vardı.[1]

Ortam ve zamanın şartlarına göre Müslüman bir devletin, düşman-larına karşı elindeki imkânları kullanarak, ordusunu en mükemmel, en üst teknolojik silahlarla, düşmana korku verebilecek şekilde donatması gerekir. Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Mü’minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın″ diye geçen ifade bu anlamdadır.

Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ} أَلَا إِنَّ

(الْقُوَّةَ الرَّمْيُ أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ (م د ت عنعقبة بن عامر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minberdeyken, Sûre-i Enfâl, Âyet 60’ı okudu ve ″Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmaktır. ″Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmaktır. ″Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmaktır″ buyurdu.[2] Burada geçen ″Kuvvet″ ifadesinden maksat, düşmana karşı üstünlük sağlayabilecek her türlü araç ve gereçleri temin edip, en iyi şekilde de kullanmayı öğrenmektir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مَا يَلْهُو بِهِ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ بَاطِلٌ إِلَّا رَمْيَهُ بِقَوْسِهِ وَتَأْدِيبَهُ فَرَسَهُ وَمُلَاعَبَتَهُ امْرَأَتَهُ فَإِنَّهُنَّ مِنَ الْحَقِّ (ه ت عنعقبة بن عامر)

″Kişinin kendisi ile oyalandığı her bir şey bâtıldır. Yayıyla ok atması, atını eğitmesi ve hanımı ile oynaşması müstesnâ. Çünkü bunlar hak cümlesindendir. ″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمُ السِّبَاحَةَ وَالرَّمْيَ، وَالْمَرْأَةَ الْمِغْزَلَ (هب عن ابن عمر

″Oğullarınıza yüzmeyi ve atıcılığı, kadınlara da örgü örmeyi öğretin.″[4]

[1] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 194-195.

[2] Sahih-i Müslim, İmâre 52 (167 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 23; Sünen-i İbn-i Mâce, Cihat 19.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 11; Sünen-i İbn Mâce, Cihat 19

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 8411; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 160.

(وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٦١) وَاِنْ يُر۪يدُوا اَنْ يَخْدَعُوكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُۜ هُوَ الَّذ۪ٓي اَيَّدَكَ بِنَصْرِه۪ وَبِالْمُؤْمِن۪ينَۙ (٦٢) وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْۜ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا مَٓا اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْۜ اِنَّهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ (٦٣))

61-63. Ey Resûlüm! Kâfirler barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allah’a tevekkül et. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.* Eğer kâfirler (bu meyilleriyle kuvvet kazanmak için) seni aldatmak isterlerse, Allah’u Teâlâ sana yeter. O, seni yardımıyla ve Mü’minlerle kuvvetlendirdi.* Ve Mü’minlerin kalplerini sevgi ile birleştirdi. Sen yeryüzündeki şeylerin hepsini infak etseydin, yine onların kalplerini birleştiremezdin. Lâkin Allah’u Teâlâ, onları birbirine sevdirdi. Şüphesiz O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Medîne’de Evs ve Hazreç kabileleri arasında yüz yirmi yıldan beri süren kin ve düşmanlık vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye hicret ettiğinde, bunlar Müslüman oldu ve aralarındaki düşmanlık gitti ve yerini sevgi aldı. İşte Âyet-i Kerîme’de bu husus beyan edilmektedir.

( )يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ۟ (٦٤ (

64. Ey Peygamber! Sana ve sana tâbi olan Mü’minlere Allah’u Teâlâ yeter.

İzah: Rivâyete göre; bu Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı başlamadan hemen önce nâzil olmuştur.

(يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنٖينَ عَلَى الْقِتَالِۜ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفًا مِنَ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (٦٥) اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فٖيكُمْ ضَعْفًاۜ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرٖينَ ٦٦)((

65-66. Ey Peygamber! Mü’minleri savaşa teşvik et. Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden yüz kişi bulunursa, kâfirlerden bin kişiye gâlip gelirler. Çünkü onlar hakikatleri anlamayan bir kavimdir.* Şimdi Allah’u Teâlâ, sizden bu külfeti hafifletti ve bildi ki, sizde muhakkak bir zayıflık var. Bundan böyle sizden sabırlı yüz kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden bin kişi bulunursa, Allah’ın izniyle iki bin kişiye gâlip gelirler. Allah’u Teâlâ, sabredenlerle beraberdir.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ} فَكُتِبَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَا يَفِرَّ وَاحِدٌ مِنْ عَشَرَةٍ ... ثُمَّ نَزَلَتْ {الْآنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ} الْآيَةَ فَكَتَبَ أَنْ لَا يَفِرَّ مِائَةٌ مِنْ مِائَتَيْنِ ... (خ عن ابن عباس)

″... Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden yüz kişi bulunursa, kâfirlerden bin kişiye gâlip gelirler…″ diye geçen Sûre-i Enfâl, Âyet 65 nâzil olduğunda, Müslüman-lardan bir kişinin on düşmandan kaçmaması farz kılınmış oldu. Daha sonra: ″ Şimdi Allah'u Teâlâ, sizden bu külfeti hafifletti ve bildi ki, sizde muhakkak bir zayıflık var…″ diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 66 nâzil olunca, Müslümanlardan yüz kişinin, iki yüz düşmandan kaçmaması farz kılınmış oldu.[1]

Bir Müslümanın savaşta iki kâfirin karşısında kaçması Allah'a ortak koşmak gibi büyük günahlardan sayılmıştır.[2] Bu hususta Sûre-i Enfâl, Âyet 15-16 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Enfâl 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6980.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , Îman 38 (145).

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَكُونَ لَهُ اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِۜ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَاۗ وَاللّٰهُ يُرِيدُ الْاٰخِرَةَۜ وَاللّٰهُ (
عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٧) لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَٓا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٦٨))

67-68. Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar esirlerden fidye almak hiçbir Peygamber için câiz olmadı. Ey Mü'minler! Siz (esirlerden fidye almak sûretiyle) dünyâ malını istiyorsunuz. Allah'u Teâlâ ise âhireti kazanmanızı istiyor. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Eğer Allah'u Teâlâ'nın (Bedir Savaşı'na katılan Mü'minlere azap etmeyeceğine dair) daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, esirlerden fidye aldığınızdan dolayı büyük bir azâba uğrardınız.

İzah: Bedir Harbi'nde ölen kâfirlerin sayısı on ikisi bey olmak üzere, yetmiş kişiydi. Onlardan yetmişi de esir alınmıştı. Diğerleri kaçmış, bunlardan bir kısmı da yaralı idi. Bedir'de şehit olan Müslümanların sayısı, on dört kişi idi. Bu, büyük bir zaferdi.

Bedir'de kâfirlerden alınan yetmiş esir hakkında ne yapılacağını Allah'u Teâlâ Peygamberimize âyetle veya ilhamla bildirmeyip, rüyâda da göstermeyince, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Peygamberimiz dördü müşâvere yaptılar. Hz. Ali genç olduğundan, müşâvere heyetine dâhil edilmedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ebû Bekir! Esirleri ne yapalım?

″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir: ″Akrabalarımızdır, belki Müslüman olurlar. Çok ağır fidye alıp bırakalım″ dedi. Hz. Ömer'e sordu. O da: ″Yâ Resûlallah! Ya Müslüman olsunlar, ya da öldürelim; eğer bırakırsak ilerde yine bize düşmanlık yaparlar″ dedi.[1] Hz. Osman'a sordu. O da Hz. Ebû Bekir'in söylediği gibi: ″Yâ Resûlallah! Çok para alalım, silahlanalım, kendileri fakir olur. Bizimle harp edemezler″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok düşündü. Allah'u Teâlâ'dan da bir işâret gelmeyince, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Osman'ın sözünü tasdik etti. Zenginlerden fidye alıp bıraktılar. Para ödeyemeyecek kadar fakir olanlar da, Medîneli on çocuğa okuma yazma öğrettiler, onları da öylece bıraktılar. Fakir olup, okuma yazma bilmeyenler ve diğerleriyle de kendileriyle harp etmeyeceklerine dair antlaşma yaptılar. Böylece hepsi serbest bırakıldı. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve ″Siz, onlara acıdınız! Onlar zamanı gelince sizin evlatlarınıza acımayacaklar″ dedi ve daha sonra da Hz. Ömer'in sözünü tasdik eden bu Sûre-i Enfâl, Âyet 67-68'i okudu.[2]

Nitekim Sûre-i Enfâl, Âyet 71'de: ″Eğer o esirler, sana ihânet etmek isterlerse şaşırma…″ diye buyrulmakta ve ileride bu serbest bırakılan müşriklerin, Müslümanlara ihânet ederek büyük zarar verecekleri bildirilmektedir. O esirler, yaptıkları antlaşmayı bozarak, Uhud ve Hendek Savaşları'nda Müslümanların büyük sıkıntılar çekmelerine sebep olmuşlardır.

Bedir esirlerini fidye karşılığında bıraktıklarında, Allah'u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i; ″Eğer Allah'u Teâlâ'nın (Bedir Savaşı'na katılan Mü'minlere azap etmeyeceğine dair) daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, esirlerden fidye aldığınızdan dolayı büyük bir azâba uğrardınız ″ Kavl-i Kerîmi ile itap[3] buyurduğunda, Resûlü Ekrem Efendimiz, Hz. Ebû Bekir ile oturup ağlamışlardı. Zîrâ bu fidye meselesi, Hz. Ebû Bekir'in işâretiyle olmuştu. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e muhalefet etmişti. Resûlullah (Sallâhu aleyhi vesellem: ″Eğer bu hususta gökten bir azap inseydi, Ömer'den başkası kurtulamazdı″ buyurmuştur.[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de, Bedir'e katılan Müslümanların, Allah tarafından bağışlandığı da beyan edilmektedir. Bu hususta Mücâhid, Hasan-ı Basrî ve Said b. Cübeyr Hazretleri de: ″Bu Âyet-i Kerîme'de, önceden verilmiş hükümden maksadın, Allah'u Teâlâ'nın, Bedir'e katılanların geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamış olmasıdır″ diye buyurmuşlardır.

Bedir’e katılan Müslümanların bağışlandığına dair Hz. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te, şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, benimle Zübeyr ve Mikdâd’ı gönderdi ve ″Hemen Hâh bostanına[5] kadar gidin. Orada mahfe içinde yolcu olan bir kadın var. Yanında da bir mektup var. Çabuk mektubu, o kadından alıp getirin″ buyurdu. Biz hemen çıktık, atlarımızı koşturarak bahçeye vardık. Hakikaten orada kadınla karşılaştık. Kadına:

- Mektubu çıkar, dedik. Kadın:

- Yanımda mektup yoktur, dedi. Kadına:

- Ya mektubu çıkarırsın yahut da elbiseni soyunursun, dedik. Bunun üzerine kadın, mektubu örülü saç bağları arasından çıkardı. Biz de onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e getirdik. Bu mektup da:

- Hatıb b. Ebû Beltea’dan, Mekkeli müşriklerden bâzı insanlara! deniliyor ve onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bâzı işlerini haber veriyordu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- Ey Hatıb! Bu ne? diye sordu. Hatıb:

- Yâ Resûlallah! Üzerime varmakta acele etme. Ben Kureyş içinde alâkası olan bir kimseyim. (Râvi Süfyan: ″Onların müttefiki idi, fakat Kureyş’ten değil idi″ dedi). Maiyetinde bulunan Muhâcirlerin Mekkelilere akrabalıkları vardır. Mekke’deki ailelerini o sebeple himâye ederler. Benim ise Mekkelilere nesep bakımından münasebetim olmadığı için, yakınlarımı himâye edecek bir dost kazanmak istedim. Yoksa ben bunu ne bir küfür, ne dînimden dönmek, ne de İslâm’dan sonra kâfirliğe râzı olmak için yaptım, dedi. Peygamberimiz buyurdu ki:

- Doğru söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Yâ Resûlallah! Beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım! dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللّٰهَ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ} (م عن على)

- Hatıb, Bedir Harbi’nde hazır bulundu. Ne biliyorsun, Allah’u Teâlâ’nın, Bedir Ehli hakkında bir bildiği var ki onlara: ″Dilediğinizi yapın, Ben sizi bağışladım″ diye buyurdu. İşte bu olay üzerine de Allah’u Teâlâ: ″Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin...″ diye devam eden Sûre-i Mümtehine, Âyet 1 nâzil olmuştur.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(لَنْ يَدْخُلَ النَّارَ رَجُلٌ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَةَ (حم عن جابر

″Bedir ve Hudeybiye’de bulunan hiçbir kimse Cehenneme girmeyecektir.″[7]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 190.

[2] Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Cihat 18 (58 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 203; Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 121; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 8.

[3] İtap, azarlama ve paylama anlamına gelmektedir..

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfat, c. 1, s. 344.

[5] Burası, Mekke ile Medîne arasında ve Medîne’ye 12 mil mesafede bir yerin adıdır.

[6] Sahih-i Müslim, Fedâil’üs-Sahâbe 36 (161 Sahih-i Buhârî, Cihat 141, Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 98.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14725.

(فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًاۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٦٩

69. Artık elde ettiğiniz ganîmetten helâl ve temiz olarak yiyin. Allah’tan korkun! Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: En helâl olan mal, ganîmet malıdır. Ganîmet malı, bir tek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmetine helâl kılınmıştır. Bu sebeple İslâm devletleri, Kâbe’ye yapacakları tâmiratları, kâfirlerden ele geçirilen ganîmet

mallarıyla yaparlardı.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ (خ م حم ه عن جابر)

″Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helal kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaat yetkisi verildi.″[1] (Bir diğer Hadis-i Şerif’te: ″Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan benim″[2] diye buyrulmuştur.)

Ganîmet hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فٖي اَيْدٖيكُمْ مِنَ الْاَسْرٰىۙ اِنْ يَعْلَمِ اللّٰهُ فٖي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّٓا اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٧٠)

70. Ey Peygamber! Elinizde olan esirlere de ki: ″Eğer Allah’u Teâlâ sizin kalplerinizde bir hayır (îman) görürse, sizden alınan fidyeden daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا بَعَثَ أَهْلُ مَكَّةَ فِي فِدَاءِ أَسْرَاهُمْ، بَعَثَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي فِدَاءِ أَبِي الْعَاصِي وَبَعَثَتْ فِيهِ بِقِلَادَةٍ فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَقَّ رِقَّةً شَدِيدَةً وَقَالَ: إِنْ رَأَيْتُمْ أَنْ تُطْلِقُوا لَهَا أَسِيرَهَا. وَقَالَ الْعَبَّاسُ :إِنِّي كُنْتُ مُسْلِمًا يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ: اللّٰهُ أَعْلَمُ بِإِسْلَامِكَ، فَإِنْ تَكُنْ كَمَا

تَقُولَ فَاللَّهُ يَجْزِيكَ، فَافْدِ نَفْسَكَ وَابْنَيْ أَخَوَيْكَ؛ نَوْفَلَ بْنَ الْحَارِثِ، وَعَقِيلَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، وَحَلِيفَكَ عُتْبَةَ بْنَ عَمْرٍو. قَالَ: مَا ذَاكَ عِنْدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَأَيْنَ الْمَالُ الَّذِي دَفَنْتَ أَنْتَ وَأُمُّ الْفَضْلِ؟ فَقُلْتَ لَهَا: إِنْ أُصِبْتُ فَهَذَا الْمَالُ لِبَنِيَّ. فَقَالَ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ مَا عَلِمَهُ غَيْرِي وَغَيْرُهَا، فَاحْسُبْ لِي مَا أَصَبْتُمْ مِنِّي عِشْرِينَ أُوقِيَّةً مِنْ مَالٍ كَانَ مَعِي. فَقَالَ: أَفْعَلُ. فَفَدَى نَفْسَهُ وَابْنَيْ أَخَوَيْهِ وَحَلِيفَهُ، وَنَزَلَتْ: {قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ} فَأَعْطَانِي مَكَانَ الْعِشْرِينَ أُوقِيَّةً فِي الْإِسْلَامِ عِشْرِينَ عَبْدًا، كُلُّهُمْ فِي يَدِهِ مَالٌ يَضْرِبُ بِهِ مَعَ مَا أَرْجُو مِنْ مَغْفِرَةِ اللَّهِ. (الحاكم وصححه والبيهقي في سننه عن عائشة)

Mekkeliler, esir düşen adamları için fidyeleri gönderdiklerinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı Hz. Zeyneb de, kocası Ebu'l-Âs'ın fidyesini gönderdi. Gönderdiği fidyenin içerisinde bir gerdanlık da vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem görünce çok duygulandı ve ″Onun esir düşen kocasını bıraksanız olmaz mı?″ buyurdu. Hz. Abbas da: ″Yâ Resûlallah! Ben de Müslüman biriyim″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Müslüman olup olmadığını Allah'u Teâlâ bilir. Şâyet dediğin gibiysen de bunun karşılığını Allah'u Teâlâ sana verecektir. Kendi fidyeni, kardeşlerinin oğulları Nefvel b. el-Hâris ile Âkil b. Ebû Tâlib'in fidyelerini ve anlaşmalı olduğun Utbe b. Amr'ın fidyesini öde″ karşılığını verdi. Hz. Abbas: ″Yâ Resûlallah! Bu kadar malım yok ″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ümmü'l-Fadl ile birlikte gömdüğünüz ve ona, şayet bana bir şey olursa bunlar çocuklarımındır, dediğin paralar nerede?″ diye sordu. Hz. Abbas: ″Yâ Resûlallah! Vallâhi, bunu Ümmü'l-Fadl ile benden başka bilen yok. Benimle birlikte ele geçirdiğiniz yirmi ukiyyeyi benim fidyem olarak say″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Olur ″ buyurdu. Bu şekilde Hz. Abbas, kendi fidyesiyle yeğenlerinin ve anlaşmalı olduğu kişinin fidyelerini ödedi. Sonrasında, ″Ey Peygamber! Elinizde olan esirlere de ki: ″Eğer Allah'u Teâlâ sizin kalplerinizde bir hayır (îman) görürse, sizden alınan fidyeden daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar…″ diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 70 nâzil oldu.

Bu konuda Hz. Abbas şöyle demiştir: ″Allah'u Teâlâ fidye olarak verdiğim yirmi ukiyyeye karşılık bana yirmi köle verdi. Her biri de ticaretten anlayan ve malımla ticaret yapan kişilerdi. Bununla birlikte de Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmayı umuyorum.″[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 198, 200.

(وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٧١)

71. Eğer o esirler, sana ihânet etmek isterlerse şaşırma. Muhakkak ki onlar, daha önce Allah’a da ihânet etmişlerdi. Bu yüzden Allah’u Teâlâ onlara karşı sana imkân verdi (Bedir’de onları öldürdü ve esir etti). Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ وَالَّذٖينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوا اُو۬لٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُواۚ وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدّٖينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مٖيثَاقٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ (٧٢)

72. Îman edip hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden Muhâcirler ile onları barındırıp yardım eden Ensâr var ya, işte bunlar birbirlerinin dostudurlar. Îman edip de hicret etmeyenlere gelince, onlar hicret edinceye kadar (mîras hususunda) aranızda hiçbir velâyet sorumluluğu yoktur. Onlar, din hususunda sizden yardım talep ederlerse, onlara yardım etmek üzerinize vâciptir. Fakat harp etmemek üzere antlaşma yaptığınız kavim ile harp etmek için sizden yardım isterlerse, yardım etmeyin. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Mekke’den Medîne’ye hicret eden Muhâcirlerle, onları barındıran Ensar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından kardeş yapılmış, aralarındaki dostluk o dereceye ulaşmıştı ki, birbirlerine mîrasçı olmuşlardı.[1] Daha sonra mîras hükümlerini açıklığa kavuşturan âyetler geldi ve âyetlerde belirtilen akrabalar dışında, Mü’minlerin birbirlerine mîrasçı olmaları kaldırıldı.

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12, 176. Yine bu hususta bakınız: Sûre-i Enfâl, Âyet 75.

(وَالَّذٖينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ اِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْاَرْضِ وَفَسَادٌ كَبٖيرٌۜ (٧٣)

73. Kâfirler de birbirlerinin dostudurlar. Ey Mü’minler! Siz birbirinizi dost edinmezseniz, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur.

İzah: Mü’minlerin birbirlerine muhabbet besleyerek birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ (م ت عن ابى هريرة)

″Sizler îman etmedikçe, cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın.″[1]

Mü’minlerin kâfirleri dost edinmemeleri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ (د عن سمرة بن جندب

″Her kim müşrikle birlikte olur ve onunla beraber oturursa, şüphesiz o da onun gibidir.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. ″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 22 (93 Sünen-i Tirmizi, Sıfat-ı Kıyâmet 56.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 170.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ وَالَّذٖينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ (
))مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرٖيمٌ (٧٤

74. Îman edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenler ve Muhâcirleri barındırıp yardım eden Ensar var ya, işte onlar hakkıyla Mü’mindirler. İşte onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de olduğu gibi, Allah’u Teâlâ yüzlerce Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbı olan Muhâcir ve Ensârı övmekte ve onlara büyük mükâfatlar vaad etmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de birçok Hadis-i Şerif’inde Ashâb-ı Kirâm’a dil uzatanlara lânet etmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

اِذَا رَأَيْتُمْ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِى فَقُولُوا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى شَرِّكُمْ (ت عن ابن عمر)

Ashâbıma hakaret edenleri gördüğünüz vakit, ″Allah’ın lâneti sizin şerrinize olsun″ deyin.[1]

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تُنَاكِحُوهُمْ أَلَا فَلَا تَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk’ın lâneti inmiştir.″[2]

اللّٰهَ اللّٰهَ فِى أَصْحَابِى فَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَلِبُغْضِى أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَلِحُبِّى أَحَبَّهُمْ اَللّٰهُمَّ اَحبَّ مَنْ أَحَبَّهُمْ وَاَبْغِضِى مَنْ أَبْغَضَهُمْ (ابن النجار عن انس)

″Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Kim onlara buğzederse Bana buğzetmiştir. Ben de o kimseye buğzederim. Kim de Ashâbımı severse, Beni sevmiştir. Ben de o kimseleri severim. Allah’ım! Ashâbımı sevenleri sev, Ashâbıma buğzedenlere buğzet.″[3]

لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِى فَمَنْ سَبَّ أَصْحَابِى فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (أبو نعيم عن جابر)

″Ashâbıma hakaret etmeyin. Kim Ashâbıma hakaret ederse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olur ve mahşer gününde de onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez.″[4]

شَفَاعَتِى مُبَاحَةٌ اِلَّا لِمَنْ سَبَّ أَصْحَابِى. (حل عن عبد الرحمن بن عوف)

″Benim şefaatim, Müslüman olan herkese olacaktır. Ancak Ashâbıma hakaret edenlere şefaatim yoktur.″[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 185/5; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 473/8; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 155.

[5] Kenzul-Ummal, Hadis No: 39058; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 162.

(وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ مِنْكُمْۜ وَاُو۬لُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فٖي كِتَابِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ (٧٥)

75. Sonradan îman edip hicret edenler ve sizinle beraber cihat edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabına göre, (mîrasçı olma bakımından) akrabalar birbirlerine daha lâyıktırlar. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Hicret sonrası Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbını birbirleriyle kardeş kıldı. Bu kardeşliğe göre de birbirlerine mîrasçı oldular. ″Allah'ın kitabına göre, (mîrasçı olma bakımından) akrabalar birbirlerine daha lâyıktırlar″ diye geçen âyet nâzil olunca, bu uygulamayı bıraktılar ve mîrası akrabalığa göre paylaşmaya başladılar.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu Hadis-i Şerif'inde, Muhâcir ve Ensârı tâkip eden Mü'minlerin vasıflarından bahsetmekte ve bu vasıfta olanların da Muhâcir ve Ensâr gibi olduklarını beyan etmektedir:

غَشِيَتْكُمُ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبُّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لَا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ (حل عن عائشة)

″Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötülükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler.″[2]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 210.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 321/5.

9-TEVBE SÛRESİ

Bu sûre 129 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Mü’minlerin tevbekâr olmaları gerektiği beyan edildiği için ″Tevbe Sûresi″ diye isimlendirilmiştir. İçerisinde kâfir ve münâfıkların elim ve acıklı bir azâba uğrayacakları beyan edildiği için ″Azap Sûresi″ ismi de verilmiştir. Yine birinci âyetinde geçen ″Berâat″ ifadesinden dolayı ″Berâat Sûresi″ diye de isimlendirilmiştir. Bu sûrede münâfıkların çok kötü halleri açıklanıp teşhir edildiği için ″Rüsvay eden sûre″ anlamına gelen ″Fâdıha Sûresi″ ismi de verilmiştir.

Bu sûrenin başında, diğer sûrelerden farklı olarak Besmele-i Şerif bulunmamaktadır.

Bu hususta Hz. Osman Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

″Enfâl Sûresi’nin sonunda ve Tevbe Sûresi’nin başında kâtip bendim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana, aralarına Besmele yaz diye emretmedi. Ben, Enfâl Sûresi’nin devamı mıdır, yoksa değil midir bilmiyorum.″

Ashâb-ı Kirâm’dan bâzıları, Enfâl Sûresi ile Tevbe Sûresi’nin bir tek sûreden ibâret olduğu görüşündedirler. Çünkü bu sûrelerdeki âyetlerin çoğu, cihat ve antlaşma hakkında nâzil olmuştur. Bu itibarla aralarında bir birlik vardır.

Yine bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche’nin de: ″Tevbe Sûresi, harp hakkında nâzil olmuştur. Besmele ise, emân ve rahmettir. Bu nedenle başına Besmele yazılmamıştır″ diye buyurduğu nakledilmiştir.

İmam Fahreddin er-Râzî Hazretleri, bu sûrenin başına Besmele konulmaması hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından, Tevbe Sûresi’nin başlangıcında Besmele yazdırılmamıştır. Bunun için Sahâbîler Besmeleyi, sûrenin başına koymamış ve tabiîn de onların yolunu izlemiştir. Bu, Kur’ân’ın ilk ve tam şekli ile muhafaza edilerek tahrif edilmeksizin korunması hususunda azami dikkat gösterildiğinin çok güzel bir delilidir.

( )بَرَٓاءَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى الَّذٖينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكٖينَۜ (١)

1. Ey Mü’minler! Bu, Allah ve Resûlünden, kendisiyle antlaşma yaptığınız (ve bu antlaşmayı bozan) müşriklere bir berâattir (ihtardır).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Berâat″ ifadesi, geniş bir anlam ifade etmektedir. Bu ifade sözlükte; her hangi bir şeyden ilişkiyi kesmek, ayrılmak gibi anlamlara gelmektedir. Meselâ; mahkemeden beraat etmek gibi. Yani artık mahkemeyle bir işi kalmadı, demektir. Bu bağlamda âyetteki ″Berâat″ ifadesi, müşriklerle yapılan antlaşmanın onlar tarafından bozulması sonucunda aralarındaki antlaşmanın hükmünün kalktığını ifade etmektedir. Ey müşrikler! ″Barış antlaşmasını siz bozdunuz, o halde sonucuna katlanın″ anlamında bir ihtardır.

(فَسٖيحُوا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ مُخْزِي الْكَافِرٖينَ (٢ (

2. (Ey antlaşmayı bozan müşrikler!) Yeryüzünde dört ay emin olarak dolaşın. Bilin ki, her nerede olsanız, Allah’ın azâbından kurtulamazsınız. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, kâfirleri (dünyâda helâk, âhirette de azap ile) zelil eder.

İzah: Önce müşriklerle antlaşma yapılmasına Allah’u Teâlâ müsaade etmişti. Daha sonra kendileriyle antlaşma yapılan bâzı müşrik kabileleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile yapmış oldukları antlaşmaya muhalefet edip bozmaya başladılar. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, Resûlüne müşriklerle olan antlaşmayı bozmasını ve kendilerine dört aylık bir süre tanıdıktan sonra savaş açacağını ihtar etmesini emretmiştir.

Verilen bu dört aylık müddet, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, Mekke’nin fethinden bir yıl sonra yani hicretin dokuzuncu yılı Zilhicce’nin onuncu günü olan Kurban Bayramı’nın birinci gününden itibaren Rebiulâhir ayının onuna kadar olan süredir. O sene Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi’nden döndükten sonra, Hz. Ebû Bekir’i insanlara hac yaptırmak üzere Hac Emîri olarak göndermişti. Hz. Ebû Bekir, Mekke’ye doğru hareket ettikten sonra da, Tevbe Sûresi’nin bununla ilgili âyetleri nâzil olmuş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendi devesine Hz. Ali’yi bindirerek bu sûreyi müşriklere okuması için Mekke-i Mükerreme’ye göndermiştir.

Tevriye gününden bir gün önce[1] Hz. Ebû Bekir hac hutbesini okumuş ve haccın nasıl yapılması gerektiğini öğretmiştir. Hz. Ali de Zilhicce’nin onuncu günü olan Kurban Bayramı’nın birinci günü, akabe cemresinin yanında herkese

Tevbe Sûresi’nde geçen bu husustaki âyetleri okumuştur.

Bu hususta Zeyd İbn-i Yusey Radiyallâhu anhu dedi ki:

سَأَلْنَا عَلِيًّا بِأَيِّ شَيْءٍ بُعِثْتَ فِي الْحَجَّةِ قَالَ بُعِثْتُ بِأَرْبَعٍ أَنْ لَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ وَمَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهْدٌ فَهُوَ إِلَى مُدَّتِهِ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَهْدٌ فَأَجَلُهُ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُؤْمِنَةٌ وَلَا يَجْتَمِعُ الْمُشْرِكُونَ وَالْمُسْلِمُونَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا(ت عن زيد بن يثيع)

″Biz, Hz. Ali’ye, sen hacda neyi tebliğ etmek için gönderildin?″ diye sorduk. O da buyurdu ki: ″Dört şeyi tebliğ etmek için gönderildim. Kimse çıplak olarak Kâbeyi tavaf edemeyecek. Kimin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile bir antlaşması varsa, o antlaşması sonuna kadar geçerlidir. Kimin de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile antlaşması yoksa onun müddeti dört aydır. Cennete ancak Mü’min olan kişi girer. Bu seneden sonra, artık müşriklerle Müslümanlar bir arada olmayacaklardır.″[2]

[1] Arefe gününden iki gün önce.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsîr’ul-Kur’ân 10.

(وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرٖٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِكٖينَۙ وَرَسُولُهُۜ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَلٖيمٍۙ (٣)

3. Ve bu, Allah ve Resûlünden insanlara Hacc-ı Ekber günü, Allah ve Resûlünün (antlaşmayı bozan) müşriklerden uzak olduğuna dair bir ilandır. (Ey müşrikler!) Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Tevbeden yüz çevirirseniz, bilin ki her nerede olsanız, Allah’ın azâbından kurtulamazsınız. Ey Resûlüm! Kâfirleri elim bir azap ile müjdele!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Hacc-ı Ekber″den maksat, Kurban Bayramı’nın birinci günü olan Zilhicce’nin onuncu günüdür. Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ يَوْمَ النَّحْرِ بَيْنَ الْجَمَرَاتِ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي حَجَّ فَقَالَ: أَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟ قَالُوا: يَوْمُ النَّحْرِ. قَالَ: هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ. (د عن ابنِ عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Vedâ Haccı’nda cemrelerin arasında durdu ve şöyle buyurdu: ″Bugün hangi gündür?″ Sahâbe: ″Kurban Bayramı’nın birinci günü″ deyince, buyurdu ki: ″Bugün, Hacc-ı Ekber günüdür.″[1]

Bu husus Hz. Ali Kerremallâhu veche'den nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

(سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَوْمِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ فَقَالَ يَوْمُ النَّحْرِ (ت عن على

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Hacc-ı Ekber'in gününü sordum da, ″Kurban Bayramı'nın birinci günü″ diye cevap verdi.[2]

Yine farz olan hacca, Hacc-ı Ekber (büyük hac) ve Umre'ye de, Hacc-ı Asgar (küçük hac) denilmiştir. Bu âyet ve hadislerde kastedilenin, farz olan hac olduğu beyan edilmiştir.

Ayrıca hac dönemlerinde Arefe günü Cuma'ya denk geldiğinde, bu hacca da Hacc-ı Ekber denilmiştir. Bunun sebebi ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Arefesi Cuma'ya denk gelen haccın diğer haclardan yetmiş derece daha üstün olduğunu beyan etmesidir. Yani Arafat gününün Cuma'ya denk gelmesidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ عَرَفَةَ وَإِذَا وَافَقَ يَوْمَ جُمُعَةٍ فَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ حَجَّةً فِي غَيْرِ يَوْمِ جُمُعَةٍ. أَفْضَلُ الدُّعَاءِ يَوْمَ عَرَفَةَ وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. (رزين عن طلحة بن عبيد اللّٰه بن كريز)

″Günlerin en faziletlisi Arefe Günü'dür. Bugün Cuma'ya rastlarsa, Cuma günü dışında yapılan yetmiş hacdan daha üstündür. En faziletli duâ Arefe günü yapılan duâdır. Benim ve benden önceki Peygamberlerin söyledikleri en faziletli söz de şudur: ″Lâ ilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh (Bir olan ve hiçbir ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur).″[3]

Bu konu el-Misver İbn-i Mahreme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

أَنّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ يَوْمَ عَرَفَةٍ فَقَالَ:هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن محمد بن قيس بن مخرمة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Arefe Günü bir hutbe okudu ve ″Bugün Hacc-ı Ekber günüdür″ buyurdu.[4] Sûre-i Mâide, Âyet 3'ün izahında anlatıldığı üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı'nda Arafat'ta okuduğu

hutbe Cuma gününe rastlamış idi.[5]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 66; Sünen-i Ibn-i Mâce, Menâsik 76.

[2] Sünen-i Tirmizî, Hac 110.

[3] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 3155; Sünen-i Tirmizî, Daavât 65.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 14, s. 116; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c 4, s. 108; Aynî, Umdet’ul-Kâri, 15/322; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10076.

[5] Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 1; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6916.

(اِلَّا الَّذٖينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ اَحَدًا فَاَتِمُّٓوا اِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ اِلٰى مُدَّتِهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقٖينَ (٤)

4. Ancak antlaşma yaptığınız müşriklerden, antlaşmada hiçbir eksiklik yapmayanlar ve aleyhinizde hiçbir kimseye yardım etmeyenler müstesnâ. Bunlarla yaptığınız antlaşmayı müddeti bitinceye kadar yerine getirin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerini sever.

İzah: Yapılan antlaşmaya uyulması gerektiği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا فِي غَيْرِ كُنْهِهِ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ (د عن ابى بكرة

″Her kim kendisine eman verilerek antlaşma yapılan bir kimseyi vakti dışında öldürürse, Allah’u Teâlâ Cenneti ona haram eder.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (عن عدة من ابناء اصحاب))

″Dikkat edin! Kim antlaşma yapılan bir kimseye zulmeder veya hakkını noksanlaştırır veya tâkatının üstünde bir şeyle emreder yahut onun rızâsı dışında

bir şeyini alırsa, mahşer günü aleyhine ben delil olacağım."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 165; Sünen-i Nesâî, Kasâme 14.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Haraç 33.

فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكٖينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍۚ فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوا سَبٖيلَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٥)

5. Haram aylar (emniyetle gezmeleri için müşriklere müsaade olunan dört ay) tamam olursa, antlaşmalarını bozan müşrikleri her nerede bulursanız öldürün, esir ve muhâsara edin ve etrafa dağılmamaları için yollarını bekleyin. Eğer tevbe ederler (İslâm'ı kabul ederler), namaz kılarlar ve zekât verirlerse, artık kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Süddi, Mücâhid, Amr b. Şuayb, İbn-i Zeyd ve İbn-i İshâk Hazretlerine göre, bu âyette zikredilen haram aylardan maksat, meşhur olan haram aylar değil, Zilhicce'den yirmi gün, Muharrem ayı, Safer ayı, Rebiülevvel ayı ve Rebiülâhir ayının ilk on günüdür. Toplam dört aydır. Bunlar da bu sûrenin ikinci âyetinde zikredilen dört aydır. İşte müşrikler, yapılan antlaşmalarını bozduklarından dolayı, Allah'u Teâlâ bunlara dört ay müsaade vermiştir. Bunlar dört ay olan süre içerisinde ya İslâm'ı kabul edecekler ya da görüldükleri yerde öldürüleceklerdir. Bu aylara, haram aylar denilmesinin sebebi ise, Allah'u Teâlâ'nın bu sûrenin ikinci âyetinde belirttiği dört aylık süre doluncaya kadar, onlara müsaade edilmesidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ (خ م عن ابن عمر)

"Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm'ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah'a aittir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 15; Sahih-i Müslim, Îman 8 (34).

وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ حَتّٰى يَسْمَعَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ۟ (
٦)((

6. Ey Resûlüm! (Dört ay olan müddet tamamlandıktan sonra) eğer müşriklerden biri senden güvence isterse, ona güvence ver ki, Allah'ın kelâmını dinlesin. Bu dinlemeden sonra, onu emin olduğu yere gönder. Çünkü onlar, hakkı bilmeyen bir topluluktur.

İzah: Said b. Cübeyr'den nakledildiğine göre, müşriklerden bir kişi Hz. Ali'nin yanına gelerek, "Bizden herhangi bir kimse bu dört ayın bitişinden sonra Muhammed'in yanına gelip de, Allah'ın kelâmını işitmek isterse veya bir ihtiyâcı dolayısıyla gelirse öldürülür mü?" dedi. Bunun üzerine Hz. Ali Kerremallâhu veche buyurdu ki:

- Hayır! Çünkü Allah'u Teâlâ: "Ey Resûlüm! Dört ay olan müddet tamamlandıktan sonra, müşriklerden biri senden eman isterse, ona eman ver. Tâ ki Allah'ın kelâmını dinlesin…" diye buyurmuştur. Doğru olan da budur ve bu Âyet-i Kerîme muhkemdir.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكٖينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ رَسُولِهٖٓ اِلَّا الَّذٖينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۚ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ (
فَاسْتَقٖيمُوا لَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقٖينَ (٧) كَيْفَ وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فٖيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةًۜ يُرْضُونَكُمْ
٨) بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبٰى قُلُوبُهُمْۚ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَۚ ( )

7-8. (Antlaşmalarını bozan) o müşriklerin antlaşması, Allah yanında ve Resûlü yanında, nasıl itibara lâyık olur? Lâkin Mescid-i Haram civârında antlaşma yaptığınız müşrikler müstesnâ. Onlar antlaşma-larında sebat ederlerse, siz de antlaşmanıza uyun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, takvâ sahiplerini sever.* Evet, o müşriklerin antlaşması, Allah ve Resûlü yanında nasıl itibara lâyık olur? Halbuki onlar size gâlip gelirlerse, akrabalık bağını da antlaşmalarını da gözetmezler. Onlar sizi sözle râzı etmeye çalışırlar. Halbuki kalpleri antlaşmaya uymaktan sakınır. Onların çoğu (sözünde durmayan) fâsıktırlar.

İzah: İmam Taberî, Âyet-i Kerîme'de Mescid-i Haram civârında antlaşma yapılan müşriklerin, Kinane'den Bekroğulları olduğunu beyan etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybiye antlaşmasını yaparken bunlar da Kureyşlilerle birlikte antlaşmaya katılmışlar ve bu antlaşmalarını bozmamışlardır. Fakat Kureyşliler, kendileriyle antlaşmalı olan Deyloğullarına, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile antlaşmalı olan Huzaaoğullarına karşı

yardım etmişler ve böylece Hudeybiye antlaşmasını bozmuşlardır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybiye’de Mekkeli müşriklerle sulh antlaşması yapmıştı. Bu antlaşma maddelerinden birisi de şuydu:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye’de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu.

Bu olay hakkında ve Mekke’nin fethi hakkında daha geniş bilgi için Âdiyât Sûresi‘ne ve izahına bakınız.

اِشْتَرَوْا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلٖيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِهٖۜ اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩) لَا يَرْقُبُونَ فٖي مُؤْمِنٍ (١٠) اِلًّا وَلَا ذِمَّةًۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ (

9-10. Onlar, Allah’ın âyetlerini dünyâ menfaati karşılığında değiştirdiler de insanları Allah’ın yolundan çevirdiler. Onların yaptıkları şeyler ne kötüdür.* Onlar, hiç bir Mü’minin akrabalık bağını ve onlarla yaptığı antlaşmayı gözetmezler. İşte onlar, haddi aşan kimselerdir.

فَاِنْ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدّٖينِۜ وَنُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (١١ ( )

11. Eğer onlar tevbe ederler (îman edenler), namaz kılarlar ve zekât verirlerse, artık dinde sizin kardeşleriniz olurlar. Biz âyetleri, bilen bir topluluk için genişçe açıklarız.

İzah: Zekât hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ (طب هب عن ابى الدرداء

"Zekât, İslâm’ın köprüsüdür."[1]

Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُمْ بِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَمَنْ لَمْ يُزَكِّ فَلَا صَلَاةَ لَهُ)ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد اللّٰه

بن مسعود)

″Siz namaz kılmakla ve zekâtı vermekle emrolundunuz. Kim, zekât vermezse, onun namazı da yoktur.″[2]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1795; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 3159.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 111.

(وَاِنْ نَكَثُوا اَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فٖي دٖينِكُمْ فَقَاتِلُوا اَئِمَّةَ الْكُفْرِۙ اِنَّهُمْ لَا اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ (١٢))

12. Eğer onlar, antlaşmalarından sonra yeminlerini bozar ve dîninize hakaret ederlerse, artık o küfür önderlerini öldürün. Şüphesiz ki, onların yeminleri yoktur (yeminlerine inanmayın). Umulur ki, (küfürlerine) son verirler.

(اَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا اَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِاِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَؤُ۫كُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۜ اَتَخْشَوْنَهُمْۚ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ (١٣) قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدٖيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنٖينَۙ (١٤) وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْۜ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (١٥))

13-15. Ey Mü’minler! Yeminlerini bozan, Resûlü Mekke’den çıkarmaya azmeden ve sizinle düşmanlığı ve savaşı ilk başlatan bir toplulukla savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer Mü’min iseniz, kendisinden korkmanıza Allah’u Teâlâ daha lâyıktır.* Onlarla savaşın ki, Allah’u Teâlâ sizin elinizle onlara azap etsin. Onları rüsvay etsin. Onlara karşı size yardım etsin. Mü’minler topluluğunun kalplerini ferahlandırsın.* Ve Mü’minlerin kalplerindeki kin ve öfkeyi gidersin. Allah’u Teâlâ, dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: ″Sizinle düşmanlığı ve savaşı ilk başlatan bir toplulukla savaşmaz mısınız?″ diye geçen ifadesiyle, Mekkeli müşrikler, sizinle antlaşması olan Huzaa kabilesine savaş açarak, sizinle savaşı önce onlar başlatmıştır. Öyleyse onlarla savaşın, buyur-muştur.[1] Çünkü Resûlü Kibriyâ’nın Hudeybiye’de Mekkeli müşriklerle yapmış olduğu sulh antlaşmasının bir maddesi şöyleydi:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara

yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye'de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu. Nihâyet Allah'u Teâlâ'nın emri üzerine müşriklerle savaşılarak Mekke fethedilmiştir. Bu hususta geniş bilgi için Âdiyât Sûresi'ne ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 244-245.

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ (
وَلِيجَةًۜ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ۟ (١٦))

16. Ey Mü'minler! Yoksa Allah'u Teâlâ, sizden cihat edenleri, Allah'tan, Resûlünden ve Mü'minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri açığa çıkarmadan bırakılacağınızı mı zannediyorsunuz? Şüphesiz Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Kimin cihadı sâdece Allah için yaptığını, kimin Allah'tan, Resûlünden ve Mü'minlerden başkasını sırdaş edinmediğini Allah bilir ve onlara karşılığını verir. Böylece Allah'u Teâlâ, ihlaslı olan Mü'minleri, diğerlerinden ayırt eder.

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ اَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدِينَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِۜ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۚ وَفِي النَّارِ (
هُمْ خَالِدُونَ (١٧) اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ
اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ (١٨))

17-18. Müşriklerin, küfürlerine kendileri de şâhit oldukları halde, Allah'ın mescitlerini imar etmeleri câiz değildir. Onlar, amelleri bâtıl ve kendileri de Cehennemde ebedî kalacak olan kimselerdir.* Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe îman eden, namazlarını kılan, zekâtlarını veren ve Allah'tan başka kimseden korkmayan kimseler imar eder. İşte hidâyet üzere oldukları umulanlar bunlardır.

İzah: Kureyşlilerin: "Biz, Harem'in sâkinleriyiz. Hacılara su veren-leriz. Beytullah'ı imar edenleriz. Hiçbir kimse bizden üstün olamaz" demeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme inmiş, Allah'u Teâlâ, Beytullah'ı ve diğer mescitleri ancak hakkıyla îman eden, Allah'ın emirlerini yerine getiren ve Allah'tan korkan Mü'minlerin, gerçek mânâda imar edeceklerini beyan etmiştir.

Allah'ın rızâsına uygun olarak imar edilen mescitler, ancak âyette sayılan sıfatlara sahip olanlar tarafından imar edilenlerdir. Yoksa Allah'ın mescitleri, başka şekillerde zorla veya utandırılarak isteme yoluyla yahut fâsık ve münâfıkların eliyle imar edilirse, bu Allah'ın rızâsına uygun olmaz.

Gönül hoşluğu ile verilmeyen malın haram olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخٌ لِلْمُسْلِمِ وَأَنَّ الْمُسْلِمِينَ اِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِاِمْرِئٍ مِنْ أَخِيهِ اِلَّا مَا أَعْطَاهُ عَنْ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ فَلَا تَظْلِمُنَّ أَنفُسَكُمْ (حم)

"Ey Müslümanlar! Sözümü iyi dinleyin ve iyi belleyin! Müslüman, Müslümanın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Kişiye, kardeşinin malı, kendisi onu gönül hoşluğu ile vermiş olmadıkça helâl olmaz! Kardeşinizin malını onun gönlü olmadan alarak nefislerinize zulmetmeyin."[1]

İnsanların rızâsı olmadan utandırılarak ellerinden alınan malın gasp edilmiş mal gibi haram olduğu fıkıh kitaplarında işlenmiş ve bu hususta ulemâ arasında icmâ olduğu şöyle beyan edilmiştir:

أَلَا تَرٰى اِلَى حِكَايَةِ الْإِجْمَاعِ عَلَى أَنَّ مَنْ أُخِذَ مِنْهُ شَيْءٌ عَلَى سَبِيلِ الْحَيَاءِ مِنْ غَيْرِ رِضَا مِنْهُ بِذَلِكَ لَا يَمْلِكُهُ الْآخِذُ وَعَلَّلُوهُ بِأَنَّ فِيهِ إِكْرَاهًا بِسَيْفِ الْحَيَاءِ فَهُوَ كَالْإِكْرَاهِ بِالسَّيْفِ الْحِسِّيِّ بَلْ كَثِيرُونَ يُقَابِلُونَ هَذَا السَّيْفَ.

"Kendisinin rızâsı olmaksızın utandırılarak kimden bir şey alınırsa, onu alan kişi o malın sahibi değildir, o mal ona helâl olmaz. Bu hükmün sebebi de, burada utandırma yoluyla yapılan bir zorlama olduğundandır. Bu da gerçek kılıçla gasp edilen mal gibidir. Hattâ insanların çoğunun, bu şekilde utandırılarak malları ellerinden alınmaktadır."[2]

İşte gönül hoşluğu olmadan utandırılarak insanlardan alınan mal ve para kesin olarak haramdır. Dolayısıyla bu şekilde elde edilen mal ve para ile cami ve benzeri hiçbir hayır işi yapılamaz. Ancak insanlar gönül hoşluğu ile kendiliğinden, "O hayır işinde benim de bir katkım olsun" diye az veya çok bir yardımda bulunmak isterlerse, bu kişilerin yapacağı hayra mâni olunmaz.

Mescitler yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle beyan edilmiştir:

مَا أُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ (د عن ابن عباس)

″Benden mescitleri süslemem istenmedi.″[3]

Allah için mescit yaptıranların mükâfatına dair de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللّٰهِ بَنَى اللّٰهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ (خ عن عثمان بن عفان

″Kim Allah rızâsı için mescit yaparsa, Allah'u Teâlâ benzerini onun için Cennette inşaa eder.″[4]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de, Allah'ın evi olan mescitleri imar edenlerin faziletine dair Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَأَهِمُّ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عَذَابًا فَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى عُمَّارِ بُيُوتِي وَالْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَإِلَى الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ
(صَرَفْتُ عَنْهُمْ (هب عن انس بن مالك

″Muhakkak ki Ben, yeryüzü ahâlisine azap vermeye niyetlenirim. Ancak evlerimi imar edenleri, Benim için birbirlerini sevenleri ve seherlerde istiğfar edenleri gördüğümde bundan vazgeçerim.″[5]

Ayrıca Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, mescit ve diğer hayırları yapanlara âhirette büyük mükâfatlar verileceğini bildirerek, şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ أَوْ
مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ
(بَعْدِ مَوْتِهِ (ه عن ابى هريرة

″Bir Mü'min kişiye, öldükten sonra amelinden ve yaptığı iyiliklerinden ulaşacak şeyler: Kendisinden sonraya bıraktığı ilim, geride bıraktığı sâlih evlat, mîras olarak bıraktığı Mushaf-ı Şerif, yaptırdığı mescit, yolcuların barınması için inşaa ettiği misâfirhâne, akıttığı su, sağlığı tam yerinde iken malından çıkarıp verdiği sadakadır. Bunlardan hangisini yapmış ise öldükten sonra da, onun sevabı kendisine ulaşır.″[6]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″İşte hidâyet üzere oldukları umulanlar bunlardır″ diye buyrulmaktadır. Burada Allah tarafından beyan edilen ″Umulanlar″ ifadesi, ihtimal değil ″Kesinlik″ ifade eder. Yani ″Bunlar, muhakkak ki kurtuluşa erenlerdir″ demektir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned No: 19774.

[2] el-Fetava'l-Fıkhiyye el-Kübrâ, c. 5, s. 219.

[3] Süne-i Ebû Dâvud, Salât 12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 280.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2814, 8761.

[6] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 20.

(اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجَاهَدَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِۜ لَا يَسْتَوُ۫نَ عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَۢ (١٩) اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۙ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ (٢٠) يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فٖيهَا نَعٖيمٌ مُقٖيمٌۙ (٢١) خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظٖيمٌ (٢٢))

19-22. Hacılara su dağıtan ve Mescid-i Haram'ı imar edenle Allah'a ve âhiret gününe îman eden ve Allah yolunda cihatta bulunanı bir mi tutarsınız? Onlar, Allah katında eşit değildirler. Allah'u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.* Îman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimseler, Allah katında çok büyük dereceye sahiptirler. İşte kurtuluşa nâil olanlar, onlardır.* Rableri onları, kendinden bir rahmet ve rızâ ile ve içinde dâimî nîmetler bulunan Cennetlerle müjdeler.* Onlar, orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz ki, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Müşrikler, Allah'ın evini tamir eden ve hacılara su dağıtan kimse, Allah'a îman eden ve cihat edenden daha hayırlıdır, dediler. Onlar, Harem'in sâkinleri ve bakımını yapmaları sebebiyle bununla iftihar ediyor ve gururlanıyorlardı. Allah'u Teâlâ, onların böbürlenmelerini ve haktan yüz çevirmelerini zikrederek Sûre-i Mü'minûn, Âyet 66-67'de buyurdu ki:

″Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur'ân hakkında türlü türlü hezeyan ederdiniz.″

Evet, onlar Harem-i Şerif’e hizmetle övünüyor, geceleri eğleniyor, Kur’ân’ı ve Resûlü Ekrem’i alaya alıyorlardı. Îman ve Allah yolunda cihat etmenin, Beytullah’ı tamir etmekten ve hacılara su vermekten daha hayırlı olduğuna, müşriklerin de Allah’a ortak koşmalarıyla birlikte yaptıkları güzel amellerin, kendilerine fayda vermediğini Allah’u Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 19’da beyan etti.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا اٰبَٓاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَٓاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْا۪يمَانِۜ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٣))

23. Ey îman edenler! Eğer babalarınız ve kardeşleriniz, küfrü îmana tercih ederlerse, onları dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte zâlim olanlar onlardır.

İzah: Mü’min, din kardeşliğini esas alır. Bu kardeşliği soy kardeşliğinden üstün tutar. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 22’de de şöyle buyurmuştur:

″Allah’a ve âhiret gününe îman eden hiçbir topluluğun, babaları veya oğulları veya kardeşleri veya aşiretleri olsa bile Allah’a ve Resûlüne düşmanlık ve muhalefet edenlere sevgi beslediğini göremezsin…″

(قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ وَاَبْنَٓاؤُ۬كُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَش۪يرَتُكُمْ وَاَمْوَالُۨ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَٓا اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَجِهَادٍ ف۪ي سَب۪يلِه۪ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِه۪ۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ۟ (٢٤))

24. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeş-leriniz, zevceleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, yok olmasından korktuğunuz ticaretiniz, sevdiğiniz meskenleriniz sizin için Allah’tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihattan daha fazla sevgili ise artık Allah’ın (azap) emri gelinceye kadar bekleyin. Allah’u Teâlâ, (itaatinden ayrılan) fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.″

(لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ ف۪ي مَوَاطِنَ كَث۪يرَةٍۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍۙ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِر۪ينَۚ (٢٥) ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَك۪ينَتَهُ عَلٰى رَسُولِه۪ وَعَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ وَاَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْكَافِر۪ينَ (٢٦) ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٢٧))

25-27. Ey Mü’minler! Muhakkak ki, Allah’u Teâlâ size birçok harpte ve Huneyn

Günü de yardım etmişti. O gün, çokluğunuza itimat etmiştiniz. Fakat çokluğunuz size bir fayda sağlamamıştı da, o geniş yeryüzü size dar gelmişti. Nihâyet arkanızı dönüp kaçmıştınız.* Bu bozgundan sonra Allah'u Teâlâ, Resûlü ile Mü'minler üzerine kendi tarafından sükûnet indirdi ve (size yardım için) görmediğiniz ordular indirdi. Böylece kâfirleri azâba uğrattı. İşte bu, kâfirlerin cezâsıdır.* Bundan sonra da Allah'u Teâlâ, dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Huneyn, Mekke ile Taif arasında bir vâdinin ismidir. Huneyn Savaşı, Mekke'nin fethinden hemen sonra meydana gelmiştir. Mekke'nin fethi üzerine Kureyş kabilelerinin çoğu Müslüman olmuştu. Fakat Arapların en büyük kabilelerinden biri olan Havâzin kabilesi İslâm'ı kabul etmemişti. Onlar, reisleri Mâlik b. Avf önderliğinde Sakiyf, Benî Sa'd gibi kabileleri de yanına alarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile harp etmek için Huneyn'de toplandılar. Sayıları yirmi bini bulmuştu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu haber alınca, hemen hazırlıklara başladı ve nihâyet on iki bin kişilik asker ile Huneyn vâdisine doğru yola çıktı. Müslümanlardan bâzıları İslâm ordusunun çokluğuna, kuvvetine bakarak:

- Bugün aslâ azlıktan dolayı mağlup olmayız, demişlerdi. Sayılarının çokluğuna güvenmişlerdi. Uhud Savaşı'nda da buna benzer söz ve düşüncelerinden dolayı çok zor duruma düşmüşlerdi. Halbuki o zamana kadar nâil oldukları zaferlerin hiçbirini çokluklarına borçlu değillerdi. Allah'ın yardımıyla hep zafer kazanmışlardı. İşte bu nedenle İslâm Ordusu Huneyn'de ilk başta bozguna uğramış ve dağılmışlardı.

İki ordu Huneyn vâdisinde karşılaştı. Savaş sabah karanlığında başlamıştı. Müslümanlar vâdiye inerken Havâzin kabilesi pusuda bekliyordu. Müslümanları habersiz yakalayıp yağmur gibi ok yağdırdılar. Kılıçlarını çekip hücuma geçtiler. Komutanlarının emrettiği gibi hep birden saldırıyorlardı. Bu beklenmedik saldırı karşısında Müslümanlar geri çekilmek zorunda kaldılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Uhud'da olduğu gibi bu savaşta da Müslümanlar kaçtığı halde, kendisi kaçmayıp harp ediyordu. Nakledildiğine göre:

Adamın biri Bera b. Azib'e, "Huneyn Günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem'ın yanından hepiniz kaçtınız mı?″ diye sordu. Bunun üzerine o dedi ki: ″Biz kaçtık. Lâkin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kaçmadığına şâhitlik ederim...″

Bera b. Azib Radiyallâhu anhu sözüne devamla şöyle buyurdu:

(إِذَا احْمَرَّ الْبَأْسُ نَتَّقِي بِرَسُولِ اللّٰه وَإِنَّ الشُّجَاعَ مِنَّا لَلَّذِي يُحَاذِي بِهِ (م عن ابى اسحق

″Vallâhi! Biz, savaş kızıştığı zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sığınır onunla korunurduk. İçimizde en yiğit olanımız, Peygamberimizin savaş anında hizasında durabilendi.″[1]

Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali asker dağılmasın, diyerek, Müslüman birliklerinin arasından ayrılmadılar. Bunlarla birlikte Abbas, Ebû Süfyan b. Hâris, Eymen ve Usâme b. Zeyd Radiyallâhu anhum gibi çok az sahabî düşmana karşı direniyordu.

Kâfirlerin önlerinde uzun bir mızrağa bayrak çeken bir kâfir ilerliyor, ardından da diğerleri koşuyordu. Bu sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ (م عن ابى اسحق

″Ben Peygamberim, yalan yok. Ben, Abdulmuttalip oğluyum″[2] diye nidâ etti. Fakat Peygamberimizin bu çağrısını paniğe kapılmış olan İslâm ordusu duymuyordu. Bunun üzerine Peygamberimizin talimatı ile sesi gür olduğu için amcası Hz. Abbas yüksek bir yere çıktı:

- Ey Ensâr! Ey Ashâb! Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem buradadır. Ona doğru gelin, diye haykırdı. Ashâb:

- Lebbeyk, Lebbeyk! dediler. O kargaşa ortamında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nerede olduğunu bilmiyorlardı. Nihâyet yüz kadar Sahâbe toplandı.

Müşriklerin başı olan Mâlik b. Avf'a, ″Abdullah oğlu Muhammed dağın dibinde ″ dediler. O zaman kâfir askerleri o tarafa yöneldi. Kâfir askerlerinin gelişini görünce tekbir getirdiler. Hz. Ali, kâfirlerin önünde geleni karşıladı. Allah'ın Aslanı onu öldürdü. Müslümanlar hep bir ağızdan, ″Allah'u Ekber″ diye tekbir getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

- İşte şimdi fırın kızdı, buyurarak bir avuç toprak aldı, okudu ve o toprağı düşman üzerine saçtı. Müslümanların arkasından esen bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr sebebiyle kâfirlerin gözü görmez oldu, hepsi dağıldılar. Böylece Allah’ın gönderdiği melekler ve rüzgâr vesîlesiyle zafer Mü’minlerin oldu.

Bu savaşta müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş ve birçoğu da esir alınmıştı. İslâm ordusunun kaybı ise sâdece dört şehitten ibâretti.

Bu savaşta alınan esirler arasında Benî Sa’d kabilesinden Resûlü Ekrem’in süt kız kardeşi Şeyma da vardı. Ubeyd İbn-i es-Sa’d Radiyallâhu anhu bu olayı şöyle anlatır:

فَلَمّا أُنْتُهِيَ بِهَا إلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إنّي أُخْتُك مِنَ الرَّضاعَةِ قَالَ وَمَا عَلامَةُ ذَلِكَ؟ قَالَتْ عَضَّةٌ عَضَضْتَنِيهَا فِي ظَهْرِي وَأَنَا مُتَوَرَّكتُك قَال فَعَرَفَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَلامَةَ فَبَسَطَ لَهَا رِدَاءَهُ فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهِ وَخَيَّرَهَا وَقَالَ إنْ أَحْبَبْتِ فَعِنْدِي مُحَبَّةٌ مُكْرَمَةٌ وَإِنْ أَحْبَبْتِ أَنْ أُمَتَّعك وَتَرْجِعِي إلَى قَوْمِك فَعَلْتُ فَقَالَتْ بَلْ تُمَتّعنِي وَتَرُدّنِي إلَى قَوْمِي .فَمَتَّعهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَدَّها إلَى قَوْمِهَا فَزَعَمَتْ بَنُو سَعْدٍ أَنّه أَعْطَاهَا غُلَامًا لَهُ يُقَالُ لَهُ مَكْحُولٌ وَجَارِيَةً فَزَوَّجتْ أَحَدَهُمَا الْأُخْرَى فَلَمْ يَزَلْ فِيهِمْ مِنْ نَسْلِهِمَا بَقِيّةٌ (ابن هشام عن يزيد بن عبيد)

Şeyma, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e kadar getiril-diğinde şöyle dedi: ″Yâ Resûlallah! Ben senin sütten kız kardeşinim. Bunun üzerine Efendimiz: ″Bunun alâmeti nedir?″ diye sordu. Şeyma dedi ki:″Ben seni uyluklarımın üstünde taşırken, sırtımdan beni ısırmıştın. Hâlen izi vardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem alâmeti tanıdı, ridâsını onun için serdi ve onu üzerine oturttu ve şöyle buyurdu: ″Eğer istersen sevgi ve ikram ile benim yanımda kal. Eğer sana yararlı olmamı ve kavmine dönmeyi arzu edersen bunu da yaparım.″ Şeyma da şöyle dedi: ″Hayır! Bilakis beni yararlandır ve beni kavmime geri gönder. Bunun üzerine Peygamberimiz ona bir takım menfaatler sağladı ve onu kavmine geri gönderdi. Benî Sa’d der ki: ″Ona mekhûl denilen bir kölesini ve bir de câriye verdi. O da onları birbirleriyle evlendirdi. Hâlen o ikisinin nesli onların içerisinde yaşamaktadır.″[3]

Rivâyet olunur ki, Huneyn Gazâsı’nda bir kadın gelip esir alınan Havâzin taifesi içinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in süt kız kardeşini zikreden bir şiir okudu. O sebeple Peygamberimiz onlardan alınan ganîmetleri geri verdi. Onlara çok ihsanlarda bulundu. Hattâ o gün bağışladıklarına kıymet biçtiler yüzlerce yük mal karşılığı geldi.[4]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ne kadar cömert ve kerem sahibi olduklarını bir defa daha göstermişti.

Ganîmetler taksim edilirken bir köşede yüz cins devenin toplandığını gören Safvan İbn-i Ümeyye: ″Ne güzel develer″ demişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Senin olsun″ buyurdu ve develeri ona verdi. Bunun üzerine Safvan, Müslüman olmak için dört ay mühlet aldığı halde, ″Bu kadar cömertlik ve lütuf ancak Peygamberlere has bir özelliktir″ diyerek hemen Müslüman oldu.[5]

Huneyn zaferinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok ganîmet malı almıştı. Ganîmet olarak alınan kırk bin koyunu, yirmi beş bin deveyi, bin dirhem, üç ton altın gümüş kıymetli eşyayı dağıtarak bitirmiş, verecek bir şeyi kalmamıştı.

Ensâra bu harpte, diğerlerine verildiği kadar hisse verilmemişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem deve, koyun, altın, gümüş gibi birçok ganîmet mallarını müellifi kulûb’a (kalbi İslâm’a yönelecek kişilere) vermişti. Buna, bâzı Ashâbın canı sıkılmış ve aralarında söylenmişlerdi. Bunu haber alan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ensârı huzuruna çağırdı ve şöyle buyurdu:

″Ben birtakım itikâdı zayıf olan ve yeni Müslüman olmuşların kalplerini ısındırmak için ganîmetlerden onlara fazla hisse verdim. Onlar bu malı alıp memleketlerine gidecekler. Siz de Resûlullah’ı alıp yurdunuza götürmeye râzı değil misiniz?″ Bunun üzerine hepsi: ″Râzı ve hoşnutuz″ dediler. Peygamberimizin bu iltifatından memnun ve müteessir olup ağlaştılar. Fahr-i Âlem Efendimiz de, ellerini kaldırdı ve Ensâra ve çocuklarına hayırla duâ etti.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kâfirlere dahi bu kadar çok ganîmet malı verdiğini duyan bedevîler, kendileri savaşa katılmadıkları halde, nakledildiğine göre:

Bedevî Arapları, Huneyn’den dönüşünde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yoluna çıkarak etrafını sardılar ve durmadan kendisinden Huneyn Savaşı’nda alınan ganîmet malından istediler. Hattâ Resûlü Ekrem bir semura ağacına sığınmağa mecbur kaldı. O sırada bedevîler sırtındaki ridasını çekip zorlayarak aldı. (Bir rivâyette; o bedevîler ridasını hızla çektiler ve bu sebeple Resûlü Ekrem’in mübârek boynunun derisinde kızarıklık oluştu, diye

geçmektedir). Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem durdu ve buyurdu ki:

أَعْطُونِي رِدَائِي لَوْ كَانَ لِي عَدَدُ هَذِهِ الْعِضَاهِ نَعَمًا لَقَسَمْتُهُ بَيْنَكُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُونِي بَخِيلًا وَلَا كَذُوبًا وَلَا جَبَانًا (خ عن جبير بن مطعم)

″Ridâmı verin, eğer bu semura ağaçlarının sayısı kadar koyunum olsa, hepsini size verirdim. Bu sözümde beni ne korkak, ne cimri ve ne de yalancı bulurdunuz. ″[7]

[1] Sahih-i Müslim, Cihat 28 (79 Sahih-i Buhârî, Megâzi 54; Kütüb-i Sitte,Hadis No: 4291.

[2] Sahih-i Müslim, Cihat 28 (79 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1213.

[3] İbn-i Hişam, es-Sîret’ün-Nebeviyye, c. 4, s. 458.

[4] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 255.

[5] Bakınız: Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 2, s. 169.

[6] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 2, s. 169; Sahih-i Buhâri, Megâzi 56; Sahih-i Müslim, Zekât 46 (132).

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 24; Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 553.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَاۚ وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنٖيكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖٓ اِنْ شَٓاءَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (٢٨)

28. Ey îman edenler! Şüphesiz ki müşrikler pisliktir. Onlar bu yıldan sonra Mescid-i Haram’a yaklaşmasınlar. Eğer (onlarla ticaretinizin kesilmesinden dolayı) fakirlikten korkarsanız, Allah’u Teâlâ dilerse sizi lütfundan zenginleştirecektir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Kâfirler, inanç bakımından pistirler. Onların pis olmasının sebebi Allah’ı ve Resûlünü inkâr etmeleridir. Bu sebeple onların, Mescid-i Haram’a girmeleri yasaklanmıştır.

Müslümanlar ise, îmanları sebebiyle temizdirler. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu‘dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقِيَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَاخْتَنَسْتُ فَذَهَبْتُ فَاغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قُلْتُ إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ فَقَالَ (سُبْحَانَ اللّٰهِ إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ (د عن ابى هريرة

Medîne yollarından birisinde ben cünüp iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana rastladı. Ondan gizlendim, gidip gusül abdesti aldım ve geri geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Nerede kaldın, Yâ Ebâ Hüreyre? deyince, ben:

- Cünüp idim, temizlenmeden seninle beraber oturmayı doğru bulmadım, dedim. Bunun üzerine:

- Subhânallâh! Müslüman pis olmaz, buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvûd, Tahâre 91; Sünen-i Tirmizî, Tahâre 89; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8610, 9704; Râmûz’ul-Ehâdîs, 107/2.

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ ( ))مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ (٢٩

29. Ey Mü’minler! Ehl-i Kitap’tan, Allah’a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.

İzah: Müfessirler, bu Âyet-i Kerîme’nin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Rumlarla savaşmasını emretmek üzere indiğini ve bundan sonra Peygamberimizin Rumlara karşı Tebuk Seferi’ne çıktığını söylemişlerdir. Bu sefer hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 38-39’un izahına bakınız.

Ehl-i Kitap, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e îman etmedikleri takdirde, aslâ îman etmiş sayılmazlar. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى

أرْسِلّتُ بِهِ اِلّا كَانَ مِنْ أصْحَابِ النَّارِ (م عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[1]

İslâm’dan başka Allah katında geçerli hiçbir din yoktur. Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19’da Allah’u Teâlâ: ″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm’dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab’ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah’ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah’u Teâlâ, hesabı çabuk görendir″ diye buyurmaktadır.

Ayrıca Sûre-i Tevbe, Âyet 29’da: ″Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan…″ diye geçen ifadeden, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de Allah’ın haram kıldığı gibi kendisinin de haram kılma yetkisinin olduğunu göstermektedir. Nitekim yırtıcı hayvanların ve evcil olan eşeklerin etleri gibi bâzı şeyler, Kur’ân’da geçmediği halde bizzat Peygamberimiz tarafından haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلا يُوشِكُ شَبْعَانٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمُ الْحِمَارُ الأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَلَا لُقَطَةُ مُعَاهَدٍ إِلا أَنْ يَسْتَغْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاهُ. (د طب عن المقدام بن معدي كربً)

″Haberiniz olsun! Bana Kur’ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: ″Bize Kur’ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in haram kıldığı da Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı gibidir.″[2] ″Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni’nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ.″[3]

Câbir Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

حَرَّمَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَعْنِي يَوْمَ خَيْبَرَ الْحُمُرَ الْإِنْسِيَّةَ وَلَحُومَ الْبِغَالِ وَكُلّ ذِي نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ وَذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ (م ه ت عن جابر)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Günü evcil eşekleri ve katır etlerinin, yırtıcı kuşların ve yırtıcı hayvanların etlerinin yenilmesini haram kıldı. "[4]

Yine âyette geçen cizye'den maksat da, gayr-i müslimlerin, hayat ve hürriyetlerinin korunması karşılığında, içinde yaşadıkları İslâm Devleti'ne vermek zorunda oldukları vergidir.

[1] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[4] Sünen-i Tirmizî, Et'ime 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zebâih 13.

(وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ (٣٠))

30. Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarında geveledikleri sözleridir. Onlar bu sözlerini, kendilerinden önceki kâfirlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Haktan nasıl yüz çeviriyorlar.

İzah: Âyette geçtiği üzere Yahudilerin, Üzeyr Aleyhisselâm'a Allah'ın oğlu demelerinin sebebi, Üzeyr Aleyhisselâm'ın kırk yaşında iken bir incir ağacının altına yatması ve yüz yıl sonra aynı yaşta kalkması olayına dayanmaktadır. [1] Beydâvî der ki: Allah'u Teâlâ, yüz yıl sonra Üzeyr Aleyhisselâm'ı kaldırınca, Üzeyr Aleyhisselâm Tevrat'ı onlara ezberden yazdırdı. Onlar bu olaya şaşırarak: "Bunu ancak Allah'ın oğlu olduğu için yapabildi" dediler.[2]

Hristiyanların, Îsâ Aleyhisselâm'a Allah'ın oğlu demelerinin sebebi de Îsâ Aleyhisselâm'ın bâkire bir anneden babasız olarak dünyâya gelmesidir.[3]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle

buyrulmuştur:

لَمَّا كَانَ يَوْمُأُحُدٍشُجَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَجْهِهِ وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَّتُهُ، فَقَامَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ رَافِعًا يَدَيْهِ يَقُولُ: إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى الْيَهُودِ أَنْ قَالُوا :عُزَيْرٌابْنُ اللّٰهِ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى النَّصَارَى أَنْ قَالُوا :الْمَسِيحُابْنُ اللّٰهِ وَإِنَّ اللّٰهَ اشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى مَنْ أَرَاقَ دَمِي وَآذَانِي فِي عِتْرَتِي.(السيوطي، الدر المنثور عن أبي سعيد الخدري)

″Uhud Savaşı’nda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzünden yaralandı ve rebaiye dişi kırıldı. O gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp şöyle buyurdu: Allah’u Teâlâ: ″Üzeyr, Allah’ın oğludur″ dedikleri için Yahudilere çok öfkelendi. ″Mesih, Allah’ın oğludur″ dedikleri için de Hristiyanlara çok öfkelendi. Allah’u Teâlâ kanımı akıtan ve ailemden yana bana eziyet edenlere de çok öfkelendi.[4]

Yahudi ve Hristiyanların mahşerdeki durumlarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ لِيَتَّبِعْ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللّٰهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغُبَّرِ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيُقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنَ اللّٰهِ فَيُقَالُ كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَبْغُونَ قَالُوا عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَا تَرِدُونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى فَيُقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللّٰهِ فَيُقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَيُقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَبْغُونَ فَيَقُولُونَ عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُشَارُ إِلَيْهِمْ أَلَا تَرِدُونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ ... (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Kıyâmet koptuğu zaman bir nidâcı: ″Her ümmet dünyâda neye tapmışsa, onun arkasına takılsın″ diye ilan edecek. Bunun üzerine Allah’tan başka şeylere, putlara ve heykellere tapmış olanlardan hiçbiri kalmayacak, hepsi Cehenneme düşecekler. Nihâyet yalnız Allah’a tapan iyi ve kötülerle Ehl-i Kitab’ın bakiyeleri kalacak ve önce Yahudiler çağırılarak kendilerine: ″Siz neye ibâdet ederdiniz?″ diye sorulacak. Onlar: ″Biz, Allah’ın oğlu Üzeyr’e tapardık″ diyecekler. Kendilerine: ″Yalan söylediniz. Allah’u Teâlâ’nın hiçbir zevcesi ve çocuğu yoktu. Şimdi siz ne istiyorsunuz?″ denilecek. Yahudiler: ″Susadık Yâ Rabbi! Bize su ver″ diyecekler. Bunun üzerine onlara: ″Suya buyurmaz mısınız? ″ denilecek ve Yahudiler Cehenneme, o serap gibi birbirini tarumar eden ateşe haşrolunarak oraya düşecekler. Sonra Hristiyanlar çağrılarak kendilerine: ″Siz neye ibâdet ederdiniz?″ diye sorulacak. Onlar: ″Biz, Allah’ın oğlu Mesih’e

tapardık″ diyecekler. Kendilerine: ″Yalan söylediniz. Allah’u Teâlâ’nın hiçbir zevcesi ve çocuğu yoktur; şimdi siz ne istiyorsunuz?″ denilecek. Hristiyanlar da: ″Susadık Yâ Rabbi! Bize su ver″ diyecekler. Bunun üzerine onlara: ″Suya buyurmaz mısınız? denilecek ve Hristiyanlar Cehenneme, o serap gibi birbirini tarumar eden ateşe haşrolunarak oraya düşecekler…″[5]

[1] Üzeyr Aleyhisselâm’ın bu olayı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 259’a bakınız.

[2] Tefsir-i Beydâvî, c. 2, s. 433.

[3] Bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 171’e bakınız.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 300.

[5] Sahih-i Müslim, Îman 81 (183).

(اِتَّخَذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَس۪يحَ ابْنَ مَرْيَمَۚ وَمَٓا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُٓوا اِلٰهًا وَاحِداًۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٣١))

31. Onlar, Allah’u Teâlâ’yı bıraktılar. Hahamlarını, râhiplerini ve Meryem oğlu Îsâ Mesih’i Rabb edindiler. Halbuki onlar, (Tevrat ve İncil’de) ancak bir olan ilaha ibâdetle emrolundular. O’ndan başka ilah yoktur. Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de zikredilen hahamlardan maksat, Yahudilerin din âlimleridir. Rahiplerden maksat ise, Hristiyanların manastırlara çekilen ve dîni hususlarda içtihatta bulunan âlimleridir. Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de Yahudi ve Hristiyanların din adamlarını rabler edindiklerini zikretmiştir. Bu ifadeden maksat, onların din adamlarını ilah edinerek onlara tapmaları değil, Allah’ın emir ve yasaklarını bırakıp din adamlarının koydukları emir ve yasaklara uymalarıdır.

Bu hususta Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَ يَا عَدِيُّ اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الْوَثَنَ وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي سُورَةِ بَرَاءَةٌ {اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ} قَالَ أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ (ت عن عدى بن حاتم)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına gittim. Boynumda altından

bir haç bulunuyordu. Bana: ″Ey Adiy! Bu putu çıkarıp at″ dedi. Onun: ″Hahamlarını, râhiplerini ve Meryem oğlu Îsâ Mesih'i Rabb edindiler…″ diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 31'i okuduğunu işittim. Dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Biz onlara ibâdet etmiyorduk.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Dikkat edin! Yahudi ve Hristiyanlar, din adamlarına tapmıyorlardı. Fakat onlar, hahamlar ve papazlar kendilerine bir şeyi helâl kılınca onu helâl sayıyorlardı, bir şeyi haram kılınca da onu haram kabul ediyorlardı.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 10.

(يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّٰهُ اِلَّٓا اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٣٢) هُوَ الَّذٖٓي اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدٖينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّٖينِ كُلِّهٖۙ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٣٣))

32-33. Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'u Teâlâ, nûrunu mutlaka tamamlayacaktır.* O Allah ki, müşrikler istemese de İslâm Dîni'ni diğer dinler üzerine üstün kılmak için Resûlünü, Kur'ân ve hak din ile gönderdi.

İzah: Hahamlarını ve papazlarını rabler edinen bu kâfirler, Allah'ın nûru olan İslâm'ı yalanlayıp, insanların da onu kabul etmelerine engel olarak bâtıl sözleriyle söndürmeye kalkarlar. Allah'u Teâlâ, kâfirler istemese de, dînini mutlaka yüceltecek ve nûrunu tamamlayacaktır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَتْرُكُ اللّٰهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللّٰهُ هَذَا الدِّينَ بِعِزِّ عَزِيزٍ أَوْ بِذُلِّ ذَلِيلٍ عِزًّا يُعِزُّ اللّٰهُ بِهِ الْإِسْلَامَ وَذُلًّا يُذِلُّ اللّٰهُ بِهِ الْكُفْرَ (حم عن تميم الداري)

″Muhakkak bu iş, gece ve gündüzün ulaştığına ulaşacaktır. Allah'u Teâlâ, azizin izzeti veya zelilin zilleti ile, bu dînini girdirmediği köy, kasaba ve şehir bırakmayacaktır. Öyle bir izzet ki, Allah'u Teâlâ onunla İslâm'ı aziz kılacak; öyle bir zillet ki, Allah'u Teâlâ onunla küfrü zelil kılacaktır.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16344.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ كَثٖيرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِۜ وَالَّذٖينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِۙ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍۙ (٣٤) يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا فٖي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْۜ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ (٣٥))

34-35. Ey îman edenler! Hahamlardan ve râhiplerden birçoğu, insanların mallarını haksız yollarla yerler ve halkı Allah yolundan menederler. Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele.* O gün, biriktirdikleri altın ve gümüşün üzerleri Cehennem ateşiyle kızdırılıp, onunla alınları, yanları ve arkaları dağlanır ve onlara: ″İşte bunlar, nefsiniz için biriktirdiğiniz şeylerdir, artık biriktirdiklerinizin azâbını tadın″ denilir.

İzah: İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ der ki: Âyet-i Kerîme'de zikredilen biriktirilen maldan maksat, kendisinden zekât vermek farz olduğu halde, zekâtı verilmeyen her türlü maldır.

Zekâtını verdiğin her türlü mal, yere gömülüp depolanmış olsa dahi, biriktirilmiş mal değildir. Buna mukabil zekâtı verilmeyen her mal, Allah'ın, Kur'ân'da zikrettiği biriktirilmiş maldır. Sahibi, âhirette bu mal ile dağlanacaktır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

″… Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele″ diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 34 nâzil olunca bu, Müslümanlara ağır geldi. Hz. Ömer, ″Bu sıkıntınızı ben gidereceğim″ diyerek kalkıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Bu âyetin hükmü, Ashâbına ağır geldi.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَفْرِضْ الزَّكَاةَ إِلَّا لِيُطَيِّبَ مَا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا فَرَضَ الْمَوَارِيثَ لِتَكُونَ لِمَنْ بَعْدَكُمْ فَكَبَّرَ عُمَرُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا أُخْبِرُكَ بِخَيْرِ مَا يَكْنِزُ الْمَرْءُ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ (د عن ابن عباس)

″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zekâtı ancak mallarınızın geri kalan bölümleri temizlensin, diye farz kılmıştır. Mîrası da mallarınız sizden sonrakilere kalsın diye farz kılmıştır.″ Bunun üzerine Hz. Ömer tekbir getirdi. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: ″Sana kişinin alıkoyacağı en hayırlı şeyin ne olduğunu haber vereyim mi?″ ″O, sâliha bir kadındır. Ona baktığı vakit onu sürura gark eder. Ona emrederse kendisine itaat eder. Yanında bulunmadığı zaman onun namusunu korur.″[1]

Yine bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: ″Uhud Dağı kadar malım olsa düşünmem. Elverir ki, adedini bilip zekâtını vereyim ve onunla Allah’a taat eder olayım″ demiştir.

Zekâtı vermeyenler hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ فَأُحْمِيَ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ (م عن ابى هريرة)

″Hiçbir altın ve gümüş sahibi yoktur ki, onlarda olan hakları (zekâtı) vermezse, o kimse için mahşer gününde ateşten tabaklar biçilmiş olmasın. O tabaklar, Cehennemin ateşinde kızdırılır. Onlarla o kişinin alnı, yanı ve sırtı dağlanır. Her soğudukça bu tekrarlanır. Bu öyle bir günde olacaktır ki, onun miktarı elli bin senedir. Bu hâl, kullar arasında hüküm verilip, o kulun yolu tayin edilinceye kadar devam edecektir. O da, ya Cennete veya Cehenneme giden yoldur…″[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 32.

[2] Sahih-i Müslim, Zekât, 6 (24).

(اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فٖي كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَا اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدّٖينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فٖيهِنَّ اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكٖينَ كَٓافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَٓافَّةً وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقٖينَ (٣٦))

36. Muhakkak ki, Allah katında ayların sayısı, Allah’ın kitabında (Levh-i Mahfuz’unda) gökleri ve yeri yarattığı günden beri on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. Bu dört ayın haram kılınışı, (Hz. İbrâhim’den gelen) doğru dînin hesabı ve hükmüdür. Artık o aylarda (savaşarak) nefsinize zulmetmeyin. Ey Mü’minler! Müşrikler sizinle nasıl topluca savaşıyorlarsa, siz de onlarla topluca savaşın. Bilin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ, takvâ sahipleriyle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen on iki aya, ″Kamerî aylar″ denir. Bunlar; Muharrem, Safer, Rebiulevvel, Rebiulahir, Cemâziyelevvel, Cemâziyelahir, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade ve Zilhicce’dir. Bu aylar içerisindeki haram olan aylar ise; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu aylarda savaşmak haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı’nda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللّٰهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ (خ م عن ابى بكرة)

″Şüphesiz ki zaman, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki şekil ve nizamına dönmüştür. Allah katında ayların sayısı on ikidir. Onlardan dördü haram aylardır ki, üçü birbiri ardınca gelir Zilkâde, Zilhicce, Muharrem. Bir de, Cumâd’el-âhire ile Şaban arasındaki, Mudar’ın ayı Receb’dir.″[1]

İslâm Dîni’nde yılbaşı Muharrem ayının onu olan Aşûre Günü’dür. Rivâyete göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Sahâbe-i Kirâm: ″Bir yılbaşı tayin edelim″ dediler. Bunun üzerine Ashâptan bâzıları, ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mekke’den Medîne’ye hicreti, bâzıları da, Hz. Ebû Bekir’in Rumlarla mukâvele imzaladığı ve kazandığı hakkında Rum Sûresi’nin indiği meşhur gün olsun″ dediler. En son Hz. Ali, ″birçok Peygamberlerin sıkıntılarından kurtuldukları ve daha pek çok faziletleri olan mübârek Aşûre Günü yılbaşı olsun″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muharrem ayında bulunan Aşûre Günü’nü daha güzel buldu ve yılbaşı olarak bugünü kabul etti ve buyurdu ki:

″Aşûre Günü yeryüzüne ilk yağmur yağdı. Aşûre Günü Cenâb-ı Hakk, gökleri ve yeri yarattı. Aşûre Günü duâlar kabul oldu. Aşûre Günü Peygamberlerin kiminin doğduğu gün, kiminin vefât ettiği gündür, kiminin düşmandan kurtulup, kiminin düşmanını helâk ettiği gündür.″[2] Hz. Hüseyin Efendimiz de, Yezid tarafından bugün şehit edilmiştir.

Aşûre Günü’nde Peygamberlere çok fütuhatlar, İslâmiyet’te çok önemli şeyler olmuştur. Bu sebeple o gün, mübârek bir gündür. Bu günü Müslümanların ibâdetle ve sevinçle kutlaması gerekir. Hz. Hüseyin Efendimizin Aşûre Günü şehit edildiğinden dolayı, o günde mâtem tutmak Ehl-i Sünnet inancına göre câiz değildir. Eğer mübârek bir zâtın vefât ettiği gün mâtem tutma günü olsaydı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefât ettiği gün, bütün Müslümanlar yas tutardı. Nitekim Sahâbe ve Tâbiin, Aşûre Günü çoluk çocuğunu sevindirmek, giydirmek ve oruç tutmak gibi ameller yapmışlardır.[3] Nitekim Hz. Hüseyin Efendimizin, Yezid’e biat etmemesinin sebebi, kendisinin halife

olması için değil, Yezid'in bir İslâm halifesi olamayacak kadar İslâmî yaşantıdan uzak olmasıdır. Hz. Hasan Efendimizin döneminde Müslümanlar ikiye bölünmüştü, bir kısmı Hz. Muâviye tarafında iken, diğer kısmı da Hz. Hasan Efendimizi desteklemişti. Hz. Hasan Efendimiz Müslümanlar arasında bir fitne çıkmasın diye Hz. Muâviye'ye biat etmişti. Böylece Müslümanlar arasında birlik sağlanmıştı. İşte mesele halifelik meselesi değil, mesele İslâm'a uygun bir halifenin seçilmesi idi. Yezid'in, Hz. Hüseyin Efendimizin kendisine biat etmesi için ısrar etmesinin sebebi de, onun Müslümanların önderi konumunda olmasıdır. Çünkü onun biatı, bütün Müslümanların biat etmesi anlamına geliyordu. Hz. Hüseyin Efendimiz, Allah'ın rızâsını gözetip, Yezid'e biat etmeyerek şehâdeti seçmiştir. Muharrem ayının onuncu (Aşûre) günü, Allah yanında en makbul günlerden biri olduğundan, Hakk Teâlâ da o günde onu şehitlere serdar yapmıştır.

Hz. Hüseyin Efendimizin şehit olması, her ne kadar Müslümanları büyük bir üzüntüye sevk etmişse de, onun Yezid karşısındaki dik duruşu bütün Müslümanlar için bir örnek ve gurur duyulacak bir hâdise olmuştur. Allah'u Teâlâ, bizleri Hz. Hüseyin Efendimizin sevgisinden ve yolundan ayırmasın ve âhirette de şefaatine nâil eylesin, âmin!

Yine Aşûre Günü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

يَوْمُ عَاشُورَاءَ أُهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللّٰهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِى يَوْمِ عَاشُورَاءَ تَابَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وُلِدَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب عن سعيد بن أبي راشد)

"Aşûre Günü Nûh'un gemisi Cudi Dağı'na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah'a şükür için oruçlu idiler. Allah'u Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın tevbesini ve Yunus'un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu. "[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Mekkeli müşriklerin baskı ve zulümlerinden dolayı Allah'ın emriyle Muharrem ayında hicret etmiş ve Medîne'ye Muharrem ayının onuncu günü olan Aşûre günü ulaşmıştır. Bu Hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ

هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللّٰهُ بَنِي اِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ
((خ م عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: ″Bugün Allah’u Teâlâ’nın, Firavun’a karşı Mûsâ’ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Biz, Mûsâ’ya sizden daha yakınız″ buyurdu ve Aşûre orucunu emretti.[5]

Ramazan-ı Şerif orucu farz olmazdan evvel, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Aşûre orucu tutarlardı. Daha sonra Ramazan orucu farz olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Muharrem ayında tutulan bu orucu dileyen tutsun, dileyen tutmasın″ diye buyurmuştur.

Bu husus Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصُومُ عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ فَلَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ مَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ (م عن عائشة)

Câhiliye devrinde Kureyş, Aşûre orucu tutardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Aşûre orucu tutardı. Medîne’ye hicret edince, yine bu orucu tuttu ve Sahâbîlerine de bu orucun tutulması emrini verdi. Ramazan ayı orucu farz kılınınca: ″İsteyen Aşûre orucunu tutar, isteyen de terk eder″ buyurdu.[6]

Ayrıca Aşûre orucu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا أَوْ بَعْدَهُ يَوْمًا (حم عن ابن عباس)

″Aşûre günü oruç tutun ve o hususta Yahudilere muhalefet edin. Aşûre’den bir gün önce veya sonrayı da oruçlu geçirin.″[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Tevbe 8, Edâha 5; Sahih-i Müslim, Kasâme 9 (29).

[2] Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 2, s. 74-75.

[3] Bakınız: Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 2, s. 76.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5407.

[5] Sahih-i Buhârî, Menâkib’ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

[6] Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (113).

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2047.

(اِنَّمَا النَّسٖٓيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذٖينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِؤُا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُۜ زُيِّنَ لَهُمْ سُٓوءُ اَعْمَالِهِمْۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرٖينَ۟ (٣٧)

37. Bu haram ayların hürmetini diğer aylara nakletmek küfürde ileri gitmektir. Kâfirler böyle yapmakla doğru yoldan saptırılırlar. Allah’ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, o ayı bir sene helâl, diğer sene haram sayarlar. Böylece Allah’ın haram kıldığını helâl kabul ederler. Onların bu kötü amelleri, kendilerine güzel göründü. Allah’u Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Araplar, İbrâhim Aleyhisselâm’dan beri, haram aylara[1] hürmet ederlerdi. Daha sonraları ise, tertibi bozarak diğer helâl olan aylardan birini haram ay, haram ayı da helâl ay olarak saymayı adet edinmeye başladılar. Bu durum Mekke’nin fethine kadar böyle devam etti ve nihâyet bu âyet ile müşriklerin yapmış olduğu bu uygulamaya son verildi.

[1] Haram aylar; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır..

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ اِذَا قٖيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ اِلَى الْاَرْضِۜ اَرَضٖيتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا قَلٖيلٌ (٣٨) اِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔاۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (٣٩)

38-39. Ey îman edenler! Size ne oluyor da, ″Allah yolunda gazâya çıkın″ denildiği vakit ağır davranıyorsunuz? Dünyâ hayatını, âhiretteki menfaate tercih mi ettiniz? Dünyâ hayatının menfaati, âhiretin yanında çok azdır.* Dâvet olunduğunuz gazâya çıkmazsanız, Allah’u Teâlâ sizi elim bir azap ile cezâlandırır ve yerinize (âhireti dünyâya tercih eden) başka bir kavim getirir. Siz (ağır davranmakla) Allah’a aslâ zarar veremezsiniz. Allah’u Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu âyetler, Tebuk Gazvesi hakkında nâzil olmuştur. Mevsim yaz olması nedeniyle hava çok sıcaktı. Düşman kuvvetli ve gidilecek yer uzaktı. Hurmalar

yeni olgunlaşmış ve hasat zamanı da gelmişti. Huneyn ve Taif Gazveleri'nden henüz yeni dönen Ashâbdan bâzılarına bu gazve meşakkatli göründüğü için ağır davranmışlardı. Münâfıklar da, "Bu sıcakta yola çıkılmaz" diyerek fitne çıkarmışlar ve çeşitli bahaneler ileri sürerek orduya katılmamışlardı.

Bu sefere, Roma'nın tehditkâr bir tavır takınması sebebiyle çıkılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kıtlık hüküm sürdüğü için, kudreti olanların askere yardım etmelerini emretti. Hz. Ebû Bekir bütün servetini bu uğurda sarf etti. Hz. Osman-ı Zinnûreyn de üç yüz deveyi yüküyle, semeriyle beraber sarf etti ve ayrıca bin dinar verdi.[1]

Sonuçta Peygamber Efendimiz, hicretin dokuzuncu yılı Recep ayında bir perşembe günü otuz bin kişilik ordu ile Medîne'den hareket etti ve yerine Hz. Ali'yi bıraktı.

Bu hususta Sa'd İbn-i Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَلَّفَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تُخَلِّفُنِي فِي النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ فَقَالَ أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي (م عن سعد بن ابى وقاص)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk Seferi'ne çıkınca, Hz. Ali'yi yerine Medîne'de halife olarak bırakmıştı. Hz. Ali: "Yâ Resûlallah! Siz beni çocukların ve kadınların arasında mı bırakıyor-sunuz?" deyince, buyurdu ki: "Sen Hârun'un Mûsâ yanında aldığı yeri, benim yanımda almaktan râzı değil misin? Yalnız şu fark var ki, benden sonra Peygamber yoktur."[2]

Nihâyet İslâm ordusu, Medîne ile Şam arasında bulunan Tebuk denilen yere vardı ve bir su başında ordugâh kuruldu. Fakat su çok az olduğu için orduya yeterli gelmiyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sudan abdest aldı ve mûcize olarak su birkaç orduya yetecek kadar çoğaldı.

İslâm ordusunun Tebuk'a kadar gelerek Romalılara meydan okuyuşu, diğer toplumlar tarafından da dehşetle karşılandı ve hareket ettiği haber verilen Roma ordusu, korkularından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ordusunun karşısına çıkamadı ve muharebe olmadı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yirmi gün Tebuk'ta kaldı[3] ve Ashâbıyla istişâre yaptıktan sonra geri dönmeye

karar vererek, Ramazan-ı Şerif’te Medîne’ye döndü.

Medîne hakkında Sa’d Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmaktadır:

لَمَّا رَجَعَ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ تَبُوكَ تَلَقَّتْهُ رِجَالٌ مِنَ الْمُتَخَلِّفِينَ فَأَثَارُوا غَبَاراً فخَمَّرَ بَعْضُ مَنْ كَانَ مَعَهُ أَنْفَهُ، فأزَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللِّثَام عَنْ وَجْهِهِ وَقَالَ وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ اِنَّ غُبَارَهَا شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَارَاهُ ذَكَرَ وَمِنَ الْجُزَامِ وَالْبَرَصِ (اخرجه رزين عن سعيد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk’ten dönünce, Medîne’de kalmış olanlardan bâzıları, onu karşıladılar. Bu sırada toz kaldırdılar. Bunun üzerine beraberinde bulunanlardan bâzıları burun-larını sardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzündeki sargıyı çıkardı ve ″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Medîne’nin tozu, her hastalığa şifâdır″ buyurdu. Sözüne devamla: ″Cüzzam ve ebras hastalığından″ diye saydığını gördüm.[4]

Bir özürleri olmadığı halde İslâm ordusuna katılmayanlar çok pişman oldular ve gece gündüz ağlayarak af olunmalarını dilediler. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanları onlarla konuşmaktan menetti. Bunlar birer köşeye çekilerek elli gün yalnız yaşadılar. Dünyâ hayatı onlara zindan oldu. Daha sonra Allah’u Teâlâ hepsinin tevbesini kabul etti ve suçlarını affetti. Bunların affedilmeleriyle ilgili olarak daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118’in izahına bakınız.

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57.

[2] Sahih-i Müslim Fedâil’üs-Sahâbe 4 (31).

[3] Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre; ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk’ta yirmi gün kaldı ve farz namazları kısalttı (dört rekatlı farzları iki olarak kıldı).″ (Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 280) Çünkü ne zaman döneceği bilinmediğinden dönünceye kadar namazlarını kısaltarak kılmıştır.

[4] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4615.

(اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَاۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلٰىۜ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَاۜ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٤٠)

40. Ey îman edenler! Siz, Resûle yardım etmezseniz, Allah'u Teâlâ vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine eder. Hani, iki kişiden biri iken kâfirler onu Mekke'den çıkarmışlardı. İkisi mağarada iken, arkadaşına (Ebû Bekir es-Sıddîk'a): ″Mahzun olma, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ bizimle beraberdir!″ diyordu. Böylece Allah'u Teâlâ onun üzerine tarafından sükûnet indirdi, onu görmediğiniz ordularla kuvvetlendirdi ve kâfirlerin sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir, Mekke'den Medîne'ye hicret ederken bir müddet gizlendik-leri Sevr Mağarası'nda iken, müşriklerin mağaranın ağzına kadar gelme hâdisesi anlatılmaktadır.

Mekke'de Müslümanlara, müşrikler tarafından işkence ve kötülükler yapılıyordu. Bu sebeple Müslümanların bir kısmı Habeşistan'a hicret etmişti. Daha sonraları Medîne'de bulunan Evs ve Hazreç kabilelerinden, İslâmiyet'i kabul edenler çoğalınca Müslümanlar, Peygamber Efendimizin müsaadesiyle Medîne'ye hicret etmeye ve orada önemli bir güç hâline gelmeye başladılar. Mekkeli müşrikler bu durumdan endişelendiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, oraya giderek Müslümanların başına geçmesi hâlinde, kendileri için çok tehlikeli olacağını düşünerek Dâr'un-Nedve denilen yerde toplanıp durumu müzakere ettiler. Ebû Cehil'in teklifiyle Peygamberimizi öldürmeye karar verdiler. Bu durumu Cebrâil Aleyhisselâm Resûlü Ekrem'e bildirdi ve Medîne'ye hicret etmesine Allah'u Teâlâ'nın müsaade buyurduğunu tebliğ etti.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o gece, Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırarak evinden çıktı ve evinin etrafında bekleyen kâfirlerin yüzüne bir avuç toprak serpti. Böylece kâfirler kendisini göremediler. Sonra doğruca Hz. Ebû Bekir'in evine gitti ve beraberce hicret edeceklerini söyledi. Hemen bir kılavuz tutuldu ve o kılavuza, üç gün sonra develeri alıp Sevr Dağı'na gelmesi söylendi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir o gece şehirden çıkarak Mekke'ye bir saat mesâfede bulunan Sevr Dağı'na gittiler ve orada bir mağaraya girdiler. Ertesi sabah müşrikler, Peygamberimizin Mekke'den ayrılmış olduğunu öğrenince onu aramaya başladılar. Her tarafı arıyorlardı. İzini sürerek Sevr Dağı'na kadar geldiler. Fakat Allah'ın takdiriyle mağaranın girişine, örümcek ağını örmüş ve güvercin de yuva yapmıştı. Bunu gören müşrikler, burada

kimsenin bulunamayacağını düşünerek içeriye girmediler. Böylece, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve arkadaşı Hz. Ebû Bekir Efendimiz, müşriklerin saldırısından kurtulmuş oldular.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir, üç gün sonra, kılavuzun getirdiği develere binerek Medîne'ye doğru yola çıktılar.

Bu olayı Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu şöyle anlatır:

نَظَرْتُ إِلَى أَقْدَامِ الْمُشْرِكِينَ عَلَى رُءُوسِنَا وَنَحْنُ فِي الْغَارِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلَى قَدَمَيْهِ أَبْصَرَنَا تَحْتَ قَدَمَيْهِ فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللّٰهُ ثَالِثُهُمَا (خ م عن ابى بكر)

Biz mağarada iken müşriklerin ayaklarını görüyordum. Onlar bu sırada başlarımızın üstünde idiler. ″Yâ Resûlallah! Onlar ayaklarının hizasından eğilip bir bakacak olsalar, bizi mutlaka görürler″ dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Yâ Ebû Bekir! İki yoldaş ki üçüncüleri Allah'tır, hiç endişe edilir mi?″[1]

Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, hicret sırasında Allah'u Teâlâ'nın himâye ve lütfuna mazhar oluşunu gösterdiği gibi Hz. Ebû Bekir'i de zikrederek onun mertebesinin yüceliğine de işâret buyurmaktadır.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Ashâb 2, Menâkib 45; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 1.

(اِنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٤١))

41. Ey îman edenler! Gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak cihada çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihat edin. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Ey îman edenler! Gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak cihada çıkın″ ifadesi, Ey îman edenler! Kuvvetliniz, zayıfınız, genciniz, ihtiyarınız, zengininiz, fakiriniz, yayanız, süvâriniz, silahlınız, silahsızınız hep birlikte harbe çıkın, demektir.

Cihat hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ (د ن عن انس)

″Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihat edin.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 18; Sünen-i Nesâî, Cihat 1.

(لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرٖيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلٰكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُۜ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْۚ يُهْلِكُونَ اَنْفُسَهُمْۚ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ۟ (٤٢))

42. Ey Resûlüm! Onların (münâfıkların) dâvet olundukları şey, dünyâ menfaati ve gidecekleri sefer de yakın bir yerde olsaydı, sana tâbi olurlardı. Lâkin mesafe onlara uzun ve meşakkatli göründü. Harpten geri kalanlar: ″Billâhi! Muktedir olsaydık, elbette sizinle beraber çıkardık″ derler ve nefislerini azâba koyarlar. Allah’u Teâlâ, onların elbette yalancı olduklarını bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Seferi’ne katılmayan münâfıklar hakkında nâzil olmuştur. Bu kimseler, çeşitli bahaneler ileri sürerek cihattan geri kalmışlar ve bu davranışlarıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kandırdıklarını zannetmişlerdi. Allah da, bunların iç yüzünü Resûlüne bildirerek, bahanelerinin geçersiz olduğunu ve iddialarında yalancı olduklarını açıkladı.

(عَفَا اللّٰهُ عَنْكَۚ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذٖينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبٖينَ (٤٣))

43. Ey Resûlüm! Allah’u Teâlâ seni affetti. Harbe gitmemek için senden izin isteyenlere niçin izin verdin? Özründe doğru olanlarla yalancı olanları bilinceye kadar onlara izin vermemeliydin.

İzah: Bu âyette Allah’u Teâlâ, yumuşak bir üslup ile Resûlüne sitem etmektedir. Ancak Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu olayda daha uygun olan hareketi yapmamasından dolayı ona sitem etmeden önce, onun bu davranışını affettiğini bildirmektedir. Bu da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için bir lütuftur.

(لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذٖينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِالْمُتَّقٖينَ (٤٤) (اِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فٖي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ (٤٥))

44-45. Allah’a ve âhiret gününe îman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihattan geri kalmak için senden izin istemezler. Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerini çok iyi bilir.* Harbe katılmamak için senden izin isteyenler, ancak Allah’a ve âhiret gününe îman etmeyenler ve kalpleri şüphe ile meşgul olanlardır. Onlar, şüpheleri içinde bocalayıp dururlar.

(٤٦) وَلَوْ اَرَادُوا الْخُرُوجَ لَاَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلٰكِنْ كَرِهَ اللّٰهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقٖيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدٖينَ)

46. Onlar harbe çıkmak isteselerdi, onun için elbette hazırlık yaparlardı. Lâkin Allah’u Teâlâ onların harbe çıkmalarını istemedi de onları alıkoydu. Ve onlara, ″Harbe çıkmayanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber oturun″ denildi.

İzah: Savaşmamak için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den izin isteyenler, münâfıkların ileri gelenlerinden Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve onun gibi olan diğer münâfıklardır. Allah’u Teâlâ, bu münâfıkların savaşa katıldığında Mü’minlerin ordularını ifsat edeceklerini bildiği için, bunları yerlerinde bırakmış ve savaşa çıkmalarını nasip etmemiştir. Aşağıdaki âyette de bu durumu açıkça beyan etmiştir.

(لَوْ خَرَجُوا فٖيكُمْ مَا زَادُوكُمْ اِلَّا خَبَالًا وَلَاَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَۚ وَفٖيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ
(٤٧) بِالظَّالِمٖينَ)

47. Onlar sizinle beraber cihada çıksalardı, size fesattan başka bir şey vermezler ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koşuştururlardı. Halbuki içinizde onları dinleyip sözlerini kabul edenler vardır. Allah’u Teâlâ, zâlimleri bilir.

İzah: Bu âyette: ″Halbuki içinizde onları dinleyip sözlerini kabul edenler vardır. Allah’u Teâlâ, zâlimleri bilir″ diye geçen ifadeden maksat, sizin içinizde onların sözlerini dinleyen, inancı ve irâdesi zayıf olan kişiler bulunmaktadır. Özellikle bunları kandırmaya çalışacaklardı. Allah’u Teâlâ, zâlim olan münâfıklar güruhunu çok iyi bilir, demektir.

(٤٨) لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْاُمُورَ حَتّٰى جَٓاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَارِهُونَ)

48. Ey Habîbim! Onlar, daha önce de fitne çıkarmak istemişler ve sana karşı türlü işler çevirmişlerdi. Nihâyet hak geldi ve onlar istemedikleri halde Allah’ın emri gâlip oldu.

İzah: Ey Habîbim! Uhud savaşında, münâfıkların başı Abdullah b. Ubeyy’in, taraftarlarıyla birlikte sizi bırakıp gitmeleri gibi, münâfıklar, Ashâbını fitneye düşürmek istediler. İslâm’ı geçersiz kılmak için sana karşı nice dalavereler çevirdiler. Nihâyet Allah’u Teâlâ’nın hak olan zaferi geldi ve İslâm Dîni, onlar istemedikleri halde gâlip oldu, demektir.

( )وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّيۜ اَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُواۜ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ (٤٩ (

49. Ey Resûlüm! Onlardan bâzı kimseler harbe gitmemek için, ″Bana izin ver, beni fitneye düşürme″ diyordu. Haberiniz olsun ki, onlar harbe gitmemekle fitneye düştüler. Şüphesiz ki Cehennem, kâfirleri elbette kuşatacaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cedd b. Kays'a, Tebuk Seferi için hazırlanmasını isteyerek şöyle buyurmuştur: ″Ey Cedd! Bu sene Rumların cellatlarına karşı savaşa var mısın?″ Cedd ise, ″Yâ Resûlallah! Harbe gitmemem için bana izin ver, beni fitneye düşürme. Vallâhi kavmim, kadınlara benden daha düşkün birisinin olmadığını çok iyi bilir. Korkuyorum ki, Rum kadınlarını görünce sabredemem. Ben sana malımla yardım edeyim″ diye karşılık verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve ″Sana izin verdim″ diye buyurdu. İşte bu hâdise üzerine Sûre-i Tevbe, Âyet 49 nâzil olmuştur.

Bu âyet nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Beni Seleme kabilesine, ″Ey Selemeoğulları! Sizin ulunuz kimdir?″ buyurdu. Onlar da, ″Cedd b. Kays'tır. Fakat o, cimri ve korkak bir kimsedir″ dediler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: ″Cimrilikten daha kötü ve büyük hastalık ne olabilir? Bilakis sizin ulunuz; beyaz tenli, cömert bir delikanlı olan Bişr b. Bera b. Ma'mur'dur.″[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 158.

( )اِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْۚ وَاِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَٓا اَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ (٥٠ (

50. Ey Resûlüm! Sana bir iyilik (zafer ve ganîmet) isâbet ederse, o münâfıklar mahzun olurlar. Sana bir musîbet isâbet ederse de, ″İyi ki evvelce düşündük de harbe gitmemeyi seçtik″ derler ve mesrur olarak evlerine giderler.

İzah: Ey Resûlüm! Senin bir başarı elde etmen, bir zafer kazanman, münâfıkların hoşuna gitmez, buna üzülürler. Şâyet savaşta mağlup olmanız veya başarı elde edememeniz gibi bir musîbet dokunacak olsa, münâfıklar bu durum karşısında: ″Biz daha önce savaşa katılmayıp Muhammed'den geri kalmakla tedbirimizi aldık″ derler. Sizin uğradığınız zarardan dolayı sevinerek sizden uzaklaşıp

giderler. İşte Cedd b. Kays vb. münâfıklar bunlardandır.

( ) ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَٓا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَاۚ هُوَ مَوْلٰينَاۚ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ (

51. Ey Resûlüm! O münâfıklara de ki: ″Bize ancak Allah’ın yazmış olduğu (takdir ettiği) şey isâbet eder. O, bizim mevlâmızdır (velîmizdir). Mü’minler, Allah’a tevekkül etsinler.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu’ş-Şeyh Mutarrif Hazretleri şöyle buyurmuştur: Kişi bir evin damına çıkıp da kendini aşağıya atarak, ″Bu benim kaderimdir″ diyemez. Ancak bu tehlikelerden korunmalı ve tedbirimizi almalıyız. Şâyet başımıza bir şey gelirse, biliriz ki Allah’u Teâlâ’nın yazdığından başka bir şey başımıza gelmez.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 372.

(قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَٓا اِلَّٓا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِۜ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُصِيبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِه۪ٓ اَوْ بِاَيْد۪ينَاۘ فَتَرَبَّصُوٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ ( )

52. Ey Habîbim! Onlara de ki: ″Bizim için iki güzelliğin (yardım ve şehitliğin) birinden başka bir şey mi bekliyorsunuz? Biz de sizin için ya doğrudan doğruya Allah tarafından yahut bizim vâsıtamızla azâba uğramanızı bekleriz. Âkıbeti siz de bekleyin, biz de sizinle beraber bekleyenleriz!″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Kâb b. Ucre Hazretlerinden nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالرَّوْحَاءِ إِذْ هَبَطَ عَلَيْهِ أَعْرَابِيٌّ مِنْ سَرِفٍ فَقَالَ: مَنِ الْقَوْمُ؟ وَأَيْنَ تُرِيدُونَ؟ قِيلَ :بَدْرًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَا لِي أَرَاكُمْ بَذَّةً هَيْئَتُكُمْ، قَلِيلًا سِلَاحُكُمْ؟ قَالُوا: نَنْتَظِرُ إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ؛ إِمَّا أَنْ نُقْتَلَ فَالْجَنَّةُ، وَإِمَّا أَنْ نَغْلِبَ فَيَجْمَعَهُمَا اللّٰهُ تَعَالَى لَنَا؛ الظَّفَرَ وَالْجَنَّةَ، قَالَ: أَيْنَ نَبِيُّكُمْ؟ قَالُوا: هَا هُوَ ذَا، فَقَالَ لَهُ: يَا نَبِيَّ اللّٰهِ، لَيْسَتْ لِي مَصْلَحَةٌ، آخُذُ مَصْلَحَتِي ثُمَّ أَلْحَقُ. قَالَ: اذْهَبْ إِلَى أَهْلِكَ، فَخُذْ مَصْلَحَتَكَ. فَخَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ بَدْرٍ، وَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ، حَتَّى فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ، ثُمَّ لَحِقَ بِهِمْ بِبَدْرٍ، فَدَخَلَ فِي الصَّفِّ مَعَهُمْ، فَاقْتَتَلَ النَّاسُ، فَكَانَ فِي مَنِ اسْتُشْهِدَ، فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ أَنِ انْتَصَرَ، فَمَرَّ بَيْنَ ظَهْرَانَي الشُّهَدَاءِ وَمَعَهُ عُمَرُ. فَقَالَ: هَا يَا عُمَرُ، إِنَّكَ تُحِبُّ الْحَدِيثَ، وَإِنَّ لِلشُّهَدَاءِ سَادَةً وَأَشْرَافًا وَمُلُوكًا، وَإِنَّ هَذَا يَا عُمَرُ مِنْهُمْ. (ك عن سعد بن إسحاق بن كعب بن عجرة، عن أبيه، عن جده)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir Savaşı’na giderken, Rahvâ’ya ulaştığında, Serîf’ten[1] bir bedevî geldi: ″Kimsiniz ve nereye

gidiyorsunuz?″ diye sordu. ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Bedir’e gidiyoruz″ denildi. Bedevî: ″Bakıyorum da, durumunuz kötü ve sayınız da az″ dedi. Müslümanlar: ″Biz iki güzellikten birini umuyoruz, ya öldürülür Cennete gireriz. Yahut düşmanı yener ve her ikisine; hem zafere, hem Cennete nâil oluruz″ karşılığını verdiler. Bedevî: ″Peygamberiniz nerede?″ diye sordu. Müslümanlar: ″İşte o″ karşılığını verdiler. Bedevî: ″Ey Allah’ın Peygamberi! Yanımda gerekli teçhizat yok, gidip gerekli olan şeyleri alayım ve sana katılayım″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evine git ve gerekli hazırlığını yap, ihtiyaçlarını gör″ buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Bedir’e doğru giderken, Bedevî’de ailesinin yanına gitti. İhtiyaçlarını karşıladıktan sonra da Bedir’e gelip Müslümanlara katıldı. Müşriklerle savaşırken de şehit düşenlerden biri oldu. Savaş sonrası zafer elde edildikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ömer ile birlikte şehit düşenlere bakmaya gitti. Bedevî’nin yanına vardığında: ″İşte Yâ Ömer! Sen ki, konuşmayı seversin. Bil ki, şehitlerinde efendileri, ileri gelenleri ve kralları vardır. Yâ Ömer! Bu da, bunlardan biridir″ buyurdu.[2]

[1] Serîf, Mekke’ye altı mil uzaklığında bir yerdir.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 373-374; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2365.

قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَّلَ مِنْكُمْۜ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقٖينَ (٥٣) وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّٓا (اَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَبِرَسُولِهٖ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ (٥٤)

53-54. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″İster gönül rızâsı ile ister gönülsüz olarak infak edin. Bu, sizden aslâ kabul olunmaz. Çünkü siz fâsık bir topluluksunuz.″* Onların infakının kabulüne mâni olan şey, ancak Allah ile Resûlünü inkâr etmeleri, namaza tembel tembel kalkmaları ve gönülsüz olarak infak etmeleridir.

İzah: Kâfir ve münâfıklar, ister gönül rızâsı ile ister gönülsüz olarak mallarından infak etsinler, âhirette bu iyi amelleri onlardan kesinlikle kabul edilmeyecek ve onlara hiçbir fayda da sağlamayacaktır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْاٰخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ بِهَا لِلّٰهِ فِي الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْاٰخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا (م عن انس)

"Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, hiçbir Mü’mine bir iyiliğinde dahi haksızlık etmez. Dünyâda da onun karşılığı ona verilir. Âhirette de ondan dolayı ona mükâfat verilir. Kâfire gelince o, dünyâda Allah için yapmış olduğu iyilikler karşılığında ona yemek yedirilir, ihsanda bulunulur. Nihâyet âhirete gittiğinde, onun karşılığını görebileceği herhangi bir iyiliği kalmamış olur."[1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de münâfıkların bir özelliğinin de namaza tembel oldukları zikredilmektedir. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 142’de de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz münâfıklar, Allah’u Teâlâ‘yı aldatmak isterler. Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah’u Teâlâ‘yı da çok az zikrederler."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللّٰهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا) (م ن ت حم عن انس بن مالك

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek’at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah’u Teâlâ’yı da çok az zikreder."[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, münâfıkların bu özelliği hakkında şöyle buyurmuştur: "Böyle bir kimse cemaat arasında bulunursa namaz kılar, tek başına kalırsa namaz kılmaz. Böyle bir kişi, namaz dolayısıyla bir mükâfat ummayan, onu terk etmekten ötürü de bir cezâ göreceğinden korkmayan bir kimsedir. Münâfıklık, kaçınılmaz olarak kişiyi ibâdette tembelliğe götürür."

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 15 (56).

[2] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْۜ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٥٥)((

55. Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin!

Allah’u Teâlâ, bunlar sebebiyle dünyâ hayatında onlara azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını diler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin!″ diye geçen ifade, sen o münâfıkların mallarının ve evlatlarının çokluğuna taaccüp etme, demektir. Yani, bunların îman etmemesine sebep olan onların malları, evlatları ve huzurlu aile ortamı idi. Bu ortamın bozulmaması için o münâfıklar, güçlü olan müşrik beylerinin yanında olmayı tercih ettiler. Allah’u Teâlâ da dünyâ ve âhirette, işte bu nedenlerden dolayı onlara azap edeceğini beyan etmiştir.

( )وَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْۜ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ (٥٦ (

56. O münâfıklar, sizden olduklarına dair Allah’a yemin ederler. Halbuki sizden değildirler. Fakat onlar, korkudan ödleri patlayan bir topluluktur.

İzah: Yukarıdaki Sûre-i Tevbe, Âyet 55’te münâfıkların, müşrikler güçlü olduğu zaman mallarını ve evlatlarını emniyet altına alabilmek için müşriklerin yanında yer aldıkları beyan edilmiştir. Bu Âyet-i Kerîme’de ise, Müslümanların güçlü oldukları dönemde de; Müslümanların yanında yer alarak îman etmedikleri halde, yine aynı kaygılarla Müslüman olduklarını iddia etmişlerdir.

( )لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا اَوْ مَغَارَاتٍ اَوْ مُدَّخَلًا لَوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ (٥٧ (

57. O münâfıklar, sığınacak bir mekân veya saklanacak mağaralar yahut yer altında girecek bir delik bulsalardı, oraya gitmek için koşarak sizden ayrılırlardı.

İzah: Münâfıklar, saklanacak ve korunacak hiçbir çareleri olmadığı için Müslümanların güçlü olduğu dönemlerde; kalben îman etmedikleri halde, dilde Müslümanım diyerek Müslümanların içinde yer almak zorunda kalmışlardır. Nitekim Uhud ve Hendek Savaşları’nda münâfıklar, müşriklerin üstün olarak göründüğü bu dönemlerde, tekrar müşriklerin saflarına geçmişlerdir. Sonradan Müslümanlar müşriklere karşı üstünlüğü tekrar ele geçirdiğinde de, bu sefer biz de Müslümanız, diyerek Müslümanların yanında yer almışlardır.

( )وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِۚ فَاِنْ اُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَاِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَٓا اِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ (٥٨ (

58. Ey Resûlüm! O münâfıkların bir kısmı, sadakaların (ganimetlerin) taksimi hakkında sana dil uzatırlar (adâletsizlikle ithama kalkışırlar). Onlara

sadakalardan bir pay verilirse râzı olurlar. Bir şey verilmezse hemen kızarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, özellikle Zulhüveysire adındaki münâfık hakkında nâzil olmuştur. Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu, bu olayı şöyle nakleder:

بَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ قِسْمًا إِذْ جَاءَهُ ابْنُ ذِي الْخُوَيْصِرَةِ التَّمِيمِيُّ فَقَالَ اعْدِلْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَقَالَ وَيْلَكَ وَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ أَعْدِلْ (م حم عن ابى سعيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem malları (Huneyn ganîmetlerini) paylaştırırken, müellefe-i kulûba (kalbi İslâm'a yönelecek kişilere) kalplerini İslâm'a ısındırmak için fazla pay ayırmıştı. (Hârici asıllı olan) Temimli Zulhüveysire, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi. Bu adam: "Yâ Resûlallah! Adâletli ol" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yazıklar olsun sana, ben âdil olmazsam kim âdil olur!" diye buyurdu.[1] Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre:

فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ دَعْنِي يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَأَقْتُلَ هَذَا الْمُنَافِقَ فَقَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ أَنْ يَتَحَدَّثَ النَّاسُ أَنِّي أَقْتُلُ أَصْحَابِي إِنَّ هَذَا وَأَصْحَابَهُ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنْهُ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ (م حم عن جابر بن عبد اللّٰهِ)

Bunun üzerine Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Müsaade et, şu münâfığı öldüreyim" deyince, Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "İnsanların arkadaşlarımı öldürttüğümden söz etmelerinden Allah'a sığınırım. Şüphesiz ki, bu ve onun arkadaşları Kur'ân okurlar, ama Kur'ân onların boğazlarından aşağıya inmez. Onlar, okun yaydan çıktığı gibi ondan sıyrılıp çıkarlar."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 48 (142, 148 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11112.

[2] Sahih-i Müslim, Zekât 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14276.

(وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوا مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْتٖينَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَرَسُولُهُۙ اِنَّٓا اِلَى اللّٰهِ رَاغِبُونَࣖ (٥٩))

59. Eğer onlar, Allah ile Resûlünün verdiği şeylere râzı olsalar ve "Allah bize yeter. İleride Allah'u Teâlâ, lütfundan bize ihsan eder ve Resûlü de bize bu ihsanı ulaştırır. Biz, Allah'ın ihsanını arzu ederiz!" deselerdi, kendileri için daha hayırlı olurdu.

اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكٖينِ وَالْعَامِلٖينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمٖينَ وَفٖي سَبٖيلِ (
اللّٰهِ وَابْنِ السَّبٖيلِۜ فَرٖيضَةً مِنَ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (٦٠)

60. Sadakaların (zekâtın); ancak fakirlere, miskinlere, zekât toplamakla görevli olan memurlara, müellefe-i kulûba (kalbi İslâm’a yönelecek kişilere), kölelere, borçlulara, Allah yolunda cihat edenlere ve yolda kalmış gariplere verilmesi Allah tarafından farz kılınmıştır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Sadaka, Müslümanların malından sırf Allah için muhtaçlara vermek üzere ayırdığı hisse demektir. Bu sadaka da üç kısımdır. Biri farz, biri vâcip, diğeri de nâfiledir. Farz olan sadaka, zekâttır. Âyette kastedilen de budur Vâcip olan sadaka, Sadaka-i Fıtır’dır. Bunların hâricinde verilen infaklarda nâfile sadakadır.

Âyette kendilerine zekât verilebilecek kimseler madde madde şöyle beyan edilmiştir:

Fakirler: Hanefilere göre fakir, kendisine ait malı olmakla birlikte nisap miktarı (80 gr altın) maldan daha az mala sahip olan kimsedir.

Miskinler: Hanefilere göre miskin ise, kendisine ait hiçbir malı olmayıp, bir günlük yiyeceği olan kimse, demektir. Bunlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِهَذَا الطَّوَّافِ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ فَتَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ قَالُوا فَمَا الْمِسْكِينُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الَّذِي لَا يَجِدُ غِنًى يُغْنِيهِ وَلَا يُفْطَنُ لَهُ فَيُتَصَدَّقَ عَلَيْهِ وَلَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا (م خ عن ابى هريرة)

″Miskin, şu kapı kapı dolaşmayı meslek edinen, bir şeyler istemek için halkı dolaşıp halkın da kendisine bir iki lokma, bir iki hurma verdiği dilenci değildir.″ Sahâbîler: ″Öyle ise miskin kimdir, Yâ Resûlallah?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Miskin, kendisine yetecek zenginliği olmayan, kendisine verilmesi için halk tarafından zaruret durumu bilinmeyen, kendisi de kalkıp halktan bir şey istemeyen kimsedir.″[1]

Zekât toplamakla görevli olan memurlar: Zekât memurları, ancak halife tarafından tayin edilen kimselerdir. Bunlar, zekâtı halife adına toplar ve halife de, zekâtı âyette verilmesi emredilen kişilere dağıtırdı.

Bu hususta Ebû Humeyd es-Saidi Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Esed kabilesinden, İbn-i el-Lutbiyye isimli bir kişiyi zekât toplamak için memur tayin etti. O kişi dönüp gelince zekâttan topladığı mallar için:

- Bu sizindir. Bu da bana aittir. Çünkü bu bana hediye edilmiştir, dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı. Allah’a hamd edip onu övdükten sonra şöyle buyurdu:

مَا بَالُ عَامِلٍ أَبْعَثُهُ فَيَقُولُ هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي أَفَلَا قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ أَوْ فِي بَيْتِ أُمِّهِ حَتَّى يَنْظُرَ أَيُهْدَى إِلَيْهِ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنَالُ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقَرَةٌ لَهَا خُوَارٌ أَوْ شَاةٌ تَيْعِرُ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا عُفْرَتَيْ إِبْطَيْهِ ثُمَّ قَالَ اللّٰهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ مَرَّتَيْنِ (م عن ابى حميد الساعدى)

″Ne oluyor bir vazifeliye ki, ben onu gönderiyorum, o da döndüğünde: ″Bu mallar sizindir, bunlar da bana hediye edildi″ diyor. Babasının veya annesinin evinde otursun da görsün bakalım, ona hediye ediliyor mu, edilmiyor mu? Muhammed’in nefsi, kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, sizden herhangi bir kimse o sadakalardan (zekâttan) bir şey alacak olursa o kimse, mahşer gününde o sadakayı mutlaka boynunda taşıyarak gelecektir. Onun boynunda, böğüren bir deve veya böğüren bir sığır, yahut meleyen bir koyun şeklinde olacaktır.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini yukarı kaldırdı. Öyle ki, biz onun koltuk altı beyazlarını gördük. Sonra şöyle buyurdu: ″Allah’ım! Tebliğ ettim mi? Allah’ım! Tebliğ ettim mi?″[2]

Müellefe-i kulûb: Kalbi İslâm’a yönelecek olan kişilerdir. Bu madde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu’nun hilafeti zamanında icmâ ile zekât sınıfından düşürülmüştür.

Müellefe-i kulûb, kendilerine zekât verilmesi için Hz. Ebû Bekir’e müracaat etmişlerdi. Hz. Ebû Bekir onlara zekât verilmesi için, Hz. Ömer’e bir mektup yazmıştı. Bunlar mektubu Hz. Ömer’e verdiklerinde, Hz. Ömer mektubu yırtmış ve ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sizin kalplerinizi İslâm’a ısındırmak için zekât vermiştir. Ama şimdi Allah’u Teâlâ, İslâm Dîni’ni aziz kılmış ve size ihtiyaç kalmamıştır. Bundan sonra ya İslâm, ya kılıç vardır″ diye buyurmuştur. Bunlar tekrar Hz. Ebû Bekir’e gelerek:

- Verdiğiniz mektubu, Hz. Ömer yırttı ve bize: ″Yâ İslâm, ya kılıç″ dedi. ″Halife siz misiniz, yoksa Hz. Ömer midir?″ deyince Hz. Ebû Bekir: ″İnşâallah o da halifedir″ diye cevap vermiştir. İşte böylece müellefe-i kulûb icmâ ile zekât sınıfından düşürülmüştür.[3] Bu sebeple Hanefiler, zekâtın müellefe-i kulûb'a verilemeyeceği görüşündedir.

İmam Taberî de tefsirinde, müellefe-i kulûb ve zekât memurları hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bâzı âlimler, zekât veren kişinin zekâtını, verilecek kimselere taksim etmek istemesi hâlinde zekâtı, altı sınıfa taksim etmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü müellefe-i kulûb, bu âlimlere göre; artık ortadan kalkmış, zekât toplama memurları da bu durumda söz konusu değildir. Bu sebeple sayılan sekiz sınıfın altısı kalmıştır. Bunun için mükellef olan kişi, zekâtını bu altı sınıftan dilediğine dağıtır. Eğer toplanan zekâtı, halife toplayıp dağıtacak olursa, yedi sınıfa verir. Çünkü bu durumda zekât toplayan memurlar da mevcuttur.

İşte buradan anlaşıldığı üzere zekât memurları, ancak halife tarafından tayin edilebilir.

Köleler: Efendisiyle hürriyetine kavuşmak üzere anlaşan kölelerdir. İşte bu kimselere de hürriyetlerine kavuşmaları için zekât verilebilir.

Borçlular: Günah yolunda olmayarak borçlanan borçlular da kendisine zekât verilen kimselerdendir. Hanefilere göre borçlu, borcu olan ve borcundan başka nisap miktarı mala sahip olmayan kimsedir.

Allah yolunda cihat edenler: İmam Ebû Yusuf'a göre, fakirliğinden dolayı İslâm Ordusu'na katılamayan kimseye ve İmam Muhammed'e göre, Hac yolunda malını, parasını ve binitini kaybetmiş fakir kimseye zekâtla yardım olunur.

Yolcular: Malından ve diyarından ayrılan gariplerdir. Nitekim vatanında zengin olup da hâli hazırda yanında malı, parası olmayan misafire de zekât verilir.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ zekâtın kimlere verilebileceğini madde madde açık bir şekilde beyan etmektedir. Bu sebeple zekât, sâdece burada sayılan zümrelere verilir. Zekât, fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır. Bu sebeple mescit, Kur'ân kursu, yol ve çeşme yapımı için zekât verilmez. Hattâ

zengin fakir bütün halkın kullandığı her türlü hayır yerleri dahi olsa, oraların yapımına ve kullanımına zekât verilmez. Zekât, sâdece fakirin ve ihtiyaç sahibinin hakkıdır. Şüpheyle ibâdet olmaz. Bu sebepten zekâtı veren kimsenin, verilen zekâtın fakirin eline geçtiğinden emin olması gerekir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Bana zekât ver″ diyen birisine şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَ بِحُكْمِ نَبِيٍّ وَلاَ غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى حَكَمَ فِيهَا هُوَ فَجَزَّأَهَا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاءٍ فَإِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أَعْطَيْتُكَ حَقَّكَ (د عن زياد بن الحارث الصدائى)

″Allah'u Teâlâ, zekâtın verileceği yerler hususunda ne bir Peygamberin, ne de bir başkasının hükmüne râzı olmayarak, onunla ilgili hükmü kendisi verdi ve onu sekiz sınıfa taksim etti. Eğer o sekiz sınıfın içinde isen sana hakkını veririm.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذِهِ الصَّدَقَةَ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ وَإِنَّهَا لا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَلا لآلِ مُحَمَّدٍ (م د ن عن ابن عباس)

″Şüphesiz ki, bu sadaka (zekât), Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun akrabalarına helâl değildir. Çünkü o insanların mallarındaki pisliklerdir.″[5] Yani zekât, mallardaki pislikleri temizleme vâsıtasıdır.

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beyti, akrabaları ne zekât ne de sadaka almazlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de sadakayı kabul etmez, hediyeyi kabul ederdi.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كِخْ كِخْ لِيَطْرَحَهَا ثُمَّ قَالَ أَمَا شَعَرْتَ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ (خ عن ابى هريرة)

Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan, sadaka hurmalarından bir hurma tanesi alıp ağzına attı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kıh, kıh! (tükür). Onu ağzından çıkar. Bizim zekât yemediğimizi sen bilmiyor musun?″ diye buyurdu.[6]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ سَأَلَ عَنْهُ أَهَدِيَّةٌ أَمْ صَدَقَةٌ فَإِنْ قِيلَ صَدَقَةٌ قَالَ لِأَصْحَابِهِ كُلُوا وَلَمْ يَأْكُلْ وَإِنْ قِيلَ هَدِيَّةٌ ضَرَبَ بِيَدِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكَلَ مَعَهُمْ (خ عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir yiyecek geldiği zaman: ″Bu hediye midir, yoksa sadaka mıdır?″ diye sorardı. ″Sadakadır!″ denilirse, Ashâbına: ″Siz yeyin!″ buyururdu da, kendisi sadakadan yemezdi.″Eğer hediyedir!″ denilirse, elini uzatırdı ve Ashâbıyla beraber ondan yerdi.[7]

Hediye hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا (خ د ت عن عائشة)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hediyeyi kabul eder ve mukabilinde kendisi de hediye verirdi.″[8]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْهَدِيَّةُ رِزْقٌ مِنَ اللّٰهِ فَمَنْ قَبِلَهَا فَاِنَّمَا يَقْبَلُهَا مِنَ اللّٰهِ وَمَنْ يَرُدُّهَا فَاِنَّمَا يَرُدُّ عَلَى اللّٰهِ (ابو عبد الرحمان عن ابى هريرة)

″Hediye Allah’u Teâlâ’nın güzel rızıklarından biridir. Kim kabul ederse Allah’tan kabul eder. Kim de reddederse Allah’a karşı reddetmiş olur.″[9]

Zekât verebilecek durumdaki bir kişiye zekât verilmez. Yine zekât veren kimse zekâtını; ne kadar yukarı çıkarsa çıksın babasına, annesine ve dedelerine ve ninelerine, ne kadar aşağı inerse insin çocuklarına ve torunlarına veremez. Hanefi Mezhebi’ne göre, menfaatleri ortak olduğu için kişi, karısına da zekât veremez; kadın da, kocasına zekât veremez.

Zekât verilirken efdal olan sıralama şöyledir: Zekât veren kişinin önce kardeşlerine; kardeşlerinin çocuklarına; amca, hala, teyze ve bunların çocuklarına; bunların hâricinde olan diğer akrabalarına; komşularına ve bulunduğu beldedeki fakirlere vermesidir.

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 34 (101 Sahih-i Buhârî, Zekât 53.

[2] Sahih-i Müslim, İmâra 7 (26).

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 155.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 24.

[5] Sahih-i Müslim, Zekât 51 (167,168 Sünen-i Ebû Dâvud, Harfe 20; Sünen-i Nesâî, Zekât 95.

[6] Sahih-i Buhârî, Zekât 57, 60, Cihad 188.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1128; Sahih-i Buhârî, Rikâk 17.

[8] Sahih-i Buhârî, Hibe 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Buyû 82; Sünen-i Tirmizî, Birr 34.

[9] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 239/16.

(وَمِنْهُمُ الَّذٖينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌۜ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنٖينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْۜ وَالَّذٖينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٦١))

61. O münâfıklardan öyleleri vardır ki, Peygamberi rencide ederler ve onun için, ″O, her söyleneni dinleyen bir kulaktır″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″O, sizin için hayır olanı işiten bir kulaktır; Allah’a îman eder, Mü’minleri tasdik eder ve sizden îman edenler için bir rahmettir. Resûlullah’ı rencide edenler için elim bir azap vardır.″

İzah: Nakledildiğine göre, münâfıklardan bir topluluk, aralarında konuşurlarken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e münasebetsiz sözlerde bulunmuşlardı. İçlerinden biri: ″Yapmayın, korkulur ki bu sözümüzü işitir, sonra hakkımızda iyi olmaz″ dedi. Cülas b. Süveydi: ″Biz dilediğimizi söyleriz. Sonra ona gider, söylediklerimizi inkâr ederiz. Bir de yemin ettik mi, yemine inanır, sözümüzü doğru zanneder. Şu halde o, herkesi dinleyen bir kulaktır; her söyleneni dinler ve inanır″ diye söyleyince de bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْۚ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ اَنْ يُرْضُوهُ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنٖينَ (٦٢) اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فٖيهَاۜ ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظٖيمُ (٦٣))

62-63. Ey Mü’minler! Münâfıklar sizi râzı etmek için Allah’a yemin ederler. Eğer Mü’min iseler, asıl râzı edilmesi en gerekli olan Allah ve Resûlüdür!* Bilmezler mi ki, şüphesiz her kim Allah’a ve Resûlüne muhalefet ederse, elbette onun için, içinde ebedî olarak kalacağı Cehennem ateşi vardır. İşte bu, büyük bir zillettir.

(يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فٖي قُلُوبِهِمْۜ قُلِ اسْتَهْزِؤُاۚ اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ (٦٤)( )

64. Münâfıklar, kalplerinde gizlediklerini haber verecek bir sûrenin üzerlerine indirilmesinden çekinirler (bu çekincelerini de alay yoluyla birbirlerine söylerler). Ey Resûlüm! De ki: ″Alay edin bakalım! Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, çekindiğiniz şeyi açığa çıkaracaktır.″

İzah: Münâfıklar kendi aralarında Müslümanlar aleyhine konuşur sonra da, ″Umulur ki Allah, bu söylediğimiz gizli sözleri açığa çıkarmaz″ derlerdi. Allah’u Teâlâ onların konuştuklarını açığa çıkararak, kendilerini rezil, rüsvay etmiştir. Bu hususta Katâde Hazretleri diyor ki: ″Bu sûrenin diğer bir adı da rüsvay eden anlamına gelen ″Fâdıha″dır. Çünkü bu sûrede, münâfıkların rüsvay edildiği bildirilmektedir.″

(٦٥) وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُۜ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيَاتِه۪ وَرَسُولِه۪ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُ۫نَ ( )

65. Yemin olsun ki, sen onlara niçin alay ettiklerini sorarsan, ″Vâllâhi! Biz, ancak lâfa dalmış şakalaşıyorduk″ derler. Ey Habîbim! De ki: ″Allah ile, âyetleriyle ve Resûlü ile mi alay ediyorsunuz?″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen bu olay, Tebuk Seferi’nde meydana gelmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefere giderken, münâfıklardan bir süvâri müfrezesi önde gidiyordu. Kendi aralarında hem Allah’ın âyetleri, hem de Resûlü ile alay ediyor ve şöyle diyorlardı:

- Bu adam, Rumların Şam’da bulunan köşklerini ve kalelerini fethedeceğini mi zannediyor, bu mümkün mü?

Allah’u Teâlâ, onların bu konuşmalarını Resûlüne bildirdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Şu müfrezeyi durdurun, buyurdu ve yanlarına giderek konuştuklarının hepsini kendilerine söyledi. Onlar da:

- Yâ Resûlallah! Hayır, vallâhi! Ne senin, ne de Ashâbının hakkında bir şey söylemedik. Yolu kısaltmak için söze dalmış, şakalaşıyorduk, demişlerdi.

(٦٦) لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْۜ اِنْ نَعْفُ عَنْ طَٓائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَٓائِفَةً بِاَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِم۪ينَ۟ ( )

66. Özür beyan etmeyin. Çünkü siz, îman ettikten sonra kâfir oldunuz. Sizden tevbe eden bir taifeyi affetsek de, suçlarında ısrar ettiklerinden dolayı diğer bir taifeye azap edeceğiz.

اَلْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍۢ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْۜ نَسُوا (
٦٧) اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْۜ اِنَّ الْمُنَافِق۪ينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ( )

67. Münâfık erkeklerle münâfık kadınlar, birbirlerine benzerler. Onlar kötülüğü emredip iyilikten nehyederler ve şiddetli cimriliği seçerler. Onlar, Allah’ı unuttular (O’na taati terk ettiler); Allah’u Teâlâ da onları unuttu (lütfundan mahrum bıraktı). Şüphesiz ki münâfıklar, fâsıkların (kâfirlerin) ta kendileridir.

(وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ هِيَ حَسْبُهُمْۚ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُق۪يمٌۙ
(٦٨)((

68. Allah’u Teâlâ, münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara ve kâfirlere Cehennem ateşini vaad etti. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu onlara yeter. Allah’u Teâlâ, onlara lânet etmiştir. Onlar için devamlı bir azap vardır.

(كَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَاَكْثَرَ اَمْوَالًا وَاَوْلَادًاۜ فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلَاقِكُمْ كَمَا
اسْتَمْتَعَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذ۪ي خَاضُواۜ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۚ وَاُولٰٓئِكَ
))هُمُ الْخَاسِرُونَ (٦٩

69. Ey münâfıklar! Siz de sizden öncekiler gibisiniz. Onlar, sizden daha kuvvetliydiler, mallar ve evlatlar bakımından daha çoktular. Onlar dünyâdaki nasipleri ile faydalandılar. Sizden öncekiler nasıl nasipleriyle faydalandılarsa, siz de dünyâdaki nasiplerinizle öyle faydalandınız. Onların bâtıla daldığı gibi siz de daldınız. Onların amelleri, dünyâda ve âhirette bâtıl oldu. İşte hüsrâna uğrayanlar onlardır.

(اَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ اِبْرٰه۪يمَ وَاَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِۜ اَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
))بِالْبَيِّنَاتِۚ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٧٠

70. Onlara, kendilerinden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkının (Lût kavminin) haberleri gelmedi mi? Peygamberleri onlara apaçık mûcizeler ile gelmişti (fakat yalanladılar, Hakk Teâlâ da onları helâk etti). Allah’u Teâlâ onlara zulmetmiş değildi. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmediyorlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Onlara, kendilerinden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkının (Lût kavminin) haberleri gelmedi mi?″ diye geçen ifadeden maksat, Nûh Aleyhisselâm’ın kavmini tufan ile boğmadık mı? Hûd Aleyhisselâm’ın gönderildiği Âd kavmini, şiddetli rüzgârla helâk etmedik mi? Sâlih Aleyhisselâm’ın gönderildiği Semud kavmini korkunç bir sarsıntı ile yok

etmedik mi? İbrâhim Aleyhisselâm’ın kavminden verdiğimiz nîmetleri alıp, Kralları Nemrud’u helâk etmedik mi? Şuayb Aleyhisselâm’ın gönderildiği Medyen halkını korkunç bir ses ile helâk etmedik mi? Lût Aleyhisselâm’ın kavmine azap emrimiz gelince, yaşadıkları beldelerinin altını üstüne çevirmedik mi? Üzerlerine işâretlenmiş kızgın taşlar yağdırmadık mı? demektir.

İşte Allah’u Teâlâ, bunların hiçbirisini haksız yere helâk etmemiştir. Onlar, Allah’ı ve Peygamberlerini yalanladıkları için bu cezâya layık olmuşlar ve böylece kendi nefislerine zulmetmişlerdir.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۢ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ (وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيعُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اُولٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٧١)

71. Mü’min erkekler ve Mü’min kadınlar, birbirlerinin velîleridir. Onlar iyiliği emredip kötülükten nehyederler, namaz kılarlar, zekât verirler, Allah’a ve Resûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah’u Teâlâ rahmet edecektir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Mü’minlerin birbirlerine olan bağlılıkları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى (خ عن النعمان بن بشير)

"Mü’minler, birbirlerini kollamada birbirlerini sevmede ve birbirlerine karşı merhametli olmada tek bir vücut gibidirler. Vücudun organlarından biri hasta olduğunda, diğer organlar da uykusuzlukta ve acıda ona ortak olurlar."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 27.

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ (عَدْنٍۜ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٧٢)

72. Allah’u Teâlâ, Mü’min erkeklere ve Mü’min kadınlara içinde ebedî olarak kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetler ve Adn Cennetlerinde güzel meskenler vaad etti. Allah’ın rızâsı ise her şeyin üstündedir. İşte en büyük kurtuluş da budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hasan-ı Basrî Hazretleri, şu hâdiseyi

anlatmıştır:

İmrân İbn-i el-Husayn ile Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhumâ’ya, Hakk Teâlâ’nın: ″Allah’u Teâlâ, Mü’min erkeklere ve Mü’min kadınlara altlarından nehirler akan Cennetler ve Adn Cennetlerinde güzel meskenler vaad etti…″ diye geçen âyetinin, ne demek olduğunu sordum. Bunun üzerine onlar: ″Tam adamına rastladın″ diyerek sözlerine şöyle devam ettiler. Biz bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sorduk, o da bize şöyle buyurdu:

قَصْر مِنْ لُؤْلُؤَة فِي ذَلِكَ الْقَصْر سَبْعُونَ دَارًا مِنْ يَاقُوتَة حَمْرَاء فِي كُلّ دَار سَبْعُونَ بَيْتًا مِنْ زَبَرْجَدَة خَضْرَاء فِي كُلّ بَيْت سَبْعُونَ سَرِيرًا عَلَى كُلّ سَرِير فِرَاشًا مِنْ كُلّ لَوْن عَلَى كُلّ فِرَاش زَوْجَة مِنَ الْحُور الْعِين فِي كُلّ بَيْت سَبْعُونَ مَائِدَة عَلَى كُلّ مَائِدَة سَبْعُونَ لَوْنًا مِنْ طَعَام فِي كُلّ بَيْت سَبْعُونَ وَصِيفَة وَيُعْطَى الْمُؤْمِن مِنَ الْقُوَّة فِي غَدَاة وَاحِدَة مَا يَأْتِي عَلَى ذَلِكَ كُلّه أَجْمَع. (تفسير ابن ابى حاتم عن الحسن)

″Bunlar, Cennette incilerden yapılmış olan köşklerdir. Her köşkte kırmızı yakuttan yetmiş saray ve her sarayda yeşil zümrütten yetmiş ev; her evde yetmiş divan, her divan üzerinde yetmiş yatak, her yatak üzerinde de çok güzel hûriler vardır. Her evde yetmiş sofra, her sofra üzerinde de yetmiş çeşit yiyecek, her evde de yetmiş hizmetçi vardır. O zaman Mü’min kimseye, bütün bunlara güç yetirecek kuvvet verilecektir.″[1]

Nakledildiğine göre, Allah’u Teâlâ sekiz Cennet yaratmıştır. Bunlar: Dâr’ul-Celâl, Dâr’us-Selâm, Cennet’ül-Me’vâ, Cennet’ül-Huld, Cennet’ül-Karar, Cennet’ül-Firdevs, Cennet’ül-Adn, Cennet’ün-Naîm’dir. Cennetlik olanlar amellerine göre bunlardan birine girdirirler.

Âyet-i Kerîme’de geçen Adn Cenneti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الْكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ (خ م ه عن عبد اللّٰه بن قيس الاشعرى)

″İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüştendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır.Adn Cenneti’nde bulunan topluluk ile de Allah’ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır.″[2]

Âyet-i Kerîme’deki: ″Allah’ın rızâsı ise her şeyin üstündedir. İşte en büyük

kurtuluş da budur″ buyruğu da, Allah'ın Cemâlini görmektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ (ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} (م عن صهيب

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah'u Teâlâ şöyle buyuracak: ″Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?″ Onlar: ″Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?″ diyecekler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır…″[3] diye devam eden âyeti okudu.[4]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10591.

[2] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, Îman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

[3] Sûre-i Yûnus, Âyet 26.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

( ) يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقٖينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ (٧٣ (

73. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

بُعِثَ رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعَةِ أَسْيَاف: سَيْف لِلْمُشْرِكِينَ: {فَإِذَا انْسَلَخَ الأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ} وَسَيْف لِكُفَّارِ أَهْل الْكِتَاب: {قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْم الْآخِر وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ} وَسَيْف لِلْمُنَافِقِينَ: {جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ} وَسَيْف لِلْبُغَاةِ: {فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللّٰهِ} ((ابن كثير، التفسير القران العظيم عن على

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dört kılıçla gönderilmiştir: Birinci kılıç,

müşrikler için: ″Haram aylar (emniyetle gezmeleri için müşriklere müsaade olunan dört ay) tamam olursa, antlaşmalarını bozan müşrikleri her nerede bulursanız öldürün...″[1] diye devam eden âyettir. İkinci kılıç, İslâmiyeti kabul etmeyen Ehl-i Kitap için: ″Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın″[2] mealindeki âyettir. Üçüncü kılıç, münâfıklar için: ″Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol…″[3] diye devam eden âyettir. Dördüncü kılıç, âsiler için: ″Mü'minlerden iki taife birbiriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Bunlardan biri diğerine karşı haddi aşarsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar, haddi aşan tarafa karşı savaşın…″[4] diye devam eden âyettir.[5]

İslâm Dîni, barış ve huzur dînidir. Hiçbir zaman savaşı isteyen ve fitneyi çıkaran bir din olmamıştır. İslâm, ancak dîne ve Müslümanlara karşı, kâfirler ve münâfıklar tarafından bir saldırı ve tehdit söz konusu olursa, ancak o zaman savaşı emretmektedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

اَلْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ أَيْقَظَهَا (الرافعي عن أنس)

″Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'u Teâlâ lânet etsin!″[6] diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ... (خ م عن بن ابى اوفى)

″Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebât-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır.″[7]

Yukarıdaki Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere bakıldığı zaman, savaşın arzu edilmemesi, ancak savaş durumunda kesinlikle savaştan geri durulmaması gerektiği emredilmektedir. Nitekim Tebuk Seferi'nden önce, Hristiyan olan Rumların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tehdit ederek savaş için haber

göndermeleri üzerine, onlarla savaşılması için Sûre-i Tevbe, Âyet 29 nâzil olmuştu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz otuz bin kişilik bir ordu ile Şam yakınlarındaki Tebuk'a kadar gitmişti. Kâfir ordusu Müslümanlardan korkup karşılarına çıkmayınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada yirmi gün beklemiş ve her hangi bir tehdit unsuru olmadığını görünce, savaşmadan geri dönmüştü.

Âyetlerde kâfirlere karşı savaşılması emredilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ancak İslâm'a bir tehdit oluştuğu zaman düşmanla savaşmıştır. Tebuk'ta olduğu gibi tehdit ortadan kalkınca savaşmamıştır. Bundan da anlaşılıyor ki, eğer bu âyetlerden kâfirlerle her zaman savaşılması gerektiği kesin bir hüküm olsaydı, Peygamberimizin Tebuk'ta geri dönmemesi ve onları bulup mutlaka savaşması gerekirdi.

Savaş durumu olmadığı zamanlarda, yine münâfıklarla dil ile cihadı devam ettirmek gerekir. Çünkü bir münâfık, Müslümanlara karşı dâimâ bir tehdittir. Kâfirin veremeyeceği zarardan daha fazlasını, bir münâfık verir. Çünkü kâfir, bir Müslümanın itikâdını bozamaz. Fakat münâfıklar, sürekli olarak Müslümanların itikâdını bozacak şekilde hareket ederler. Bu yüzden münâfıklara karşı şiddetle İslâm'ı savunmak, âyetten ve sünnetten deliller getirerek, onların iddialarını ve bâtıl sözlerini boşa çıkarmak gerekir.

Nitekim tarih boyunca münâfıklar tarafından, bütün Müslümanlar çok büyük zarar görmüşlerdir. Bunlara, ″Niçin fesat çıkarıyorsunuz?″ denildiği zaman da, ″Biz ıslah edicileriz″[8] demişlerdir.

Birçok olayda olduğu gibi, Hz. Osman Efendimizin şehit edilmesine sebep, Hakem İbn-i Ebi'l-As isminde bir münâfık idi.[9] Bu münâfık, ortalığı karıştırıp Müslümanların birbirine düşmesine sebep olmuş ve bunun sonunda Hz. Ali ve Hz. Muâviye arasında ki Sıffin Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşta, nakledildiğine göre, her iki taraftan şehit olanların sayısı otuz altı bine ulaşmıştır.

Tarih boyunca da fitne ve fesat çıkaranlar hep münâfıklar olmuştur. Sonuç olarak Müslümanlar, bu fitneler dolayısıyla öldürülmüş, göç etmek zorunda bırakılmış ve büyük zulümlere uğramışlardır.

Yine münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكَ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلّ (د عن بريدة)

"Münâfığa, efendidemeyin. Eğer o efendi olursa, muhakkak Rabbinizi gazaplandırırsınız."[10]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 5.

[2] Sûre-i Tevbe, Âyet 29.

[3] Sûre-i Tevbe, Âyet 73; Sûre-i Tahrim, Âyet 9.

[4] Sûre-i Hucurat, Âyet 9.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 9, s. 73; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10105.

[6] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30891.

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[8] Bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 11.

[9] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

[10] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 83.

(يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا اِلَّا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِه۪ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَل۪يمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ (٧٤)

74. Münâfıklar, senin hakkında bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar, kâfirliğe götüren sözü söylediler. Müslüman olduktan sonra tekrar kâfir oldular. Onlar, ulaşılması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem'i öldürmeye) kastettiler. Onların intikama kalkışmaları, sırf Allah ve Resûlünün, Allah'ın lütfuyla kendilerini zenginleştirmesinden dolayıdır. Eğer onlar tevbe ederlerse, kendileri için hayırlı olur. Eğer yüz çevirirlerse, Allah'u Teâlâ onlara dünyâda ve âhirette elim bir azap ile azap eder. Onlar için yeryüzünde (Allah'ın azâbından kurtaracak) velî ve yardımcı yoktur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nim nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Cülas b. Süveyd: ″Eğer Muhammed’in Medîne’de bıraktığımız dostlarımız hakkında söyledikleri doğru ise, bizler eşeklerden daha kötüyüz″ dedi. Bunu duyan Âmir b. Kays: ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem elbette doğru. Siz eşeklerden daha alçaksınız″ diye cevap vermişti. Bu zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye dönünce durumu haber verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her ikisini de huzuruna çağırdı. Cülas: ″Vallâhi! Ben bu sözleri söylemedim, bana iftira ediyor″ diye yemin etti. Bunun üzerine Âmir de, onun bu sözleri söylediğine ve iftira etmediğine dair yemin ettikten sonra ellerini kaldırdı ve ″Ya Rabbi! Peygamberine doğru söyleyeni tasdik ve yalan söyleyenin de yalancılığını ortaya çıkaracak âyet gönder″ diye duâ etti. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Münâfıklar, senin hakkında bir şey söylemediklerine dair Allah’a yemin ederler…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 74 nâzil oldu. Bu olaydan sonra Cülas’ın: ″Allah’u Teâlâ bu âyette tevbeyi de beyan buyuruyor. Ben hakikaten yalan söylemiştim″ diyerek tevbe ettiği ve tevbesinde de sâdık kaldığı rivâyet edilmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onlar, ulaşılması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem’i öldürmeye) kastettiler″ diye buyrulmaktadır. Burada kastedilen, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkındaki suikastlarıdır. Nitekim muvaffak olamayıp rezil, rüsvay olmuşlardır. Çünkü Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i koruyacağını Sûre-i Mâide, Âyet 67’de vaad buyurmuştu. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةَ {وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ} فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ مِنَ الْقُبَّةِ فَقَالَ لَهُمْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي اللّٰهُ (ت عن عائشة)

Sûre-i Mâide, Âyet 67 gelmeden önce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sahâbe tarafından korunuyordu. ″Allah’u Teâlâ, seni insanlardan korur″ diye buyrulan bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o anda içinde bulunduğu çadırdan başını dışarı çıkararak kapısını bekleyen Ashâbına hitâben, ″Ey insanlar! yanımdan dağılın. Artık Allah’u Teâlâ beni koruyor″ buyurdu.[1]

İşte Allah’u Teâlâ’nın: ″Onlar, ulaşılması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem’i öldürmeye) kastettiler″ diye buyurması bundan dolayıdır.

Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in koruyucusu bizzat Allah’u Teâlâ idi.

Münâfıkların bu suikastlarına dair olan hâdise şöyle anlatılmıştır:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi’nden dönerken on beş münafık, geceleyin yolda pusu kurarak Resûlu Ekrem’i uçurumdan düşürmek kastıyla suikastta bulunmak istemişti. Fakat bu suikastlarını tam gerçekleştirecekleri sırada, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında bulunan Huzeyfet’ul-Yeman Radiyallâhu anhu, o hâinlerin bu vaziyetini anlamış ve ″Ey Allah’ın düşmanları! Çekilin″ diye bağırması üzerine dağılmışlar ve suikastı gerçekleştiremeyip rezil, rüsvay olarak kaçmaya mecbur kalmışlardır.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Onların intikama kalkışmaları, sırf Allah ve Resûlünün, Allah’ın lütfuyla kendilerini zenginleştirmesinden dolayıdır″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da şudur: Onların, Resûlü Ekrem’e karşı çıkmaları, ancak Allah’ın ve Resûlünün, kendilerini birleştirip kaynaştırmak sûretiyle zengin etmesindendir. Onlar, Allah’ın lütfuyla ganîmetlerden pay alarak zengin olmuşlar, buna rağmen bu nîmetlere nankörlük ederek İslâm’a ve Müslümanlara karşı bâzen açıktan bâzen gizlice düşmanlık etmişlerdir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kıır’ân 3.

(وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا مِنْ فَضْلِهٖ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحٖينَ (٧٥) فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمْ مِنْ فَضْلِهٖ بَخِلُوا بِهٖ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٧٦) فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فٖي قُلُوبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَٓا اَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (٧٧))

75-77. O münâfıklardan bir kısmı da, ″Yemin olsun ki, eğer Allah bize lütfundan ihsan ederse, biz de muhakkak tasadduk eder ve mutlaka salihlerden oluruz″ diye Allah’a söz verdiler.* Fakat Allah’u Teâlâ, lütfundan onlara ihsan edince, onda cimrilik edip (Allah’ın taatinden) yüz çevirdiler. Onların âdeti zâten yüz çevirmektir.* Vaadlerinde durmamaları ve yalan söylemeleri sebebiyle Allah’u Teâlâ da, kendisine kavuşacakları güne kadar onların kalplerine nifak koydu.

İzah: Dahhâk Hazretleri der ki: Bu âyetler, münâfıklardan Nebtel b. el-Hâris, el-Cedd b. Kays ve Muattib b. Kuşeyr gibi birtakım kimseler hakkında nâzil olmuştur.

Münâfıkların özelliklerine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلاَثَةٌ اِذَا نَطَقَ كَذَبَ اِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ وَ اِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ (خ م عن ابى هريرة

"Münâfıkların alâmeti üçtür. Konuşur yalan söyler. Vaad eder, vaadinde durmaz. Emânet verirsin, hıyânet eder."[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 31; Sahih-i Müslim, Îman 25 (107).

( )اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِۚ (٧٨)

78. Bilmezler mi ki, içlerinde gizlediklerini ve birbirlerine gizli olarak söylediklerini Allah'u Teâlâ muhakkak bilir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, gaybleri çok iyi bilir (kendisine hiçbir şey gizli olmaz).

اَلَّذٖينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعٖينَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذٖينَ لَا يَجِدُونَ اِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْۜ سَخِرَ (اللّٰهُ مِنْهُمْۘ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٧٩) اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْۜ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعٖينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ ( )لَهُمْۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقٖينَ (٨٠

79-80. Mü'minlerden zengin olup nâfile olarak çok sadaka veren-leri, fakir olup tâkatları derecesinde az sadaka verenleri ayıplayanları ve onlarla alay edenleri, Allah'u Teâlâ maskaraya çevirir. Onlar için elim bir azap da vardır.* Ey Resûlüm! Onlar için ister Allah'tan af dile, ister dileme. Onlar için yetmiş kere Allah'tan af dilesen de Allah'u Teâlâ onları aslâ bağışlamaz. Allah'u Teâlâ'nın onları bağışlamamasının sebebi, Allah'ı ve Resûlünü inkâr etmeleridir. Allah'u Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebini İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem insanların yanına geldi ve "Sadakalarınızı buraya toplayın" diye nidâ etti. Bunun üzerine insanlar, sadakalarını getirip bir araya topladılar. Kureyş kabilesinin Zühre-oğullarından Abdurrahman b. Avf Radiyallâhu anhu dört bin dirhem getirerek, "Benim sekiz bin dirhemim vardı. Bunlardan dört binini Allah için veriyorum. Diğer dört binini ise kendime bırakıyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ فِيمَا أَمْسَكْتَ وَفِيمَا أَعْطَيْتَ.

″Allah'u Teâlâ, verdiğini de kendine bıraktığını da mübârek kılsın″ diye duâ etti. Sonra bu zâtın, serveti çok fazla artmış, hattâ vefâtı zamanında iki eşine isâbet eden mîras payı yüz doksan bin dirhemi bulmuştu.

Yine Sahâbîden Ebû Heyseme el-Ensârî Radiyallâhu anhu, kendisi muhtaç olduğu halde bir ölçek hurma getirerek, ″Yâ Resûlallah! Bu gece bir zâtın hurmalığını suladım. Karşılığında iki sa' hurma kazandım. Birini geride bıraktım, diğerini sadaka olarak getirdim″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu hurmayı da diğer sadakaların içine saçtı. Bu durum, münâfıkların hoşuna gitmedi ve dediler ki: ″Abdurrahman bu sadakayı sırf riyâ ve gösteriş için yaptı. Ebû Heyseme'nin bir sa' hurmasından Allah ve Resûlü daha zengindir″ diyerek alay ettiler.

İşte bu olaylar üzerine Allah'u Teâlâ bu âyetleri indirdi.

(فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ (٨١) فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٢))

81-82. Cihattan geri kalan münâfıklar, Resûlullah'a muhalefet ederek yerlerinde kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat etmekten hoşlanmadılar ve birbirlerine, ″Bu sıcakta cihada gitmeyin″ dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Cehennemin ateşi daha sıcaktır.″ Keşke anlasalardı!* Kazandıklarının cezâsı olarak artık (dünyâda) az gülsünler, (âhirette) çok ağlasınlar!

İzah: Bu âyetler, Tebuk Seferi'nde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e katılmayıp geri kalan ve bu hallerine sevinen münâfıkların durumunu anlatmaktadır. Münâfıklar, havanın çok sıcak oluşunu bahane edip: ″Bu sıcakta savaşa çıkmayın″ diyerek diğer insanları da bu seferden alıkoymaya çalışmışlardı. Bu sefer hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 38-39 ve izahına bakınız.

Cehennemdeki ateş ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أوقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثَمَّ أوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ثَمَّ أوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى اسْوَدَّتْ فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ (ت عن ابى هريرة)

"Ateş, bin sene yakılmış ve nihâyet kızarmış. Sonra bin sene daha yakılmış nihâyet beyazlaşmış. Sonra bin sene daha yakılmış siyahlaşmış. O, zifiri karanlık gece gibi simsiyahtır."[1]

Yine münâfıklarla ilgili olarak Âyet-i Kerîme'de: "Kazandıklarının cezâsı olarak artık (dünyâda) az gülsünler, (âhirette) çok ağlasınlar!" diye buyrulmaktadır. Yani o münâfıklar, bu dünyânın geçici hayatında gülsünler. Zîrâ bu gülüş, bu zevk ve sefâ, netice itibariyle bitmeye, yok olmaya mahkûmdur. Bu gülüş, bu sebeple az bir gülüştür, süresi az olan bir zevktir. Bunlar çok ağlasınlar. Zîrâ yaptıkları küfür ve nifakın cezâsı olarak Cehennemde yanacaklardır. Çokça ağlayacaklar, ebediyyen ağlayacaklardır, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ إِذَا دَخَلُوا النَّارَ بَكَوُا الدُّمُوعَ زَمَانًا، ثُمَّ بَكَوُا الْقَيْحَ زَمَانًا، فَتَقُولُ لَهُمُ الْخَزَنَةُ: يَا مَعْشَرَ الْأَشْقِيَاءِ تَرَكْتُمُ الْبُكَاءَ فِي الدَّارِ الْمَرْحُوم فِيهَا أَهْلُهَا فِي الدُّنْيَا، هَلْ تَجِدُونَ الْيَوْمَ مَنْ تَسْتَغِيثُونَ بِهِ فَيَرْفَعُونَ أَصْوَاتَهُمْ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ يَا مَعْشَرَ الْآبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ وَالْأَوْلَادِ، خَرَجْنَا مِنَ الْقُبُورِ عِطَاشًا، وَكُنَّا طُولَ الْمَوْقِفِ عِطَاشًا، وَنَحْنُ الْيَوْمُ عِطَاشٌ، فَأَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّهُ. فَيَدْعُونَ أَرْبَعِينَ سَنَةً لَا يُجِيبُهُمْ، ثُمَّ يُجِيبُهُمْ: إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ. فَيَيْأَسُونَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ. (ابن أبي الدنيا في صفة النار عن زيد بن رفيع، رفعه)

"Cehennem ahâlisi, Cehenneme girdiği zaman bir süre gözyaşı döküp ağlarlar. Gözyaşları bitince, bir süre irin ağlarlar. Cehennem zebânileri kendilerine: "Ey gühahkâr insanlar! Ahâlisine merhamet edilen dünyâda hiç ağlamadınız. Şimdi burada sizlere bir yardımcı bulacak mısınız?" deyince, bunlar yüksek sesle: "Ey Cennet ahâlisi! Babalar! Anneler! Çocuklar! Mezarlarımızdan susuz çıktık. Hesap için susuz bir şekilde bekledik ve şuanda da çok susamışız, bize az bir su veya Allah'u Teâlâ'nın size ihsan ettiği nîmetlerden verin" diye seslenirler. Kırk yıl boyunca böyle çağırırlar. Ama kendilerine cevap verilmez. Sonunda: "Siz burada ebedî kalacaksınız"[2] cevabı verilince, onlar her türlü hayırdan ümitlerini keserler.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

[2] Sûre-i Zuhruf, Âyet 77.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 442.

فَاِنْ رَجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَٓائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ اَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّاۜ اِنَّكُمْ رَضٖيتُمْ بِالْقُعُودِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفٖينَ (٨٣)

83. Ey Resûlüm! Eğer Allah'u Teâlâ, Tebuk'ten sonra tekrar seni, gazâya iştirak etmeyen münâfıklara döndürürse ve onlar da diğer bir gazâya çıkmak için senden izin isterlerse, onlara de ki: ″Benimle beraber hiç çıkmayacaksınız ve benimle beraber bir düşman ile aslâ savaşma-yacaksınız. Mademki siz, evvelki gazâya gitmeyip yerlerinizde oturup kalmayı kabul ettiniz, şimdi de cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber oturun.″

وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ اَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖۜ اِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ (٨٤)

84. Ey Habîbim! O münâfıklardan ölenin cenâze namazını ebedî kılma ve kabri başında (defin ve ziyaret için) durma. Çünkü onlar, Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve kâfir olarak öldüler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

Münâfıkların ileri gelenlerinden biri olan Abdullah İbn-i Übeyy öldüğünde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun namazına çağrıldı. Peygamber Efendimiz onun namazını kılmak için kalktı. Namazını kılmak üzere başında durduğunda döndüm, göğsü hizasında durdum ve ″Yâ Resûlallah! Filân, filân günler şöyle şöyle diyen Allah'ın düşmanı Abdullah İbn-i Übey üzerine mi namaz kılacaksın?″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tebessüm etti. Ben bunu fazlaca söyleyince: ″Geri çekil Yâ Ömer! Ben muhayyer bırakıldım. Bana, Sûre-i Tevbe, Âyet 80'de: ″Ey Resûlüm! Onlar için ister Allah'tan af dile, ister dileme. Onlar için yetmiş kere Allah'tan af dilesen de Allah'u Teâlâ onları aslâ bağışlamaz…″ denildi. Şâyet yetmişten fazla mağfiret dilediğimde bağışlanacağını bilsem, mutlaka mağfiret dilemeyi artırırdım″ buyurdu. Sonra namazını kıldı ve cenâzesiyle birlikte yürüdü, defin işi bitinceye kadar kabri başında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem en iyi bilen olduğu halde ona karşı olan bu cür'etime ne kadar şaşılır.

فَوَاللّٰهِ مَا كَانَ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى نَزَلَتْ هَاتَانِ الْآيَتَانِ {وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ

إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ} فَمَا صَلّٰى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَهُ عَلَى مُنَافِقٍ وَلَا قَامَ عَلَى قَبْرِهِ حَتَّى قَبَضَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن عمر بن الخطاب)

- Vallâhi! Çok geçmeden: ″Ey Habîbim! O münâfıklardan ölenin cenâze namazını ebedî kılma ve kabri başında (defin ve ziyaret için) durma…″ diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 84 nâzil oldu. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hiçbir münâfığın namazını kılmadı ve vefât edinceye kadar hiçbirinin kabri başında durmadı.[1]

Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefâtından sonra:

وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لَا يُصَلِّي عَلَى جِنَازَةِ مَنْ جُهِلَ حَالُهُ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ لِأَنَّهُ كَانَ يَعْلَمُ أَعْيَانَ مُنَافِقِينَ قَدْ أَخْبَرَهُ بِهِمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِهَذَا كَانَ يُقَالُ لَهُ: صَاحِبُ السِّرِّ الَّذِي لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ أَيْ مِنَ الصَّحَابَةِ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن قتادة)

Hz. Ömer, tanımadığı kimselerin cenâze namazını, Hz. Huzeyfe b. el-Yeman kılmadıkça kılmazdı. Çünkü o, kimin münâfık olduğunu bilirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine münâfıkları haber vermişti. Bu sebepledir ki ona, Sahâbeden, kimsenin bilmediği ″Sırrın Sahibi″ denilirdi.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefâtından sonra, Huzeyfe Radiyallâhu anhu, Ashâb diye gözüken bâzı kişilerin cenâze namazlarına gitmeyince, o kimsenin münâfık olduğu anlaşılırdı. Ashâbın hiç tahmin etmediği bâzı kişilerin de cenâze namazına o zât gitmeyince, birçok Ashâb kendi kendinden şüphe etmeye başladı. Bunun üzerine Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, Hz. Huzeyfe’ye dedi ki:

أَنْشُدُكَ اللّٰهَ أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: لَا وَاللّٰهِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة)

″Allah için bana söyle, ben de onlardan mıyım?″ Hz. Huzeyfe de dedi ki: ″Hayır, vallâhi! Sen onlardan değilsin.″[3]

Bunun üzerine Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, Allah’a hamd ederek secdeye kapanmıştır.

Bu husus Sûre-i Muhammed, Âyet 30’da da geçtiği üzere, Allah’u Teâlâ, Habîbine, münâfıkları bildirmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, hadis No: 91.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 195.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 14, s. 443.

(وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْۜ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٨٥))

85. Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin! Allah’u Teâlâ, bunlar sebebiyle dünyâ hayatında onlara azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını diler

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin açıklaması için Sûre-i Tevbe, Âyet 55’in izahına bakınız.

(وَاِذَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ اَنْ اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ اُو۬لُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِد۪ينَ (٨٦) رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ (٨٧))

86-87. ″Allah’a îman edin ve Resûlü ile beraber cihat edin″ diye bir sûre nâzil olduğu vakit, onlardan zengin olanlar, senden izin istediler ve ″Bizi bırak, cihattan geri kalanlarla beraber oturalım″ dediler.* Onlar, cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber olmaya râzı oldular. Allah’u Teâlâ da onların kalplerini mühürledi. Bu sebeple onlar hakikatleri anlayamazlar.

(لٰكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۜ وَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُۘ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٨٨) اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ (٨٩))

88-89. Fakat Resûl ve onunla beraber bulunan Mü’minler, mallarıyla ve canlarıyla cihat ettiler. İşte bütün hayırlar (dünyâda ve âhirette) onlarındır. Kurtuluşa nâil olanlar da işte onlardır.* Allah’u Teâlâ, onlar için altlarından nehirler akan Cennetler hazırladı. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte en büyük kurtuluş budur.

(وَجَٓاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذ۪ينَ كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ سَيُص۪يبُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (٩٠))

90. Bedevîlerden bir kısmı, kendilerine izin verilmesi için geldiler ve birtakım ehemmiyetsiz özürlerde bulundular. Allah ve Resûlünü yalanlayan diğer kısmı da, ne izin için geldiler ne cihada iştirak ettiler; yerlerinde oturdular. Onlardan

kâfir olanlar için elim bir azap vardır.

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ اِذَا نَصَحُوا لِلّٰهِ (
وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٩١) وَلَا عَلَى الَّذِينَ اِذَا مَا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا
))اَجِدُ مَا اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ (٩٢

91-92. Allah ve Resûlü için (insanlara) nasihatta bulundukları takdirde, zayıflara (ihtiyar, çocuk ve sakatlara), hastalara ve sefer için harcayacak bir şey bulamayanlara cihada iştirak etmemelerinden dolayı bir günah yoktur. Muhsinler için bir günah olmadığı gibi onlara tenkit için bir yol dahi yoktur. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Kendilerini bindirip sevk etmen için sana müracaat ettikleri vakit, senin onlara: ″Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum ″ demen üzerine, gözlerinden yaşlar dökerek dönüp gidenler ve infak edecek bir şey bulamamalarından dolayı mahzun olanlar için de bir günah ve tenkit yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de açıkça geçtiği üzere, mâzereti olup savaşa gitmeyenler için bir günah olmadığı anlatılmaktadır. Bunlar, özründen dolayı savaşa katılamayan kişilerdir. Yeter ki bunlar, Allah'a ve Peygamberine karşı samimi olsunlar, özürlerinde haklı bulunsunlar, insanları savaştan caydırmasınlar, geride fitne çıkarmasınlar ve onlara nasihatta bulunsunlar. İşte bu takdirde kendilerine bir sorumluluk yoktur.

Muhammed b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'ya göre, Sûre-i Tevbe, Âyet 92, çeşitli kabilelerden olan yedi kişi hakkında nâzil olmuştur.[1]

Tebuk'ten dönerken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلْفَنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمُ الْعُذْرُ (خ عن انس بن مالك

″Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne'de bıraktığımız insanların içinde öyleleri var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler.″[2]

[1] Bir rivâyette de, bu âyette bahsi geçen İrbâd b. Sâriye Radiyallâhu anhu'dur. (Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 16)

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

اِنَّمَا السَّب۪يلُ عَلَى الَّذ۪ينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ اَغْنِيَٓاءُۚ رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِۙ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ (
فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٩٣))

93. Kınananlar, zengin oldukları halde cihada gitmemek için senden izin isteyenlerdir. Onlar, cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber olmaya râzı oldular. Allah'u Teâlâ da onların kalplerini mühürledi. Artık onlar hakkı bilemezler.

يَعْتَذِرُونَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْۜ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْۜ وَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ (
وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٩٤))

94. Siz, seferden döndüğünüz vakit, onlar size mâzeret beyan ederler. Ey Resûlüm! De ki: ″Mâzeret beyan etmeyin. Size aslâ inanmayız. Çünkü Allah'u Teâlâ bize sizin haberlerinizi (gizlediğiniz şer ve fesâdı) bildirdi. Allah ile Resûlü, sizin amellerinizi görecektir. Sonra, gizli ve açık her şeyi bilen Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız. O da yaptıklarınızı size haber verecektir.″

سَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْۜ فَاَعْرِضُوا عَنْهُمْۜ اِنَّهُمْ رِجْسٌۘ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۚ جَزَٓاءً بِمَا (
كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٥))

95. Seferden döndüğünüz zaman, kendilerini bırakmanız için size karşı Allah'a yemin edeceklerdir. O münâfıklardan yüz çevirin. Çünkü onlar pisliktir. Kazandıklarının cezâsı olarak, varacakları yer de Cehennemdir.

İzah: Tebuk Seferi'ne katılmayan münâfıklar yalan yere yemin ederek mâzeret beyan edince, Allah'u Teâlâ Mü'minlere, onlardan uzak durup konuşmamalarını emretmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: ″O münâfıklardan yüz çevirin″ buyruğu; ″Onlarla konuşmayın″ demektir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Tebuk'tan döndükten sonra:

وَلَا تُجَالِسُوهُمْ وَلَا تُكَلِّمُوهُمْ

″Onlarla oturup kalkmayın ve onlarla konuşmayın″[1] diye buyurduğu nakledilmiştir.

Mü'minlerin içerisinde de Tebuk Seferi'ne katılmayan bâzı kimseler olmuştu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sahâbenin bunlarla da konuşmalarını yasaklamıştı. Bunlar yalan söylemeyip, hiçbir mâzeret beyan etmedikleri için ve sürekli olarak tevbe istiğfarda bulunmalarından dolayı Allah'u Teâlâ onları

affetmiştir.[2]

Tebuk Seferi’ne katılmadıkları halde mâzeret beyan etmeyerek, doğruyu söyleyen ve daha sonra tevbelerinin kabul edildiğine dair haklarında Sûre-i Tevbe, Âyet 117, 118 ve 119 indirilenlerden biri olan Ka’b Radiyallâhu anhu diyor ki:

فَوَاللّٰهِ مَا أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ أَنْ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ أَعْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا أَكُونَ كَذَبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَبُوا فَإِنَّ اللّٰهَ قَالَ لِلَّذِينَ كَذَبُوا حِينَ أَنْزَلَ الْوَحْيَ شَرَّ مَا قَالَ لِأَحَدٍ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى {سَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَى قَوْلِهِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يَرْضَى عَنْ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ} (خ م عن كعب)

Allah’a yemin olsun ki kanaatime göre, Allah’u Teâlâ beni İslâm’a eriştirdikten sonra, bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e doğru söylememden dolayı lütufta bulunduğundan daha büyük bir lütufta bulunmadı. Ben, yalan söyleyenler gibi helâk olmadım. Zîrâ Allah’u Teâlâ, yalan söyleyenler hakkında vahiy indirerek bir insana söylediğinin en ağırını söyledi. Ve Ka’b Radiyallâhu anhu sözüne devamla Sûre-i Tevbe, Âyet 95-96’yı okudu.[3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 8, s. 231.

[2] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9 (53).

(يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْۚ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقٖينَ (٩٦)

96. Onlardan râzı olmanız için size yemin ederler. Siz onlardan râzı olsanız da, şüphesiz Allah’u Teâlâ, o fâsıklar topluluğundan râzı olmaz.

(اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَاَجْدَرُ اَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهٖۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (٩٧)

97. Bedevîler, küfür ve nifakta daha şiddetlidirler ve Allah’u Teâlâ’nın, Resûlüne indirdiği ahkâmın hudûdunu bilmemeye daha yatkındırlar. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bedevî, çölde yaşayan kimselerdir. Bu insanlar genellikle şehirlerde yaşayan âlimlerden uzak kaldıkları, takvâ sahibi sâlih kişilerle münasebetleri

olmadığı ve eğitimden uzak oldukları için, medeniyetten uzak câhil kalmış kimselerdi. İslâm’a karşı çıkmalarında bu halleri önemli bir rol oynamıştır.

Müslüman olan bedevîler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَؤُمَّ أَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا (ه عن جابر بن عبد اللّٰه

″Hiçbir bedevî, Muhâcire imam olamaz.″[1]

Yani, bedevî olan Müslümanların en büyüğü, derece olarak Muhâcirin en küçüğünden de küçüktür. Çünkü Muhâcirler, Mekke’de ilk olarak Müslüman olup, zor şartlarda İslâmiyetin yayılmasına sebep olmuşlar ve canlarını tehlikeye atarak bütün mallarını geride bırakıp İslâmiyet için hicret etmişlerdir. Bundan dolayı Allah katında büyük dereceler almışlardır. Bedevîler ise, böyle bir fedâkarlıkta bulunmamış-lardır. İşte bu nedenle hiçbir bedevî, Muhâcire imam olamaz.

Yine bedevîler hakkında Hz. Âişe annemizden, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَتُقَبِّلُونَ صِبْيَانَكُمْ فَقَالُوا نَعَمْ فَقَالُوا لَكِنَّا وَاللّٰهِ مَا نُقَبِّلُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمْلِكُ إِنْ كَانَ اللّٰهُ نَزَعَ مِنْكُمْ الرَّحْمَةَ (م عن عائشة)

Bedevîlerden bâzı insanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve ona: ″Çocuklarınızı öpüyor musunuz?″ dediler. O da: ″Evet″ deyince onlar: ″Fakat Allah’a yemin olsun ki biz öpmeyiz″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Allah’u Teâlâ, sizden merhameti söküp almışsa ben ne yapabilirim?″[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet’üs-Salâ 78.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 15 (64).

(وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَٓائِرَۜ عَلَيْهِمْ دَٓائِرَةُ السَّوْءِۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ (٩٨
(

98. Bedevîlerden öyleleri vardır ki, infak ettiği şeyi zarar sayar ve başınıza bir felâket gelmesini bekler. Şiddetli felâket onların başına gelsin! Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de zikredilen kimseler, bedevîlerin münâfıklarıdır. Bunlar, müşriklere karşı cihat etmek için veya bir Müslümana yardım etmek için veya Allah’ın emrettiği herhangi bir yere vermek için harcadığı mallarını zarar sayarlardı. Ondan bir sevap beklemediği gibi, onun kendisinden bir cezâyı uzaklaştırdığına da inanmazlardı. Onlar, sevmediğiniz bir şeyin başınıza gelmesi ve düşmanınızın size gâlip gelmesi gibi felâketlerin sizlere gelmesini beklerler. Felâketler sizin değil, onların başına gelsin. Allah’u Teâlâ, o münâfıkların kalplerindeki hainliği ve asıl kimlerin felâkete uğrayacağını çok iyi işiten ve bilendir.

(وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبَاتٍ عِنْدَ اللّٰهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِۜ اَلَٓا اِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْۜ سَيُدْخِلُهُمُ اللّٰهُ فٖي رَحْمَتِهٖۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ۟ (٩٩)

99. Bedevîlerden öyleleri de vardır ki, Allah’a ve âhiret gününe îman eder ve infak ettiği şeyi, Allah katında yakınlığa ve Resûlün duâlarını almaya vesîle sayar. Haberiniz olsun ki bu, onlar için Allah katında yakınlığa vesîledir. Allah’u Teâlâ onları rahmetine (Cennetine) koyacaktır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bedevîlerden bâzıları da vardır ki, Allah’u Teâlâ’ya ve öldükten sonra dirilmeye, sevap ve cezâya îman ederler. Müşriklere karşı cihat etmek için ve Resûlullah’ın seferleri için mallarından infakta bulunurlar. Böyle yaparak Allah’ın rızâsına erişmeyi ve Peygamberin duâ ve affına mazhar olmayı isterler. Haberiniz olsun ki, Peygamberin onlara duâ etmesi ve onlar için af dilemesi, onları Allah’a yaklaştıran bir vâsıtadır. Onların infak ettikleri de bir vâsıtadır. Allah’u Teâlâ onları, rahmetinin içine koyup Cennetine katacağı kimselerden yapacaktır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, onların işlediği kusurları affeden, tevbe etmelerinden sonra azaplarını düşürüp merhamet edendir, demektir.

(وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرٖينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذٖينَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍۙ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ (١٠٠)

100. Muhâcirler ile Ensârdan ilk evvel İslâm’ı kabul ederek (derece bakımından) öne geçenlerden ve (kıyâmet gününe kadar) ihsan ile onlara tâbi olanlardan Allah râzı oldu, onlar da Allah’tan râzı oldular. Allah’u Teâlâ onlara altlarından nehirler akan Cennetler hazırladı. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte büyük kurtuluş budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Muhammed İbn-i Kâ’b el-Kurazî Radiyallâhu anhu der ki:

Hz. Ömer, Sûre-i Tevbe, Âyet 100’ü okuyan bir kişinin yanından geçti ve onun elinden tutarak: ″Sana bunu kim okutuyor?″ diye sordu. O kişi: ″Übeyy İbn-i Kâ’b″ diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Seni ona götürünceye kadar benden ayrılma″ dedi. Übeyy İbn-i Kâb’a vardıklarında Hz. Ömer: ″Bu âyeti, buna bu şekilde sen mi okuttun?″ diye sordu. Übeyy İbn-i Kâ’b: ″Evet″ deyince, Hz. Ömer: ″Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den işittin mi?″ diye sordu. O da: ″Evet″ diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer buyurdu ki:

لَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَنَّا رَفَعَنَا رَفْعَةً لَا يَبْلُغُهَا أَحَدٌ بَعْدَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن محمد بن كعب القرظى)

″Öyle inanıyorum ki, bizden sonra hiç kimsenin ulaşamayacağı bir mertebeye yükseltildik″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

غَشِيَتْكُمُ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبُّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لَا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ (حل عن عائشة)

″Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötülükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah’ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler.″[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 203.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 321/5.

(وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْاَعْرَابِ مُنَافِقُونَۜ وَمِنْ اَهْلِ الْمَد۪ينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْۜ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْۜ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ اِلٰى عَذَابٍ عَظ۪يمٍۚ (١٠١))

101. Çevrenizdeki bedevîlerden bir kısmı münâfıktır. Medîne ahâlisinden bir kısmı da nifakta devam eder. Ey Resûlüm! Sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Onlara iki kere azap edeceğiz. Sonra da daha büyük bir azâba döndürüleceklerdir.

İzah: Bu âyette geçen ″Onlara iki kere azap edeceğiz″ ifadesindeki iki azap; onların rezil, rüsvay olarak ölmeleri ve kabir azâbıdır, denilmiştir. Bunlardan sonra onlara asıl büyük azap ise âhirette olacaktır.

وَاٰخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَاٰخَرَ سَيِّئًاۜ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ) (١٠٢) خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكّٖيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْۜ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْۜ وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ١٠٣)((

102-103. Günahlarını itiraf eden diğerleri de, sâlih ameli kötü amelle karıştırdılar. Umulur ki Allah’u Teâlâ, onların tevbesini kabul eder. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Ey Habîbim! Onların mallarından bir sadaka al ki, onunla kendilerini günahlarından temizlemiş, arındırmış olursun. Onlar için duâ et. Senin duân ile, onların kalpleri sükûnet bulur. Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu âyetlerin, Tebuk Gazâsı’na katılmayarak pişman olup tevbe eden kimseler hakkında nâzil olduğu beyan edilmiştir.

Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Habîbim! Onların mallarından bir sadaka al″ diye buyrulmaktadır. Burada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitâben, onlardan sadaka al, denilmesi kendisi için değil, bu sadakaların fakirlere verilmesi içindir.

Âyet-i Kerîme’de geçen ve ″Umulur ki″ diye tercüme edilen kelime, Allah’u Teâlâ için kullanıldığında, ″Muhakkak ki″ mânâsını ifade eder. Bu nedenle âyette zikredilen kimselerin, günahlarının affedileceği vaad edilmiştir.

))اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحٖيمُ (١٠٤ (

104. Onlar bilmezler mi ki, muhakkak Allah’u Teâlâ, kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ الصَّدَقَةَ وَيَأْخُذُهَا بِيَمِينِهِ فَيُرَبِّيهَا لِأَحَدِكُمْ كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ مُهْرَهُ حَتَّى إِنَّ اللُّقْمَةَ لَتَصِيرُ مِثْلَ أُحُدٍ وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ {أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ} (وَ {يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ} (ت حم عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ, verilen sadakayı kabul eder. Onu sağ eliyle alır ve sizden birinizin tayını beslediği gibi onu büyütür. Öyle ki, bir lokma, Uhud Dağı gibi olur. Bunu, Aziz ve Celil olan Allah’ın kitabında doğrulayan âyetler şunlardır: ″Onlar bilmezler mi ki, muhakkak Allah’u Teâlâ, kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 104 ve ″Allah’u Teâlâ, fâizin girdiği malı mahveder. Sadakaları verilen malı da artırır…″ diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 276’dır.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9707; Sünen-i Tirmizî, Zekât 28.

(وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَۜ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۚ (١٠٥))

105. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Dilediğinizi yapın. Allah’u Teâlâ, O’nun Resûlü ve Mü’minler sizin yaptıklarınızı göreceklerdir. Ve siz, gizli olanı da, açık olanı da bilen Allah’a döndürüleceksiniz. O da yaptıklarınızı size haber verecektir.″

İzah: Bu mübârek âyetler, insanları tevbeye teşvik, tevbeden kaçınanlara da tehdit mahiyetini taşımaktadır. Cihattan geri kalan bir taifenin de ya azâba uğrayacaklarını veya affa nâil olacaklarını açıklamaktadır. Şöyle ki; Ey Resulüm! O cihada katılmayanlara veya bütün insanlara hitâben de ki: ″Dilediğinizi yapın. Tevbenin lüzum ve faydası açıkça bildirilmiş olduktan sonra artık dilediğiniz amellerde bulunun, elbette Allah’u Teâlâ ve O’nun Resûlü ve Mü’minler sizin yaptıklarınızı göreceklerdir. Şüphesiz ki, Cenâb-ı Hakk’a hiç bir şey gizli kalamaz. Yüce Peygamber de, mazhar olduğu ilâhî vahiy sayesinde bunları bilecektir…″ diye buyrulmuştur.

(وَاٰخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ اللّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَاِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (١٠٦))

106. Tebuk Seferi’ne katılmayanlardan diğer bir kısmı da Allah’ın emri için ertelenmişlerdir. Allah’u Teâlâ onlara ya azap eder veya tevbelerini kabul eder. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Gazvesi’ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka’b b. Mâlik, Murare b. Rabi’ ve Hilal b. Ümeyye hakkında nâzil olmuştur. Bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye

kadar, Ashâbla ve hattâ kendi eşleriyle de görüşmelerini yasakladı. Bu sebeple bunlar çok zor durumda kaldılar. Bu durum elli gün devam etti ve müteakiben tevbelerinin kabul olduğuna dair: ″Tebuk Seferi’nden geri kalan ve Allah’ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah’u Teâlâ kabul etti…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil oldu.[1]

[1] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118’in izahına bakınız.

وَالَّذٖينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرٖيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنٖينَ وَاِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُؕ (
وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّا الْحُسْنٰىؕ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٠٧) لَا تَقُمْ فٖيهِ اَبَدًاؕ لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى
مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُومَ فٖيهِؕ فٖيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ اَنْ يَتَطَهَّرُواؕ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرٖينَ (١٠٨)

107-108. Bir de Mü’minlere zarar vermek, küfrü takviye etmek, Mü’minlerin arasını ayırmak ve evvelce Allah ve Resûlü ile harp eden kimsenin gelmesini beklemek için mescit yapanlar, ″Bu mescidi Mü’minlere iyilikten başka bir şey için yapmadık″ diye yemin ederler. Allah’u Teâlâ şâhittir ki, onlar şüphesiz yalancıdırlar.* Ey Resûlüm! Orada (Mescid-i Dırar’da) ebediyyen namaz kılma. Yemin olsun ki, ilk günden beri takvâ üzerine bina edilen mescit (Kuba Mescidi), senin orada namaz kılmana daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah’u Teâlâ, çok temizlenenleri sever.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, içinde namaz kılmaktan nehy edildiği Mescid-i Dırar, Benî Ganem b. Avf tarafından yapılan mescittir. Allah ve Resûlü ile harp eden kimse de, Ebû Âmir er-Râhib’dir. O, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Seninle harp eden kimi bulursam, onunla beraber olur ve seninle harp ederim″ demişti. Resûlü Kibriyâ Sallallâhu aleyhi ve sellem de onu, ″Fâsık″ diye isimlendirmişti. Bu kişi, Uhud Savaşı’nda şehit olan ve melekler tarafından yıkanan Hanzala Radiyallâhu anhu’nun babası idi. Câhiliye döneminde ilim edinerek rahiplik mertebesine yükselmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamberliğini ilan edince, düşmanlığa kalkışmış ve Mekke müşriklerini Peygamberimizin aleyhine tahrik etmeye başlamış ve Uhud’da müşriklerle birlikte savaşmıştı. Huneyn savaşına kadar, Müslümanlara karşı dâimâ müşriklerin safında yer almış ve orada müşriklerin yenilmesiyle Şam’a kaçmıştı. Giderken de münâfıklara: ″Gücünüz yettiği kadar silahlanın, hazırlanın ve benim için bir ibâdet yeri bina edin. Ben Roma kayserine gidiyorum, büyük bir ordu ile gelip Muhammed ve Ashâbını Medîne’den çıkaracağım″ diye haber göndermişti.

Nakledildiğine göre; Benî Amr b. Avf, Mescid-i Kuba'yı bina edince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in orada namaz kılmasını ricâ ettiler. Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz de onların dâvetlerini kabul edip, orada namaz kılınca, amcazadeleri olan Benî Ganem b. Avf, bu duruma haset etti ve Müslümanların arasına tefrika sokmak, onlara zarar vermek ve o zamanda Şam'da bulunan Ebû Âmir er-Râhib geldiği vakit, ona ibâdet yeri olması maksadıyla etrafındaki münâfıklarla birlikte bir mescit yapıp, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber gönderdiler. Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, orada namaz kılmaktan bu âyetler ile nehyedildi ve o Mescid-i Dırar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emriyle yıkıldı.

Müslümanların yaptıkları ilk mescit olan Kuba Mescidi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلصَّلاَةُ فِي مَسْجِدِ قُبَاءٍ كَعُمْرَةٍ (ت عن أسيد بن ظهير الأنصاري

"Kuba Mescidi'nde kılınan bir namaz, (sevap bakımından) umre gibidir."[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "… Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah'u Teâlâ, çok temizlenenleri sever" ifadesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الأَنْصَارِ إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى قَدْ أَثْنَى عَلَيْكُمْ خَيْرًا فِى الطُّهُورِ فَمَا طُهُورُكُمْ هَذَا. قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ نَتَوَضَّأُ لِلصَّلاَةِ وَنَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهَلْ مَعَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِهِ قَالُوا لاَ (غَيْرَ أَنَّ أَحَدَنَا إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ أَحَبَّ أَنْ يَسْتَنْجِىَ بِالْمَاءِ فَقَالَ هُوَ ذَاكَ فَعَلَيْكُمُوهُ (قط عن انس

"Ey Ensâr topluluğu! Allah'u Teâlâ temizlenmek hususunda sizden övgü ve hayırla söz etti. Sizin bu temizlenmeniz nasıldır?" Onlar: "Yâ Resûlallah! Biz namaz için abdest alır, cünüplükten dolayı da guslederiz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bununla birlikte başka bir şey de yapıyor musunuz?" buyurdu. Onlar: "Hayır, şu kadar var ki, bizden herhangi bir kimse tuvaletten çıktıktan sonra yine su ile istinca yapmayı hoş ve güzel görür" deyince, buyurdu ki: "İşte bu övgüye sebep odur. Siz buna devam edin."[2]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي أَهْلِ قُبَاءَ {فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ} قَالَ كَانُوا يَسْتَنْجُونَ

(بِالْمَاءِ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةَ فِيهِمْ (ت د عن ابى هريرة

″… Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah’u Teâlâ, çok temizlenenleri sever″ diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 108, Kuba halkı hakkında nâzil olmuştur. Çünkü onlar, su ile taharet ederlerdi. Bu sebeple bu âyet, onlar hakkında nâzil oldu.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Salât 131.

[2] Sünen-i Dârakutnî, Hadis No: 179.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 9; Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 23.

اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ اَمْ مَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهٖ (
فٖي نَارِ جَهَنَّمَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ (١٠٩) (

109. O halde dîninin binâsını, takvâ ve Allah’ın rızâsı üzerine tesis eden mi hayırlıdır? Yoksa dîninin binâsını, yıkılmaya meyilli bir yarın kenarında tesis edip de onunla beraber Cehennem ateşine yuvarlanan mı? Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذٖي بَنَوْا رٖيبَةً فٖي قُلُوبِهِمْ اِلَّٓا اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَكٖيمٌ (١١٠) (

110. Kalpleri paramparça oluncaya kadar, yaptıkları o mescit, dâimâ bir şüphe kaynağı olarak kalplerinde kalacaktır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَۜ يُقَاتِلُونَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ (
وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجٖيلِ وَالْقُرْاٰنِۜ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهٖ مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذٖي بَايَعْتُمْ بِهٖۜ
وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ (١١١) اَلتَّٓائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّٓائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْاٰمِرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنٖينَ (١١٢) (

111-112. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Mü’minlerden canlarını ve mallarını, Cennet karşılığında satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler. Allah’u Teâlâ’nın Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’ân’da zikredilen bu vaadi hak ve sâbittir. Allah’tan daha fazla vaadini yerine getiren kim vardır? Ey Mü’minler! Artık yaptığınız bu alışverişe sevinin. İşte büyük kurtuluş budur.* Ey Resûlüm! Şu Mü’minleri müjdele ki, onlar tevbe ederler, Allah’a ibâdet ederler, Allah’ın nîmetlerine hamd ederler, Allah için seyahat yaparlar, rükû ve secde ederler,

iyiliği emredip kötükten nehyederler ve Allah'ın hudûdunu muhafaza ederler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Mü'minlerden canlarını ve mallarını, Cennet karşılığında satın almıştır″ diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ burada, rızâsına uygun amel-i sâlih işleyen Mü'minleri, derecelerine göre; malları ve canları ile imtihan edeceğini bildirmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّ النَّاسِ بَلاَءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ) طب ك عن سعد بن أبي وقاص

″İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra âlimlere (velî kullara), sonra onlara en çok benzeyenlere ve çok benzeyenlere gelir.″[1]

O yüzden Eyyüb Aleyhisselâm'ın bütün evlatlarının bir anda ölmesi, vücudunun ağır bir şekilde hastalanması üzerine şehir halkının kendisini oradan uzaklaştırması, İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın Yahudiler tarafından testere ile canlı olarak biçilmesi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekkeli müşrikler tarafından, Peygamberliğini ilan ettiği günden itibaren büyük bir zulme uğraması, Taif'te taşlanması, vatanını ve malını geride bırakarak hicret etmesi, Uhud'da ve Hendek'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Ashâbın çektiği sıkıntılar, Hz. Hasan Efendimizin, Yezid tarafından zehirletilerek şehit edilmesi. Yine Yezid tarafından Hz. Hüseyin Efendimizin şehit edilmesi… Mü'minlerin derecelerine göre başlarına gelen canları ve malları ile ilgili belâlar, onların Cennetteki makamlarını yükseltmek içindir. Allah'u Teâlâ'nın, Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, Mü'minlerden canlarını ve mallarını, Cennet karşılığında satın almıştır″ diye buyurması bu sebeptendir.

Bu şekilde Allah'u Teâlâ, Mü'minlerin derecelerine göre; ibtilâ vermekte ve bu belâlara sabredip, şükredenlere de Cennette yüksek makamlar vereceğini vaad etmektedir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 155'te de şöyle buyrulmaktadır:

″Yemin olsun ki, Biz sizleri elbette biraz korku ve açlık ile, mallardan, canlardan ve mahsullerden eksilterek imtihan ederiz. Ey Habîbim! Sabredenleri müjdele.″

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle

buyrulmaktadır:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ ذَهَبَ مَالِي وسَقِمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: ″Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme'nin metninde, ″Sâihûn″ diye geçen ″Allah için seyahat yaparlar″ ifadesi ise, Allah için hicret edip İslâm'ı yaymak için seyahat edenler, demektir. Bu kimseler, İslâm Dîni'ni yaymak amacıyla uzak diyarlara seyahat ederler. Bunların uzak memleketlere, sırf İslâm'ı yaymak için, kâfirler ve münâfıklar tarafından başlarına gelebilecek her türlü belâları da göze alarak gitmeleri Allah katında yüksek dereceler almalarına ve âyette övgüyle söz edilmelerine sebep olmaktadır. Nitekim dünyânın çeşitli yerlerine Ashâb-ı Kirâm Efendilerimiz İslâm'ı yaymak amacıyla hayatlarını tehlikeye atarak seyahat etmişlerdir. Gittikleri yerlerde vefât etmişler ve dünyânın muhtelif yerlerinde türbeleri vardır. Abdulkadir Geylani Hazretleri, bu sebeple oğlu Abdurrezzak Hazretlerini Çin'e göndermiştir. Şu anda Çin'de bulunan yüz milyondan fazla Müslüman onun Allah için yaptığı bu hizmetin eseridir. Osmanlı Devleti de aldığı kâfir ülkelerine İslâm'ı yaymak için ilk olarak şeyhleri ve dervişleri o uzak diyarlara gönderip oralara yerleştirmiştir. Hâlâ günümüzde Balkan ülkelerinde, o şeyhlere ve dervişlere ait dergah ve türbeler mevcut olup, ziyaret edilmektedir. Oralardaki Müslümanlar, bu zâtların yaptığı hizmetlerin eseridir.

Ashâb-ı Güzin Efendilerimizin derecelerine Ashâb olmayan hiçbir zât ulaşamaz. Çünkü İslâm'ı yeryüzüne ilk olarak onlar yaydılar. Bu sebeple Allah'u Teâlâ, kendilerinden sonra gelen Müslümanların sevabından eksiltmeden onlara da verecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعُمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارُ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (ه عن عمرو بن عوف المزنى)

"Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların da onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid'at icat ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid'at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden bir mislini yüklenmiş olacaktır."[3]

Sâihun yapanlar, gittikleri yerlerdeki insanların İslâm'a girmelerine ve İslâm'ı yaşamalarına sebep oldukları için, Allah'u Teâlâ kıyâmete kadar o insanların yaptıkları bütün ibâdetlerin sevabından eksiltmeden aynı şekilde onlara da verir. Bu nedenle de çok büyük dereceye nâil olurlar. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Günü Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur:

(فَوَاللّٰهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللّٰهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ (خ م عن سهل بن سعد

"Vallâhi! Senin elinle bir kişinin Müslüman olması kırmızı develere sahip olmandan (dünyâdaki en kıymetli şeylerden) daha hayırlıdır."[4]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20096.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 15.

[4] Sahih-i Buhârî, Menâkib 33; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 4 (34).

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِك۪ينَ وَلَوْ كَانُوا اُو۬ل۪ي قُرْبٰى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ)
(اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ (١١٣)

113. Ne Peygamberin, ne de îman edenlerin, Cehennem ehlinden oldukları belli olduktan sonra akrabaları da olsa, müşrikler için af dilemeleri aslâ doğru olmaz.

İzah: Rivâyete göre; Müslümanlar, müşrik olarak ölen akrabaları için Allah'tan bağışlanma diliyorlardı. Nihâyet bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Müslümanlar, onların bağışlanmalarını dilemekten uzak durdular. Ancak, hayatta olanlar hakkında hidâyete erip İslâm'a girmeleri için Allah'u Teâlâ'ya duâ etmeleri yasaklanmamıştır.

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ اِبْرٰه۪يمَ لِاَب۪يهِ اِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا اِيَّاهُۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ اَنَّهُ عَدُوٌّ لِلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنْهُۜ اِنَّ اِبْرٰه۪يمَ)

لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ (١١٤))

114. İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi. Fakat babasının Allah’ın düşmanı olduğu ortaya çıkınca, İbrâhim ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrâhim, elbette evvâh (zikrullahı çok yapan) ve halîm (yumuşak huylu) bir zât idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

سَمِعْتُ رَجُلًا يَسْتَغْفِرُ لِأَبَوَيْهِ وَهُمَا مُشْرِكَانِ فَقُلْتُ أَتَسْتَغْفِرُ لَهُمَا وَهُمَا مُشْرِكَانِ فَقَالَ أَوَ لَمْ يَسْتَغْفِرْ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَنَزَلَتْ {وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ} (ن عن على)

Ben, birisinin müşrik oldukları halde, anne ve babasına af dilemekte olduğunu duyunca ona, ″Her ikisi de müşrik oldukları halde, onlar için af mı diliyorsun?″ diye sordum. O, ″İbrâhim Aleyhisselâm babası (Âzer) için af dilememiş miydi?″ dedi. Ben de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına gittim ve ona bunu sordum. Bunun üzerine, ″İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 114 nâzil oldu.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm’ın, Azer için Allah’tan af dileyeceğine dair vaadi Sûre-i Meryem, Âyet 47’de de şöyle geçmektedir:

İbrâhim ona dedi ki: ″Sana selâm olsun! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O, bana çok lütufkârdır.″

Ayrıca Sûre-i Tevbe, Âyet 114’te İbrâhim Aleyhisselâm’ın özelli-ğinden bahsedilirken onun için, ″Evvâh″ tâbiri kullanılmıştır. Said b. Cübeyr ve Hasan-ı Basrî Hazretleri gibi bâzı İslâm âlimleri, bu kelimenin; Allah’ı çok zikreden ve çok tesbih eden kimseler için kullanılan bir tâbir olduğunu beyan etmişlerdir.

Bu hususta Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ يُكْثِرُ ذِكْرَ اللّٰهِ وَيُسَبِّحُ فَقَالَ: إِنَّهُ لَأَوَّاهٌ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عقبة بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında Allah’ı çok zikir ve tesbih eden bir adamdan bahsedilince, buyurdu ki: ″Bu adam evvâhtır.″[2]

Zikri çok yapan bu adam ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَنَّ هَذَا خَفَضَ مِنْ صَوْتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فَإِنَّهُ أَوَّاهٌ قَالَ: فَمَاتَ فَرَأَى رَجُلٌ نَارًا فِي قَبْرِهِ فَأَتَاهُ فَإِذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِيهِ وَهُوَ يَقُولُ: هَلُمُّوا إِلَى صَاحِبِكُمْ. فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ (د هب ك عن جابر)

Bir adam sesini yükselterek Allah’ı zikrederdi. Bunun üzerine adamın biri: ″Bu adam sesini alçaltsa ya!″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″O evvâhtır (zikrullahı çok yapan biridir).″ Ravî dedi ki: Bu adam öldü. Baktık ki, kabrinde bir nûr var. Gittik ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada ve ″Arkadaşınızı bana verin (de onu kabre koyayım)″ diyordu. İşte o adam, sesini yükselterek Allah’ı zikretmesiyle tanınan o zattı.[3]

İbrâhim Aleyhisselâm zikrullahı çok yapardı ve bunu yapanları da çok severdi. Bu hususta nakledilen bir rivâyette şöyle geçmektedir:

Bir gün İbrâhim Halîlullah, sayısı binlerce olan koyunlarını dağa çıkarmış ve kendisi de Allah’ı zikredip duruyordu. O zaman Cebrâil Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’ya: ″İbrâhim Aleyhisselâm’ın vücudu sağlam, malı çok ve sıhhati yerinde, elbette ibâdet eder″ deyince Cenâbı Hakk buyurdu ki: ″Git, Halîlim’i imtihan et. ″ Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir fakir sûretinde gelip İbrâhim Aleyhisselâm’a: ″Bu koyunların hepsi senin mi?″ deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: ″Allah verdi bana ait″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: ″Ben fakirim, bunlardan bana biraz verir misin?″ deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: ″Sen Allah’ı zikretmesini bilir misin?″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: ″Evet bilirim″ deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: ″Öyleyse zikrette sana koyun vereyim″ dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ.

″Subbûhun, Kuddûsun″[4] diyerek Allah’u Teâlâ’yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm dedi ki: ″Sen Benim Allah’ımı ne güzel zikrettin. Allah’a yemin ediyorum ki, şu koyunların üçte birini sana verdim.″

İbrâhim Aleyhisselâm duramıyor, yine Cebrâil Aleyhisselâm’a: ″Allah’ı zikreder misin?″ deyince, o da: ″Ederim″ dedi. Bu sefer Cebrâil Aleyhisselâm:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرُّوحِ.

″Subbûhun, Kuddûsün Rabbunâ ve Rabb’ül-melâiketi ve’r-rûh″[5] diyerek Allah’u Teâlâ’yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm: ″Sen benim bilmediğim şekilde, benim Allah’ımı ne güzel zikrettin. Allah’a yemin ediyorum ki, şu koyunların üçte ikisini sana verdim.″

İbrâhim Aleyhisselâm duramıyor ve yine: ″Allah’ı zikreder misin?″ deyince, o da: ″Ederim″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ اْلاَعَزُّ اْلاَكْرَمُ.

″Rabbiğfir verham ve tecâvez ammâ te’lemu, inneke entel eazzu’l-ekrem″[6] diye Allah’u Teâlâ’yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm hemen ayağa kalkarak: ″Vallâhi! Bu koyunlarımın hepsini sana verdim″ dedi.

Cebrâil Aleyhisselâm bakıyor ki, koyunların hepsini kendisine teslim etmiş, gidiyor. O zaman Cebrâil Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim’e dedi ki: ″Gel gel, hakikaten sen Halîlullah’sın. Ben Cebrâil’im, seni imtihan etmeye gelmiştim.″

[1] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 102; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 17.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 8, s. 275; Ayrıca benzer rivâyet için bakınız: Ahmed. b. Hanbel. Müsned, Hadis No: 16811

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 36-37; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 609; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1310.

[4] Allah’u Teâlâ, bütün noksan sıfatlardan uzaktır ve bütün üstün vasıfları kendinde toplayandır.

[5] Allah’u Teâlâ, bütün noksan sıfatlardan uzaktır, bütün üstün vasıfları kendinde toplayandır. O bizim Rabbimiz, meleklerin ve Rûh’un (Cebrâil Aleyhisselâm’ın) Rabbidir. (Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de böyle duâ ettiğine dair bakınız: Sünen-i İbn Mâce, İkâmet’üs-Salât 20).

[6] Rabbim! Bizi bağışla, bize merhamet et, Sana mâlum olan günahlarımızı affet. Çünkü Sen, en Aziz ve en Kerîm’sin.

(١١٥) وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ اِذْ هَدٰيهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ( )

115. Allah’u Teâlâ, bir kavmi hidâyete erdirdikten sonra, o kavme, kaçınmaları gerekenleri açıklamadıkça, onları saptıracak değildir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir.

(١١٦) اِنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ يُحْيٖ وَيُمٖيتُۜ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ( )

116. Şüphesiz göklerin ve yerin mülkü yalnız Allah’ındır. Dirilten ve öldüren O’dur. (Ey insanlar!) Sizin için Allah’tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

(لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرٖينَ وَالْاَنْصَارِ الَّذٖينَ اتَّبَعُوهُ فٖي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزٖيغُ
١١٧) قُلُوبُ فَرٖيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْۜ اِنَّهُ بِهِمْ رَؤُ۫فٌ رَحٖيمٌۙ ( )

117. Yemin olsun ki Allah’u Teâlâ, Peygambere ve o dayanılması çok zor olan zamanda ona tâbi olan Muhâcirler ile Ensâra tevbe nasip etti. İçlerinden bir kısmının kalpleri neredeyse kaymak üzere iken tevbelerini kabul etti. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, onlara karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ve kendisine tâbi olan Muhâcir ve Ensâra tevbe nasip etmesi şöyledir: Resûlü Ekrem Hazretleri Tebuk Gazvesi sırasında bir takım münâfıkların, mâzeret beyan etmeleri üzerine onların savaştan geri kalmalarına izin vermişti. İşte bundan dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem affedilmiş, mesul tutulmamıştır. Ashâb-ı Kirâm’a gelince, onlar da bu gazveyi ağır görmüş, başlangıçta bundan korkmuş iseler de sonra bu sıkıntılı süreçte fedakârlık göstererek savaşa atılmış olduklarından dolayı bu hal onlar için bir tevbe yerine geçmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Dayanılması çok zor olan zaman″ Ashâb’ın, Tebuk Gazvesi’nde uğradıkları yokluk zamanıdır. Bundan dolayı buna, ″Zorluk seferi″ adı verilmiştir. Çünkü bu sefer, bineklerin, azıkların ve suların az, sıcağın ise şiddetli olduğu bir zamanda yapılmıştı.

Hz. Ömer, Tebuk Seferi hakkında şöyle buyurmuştur:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte, sıcağın şiddetli olduğu bir sırada Tebuk Seferi’ne çıktık. Bir yerde konakladık. Çok susamıştık. Neredeyse

susuzluktan ölecektik. Bâzıları, develerini kesip karnındaki suyu içiyor ve böylece ciğerini yanmaktan kurtarıyordu. Hz. Ebû Bekir:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ عَوَّدَكَ فِي الدُّعَاءِ خَيْرًا فَادْعُ لَنَا فَقَالَ أَتُحِبُّ ذَلِكَ؟ قَالَ نَعَمْ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يُرْجِعْهُمَا حَتَّى قَالَتِ السَّمَاءُ فَأَظَلَّتْ ثُمَّ سَكَبَتْ فَمَلَئُوا مَا مَعَهُمْ ثُمَّ ذَهَبْنَا نَنْظُرُ فَلَمْ نَجِدْهَا جَازَتِ الْعَسْكَرَ (دلائل النبوة للبيهقي ك عن عمر)

″Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ sana duâlarının karşılığında hayır nasip ediyor, bizim için duâ et″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunu istiyor musun?″ diye sordu. Hz. Ebû Bekir de: ″Evet″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp Allah’a yalvarmaya başladı. Daha ellerini indirmeden hava değişti, bulutlar geldi ve gökten yağmur dökülmeye başladı. Herkes yanında bulunan kapları doldurdu. Etrafımıza baktık, yağmurun ordunun üzerinden başka bir yere yağmadığını gördük.[1]

[1] Beyhakî, Delâil’un-Nübüvve, Hadis No: 1984; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 523.

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذٖينَ خُلِّفُوا حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّٓوا اَنْ لَا مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّٓا اِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحٖيمُ (١١٨)

118. Tebuk Seferi’nden geri kalan ve Allah’ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah’u Teâlâ kabul etti. Yeryüzü geniş olmasına rağmen kendilerine dar gelmiş, kalpleri sıkılmış ve Allah’tan başka sığınacak bir yer olmadığını anlamışlardı. Onları da tevbe etmeye muvaffak kıldı ve tevbelerini kabul etti. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Gazvesi’ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka’b b. Mâlik, Murare b. Rabi’ ve Hilal b. Ümeyye’nin tevbelerinin kabul edildiğine dair nâzil olmuştur. Sûre-i Tevbe, Âyet 106’da geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye kadar, Ashâbla ve hattâ kendi eşleriyle de görüşmelerini yasakladı. Bu sebeple bunlar çok zor durumda kaldılar. Bu durum elli gün devam etti.

Bu olayı Ka’b b. Mâlik Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Ben geri kaldığım Tebuk Seferi’ndeki zamanımdan daha güçlü ve daha imkânlı

bir an yaşamamıştım. Allah'a yemin olsun ki, ondan önce elimde iki binek hiçbir zaman bulunmamıştı. O sefer sırasında ise elimde iki binek vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu seferi, şiddetli sıcak bir mevsimde yapmıştı. O uzun bir yolculuğa ve ıssız çöllere yönelmişti. Büyük bir düşmanla karşılaşmaya gidiyordu. Müslümanlar, savaşmak için bütün hazırlıklarını yapsınlar diye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara durumu iyice açıkladı. Hangi tarafa doğru sefer yapmak istediğini onlara bildirdi. Bu sefer esnasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bulunan Müslümanların sayısı çoktu. Onların isimlerini kaydeden belli kayıt defteri yoktu. Bu sebeple ortadan kaybolmak isteyen kişi, hakkında Allah tarafından vahiy gelmedikçe gizlenebileceğini düşünüyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu seferi meyvelerin olgunlaştığı, gölgelerin sevildiği bir zamanda yaptı. Ben de bunları severim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Müslümanlar, hazırlığa başladılar. Ben de onlarla birlikte hazırlanmak için eve gidiyor, fakat hiçbir şey yapamadan geri dönüyor ve kendi kendime diyordum ki:

- İstediğim zaman bunu yapabilirim. Bu hâl bende devam etti. Nihâyet insanlar, işi ciddiye almaya başladılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve onunla birlikte Müslümanlar sefere başladılar. Ben ise hiçbir hazırlık yapamamıştım. Gidip geliyor fakat hiçbir şey yapamıyordum. Bu durum bende devam etti. Nihâyet onlar hızla yola koyuldular. Ben seferi kaçırmıştım. Yola çıkıp onlara kavuşmak istedim. Keşke bunu yapmış olsaydım. Fakat bana bu da nasip olmadı. Artık ben Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sefere gitmesinden sonra, insanların içine gittiğimde benim durumumda olan bir kimse göremiyordum. Ancak münâfıklıkla itham edilen veya âcizliğinden dolayı Allah tarafından mâzur görülen kişileri görebiliyordum. Bu da beni üzüyordu. Ordu Tebuk'e varıncaya kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benden bahsetmemiş. Fakat Tebuk'te insanların içinde otururken, ″Ka'b'dan ne haber?″ diye sormuş, Selemeoğullarından bir kişi de, ″Yâ Resûlallah! Onu iki cübbesi ve omuzlarına bakması alıkoydu (zenginliği ve gururu onu alıkoydu)″ demiş. Bunun üzerine Muaz b. Cebel, o kişiye: ″Ne kötü bir şey söyledin!″ demiş. Sonra da, ″Yâ Resûlallah! Allah'a yemin olsun ki, biz onda hayırdan başka bir şey görmedik″ demiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey söylememiş. O arada Peygamber Efendimiz, beyaz bir elbise giymiş, o elbisesiyle de âdeta serapları titreten bir adamın çıkıp geldiğini görmüş ve buyurmuş ki: ″Sen keşke Ebû Hayseme olsan!″ Bir de bakmışlar ki, o kişi gerçekten Ebû Hayseme el-Ensârî. Bu kişi bir ölçek hurmayı tasadduk ettiği için münâfıklar tarafından ayıplanan

kişidir.[1]

Ka’b b. Mâlik Radiyallâhu anhu sözlerine devamla diyor ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Tebuk’ten dönerek Medîne’ye yöneldiği haberi bana ulaşınca, işte o zaman büyük bir sıkıntıya düştüm. Hatırıma yalan söylemek geldi. Diyordum ki: ″Yarın ben onun gazabından nasıl kurtulacağım?″ Bu hususta ailemin, görüş sahibi olanlarıyla istişâre ediyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaklaştığı haberini alınca bâtıl düşünceler benden uzaklaştı ve anladım ki, kendimi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den hiçbir şekilde kurtaramam. Ona doğruyu söylemeye karar verdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sabahleyin geldi. O, bir yolculuktan döndüğünde önce mescide gider, iki rek’at namaz kılar ve sonra insanlarla görüşmek için otururdu. Tebuk’ten dönünce de aynı şeyi yaptığında savaştan geri kalanlar ona gelip özür beyan etmeye başladılar. Yeminler ettiler. Bunlar seksen küsür kişi idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların dış görünüşlerine bakarak özürlerini kabul etti. Onlardan biat aldı, onlar için af diledi ve gizli durumlarını ise Allah’a bıraktı. Nihâyet ben de gittim. Selâm verdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kızgın bir kimsenin tebessümü gibi tebessüm etti ve sonra: ″Gel″ dedi. Yürüyüp yanına gittim ve önüne oturdum. Bana: ″Seni geri bırakan neydi? Sen, binek satın almamış mıydın?″ diye sordu. Ben de dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Allah’a yemin olsun ki, eğer ben senin dışında dünyâdaki insanlardan herhangi bir insanın yanına oturmuş olsaydım, bir özür beyan ederek onun bana kızmasından kurtulabilirdim. Çünkü Allah’u Teâlâ bana, güzel konuşma kabiliyeti vermiştir. Fakat Allah’a yemin olsun! Ben çok iyi biliyorum ki, eğer sana bugün yalan söyleyip râzı edecek olsam, yarın Allah’u Teâlâ’nın seni bana gazaplandırması yakındır. Şâyet sana doğru söyleyecek olsam, ondan dolayı bana kızacaksın. Ben bu hususta Allah’u Teâlâ’nın, hakkımda hayır nasip etmesini ümit ediyorum. Allah’a yemin olsun ki, benim hiçbir özürüm yoktu. Allah’a yemin olsun ki, senden geri kaldığım zamandan daha güçlü ve daha imkânlı bir anım olmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki:

- İşte bu doğru söyledi. Haydi kalk, Allah’u Teâlâ senin hakkında hükmünü verinceye kadar bekle. Ben de kalkıp gittim. Seleme oğullarından bâzı kişiler kızgınlıkla gelip bana kavuştular ve dediler ki: ″Vallâhi! Bizler, senin bundan önce bir günah işlediğini bilmiyoruz. Savaştan geri kalanların dilemiş oldukları

özürleri beyan ederek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den özür dilemekten âciz kaldın. Senin günahın için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in af dilemesi yeterliydi.″ Bunun üzerine Ka’b Radiyallâhu anhu diyor ki:

- Allah’a yemin olsun ki, onlar durmadan beni kınıyorlardı. Öyle ki bir ara geri dönüp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, kendimi yalancı çıkarmak istedim. Sonra onlara dedim ki: ″Benim durumuma düşen başka kimse var mı?″ Onlar da dediler ki: ″Evet, iki kişi var. Onlar da senin söylediğin gibi sözler söylediler. Onlara da, sana söylenen şeyler söylendi.″ ″Onlar kimlerdir?″ diye sorunca, bana dediler ki: ″Onlar Mûrare b. Rebia el-Âmir’i ve Hilal b. Ümeyye el-Vakifi’dir.″ Onlar bana Bedir Savaşı’nda bulunan sâlih iki kişiyi anlattılar. Onlar benim için örnek kişilerdi. Bunları bana anlatınca ben devam edip yoluma gittim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Müslümanlara, savaştan geri kalanlar arasından üçümüzle konuşmalarını yasakladı. Böylece insanlardan uzak kaldık. Onlar bize karşı değiştiler. Öyle ki, ben sanki daha önce tanımadığım bir yerde yaşıyormuş gibi oldum. Bu hâlimiz, elli gün devam etti. Diğer iki arkadaşım ise boyunlarını büküp evlerinde oturdular ve ağladılar. Ben onların en genci ve en metânetlileri idim. Çıkıp geziyordum. Namazlarda bulunuyor, çarşılarda dolaşı-yordum. Fakat kimse benimle konuşmuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazdan sonra oturup sohbet ettiğinde gidip ona selam veriyordum. Kendi kendime diyordum ki:

- Acaba selamımı almak için dudaklarını oynattı mı, yoksa oynatmadı mı? Ona yakın yerde namaz kılıyor ve göz ucuyla onu tâkip ediyordum. Namaza yöneldiğimde bana bakıyordu. Ben ona doğru yönelince de yüzünü çeviriyordu. Müslümanların bu tavrı uzayınca gidip Ebû Katâde Radiyallâhu anhu’nun bahçesinin duvarından tırmanarak onun yanına vardım. O, benim amcamın oğlu ve en çok sevdiğim bir kişiydi. Ona selam verdim. Vallâhi! O selâmımı almadı. Ona dedim ki: ″Ey Ebû Katâde! Allah hakkı için söyle, sen benim Allah’ı ve Resûlünü sevdiğimi bilmiyor musun?″ O, hiç cevap vermedi. Tekrar seslendim yine sustu. Tekrar seslendim. Bunun üzerine dedi ki: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir.″ Bunu duyunca gözlerim yaşla doldu. Geri döndüm. Duvardan tırmanıp çıktım. Medîne’nin çarşısında yürürken, Şam halkının Nabtilerinden Medîne'ye gıda maddesi getirip satan bir kimse orada şöyle diyordu:

- Bana, Ka’b b. Mâlik’i kim gösterecek? İnsanlar beni gösterdiler. O adam gelip bana Gassan kralından bir mektup verdi. Ben, okur yazar biriydim. Mektubu okudum. Bir de ne göreyim onda şöyle yazıyordu: ″Bize ulaşan haberlere göre

adamın (Peygamberin) sana eziyet ediyormuş. Allah seni zelil olacağın, haklarının zâyi olacağı bir yer için yaratmamıştır. Bize gel, yardımlaşalım.″

Bunu okuduğumda dedim ki: ″İşte bu da belâlardan başka bir belâ!″ Götürüp o mektubu, tandıra atıp yaktım. Yasaklanan elli günden kırk gün geçip vahiy gelmeyince baktım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elçisi bana geldi ve dedi ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımından uzaklaşmanı emrediyor. Dedim ki: ″Ben onu boşayayım mı, yoksa ne yapayım?″ Dedi ki: ″Hayır boşama, ondan uzaklaş ve ona yaklaşma.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer iki arkadaşıma da aynı emri göndermiş. Hanımıma dedim ki: ″Ailene git. Allah'u Teâlâ bu mesele hakkında hükmünü gönderinceye kadar onların yanında dur.″

Hilal b. Ümeyye'nin karısı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve ona: ″Yâ Resûlallah! Hilal b. Ümeyye kendisine bakamayan bir ihtiyardır. Onun bir hizmetçisi de yoktur. Benim ona hizmet etmeme kızar mısın?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: ″Hayır, fakat o sana yaklaşmasın.″ Bunun üzerine kadın da dedi ki: ″Vallâhi, onda hiçbir hareket yok. Vallâhi bu mesele ortaya çıktıktan sonra durmadan ağlıyor.″

Kâ'b Radiyallâhu anhu sözüne şöyle devam eder. Ailemden bâzı kişiler dediler ki: ″Sen de zevcen hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin isteseydin. Çünkü o, Hilal b. Umeyye'nin hanımının, ona hizmet etmesine izin verdi.″ Ben dedim ki: ″Ben, zevcem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin istemem. Ben, genç bir adamım. Zevcem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin istersem, onun bana nasıl bir cevap vereceğini ne bileyim?″

Bu hâl üzere on gün daha devam ettim. Böylece bizimle konuşulması yasaklanan günler elliye tamamlandı. Ellinci gecenin sabahı evlerimizden bir evin üzerinde sabah namazını kıldım. Ben, Allah'ın vasıflandırdığı bir şekilde, sıkıntılı ve bütün genişliğine rağmen yeryüzü bana dar gelmiş bir halde otururken, Sel dağının üzerine çıkmış olan bir kişinin sesini işittim. O, en yüksek sesiyle şöyle diyordu:

- Ey Ka'b. b. Mâlik, müjde! Bunun üzerine secdeye kapandım. Artık kurtuluşun

geldiğini anlamıştım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sabah namazını kıldıktan sonra, Allah'u Teâlâ'nın tevbemizi kabul ettiğini ilan etmiş ve insanlar, bizleri müjdelemek için gelmişlerdi. İki arkadaşıma da müjdeciler gitmiş, bir kişi de atına binip bana gelmişti. Eslem Kabilesi'nden bir kişi koşup dağa çıkmış ve yukarıda zikredildiği şekilde bağırdığı için, ses attan daha hızlı geldi. Bu sebeple sesini işittiğim adam gelip beni müjdeleyince sırtımda bulunan iki elbiseyi çıkarıp müjdesine karşılık ona giydirdim. Allah'a yemin olsun ki, o gün benim iki elbiseden başka elbisem yoktu. Emânet iki elbise alıp onları giydim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile görüşmek için çıkıp gittim. İnsanlar grup grup beni karşılıyor, tevbemin kabul edilişi sebebiyle beni tebrik ediyor ve şöyle diyorlardı: ″Allah'ın tevbeni kabul etmesi mübârek olsun!″

Nihâyet mescide girdiğimde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturmuş ve etrafını da Ashâb çevrelemişti.

(فَقَامَ اِلَىَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللّٰهِ يُهَرْوِلُ حَتَّى صَافَحَنِى وَهَنَّأَنِى... (خ م عن كعب

Hemen Talha b. Ubeydullah kalktı, koşarak geldi. Benimle musâfaha etti ve beni kutladı. Vallâhi! Muhâcirlerden, ondan başka kimse gelmedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e selâm verince ki, onun yüzü sevinçten dolayı parlıyordu. Şöyle buyurdu: ″Annenin seni doğurduğu günden beri geçen günlerin en hayırlı bir günü sana müjdelenmiş olsun!″ Ben dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Bu senin tarafından mı yoksa, Allah katından mı?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: ″Hayır, benim tarafımdan değil, Allah tarafından.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sevinince yüzü aydınlanırdı. Sanki o, aydan bir parça olurdu. Biz bunu anlardık. Peygamberimizin önünde oturunca, dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Benim, Allah ve Resûlü yolunda sadaka olarak bütün malımdan feragat etmem, tevbe edişimin bir bölümü idi.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Malların bir kısmını elinde tut. O, senin için daha hayırlıdır.″ Ben de dedim ki: ″O halde ben, Hayber'de hakkıma düşen hisseyi tutayım.″ Yine dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Allah'u Teâlâ beni, ancak doğru söylemem sayesinde kurtardı. Yaşadığım müddetçe, konuştuğumda doğrudan başkasını söylemeyeceğim. Vaadim de tevbemin bir bölümüydü. Allah'a yemin olsun ki, ben anlattıklarımı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediğim günden bugüne kadar,

Allah’u Teâlâ’nın, doğru söylemesinden dolayı bir Müslümana benim doğru söylememden dolayı bana lütfettiği iyilik kadar iyilik lütfettiğini sanmam. Allah’a yemin olsun ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e doğru söyleyeceğimi vaad ettikten bugüne kadar, kasıtlı bir şekilde yalan söylemedim. Temennim odur ki, hayatımın geri kalan kısmında da Allah’u Teâlâ beni korur. Ka’b Radiyallâhu anhu diyor ki:

- İşte bu hâdise üzerine tevbemizin kabul edildiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 117-119 indirildi. Allah’a yemin olsun ki, kanaatime göre, Allah’u Teâlâ beni İslâm’a eriştirdikten sonra, bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e doğru söylememden dolayı lütufta bulunduğundan daha büyük bir lütufta bulunmadı. Ben, yalan söyleyenler gibi helâk olmadım. Zîrâ Allah’u Teâlâ, yalan söyleyenler hakkında vahiy indirerek, bir insana söylediğinin en ağırını söyledi ve Sûre-i Tevbe, Âyet 95-96’da buyurdu ki:

″Seferden döndüğünüz zaman, kendilerini bırakmanız için size karşı Allah’a yemin edeceklerdir. O münâfıklardan yüz çevirin. Çünkü onlar pisliktir. Kazandıklarının cezâsı olarak, varacakları yer de Cehennemdir.* Onlardan râzı olmanız için size yemin ederler. Siz onlardan râzı olsanız da, şüphesiz Allah’u Teâlâ, o fâsıklar toplulu-ğundan râzı olmaz.″[2]

Bu hâdise ile ilgili olarak Kâ’b b. Mâlik Radiyallâhu anhu’nun oğlundan şöyle nakledilmiştir:

(أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَ عُذْرُهُ، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذَ بِيَدِهِ، فَقَبَّلَهَا (طب عن ابن كعب

″Babam, tevbesinin kabul edildiğine dair âyet nâzil olduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına gitti ve onun elini tutup öptü.″[3]

[1] Bu zâtın olayı ile ilgili Sûre-i Tevbe, Âyet 79-80 ve 120’nin izahına bakınız.

[2] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9 (53).

[3] Taberâni, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 15535.

( )يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقٖينَ (١١٩ (

119. Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve sâdıklarla beraber olun.

İzah: Yukarıda Sûre-i Tevbe, Âyet 118'in izahında geniş olarak geçtiği üzere Ka'b Radiyallâhu anhu ve arkadaşları Tebuk Seferi'ne Peygamber Efendimiz ve Ashâb-ı Kirâm ile gitmeyerek, sâdıkların topluluğundan ayrılmışlardı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bunlar hakkında hüküm verilinceye kadar, bunlarla konuşulmamasını emretmiştir. Bunların tevbe ve istiğfarları sonucunda nihâyet ellinci gün, tevbelerinin kabul edildiğine dair, Sûre-i Tevbe, Âyet 117, 118 nâzil olmuş ve 119. âyet ile de bundan sonra sâdıklardan ayrılmamaları gerektiği emredilmiştir.

Görüldüğü üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbın yolundan gitmeyip de ayrılan kişilerin çok açık hatâya düştükleri beyan edilmektedir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, kıyâmete kadar geçerli genel bir hüküm olarak bütün Mü'minlerin sâdıklarla beraber olmaları gerektiği emredilmektedir. O zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbdan sonra kendilerine uyulması gereken sâdıklar kimlerdir?

Allah'u Teâlâ'nın Âyet-i Kerîme'de: ″Sâdıklarla beraber olun″ diye buyurduğu bu zâtlar, Kur'ân ve Sünnet ile amel edip, halka da öğreten kimselerdir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[1]

İşte bu zâtlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in halifeleridir. Bunlar halkı hakka irşad ederler. Allah'u Teâlâ, bu zâtlar hakkında Sûre-i A'râf, Âyet 181'de: Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar″ diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً (م عن ابى موسى)

"Sâlih arkadaş ile kötü arkadaşın misâli, misk taşıyan kimse ile demirci körüğünü yelleyip çeken kimse gibidir. Misk taşıyan, ya sana onu ikram eder yahut sen ondan satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körükçü ise, ya elbiseni yakar ya da ondan fenâ bir koku duyarsın."[2]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَشَرَهُ اللّٰهُ فِي زُمْرَتِهِمْ (طب عن أبي قرصافة

"Her kim bir kavmi severse, Allah'u Teâlâ onu, onların zümresinin içinde haşreder."[3]

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum " dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim."[4]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'u Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

İşte Âyet-i Kerîme'de: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber

olun″ diye buyrulması, Allah’u Teâlâ’nın Mü’minlere bir rahmetidir. Ey Mü’minler! Âhirette yüksek derecelere ve nîmetlere nâil olabilmek için dünyâda iken sâdıklarla beraber olun ki, âhirette de onların toplumundan olasınız, demektir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kimle dost olacağına dikkat etsin. ″[5]

Her kim de dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa, onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Nitekim bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 98’de, Firavun’a tâbi olanlar hakkında:

″Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir″ diye buyurmuştur.

[1] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 45 (146 Sahih-i Buhârî, Buyû 38.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2456; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4261; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 24678, 24730.

[4] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Câm’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَدٖينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْاَعْرَابِ اَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِاَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهٖۜ (
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا يُصٖيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَؤُ۫نَ مَوْطِئًا يَغٖيظُ الْكُفَّارَ وَلَا
) يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضٖيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنٖينَۙ (١٢٠

120. Medîne halkı ve çevresinde bulunan bedevîlere, Allah’ın Resûlü ile birlikte savaşa çıkmaktan geri kalmaları, kendi canlarını onun canından daha çok sevmeleri yakışmazdı. Çünkü onlar, Allah yolunda ne zaman bir susuzluk,

yorgunluk ve açlığa mâruz kalsalar, kâfirleri kızdıracak bir yere ayak bassalar ve düşmana karşı bir başarı elde etseler, bunların her biri mutlaka onlar için sâlih bir amel olarak yazılır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyi etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Hayseme Radiyallâhu anhu, bir gün bahçesine gider. Kendisine koyu gölgelikte bir hasır serer, tâze hurma hazırlar ve soğuk su getirir, güzel zevcesi de yanındadır. Ebû Hayseme Radiyallâhu anhu bakar:

- Koyu gölge, tâze hurma, soğuk su, güzel zevce! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, geçmiş ve gelecek günahları affedilmiş olduğu halde, açık güneşte ve rüzgârda. "Bu hayır değil" der. Hemen kalkar, kılıcını ve mızrağını alır, devesine atlar. Süratle Peygamberimize kavuşmak üzere yola çıkar ve onlara yetişir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bundan çok memnun olur ve ona duâ ve istiğfarda bulunur.

Sûre-i Tevbe, Âyet 118'in izahında uzun olarak Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

فَسَكَتَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَمَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ رَأَى رَجُلًا مُبَيِّضًا يَزُولُ بِهِ السَّرَابُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْ أَبَا خَيْثَمَةَ فَإِذَا هُوَ أَبُو خَيْثَمَةَ الْأَنْصَارِيُّ وَهُوَ الَّذِي تَصَدَّقَ بِصَاعِ التَّمْرِ حِينَ لَمَزَهُ الْمُنَافِقُونَ (م عن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk'e giderken yolda istirahat verdiği bir sırada, beyaz bir elbise giymiş, o elbisesiyle de âdeta serapları titreten bir adamın çıkıp geldiğini görmüş ve buyurmuştur ki: "Sen keşke Ebû Hayseme olsan! Bir de bakmışlar ki, o kişi gerçekten Ebû Hayseme el-Ensârî. Bu kişi aynı zamanda bir ölçek hurmayı tasadduk ettiği için münâfıklar tarafından ayıplanan kişidir."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 9, (53). Bu zâtın tasadduku ile ilgili olarak Sûre-i Tevbe, Âyet 79-80'nin izahına bakınız.

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢١)((

121. Ve onlar, Allah yolunda az veya çok bir harcama yaptıklarında ve herhangi

bir vâdiden geçtiklerinde, bu onlar için yazılıp tespit edilir ki, Allah'u Teâlâ onları yaptıklarından daha güzeliyle (en az on katıyla) mükâfatlandırsın.

İzah: Tebuk Seferi'ne, Roma'nın tehditkâr bir tavır takınması sebebiyle çıkılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kıtlık hüküm sürdüğü için, kudreti olanların askere yardım etmelerini emretti. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, bütün servetini bu uğurda sarf etti. Hz. Osman-ı Zinnûreyn de üç yüz deveyi yüküyle, semeriyle beraber sarf etti ve ayrıca bin dinar verdi.[1] Bu şekilde Ashâb-ı Kirâm, kendi durumlarına göre az veya çok yardımda bulundular.

Bu Âyet-i Kerîme, az veya çok yardımda bulunan Ashâb-ı Kirâm'ın, orduyu donatmak için yaptıklarına karşılık, onlara verilecek olan mükâfattan övgüyle bahsetmektedir.

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57.

(وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَٓافَّةًۜ فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَٓائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوٓا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ۟ (١٢٢))

122. Bununla beraber Mü'minlerin hepsinin gazâya çıkması câiz değildir. Dinde derin bilgi sahibi olmak ve gazâya gidenler döndükleri vakit onları uyarmak için her fırkadan bir zümre kalsa ya! Umulur ki, onlar da sakınırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ'nın, ″Her fırkadan bir zümre kalsa ya!″ diye geçen emri üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbın içinden Ashâb-ı Suffa'yı ayırdı. Onlar, Mescid-i Nebevî'nin sofasında gece gündüz, sürekli olarak ibâdetle; namazla, zikirle meşgul olurlar ve böylece dinde derin bilgi sahibi olmak için ilmi yakîni öğrenmeye çalışırlardı. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(تَعَلَّمُوا الْيَقِينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتَّى تَعْرِفُوهُ فَاِنِّى اَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور

″İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur'ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilesiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum.″[1]

Ayrıca savaşa gitmeyen bu zümre, İslâm ordusu için de duâ ederlerdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onları harbe götürmediği halde, ganîmet malından onlara da verirdi.

Ashab-ı Suffa, Peygamber Efendimizin himâyesinde yetiştikleri için, onu tâkip eder ve onun yaptığı gibi ibâdet etmeye çalışırlardı. Gece Peygamber Efendimizin ibâdet için kalktığını anladıklarında, kendileri de kalkar ibâdet ederlerdi. Bu husus Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20'de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğinizi bilir..."

İşte tasavvuf yaşantısı da bu uygulamanın bir devamıdır. Nasıl ki Peygamber Efendimiz, Ashâbın içinden Ashâb-ı Suffa'yı ayırdı ise, Peygamber Efendimizden sonra da bu uygulama tasavvuf ehli tarafından devam ettirilmiştir. Çünkü Âyet-i Kerîme'nin hükmü kıyâmete kadar geçerlidir.

Ashâb-ı Suffa'dan olan Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وِعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ (خ عن ابى هريرة)

"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den iki çeşit ilim öğrendim. Bunlardan birini sizlere bildirdim. Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir."[2]

Burada Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den iki çeşit ilim öğrendiğini söylemektedir. İşte birisi bütün Ashâbın bildiği ve uyguladığı şeriat ilmidir. Diğeri de Ashâb-ı Suffa'nın bildiği ve uyguladığı ledün ilmidir.

Bu iki ilim hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِى الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[3]

Kelîmullah olan Mûsâ Aleyhisselâm, kitap ilmini en iyi şekilde bildiği halde, mâneviyat ilmi olan ilm-i ledün'ü öğrenmek için Hızır Aleyhis-selâm'ın yanında

kalıp ona tâbi olarak öğrenmiştir.[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7337.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 100.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[4] Bu ilmi nasıl öğrendiğine dair geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 63-82 ve izahlarına bakınız.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قَاتِلُوا الَّذٖينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فٖيكُمْ غِلْظَةًؕ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقٖينَ
(١٢٣)((

123. Ey îman edenler! Yakınınızda olan kâfirlerle savaşın ve onlar, sizde bir şiddet ve sertlik bulsunlar. Bilin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ, takvâ sahipleriyle beraberdir.

İzah: Mü'minin Mü'mine karşı çok yumuşak, halim ve selim olması gerektiği gibi, kâfirleri inkârlarından caydırmak için onlara karşı da sert ve güçlü olması gerekir. Bu husus Sûre-i Fetih, Âyet 29'da şöyle geçmektedir:

″Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler…″

Allah'u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 54'te de şöyle buyurmuştur

″Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar, Mü'minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir.″

(وَاِذَا مَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهٖٓ اٖيمَانًاۚ فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ اٖيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ
(١٢٤) وَاَمَّا الَّذٖينَ فٖي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (١٢٥) اَوَلَا يَرَوْنَ
اَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فٖي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ (١٢٦) ((

124-126. Bir sûre nâzil olduğu zaman, münâfıklardan bâzısı, diğerlerine: ″Bu

sûre hanginizin îmanını artırdı″ derler. Îman edenlere gelince, her sûre nâzil oldukça onların îmanı artar ve onlar bununla sevinirler.* Kalplerinde maraz olanların ise, onların her sûre nâzil oldukça küfürleri artar ve onlar, kâfir olarak ölüp giderler.* O münâfıklar görmezler mi ki, her sene bir veya iki defa belâlara uğrarlar da yine tevbe etmezler ve akıllarını başlarına toplamazlar.

(وَاِذَا مَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍؕ هَلْ يَرٰيكُمْ مِنْ اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُواؕ صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (١٢٧))

127. Münâfıklar, aleyhlerinde bir sûre nâzil olduğu zaman, birbirlerine bakarlar ve ″Siz, Peygamberin meclisinden kalkıp gitseniz, sizi kimse görür mü?″ diye işâretleşirler. Sonra kalkar giderler. Hakikati anlamamaları sebebiyle, Allah'u Teâlâ onların kalplerini (îmanı kabulden) çevirmiştir.

(لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزٖيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرٖيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنٖينَ رَؤُ۫فٌ رَحٖيمٌ (١٢٨))

128. Yemin olsun ki, size kendinizden bir Resûl geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkündür. Mü'minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkündür″ diye buyrulmaktadır. Yani, o sizin kötü âkibetinizden ve azâba uğramanızdan korkar. Sizin ıslâhınız ve îmanınız hususunda üzerinize titrer, demektir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametliydi. Rivâyet edildiğine göre; bir köle Müslüman olmuştu. Yalnız kölenin sahibi Yahudi idi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu köleyi satın almak istedi. Yahudi, Peygamberimizin o köleyi sırf Müslüman olduğu için satın alıp hürriyetine kavuşturmak istediğini biliyordu. Bu sebeple çok ağır şartlar öne sürdü ve en son, ″Kırk bin altından aşağı satmam ″ dedi. Ashabdan hiç kimsenin bu parayı vermeye gücü yetmiyordu. Hattâ bütün Ashâb parasının tamamını verse yine de bu istenen rakama ulaşılamıyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudiye: ″Sen bunu azat et. Ben sana bu parayı borçlanmış olayım″ dedi. Bunun üzerine Yahudi: ″Sen bu parayı veremezsin. Ben senin neyini alacağım″ diye söyledi. Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sen köleyi değiştirmiş olacaksın. Bu adam kölelikten kurtulacak, ben sana köle olacağım″ dedi. Yahudi ile Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem arasında mukâvele yapıldı. Paranın ödenmesi için kırk gün kararlaştırıldı. Nihâyet kırkıncı gün olmuştu. Fakat ortada para yoktu. Yahudi gelip parayı isterse, Peygamber Efendimiz Yahudi'nin kölesi olacaktı. Bütün Ashâb çok büyük bir tedirginlik içinde düşünüyorlardı. Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma da çok müteessir oldu ve gözünden bir damla yaş, bir taşın üstüne düştü. Bu taş, o anda rengini değiştirip çok parlak bir şekil aldı. Bu taşı Hz. Fatıma, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdi. O da, bu taşı Hz. Ebû Bekir'e vererek, bunu o zamanın sarraflarına götürüp paraya çevirmesini söyledi. Sarraflardan biri, bu taşa ″Seksen bin altın veririm″ dedi. Hz. Ebû Bekir bu bedeli kabul ederek, seksen bin altını alıp Peygamberimize getirdi. Çok geçmeden o Yahudi geldi. Bu taştan elde edilen altının kırk binini, o meluna verdiler.

Hiç kimsenin yapamadığı bu fedâkarlığı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbına karşı olan merhamet ve şefkatinden dolayı yapmıştır. İşte bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, Peygamber Efendimizin bu üstün yönünden bahsetmektedir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ} فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ تَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا فَإِنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ (خ عن ابى هريرة)

″Mü'mine, dünyâ ve âhirette insanlar içinde en yakını benim. İsterseniz, ″Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır…″ diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'yı okuyun. Bunun içindir ki, herhangi bir Mü'min ölünce mal bırakırsa, akrabaları ona vâris olsunlar. Kim de bir borç veya bakıma muhtaç bir aile bırakırsa, bana gelsinler, zîrâ onun velîsi benim.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7156.

(فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُۘ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظ۪يمِ (١٢٩

129. Ey Resûlüm! Onlar senden yüz çevirirlerse, de ki: ″Allah'u Teâlâ bana yeter. O'ndan başka ilah yoktur. Ben O'na tevekkül ettim. O, büyük Arş'ın sâhibidir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ رَحِيمٌ يُحِبُّ كُلَّ رَحِيمٍ يَضَعُ رَحْمَتَهُ عَلَى كُلِّ رَحِيمٍ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّا لَنَرْحَمُ أَنْفُسَنَا وَأَمْوَالَنَا وَأَزْوَاجَنَا؟ قَالَ لَيْسَ كَذَلِكَ وَلَكِنْ كُونُوا كَمَا قَالَ اللّٰهُ : لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ... (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن أبي صالح الحنفي)

″Allah’u Teâlâ merhametlidir, her merhametli olanı sever ve rahmetini merhamet edenin üzerine koyar.″ ″Yâ Resûlallah! Bizim, kendimize, mallarımıza ve eşlerimize merhamet etmekle merhamet eden olur muyuz?″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Öyle değildir. Fakat sizler, Allah’ın buyurduğu gibi olun″ diye buyurarak: ″Yemin olsun ki, size kendinizden bir Resûl geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 128’i ve ″Ey Resûlüm! Onlar senden yüz çevirirlerse, de ki: ″Allah’u Teâlâ bana yeter…″ diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 129’u okudu.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 14, s. 588.

10-YÛNUS SÛRESİ

Bu sûre 109 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yunus Aleyhisselâm'ın kavminin tevbesine dikkat çekildiği için ″Yûnus Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓرٰ۠ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَك۪يمِ (١))

1. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, hikmetlerle dolu olan kitabın âyetleridir.

(اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا اَنْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى رَجُلٍ مِنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْۜ قَالَ الْكَافِرُونَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ مُب۪ينٌ (٢))

2. ″İnsanları (Allah'ın azâbıyla) uyar ve îman edenleri, Rablerinin katında yüksek bir makam ile müjdele″ diye içlerinden bir erkeğe (Muhammed Aleyhisselâm'a) vahyetmemizde, insanlar için şaşılacak bir şey mi var ki, o kâfirler: ″Bu, elbette apaçık bir sihirbazdır!″ dediler.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik verilince, müşriklerin: ″Ne acâyiptir, hayret verici bir şeydir. Allah'u Teâlâ Ebû Talib'in yetiminden başka Peygamber olarak gönderecek bir Resûl bulamadı mı?″ diye söylemeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme, Mü'minlerin sebât-ı kadem edip sadakatle din üzerinde olmalarını söyler. Bunlara Allah katında yüksek bir makam olacağını da müjdeler.

(اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَۜ مَا مِنْ شَف۪يعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِه۪ۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٣))

3. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş üzerine istivâ eden ve kâinatın işlerini düzene koyan ve takdir eden Allah'tır. O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez. İşte sizin Rabbiniz, bu sıfatlara sahip olan Allah'tır. Yalnız O'na ibâdet edin. Bunları düşünüp ibret almaz mısınız?

İzah: Allah'u Teâlâ'nın Arş üzerine istivâ etmesi, Ehl-i Sünnet itikâdına göre müteşabihtir. Göklerin ve yerin altı günde yaratıldığına dair geniş bilgi için de Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

Sûre-i Bakara, Âyet 255'te de geniş olarak izah edildiği üzere, Allah'ın izin verdiği zâtların şefaatinin hak olduğu hem âyetlerde hem de hadislerde açık bir şekilde beyan edilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

″… O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaat edemez…″

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

″O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaat etme hakkına sahip olmayacaktır.″

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

″O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.″

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaat edilecekler şefaatçilere: ″Rabbiniz şefaat hakkında ne buyurdu?″ derler. Şefaatçiler de: ″Hakkı″ buyurdu (Allah'u Teâlâ, sizlere şefaat etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Şefaat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bazıları şöyledir:

إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (ه عن جابر)

″Şüphesiz ki benim şefaatim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır.″[1]

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَاِنِّى أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِى شَفَاعَةً لِأُمَّتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ م ت عن

ابى هريرة وهو متواتر)

″Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefaat olarak kullanmak üzere sakladım.″[2]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَلْاَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

″Mahşer gününde en evvel şefaat eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.″[3]

اِنَّ مِنْ أُمَّتِى مَنْ يَشْفَعُ لِلْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصَبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ (لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ. (ت عن ابى سعيد

″Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlere şefaat edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaat edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir.″[4]

Şefaati inkâr edenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

″Mahşer günü, şefaatim haktır. Kim şefaatimin hak olduğuna inanmazsa, şefaat edilecek kimselerden olmayacaktır.″[5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, Îman, 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

[3] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ul-İrfan, Hadîs No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعًاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِۜ (
وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَم۪يمٍ وَعَذَابٌ اَل۪يمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (٤))

4. Hepiniz O'na dönersiniz. Bu, Allah'u Teâlâ'nın hak olan vaadidir. Şüphesiz O, mahlûkları yoktan var etmiştir. Sonra îman edip sâlih amellerde bulunanların mükâfatını adâletle vermek için, onları geri iâde eder. Kâfir olanlar için de küfürleri sebebiyle kaynar sudan bir içecek ve elim bir azap vardır.

هُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَٓاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ وَالْحِسَابِۜ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ (
اِلَّا بِالْحَقِّۚ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٥))

5. O, güneşi bir ışık, ayı da bir aydınlık kılan ve yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir edendir. Allah'u Teâlâ, bunları hak ve hikmete uygun olarak yaratttı. O, bilen bir topluluk için âyetleri tafsilatlı olarak açıklar.

İzah: Allah katında aylar on ikidir. Âyette geçen, ″Ona menziller takdir edendir″ ifadesinden anlaşılan, aylar ve yıllar gökyüzündeki ayın dönüşümüne göre belirlenir. Bu şekilde yapılan hesaba da hicri takvim denilir. İslâm Dîni'nde geçerli olan takvim de budur.

Hicri sene, miladi seneden farklıdır. Miladi sene üç yüz altmış beş gün, hicri sene ise üç yüz elli beş gündür. Bu nedenle hicri sene, miladiye göre, her yıl on gün daha erken tamamlanmaktadır. Bundan dolayı meselâ; Ramazan ayı her yıl bir önceki yıla göre on gün erken gelmektedir. Böylece yaklaşık otuz altı yılda bir başladığı noktaya geri gelir.

(اِنَّ فِي اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ (٦))

6. Şüphesiz ki gece ve gündüzün biribirini takib etmesinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde, Allah'tan korkan bir topluluk için elbette deliller vardır.

İzah: Allah'ın âyetlerini düşünüp tefekkür etmeyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَعْطُوا أَعْيُنَكُمْ حَظَّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ، وَالتَّفَكُّرُ فِيهِ، والاعْتِبَارُ عِنْدَ عَجَائِبِهِ (رواه الحاكم عن ابي سعيد)

″Şu ibâdet işinde gözlerinizin hazzını verin: Mushaf'a (Kur'ân'a) bakarak okumak. Onda tefekkür etmek. Acâiblerini okurken de ibret almak.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

فِكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْعِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً(أبو الشيخ في العظمة عن أبي هريرة)

″Bir saat tefekkür,altmış sene nâfile ibâdetten hayırlıdır.″[2]

[1] Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 189.

[2] Kenz'ul, Ummal, Hadis No: 5710.

اِنَّ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاطْمَاَنُّوا بِهَا وَالَّذٖينَ هُمْ عَنْ اٰيَاتِنَا غَافِلُونَۙ (٧) اُو۬لٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨)

7-8. Şüphesiz ki Bize kavuşacaklarını ümit etmeyenler, dünyâ hayatına râzı olup onunla mutmain olanlar ve âyetlerimizden gâfil olanlar var ya,* işte onların, kazandıkları (küfür ve isyan) sebebiyle varacakları yer ateştir.

İzah: Küfür ehli, Allah'ı inkâr ederek sâdece dünyâyı istediği için Hakk Teâlâ onlara dünyâlık arzularını verir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 200'de şöyle geçmektedir:

″… İnsanlardan öylesi vardır ki, ″Ey Rabbimiz! Bizim nasibimizi dünyâda ver″ der. Bunlar için âhirette bir nasip yoktur.″

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدٖيهِمْ رَبُّهُمْ بِاٖيمَانِهِمْۚ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُ فٖي جَنَّاتِ النَّعٖيمِ (٩) دَعْوٰيهُمْ فٖيهَا سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فٖيهَا سَلَامٌۚ وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَ۟ (١٠)

9-10. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, Rableri onları îmanları sebebiyle hidâyete erdirir. Onlar, altlarından nehirler akan Naîm Cennetlerindedir.* Oradaki duâları, ″Subhâneke Allâhumme (Allah'ım! Sen, noksan sıfatlardan uzaksın)″, oradaki selamlaşmaları ″Selâm″, duâlarının sonu ise, ″Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn!″ (Âlem-lerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun)″ sözleridir.

İzah: Müfessirler, bu Âyet-i Kerîme'de geçen duâ cümlelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Cennet-i Naîm'e girenlerin, ″Subhâneke Allâhumme″ (Allah'ım! Sen, noksan

sıfatlardan uzaksın) diye söylemeleri; Cennet yemeğinde Cennet ehli ile oradaki hizmetçiler arasında olan alâmettir. Öyle ki, Cennet ehli onlardan yemek isterler ve sonra, "Subhâneke Allâhumme" diye tesbih ederler. Yemekten ayrıldıkları zaman da, "Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn!" diyerek, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd ederler ve birbirlerini gördüklerinde de "Selâm" diyerek selamlaşırlar.

Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm ve orayı kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 26, Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12 ve izahına bakınız.

(وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْۜ فَنَذَرُ الَّذ۪ينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا ف۪ي
طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١١))

11. İnsanların, hayrı acele istedikleri gibi, Allah'u Teâlâ da onlara (müstehak oldukları) şerri acele verseydi, elbette ecelleri tez gelirdi (lâkin onlara mühlet verir). Artık Bize kavuşacaklarını ummayanları, kendi azgınlıkları içinde şaşkın bir halde bırakırız.

İzah: Allah'u Teâlâ acele etmez ve sonunu bekler; kullarına mühlet verir ki, kimsenin bir bahanesi kalmasın. En sonunda ecelleri tamam olunca da Allah'u Teâlâ'nın huzurunda herkes toplanır ve yaptıklarına göre karşılığı kendilerine verilir.

(وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِه۪ٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَٓائِمًاۚ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَمْ يَدْعُنَٓا اِلٰى ضُرٍّ
مَسَّهُۜ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِف۪ينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢))

12. İnsana bir sıkıntı isâbet ettiği vakit, (onun kalkması için) yan üstü yatarken, otururken yahut ayakta iken Bize duâ eder. O sıkıntıyı ondan kaldırdığımız zaman, kendisine isâbet eden sıkıntının kalkması için Bize duâ etmemiş gibi evvelki hâlinde devam eder gider. İşte o haddi aşanlara, yaptıkları ameller böyle güzel göründü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, haddi aşan müşriklerin, başına bir belâ geldiğinde Allah'ı hatırlayıp duâ ettiği ve o belâ kalktığı zamanda, sanki bu sıkıntıyı hiç yaşamamış gibi eski hatâlarında devam ettiği söylenmektedir.

Mü'min'in hâli ise böyle değildir. Musîbete sabreder ve bolluk zamanında da

şükreder. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

″Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُواۙ وَجَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُواۜ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ (١٣) ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَٓائِفَ فِي الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (١٤)

13-14. Şüphesiz Biz, sizden önce nice nesilleri, Peygamberleri kendilerine apaçık deliller ile geldiği halde, zulmettikleri (yalanladıkları) ve îman etmeyip küfürde ısrar ettikleri vakit helâk ettik. Mücrimler topluluğunu işte böyle cezâlandırırız.* Onlardan sonra, nasıl amel edeceğinizi görmek için, sizi yeryüzünde halifeler kıldık.

İzah: Sûre-i Yûnus, Âyet 14 hakkında Katâde Hazretleri, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

صَدَقَ رَبُّنَا مَا جَعَلَنَا خُلَفَاءَ إِلا لِيَنْظُرَ كَيْفَ أَعْمَالُنَا فَأَرُوا اللّٰهَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ خَيْرًا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالسِّرِ وَالْعَلانِيَةِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة)

″Rabbimiz doğru söyledi. O, bizleri ancak amellerimizin nasıl olacağını görmek için yeryüzünde halifeler kıldı. Siz, Allah’u Teâlâ’ya gece gündüz, gizli ve açık iyi ameller gösterin.″[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının.

Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur.″[2]

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de geçen ″Halife″ ifadesi, kendisinden önce-kinin yerine geçen kimse demektir. Halifeler diye çoğul kullanıldığında da, önceki kavimlerin yerine gelen diğer kavimler anlamındadır. İşte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefâtından sonra onun yerine geçen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’ye halife denmesi bu sebepten dolayıdır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vekili olan kimseler, demektir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 39.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍۙ قَالَ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَٓا اَوْ بَدِّلْهُۜ قُلْ مَا يَكُونُ لٖٓي اَنْ(
)اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَٓائِ نَفْسٖيۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّۚ اِنّٖٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّٖي عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (١٥)

15. Bize kavuşacaklarını ümit etmeyen müşrikler, kendilerine apaçık olarak âyetlerimiz okunduğu vakit, ″Bize bundan başka bir Kur’ân getir yahut onu değiştir″ dediler. Ey Habîbim! De ki: ″Bu Kur’ân’ı kendiliğimden değiştirmem mümkün değildir. Ben, bana nâzil olan vahiyden başka bir şeye tâbi olmam. Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, müşriklerin: ″Îman etmemizi istiyorsan, içinde; dirilmeye, azâba ve ilahlarımıza ibâdetin terk edilmesine dair bir hüküm bulunmayan başka bir kitap getir yahut azap âyetlerini rahmete, helâlı harama; haramı helâle çevirmek sûretiyle değiştir″ diye söylemeleri üzerine nâzil olmuştur.

)قُلْ لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَدْرٰيكُمْ بِهٖۘ فَقَدْ لَبِثْتُ فٖيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهٖۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٦) (

16. Ey Habîbim! De ki: ″Eğer Allah’u Teâlâ dileseydi, bu Kur’ân’ı size okumazdım. Ve benim vâsıtamla onu size bildirmezdi. Ben, Kur’ân nâzil olmadan evvel içinizde uzun müddet kaldığım halde, böyle bir şey okumadığımı düşünmez misiniz?″

İzah: Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Süfyan, Müslüman olmadan önce, Bizans imparatoru Heraklius ile

karşılaşıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında konuşurken Heraklius, Ebû Süfyan’a:

وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ فَذَكَرْتَ أَنْ لَا فَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَذَرَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ وَيَكْذِبَ عَلَى اللّٰهِ (خ عن ابن عباس)

- Bu iddiada bulunmadan önce onu hiç yalancılıkla suçlamış mıydınız? diye sordum. Sen: ″Hayır″ dedin. Çok iyi biliyorum ki, daha önce insanlara karşı yalan söylemeyen bir kimsenin Allah’a karşı yalan söylemeyeceği muhakkaktır, demiştir.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Vahy 6, Cihat ve Siyer 101.

(فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ (١٧) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هٰٓؤُلَٓاءِ شُفَعَٓاؤُ۬نَا عِنْدَ اللّٰهِۜ قُلْ اَتُنَبِّؤُ۫نَ اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (١٨))

17-18. Allah’a yalan isnat edenlerden yahut O’nun âyetlerini yalanlayanlardan daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki, mücrimler kurtuluşa eremezler.* Onlar, Allah’ı bırakıp kendine zararı ve faydası olmayacak putlara taparlar. ″Bunlar, Allah katında şefaatçilerimizdir″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Göklerde ve yerde Allah’ın bilmediği bir şeyi mi O’na haber veriyorsunuz? Allah’u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, müşriklerin tapmış oldukları putların kendilerine hiçbir şefaat ve yardımının olmayacağı ifade edilmektedir. Nitekim Sûre-i Yûnus, Âyet 30’da bu husus şöyle ifade edilmiştir:

″Orada her nefis, evvelce yapmış olduğundan haberdar olacaktır. Ve müşrikler, hak mevlâları olan Allah’ın cezâsına sevk olunur. Ve müşriklerin, ilah diye uydurdukları şeyler kaybolup gider.″

(وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّٓا اُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُواۜ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٩))

19. İnsanlar, (hak din üzere) tek bir ümmet idiler; sonra ihtilafa düştüler. Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, ihtilaf ettikleri konuda elbette aralarında hemen hüküm verilirdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle izah etmiştir:

- Âdem Aleyhisselâm ile Nûh Aleyhisselâm arasında on ümmet geçti. Bunların hepsi Müslümandı. Sonra insanlar arasında ihtilaf çıktı. Bâzı insanlar Allah’ı bırakıp putlara ve heykellere tapar oldular. Allah’u Teâlâ da, bunlara âyet ve mûcizeleriyle birlikte Peygamberler gönderdi ki, helâk olan da açıkça delili gördükten sonra helâk olsun, yaşayanlar da açıkça delili gördükten sonra yaşasın.

(وَيَقُولُونَ لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۚ فَقُلْ اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّٰهِ فَانْتَظِرُواۚ اِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِر۪ينَ۟ (٢٠ (

20. Müşrikler: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Gaybı ancak Allah’u Teâlâ bilir. Siz de bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.″

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdî olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme’de de o kâfirlerin:

″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm’ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah’u Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i En’âm, Âyet 37’de de şöyle geçmektedir:

O kâfirler: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ dediler. Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, mûcize vermeye kâdirdir. Lâkin onların birçoğu (mûcizeden sonra, yine yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını) bilmezler.″

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi

ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: ″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkması, ayın ikiye ayrılması, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizeleriyle ilgili geniş bilgi için Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

(وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُمْ اِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فٖي اٰيَاتِنَاۜ قُلِ اللّٰهُ اَسْرَعُ مَكْرًاۜ اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾)

21. İnsanlara, isâbet eden bir sıkıntıdan sonra, bir rahmet (sıhhat ve genişlik) verirsek, hemen âyetlerimiz hakkında hile kurarlar. Ey Resûlüm! ″Allah'u Teâlâ hile kurmada daha hızlıdır″ de. Ey kâfirler! Şüphesiz resûllerimiz (kirâmen kâtibîn melekleri), kurduğunuz hileleri yazarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlere Allah'u Teâlâ'nın mühlet verdiğini, onların da buna aldanarak kendilerine azap edilmeyeceğini zannettiklerini, Allah'ın tayin ettiği mühlet bitince de onların âniden yakalanacağını ifade etmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ عن ابى موسى

″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

(هُوَ الَّذٖي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ حَتّٰى اِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِۚ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرٖيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَٓاءَتْهَا رٖيحٌ عَاصِفٌ وَجَٓاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ اُحٖيطَ بِهِمْۙ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ لَهُ الدّٖينَۚ لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا

مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ (٢٢) فَلَمَّٓا اَنْجٰيهُمْ اِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَا
( )بَغْيُكُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْۙ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٣

22-23. Sizi karada ve denizde (çeşitli vâsıtalarla) yürüten O’dur. Hattâ gemilerde bulunduğunuzda, gemiler taşıdığı yolcularını uygun bir rüzgârla istedikleri yöne götürürken ve onlar da bu durumla mesrur iken, ansızın şiddetli bir fırtına çıkar, her taraftan dalgalar hücum etmeye başlar, bütünüyle kuşatılıp helâk olacaklarını anlayınca, ″Yâ Rabbi! Bizi bu felâketten kurtarırsan, vallâhi! Sana şükredenlerden oluruz″ diye tam bir ihlas ile Allah’a duâ ederler.* Allah’u Teâlâ onları kurtarınca da, hemen yeryüzünde haksız yere azgınlık ederler. Ey insanlar! Bu azgınlığınız, ancak kendi aleyhinizedir. Dünyâ hayatının menfaati geçicidir. Sonra Bize dönersiniz. Biz de bütün yaptıklarınızı size haber veririz.

İzah: Allah’u Teâlâ, insanoğlunun tutarsız olduğunu, sıkıntıya düşünce hemen Allah’a sığındığını, selâmete kavuşunca da, hemen önceki sıkıntılı hâlini unuttuğunu beyan etmekte ve onların başıboş bırakılmayacağını, iyi veya kötü yaptığı her amelin karşılığını göreceğini beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 67’de de şöyle geçmektedir:

″Denizde gark olmak korkusuna düşerseniz, Allah’ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz ilahlar hatırınızdan çıkar. Fakat Allah’u Teâlâ sizi kurtarıp karaya çıkarınca, O’ndan yüz çevirirsiniz. Çünkü insanoğlu, çok nankördür.″

اِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْاَنْعَامُۜ حَتّٰٓى اِذَٓا (
اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ اَهْلُهَٓا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَٓاۙ اَتٰيهَٓا اَمْرُنَا لَيْلًا اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصٖيدًا
( )كَاَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٢٤

24. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; semâdan indirdiğimiz yağmurla insanların ve hayvanların yedikleri, birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. Yeryüzü güzelliklerini ve ziynetini ortaya çıkardığı zaman ve o bitkilerin gelişmesiyle sahipleri de, bunları elde etmeye (mahsulünü almaya) kâdir olduklarını zannettitikleri bir sırada, gece yahut gündüz emrimizin meydana gelmesiyle o bitkileri, kökünden biçilmiş ve evvelce hiç ekilmemiş bir hâle getiririz. Tefekkür eden bir topluluk için âyetlerimizi işte böyle genişçe açıklarız.

İzah: Allah’u Teâlâ birçok âyette buna benzer misaller vererek dünyâ hayatının geçici ve değersiz olduğuna dikkat çekmektedir. Bu âyetlerden bâzıları ise

şöyledir:

Sûre-i Kehf, Âyet 45:

″Ey Resûlüm! O kâfirlere dünyâ hayatını misal olarak beyan et. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; Biz semâdan yağmur indiririz. Onunla birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. En sonunda da kuruyup rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelir. Allah’u Teâlâ her şeye muktedirdir.″

Sûre-i Hadîd, Âyet 20:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü’minler için) Allah’ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

Dünyâ nîmetlerinin Allah katında bir öneminin olmadığına dair de Sehl b. Sa’d Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ شَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَيِّنَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا (ه عن سهل بن سعد)

Biz, Zulhüleyfe’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah’u Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi.″[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

(وَاللّٰهُ يَدْعُوا اِلٰى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢٥)

25. Allah’u Teâlâ, Dâr’us-Selâm’a (Cennete) dâvet eder ve dilediğini doğru yola (İslâm’a) hidâyet buyurur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Dâr’us-Selâm″ ifadesi; selâm, emniyet ve huzur yurdu demektir, kastedilen Cennettir.

Ey insanlar! Sizler dünyâyı ve onun ziynetlerini istemeyin. Çünkü onlar, Allah’ın beyan ettiği gibi, yeryüzündeki bitkiler gibi, sonunda yok olacaklardır. Fakat sizler, ebedî olan âhireti isteyin ve onun için amel işleyin. Zîrâ Allah’u Teâlâ sizleri, hazırladığı Cennetlerine çağırmaktadır. Sizler, Cennetlere girdiğiniz takdirde sıkıntı ve kederlerden kurtulmuş olacak ve orada bulunan nîmetlerin yok olmayacağından emin olacaksınız, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın, kullarını âhirete yönelmeye dâvet ettiği hususunu izah eden bir Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسْمِعَانِ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّوا إِلَى رَبِّكُمْ فَإِنَّ مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى وَلَا آبَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسْمِعَانِ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ اللّٰهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَأَعْطِ مُمْسِكًا مَالًا تَلَفًا (حم عن ابى الدرداء)

Güneşin doğduğu hiçbir gün yoktur ki, Güneş’in iki yanında insanların ve cinlerin dışında bütün mahlûkatın işittiği şu çağrıyı yapan iki melek gönderilmiş olmasın: ″Ey insanlar! Rabbinize koşun. Az ve yeterli olan dünyâ malı, çok ve meşgul eden dünyâ malından daha hayırlıdır.″ Ve Güneş’in battığı hiçbir gün yoktur ki, Güneş’in iki yanında insanların ve cinlerin dışında bütün mahlûkatın işittiği şu çağrıyı yapan iki melek gönderilmiş olmasın: ″Allah’ım! İnfak edenin malını artır ve cimrilik edenin de malını yok et.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ″Dâr’us-Selâm″ hakkında Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza geldi ve şöyle buyurdu:

إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ جِبْرِيلَ عِنْدَ رَأْسِي وَمِيكَائِيلَ عِنْدَ رِجْلَيَّ يَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ اضْرِبْ لَهُ مَثَلًا فَقَالَ اسْمَعْ سَمِعَتْ أُذُنُكَ وَاعْقِلْ عَقَلَ قَلْبُكَ إِنَّمَا مَثَلُكَ وَمَثَلُ أُمَّتِكَ كَمَثَلِ مَلِكٍ اتَّخَذَ دَارًا ثُمَّ بَنَى فِيهَا بَيْتًا ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا مَائِدَةً ثُمَّ بَعَثَ رَسُولًا يَدْعُو النَّاسَ إِلَى طَعَامِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَجَابَ الرَّسُولَ وَمِنْهُمْ مَنْ تَرَكَهُ فَاللّٰهُ هُوَ الْمَلِكُ وَالدَّارُ الْإِسْلَامُ وَالْبَيْتُ الْجَنَّةُ وَأَنْتَ يَا مُحَمَّدُ رَسُولٌ فَمَنْ أَجَابَكَ دَخَلَ الْإِسْلَامَ وَمَنْ دَخَلَ الْإِسْلَامَ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ أَكَلَ مَا فِيهَا (ت عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ben uykumda gördüm ki Cebrâil başucumda, Mikâil ayakucumda. Biri arkadaşına: ″Şunun için bir misâl ver″ dedi. O, şöyle dedi: ″İşit, kulağın duysun,

kalbinle anla, aklet. Muhakkak ki senin ve ümmetinin misâli bir padişah gibidir ki o, önce bir dâr (yurt) edinir, sonra orada bir ev bina eder. Orada bir yemek verir. Daha sonra insanları yemeğine çağıracak bir elçi gönderir. Onlardan elçiye uyanlar ve terk edenler vardır.″ İşte Allah'u Teâlâ, o padişahtır. Yurt, İslâm'dır. Ev Cennettir ve sen Yâ Muhammed, işte o elçisin. Kim sana uyarsa İslâm'a girer, kim İslâm'a girerse Cennete girmiştir. Kim de Cennete girerse o yemekten yer.″[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20728.

[2] Sünen-i Tirmizî, Emsâl 1.

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ (٢٦)((

26. Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır. Onların yüzlerinde siyahlık ve zillet eseri bulunmaz. İşte onlar Cennet ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre bu Âyet-i Kerîme'de, güzel amellerde bulunanlara verilen sevap, Cennet ve ziyâde olarak verilen fazla mükâfat da, Allah'u Teâlâ'nın, onlara Cemâlini göstermesidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ (ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} (م عن صهيب

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah'u Teâlâ şöyle buyuracak: ″Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?″ Onlar: ″Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?″ diyecekler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır…″ diye devam eden Sûre-i Yûnus, Âyet 26'yı okudu.[1]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِهِ أَلْفَيْ سَنَةٍ يَرَى أَقْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللّٰهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر)

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkünden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederler. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederler. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederler."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

(وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّـَٔاتِ جَزَٓاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَاۙ وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ مَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍۚ كَاَنَّمَٓا اُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ الَّيْلِ مُظْلِمًاۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٧))

27. Kötü amellerde bulunanlar ise, yaptıkları kötülüklerin karşılığında misliyle cezâ görürler. Onları bir zillet kaplar. Allah'ın azâbından onları kurtaracak kimse yoktur. Onların yüzleri, gecenin karanlığının bir kısmıyla kaplanmış gibidir. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

(وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ اَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ اَنْتُمْ وَشُرَكَٓاؤُ۬كُمْۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَٓاؤُ۬هُمْ مَا كُنْتُمْ اِيَّانَا تَعْبُدُونَ (٢٨) فَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ (٢٩))

28-29. Ey Resûlüm! İnsanların hepsini topladığımız, sonra onlardan müşrik olanlara: "Siz ve Allah'a ortak koştuklarınız, hakkınızdaki muâmeleyi bekleyin" dediğimiz ve aralarındaki bağı kopardığımız günü kendilerine haber ver. Halbuki o gün, taptıkları da onlara derler ki: "Siz bize ibâdet etmiyordunuz.* Sizin bize ibâdetinizden bizim habersiz olduğumuza, Allah'ın şâhitliği yeter."

İzah: Mahşer günü, müşriklerin taptıkları putlar; kendilerine ibâdet edildiğini inkâr edecekler. Zîrâ işitmez, görmez ve bilmezdik. Taptınız ise, bize değil, kendi hevânıza ve hayallerinize tapmışsınız, biz böyle bir şeyi kabul etmeyiz, diyecekler.

(هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ مَٓا اَسْلَفَتْ وَرُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ۟ (٣٠))

30. Orada her nefis, evvelce yapmış olduğundan haberdar olacaktır. Ve

müşrikler, hak mevlâları olan Allah’ın cezâsına sevk olunur. Ve müşriklerin, ilah diye uydurdukları şeyler kaybolup gider.

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ (
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْاَمْرَۜ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُۚ فَقُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ (٣١) فَذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّۚ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ
))اِلَّا الضَّلَالُۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ (٣٢)كَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذ۪ينَ فَسَقُٓوا اَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٣٣

31-33. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Gökten ve yerden sizi rızıklandıran kimdir? Kulakları ve gözleri yaratan kimdir? Ölüden diriyi ve diriden ölüyü çıkaran kimdir? Âlemin işlerini idâre eden kimdir?″ Onlar: ″Allah’tır″ diyecekler. De ki: ″Allah’tan korkmaz mısınız?* İşte O Allah, sizin hak olan Rabbinizdir. Hakkın dışında dalâletten başka ne vardır? O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?″* Böylece, küfürde inat edenlerin îman etmeyeceği hakkındaki Rabbinin hükmü sâbit oldu.

))قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُۜ قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ (٣٤ (

34. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Allah’a ortak koştuklarınız (putlarınız) arasında, mahlûkatı ilk olarak yaratacak, öldükten sonra da tekrar diriltecek olan var mı?″ Yine de ki: ″Allah’u Teâlâ mahlûkatı ilk olarak yaratır, öldükten sonra da tekrar diriltir. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?″

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّۜ قُلِ اللّٰهُ يَهْد۪ي لِلْحَقِّۜ اَفَمَنْ يَهْد۪ٓي اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُتَّبَعَ اَمَّنْ لَا (
))يَهِدّ۪ٓي اِلَّٓا اَنْ يُهْدٰىۚ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (٣٥

35. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’a ortak koştuklarınızdan hakka hidâyet edecek bir kimse var mıdır?″ De ki: ″Allah’u Teâlâ hakka hidâyet eder. O halde hakka hidâyet eden mi uyulmaya daha lâyıktır, yoksa hidâyet olunmadıkça kendi kendine hidâyete eremeyecek kimse mi? Ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz?

İzah: Ey Resûlüm! O müşriklere de ki: Allah’a ortak oştuğunuz putlarınızdan deliller ve Resuller göndererek doğru yolu gösterecek bir kimse mevcut mudur? Elbette mevcut olmadığı muhakkaktır. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Dilediğini hidâyete kavuşturmak, yalnız Allah’ın kudret elindedir. Düşünün! Hakka hidâyet eden mi kendisine ibâdet ve itaat edilmeye daha lâyıktır, yoksa Allah tarafından hidâyet olunmadıkça kendi kendine hidâyete eremeyecek kimse mi? elbette ki, böyle kendisini bizzat hidâyete erdirmekten âciz bir kimse, başkalarını da asla

hidâyete erdiremez. Ne oluyor size? Kendilerine uyulmaya lâyık olmayan şeyleri nasıl Allah’a ortak koşarsınız? demektir.

(٣٦) وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا ظَنًّاۜ اِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنٖي مِنَ الْحَقِّ شَيْـٔاًۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ

36. Müşriklerin çoğu zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Zan ise, haktan bir şey ifade etmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilir.

İzah: Putlara ibâdet edenlerin tâbi oldukları şey, zandan yani babalarını taklitten başka bir şey değildir. Zan ise, ilmî ve aklî bir delil olmadığına göre, haktan bir şey ifade etmez. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilir ve cezâlarını verir, demektir.

Kâfirlerin, babalarının bâtıl inançlarına tâbi olarak, onlarla birlikte Cehennemlik oldukları Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70’de de: ″Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler″ diye geçmektedir.

وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُفْتَرٰى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدٖيقَ الَّذٖي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصٖيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فٖيهِ)
(٣٧ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَۙ)

37. Bu Kur’ân, Allah’tan başkasına isnat edilemez. Lâkin o, önceki kitapları tasdik eden, hüküm ve hakikatleri açıklayan bir kitaptır. Onda hiçbir şüphe yoktur. Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كِتَابُ اللّٰهِ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ ، وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ (مصنف ابن ابى شيبة عن على

″Kur’ân’da, sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberi ve aranızda olan hükümler vardır.″[1]

[1] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 7/164.

(٣٨) اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۜ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهٖ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ

38. Yoksa o kâfirler: ″Kur’ân’ı, kendisi uydurdu mu?″ diyorlar. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer sözünüzde doğru iseniz, onun gibi bir sûre getirin ve Allah’tan başka

gücünüzün yettiği herkesi de yardımınıza çağırın.″

İzah: Kul sözü eksik, yanlış ve geçersizdir. Allah’ın sözü ise her dâim geçerlidir ve sözlerin en güzelidir. Kur’ân-ı Kerîm’in en kısa sûrelerinden birinin dahi, bir misli başkaları tarafından ne gelmiştir, ne de gelecektir. Kullar onu taklit edemezler.

Yalancı Peygamber Müseylemet’ül-Kezzab, Kur’ân-ı Kerîm’deki Fil Sûresi’nin karşılığını yazabilmek için yedi sene uğraştı ve âyet diye yerine şu saçma sözleri uydurdu:

اَلْفِيلُ مَا الْفِيلُ وَمَا اَدْرَيكَ مَا الْفِيلُ لَهُ ذَنْبٌ وَثِيلٌ وَمِشْفَرٌ طَوِيلٌ وَاِنَّ ذَلِكَ مِنْ خَلْقٍ وَرَبَّنَا الْقَلِيلُ.

″Fil nedir? Fil ne bildirdi sana ki, fil nedir? Onun hurma lifinden ipe benzer bir kuyruğu vardır ve uzun bir hortumu vardır. Gerçekten bu bizim Rabbimizin yaratıklarından az bulunur bir nesnedir.″

Yine kendisine indiğini iddia ettiği başka bir yalan söz de şöyle geçmektedir:

يَا ضِفْدَعُ كَمْ تَنْقِينَ اَعْلَاكِ فِى الْمَاءِ وَاَسْفَلُكَ فِى الطِّينِ لَا الْمَاءَ تَكْدُرِينَ وَلَا الشَّارِبَ تَمْتَعِينَ.

″Ey kurbağa kızı kurbağa! Ne diye nak nak, vak vak edip duruyorsun. Yukarın suda aşağın balçık içindedir. Ne suyu bulandıra-bilirsin, ne de içen kimseyi menedebilirsin.″

Müseyleme’ye: ″Sana inen Fil Sûresi’nin mânâsını ver″ dediler. Kendisi hiçbir mânâ veremedi. Çünkü kul sözünün mânâsı olmaz. Allah’u Teâlâ ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözünün mânâları ise iç içe birçok mânâlar taşır. Kur’ân-ı Kerîm rumuzludur, düşündükçe mânâsı derinlere varır.

Müseyleme, kendi bozuk itikâdınca böyle hezeyanlar söyledi.[1]

İşte, Kur’ân’ın sûrelerine benzeyen bir sûre yapmaya çalışan Müseyleme gibi birçok kâfirler, Kur’ân’ın hikmeti karşısında âciz kalmışlar ve yazdıkları yazılarla gülünç hâle düşmüşlerdir.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 306.

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ)

( )الظَّالِمٖينَ (٣٩

39. Bilakis o kâfirler, ilmini kavrayamadıkları ve daha açıklaması kendilerine gelmemiş olan Kur’ân’ı yalanladılar. Onlardan öncekiler de (Peygamberlerini) böyle yalanlamışlardı. Bak! Zâlimlerin âkıbeti nasıl oldu?

( )وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهٖۜ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِالْمُفْسِدٖينَ۟ (٤٠)

40. Onlardan bir kısmı, Kur’ân’a îman eder ve onlardan bir kısmı da îman etmez. Senin Rabbin, fesat çıkaranları çok iyi bilir.

( )وَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لٖي عَمَلٖي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْۚ اَنْتُمْ بَرٖيٓؤُ۫نَ مِمَّٓا اَعْمَلُ وَاَنَا۬ بَرٖيٓءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ (٤١)

41. Ey Resûlüm! Seni yalanlarlarsa, de ki: ″Benim amelim bana, sizin ameliniz size döner. Siz benim amelimden uzaksınız, ben de sizin amelinizden uzağım.

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَؕ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ (٤٢) وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اِلَيْكَؕ اَفَاَنْتَ تَهْدِي
( )الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ (٤٣

42-43. Ey Habîbim! Onlardan bir kısmı seni dinlerler. Hiç sen, sağırlara işittirebilir misin? Hele akıllarını da kullanmıyorlarsa!* Ve onlardan sana bakanlar da vardır. Hiç sen, körlere doğru yolu göstere-bilir misin? Hele gerçeği de görmüyorlarsa!

İzah: Ey Habîbim! Müşriklerden bâzıları, okuduğun Kur’ân’ı, senin güzel sözlerini, kalplere ve bedenlere şifa olan hadislerini dinlerler ve senin ortaya koyduğun delilleri, mûcizelerini, vakarını ve güzel ahlâkını, üstün meziyetlerini de görürler. Bu, onların doğru yola gelmeleri için kâfidir. Ancak bunlar bile bile küfürde ısrar ettikleri için Allah’u Teâlâ onlara hidâyet etmez, onların kulaklarını ve gözlerini hakikatlere kapatmıştır. Bu sebeple sen, onlara ne hakikatleri duyurabilirsin, ne de gösterebilirsin. Onlar hidâyete eremezler, demektir.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğini inkâr eden ve onu yalanlayanlara karşı, Habîbini teselli etmektedir. Aynı zamanda, İslâm’ı tebliğ etmesine rağmen, onların îman etmemelerine üzülmemesini, zîrâ hidâyetin ancak Allah’u Teâlâ’nın elinde olduğunu bildirmektedir.

( )اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْـًٔا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٤٤)

44. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, insanlara aslâ zulmetmez. Lâkin insanlar, kendi nefislerine zulmederler.

İzah: Allah'u Teâlâ insanlara, günah işlemediği halde cezâ vererek zulmetmez. Fakat insanlar, Allah'ın gazabını gerektiren günahları işleyerek kendi kendilerine zulmetmiş olurlar. İşte bu âyet, Allah'ın emrine karşı gelenlerin bu hâllerinin kendi suçlarından kaynaklandığını beyan etmektedir.

Nitekim Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı yasakladığı ağacın meyvesinden yemesi üzerine Cennetten kovmuştur. Sûre-i A'râf, Âyet 23'te geçtiği üzere Âdem Aleyhisselâm:

″Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz″ diye duâ etmiştir.

(وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَاَنْ لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْۜ قَدْ خَسِرَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِلِقَٓاءِ اللّٰهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَد۪ينَ (٤٥))

45. Allah'ın onları diriltip bir araya toplayacağı gün, dünyâda sanki gündüzün bir saati kadar kalmış olduklarını sanacaklardır. Birbirlerini tanıyacaklardır. Allah'ın huzuruna çıkacaklarını yalanlayanlar, o gün elbette hüsrandadırlar. Çünkü doğru yolda değillerdi.

İzah: Mahşer günü, insanlar dünyâda çok kısa bir süre kaldıklarını söylerler. Bu husus birçok Âyet-i Kerîme'de beyan edilmiştir. Sûre-i Ahkâf, Âyet 35'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme. Onlar kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri gün, dünyâda gündüzden ancak bir saat kadar kalmış olduklarını zannederler. Bu, bir tebliğdir. Öyleyse, fâsıklar (kâfirler) topluluğundan başkası helâk edilir mi? (Elbette edilmez)″

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, mahşerde insanlar birbirlerini tanırlar, fakat kendilerine zarar gelir korkusuyla birbirlerinden kaçarlar. Bu husus Sûre-i Abese, Âyet 33-42'de de şöyle geçmektedir:

″O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr'a üflendiği) zaman,* insan o

gün kardeşinden kaçar,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçar.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.* O gün birtakım yüzler parlar,* güler ve müjde ile sevinir.* O gün birtakım yüzleri de toz* ve karanlık kaplar.* İşte bunlar, kâfirler ve fâcirlerdir.″

( )وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّٰهُ شَه۪يدٌ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ (٤٦ (

46. Ey Resûlüm! Kâfirler için vaad ettiğimiz azaptan bâzısını sana dünyâda iken göstersek de, göstermeden evvel seni vefât ettirsek de sonunda onların dönüşü Bizedir. Sonra, Allah’u Teâlâ onların yaptık-larına da şâhittir.

( )وَلِكُلِّ اُمَّةٍ رَسُولٌۚ فَاِذَا جَٓاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٤٧ (

47. Her ümmet için bir Resûl vardır. Resulleri gelince, aralarında adâletle hüküm verilir. Onlara aslâ haksızlık edilmez.

İzah: Geçmiş her ümmetin, insanları Allah’ın dînine ve O’na itaate dâvet eden bir Resûlü olmuştur. Âhirette o ümmetlerin Resûlleri hesap görme yerine gelince, ümmetin fertleri arasında adâletle hükmedilecek, onlara herhangi bir haksızlık yapılmayacaktır. Aralarında hüküm verilecek, herkese lâyık olduğu cezâ veya mükâfat verilecek, hiçbir kimseye haksızlık edilmeyecektir, demektir.

Mahşer günü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ (ن عن حذيفة

″Bizler, Dünyâ ehlinin sonuncusuyuz. Mahşer günü ise ilkleriz. Bütün yaratılanlardan önce, haklarında hüküm verilenleriz (ilk olarak Cennete girenleriz).″[1]

Elbette ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti, mahşer günü bu ilk olmayı, Peygamberlerinin şerefiyle kazanmıştır. Allah’u Telala’nın salâtü selâmı dâimâ onun üzerine olsun! Âmin.

[1] Sahih-i Müslim, Cuma 6 (22 Sünen-i Nesâî, Cuma 1.

( )وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ (٤٨ (

48. Kâfirler: ″Sözünüzde doğru iseniz, beyan ettiğiniz bu azap vaadi ne zamandır?″ derler.

İzah: Kıyâmetin kopacağına inanmayan kâfirler, bu vaad edilen azâbın hemen gelmesini temenni etmişlerdir. Bu husus birçok âyette zikredilmektedir. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Şûrâ, Âyet 18'de şöyle buyurmaktadır:

″Kıyâmete îman etmeyenler, onun acele olarak kopmasını isterler. Îman edenler ise, ondan korkarlar ve onun hak olduğunu bilirler. Haberiniz olsun ki, kıyâmet hakkında mücâdele edenler, haktan uzak dalâlet içindedirler.″

(قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْس۪ي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ لِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌۜ اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٤٩))

49. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah'ın dilediğinden başka, kendim için ne bir zarar, ne de bir fayda verme gücüne sahibim. Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri geldiği vakit, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.″

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de şöyle buyurmuştur: Ey Resûlüm! Kendilerine vaad edilen azâbın acele gelmesini isteyenlere ve kıyâmetin ne zaman kopacağını soranlara de ki: ″Onun ne zaman kopacağını Allah'u Teâlâ bilir. Onu koparacak olan Allah'tır. Ben, Allah'ın izni olmadıkça, kendim için bir zararı defedecek veya bir fayda sağlayacak güce sahip değilim. Kıyâmetin kopacağını kendiliğimden nasıl bilir de onu haber verebilirim? Ancak şunu bilin ki, her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince, ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.″

(قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا اَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ (٥٠) اَثُمَّ اِذَا مَا وَقَعَ اٰمَنْتُمْ بِه۪ۜ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ كُنْتُمْ بِه۪ تَسْتَعْجِلُونَ (٥١) ثُمَّ ق۪يلَ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِۚ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (٥٢))

50-52. Ey Habîbim! De ki: ″Meydana gelmesinde acele ettiğiniz Allah'ın azâbı size gece veya gündüz gelirse, ne yaparsınız? Mücrimler bu konuda niçin acele ederler? Bana haber verin.″* Vaad olunan azâbın meydana gelmesinden sonra mı O'na îman edeceksiniz? O zaman onlara: ″Şimdi mi îman ettiniz? Halbuki (yalanlama ve alay ile) azâbın meydana gelmesi hususunda acele ediyordunuz″ denir.* Sonra o zulmedenlere: ″Ebedî azâbı tadın, sizler sâdece yaptıklarınızla cezâlandırılıyorsunuz?″ denir.

(۵۳) وَيَسْتَنْبِؤُنَكَ اَحَقٌّ هُوَ قُلْ اِي وَرَبّي اِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ( )

53. Ey Resûlüm! Müşrikler sana: ″Bize vaadettiğin azap gerçek midir?″ diye sorarlar. De ki: ″Evet, Rabbime yemin ederim ki, o haktır. Siz, Allah’ın azâbından kurtulamazsınız!″

(وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهٖ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ
۵٤) وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ( )

54. (Nefsine) zulmeden herkes, eğer yeryüzündeki her şeye sahip olsa, azâbı gördükleri vakit, pişmanlıkla azaptan kurtulmak için onu muhakkak fedâ ederdi. Aralarında adâletle hükmedilir. Onlar haksızlığa da uğratılmazlar.

İzah: Âhirette herkese adâletle muâmele edilir. Kimseye haksızlık edilmez. Herkes kendi yaptığının karşılığını mükâfat veya cezâ olarak görür. Hiçbir kimse, başkasının günahından dolayı cezâlandırılarak zulme uğratılmaz. O gün, zerre kadar hayır da şer de zâyi olmaz.

(اَلَا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَلَا اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۵۵) هُوَ يُحْيٖ
۵٦) وَيُمِيتُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ( )

55-56. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah’ındır. Haberiniz olsun ki, Allah’ın vaadi haktır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.* Dirilten ve öldüren O’dur. Hepiniz O’na döndürüleceksiniz.

(يَا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ (۵۷) قُلْ
۵۸) بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ( )

57-58. Ey insanlar! Rabbinizden size bir nasihat, gönüllere bir şifâ, Mü’minler için hidâyet ve rahmet geldi.* Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ’nın bu lütfuyla ve rahmetiyle ferahlansınlar. O, onların dünyâda topladıkları şeylerden daha hayırlıdır!″

İzah: ″Allah’u Teâlâ’nın bu lütfuyla ve rahmetiyle ferahlansınlar″ diye geçen Âyet-i Kerîme’de ″Lütuf″ ifadesi, Kur’ân-ı Kerîm, anlamına gelmektedir. Kur’ân-ı Kerîm, Allah’u Teâlâ’nın emir ve nehiylerini bildirmekte ve Müslümanlar için bir ihsan, rahmet ve mükâfat olmakla beraber Cennetteki makamlarını bildirerek onları sevindirmektedir. ″Rahmet″ diye buyrulması da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Allah’u Teâlâ, Sûre-i Enbiyâ, Âyet

107’de:

″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik″ diye buyurmaktadır. Müslümanlar, İslâm’ı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den öğrenerek, dalâletten hidâyete onun sayesinde ermişlerdir. İşte kurtuluşlarına vesîle olduğu için onunla ferahlanıp sevinmektedirler. Bu sebeple Peygamber Efendimize olan sevgilerinden dolayı Ashâb-ı Kirâm, Resûlü Ekrem Efendimizi evlerine dâvet ederlerdi, ona olan sevgi ve muhabbetlerini bu şekilde gösterirlerdi, böylece evlerinde bolluk, bereket ve rahmet olurdu.

Sahâbe-i Kirâm’ın yaptığı gibi, onlardan sonra gelen Müslümanlar da Peygamber Efendimize olan sevgi ve muhabbetlerini göstermek için evlerinde ziyâfet verirler; Müsümanları dâvet ederler, onun üzerine hep birlikte salât-u selâmlar getirirler,[1] Mevlid-i Şerif okurlar ve onu öven kasideler söylerler, böylece evlerinde bolluk, bereket ve rahmet olmasını umarlar.

[1] Resûlü Ekrem Efendimizin üzerine salât-u selâm getirmek hakkında Sûre-i Ahzâb, Âyet 56 ve izahına bakınız.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًاۜ قُلْ آٰللّٰهُ اَذِنَ لَكُمْ اَمْ عَلَى اللّٰهِ تَفْتَرُونَ (٥٩)((

59. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: ″Söyleyin bana, Allah’u Teâlâ’nın size ihsan ettiği rızıkların, niçin bir kısmını helâl, bir kısmını haram saydınız?″ De ki: ″Allah’u Teâlâ mı size izin verdi? Yoksa Allah’a iftira mı ediyorsunuz?″

İzah: Câhiliye Arapları, Allah’ın helâl kıldığı bâzı şeyleri birtakım adetler edinerek kendilerine haram kılarlardı. Meselâ: Bâzı develeri Bahîre, Sâibe, Vasîle ve Hâm diye kısımlara ayırırlar ve bunları serbest bırakır, onlara binmez, sütünü sağmaz ve onları kendilerine haram kılarlardı. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 103’e bakınız.

İşte Allah’u Teâlâ onların bu adetlerinin bâtıl olduğunu ve Allah’ın kullarına helâl kıldığı şeyleri, kimsenin haram kılamayacağını açık bir şekilde beyan etmektedir.

Bu hususta Mâlik b. Nadle Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا قَشِفُ الْهَيْئَةِ فَقَالَ هَلْ لَكَ مَالٌ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ مِنْ أَيِّ الْمَالِ

قَالَ قُلْتُ مِنْ كُلِ الّمَالِ مِنَ الْإِبِلِ وَالرَّقِيقِ وَالّخَيْلِ وَالّغَنَمِ فَقَالَ إِذَا آتَاكَ اللّٰهُ مَالًا فَلّيُرَ عَلَيْكَ ... (حم عن مالك بن نضلة)

Bir gün, eskimiş bir elbise içerisinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna gittim. Bana dedi ki: ″Senin malın var mı?″ Ben: ″Evet″ deyince buyurdu ki: ″Ne cins malın var?″ Ben: ″Allah'u Teâlâ; deve, köle, at, koyun vs. her cins maldan verdi″ diye cevap verince de, buyurdu ki: ″Allah'u Teâlâ sana bir mal verdiğinde, o malın eserini senin üzerinde görmek ister.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerine devamla: ″Sen, kavminin develeri sağlam olarak doğurduklarında eline usturayı alıp onların kulaklarını kesip; bunlar Bahîre'dir veya kulaklarını yahut derilerini yarıp; bunlar Sâibe'dir, diyor ve onları kendine ve ehline haram kılıyor musun?″ dedi. Ben: ″Evet″ dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ'nın sana verdiği bu şeyler helâldir. Allah'u Teâlâ'nın bileği, senin bileğinden daha güçlü ve onun usturası senin usturandan daha keskindir″ diye buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Ben bir adama gitsem de, o bana ikram etmese ve beni misafir etmese, o bana gelince ben ona aynen bana davrandığı gibi mi davranayım? Yoksa onu misafir edeyim mi?″ diye sorunca da, ″Misafir et″ diye buyurdu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15323; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 62.

(وَمَا ظَنُّ الَّذٖينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَۚ) (٦٠

60. Allah'a karşı yalan yere iftirada bulunanların, mahşer günü âkibetleri hakkındaki zanları nedir? Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, insanlara karşı lütuf sahibidir. Lâkin onların çoğu şükretmezler.

İzah: Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl sayarak Allah'a karşı yalan uyduranlar âhirette Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine ne yapacağını düşünürler? Bütün iftiralarına rağmen, Allah'u Teâlâ'nın kendilerini affedeceğini mi zannederler? Bilakis Allah, onları affetmeyecek ve Cehennemine atacaktır. Çünkü onlar bunu hak etmişlerdir. Halbuki Allah, kullarını yaptıkları günahlardan dolayı hemen cezâlandırmayıp ayıkmaları ve tevbe etmeleri için mühlet verir. Bu, kullar için büyük rahmettir. İşte Allah'ın lütfu, bu hususta umûmidir, herkesi kapsar. Fakat insanların çoğu bu rahmete rağmen, şükretmeyerek hak yola gelmezler ve Allah'a nankörlük ederler, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın rahmetinin büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللّٰهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي (خ م عن ابى هريرة

Allah’u Teâlâ, mahlûkatı var edince, Arş’ın üzerinde kendi katında bulunan kitabına (Levh-i Mahfuz’a) şöyle yazmıştır: ″Şüphesiz ki, merhametim gazabıma gâlip gelmiştir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

(وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْاٰنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا اِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ
وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْبَرَ اِلَّا فِي كِتَابٍ
مُبِينٍ (٦١))

61. Ey Resûlüm! Sen herhangi bir işde bulunsan, Kur’ân’dan bir âyet okusan, sen ve ümmetin her ne iş yapsanız, onu yapmaya girişti-ğinizde, Biz ona mutlaka şâhit oluruz. Rabbine yerde ve gökte zerre kadar bir şey gizli kalmaz. Zerreden küçük ve zerreden büyük, hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kayıtlı olmasın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de anlatılan Levh-i Mahfuz’da yazılı olan kaderdir. Her insanın başına gelebilecek iyi veya kötü her şey Levh-i Mahfuz’da yazılıdır. Kulların yaşantısına ve ameline göre Levh-i Mahfuz’daki yazılı olan bu kaderi Allah’u Teâlâ dilerse değiştirir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 39’da şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun katındadır.″

Sûre-i Yûnus, Âyet 97-98’de geçtiği üzere, Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin helâk olacağı kesinleştiği halde, Allah’u Teâlâ’ya olan duâları ve yalvarmaları sonucunda, helâktan kurtuldular, dolayısıyla ecelleri de uzamış oldu.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ ... (عد والديلمي عن أبي هريرة

″Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir.″[1]

Kader hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

[1] Kenz’ul-Ummal 45520; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/3.

اَلَٓا اِنَّ اَوْلِيَٓاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَۚ (٦٢) اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَۜ (٦٣) لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِۜ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُۜ (٦٤)

62-64. Haberiniz olsun ki, muhakkak Allah’ın evliyâsı için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* Onlar, îman etmiş ve takvâya sarılmışlardır.* Onlar için hem dünyâda, hem de âhirette müjdeler vardır. Allah’ın kelimeleri aslâ değişmez (vaadi haktır). Bu müjde, büyük kurtuluştur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Evliyâ″ kelimesi, dostlar anlamına gelmektedir. ″Evliyâullah″ ifadesi de, Allah’ın dostları demektir. Bunlar da; Peygamberler, ulemâlar, şehitler ve sâlih kullardır. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 69’da şöyle buyurmuştur:

″Her kim Allah’a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah’u Teâlâ’nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaştırlar.″

Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوْلِيَاءِ اللّٰهِ فَقَالَ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذُكِرَ اللّٰهُ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان ك عن سعيد بن جبير)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Allah’ın evliyâsı kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Görüldüğü zaman, Allah’ın hatırlandığı kimselerdir.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خِيَارُكُمْ مِنْ ذَكَّرَكُمْ بِاللّٰهِ رُؤْيَتُهُ وَزَادَ عِلْمِكُمْ مَنْطِقُهُ وَرَغَّبَكُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَمَلُهُ (الحكيم عن ابن عمرو)

″Meclisinde bulunacağınız en hayırlı kimseler, görüldüğünde size Allah’ı hatırlatan, konuşması ilminize bereket katan ve ameli âhirete rağbetinizi artıran

sâlihlerdir.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ لَأُنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللّٰهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَخْبِرْنَا مَنْ هُمْ وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟ فَإِنَّا نُحِبُّهُمْ لِذَلِكَ قَالَ هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا فِي اللّٰهِ بِرَوْحِ اللّٰهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا فَوَاللّٰهِ إِنَّ وُجُوهَهُمْ لَنُورٌ وَإِنَّهُمْ لَعَلَى نُورٍ لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزِنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (هب عن عمر بن الخطاب)

″Allah’ın kulları arasında öyle kimseler vardır ki, onlar ne Peygamberdir, ne de şehittirler. Fakat mahşer günü, Allah katındaki makamlarının yüksekliğine Peygamberler de, şehitler de gıpta ederler.″ Denildi ki: ″Yâ Resûlallah! Bunlar kimlerdir, amelleri nedir? Bize haber ver, biz de onlara dost olalım!″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Bunlar, Allah’ın kullarından bir taifedir ki, aralarında ne bir akrabalık ve ne maddi bir alâka olmaksızın, Allah için birbirlerini severler. Allah’u Teâlâ, onların yüzlerini nûrlandırır. Şüphesiz onlar, nurdan minberler üzerinde olacaklardır. İnsanlar korktuğu vakit, onlar korkmaz ve insanlar mahzun oldukları vakit, onlar mahzun olmazlar.″ Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Haberiniz olsun! Muhakkak Allah’ın evliyâsı için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır″ mealindeki Sûre-i Yûnus, Âyet 62’yi okudu.[3]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ اِلَيَّ عَبْدِى بِشَيْءٍ أَحَبَّ اِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ اِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى اُحِبَّهُ فَاِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا وَاِنْ سَأَلَنِى أَعْطَيْتُهُ وَلَوِ اسْتَعَاذَنِى لَأُعِيذَنَّهُ (خ حب ق عن ابى هريرة)

″Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.″[4]

Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, evliyâsına dünyâ da iken vereceği İhsan-ı İlâhiye’sini haber vermiştir. Yani Benim vereceğim dereceler yalnız âhirette değildir. Oraya mahsustur, sanmayın. Âhirette vereceklerimi bu dünyâda sağ iken de evliyâlarıma vereceğim, diye buyurmuştur. İşte bu müjde, Gurbiyet-i İlâhi’dir. Yani Allah’u Teâlâ’ya yakınlık kazanmaktır.

Allah’a yakınlık kazanan bu zâtlar, daha dünyâda iken, temiz bir hayat kazanırlar. Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 97’de şöyle geçmektedir:

″Erkek ve kadından her kim, Mü’min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.″

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1783; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 4 (benzeri İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 120.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1787.

[3] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 8714; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 121.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

( )وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْۘ اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمٖيعًاۜ هُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (٦٥)

65. Ey Habîbim! Kâfirlerin sözleri seni mahzun etmesin. İzzet ve kuvvetin hepsi Allah’ındır. O, her şeyi işiten ve bilendir.

اَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِۜ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُرَكَٓاءَۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا (
( )الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ (٦٦

66. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde kim varsa hepsi Allah’ındır. Allah’tan başkasına (putlara, mahlûklara) ibâdet edenler, gerçekte ortak koştuklarına uymazlar. Sâdece zanna uyarlar ve onlar ancak yalan söylerler.

( )هُوَ الَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فٖيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًاۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٦٧)

67. Size geceyi istirahat edesiniz diye karanlık, gündüzü de (nasibinizi arayasınız diye) aydınlık olarak yaratan O’dur. Şüphesiz ki bunda, âyetlerimizi dinleyen bir

topluluk için elbette deliller vardır.

(قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ اِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهٰذَاۜ اَتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٦٨) قُلْ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ (٦٩) مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (٧٠)

68-70. Müşrikler: ″Allah, çocuk edindi″ dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O’nundur. Sizin bu iddianıza bir deliliniz yoktur. Bilmediğiniz bir şeyi Allah’a isnat mı ediyorsunuz?* Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’a yalan isnat edenler, aslâ kurtuluşa eremezler.″* Onlar için dünyâda geçici bir yararlanma vardır. Sonra dönüşleri Bizedir. Sonra da, inkârları sebebiyle onlara şiddetli azâbı tattıracağız.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Müşrikler: ″Allah, çocuk edindi″ dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir″ diye buyrulmaktadır. Müşrikler: ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″ şeklindeki sözleriyle ″Allah, çocuk edindi″ dediler. Halbuki Allah’u Teâlâ, onların bu iftiralarından uzaktır. Zîrâ O’nun, yarattıklarından hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ki çocuk edinmeye de ihtiyacı olsun, demektir.

(وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ نُوحٍ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكِيرِي بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ فَاَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا اِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ (٧١) فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٧٢)

71-72. Ey Resûlüm! Onlara, Nûh’un kıssasını oku. Hani o, kavmine şöyle demişti: ″Ey kavmim! Benim, içinizde bulunmam ve Allah’ın âyetleri ile nasihat etmem size ağır geliyorsa, bilin ki ben, Allah’a tevekkül ettim. Siz de Allah’a ortak koştuğunuz şeylerle beraber aleyhimdeki kötü maksatlarınızı aranızda kararlaştırın. Sonra bana yapacağınızı âşikâre yapın. Sonra hakkımda hükmünüzü verin, bana mühlet de vermeyin.″* ″Yine hakkı kabulden yüz çevirirseniz, ben sizden bir ücret istemedim. Benim mükâfatım, ancak Allah’a aittir ve ben, Müslümanlardan olmakla emrolundum.″

İzah: Peygamberler, hayatlarını tehlikeye atarak yaptıkları tebliğ ve nasihatlardan dolayı hiçbir şekilde ücret ve menfaat gözetmemişlerdir. Nitekim Peygamberlerin kıssalarını anlatan âyetlere bakıldığı zaman, bu hususa vurgu yapıldığı görülmektedir.

Peygamberlerin vârisleri olan âlimlerin de böyle olmaları gerekir. Sûre-i Yâsîn, Âyet 20-21'de; Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinden olan bâzı âlimlerin, Antakya ahâlisini dîne dâvet için gittiklerinde, dîni tebliğ etme karşılığında, onlardan bir ücret talep etmedikleri şöyle geçmektedir:

″O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi ve şehir ahâlisine şöyle dedi: ″Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.* Sizden hiçbir ücret istemeyen ve hidâyete ermiş olan bu kimselere tâbi olun.″

Bu sebeple nasihat, Allah için yapılır. Kur'ân, Allah için okunur ve bunlar yapılırken hiç kimseden bir menfaat beklenmez. Bunun karşılığı ancak Allah'u Teâlâ'dan beklenir.

Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ مَرَّ عَلَى قَارِئٍ يَقْرَأُ القُرانَ ثُمَّ يَسْألُ النَّاسَ بِهِ فاسْتَرْجَعَ وَقالَ: سَمِعْتُ رَسُولُ اللّٰهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقُولُ: مَنْ قَرَأَ الْقُرآنَ فَلْيَسْأَلِ اللّٰهَ بِهِ سَيَجِئُ أَقْوَامٌ يَقْرَأُونَ الْقُرآنَ وَيَسْأَلُونَ بِهِ النَّاسَ (ت عن عمران بن حصين)

İmran İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu, Kur'ân okuyan arkasından da buna mukabil halktan dünyâlık taleb eden birine rastlamıştı. ″İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!″[1] deyip arkasından şu açıklamayı yaptı: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işitmiştim: ″Kim Kur'ân okursa isteyeceğini Allah'tan istesin. Zîrâ birtakım insanlar zuhur edecek, onlar Kur'ân okuyup, okudukları mukabilinde halktan dünyâlık isteyecekler.″[2]

Nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسْجِدًا، فَلَمَّا سَلَّمَ الْإِمَامُ قَامَ رَجُلٌ فَتَلَا آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ سَأَلَ، فَقَالَ أَحَدُهُمَا: إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: سَيَجِيءُ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ بِالْقُرْآنِ، فَمَنْ سَأَلَ بِالْقُرْآنِ فَلَا تُعْطُوهُ (عن فضيل بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi, bir gün bir mescide geldiler. İmam namazdan selâm verince, cemaatten biri bir miktar Kur'ân okudu, sonra da yardım istedi. Olaydan müteessir olan Sahâbîlerden biri dedi ki: ″İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Muhakkak ki, biz O'ndan geldik ve elbette yine O'na döneceğiz).″ Resûsullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işitmiştim: ″Pek yakın bir gelecekte bir grup insan türeyecek, bunlar

Kur’ân’ı âlet edip dilenecekler. Bu işi kimin yaptığını görürseniz, sakın ona bir şey vereyim demeyin."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مِنْ اِقْتِرَابِ السَّاعَةِ اِذَا كَثُرَ خُطَبَاءِ مَنَابِرِكُمْ وَرَكَنَ عُلَمَاؤُكُمْ اِلَى وُلاَتِكُمْ فَأَحَلُّوا لَهُمُ الْحَرَامَ وَحَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلاَلَ فَأَفْتُوهُمْ بِمَا يَشْتَهُونَ، وَيُعَلِّمُ عُلَمَائُكُمْ لِيُحِلُّوا بِهِ دَنَانِيرَكُمْ وَدَرَاهِمَكُمْ، وَاتَّخَذْتُمُ الْقُرْآنَ تِجَارَةً (الديلمي عن علي)

"Minberlerinizin hatipleri çoğaldığı, âlimleriniz idarecilere meylettikleri, haram olan şeyleri onlara helâl, helâl olanları da haram ederek arzularına göre fetvâ verdikleri zaman, yine âlimleriniz sırf dinar ve dirhemleriniz için öğrettikleri zaman, bir de Kur’ân’ı ticaret vesîlesi edindiğiniz zaman, bilin ki kıyâmet yaklaşmıştır."[4]

Yine bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِىُّ وَالْأَعْجَمِىُّ فَقَالَ اقْرَؤُا فَكُلٌّ حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur’ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu: "Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur’ân’ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecri âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar."[5]

Kur’ân okuyanlar hakkında Tabiinden Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Kur’ân okuyucuları üç grupta mütalaa edilir:

Bir grup vardır ki, bunlar Kur’ân kıraatini geçimlerine vasıta yapıp bu yoldaki kazançlarıyla hayatlarını sürdürürler. Bunlar dilenci grubudur.

Diğer bir grup vardır ki, bunlar bütün tecvid kaidelerine de uyarak okumayı başarırlar, ama Kur’ânla amel etmezler, onu istismar ederek halkın kendilerine rağbetini sağlarlar. Devlet adamlarının bu sayede teveccühlerini elde ederler. Bu sınıfın çoğunu hafızlar teşkil eder. Allah’u Teâlâ onların sayısını artırmasın.

Diğer bir grup da vardır ki, onlar Kur'ânın ilahi feyzine yönelmiş-lerdir. Kalplerine arız olan hastalıkları bu feyizle tedavi ederler, daima Allah'tan sakınırlar. Şiarları ciddiyet ve vakardır. Allah'u Teâlâ onları rahmetiyle taltif etsin ve düşmanlarına üstün kılsın. Ancak, Allah'a yemin ederim ki, Hamele-i Kur'ân'ın (âlimlerin) bu sınıfından olanlar parmakla gösterecek kadar azdır ve her biri bir değerdir.[6]

İşte Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, İslâm'ı yaymak karşılığında dünyâlık bir ücret beklenemez. İnsanlara ilim öğretmek ve Kur'ân okumak karşılığında bir ücret beklemek haramdır. Ancak istemedikleri halde, kendilerine verilen hediyeyi almalarında, bir sakınca yoktur. Peygamberler ve ulemâ, dîne yaptıkları hizmetlerin karşılığını kullardan değil, ancak Allah'u Teâlâ'dan beklemişlerdir.

[1] Sure-i Bakara, Âyet 156: Bu Âyet-i Kerîme; musîbet ve belâ anında okunur, sünnet-i seniyyedir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19039; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14788; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 434.

[3] Nevevî, et-Tibyan, s. 29; Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 448/10.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[6] Ebû Şâme, el-Mürşid'ul-Vecîz, s. 209; Dr. Tayyar Altıkulaç, Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57-58.

(فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَٓائِفَ وَاَغْرَقْنَا الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرٖينَ (٧٣))

73. Kavmi, Nûh'u yalanladılar. Biz, Nûh'u ve gemide onunla beraber olanları kurtardık ve onları (yeryüzünde) halifeler kıldık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanla gark ettik. Ey Resûlüm! Bak, uyarıldıkları halde, kabul etmeyenlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Kavmi, Nûh Aleyhisselâm'ı yalanlayınca, Allah'u Teâlâ tufanla hepsini gark etti. Yeryüzünde karada yaşayan insanlar, hayvanlar, ne varsa hepsi

ölmüştü. Çünkü tufanda su, dünyânın en yüksek dağından kırk arşın daha yukarıya yükselmişti. Daha sonra insanlar, Nûh Aleyhisselâm'a îman edip gemiye binenlerden dünyâ yüzüne yayıldı. Allah'u Teâlâ bu gark edilenlerin yerine bunları getirdi ve nesil tekrar onlardan çoğaldı. İşte bu âyette geçen halifeler kıldık, ifadesi bu anlamdadır. Yine karada yaşayan hayvanlar da, Nûh Aleyhisselâm'ın gemiye aldığı hayvanlardan çoğalmıştır.

Nûh Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِه۪ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَٓاؤُ۫هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِه۪ مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِ الْمُعْتَد۪ينَ (٧٤)

74. Biz, Nûhtan sonra gelen kavimlere de Peygamberler gönderdik, onlara apaçık mûcizeler ile geldiler. Kavimleri, evvelce yalanladıkları şeye yine îman etmediler. İşte Biz, haddi aşanların kalplerini böylece mühürleriz.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى وَهٰرُونَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ بِاٰيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ (٧٥)

75. O Peygamberlerden sonra, Mûsâ ve Hârun'u, mûcizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelenlerine gönderdik. Fakat kibirlenerek îman etmediler. Onlar da mücrim bir topluluktu.

فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ مُب۪ينٌ (٧٦) قَالَ مُوسٰٓى اَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَكُمْۜ اَسِحْرٌ هٰذَاۜ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ (٧٧)

76-77. Mûsâ onlara, Bizim tarafımızdan mûcizeler ile geldiği zaman, "Şüphesiz bu, âşikâr sihirden başka bir şey değildir" dediler.* Mûsâ da onlara: "Size mûcize gelince, böyle mi diyorsunuz? Bu sihir midir? Halbuki sihirbazlar, aslâ kurtuluşa eremezler" dedi.

قَالُوا اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَٓاءُ فِي الْاَرْضِۜ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِن۪ينَ (٧٨)

78. Firavun ile onun ileri gelenleri, Mûsâ'ya dediler ki: "Bizi babalarımızın dîninden döndürmek ve yeryüzünde büyüklüğü kendine ve kardeşine mahsus kılmak için mi bize geldin? Biz ikinize de îman etmeyiz!"

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُون۪ي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَل۪يمٍ (٧٩) فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسٰٓى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ (٨٠)

فَلَمَّٓا اَلْقَوْا قَالَ مُوسٰى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُۜ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهُۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ (٨١) وَيُحِقُّ اللّٰهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ۟ (٨٢)

79-82. Firavun: ″Bana her bilgin sihirbazı getirin″ dedi.* Sihirbazlar geldiği vakit, Mûsâ onlara: ″Atmak istediğiniz şeyleri siz atın″ dedi.* Sihirbazlar (iplerini) attıkları vakit, Mûsâ onlara dedi ki: Bu sizin yaptığınız sihirdir. Allah’u Teâlâ onları iptal edecektir. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, fesat çıkaranların işini düzeltmez.* Mücrimler istemese de Allah’u Teâlâ, kelimeleriyle (emir ve hükümleriyle) hakkı ispat eder.″

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm Firavun’a ilk olarak Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: ″Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz″ dedi. Firavun’un adamları da: ″Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın″ dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm’ın ve tâbiasının üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. Tâbiası, Mûsâ Aleyhisselâm’a yalvardılar. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak″ deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ, yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanların hepsini yuttu.

Bu husus Sûre-i A’râf, Âyet 117-119’da da şöyle geçmektedir:

Biz, ″Mûsâ’ya âsânı bırak″ diye vahyettik. Bıraktı, âsâ da hemen onların bütün uydurduklarını yutuverdi.* Böylece hak ortaya çıktı ve onların yaptıkları yok olup gitti.* Artık orada sihirbazlar mağlup ve Firavun ile kavmi zelil oldular.

فَمَٓا اٰمَنَ لِمُوسٰٓى اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلٰى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهِمْ اَنْ يَفْتِنَهُمْۜ وَاِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْاَرْضِۚ وَاِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ (٨٣)

83. Mûsâ’ya, kavminden sâdece az bir topluluk îman etti. Onlar da, Firavun ve onun ileri gelenlerinin, kendilerine azap etmelerinden korkmakta idiler. Çünkü Firavun, Mısır’da kibirli, kuvvetli ve şüphesiz haddi aşmış bir kimse idi.

وَقَالَ مُوسٰى يَا قَوْمِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ (٨٤) فَقَالُوا عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَاۚ رَبَّنَا (

( )لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَۙ (٨٥) وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٨٦

84-86. Mûsâ, (Mü'minlerin bu korkularını görünce): ″Ey kavmim! Siz gerçekten Allah'a îman ettiyseniz ve O'nun birliğine ihlas ile teslim olmuş Müslümanlarsanız, artık O'na tevekkül edin!″ dedi.* Onlar da dediler ki: ″Allah'a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! Zâlimleri üzerimize musallat etme* ve rahmetinle bizi kâfirler topluluğundan kurtar.″

(وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰى وَاَخ۪يهِ اَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ (٨٧)

87. Biz, Mûsâ'ya ve kardeşi Hârun'a: ″Kavminiz için Mısır'da evler yapın ve evlerinizi mescit edinin ve (düşmanın musallat olmasından emin olmak için, o evlerde) namazlarınızı kılın, Yâ Mûsâ! Mü'minleri (yardım ve Cennet ile) müjdele″ diye vahyettik.

İzah: İsrailoğullarına namazlarını sâdece mâbetlerinde kılmaları emredilmişti. Firavun, onların mâbetlerini yıkıp onları namaz kılmaktan menetti. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ onlara, Firavun'un musallat olmasından emin olmaları için, evlerini namazgâh edinip oralarda namaz kılmalarını emretti.

Mûsâ Aleyhisselâm'da olduğu gibi, bütün Peygamberlere namazlarını sâdece mescitlerde kılmaları emredilmişti. İşte bizim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlerden üstün olan özelliklerinden biri de, kendisine yeryüzünün mescit kılınmasıdır. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti, namaz vakti girdiğinde namazını dilediği yerde kılabilir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisinden önce hiçbir Peygambere verilmeyen ve sâdece kendisine verilen özellikleri sayarken bunlardan birinin de bir Hadis-i Şerif'inde şu olduğunu beyan etmiştir:

(وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ... (خ م عن جابر

″Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı. Ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın…″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim Mesâcid 1.

(وَقَالَ مُوسٰى رَبَّنَٓا اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَاَهُ زِينَةً وَاَمْوَالًا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۙ رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَۚ رَبَّنَا
اطْمِسْ عَلٰٓى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَل۪يمَ (٨٨))

88. Mûsâ dedi ki: ″Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, Firavun’a ve onun ileri gelenlerine dünyâ hayatında ziynet ve mallar verdin. Ey Rabbimiz! Senin yolundan saptırsınlar diye mi verdin? Ey Rabbimiz! Onların mallarını mahvet ve kalplerini şiddetle mühürle ki, elim azâbı görünceye kadar îman etmesinler!″

İzah: Burada açık bir şekilde Mûsâ Aleyhisselâm, Firavun ve adamlarına bedduâ etmiştir. Nitekim daha evvel Nûh Aleyhisselâm da kavmini dokuz yüz elli yıl îmana dâvet etmiş ve her defasında kavmi tarafından büyük hakaretlere uğramıştı. En sonunda Nûh Aleyhisselâm, kavminin îmana gelmelerine dair ümidi kalmadığında, helâk olmaları için bedduâ etmiştir. Bu husus Sûre-i Nûh, Âyet 26-28’de şöyle geçmektedir:

Nûh dedi ki: ″Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü’min olarak evime girenleri, bütün Mü’min erkekleri ve Mü’min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır.″

Bu sebeple dînimizde Müslümanlara zulmeden kâfirlere bedduâ etmek haktır. Nitekim Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in müşrik beylerinden bâzılarına bedduâ ettiğine dair şu hâdiseyi anlatır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir keresinde Kâbe’nin yanında namaz kılıyordu. Ebû Cehil ile bâzı arkadaşları da oturuyor-lardı. Derken biri diğerlerine falancalarda yeni boğazlanan devenin döl eşini hanginiz muhteviyâtı ile beraber getirip secdeye vardığında Muhammed’in sırtına koyar, dedi. Oradakilerin en şâkisi koşarak getirdi ve bekledi. Tâ ki Resûlü Ekrem secdeye varınca, iki omuzu arasına mübârek sırtının üzerine koydu. Ben ise hiçbir işe yaramayarak bel bel bakıyordum. Ah ne olurdu o zaman elimde kuvvet olaydı. İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu der ki:

- Herifler gülmek ve eğlenmek için bu işi birbirlerine isnat etmeye başladılar. Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem secdeden başını kaldıramıyordu. Nihâyet kızı Hz. Fâtıma gelip onu sırtından attı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

başını kaldırdı. Namazı tamamladıktan sonra da üç kere:

اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَشَقَّ عَلَيْهِمْ إِذْ دَعَا عَلَيْهِمْ قَالَ وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الدَّعْوَةَ فِي ذَلِكَ الْبَلَدِ مُسْتَجَابَةٌ ثُمَّ سَمَّى اللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِأَبِي جَهْلٍ وَعَلَيْكَ بِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَأُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ وَعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ وَعَدَّ السَّابِعَ فَلَمْ يَحْفَظْ قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِينَ عَدَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرْعَى فِي الْقَلِيبِ قَلِيبِ بَدْرٍ (خ عن ابن مسعود)

″Yâ Rabbi! Kureyş'i Sana havale ederim″ diye buyurdu ve bunu üç kere tekrar etti. Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhlerinde böyle duâ buyurması onlara pek ağır geldi. Zîrâ o makamda duânın kabul olacağını biliyorlardı. Ondan sonra Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem birer birer isim sayarak:

″Yâ Rabbi! Ebû Cehil'i Sana havale ederim. Utbe b. Rebia'yı, Şeybe b. Rebia'yı, Velid b. Utbey'i, Umeyye b. Halef'i, Utbe b. Ebî Muayt'ı sana havale ederim″ buyurdu. Yedinciyi de saydı ise de ismini râvi unut-muştur. İbn-i Me'sud Radiyallâhu anhu der ki: ″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu saydıklarının ekserisini Bedir çukurunda serilmiş gördüm.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrîd-i Sarîh, Hadis No: 177.

(قَالَ قَدْ اُجٖيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقٖيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبٖيلَ الَّذٖينَ لَا يَعْلَمُونَ (٨٩)

89. Allah'u Teâlâ, Mûsâ ve Hârun'a buyurdu ki: ″İkinizin duâsı da kabul edildi. Siz, yine istikâmette devam edin. Câhillerin tuttuğu yola gitmeyin.″

İzah: Ebû Sâlih, Ebu'l-Âliye ve İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre; Allah'u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Firavun ve adamlarının helâk olmaları için yapmış oldukları bu bedduâsını kabul buyurmuştur. Kardeşi Hârun Aleyhisselâm da bu duâya âmin! demiştir. İşte bundan dolayı, Âyet-i Kerîme'de: Allah'u Teâlâ, Mûsâ ve Hârun'a buyurdu ki: ″İkinizin duâsı da kabul edildi…″ diye buyrulmuştur.

(وَجَاوَزْنَا بِبَنٖيۤ اِسْرَۤا ئٖيلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًاۜ حَتّٰۤى اِذَۤا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُۙ قَالَ اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَۤا اِلٰهَ اِلَّا الَّذٖۤي اٰمَنَتْ بِهٖ بَنُۤوا اِسْرَۤا ئٖيلَ وَاَنَا۬ مِنَ الْمُسْلِمٖينَ (٩٠) اٰۤلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدٖينَ (٩١) فَالْيَوْمَ نُنَجّٖيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةًۜ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ۟ (٩٢)

90-92. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Firavun ve askerleri de azgınlıkla, düşmanlıkla onları tâkip ettiler. Tâ ki Firavun gark olacağını anladı ve

″İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim. Ben de Müslümanlardanım″ dedi.* Ona: ″Şimdi mi? Halbuki evvelce isyan ettin ve fesat çıkaranlardan idin″ denildi.* Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun. Şüphesiz ki, insanların birçoğu bizim âyetlerimizden elbette gâfildirler.

İzah: Firavun’un helâk olması ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا أَغْرَقَ اللّٰهُ فِرْعَوْنَ قَالَ {آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ} فَقَالَ جِبْرِيلُ يَا مُحَمَّدُ فَلَوْ رَأَيْتَنِي وَأَنَا آخُذُ مِنْ حَالِ الْبَحْرِ فَأَدُسُّهُ فِي فِيهِ مَخَافَةَ أَنْ تُدْرِكَهُ الرَّحْمَةُ

((ت عن ابن عباس

Allah’u Teâlâ, Firavun’u suya gark ettiği vakit o: ″İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim ve ben, Müslümanlardanım″ dedi. Cebrâil dedi ki: ″Yâ Muhammed! Rahmetin ona ulaşmasından korkarak, denizin çamurlarından alıp onun ağzını tıkarken beni görecektin!″[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 136 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun″ diye buyrulmaktadır.

İngilizler, Firavun’un cesedini Kızıldeniz’de aradılar. Üç bin yıldan fazla kalmış olan Firavun’un cesedinin hâlâ sağlam olduğunu gördüler. Bu ceset İngiltere bulunan bir müzede sergilenmektedir.

Allah’u Teâlâ, Firavun’un cesedini üç bin yıldan fazla denizin altında korumuş ve kullara ibret olması için, onu ne balıklara yedirmiş ne de çürütmüştür. Bu ibretlik hâdise, Allah’ın dilemesiyle, kâfirlerin eliyle ortaya çıkarılmış, onlar tarafından da korunmakta ve sergilenmektedir. İşte bu da Kur’ân-ı Kerîm’deki mûcizelerden biridir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 11.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَاءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتّٰى جَاءَهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ رَبَّكَ)
يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (٩٣)

93. Yemin olsun ki, İsrailoğullarını (düşmanlarından kurtardıktan sonra) güzel bir yerde yerleştirdik. Onlara temiz rızıklar verdik. Onlar, kendilerine ilim (Tevrat) gelinceye kadar aralarında (dîni işlerinden dolayı) ihtilaf etmediler. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer günü ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı aralarında hükmünü verecektir.

İzah: İsrailoğullarının yerleştirildiği güzel yerden maksat, Mısır veya Şam diyârıdır.

İsrailoğulları, kendilerine kitap indirilmeden önce dinleri hususunda ihtilafa düşmüş değillerdi. Bilakis onlar Peygamberlerinin kendilerine tebliğ ettiği ve kendisiyle hidâyete yönlendirdiği şey hususunda ayrılığa düşmüş olmayıp müttefik idiler. Her ne zaman ki onlara Tevrat indi, hemen onda ihtilafa düştüler ve fırkalara ayrıldılar. Daha sonra hak yolundan uzaklaştılar ve o kitabı da tahrif ettiler. Özellikle de Peygamberlerin en mükemmeli olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem geldiğinde hasetlerinden ihtilafa düştüler ve Tevrat'ta geçen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üstün vasıflarını ve sıfatlarını değiştirdiler. Böylece onlardan çok azı hâriç, büyük bir kısmı îman etmedi. Âyette de geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, mahşer gününde onlar hakkında hükmünü verecek, mükâfatlandırmak veya cezâlandırmak sûretiyle hakkı bâtıldan ayıracaktır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da da şöyle buyurmaktadır:

″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتْ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتْ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك)

″Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in

canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.″ ″Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif’ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm’dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm’ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in sonunda geçen ″el-Cemaat ″ ifadesine, ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır″ diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif’in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي
″Mâ ene aleyhi ve ashâbî″ diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, Îman 18).

[2] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

فَاِنْ كُنْتَ فٖي شَكٍّ مِمَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ فَسْـَٔلِ الَّذٖينَ يَقْرَؤُ۫نَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَۚ لَقَدْ جَٓاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرٖينَۙ (٩٤) وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرٖينَ (٩٥)

94-95. Ey Resûlüm! Sana indirdiğimiz bu kıssalarda, şüphe ediyorsan, senden

evvel kitabı (Tevrat’ı) okuyanlara sor. Yemin olsun ki, Rabbinden sana gelen bu kıssalar doğrudur. Bunlarda aslâ şüphe edenlerden olma!* Ve sakın Allah’ın âyetlerini yalanlayanlardan olma! Yoksa hüsrâna düşenlerden olursun.

İzah: Katâde’den nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Yûnus, Âyet 94 indikten hemen sonra:

(لَا أَشُكُّ وَلَا أَسْأَلُ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة

″Şüphe etmiyorum ve sormuyorum″[1] diye buyurmuştur.

İmam Taberî, bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmektedir: Aslında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisinin Peygamber olduğu ve kendisine Allah tarafından indirilen vahiy hususunda aslâ şüphe etmemektedir. Bu ifadenin böyle kullanılması, Arapça’nın bir özelliğinden kaynaklanmaktadır. Buna misal olmak üzere şunu söylemek mümkündür. Meselâ: Bir kişi; oğlundan bir işi kesinlikle yapmamasını isterse ona şöyle derdi: ″Eğer sen benim oğlum isen, şu işi kesinlikle yapmayacaksın.″ Bu ifade de baba, çocuğunun gerçek çocuğu olup olmadığı hususunda şüphe etmiş değildir. Bu, ifadenin özel bir şeklidir ve te’kid ifade eder ve ″Şu işi kesinlikle yapmayacaksın″ demektir. Bu Âyet-i Kerîme’deki ifade, böyle bir ifadedir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 202.

(اِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَۙ (٩٦) وَلَوْ جَٓاءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلٖيمَ (٩٧
فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَٓا اٖيمَانُهَٓا اِلَّا قَوْمَ يُونُسَۜ لَمَّٓا اٰمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حٖينٍ (٩٨))

96-98. Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus’un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık.

İzah: Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, ″Sen bizi kandırıyorsun″ dediler. Allah’u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm’a: ″Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara

belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör″ dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediyse de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm, onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah’u Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm’ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: ″Yunus’u bulun, ona îman edelim″ dedi. Fakat Allah’ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: ″Yunus gitmiş, yok″ dediler. Bunun üzerine Kral: ″Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim″ dedi. Adamlarının da tamamının, Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: ″Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus’un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağırttırmak geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus’un yaptığı duâ gibi kabul et″ dedi. Kral’ın bu duâsı, Allah’u Teâlâ’nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı. Daha sonra o kavim, Yunus Aleyhisselâm’a tâbi olarak îman etttiler.

Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin tevbesinin Aşûre Günü kabul edilmesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

يَوْمُ عَاشُورَاءَ أُهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْم عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللّٰهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِى يَوْمِ عَاشُورَاءَ تَابَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وُلِدَ اِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب عن سعيد بن أبي راشد)

″Aşûre Günü Nûh’un gemisi Cudi Dağı’na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah’a şükür için oruçlu idiler. Allah’u Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah’u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm’ın tevbesini ve Yunus’un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu. ″[1]

Bu Hadis-i Şerif’te de geçtiği gibi bunlara benzer birçok önemli hâdiseler Aşûre günü vukû bulmuştur.

Yunus Aleyhisselâm’ın kavmi, rivâyete göre, Musul Bölgesi’nde yaşayan

Ninovalılar denilen topluluktur.[2]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5407.

[2] Yunus Aleyhisselâm’ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88 ve izahına bakınız.

(وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِي الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَم۪يعًاۜ اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِن۪ينَ (٩٩)وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذ۪ينَ لَا يَعْقِلُونَ (١٠٠) قُلِ انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَمَا تُغْنِي الْاٰيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠١) فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ اِلَّا مِثْلَ اَيَّامِ الَّذ۪ينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْۜ قُلْ فَانْتَظِرُوا اِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِر۪ينَ (١٠٢) ثُمَّ نُنَجّ۪ي رُسُلَنَا وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كَذٰلِكَۚ حَقًّا عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِن۪ينَ (١٠٣))

99-103. Ey Resûlüm! Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi îman ederdi. Allah’u Teâlâ istemese de, sen insanları Mü’min olmaları için zorlar mısın?* Allah’ın izni olmadıkça, hiçbir kimsenin îman etmesi mümkün değildir. Allah’u Teâlâ, azâbı âyetlerini ve delillerini düşünüp akletmeyenlere gönderir.* Ey Resûlüm! (Müşriklere) de ki: ″Göklerde ve yerde olanlara bakın da ibret alın! ″ Fakat îman etmeyen bir kavme, deliller ve uyarılar fayda vermez.* Onlar, ancak kendilerinden önce gelip geçmiş olanların günleri gibi, azap dolu bir gün bekliyorlar. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″(Âkıbetinizi) bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.″* Sonra (kâfirlere azap inince), Resullerimizi ve onlara îman edenleri kurtarırız. Böylece Mü’minleri kurtarmak üzerimize hak oldu.

İzah: Eğer Allah’u Teâlâ dilemiş olsaydı yeryüzündeki bütün insanlar, ister istemez îman etmiş olurlardı. Fakat hikmetinin gereği; herkesi îman edip etmemekte, kendi irâdesiyle baş başa bırakmıştır. Bu sebeple Resûlüne: ″O halde sen onları zorla îman ettiremezsin. Senin vazifen sâdece tebliğ etmektir″ diye buyurmuştur.

Yine âyette geçen ve kelime olarak ″Pislik, murdarlık″ anlamına gelen ″Rics″ ifadesi, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan, buradaki kastın; ″Allah’ın azâbı olduğu″ beyan edildiği için, bu ifadeye, ″Azap″ diye mânâ verilmiştir.

(قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ ف۪ي شَكٍّ مِنْ د۪ين۪ي فَلَٓا اَعْبُدُ الَّذ۪ينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذ۪ي يَتَوَفّٰيكُمْۚ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَۙ (١٠٤) وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ لِلدّ۪ينِ حَن۪يفاًۚ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ (١٠٥) وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَۚ فَاِنْ فَعَلْتَ فَاِنَّكَ اِذًا مِنَ الظَّالِم۪ينَ (١٠٦))

104-106. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey insanlar! Benim dînim hakkında şüphe ediyorsanız, bilin ki Allah'ı bırakıp da sizin ibâdet ettiğiniz şeylere ibâdet etmem. Lâkin sizi öldürecek olan Allah'a ibâdet ederim. Ben, Mü'minlerden olmakla emrolundum.* Ve yüzünü İslâmiyet'te sabit olarak dîne çevir, müşriklerden olma! diye emrolundum.* Ve Allah'ı bırakıp da, sana faydası ve zararı olmayan şeylere ibâdet etme. Eğer böyle yaparsan, şüphesiz ki sen zâlimlerden olursun! diye emrolundum.″

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şahsında bütün kullarına seslenerek, müşriklerin putları kendilerine ilah edinerek onlara ibâdet ettikleri gibi, putlara tapmamalarını emretmiştir. Hâşâ! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in puta tapma gibi bir hâli olamaz.

(وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَۚ وَاِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَٓادَّ لِفَضْلِهٖۜ يُصٖيبُ بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖۜ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ (١٠٧)

107. Ey Resûlüm! Eğer Allah'u Teâlâ sana bir zarar dokundurursa, O'ndan başka bunu defedecek yoktur ve eğer senin için bir hayır dilerse, O'nun lütfunu engelleyecek de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine nasip eder. O, çok bağışlayandır ve çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, zararın ve hayrın ancak Allah katından olduğu, hiçbir hususta putların O'na ortak olamayacağı ve ibâdet edilmeye sâdece Allah'u Teâlâ'nın lâyık olduğu beyan edilmiştir.

Allah'u Teâlâ'dan hayır istenmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اطْلُبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ كُلَّهُ وَتَعَرَّضُوا لِنَفَحَاتِ رَحْمَةِ اللّٰهِ فَإِنَّ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ نَفَحَاتٍ مِنْ رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَسْتُرَ عَوْرَاتِكُمْ وَيُؤَمِّنَ رَوْعَاتِكُمْ (هب عن أنس بن مالك)

″Bütün ömrünüz boyunca hayır isteyin. Allah'ın rahmetinin esintilerine göğsünüzü açın. Şüphesiz ki, Allah'ın rahmetinin esintileri vardır. Kullarından dilediğine onu isâbet ettirir. Ayıplarınızı örtmesini ve korkularınızdan emin kılmasını da Allah'u Teâlâ'dan isteyin.″[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1132.

(قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدٖي لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا

( )اَنَاْ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍۜ (١٠٨

108. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey insanlar! Muhakkak ki, Rabbinizden size hak (Kur’ân ve Peygamber) geldi. Artık her kim hidâyeti kabul ederse, şüphesiz ki kendisi için hidâyete ermiş olur. Her kim de dalâlete düşerse, şüphesiz ki kendi aleyhine dalâlete düşmüş olur. Ben sizin üzerinize vekil değilim (sâdece tebliğ ile görevliyim).″

( )وَاتَّبِعْ مَا يُوحٰى اِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمٖينَ (١٠٩)

109. Ey Resûlüm! Sana nâzil olan vahye tâbi ol ve Allah’ın hükmü gelinceye kadar sabret. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’ın hükmü gelinceye kadar sabret″ diye buyurmaktadır. Bu hüküm Bedir Savaşı’nda vukû bulmuştur. Bedir Savaşı hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 123’ye bakınız.

11-HÛD SÛRESİ

Bu sûre 123 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hûd Aleyhisselâm'ın hayatına dair bilgiler içerdiği için, ″Hûd Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو بَكْر رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ شِبْتَ قالَ شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلاَتُ، وَعَمّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرتْ (ت عن ابن عباس)

Hz. Ebû Bekir: ″Yâ Resûlallah! Saçların ağardı″ deyince, buyurdu ki: ″Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı.″[1]

Yine bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اقْرَءُوا سُورَةَ هُودٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ (درعن كعب)

″Cuma günü, Hûd Sûresi'ni okuyun.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

[2] Sünen-i Dârimî, Fedâil'ul-Kur'ân 17.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓرٰ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكٖيمٍ خَبٖيرٍۙ (١) اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنَّنٖي لَكُمْ مِنْهُ نَذٖيرٌ وَبَشٖيرٌۙ (٢))

1-2. Elif, Lâm, Râ. Bu (Kur'ân), âyetleri sağlam kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından hükümleri genişçe açıklanmış bir kitaptır.* Tâ ki Allah'tan başkasına ibâdet etmeyesiniz. Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz ben, O'nun tarafından size bir uyarıcıyım ve müjdeleyiciyim.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Kur'ân âyetlerinin sağlam kılındığından

bahsedilmektedir. Bu ifade, Kurân âyetleri bâtıla karşı sağlam kılınmış, sonra onlarla haram ve helâl açıklanmıştır, anlamına gelir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz ben, O'nun tarafından size bir uyarıcıyım ve müjdeleyiciyim″ diye buyrulmaktadır. Yani sizleri, Allah'a isyan ettiğiniz takdirde Cehennem ile cezâlandıracağı gerçeğiyle uyarırım. Yine ben sizler için bir müjdeleyiciyim. Allah'a itaat ettiğiniz takdirde onun sevâbını kazanarak Cennete gireceğinizi müjdelerim, demektir.

وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُۜ وَاِنْ (تَوَلَّوْا فَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَب۪يرٍ (٣) اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (٤)

3-4. Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O'na tevbe edin ki, sizi ömrünüzün sonuna kadar güzelce yaşatsın ve her hayır işleyenin mükâfatını (dünyâda ve âhirette) versin. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer (îmandan) yüz çevirirseniz, şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.* Dönüşünüz Allah'adır. O, her şeye kâdirdir.″

İzah: Hz. Âişe'den nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem istiğfarda bulunarak şöyle duâ ederdi:

(اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا (ه عن عائشة

″Allah'ım! Beni o kimselerden eyle ki, onlar güzel ameller işledikleri zaman müjdelenirler ve hatâ işledikleri zaman da istiğfar ederler.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللّٰهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ.)م حم عن ابن عمر

″Ey insanlar! Allah'a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah'a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum.″[2]

Allah'u Teâlâ, îman edip amel-i sâlih işleyenlere, hem dünyâda, hem de âhirette nîmetler vereceğini vaad etmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَفَظَ سُنَّتِى اَكْرَمَهُ اللّٰهُ بِاَرْبَعِ خِصَالٍ اَلْمُحَبَّةُ فِى قُلُوبِ الْبَرَرَةِ وَالْهَيْبَةُ فِى قُلُوبِ الْفَجَرَةِ وَالسَّعَةُ فِى

الرِّزْقِ وَالثِّقَةَ فِى الدِّينِ.

″Her kim sünnetimi muhafaza ederse, Allah’u Teâlâ ona dört büyük haslet verir. Mü’minlerin kalbine sevgisini koyar. Fâcirlerin kalbine heybetini koyar. Rızkına bolluk verir. Dîninde inancı kuvvetli olur.″[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 57.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[3] Mecmâ’ul-Âdâb, s. 66.

(اَلَٓا اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُۜ اَلَا حٖينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْۙ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۚ اِنَّهُ عَلٖيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٥))

5. Haberiniz olsun ki onlar, kalplerini haktan döndürürler ve kalplerinde gizlediklerini O’ndan saklamak isterler. Haberiniz olsun ki onlar, örtülerine büründükleri vakitte bile, gizledikleri ve açıkladıkları şeylerin hepsini Allah’u Teâlâ bilir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: Rivâyete göre bu Âyet-i Kerîme, Ahnes b. Şurayk hakkında nâzil olmuştur. O tatlı sözlü, hoş görkemli bir kişiydi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hoşuna gidecek sözleri söyler, fakat kalbinde bunun aksini düşünürdü.

Bu Âyet-i Kerîme genel olarak; münâfıkların ve müşriklerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e olan düşmanlıkları ve kalplerinde gizledikleri hususları beyan etmektedir.

(وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَاۜ كُلٌّ فٖي كِتَابٍ مُبٖينٍ (٦))

6. Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın. Allah’u Teâlâ, onların (hayat ve ölüm hâlindeki) duracakları ve emânet olarak bırakılacakları yeri bilir. Bunların hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kayıtlıdır.

İzah: Levh-i Mahfuz hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 39’da da şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i

Mahfuz) O’nun katındadır.″

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın″ diye geçen kısımla ilgili olarak Zeyd b. Eşlem Radiyallâhu anhu, şu olayı nakleder:

Eş’arî kabilesinden olan Ebû Mûsâ, Ebû Mâlik ve Ebû Âmir kendi kabilelerinden bir grup ile birlikte hicret edip, Efendimizin huzuruna geldiklerinde azıkları tükenmişti. Aralarından birisini azık istemek üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gönderdiler. Bu kişi Efendimizin kapısına ulaştığında: ″Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın…″ diye devam eden Sûre-i Hûd, Âyet 6’yı okuduğunu işitti. Bunun üzerine o adam: ″Eş’arîler, Allah yanında diğer canlılardan daha değersiz değildi ″ diyerek geri döndü ve Efendimizin huzuruna girmedi. Arkadaşlarına da: ″Müjdeler olsun sizlere ki, sizin imdadınıza yetişildi″ dedi. Onlar da bu adamın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile konuştuğunu ve Efendimizin ona söz verdiğini zannediyorlardı. Bu halde bulundukları sırada, içi ekmek ve et dolu bir kabı, iki kişinin taşıyarak getirdiğini gördüler. Diledikleri kadar o kaptan yediler, daha sonra biri diğerine: ″Keşke biz bu yiyeceği, o da ihtiyacını gidersin diye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geri göndersek″ dedi ve bu iki adama şöyle dediler: ″Haydi bu yemeği Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geri götürün. Çünkü bizler bundan ihtiyacımızı karşıladık.″

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve ″Yâ Resûlallah! Bize göndermiş olduğun o yiyecekten daha bol ve daha lezzetlisini görmedik″ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

مَا أَرْسَلْت إِلَيْكُمْ طَعَامًا فَأَخْبَرُوهُ أَنَّهُمْ أَرْسَلُوا صَاحِبهمْ فَسَأَلَهُ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ مَا صَنَعَ وَمَا قَالَ لَهُمْ فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ شَيْء رَزَقَكُمُوهُ اللّٰه (الترمذي الحكيم في نوادر الأصول عن زيد بن اسلم)

″Ben size yiyecek bir şey göndermedim ki″ dedi. Ona kendi arkadaşlarını gönderdiklerini bildirince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona durumu sordu. Bu kişi de yaptığını ve arkadaşlarına söylediklerini bildirince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu Allah’u Teâlâ’nın size rızık olarak verdiği bir yiyecektir″ buyurdu.[1]

Her canlının rızkını Allah’u Teâlâ verdiğinden dolayı bir kulun, ″Nasıl olsa

rızkım gelir, beni bulur″ diyerek boş boş beklememesi gerekir. Kul elinden geleni yapmak zorundadır. Allah’u Teâlâ’nın da takdiri ne ise, o rızıkta gelir kendini bulur. O kulun ilim ve makam sahibi olması ya da câhil olması Allah’u Teâlâ’nın vereceği rızkı etkilemez. Nice ilim sahibi olan kişiler vardır ki, maddi durumları zayıftır, nice câhil gibi gözüken kişiler de vardır ki, maddi durumları çok iyidir. Allah’ın takdiri neyse o olur. Her şey O’nun dilemesiyledir. Dilediğinin rızkını artırır, dilediğinin de rızkını azaltır.[2] Allah’u Teâlâ rızkı dilediğine, ilmi de çalışana verir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 9, s. 7.

[2] Bakınız: Sûre-i İsrâ, Âyet 30, Sûre-i Sebe, Âyet 36.

وَهُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَٓاءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ وَلَئِنْ (
قُلْتَ اِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوٓا اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ (٧)

7. O, Arş’ı su üzerinde iken, hanginizin daha güzel amel işleyeceği hususunda sizi imtihan için gökleri ve yeri altı günde yarattı. Ey Resûlüm! Sen onlara: ″Öldükten sonra şüphesiz ki dirileceksiniz″ desen, kâfirler: ″Bu söz, sihirden başka bir şey değildir″ derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İmran b. Husayn Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ قَالُوا بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ قَالُوا قَبِلْنَا جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الْأَمْرِ مَا كَانَ قَالَ كَانَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ ... (خ عن عمران)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında idim. Yanına Temimoğullarından bir topluluk geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara:

- Ey Temimoğulları! Müjdeyi kabul edin, buyurdu. Onlar da:

- Madem bize müjde verdin. Haydi bize ihsanda bulun, dediler ve bunu iki defa tekrarladılar. Bu sefer Yemen halkından birtakım kimseler girdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara:

- Ey Yemen halkı! Madem Temimoğulları onu kabul etmediler. O halde sizler müjdeyi kabul edin, diye buyurdu. Onlar da:

- Kabul ettik. Biz dinde bilgi sahibi olmak için geldik ve sana bu işin önceki hâlini sormaya geldik, dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Her şeyden önce Allah'u Teâlâ vardı, O'ndan başka hiçbir şey yoktu. Arş'ı da su üzerinde idi. Daha sonra gökleri ve yeri yarattı ve Levh-i Mahfuz'da her şeyi yazdı…[1]

Ebû Rezzin Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَيْنَ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقَهُ. قَالَ: كَانَ فِي عَمَاءٍ، مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الْمَاءِ (ت عن ابى رزين)

Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Rabbimiz mahlûkatını yaratmadan evvel nerede idi?" Buyurdu ki: "O, kendisiyle beraber hiçbir şey bulunmaz bir haldeydi. Ne altında hava bulunuyordu ne de üstünde! Ve Arş'ını su üzerinde yarattı."[2]

Allah'u Teâlâ'nın, gökleri ve yeri altı günde yaratıldığına dair de geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhâri, Bed'ul-Halk 1, Tevhid 22.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 12.

(وَلَئِنْ اَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِلٰى اُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۜ اَلَا يَوْمَ يَأْت۪يهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٨﴾)

8. Yemin olsun ki, eğer onlardan azâbı sayılı bir müddete kadar ertelesek, o zaman da elbette (alay ederek), "Bu azâbı bizden meneden nedir?" derler. Bu azap geldiği zaman, kendilerinden çevrilecek değildir. O alay ettikleri azap, kendilerini kuşatmış olacaktır.

(وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾)

9. Yemin olsun ki, insana tarafımızdan bir nîmet tattırır, sonra da onu kendisinden geri alırsak, şüphesiz ki o, ümitsizliğe düşer ve nankör olur.

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪يۜ اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌۙ (١٠) اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ (١١)

10-11. Yemin olsun ki, insana uğradığı bir musîbetten sonra bir nîmet tattırırsak, ″Musîbetler benden gitti″ der. Şüphesiz ki o, (şükretmeyerek) ferahlanır ve gururlanır.* Ancak sabredenler ve sâlih amellerde bulunanlar böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Mü’minin, başına gelen musîbetler karşısında hâlinin nasıl olduğu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle ifade edilmiştir:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

″Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ (خ عن ابى هريرة)

″Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüzün gelmez ki, Allah’u Teâlâ onlarla, hatâlarından bağışlamış olmasın.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

[2] Sahih-i Buhârî Merdâ 1. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ وَضَٓائِقٌ بِه۪ صَدْرُكَ اَنْ يَقُولُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ مَلَكٌۜ اِنَّمَٓا اَنْتَ نَذ۪يرٌۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَك۪يلٌۜ (١٢)

12. Ey Habîbim! Kâfirlerin, ″Ona bir hazine indirilseydi veya berâberinde bir melek gelseydi ya!″ diye söylemelerinden sıkılıp, sana nâzil olan vahiylerin bir kısmını tebliğden geri durma. Zîrâ sen, ancak uyarmakla görevlisin. Allah’u Teâlâ, her şey üzerine vekildir (O’na tevekkül et).

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'u Teâlâ, her şey üzerine vekildir″ diye geçen ifade, her şeyi sevk ve idâre eden Allah'tır, anlamındadır.

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۜ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهٖ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (١٣) فَاِلَّمْ يَسْتَجٖيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّمَٓا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٤)

13-14. Yoksa o kâfirler, ″Kur'ân'ı, kendisi uydurdu mu?″ diyorlar. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer sözünüzde doğru iseniz, siz de onun gibi uydurma on sûre getirin ve bunun için Allah'tan başka gücünüzün yettiği herkesi de yardımınıza çağırın.″* Ey kâfirler! Yardım etmeleri için çağırdıklarınız size icâbet etmezlerse, bilin ki bu Kur'ân, ancak Allah'ın ilmi ile nâzil olmuştur. O'ndan başka ilah yoktur. Artık Müslüman oluyor musunuz?

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hak Peygamber olduğuna delil olarak, insanları âciz bırakan bu Kur'ân kâfidir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaşadığı toplumun fertlerinden biridir ve okuma yazma bilmiyordu. O tarihte Araplar edebiyatın zirvesinde bulunuyorlardı. Tüm belâgat ve fesahatlarına rağmen Kur'ân ifadeleri karşısında âciz kalmışlar ve onun bir sûresinin dahi benzerini meydana getirememişlerdir. İşte bu hâliyle Kur'ân-ı Kerîm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hak Peygamber olduğuna en büyük delildir.

Allah'u Teâlâ'nın âyetlerinin benzerinin getirilemeyeceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 38'in izahına bakınız.

مَنْ كَانَ يُرٖيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزٖينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ فٖيهَا وَهُمْ فٖيهَا لَا يُبْخَسُونَ (١٥) اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُۘ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فٖيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٦)

15-16. Her kim dünyâ hayatını ve onun ziynetini isterse, onlara yaptığı amellerin karşılığını dünyâda tam olarak veririz. Onlar orada bir eksikliğe uğratılmazlar.* İşte onlara, âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Onların dünyâda yapıkları ameller âhirette boşa gitmiştir, bütün amelleri bâtıl olmuştur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu âyetler hakkında şöyle buyurmuştur:

Dünyâlık malı elde etmek için oruç tutan, namaz kılan veya gece ibâdetine kalkan kişi hakkında Allah'u Teâlâ: ″Ona dünyâlıktan istediklerini veririm, ama bu kişinin yapmış oldukları amelleri boşa gider ve âhirette zarara uğrayanlardan

olur″ diye buyurmuştur.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ يُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ يَقُولُ اللّٰهُ تَعَالَى لَهُ: أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَا رَبِّ فَيَقُولُ: فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عَلَّمْتُكَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ. فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ: كَذَبْتَ، وَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ، بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ قَارِئٌ ، فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ اذْهَبْ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ، ثُمَّ يُدْعَى صَاحِبُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللّٰهُ: عَبْدِي، أَلَمْ أُنْعِمْ عَلَيْكَ، أَلَمْ أَوْسَعْ عَلَيْكَ، فَيَقُولُ: بَلَى يَا رَبِّ، فَيَقُولُ: مَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتُكَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ كُنْتُ أَصِلُ الرَّحِمَ وَأَتَصَدَّقُ وَأَفْعَلُ وَأَفْعَلُ فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ: كَذَبْتَ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ، اذْهَبْ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ، وَيُدْعَى الْمَقْتُولُ، فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ: عَبْدِي، فِيمَ قُتِلْتَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ فِيكَ، وَفِي سَبِيلِكَ، فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ: كَذَبْتَ، وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ، بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ، اذْهَبْ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللّٰهِ تُسَعَّرُ بِهِمْ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَحَدَّثَ مُعَاوِيَةَ بِهَذَا إِلَى قَوْلِهِ {وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} (ت ك السيوطي، الدر المنثور عن ابى هريرة)

Mahşer günü, hesaba çekilmek için ilk çağrılacak kişi Kur’ân’ı ezberleyip okuyan kişidir. Allah’u Teâlâ bu kişiye: ″Peygamberime indirdiğimi sana öğretmedim mi?″ diye sorar. Bu kişi: ″Evet, öğrettin Ey Rabbim″ karşılığını verince Allah’u Teâlâ: ″Sana öğrettiğimle nasıl amel yaptın?″ diye sorar. Bu kişi: ″Yâ Rabbi! Gece gündüz onu elimden bırakmadım″ cevabını verince Allah’u Teâlâ: ″Yâlan söyledin″ buyurur. Melekler de: ″Yalan söyledin″ derler. Allah’u Teâlâ: ″ Senin için filan kişi güzel okuyor, desinler diye Kur’ân okudun ve böyle de denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur″ buyurur.

Sonra mal sâhibi çağrılır ve Allah’u Teâlâ: ″Kulum! Sana nîmetler vermedim mi? Sana bolluk vermedim mi?″ diye sorar. Bu kişi: ″Evet, Ey Rabbim″ cevabını verince Allah’u Teâlâ: ″Sana verdiğimle ne yaptın?″ diye sorar. Bu kişi: ″Ey Rabbim! Akrabamı gözetir, sadaka verir ve başka yerlere de infakta bulunurdum ″ cevabını verince, Allah’u Teâlâ: ″Yalan söyledin, sen bunları senin için cömert denilmesi için yaptın ve böylede denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur″ buyurur.

Sonra öldürülen kişi çağrılır ve Allah’u Teâlâ: ″Ey kulum! Neden öldürüldün?″ diye sorar. O kul: ″Yâ Rabbi! Senin için ve Senin yolunda öldürüldüm″ cevabını verince, Allah’u Teâlâ: ″Yalan söyledin.″ Melekler de: ″Yalan söyledin″ derler. Allah’u Teâlâ: ″Senin için, falan kişi cesurdur denilmesi için savaştın ve böyle de denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur″ buyurur.

Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Mahşer günü, Cehennem ilk olarak bu üç kişi ile tutuşturulacaktır.″ Bu hadis Hz. Muâviye’ye anlatılınca, ağlayarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem doğru söyledi deyip, ″Dünyâ hayatını ve ziynetini isteyenlere, dünyâdaki amellerinin karşılığını tam olarak veririz. Onlar orada bir eksikliğe uğratılmazlar.* İşte onlara, âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Onların dünyâdaki amelleri âhirette boşa gitti ve bütün amelleri de bâtıl oldu″ diye geçen âyetleri okudu.[2]

Yine bu konuda Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif’ nakledilmiştir:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِىُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَؤُا فَكُلٌّ حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur’ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu:

″Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur’ân’ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecri âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar.″[3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ, وَيُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ أَقْوَامٌ دِينَهُمْ بِعَرَضِ الدُّنْيَا (ت عن انس بن مالك)

″Kıyâmet kopmazdan önce gece karanlığının parçaları gibi fitneler olacak. (O vakit) kişi Mü’min olarak sabaha erer de kâfir olarak akşama kavuşur. Mü’min olarak akşama erer, kâfir olarak sabaha kavuşur. Birçok kimseler azıcık bir dünyâlık mukabilinde dinlerini satarlar.″[4]

Ameler niyete göredir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى (خ م عن عمر بن الخطاب)

″Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır.″[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 36; Kenz’ul-Ummal, Hadis

No: 7469; Sünen-i Tirmizi, Resûlullah'ın Zühdü 37; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8086.

[2] Sünen-i Tirmizî, Resûlullah'ın Zühdü 37; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 37-38.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[4] Sünen-i Tirmizi, Fiten 27.

[5] Sahih-i Buhârî, Îman 41, Nikâh 5; Sahih-i Müslim, İmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Tirmizî, Fedâil'ül–Cihat 16.

(اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّه۪ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِه۪ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةًۜ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِه۪ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُۚ فَلَا تَكُ ف۪ي مِرْيَةٍ مِنْهُ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (١٧))

17. Rabbinden apaçık bir delil üzere (Kur'ân ve mûcizelerle desteklenmiş) olan, ayrıca onu kendinden bir şâhit tâkip eden ve ondan evvel kendisine uyulan ve bir rahmet olan Mûsâ'nın kitabı (Tevrat) ile tasdik edilen zât, dünyâ hayatını tercih eden gibi midir? İşte bunlar (Müslümanlar) ona îman ederler. Resûlullah'ın aleyhindeki fırkalardan her kim onu inkâr ederse, ona vaad edilen yer Cehennemdir. Artık ondan hiç şüphen olmasın. Şüphesiz o, Rabbinden bir haktır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah (Sallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

(اَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَنَا، وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ قَالَ: عَلِيٌّ (السيوطي، الدر المنثور عن على

"Rabbinden apaçık bir delil üzere olan kişi benim, kendimden olan şâhit ise Ali'dir."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Said İbn-i Cübeyr Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَمَا مِنْ أَحَدٍ يَسْمَعُ بِي مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَلَا يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ فَلَا يُؤْمِنُ بِي إِلَّا دَخَلَ النَّارَ فَجَعَلْتُ أَقُولُ أَيْنَ مِصْدَاقُهَا فِي كِتَابِ اللّٰهِ؟ قَالَ وَقَلَّمَا سَمِعْتُ حَدِيثًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا وَجَدْتُ لَهُ تَصْدِيقًا فِي الْقُرْآنِ حَتَّى وَجَدْتُ هَذِهِ الْآيَاتِ) وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ

مَوْعِدُهُ(الْمِلَلَ كُلّهَا (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن سعيد بن جبير)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmazsa Cehenneme girecektir″[2] diye buyurdu. Kendi kendime: ″Bunun Allah'ın kitabında tasdiki neredededir?″ diye konuşmaya başladım. Said İbn-i Cübeyr Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittiğim her Hadis-i Şerif'in tasdikini muhakkak Kur'ân-ı Kerîm'de buldum. Nihâyet şu Âyet-i Kerîme'yi buldum: ″Resûlullah'ın aleyhindeki fırkalardan her kim onu inkâr ederse ona vaad edilen, Cehennemdir″[3] İşte burada kasdedilen fırkalar, İslâm hâricinde olan diğer dinlerden olanlardır.[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 42.

[2] Bu rivâyetin benzeri için bakınız: Sahih-i Müslim, Îman 70 (240).

[3] Sûre-i Hûd, Âyet 17.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 280; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 43.

(وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاؕ اُولٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلٰى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْاَشْهَادُ هٰٓؤُلَٓاءِ الَّذٖينَ كَذَبُوا عَلٰى رَبِّهِمْۚ اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمٖينَۙ (١٨) اَلَّذٖينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۜ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (١٩))

18-19. Allah'a yalan isnat ederek iftira edenden daha zâlim kim vardır? Onlar, Rablerine arz olunurlar. Şâhitler de, ″Rablerine yalan isnat edenler bunlardır″ derler. Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zâlimler üzerinedir.* O zâlimler ki, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar ve onlar âhireti de inkâr edenlerdir.

İzah: Âyette geçtiği üzere Rablerine yalan isnat eden kimseler hakkında Safvan b. Muhriz Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'ya: ″Sen, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mahşer gününde Allah'u Teâlâ'nın, kulu ile konuşması hakkında ne duydun?″ diye sorunca o, ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu dinledim″ dedi:

يُدْنَى الْمُؤْمِنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلّ حَتَّى يَضَعَ عَلَيْهِ كَنَفَهُ فَيُقَرِّرُهُ بِذُنُوبِهِ فَيَقُولَ هَلْ تَعْرِفُ فَيَقُولَ أيْ رَبِّ أَعْرِفُ قَالَ فَإِنِّي قَدْ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَإِنِّي أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى صَحِيفَةَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكُفَّارُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيُنَادَى بِهِمْ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ (م عن صفوان بن محرز)

″Mü’min, mahşer gününde Aziz ve Celil olan Rabbine yaklaştırılır. Hattâ Allah’u Teâlâ onun üzerine şefkat kanadını koyar da gizlice ona bütün günahlarını söyletir. Rabbi kuluna, ″Sen şu günahı tanıyor musun?″ diye sorar, o da: ″Ey Rabbim! Tanıyorum″ diye ikrar eder. Allah’u Teâlâ: ″Ey kulum! Ben senin aleyhindeki bu günahları dünyâda iken halktan gizledim. Bugün de senin lehine bunları bağışlıyorum″ buyurur. Sonra da ona sevaplarının yazılı olduğu sahife verilir. Kâfirler ile münâfıklara ise herkesin önünde: ″Bunlar Allah’a karşı yalan söyleyen kimselerdir″ diye ilan edilirler.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (52 Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Mezâlim 2, Tevhid 36; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

(أُولٰۤئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاءَۘ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُۜ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ (٢٠) أُولٰۤئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢١) لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ (٢٢))

20-22. Onlar yeryüzünde her nereye kaçsalar, Allah’ın azâbından kurtulamazlar. Ve onların Allah’tan başka hiçbir yardımcıları da yoktur. Onlara azap kat kat artırılır. Çünkü onlar, hakkı işitmeğe tahammül edemiyorlardı, hem de görmüyorlardı.* İşte onlar, kendilerini hüsrâna uğratanlardır. Allah’a ortak edindikleri şeyler de kendilerinden kaybolup gitmiştir.* Şüphesiz ki, âhirette en çok hüsrâna uğrayanlar onlardır.

İzah: Allah’u Teâlâ, kâfirlere îman edip hakkı bulmaları için mühlet verir. Küfürlerinde ısrar edenlere, hem dünyâda, hem de âhirette azap eder. Dilerse de hak ettikleri cezâyı âhirete bırakır. Ancak hak ettikleri cezâyı âhirette mutlaka göreceklerdir.

(اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَخْبَتُوا اِلٰى رَبِّهِمْۙ اُولٰۤئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٣))

23. Şüphesiz ki îman edip sâlih amellerde bulunanlar ve Rablerine tevâzu ile boyun eğenler, işte onlar Cennet ehlidirler ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Rablerine tevâzu ile boyun eğenler″ diye geçen

ifadeden maksat, Allah'u Teâlâ'ya gönül enginliği ile takvâ üzere ibâdet edenlerdir. Yaptığı ibâdetin Allah'u Teâlâ'ya lâyık olmadığını düşünerek, sürekli kendi âcizliğini, noksanını göz önüne alıp ibâdetlerini özenerek yapar ve bu sebeple sürekli olarak tevbe istiğfar ederler.

İstiğfar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِى وَاِنِّى لَأَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ فِى الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ)م طب عن الاغر المزنى

"Muhakkak ki, kalbime perde çekilir ve bu nedenle ben günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) Allah'a istiğfar ederim."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (41 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 884, 879.

( )مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِۜ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاًۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ۟ (٢٤ (

24. Biri Mü'min, diğeri kâfir iki fırkanın misâli; kör ve sağır ile gören ve işitenin misâli gibidir. Bu iki fırkanın halleri eşit midir? Hâlâ düşünmez misiniz?

İzah: Mü'min, hakkı kabul ettiği için gören ve işiten kimse gibidir. Kâfir ve münâfıklar ise, hakkı görüp işittikleri halde, nefislerine ve şeytana uyarak hakkı kabul etmediklerinden, Allah katında kör ve sağır olan kimse gibidirler.

Kâfir ve münâfıkların özellikleri hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 18'de de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar (o dalâletten) dönmezler."

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اِنّ۪ي لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۙ (٢٥) اَنْ لَا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنّ۪ي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
( )يَوْمٍ اَل۪يمٍ (٢٦

25-26. Yemin olsun ki Nûh'u, kavmine Peygamber olarak gönderdik. O, kavmine dedi ki: "Şüphesiz ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım.* Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin. Şüphesiz ben, elim bir günün azâbına uğramanızdan korkarım."

İzah: İdris Aleyhisselâm göğe çekildikten sonra Âdemoğulları, putlara tapar olmuşlardı. Allah'u Teâlâ'da onlara Peygamber olarak Nûh Aleyhisselâm'ı

gönderdi.

Nûh Aleyhisselâm dokuzyüz elli sene boyunca kavmini dîne dâvet etmiş. Fakat her defasında kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdi. Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, onların helâk olmaları için Allah'u Teâlâ'ya nidâ ederek yardım istemiştir. Allah'u Teâlâ da, tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشَوْا (ك عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuzyüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰيكَ اِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرٰيكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذِينَ هُمْ اَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِۚ وَمَا نَرٰى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبٖينَ (٢٧)

27. Nûh'un kavminden ileri gelen kâfirler: "Biz seni ancak bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. İçimizden sana, basit görüşlü olan en aşağı kimselerden başkasının tâbi olduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis sizin, yalancı kimseler olduğunuzu zannediyoruz" dediler.

İzah: Burada ve birçok âyette geçtiği üzere, Peygamberler hakkı tebliğ ettiklerinde, ilk başta özellikle de zengin ve eşraftan olan insanların tereddütü olmuştur. Hattâ bunların çoğu, nefislerine uyarak hakkı inkâr etmişlerdir. Îman edenler ise genellikle eşraf olan kesim tarafından hor ve hakir görülen kimselerdir. Bu husus hemen aşağıda Sûre-i Hûd, Âyet 29-30'un izahında geniş

olarak izah edilmiştir.

(قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَاٰتٰينِ۪ي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِه۪ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْۜ اَنُلْزِمُكُمُوهَا وَاَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ (٢٨))

28. Nûh, kavmine dedi ki: ″Ey kavmim! Eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Allah katından bana bir rahmet olarak Peygamberlik verilmişse, siz de bunlara kör kalmışsanız, sizleri, istemediğiniz halde İslâm'a zorla mı girdireyim? Söyleyin.″

İzah: Nûh Aleyhisselâm kavmine hitâben: ″Bana âyet, mûcize ve Peygamberlik verildiği; siz de bu âyet ve mûcizeleri açıkça gördüğünüz halde, hakkı bilerek inkâr eden körler olmuşsanız, sizler bu durumda iken, zorla hakkı kabul ettirip İslâm'a girdirebilir miyim?″ dedi.

Kâfirlerin hak olan doğru karşısında sağır ve kör olduklarına dair Sûre-i Hûd, Âyet 24'e bakınız.

(وَيَا قَوْمِ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًاۜ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَمَٓا اَنَا۬ بِطَارِدِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۜ اِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلٰكِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (٢٩) وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُن۪ي مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُهُمْۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٣٠))

29-30. ″Ey kavmim! Ben, tebliğden dolayı sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım, ancak Allah'a aittir. Ben, îman edenleri kovacak da değilim. Şüphesiz onlar, Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi câhillik eden bir topluluk olarak görüyorum.* Ey kavmim! Eğer ben onları kovarsam, Allah'a karşı bana kim yardım edebilir? Hiç düşünmez misiniz?″

İzah: Nûh Aleyhisselâm'a îman etmeyen kavmi, gördükleri mûcizeler karşısında, onun hakiki Peygamber olduğunu bildiler. Fakat Nûh Aleyhisselâm'a tâbi olan kişileri; sefih ve câhil olarak gördükleri için kibirlerinden bunlarla bir arada ve aynı seviyede olmak nefislerine ağır geldi. Nûh Aleyhisselâm'dan bunları yanından kovmasını istediler. Ancak bu şekilde kendisine inanacaklarını beyan ettiler. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 111'de de:

Kavmi: ″Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?″ dediler diye geçmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında da Sûre-i En'âm, Âyet 52 ve Sûre-i Kehf, Âyet 28'de geniş olarak geçtiği üzere Mekke'nin beyleri,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Biz, şu Ashâbın senin yanında iken seninle konuşamayız. Çünkü onlar fakir ve kölelerden olan kimselerdir. Onların ter kokuları bizi rahatsız ediyor. Biz onlarla aynı seviyeye de mi olacağız? Onları yanından uzaklaştırırsan seninle görüşürüz″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Ben onları yanımdan kovucu değilim″ dedi.

Nitekim bütün Peygamberlere ilk olarak tâbi olanlar, genellikle halkın alt kesiminden, câhil olarak görülen fakir ve köleler olmuştur. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Süfyan, Müslüman olmadan önce, Bizans İmparatoru Heraklius ile karşılaşıp Peygamber Efendimiz hakkında konuşurken:

وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ، فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعَفَاءَهُمْ اتَّبَعُوهُ، وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ اللّٰهِ (خ عن ابن عباس)

Heraklius: ″Ona halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mı tâbi oluyor?″ diye sordum. Sen: ″Ona insanların zayıflarının tâbi olduğunu söyledin. Zâten Peygamberlere ilk olarak bunlar tâbi olurlar″ diye söylemiştir.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَيَرْجِعُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِى مِنْ سُنَّتِى. (ت عن عمرو بن عوف المزنى)

″Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltildi), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir ki, onlar benden sonra insanların fesâda gittiği zamanda benim sünnetimi yaparlar ve halka da öğretirler.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101.

[2] Sünen-i Tirmizî, Îman 12.

وَلَا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖي خَزَائِنُ اللّٰهِ وَلَا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا اَقُولُ اِنّٖي مَلَكٌ وَلَا اَقُولُ لِلَّذٖينَ تَزْدَرٖي اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فٖي اَنْفُسِهِمْ اِنّٖي اِذًا لَمِنَ الظَّالِمٖينَ (٣١)

31. Ben size, ″Allah'ın hazineleri benim yanımdadır″ demiyorum. Ben gaybı da bilmem. ″Ben meleğim″ de demiyorum. Sizin hakir gördüğünüz Mü'minler için,

″Allah’u Teâlâ onlara hiçbir hayır vermez″ de demem. Onların kalplerinde olanı Allah’u Teâlâ daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, elbette zâlimlerden olurum.

( )قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَاَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٣٢ (

32. Kavmi: ″Ey Nûh! Bizimle mücâdele ettin ve bizimle olan bu mücâdelede aşırı gittin. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir″ dediler.

İzah: Câhiller, cesur olur. İşte Nûh Aleyhisselâm’ın kavmi de, cehâletlerinden dolayı hem îman etmediler, hem de ″Haydi bize vaad ettiğin azâbı getir″ dediler. Bu cehâletleri neticesinde de büyük bir azâba uğrayıp tufanda helâk oldular.

قَالَ اِنَّمَا يَأْتٖيكُمْ بِهِ اللّٰهُ اِنْ شَٓاءَ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ (٣٣) وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحٖٓي اِنْ اَرَدْتُ اَنْ اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ (
( )كَانَ اللّٰهُ يُرٖيدُ اَنْ يُغْوِيَكُمْۜ هُوَ رَبُّكُمْ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَۜ (٣٤

33-34. Nûh dedi ki: ″O azâbı size eğer dilerse, ancak Allah’u Teâlâ getirir, siz de bunun gelmesine mâni olamazsınız.* Eğer Allah’u Teâlâ sizi azgınlığınızda bırakıp helâk olmanızı dilemişse, ben size nasihat etmek istesem de, nasihatimin size bir faydası olmaz. O, sizin Rabbinizdir ve O’na döndürüleceksiniz.″

( )اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۜ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ اِجْرَامٖي وَاَنَا۬ بَرٖٓيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ۟ (٣٥ (

35. Yoksa o kâfirler, ″Bu vahyi, kendisi uydurdu mu?″ diyorlar. (Ey Nûh!) De ki: ″Eğer ben uydurduysam, vebâli bana aittir. Ben sizin işlediğiniz suçlardan uzağım.″

( )وَاُو۫حِيَ اِلٰى نُوحٍ اَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَنْ قَدْ اٰمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَۚ (٣٦ (

36. Nûh’a şöyle vahyolundu: ″Kavminden îman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse îman etmeyecektir. Artık onların yaptıklarından dolayı mahzun olma!″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; Nûh Aleyhisselâm, kavmini dîne dâvet ettiğinde, onu düşüp bayılıncaya kadar döverlerdi. Sonra bir keçeye sarıp bir evin köşesine bırakırlardı. Fakat ertesi gün yine meydana çıkar ve onları dîne dâvet ederdi.

Allah’u Teâlâ, bunlara ayıkmaları için, bir kaç sefer belâlar verdi. Belâ gelince, korkularından inandık, dediler. Sonra yine azdılar.

Yine rivâyet edildiğine göre, Nûh Aleyhisselâm'ın kavminden bir ihtiyar, oğlunu yanına aldı. Âsâsına dayanarak Nûh Aleyhisselâm'ın yanına geldi ve oğluna: ″Sakın, yavrum dikkat et, bu divâne seni aldatmasın″ deyince delikanlı, derhal babasının âsâsını aldı ve Nûh Aleyhisselâm'ın başını yardı. Bunun üzerine: ″Kavminden îman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse îman etmeyecektir. Onların yaptıklarından mahzun olma!″ Yani, sen sabret. Ben onları helâk edecek ve sana îman edenleri de kurtaracağım, diye vahiy geldi.

Nûh Aleyhisselâm, kavmini Allah'u Teâlâ'nın birliğine dâvet edince, onu dövdüler, ayaklarından sürüyüp attılar. Nûh Aleyhisselâm, bunları tekrar tekrar îmana dâvet etti. Bu durum dokuz yüz elli sene devam etti;[1] fakat içlerinden pek azı hâriç, çoğu îman etmediler.

Bu kâfirler, ezâ ve alaylarında git gide daha da ileri gittiler. Nihâyet Allah'u Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'a gemi yapmasını ve kendine îman edenlerin, o gemiye binmesini emretti. Sonunda tufanda bütün kavmi helâk oldu ve sâdece o gemiye binenler kurtuldu.

[1] Sûre-i Ankabut, Âyet 14; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

(وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْن۪ي فِي الَّذ۪ينَ ظَلَمُواۚ اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ (٣٧)

37. Gemiyi Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap. Ve zâlimler hakkında Bana müracaatta bulunma. Şüphesiz ki onlar, gark olacaklardır.

İzah: Allah'u Teâlâ, Nûh Aleyhisselâm'a bir gemi yapmasını emretti ve gemiyi nasıl yapacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtayla öğretti.

Rivâyet edildiğine göre geminin şeklini, her türlü detayını tarif etti. İnsan ve hayvanın kaburga kemikleri gibi birbirine çatmasını; gövdesinin ördek gövdesi gibi olmasını, tam teferruatıyla tarif etti. Bu, Allah'u Teâlâ'nın bir emri idi. Âyette: ″Gemiyi Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap″ diye buyrulmuştur. Böylece gemi, Cebrâil Aleyhisselâm'ın nezâreti altında Allah'u Teâlâ tarafından tarif edilerek yapılmıştır.

Rivâyete göre, gemi tamamlanmaya yakın, kâfirler gelip geminin içini tuvalet

gibi kullandılar. Nûh Aleyhisselâm, geminin içine girilmez hâle geldiğini görünce, ″Yâ Rabbi! Ben bunu nasıl temizleyeyim?″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Ben, onu onlara temizleteceğim″ dedi. O kavme bir uyuz hastalığı verdi. Herkes uyuz oldu. Birisi gemi içerisinde tuvalete otururken, pisliğin içine düştü. Dışarı çıktı. Onun uyuzu geçti. ″Hangi ilacı sürdün?″ dediler. O da: ″O pisliğe düştüm ve ondan sonra hastalığım geçti″ dedi. Herkes gelip, kovalarla pislik götürüp evlerinde süründüler. Hastalığın geçtiğini gören diğerleri de geldiler. En son gelenler yıkadılar, temizlediler, onun suyunu götürüp süründüler. Böylece geminin içi tertemiz oldu.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ اِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَاِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (٣٨)(

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ (٣٩))

38-39. Nûh gemiyi yapıyordu, kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında, onunla alay ediyorlardı. Nûh dedi ki: ″Bizimle alay ederseniz, bizimle alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz.* İleride, zelil edecek azâbın ve dâimî olan azâbın kime geleceğini bileceksiniz.″

İzah: Nûh Aleyhisselâm gemiyi, sudan uzak ve yüksek bir yerde yaptığından dolayı, kavminin ileri gelenleri: ″Sen ne yapıyorsun?″ diyerek gülüşür, alay ederlerdi. Nûh Aleyhisselâm da onlara: ″Bugün siz bizimle alay ediyorsunuz, fakat tufan kopup gemiye bindiğimiz de biz de sizinle alay edeceğiz″ diye cevap vermiştir.

Tûfan hâdisesi ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatır:

قَالَ الْحَوَارِيُّونَ لِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَوْ بَعَثْتَ لَنَا رَجُلا شَهِدَ السَّفِينَةَ فَحَدَّثَنَا عَنْهَا فَانْطَلَقَ بِهِمْ حَتَّى انْتَهَى إِلَى كَثِيبٍ مِنْ تُرَابٍ فَأَخَذَ كَفًّا مِنْ ذَلِكَ التُّرَابِ بِكَفِّهِ فَقَالَ أَتَدْرُونَ مَا هَذَا؟ قَالُوا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هَذَا قَبْرُ حَامِ بْنِ نُوحٍ قَالَ فَضَرَبَ الْكَثِيبَ بِعَصَاهُ وَقَالَ قُمْ بِإِذْنِ اللّٰهِ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ يَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْ رَأْسِهِ وَقَدْ شَابَ فَقَالَ لَهُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَكَذَا هَلَكْتَ؟ قَالَ لَا وَلَكِنِّي مِتُّ وَأَنَا شَابٌّ وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّهَا السَّاعَةُ فَمِنْ ثَمَّ شِبْتُ قَالَ حَدِّثْنَا عَنْ سَفِينَةِ نُوحٍ قَالَ كَانَ طُولُهَا أَلْفَ ذِرَاعٍ وَمِائَتَيْ ذِرَاعٍ وَعَرْضُهَا سِتَّ مِائَةِ ذِرَاعٍ وَكَانَتْ ثَلَاثَ طَبَقَاتٍ فَطَبَقَةٌ فِيهَا الدَّوَابُّ وَالْوَحْشُ وَطَبَقَةٌ فِيهَا الإِنْسُ وَطَبَقَةٌ فِيهَا الطَّيْرُ... (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

Havâriler, Meryem oğlu Îsâ’ya: Gemide bulunan birisini bizim için diriltseydin

de, bize ondan bahsetseydi, dediler. Îsâ Aleyhisselâm, onları alıp götürdü ve bir toprak tepeciğine vardı. Avucuyla topraktan bir avuç alıp, ″Biliyor musunuz bu nedir?″ diye sordu. Onlar: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dediler. Îsâ Aleyhisselâm: ″Bu, Nûh'un oğlu Hâm'ın topuğudur″ dedi ve tepeciğe âsâsı ile vurarak, ″Allah'ın izni ile kalk″ dedi. Bir de gördüler ki o, kalkmış başından toprağı silkeliyor ve ihtiyarlamış. Îsâ Aleyhisselâm ona: ″Bu şekilde mi öldün?″ diye sordu. O dedi ki: ″Hayır, genç iken öldüm. Fakat ben sandım ki, o tufan kıyâmettir. İşte bunun için ihtiyarladım. Îsâ Aleyhisselâm: ″Bize Nûh'un gemisinden bahset″ dedi. Bunun üzerine dedi ki: ″Uzunluğu bin iki yüz arşın, genişliği altı yüz arşın idi ve üç katlı idi. Bir katında hayvanlar ve vahşiler, bir katında insanlar, bir katında ise kuşlar vardı…″[1]

Bir rivâyete göre, Nûh Aleyhisselâm, Mü'minlerin çocuklarını da hayvanlardan bir zarar görmemeleri için üst kapıdan yanına alarak gemiye binmiştir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 311.

(حَتّٰۤى اِذَا جَٓاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُۙ قُلْنَا احْمِلْ فٖيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ اٰمَنَّ وَمَٓا اٰمَنَ مَعَهُٓ اِلَّا قَلٖيلٌ) (٤٠

40. Nihâyet emrimiz gelip tandır kaynayınca (yerden sular çıkmaya başladığında), Nûh'a: ″Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de aleyhlerinde daha önce hüküm verilmiş olanlar hâriç, ehlini ve îman edenleri gemiye yükle″ dedik. Zâten onunla beraber ancak çok az kimse îman etmişti.

İzah: Allah'u Teâlâ, Nûh Aleyhisselâm'a: ″Her hayvandan bir çift gemiye al; nesli bitmesin″ dedi. Nûh Aleyhisselâm çağırdı ve bütün hayvanlardan birer çift geldi, gemiye girdi.

Nûh Aleyhisselâm'ın gemiye binen üç oğlu; Sâm, Hâm ve Yâfes, kızları, kavmi ve kendisi; İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledil-diğine göre, hepsi toplam seksen kişi idi.

Nûh Aleyhisselâm'ın çocukları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرْكِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم حم (عن سمرة

″Nûh’un (gemiye binen) çocuklarından Sâm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de, Türklerin atasıdır.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 38; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu Hadis-i Şerif’in bâzı rivâyetlerinde: ″Sâm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası″ diye geçmektedir.

(وَقَالَ ارْكَبُوا فٖيهَا بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٰيهَا وَمُرْسٰيهَاۜ اِنَّ رَبّٖي لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ (٤١) وَهِيَ تَجْرٖي بِهِمْ فٖي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادٰى نُوحٌۨ ابْنَهُ وَكَانَ فٖي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرٖينَ (٤٢) قَالَ سَاٰوٖي اِلٰى جَبَلٍ يَعْصِمُنٖي مِنَ الْمَٓاءِۜ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِلَّا مَنْ رَحِمَۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقٖينَ (٤٣))

41-43. Nûh, gemiye bineceklere: ″Bismillâhi mecrâhâ ve mürsâhâ (Allah’ın ismini zikredip, geminin yürümesi de durması da O’nun irâdesiyledir) diyerek gemiye binin. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhametlidir″ dedi.* Bindiler ve gemi, dağlar gibi dalgalar arasında yüzmeye başladı. Nûh, kendinden ayrılmış olan oğluna: ″Oğulcuğum! Gel, bizimle beraber bin. Kâfirlerle beraber olma!″ diye nidâ etti.* Oğlu: ″Beni gark olmaktan koruyacak bir dağa sığınırım″ dedi. Nûh da: ″Bugün Allah’ın rahmet ettiğinden başka, O’nun azâbından korunacak yoktur″ dedi. Bu esnâda dalga aralarına girdi, oğlu da gark olanlardan oldu.

İzah: Tufan başlayınca yerden sular kaynamaya, semâdan bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Denizin yükselmesi ile birlikte bütün kara parçaları su altında kaldı. Böylece gemi yüzmeye başladı.

Âyette anlatıldığı gibi, Nûh Aleyhisselâm‘ın oğullarından Kenan gemiye binmedi ve ″Ben dağ başına; tunçtan bir ev yaptırırım, ona girerim. Tufan geçince de çıkarım″ dedi.

İşte bu Âyet-i Kerîme’de: ″Bugün Allah’ın rahmet ettiğinden başka, Allah’ın azâbından korunacak yoktur″ diye geçtiği üzere, tufandan ancak Allah’u Teâlâ’nın rahmet ettiği kimselerin kurtulacağı beyan edilmiştir.

Gemiye binenlerden başka, Allah’ın rahmetiyle kurtulan bir kadın hakkında da şu hâdise rivâyet edilmiştir:

Tufandan önce yaşlı bir kadın, her gün ineğini sağar ve sütünü Nûh Aleyhisselâm'a getirirdi: ″Yâ Nûh! Tufanda beni unutma″ derdi. O da: ″Tamam″ derdi. Tufan olup bunlar gemiye binince, Nûh Aleyhisselâm, yaşlı kadını gemiye almayı unutmuştu. Tufan geçtikten sonra sular çekildi ve yer kurudu. Bir gün, yaşlı kadın yine ineği sağmış, sütü getirdi. ″Yâ Nûh! Beni tufanda unutma, gemiye al″ deyince Nûh Aleyhisselâm: ″Subhânallâh! Tufan oldu, geçti. Sana ve ineğine bir şey olmamış. Sen hiçbir şey farketmedin mi?″ dedi. Yaşlı kadın: ″Bir gün ineğimin sırtı yaşarmış olarak eve geldi. Başka bir şey hatırlamıyorum″ dedi.

Yeryüzü altı ay tufanın içinde kalıyor, her yer deniz oluyor. Yaşlı kadının haberi yok. Kendine ve ineğine hiçbir şey olmamış. Allah esirgerse, işte böyle esirger. Nitekim Allah'u Teâlâ Nemrut'un yaktırdığı ateşi gül bahçesine çevirerek İbrâhim Aleyhisselâm'ı bu ateşten esirgemiştir. Allah'u Teâlâ bizi de esirgesin. Amin!

وَقِيلَ يَٓا اَرْضُ ابْلَعِي مَٓاءَكِ وَيَا سَمَٓاءُ اَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَٓاءُ وَقُضِيَ الْاَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ (
بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٤٤))

44. Sonra, ″Ey yer! Suyunu çek. Ey gök! Suyunu dindir″ denildi. Su çekildi ve (Nûh kavminin helâki hakkındaki) Allah'ın vaadi yerini buldu. Gemi, Cudi Dağı'nın üzerinde durdu ve ″Zâlimler topluluğu, Allah'ın rahmetinden uzak olsun″ denildi.

İzah: Böylece gemi, altı ay su yüzünde kaldı. Sular çekilince de Aşûre Günü, Cudi Dağı'nda karaya oturdu. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَجَبٌ شَهْرٌ عَظِيمٌ يُضَاعِفُ اللّٰهُ فِيهِ الْحَسَنَاتِ فَمَنْ صَامَ يَوْمًا مِنْ رَجَبٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ سَنَةً وَمَنْ صَامَ مِنْهُ سَبْعَةَ أَيَّام غُلِّقَتْ عَنْهُ سَبْعَةُ أَبْوَابِ جَهَنَّمَ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ ثَمَانِيَةَ أَيَّام فُتِحَتْ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ عَشَرَةَ أَيَّام لَمْ يَسْأَلِ اللّٰهَ شَيْئًا إِلا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا نَادَى مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ قَدْ غُفِرَ لَكَ مَا مَضَى فَاسْتَئْنِفِ الْعَمَلَ وَمَنْ زَادَ زَادَهُ اللّٰهُ وَفِي رَجَبٍ حَمَلَ اللّٰهُ نُوحًا فِي السَّفِينَةِ فَصَامَ رَجَبًا وَأَمَرَ مَنْ مَعَهُ أَنْ يَصُومُوا فَجَرَتْ بِهِمُ السَّفِينَةُ سِتَّةَ أَشْهُرٍ آخِرُ ذَلِكَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ أُهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ فَلَقَ اللّٰهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ تَابَ اللّٰهُ عَلَى آدَمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وُلِدَ إِبْرَاهِيمُ. (طب عن سعيد بن ابى راشد)

″Receb, büyük bir aydır. Allah'u Teâlâ bu ayda hasenâtı kat kat eder. Kim Receb'den bir gün oruç tutarsa, sanki bir sene oruç tutmuş gibi olur. Kim ondan

yedi gün oruç tutarsa, ona Cehennem kapıları kapanır. Kim ondan sekiz gün oruç tutarsa, ona Cennetin sekiz kapısı açılır. Kim ondan on gün oruç tutarsa, Allah' Teâlâ ona istediğini verir. Kim ondan on beş gün oruç tutarsa, semâdan bir münadi şöyle seslenir: Geçmişin affolundu. Amellere yeniden başla. Kim artırırsa Allah'u Teâlâ da onu artırır. Receb ayında Allah'u Teâlâ Nûh'u gemiye bindirdi ve o, Receb ayını oruçlu geçirdi. Yanındakilere de oruç tutmalarını emretti. Onlarla gemi altı ay seyretti. Bunun sonu Aşûre Günü'dür. Ve gemi, Cudi Dağı'nda durdu. O gün Nûh, yanındaki insanlar ve hayvanlar hepsi, Aziz ve Celil olan Allah için, şükür olarak oruçlu idiler. Allah'u Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü'nde yardı. Ve yine Aşûre Günü'nde Allah'u Teâlâ Âdem'in tevbesini ve Yunus'un şehrinin halkının tevbesini de kabul etti. İbrâhim de o gün de doğdu."[1]

Yine bu hususta İmam Kurtubî, tefsirinde şu hâdiseyi nakleder:

Nûh Aleyhisselâm, yeryüzünün durumuna dair (kara parçası görülüp görülmediğine dair) kendisine bilgi getirmek üzere birisini görevli olarak göndermek isteyince, tavuk ben gideyim, dedi. Nûh Aleyhisselâm, o tavuğu alıp kanatlarını mühürledi ve ona: "Sen benim mührümle mühürlüsün, ebediyyen uçamazsın. Seninle benim ümmetim istifâde etsin" dedi. Bunun üzerine kargayı gönderdi, karga bir leşe kondu ve orada kaldı, dönüşü gecikti. Nûh Aleyhisselâm da kargaya lânet etti, işte bundan dolayı leş yiyen karga, hem Harem bölgesinde, hem de Harem bölgesinin dışında öldürülür.[2] Nûh Aleyhisselâm kargaya korkak olsun, diye bedduâ etti. Bundan dolayı karga evcil değildir. Daha sonra güvercini gönderdi, güvercin duracak bir yer bulamadı. Sina topraklarında bir ağaca kondu ve bir zeytin yaprağı taşıdı, Nûh Aleyhisselâm'ın yanına geri döndü, böylelikle Nûh Aleyhisselâm güvercinin yere konamadığını anladı. Daha sonra onu bir daha gönderdi. Bu sefer güvercin Harem bölgesi vâdilerinden birisine kondu. Kâbe'nin bulunduğu yerlerde suyun çekilmiş olduğunu gördü. Oranın çamurları kırmızı renkli idi, o bakımdan güvercinin iki ayağı da bu çamur ile renklendi. Sonradan Nûh Aleyhis-selâm'a gelerek, sana vereceğim müjde karşılığında benim boynuma gerdanlık bağışlaman, ayaklarımın kınalanması ve Harem bölgesinde yerleşmem olsun, dedi. Nûh Aleyhisselâm eliyle boynunu sıvazladı, boynunun etrafında gerdanlık oluştu; ayaklarında da ona kırmızılık bağışladı, ona ve zürriyetine mübârek olması için duâ etti.

Nihâyet Cudi Dağı'na indiklerinde gemide bulunan son yiyeceklerini de hep bir araya toplayıp karıştırarak Aşûre yemeğini yaptılar. Bunlar nohut, fasulye,

dövme gibi yedi çeşit yiyecek türünden oluşmaktaydı. İşte Muharrem'in onuncu günü bu şekilde Aşûre yemeği yapmak sevaptır. Bu da Nûh Aleyhisselâm'dan kalma bir sünnettir.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5405; Râmûz'ul-Ehâdîs, Hadis No: 288/13.

[2] Hz. Âişe'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Beş çeşit hayvan vardırki bunlar fâsıktırlar. Bunlar harem dâhilinde dahi öldürülürler: Bunlar karga, çaylak, ısırıcı (kuduz) köpek, akrep ve fâre.″ Sahih-i Müslim, Hac 9 (71, 76-79)

(وَنَادٰى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ اِنَّ ابْنٖي مِنْ اَهْلٖي وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمٖينَ (٤٥) قَالَ يَا نُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَۚ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍۗ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌۜ اِنّٖٓي اَعِظُكَ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلٖينَ (٤٦))

45-46. Nûh, Rabbine nidâ ederek, ″Yâ Rabbi! Şüphesiz oğlum benim ehlimdendir (ehlimin kurtulacağını vaad buyurduğun halde onu gark ettin). Muhakkak ki, Senin vaadin haktır. Sen, hükmedenlerin en iyi hükmedenisin!″ dedi.* Allah'u Teâlâ da, ″Ey Nûh! O senin ehlinden değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu. Sen, bilmediğin bir şeyi Benden isteme. Muhakkak ki, Ben sana câhillerden olmayasın diye öğüt veririm″ buyurdu.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın oğlullarından biri olan Kenan gemiye binmemişti. Suda boğulurken Kenan, babasına: ″Baba beni kurtar″ diye çağırdı. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince Allah'u Teâlâ: ″Yâ Nûh! Ben seni aklıselime çekiyorum, sen câhillerden oluyorsun. Kim senin gemine bindiyse ehlin odur″ buyurdu.

Kenan, Nûh Aleyhisselâm'ın öz oğlu olduğu halde, Allah'a ve Peygamberine itaat etmeyerek gemiye binmediği için, Allah'u Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'ın ehlinden olmadığını yani evlâdı sayılmadığını söyle-miştir. Bu sebeple Allah'u Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'ın, gemiyi oğlundan tarafa çevirmesine müsaade etmedi. Kenan da boğularak öldü.

İşte Peygamberler kendine tâbi olanların babası hükmündedir. Nitekim Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: ″Peygamber, Mü'min-lere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir…″ diye geçen

buyruğundan dolayı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır.

(٤٧) قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي اَعُوذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ ل۪ي بِه۪ عِلْمٌۜ وَاِلَّا تَغْفِرْ ل۪ي وَتَرْحَمْن۪ي اَكُنْ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ)
(

47. Nûh: ″Ey Rabbim! Şüphesiz ben, bilmediğim bir şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen, hüsrâna uğrayanlardan olurum″ dedi.

(ق۪يلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَۜ وَاُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَل۪يمٌ
٤٨)((

48. Ona şöyle denildi: ″Ey Nûh! Tarafımızdan bir güven içinde, sana ve senin zürriyetinden sonra gelecek ümmetlere (Mü'minlere) verilecek olan bereketlerle gemiden in. Bir kısım ümmetleri (kâfirleri) de ecelleri gelinceye kadar dünyâda faydalandıracağız. Sonra onlara tarafımızdan elim bir azap dokunacaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Nûh (Aleyhisselam) ile gemiye binen insanların tamamının Allah'u Teâlâ'nın emrine itaat eden Mü'min kimseler olduğu, tufandan sonra, bunların nesillerinin yeryüzüne tekrar yayılıp çoğalacağı ve bunların içerisinde de Allah'a isyan eden kâfir zümreler olacağı bildirilmektedir.

(تِلْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوح۪يهَٓا اِلَيْكَۚ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَٓا اَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَاۜ فَاصْبِرْۜ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّق۪ينَ۟
٤٩)((

49. Ey Habîbim! Sana vahyettiğimiz bu kıssa, gaybî olan haberler-dendir. Vahiyden önce sen ve kavmin, bu kıssayı bilmezdiniz. O halde sabret. Şüphesiz ki (dünyâda ve âhirette) güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

(وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُونَ (٥٠) يَا قَوْمِ لَٓا
اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًاۜ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى الَّذ۪ي فَطَرَن۪يۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٥١) وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا
( )اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِم۪ينَ (٥٢

50-52. Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: ″Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Siz ise (putlara ibâdet ederek, Allah'a ortak koşan) iftiracılardan başka bir şey değilsiniz.* Ey kavmim! Ben dâvetime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım, beni yaratan Allah'a aittir. Düşünmüyor musunuz?* Ey

kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O’na tevbe edin ki, size semâdan bol bol yağmur yağdırsın, (mallar ve evlat ile) kuvvetinizi daha da artırsın. Mücrimler olarak (Allah’tan) yüz çevirmeyin.″

İzah: Hûd Aleyhisselâm, Âd kavminden olup Nûh Aleyhisselâm’ın zürriyetindendir. Bunlar, bir Arap kabilesi olup Yemen bölgesinde ikâmet ederlerdi.

Hûd Aleyhisselâm, kavmini hak yola dâvet etmiş ve onlardan bu dâvetine karşı hiçbir dünyâlık menfaat ve ücret beklemediğini beyan ederek, ″Şâyet ben, size öğüt vermekten başka bir maksat gütmüş olsaydım, yaptığım dâvete karşılık, sizlerden bir kısım dünyâ menfaatleri elde etmeye çalışırdım″ diye buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, Âd kavminin, küfürleri sebebiyle yurtlarında kuraklık olmuştu. Kendileri geniş arazilere sahip olduklarından ziraat ile uğraşıyorlardı ve bu kuraklıktan dolayı yağmura şiddetli ihtiyaçları vardı. Allah’u Teâlâ’nın verdiği bir belâ ile bunların kadınlarının çoğu kısırlaşmıştı. Bu sebeple çocukları olmuyordu. Bunlar diğer kavimlere karşı kuvvetsiz bir hâle gelmişlerdi. Hûd Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’ya istiğfar ve tevbe etmeleri durumunda bu sıkıntılardan kurtulacaklarını, bolluk ve bereket olacağını onlara haber vermişti.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَزِمَ الِاسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللّٰهُ لَهُ مِنْ كُلِّ ضِيقٍ مَخْرَجًا وَمِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ (د ه عن عبد اللّٰه بن عباس)

″Kim istiğfar etmeye devam ederse, Allah’u Teâlâ o kimse için her sıkıntıdan bir çıkış ve her kederden bir kurtuluş yolu ihsan eder ve onu, ummadığı yerden (helâl ve güzel rızık ile) rızıklandırır.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 26; Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 57.

(قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكٖي اٰلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنٖينَ (٥٣) اِنْ نَقُولُ اِلَّا اعْتَرٰيكَ بَعْضُ اٰلِهَتِنَا بِسُوٓءٍ قَالَ اِنّٖٓي اُشْهِدُ اللّٰهَ وَاشْهَدُوا اَنّٖي بَرٖٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَۙ (٥٤) مِنْ دُونِهٖ فَكٖيدُونٖي جَمٖيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ (٥٥) اِنّٖي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبّٖي وَرَبِّكُمْؕ مَا مِنْ دَآبَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَاؕ اِنَّ رَبّٖي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ (٥٦) فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ مَٓا اُرْسِلْتُ بِهٖٓ اِلَيْكُمْؕ وَيَسْتَخْلِفُ رَبّٖي قَوْمًا غَيْرَكُمْۚ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْـًٔاؕ اِنَّ رَبّٖي عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفٖيظٌ (٥٧))

53-57. Kavmi de dediler ki: ″Ey Hûd! Sen bize açık bir mûcize ile gelmedin. Biz

senin sözünle ilahlarımızı terk edecek değiliz. Biz sana îman edecek de değiliz.* Biz: ″İlahlarımızdan bâzısı seni fenâ çarpmış″ demekten başka bir şey söylemeyiz. Hûd dedi ki: ″Ben, Allah’ı şâhit tutarım. Siz de şâhit olun ki, ben sizin Allah’a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.* Haydi (sizler de, ilahlarınız da) hep birlikte bir araya gelin ve bana istediğiniz tuzağı kurun, bana mühlet de vermeyin.* Şüphesiz ben, hem benim Rabbim, hem de sizin Rabbiniz olan Allah’a tevekkül ettim. Hareket eden hiçbir canlı varlık yoktur ki, idâre ve tasarrufu O’nun elinde olmasın. Şüphesiz Rabbimin yolu, elbette hak olan yoldur.* Eğer haktan yüz çevirirseniz, ben size tebliğ etmekle görevli olduğum şeyi muhakkak tebliğ ettim. Rabbim sizi helâk eder ve yerinize başka bir kavim getirir. Hakkı kabulden yüz çevirmekle O’na aslâ zarar veremezsiniz. Şüphesiz ki Rabbim, her şeyin koruyucusu ve gözetleyicisidir.″

(وَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّاۚ وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلٖيظٍ (٥٨)

58. Âd kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, Hûd’u ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık ve onları ağır bir azaptan kurtardık.

(وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا اَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنٖيدٍ (٥٩) وَاُتْبِعُوا فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَٓا اِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ اَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ (٦٠)

59-60. Rablerinin âyetlerini inkâr eden, Peygamberlerine isyan eden, inatçı ve cebbâr olan önderlerine tâbi olan Âd kavminin hâli budur.* Onlar, hem dünyâda, hem de âhiret gününde bir lânete tâbi tutuldular. Haberiniz olsun ki, Âd kavmi, Rablerini inkâr ettiler. Haberiniz olsun ki, Hûd’un kavmi olan Âd, Allah’ın rahmetinden uzaklaştılar.

İzah: Âd kavminin inatçı ve kibirli olan önderleri tanrılık iddiasında bulunan Şeddat idi. Hûd Aleyhisselâm‘ın kavmi olan Âd kavmi ve bunların nasıl helâk edildiğine dair geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

(وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ هُوَ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فٖيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا اِلَيْهِۜ اِنَّ رَبّٖي قَرٖيبٌ مُجٖيبٌ (٦١)

61. Semud kavmine de kardeşleri Sâlih’i Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: ″Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Sizi topraktan yaratan ve sizi orada yaşatan O’dur. O’ndan bağışlanma dileyin, sonra

da O’na tevbe edin. Şüphesiz benim Rabbim, kullarına çok yakındır ve duâlara icâbet edendir.″

İzah: Semud Kavmi, Tebuk ile Medîne arasında bulunan Hicr bölgesinde yaşamış olan bir kavimdir. Dağları oyarak evler yapmışlardı. Bunlar, kendilerine Peygamber olarak gönderilen Sâlih Aleyhisselâm’ı yalanladılar ve istekleri üzerine Sâlih Aleyhisselâm’ın mûcize olarak getirmiş olduğu dişi deveyi keserek öldürdüler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ da onları helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm ve Semud kavmi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 78’in izahına bakınız.

(قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فٖينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَا اَتَنْهٰينَٓا اَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَا وَاِنَّنَا لَفٖي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ مُرٖيبٍ (٦٢))

62. Kavmi: ″Ey Sâlih! Sen bunları söylemeden önce, aramızda (kendisinde olgunluk görülen ve efendi olması) ümit edilen biriydin. Şimdi bize, babalarımızın taptıklarına tapmamızı mı yasaklıyorsun? Şüphesiz biz, bizi dâvet ettiğin şeyler hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindeyiz″ dediler.

(قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّٖي وَاٰتٰينٖي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنٖي مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزٖيدُونَنٖي غَيْرَ تَخْسٖيرٍ (٦٣) وَيَا قَوْمِ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فٖٓي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرٖيبٌ (٦٤) فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فٖي دَارِكُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ ذٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ (٦٥))

63-65. Sâlih, onlara dedi ki: ″Ey kavmim! Söyleyin bana, eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Allah tarafından bana bir rahmet olarak Peygamberlik verilmişse, buna rağmen Allah’a isyan edersem, beni Allah’ın azâbından kim kurtarır? Demek ki, (ben size uyarsam) siz bana ziyandan başka bir şey artırmış olmayacaksınız.* Ey kavmim! Şu dişi deve, Allah’u Teâlâ’nın size mûcize olarak gönderdiği devedir. Onu bırakın, Allah’ın arzında (yeryüzünde) yayılsın. Ona bir fenâlık yapmayın, yoksa inmesi yakın olan bir azâba uğrarsınız.″* Sonra kavmi, o deveyi keserek öldürdüler. Sâlih onlara dedi ki: ″Yurdunuzda üç gün daha yaşayın (sonra azâba uğrayacaksınız). İşte bu, yalanlanmamış olan bir vaaddir.″

(فَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزٖيزُ (٦٦))

66. Semud kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, Sâlih’i ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle o günün azâbından ve zelilliğinden kurtardık. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

(وَاَخَذَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوا فٖي دِيَارِهِمْ جَاثِمٖينَۙ (٦٧) كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَاۜ اَلَٓا اِنَّ ثَمُودَاۨ كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ اَلَا بُعْدًا لِثَمُودَ۟ (٦٨)

67-68. Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Orada hiç oturmamış gibi oldular. Haberiniz olsun ki, Semud kavmi, Rablerini inkâr ettiler. Haberiniz olsun ki, Semud kavmi, Allah’ın rahmetinden uzaklaştılar.

İzah: Semud kavmi ve Salih Aleyhisselâm’ın kıssası hakkında geniş bilgi için yine Sûre-i A’râf, Âyet 73-79 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَٓا اِبْرٰهٖيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا سَلَامًاۜ قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ اَنْ جَٓاءَ بِعِجْلٍ حَنٖيذٍ (٦٩)

69. Şüphesiz ki resullerimiz (melekler), İbrâhim’e bir müjde ile geldiler. Ona: ″Selâm″ dediler. İbrâhim de ″Selâm″ dedi ve çok geçmeden kızartılmış (semiz) bir buzağıyı getirdi.

İzah: Rivâyete göre; İbrâhim Aleyhisselâm’a gelen melekler, Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil idi.

İbrâhim Aleyhisselâm’ın misafirlerine yaptığı ikram Sûre-i Zâriyât, Âyet 24-27’de de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! İbrâhim’in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim’in yanına girmiş ve ″Selâm″ demişlerdi. İbrâhim de: ″Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz″ demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve ″Yemez misiniz?″ dedi.

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona, ″Ebu’d-Dayfân (misafirlerin babası)″ diye isim verilmiştir.[1] Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَا جِبْرِيل لِمَ اِتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيم خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطّعَام يَا مُحَمَّد
(هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i ne sebepten Halîl (dost) edindi?″ diye sorunca, o: ″Misafir-lerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!″ diye cevap verdi.[2]

Bu da, misafire ikramın ne kadar önemli olduğunu gösterir. İbrâhim Aleyhisselâm hiç tanımadığı halde, kendisine gelenlere en iyi şekilde ikramda bulunup, güzel bir buzağı kızartarak önlerine getirmiştir. Hattâ onlara aç olup olmadıklarını dahi sormamıştı.

Misafire ikram hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den nakledilen Hadis-i Şerifler’den bâzıları da şöyledir:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ (خ م عن ابى هريرة)

″Allah’a ve âhiret gününe îman eden kimse, ya hayır söylesin ya da sussun! Allah’a ve âhiret gününe îman eden kimse, akrabasına iyilik etsin. Allah’a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin.″[3]

ثَلَاثٌ حَقٌ عَلَى اللّٰهِ أَنْ لَا يَرُدُّ لَهُمْ دَعْوَةً: اَلصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَالْمَظْلُومُ حَتَّى يَنْتَصِرَ وَالْمُسَافِرُ حَتَّى يَرْجِعَ
(بزار عن ابى هريرة)

″Üç kişi vardır ki, duâlarını geri çevirmemek Allah’u Teâlâ üzerine bir haktır: Orucunu açıncaya kadar oruçlu, hakkını alıncaya kadar mazlum ve evine dönünceye kadar misafir.″[4]

أَقِيلُوا السَّخِيَّ زَلَّتَهُ فَإِنَّ اللّٰهَ آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ (الجامع الصغير عن ابن عباس)

″Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı tökezlediğinde Allah’u Teâlâ onun elinden tutar.″[5]

[1] Mecmâ’ul-Âdab, s. 209-210.

[2] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9290.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 31, 85; Sahih-i Müslim, Îman 19 (74).

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 3319.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, Câmi’us-Sağir, c. 1, s. 283.

فَلَمَّا رَاٰ اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خ۪يفَةًۜ قَالُوا لَا تَخَفْ اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمِ لُوطٍۜ (٧٠) (
وَامْرَاَتُهُ قَٓائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَۙ وَمِنْ وَرَٓاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ (٧١) قَالَتْ يَا وَيْلَتٰٓى ءَاَلِدُ وَاَنَا۬ عَجُوزٌ
وَهٰذَا بَعْل۪ي شَيْخًاۜ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَج۪يبٌ (٧٢) قَالُوٓا اَتَعْجَب۪ينَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ اَهْلَ
الْبَيْتِۜ اِنَّهُ حَم۪يدٌ مَج۪يدٌ (٧٣) ( )

70-73. Onların ellerinin yemeğe uzanmadığını görünce, bu halleri hoşuna gitmedi ve onlardan korktu. Onlar: ″Korkma! Biz, Lût’un kavmine gönderildik″ dediler.* İbrâhim’in zevcesi de ayakta duruyordu, (Meleklerin, ″Korkma″ diye vukû bulan müjdesinden dolayı) sevincinden güldü. Ona da İshâk’ı ve İshâk’ın arkasından da Yâkub’u müjdeledik.* İbrâhim’in zevcesi (Sâra): ″Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadınım ve bu kocam da bir şeyhtir. Bu halde ben doğurur muyum? Şüphesiz ki bu, acâyip bir şeydir″ dedi.* Melekler ona: ″Allah’ın işine mi şaşırıyorsun? Ey İbrâhim’in ailesi! Allah’ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinizdedir. Şüphesiz O, hamde lâyıktır, şânı yücedir″ dediler.

İzah: Melekler, insan sûretinde gelmişlerdi. Yemeğe ellerini sürmeyince, İbrâhim Aleyhisselâm onlara, neden yemediklerini sordu. Onlar da, kendilerinin Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil olduklarını beyan ettiler. İbrâhim Aleyhisselâm bunların ne için geldiklerini bilmediğinden dolayı endişe ederek korktu. Melekler de korkmamasını, kendisini İshâk ve Yâkub Aleyhimesselâm ile müjdelemek için geldiklerini ve Lût Aleyhisselâm’ın yanına giderek de azgın olan kavmini helâk edeceklerini beyan ettiler.

Yine Âyet-i Kerîme’de, İbrâhim Aleyhisselâm’ın zevcesi Sâra vâlidemizin, insan zannettiği meleklere hizmet için orada ayakta durması misafire olan hürmeti ve adabın nasıl olması gerektiğinin bir göstergesidir.

Rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu bir misafir geldiğinde, ona kendi hizmet eder ve şöyle dermiş:

″Peygamberimiz Sallallâhu Teâlâ aleyhi vesellem’den işittim ki, misafir olan evde melekler ayakta olurlar. Öyle olunca ben oturup onlar ayakta olunca utanırım.″[1]

Bu nedenle misâfire ev sahibi hizmet etmelidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(سَخَافَةٌ بِالمَرْءِ أنْ يَسْتَخْدِمَ ضَيْفَهُ (الديلمى عن إبن عباس

″İnsanın aklının kısalığına alâmettir ki, misafirinden hizmet bekleye.″[2]

Misafir giderken onları uğurlamak gerektiğine dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu hadis nakledilmiştir:

(إِنَّ مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يَخْرُجَ الرَّجُلُ مَعَ ضَيْفِهِ إِلَى بَابِ الدَّارِ (ه عن ابى هريرة

″Kişinin misafirini dış kapıya kadar uğurlaması sünnettendir.″[3]

Yine âyette geçtiği üzere Melekler, İbrâhim Aleyhisselâm’a gelerek; İshâk Aleyhisselâm ile müjdeleyince, İbrâhim Aleyhisselâm’ın zevcesi Sâra: ″Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadınım″ diye söylemiştir. Çünkü kendisi doksan yaşında idi ve o zamana kadar hiç çocuğu olmamıştı. Bu nedenle çocuğunun olacağına dair haberi alınca, hayret edip böyle söylemiştir.

Bu husus Sûre-i Zâriyât, Âyet 28-30’da da şöyle geçmektedir:

O vakit İbrâhim onlardan korktu. Misafirler: ″Korkma! Biz, Allah’ın resulleriyiz ″ dediler ve onu ilim sâhibi bir oğul ile müjdele-diler.* Bunun üzerine zevcesi (Sâra), hayretle seslenerek geldi, ellerini yüzüne vurdu ve ″Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?″ dedi.* Melekler de: ″Senin Rabbin, işte böyle emretti. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir″ dediler.

Sâra vâlidemiz, İbrâhim Aleyhisselâm’a: ″Bu kocam da bir şeyhtir″ diyerek, onun yaşlı ve saygı değer, kemal sahibi biri olduğunu söylemiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere melekler, İbrâhim Aleyhis-selâm’ın ailesine: ″Allah’ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinizdedir″ diye selâm vererek, Allah’u Teâlâ’nın rahmeti ve bereketiyle çocuklarının olacağını ve çoğalacaklarını müjdelemişlerdir.

Sahâbe-i Kirâm tarafından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَمَّا السَّلَامُ عَلَيْكَ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ قَالَ قُولُوا اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى

آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ (خ م عن كعب بن عجرة)

″Yâ Resûlallah! Senin üzerine olan selâmı bildik. Senin üzerine salât nasıldır?″ denildi. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Ey Allah'ım! İbrâhim'in âline salât ettiğin gibi, Muhammed ve Muhammed'in âline de salât et (yücelt). Sen hamde lâyık ve şânı yüce olansın. Ey Allah'ım! İbrâhim'in âlini mübârek kıldığın gibi, Muhammed ve Muhammed'in âlini de mübârek kıl. Sen hamde lâyık ve şânı yüce olansın, deyin.″[4]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen salât, her namazda tahiyyatta selamdan önce okuduğumuz ″Allâhumme salli ve Allâhumme bârik″ diye bilinen duâlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine çok sayıda getirilen salavat çeşitlerinden bir tanesidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ona da İshâk'ı ve İshâk'ın arkasından da Yâkub'u müjdeledik″ diye buyrulmaktadır. Âyette müjdelendiği gibi, İbrahim Aleyhisselâm'ın ve Sârâ validemizin oğulları İshâk Aleyhisselâm doğdu. Rivâyet edildiğine göre; İshâk Aleyhisselâm'ın da iki oğlu oldu. Biri İs, birisi de Yâkub Aleyhisselâm idi. İs, sert mizaçlı, Yâkub Aleyhisselâm ise, sakin mizaçlı bir kişiydi.

İshâk Aleyhisselâm çok ihtiyar, çok zayıflamış ve öleceği zaman da yaklaşmıştı. İs onun yanına geldi ve ″Bana dua et, ben ve benden sonra gelen çocuklarım da Peygamber olsun″ dedi. İshâk Aleyhisselâm: ″Sen bir geyik avlamaya git, eğer Allah'u Teâlâ sana bir geyik vurmayı nasip ederse, ben de senin Peygamber olman için Allah'u Teâlâ'ya duâ ederim″ dedi. Kendisi de İs'in Peygamber olmasını istiyordu. Ancak bunu Allah'u Teâlâ'ya havâle ederek, ″Yâ Rabbi! Eğer İs, Peygamberliğe lâyıksa, ona geyik vurmayı nasip et, değilse nasip etme″ diye duâ etti.

Annesi ise Yâkub Aleyhisselâm'ı çok seviyordu. Bunun için Hz. Yâkub'a: ″Sen de git, eğer Allah'u Teâlâ senin Peygamber olmanı dilerse, ondan evvel sana geyiği vurmayı nasip eder″ dedi.

Geyiğin olduğu yer uzaktı. İs, o uzak mesafeye gitmişti. Yakub Aleyhisselâm da annesinin sözü üzerine oku, yayı aldı ve yola çıktı. Allah'u Teala Yâkub Aleyhisselâm'a Peygamberlği nasip etmek için, köyün kenarında onun önüne bir

geyik çıkardı. Yakub Aleyhisselâm da geyiği vurdu, getirdi. Babasına: ″İşte geyiği getirdim″ dedi. Babasının gözleri görmüyordu. Yâkub Aleyhisselâm'ı İs zannederek ellerini havaya açtı ve dua etti: ″Senin neslinden Peygamberler gelsin, sen de benim yerime peygamber ol″ dedi.

Annesi Yâkub Aleyhisselâm'a:″İs seni görürse öldürür, sen halanın yanına kaç, gizlen″ dedi. Halasının yeri, yaya olarak üç günlük yoldu. Yâkub Aleyhisselâm, üç günlük yiyeceğini aldı. Annesi: ″Gündüz yoldan gitme, seni görür, arkandan yetişir, gece git, yoldan uzak yürü″ dedi. Yâkub Aleyhisselâm, annesinin dediği gibi halasının yanına gitmek için yola çıktı. Yoldan uzak ve gece gider, gündüz yatardı. İs geldi, babasına: ″Geyiği getirdim, bana dua et″ dedi. İshâk Aleyhisselâm: ″Ben sana duâ ettim, geyiği getirmiştin″ dedi. İs, anladı ki kardeşi geyik getirmiş, duâyı o almıştı. İs: ″Ben onu öldürürüm″ diye onun halasının yanına gideceğini tahmin ederek, oraya gitti. Üç günlük yaya yolunu her gün atla gidip gelirdi. Gündüz Yâkub Aleyhisselâm yatar, İs yoldan rüzgâr gibi geçerdi. İs, halasının yanını arıyor, orada yok. Babasının yanında arıyor, orada da yok. Babası ona: ″Ben duâ ettim, onun elinden Peygamberliği alamazsın. Gel sana da duâ edeyim. Sen ve senin neslinden gelenlerde padişah olsun″ dedi.

Yâkub Aleyhisselâm, İs'den uzun yıllar ayrı kaldı. Bir gün kardeşi İs'i görmek için memleketine geldi. İs, padişah olmuştu. Çocuklarından birisini görüşme izni için İs'in yanına gönderdi ve ona dedi ki:

- İs'e de ki, ″Senin bir kölen varmış, o da kaçmış, korkusundan gelemiyormuş. Şimdi gelmiş, senden müsaade ve görüşmek istiyor.″ Böylece o çocuk, İs'in yanına geldi ve babasının söylediklerini ona bildirdi. İs ise, Yâkub Aleyhisselâmile görüşmek istemedi ve yanından kovdu.

Bunun üzerine Yâkub AleyhisselâmKenan'a geldi. Yusuf Aleyhis-selâm'ın ve kardeşlerinin hâdiseleri Kenan'da olmuş ve daha sonra Mısır'a yerleşmişlerdi. Yâkub Aleyhisselâm ömrünün en son günlerinde çok ihtiyarlamıştı: ″Ben, babamın memleketine gideceğim″ dedi ve yola çıktı.

İs de padişahlığı oğullarına devredip, o da babasının memleketine gelmek için yola çıktı. Yolda iki kâfile birbirlerini gördüler. Birbirlerinin yanına adam gönderdiler. Yâkub Aleyhisselâm'ın kâfilesi, gelen kâfilenin İs'in kâfilesi olduğunu; İs ile gelen kâfile de, gelenin Yâkub Aleyhisselâm'ın kâfilesi olduğunu öğrenince, her ikisi de attan indiler ve kucaklaştılar. Gözlerinin yaşları,

elbiselerinden yere doğru aktı. Her ikisi de o anda ruhlarını teslim ettiler. Bunlar ikiz olarak dünyâya gelmişlerdi. Bunlar hayatları boyunca küs olarak ayrı kaldıkları için bunları ikisini de bir kabire defnettiler.

Bu sebeple dünyânın birçok yerlerinde İs’in evlatları krallık, padişahlık yaptılar. İşte dünyâdaki kıralların soyu genellikle İs’e dayanır.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَقُولُوا ذَلِكَ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ سِبْطَانِ؛ كَانَ فِي أَحَدِهِمَا النُّبُوَّةُ وَفِي الْآخَرِ الْمُلْكُ, فَلَا يُبْعَثُ نَبِيٌّ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ النُّبُوَّةِ, وَلَا يَمْلِكُ عَلَى الْأَرْضِ أَحَدٌ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ الْمُلْكِ... (ابن جرير وابن أبي حاتم عن ابن عباس)

"İsrailoğullarında iki kol vardı. Biri Peygamberlik kolu, diğeri de hükümdarlık koluydu. Peygamber ancak Peygamber kolundan, yeryüzünde hükümdar olacak kişi de ancak hükümdar kolundan gönderilirdi...[5]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 352; Mecmâ’ul-Âdâb, s. 209.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 25872; Muhtâr’ul-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 668.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Et’ime 55.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsîr-i Ahzâb 9; Sahih-i Müslim, Salât 17 (65).

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 5, s. 311; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 3, s. 125.

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ اِبْرٰهِيمَ الرَّوْعُ وَجَٓاءَتْهُ الْبُشْرٰى يُجَادِلُنَا فٖي قَوْمِ لُوطٍۜ (٧٤) اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ لَحَلٖيمٌ اَوَّاهٌ مُنٖيبٌ (٧٥)((

74-75. İbrâhim’den korku gidip, kendisine müjde gelince, Lût kavmi hakkında meleklerimizle (helâk edilmemeleri için) mücâdeleye başladı.* Şüphesiz ki İbrâhim, elbette halîm (yumuşak huylu), evvâh (zikrullahı çok yapan) ve munîb (kendisini ibâdete vermiş) bir zât idi.

İzah: "Evvâh" tâbiri hakkında Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَنَّ هَذَا خَفَضَ مِنْ صَوْتِهِ فَقَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فَإِنَّهُ أَوَّاهٌ قَالَ: فَمَاتَ فَرَأَى رَجُلٌ نَارًا فِي قَبْرِهِ فَأَتَاهُ فَإِذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِيهِ وَهُوَ يَقُولُ: هَلُمُّوا إِلَى صَاحِبِكُمْ. فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ (د هب ك عن جابر)

Bir adam sesini yükselterek Allah’ı zikrederdi. Bunun üzerine adamın biri: ″Bu adam sesini alçaltsa ya!″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″O evvâhtır (zikrullahı çok yapan biridir).″ Ravî dedi ki: Bu adam öldü. Baktık ki, kabrinde bir nûr var. Gittik ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada ve ″Arkadaşınızı bana verin (de onu kabre koyayım)″ diyordu. İşte o adam, sesini yükselterek Allah’ı zikretmesiyle tanınan o zattı.[1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 114’ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 36-37; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 609; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1310.

( )يَٓا اِبْرٰهٖيمُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَاۚ اِنَّهُ قَدْ جَٓاءَ اَمْرُ رَبِّكَۚ وَاِنَّهُمْ اٰتٖيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ (٧٦

76. Melekler: ″Ey İbrâhim! Bu mücâdeleden vazgeç. Şüphesiz ki, Rabbinin emri gelmiştir. Muhakkak ki onlara, geri çevrilmesi mümkün olmayan azap gelecektir ″ dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Lût Aleyhisselâm’ın kavminin helâk olmaması için meleklerle mücâdele edince, melekler; âyette geçtiği gibi mücâdeleden vazgeçmesini söylediler. Çünkü Allah’u Teâlâ’dan azâba uğratılmaları için meleklere kesin emir verilmişti.

( )وَلَمَّا جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سٖٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هٰذَا يَوْمٌ عَصٖيبٌ (٧٧

77. Resullerimiz (meleklerimiz) Lût’a gelince, onların gelmesiyle endişeye düştü, kalbi daraldı ve ″İşte bugün zor bir gündür″ dedi.

وَجَٓاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ اِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِۜ قَالَ يَا قَوْمِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ بَنَاتٖي هُنَّ اَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا (( )اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ فٖي ضَيْفٖيۜ اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشٖيدٌ (٧٨

78. Kötülük yapmaya alışmış olan Lût’un kavmi de süratle ona doğru geldiler. Lût onlara: ″Ey kavmim! İşte kızlarım! Onlar sizin için daha temizdir. Allah’tan korkun. Beni misafirlerime karşı rezil etmeyin. İçinizde aklı başında bir adam yok mu?″ dedi.

İzah: Rivâyet edildiğine göre melekler, Lût Aleyhisselâm’ın evine geldikleri vakit, onun zevcesi, bir iş bahane ederek dışarı çıkmış ve o azgın kavme: ″Lût’a çok güzel genç oğlanlar geldi″ diye haber vermişti. Lût Aleyhisselâm’ın kavmi olan Sadum halkı; o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyorlar, kadınları bırakıp erkeklere yanaşıyorlardı.[1]

Ayrıca bu âyette, Lût Aleyhisselâm, gelen misafirlerin melek olduğunu bilmediği halde, sırf Allah rızâsı için evinde misafir etmiş ve bu misafirlerin canını ve namusunu kendi nefsinden üstün görüp, onları rahat bırakmaları için bu azgın kavme kendi, kızlarını almalarını söylemiştir.[2]

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sure-i A’râf, Âyet 84’ün izahına bakınız.

[2] Misafirliğin önemine dair geniş bilgi için Sure-i Nisâ, Âyet 125’in izahına bakınız.

(قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَاِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ (٧٩) قَالَ لَوْ اَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً اَوْ اٰوِي اِلٰى رُكْنٍ شَدِيدٍ (٨٠))

79-80. Kavmi, Lût’a hitâben: ″Bizim, senin kızlarında bir hakkımız olmadığını çok iyi bilirsin ve ne istediğimizi de çok iyi bilirsin″ dediler.* Lût da onlara: ″Sizi defedecek bir gücüm olsa yahut sağlam bir kuvvete sığınabilsem″ dedi.

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın kavmi, âyette geçtiği gibi misafirlerine sarkıntılık yapıyordu. Lût Aleyhisselâm, misafirlerinin bu olaydan haberi olmaması için, hem azgın kavmiyle mücâdele ediyor, hem de misafirlerine hissettirmemeye çalışıyordu. Evin kapılarını kilitleyip, kavmini içeri almayınca, bu sefer onlar, evin kerpiç duvarını yıkmaya başladılar. Bunun üzerine Lût Aleyhisselâm Allah’u Teâlâ’ya sığınmıştır.

Lût Aleyhisselâm’ın: ″Sizi defedecek bir gücüm olsa yahut sağlam bir kuvvete sığınabilsem″ sözü ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu)’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ إِلَى رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا بُعِثَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ إِلَّا فِي ثَرْوَةٍ مِنْ قَوْمِهِ (حم عن ابى هريرة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Allah’u Teâlâ, Lût’a rahmet etsin. O, sağlam bir kuvvete, Rabbi Teâlâ’ya sığınıyordu″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: ″Ondan sonra Peygamberler, kavminden aşiretinin sayısı çok olarak gönderildi.″[1]

Lût Aleyhisselâm'ın, o azgın kavme karşı koyacak bir gücü olmadığı için: ″Yâ Rabbi! Güçlü bir aşiretim olsaydı, ben bu küfür ehli ile mücâdele ederdim″ diyerek duâ edip Allah'a sığınmıştır. Allah'u Teâlâ da kendisini ve ehlini, o kavimden kurtarmış ve yapmış olduğu duâyı da kabul edip, ondan sonra gelen Peygamberleri, kavminden aşiretinin sayısı çok olarak göndermiştir.

Yine melekler Lût Aleyhisselâm'a sordular: ″Sendeki bu telaş nedir? Bu insanlar senden ne istiyor?″ Lût Aleyhisselâm ise, hayâ ettiğinden cevap veremiyordu. Bunun üzerine melekler: ″Yâ Lût! Biz, Allah tarafından gönderilmiş olan melekleriz. Senin kavminin ne kadar azgın olduğunu görmen ve bu kavmi helâk etmek için gönderildik, müsterih ol″ dediler.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8627.

قَالُوا يَا لُوطُ اِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا اِلَيْكَ فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ اِلَّا امْرَاَتَكَ اِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا اَصَابَهُمْ اِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ اَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ (٨١)

81. Melekler dediler ki: ″Ey Lût! Biz Rabbinin görevlendirdiği resulleriz. Onların sana aslâ bir zararları dokunamaz. Sen, zevcen hâriç ehlin ile gecenin bir kısmında çık git. Sizden hiçbir kimse arkasına dönüp bakmasın. Kavmine gelecek azap, zevcene de gelecektir. Onların helâk olma vakti sabah vaktidir, sabah yakın değil mi?″

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi, gelen misafirler hakkında o azgın kavme haber verip onlarla birlikte hareket ettiği için, azaptan o da kurtulamamıştır.

Lût Aleyhisselâm, meleklere azâbın ne zaman olacağını sormuş, âyette geçtiği üzere, melekler de sabah vakti deyince, sabah vaktinin yakın olmasından dolayı Lût Aleyhisselâm telaşlanmış ve acele ederek ehliyle birlikte evden çıkmıştır. Hanımı hâriç, onların attıkları her adım bir mûcize olarak bir mil (1600 metre) uzunluğunda oldu. Hanımı peşlerinden ne kadar koştuysa da ulaşamadı. Birkaç adım atarak onlar şehirden çıktılar ve o azgın kavim de, hanımı da hepsi şehirle birlikte helâk edildi.

فَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ (٨٢) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا

هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ (٨٣)

82-83. Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar, Rabbin tarafından işâretlenmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Beldelerinin altını üstüne çevirdik″ diye geçen ifadeden maksat şudur: Lût kavminin yaptıkları azgınlıklarından dolayı Allah'u Teâlâ o kavmi helâk etmek istedi ve Cebrâil Aleyhisselâm'ı onlara gönderdi. O da kanadını, yerin derinliklerinden daldırarak beldelerini olduğu gibi kaldırıp gökyüzünde bulutların seviyesine kadar yükseltti ve oradan ters çevirerek bıraktı. Bu şekilde onların beldelerinin altını üstüne çevirmiş oldu. İşte Lut Gölü diye bilinen yer de bu sebepten oluşmuştur. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda, buranın binlerce metre altındaki katmanın yer yüzeyine çıktığı görülmüştür. Bu da Kur'ân'daki mûcizelerdendir.

Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ قَالَ لِجِبْرِيلَ ذَكَرَ اللّٰهُ قُوَّتَكَ فَمَاذَا بَلَغْتَ؟ قَالَ رَفَعْتُ قُرَيَّاتِ قَوْمِ لُوطٍ الْأَرْبَعَ عَلَى قَوَادِمِ جَنَاحِي حَتَّى إِذَا سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ نُبَاحَ الْكِلاَبِ وَأَصْوَاتَ الدَّجَاجِ قَلَبْتُهَا (الرازى، التفسير الكبير)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil'e: ″Allah'u Teâlâ senin kuvvetinden bahsediyor. Kuvvetin ne kadar?″ diye sordu. O da: Lût'un kavminin dört şehrini kanatlarımın üzerine alıp, göktekiler o şehirdeki köpeklerin havlamasını ve horozların ötüşlerini duyacakları yüksekliğe kadar kaldırdım ve yere çaldım″ dedi.[1]

Yine Allah'u Teâlâ, Lût Aleyhisselâm'ın kavmini helâk ederken üzerlerine yağan taşların üzerinde kime isâbet edeceği yazılı idi, diye beyan ettikten sonra, âyetin devamında: ″Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir″ buyurarak, Mekke müşriklerine Fil Sûresi'nde geçen Ebrehe olayını hatırlatmaktadır. Ebrehe'nin ordusuna da ebabil kuşları vâsıtasıyla ateşte pişmiş taş yağdırılmıştı ve o taşların üzerinde de kime isâbet edeceği yazılı idi.

Lût kavminin hangi sebepten helâk olduğuna dair de Sûre-i A'râf, Âyet 80-84 ve izahına bakınız.

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 379.

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ اِنّ۪ي (اَرٰيكُمْ بِخَيْرٍ وَاِنّ۪ي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُح۪يطٍ (٨٤) وَيَا قَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِد۪ينَ (٨٥) بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِحَف۪يظٍ (٨٦)

84-86. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb’i Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: ″Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Ölçüyü ve terâziyi eksik tutmayın. Ben sizi, bolluk ve bereket içinde görüyorum. Şüphesiz ben, her tarafı kuşatan bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.* Ey kavmim! Ölçüyü ve teraziyi adâlet ile kullanın. İnsanların eşyalarını (haklarını) eksik vermeyin ve yeryüzünde fesat çıkararak fenâlık yapmayın.* Eğer siz îman etmiş kimseler iseniz, Allah’ın helâl olarak verdiği kazanç, sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin yaptıklarınızın koruyucusu değilim.″

İzah: Medyen halkı, İbrâhim Aleyhisselâm‘ın neslinden gelen bir kavimdir. Şuayb Aleyhisselâm da o kavimdendi. Medyen halkının yaşadığı belde, Kudüs ile Hicaz arasında Kızıldeniz sahilinde bir mevkiidir. Şuayb Aleyhisselâm‘ın büyük vâlidesi Lût Aleyhisselâm‘ın kızıydı. Şuayb Aleyhisselâm, Medyen şehrinde iken kızını Mûsâ Aleyhisselâm ile evlendirmişti.

İbn-i İshâk’tan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

Şuayb Aleyhisselâm’dan konuşulduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyururdu:

(ذَاكَ خَطِيب الْأَنْبِيَاء (ك عن محمد بن اسحاق

″İşte o, Peygamberlerin hâtibidir.″[1]

Yine ölçü ve tartıyı noksan etmek hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ (ه عن ابن عمر

″Bir kavim eksik ölçüp tarttıkları takdirde, onlar mutlaka kıtlık, geçim zorluğu ve yöneticilerin zulmü ve musîbeti ile karşı karşıya bırakılırlar.″[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4034.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 22.

(قَالُوا يَا شُعَيْبُ اَصَلٰوتُكَ تَأْمُرُكَ اَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَٓا اَوْ اَنْ نَفْعَلَ فٖٓي اَمْوَالِنَا مَا نَشٰٓؤُ۬اۜ اِنَّكَ لَاَنْتَ الْحَلٖيمُ الرَّشٖيدُ (٨٧))

87. Kavmi: ″Ey Şuayb! Babalarımızın taptığı şeyleri veya mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi, kıldığın namazın mı sana emrediyor? Şüphesiz ki sen, yumuşak huylu ve aklı başında bir kimsesin″ dediler.

(قَالَ يَا قَوْمِ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّٖي وَرَزَقَنٖي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًاۜ وَمَٓا اُرٖيدُ اَنْ اُخَالِفَكُمْ اِلٰى مَٓا اَنْهٰيكُمْ عَنْهُۜ اِنْ اُرٖيدُ اِلَّا الْاِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُۜ وَمَا تَوْفٖيقٖٓي اِلَّا بِاللّٰهِۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ اُنٖيبُ (٨٨) وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقٖٓي اَنْ يُصٖيبَكُمْ مِثْلُ مَٓا اَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ اَوْ قَوْمَ هُودٍ اَوْ قَوْمَ صَالِحٍۜ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعٖيدٍ (٨٩) وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِۜ اِنَّ رَبّٖٓي رَحٖيمٌ وَدُودٌ (٩٠))

88-90. Şuayb dedi ki: ″Ey kavmim! Eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Rabbim bana katından güzel bir rızık vermişse, yine hakkımda böyle der misiniz? Söyleyin. Size nehyettiğim şeyi kendim yapmak istemiyorum. Sâdece gücümün yettiği kadar ıslah etmeyi isterim. Muvaffak olmam, ancak Allah’u Teâlâ’nın yardımıyladır. O’na tevekkül ettim ve O’na yönelirim.* Ey kavmim! Bana muhalefetiniz ve düşmanlığınız, sizi Nûh yahut Hûd veya Sâlih’in kavimlerine isâbet eden musîbetler gibi bir musîbete sevk etmesin. Lût kavmi de sizden uzak değildir (ibret alın).* Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O’na tevbe edin. Şüphesiz benim Rabbim, çok merhametlidir ve kendisine yönelenleri çok sever.″

İzah: Şuayb Aleyhisselâm, kavmine hitâben: ″Rabbim bana katından güzel bir rızık vermişse, yine hakkımda böyle der misiniz?″ diye buyurmuştur. Yani, bana helâl nîmetler vermiş, beni Peygamberliğe, hikmete, mânevî ve maddî bereketlere kavuşturmuş ise artık benim hakkımda öyle yanlış iddialarda bulunur musunuz? diye söylemiştir.

(قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثٖيرًا مِمَّا تَقُولُ وَاِنَّا لَنَرٰيكَ فٖينَا ضَعٖيفًاۚ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَۘ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزٖيزٍ (٩١))

91. Kavmi: ″Ey Şuayb! Sözlerinin çoğunu anlamıyoruz. Şüphesiz biz seni aramızda hakikaten zayıf görüyoruz. Eğer aşiretin (onların hatırı) olmasaydı,

elbette seni taşlayarak öldürürdük. Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin″ dediler.

İzah: Şuayb Aleyhisselâm, Peygamberliğini ilan etmeden önce Sûre-i Hûd, Âyet 87’de geçtiği üzere kendisine: ″Şüphesiz ki sen, yumuşak huylu ve aklı başında bir kimsesin″ diyorlardı. Ne zaman ki Peygamber-liğini ilan etti, o zaman Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi: ″… Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin″ dediler ve Peygamberliğini kabul etmeyerek küfürlerinde ısrar ettiler.

Bu âyetlerde geçen benzer bir hadise de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında gerçekleşmiştir.

Bu husus Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

Abdullah b. Selâm der ki: Ben Müslüman olduktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Yâ Resûlallah! Yahudiler insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavimdir. Eğer sen beni onlara sormadan önce, onlar benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse, senin yanında bana akla gelmedik isnat ve iftiralarda bulunurlar. Sen beni odalarından birine gizledikten sonra, onlar arasındaki durumumu onlara sormanı, bunu Müslüman olduğumu öğrenmeden önce sana haber vermelerini istiyorum″ dedi.

Peygamber Efendimiz de onu odalarından birine koydu. Sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Yahudilere haber saldı, geldiler. Peygamber Efendimiz onlara Abdullah İbn-i Selâm hakkında:

أَيُّ رَجُلٍ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ سَلَامٍ فِيكُمْ قَالُوا هُوَ خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَعَالِمُنَا وَابْنُ عَالِمِنَا فَقَالَ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ تُسْلِمُونَ فَقَالُوا أَعَاذَهُ اللّٰهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ سَلَامٍ اخْرُجْ إِلَيْهِمْ فَأَخْبِرْهُمْ فَخَرَجَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ فَقَالُوا أَشَرُّنَا وَابْنُ أَشَرِّنَا وَجَاهِلُنَا وَابْنُ جَاهِلِنَا فَقَالَ ابْنُ سَلَامٍ قَدْ أَخْبَرْتُكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهْتٌ (حم عن انس بن مالك)

″Abdullah İbn-i Selâm, aranızda nasıl bir adamdır?″ diye sorunca, onlar: ″O, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğludur. O, bizim Efendimiz ve Efendimizin oğludur. O bizim en âlim olanımız ve en âlim olanımızın oğludur″ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Eğer o, Müslüman olmuşsa, siz ne dersiniz?″ diye sordu. Onlar: ″Allah onu böyle bir şeyden korusun″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ

Abdullah İbn-i Selâm! Çık ve onlara haber ver″ dedi. Bunun üzerine o hemen çıktı ve ″Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim″ dedi. Abdullah İbn-i Selâm'ın Müslüman olduğunu gören Yahudiler, bu sefer daha önce övdükleri bu zât hakkında: ″O, en şerlimizdir ve en şerlimizin oğludur. O en câhilimiz ve en câhilimizin oğludur″ dediler. Abdullah İbn-i Selâm dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Ben sana Yahudilerin insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavim olduğunu söylemiştim.″[1]

Allah'u Teâlâ, bütün Peygamberlere vahiy yoluyla hakkı ve hakikati bildirmiştir. Şeytan da küfür ehline sapık ve bâtıl olan şeyleri iğvâ ile bildirmiştir. Bu sebeple bütün Peygamberler hep aynı şekilde dîni halka tebliğ etmişlerdir. Küfrü inâdi olanlar da aynı fiil ve sözlerle karşı gelerek Mü'minleri câhil, hor ve hakir görmüşler,[2] Peygamberleri ise hep yalanlamışlardır. Peygamberlerin gösterdiği mûcizelere de hiçbir bahane bulamadıkları için ″Sihirdir″[3] diyerek küfürlerinde ısrar etmişlerdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 13365; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7546.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Hûd, Âyet 30, Sûre-i Şuarâ, Âyet 111.

[3] Bu hususta da Sûre-i Kamer, Âyet 2, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 3 ve Sûre-i Neml, Âyet 13'e bakınız.

(قَالَ يَا قَوْمِ اَرَهْطٖي اَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِۜ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَٓاءَكُمْ ظِهْرِيًّاۜ اِنَّ رَبّٖي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحٖيطٌ (٩٢) وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّٖي عَامِلٌۜ سَوْفَ تَعْلَمُونَۙ مَنْ يَأْتٖيهِ عَذَابٌ يُخْزٖيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌۜ وَارْتَقِبُوا اِنّٖي مَعَكُمْ رَقٖيبٌ (٩٣))

92-93. Şuayb dedi ki: ″Ey kavmim! Sizce benim aşiretim, Allah'tan daha mı itibarlı ki, O'na sırt çeviriyorsunuz? Şüphesiz benim Rabbim, sizin yaptıklarınızı (ilim ve kudreti ile) kuşatmıştır.* Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Zelil edici azâbın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu yakında bileceksiniz. Siz de bekleyin, şüphesiz ben de sizinle beraber beklerim.″

(وَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَاَخَذَتِ الَّذٖينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوا فٖي دِيَارِهِمْ جَاثِمٖينَۙ (٩٤) كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَاۜ اَلَا بُعْدًا لِمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ (٩٥))

94-95. Medyen kavminin helâki için emrimiz gelince, Şuayb’i ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. O zâlimleri ise, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Orada hiç oturmamış gibi oldular. Haberiniz olsun ki, Semud kavmi, Allah’ın rahmetinden uzaklaştığı gibi, Medyen kavmi de öyle uzaklaştı.

İzah: Medyen kavmi de, aynı Semud kavmi gibi yerin sarsılması ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍۙ (٩٦) اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ فَاتَّبَعُٓوا اَمْرَ فِرْعَوْنَۚ وَمَٓا اَمْرُ (فِرْعَوْنَ بِرَش۪يدٍ (٩٧) يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَۜ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ (٩٨)

96-98. Yemin olsun ki Mûsâ’yı da âyetlerimizle ve açık mûcizelerle Peygamber olarak gönderdik;* Firavun’a ve onun ileri gelenlerine. Onlar ise, Firavun’un emrine tâbi oldular. Halbuki Firavun’un emri hak değildi.* Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir.

İzah: Tâbi olunan kişi Allah dostu olursa, kendisine tâbi olanları Cennete götürür. Eğer tâbi olunan kişi zâlim, fâcir, kâfir olursa, tâbi olanları kendisiyle birlikte Cehenneme götürür. İşte hayatta iken Firavun’a tâbi olanlar, mahşerde de Firavun ile birlikte Cehenneme giderler. Bu yüzden kişi kime tâbi olacağına dikkat etmelidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.″[1]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü’minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu nedenledir ki, Allah’u Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 119’da: ″Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve sâdıklarla beraber olun″ diye buyurmuştur.

Enes Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek: ″Yâ Resûlallah!

Kıyâmet ne zaman kopacaktır?″ diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: ″Kıyâmetin kopmasını soran kimse neredLedir?″ buyurdu. Adam: ″Benim Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kıyâmet için ne hazırladın?″ buyurdu. Adam: ″Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah’ı ve Resûlünü seviyorum ″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

″Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın.″ Enes Radiyallâhu anhu der ki: ″Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim.″[2]

Hadis-i Şerif’te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif’teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah’u Teâlâ’nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ)م عن جابر

″Her bir kul hangi hâl üzere vefât ettiyse, o hâl üzere diriltilir.″[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 19 (83-84).

( )وَاُتْبِعُوا فٖي هٰذِهٖ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ (٩٩)

99. Onlar, hem dünyâda, hem de âhiret gününde bir lânete tâbi tutuldular. Onlara yapılan bu ikram, ne kötü bir ikramdır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, ″Onlara yapılan bu ikram, ne kötü bir ikramdır″ buyruğundan kastedilen, dünyâ ve âhirette uğrayacakları lânettir.

(ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْقُرٰى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَٓائِمٌ وَحَص۪يدٌ (١٠٠)

100. Ey Resûlüm! Sana anlattığımız bu kıssalar, (helâk olan) beldelerin haberlerinden bâzılarıdır. Onların bir kısmı hâlâ ayaktadır, bir kısmı ise biçilmiş ekin gibi yok olmuştur.

(وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَمَٓا اَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ الَّت۪ي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَٓاءَ اَمْرُ رَبِّكَۜ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْب۪يبٍ (١٠١)

101. Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar (küfrü yüklenmekle) kendi nefislerine zulmettiler. Rabbinin azap emri gelince, Allah’ı bırakıp da ibâdet ettikleri ilahları, onlara hiçbir fayda sağlamadı ve onların hüsranlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.

(وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَٓا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌۜ اِنَّ اَخْذَهُٓ اَل۪يمٌ شَد۪يدٌ (١٠٢)

102. Senin Rabbin, zulmeden beldeleri yakaladığı zaman, işte böyle yakalar. O’nun yakalaması (cezâlandırması), elim ve şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ {وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ} (خ عن ابى موسى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz″ buyurdu ve sonra da, Sûre-i Hûd, Âyet 102’yi okudu.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e verilen özelliklerden biri de, kendisine şiddetli yakalama yeteneğinin verilmesidir. Yani düşmanını helâk etmesidir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فُضِّلْتُ عَلَى النَّاسِ بِأَرْبَعٍ بِالسَّخَاءِ وَالشَّجَاعَةِ وَكَثْرَةِ الْجِمَاعِ وَشِدَّةِ الْبَطْشِ (طس خط كر عن انس

″İnsanlara şu dört hasletle üstün kılındım. Cömertlik,şecaat,çok cimâ ve Şiddetliyakalamayeteneği.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’de olan şiddetli yakalama yeteneği, düşmanlarını zâhir ve bâtın olarak helâk etmesidir.

Zâhiren helâk etmesine örnek verecek olursak, savaş meydanlarında iki ordu karşı karşıya geldiğinde; gücüne ve yeteneğine güvenen bâzı kâfir savaşçıları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e meydan okurlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu kâfir pehlivanlarının hiçbirini reddetmez, karşısına çıkar, onları öldürür ve helâk ederdi. Savaşlarda da kâfirleri yenilgiye uğratarak, onları bu şekilde cezâlandırıp helâk etmiştir.

Hz. Ali Kerremallâhu veche, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in savaşlardaki yiğitliği ve cesareti hakkında şöyle buyurmaktadır:

″Savaşlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadar düşmana yaklaşan bir kimse bulunmazdı. Birçok defalar savaş kızışıp başımız sıkıntıya girince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sığınırdık.″[3]

Câbir Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine diğer peygam-berlere verilmeyen beş özellikten bahsetmekte ve bunlardan birinde de şöyle buyurmaktadır:

(نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ …)خ م حم ه عن جابر

″Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum…″[4]

Bâtın olarak helâk etmesi de, ona düşman olanların sonunun hüsrânla bitmesi ve mahşerde elim bir azâba uğramalarıdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 323/12.

[3] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihâli, s. 552.

[4] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim Mesâcid 1.

اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِؕ ذٰلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌۙ لَهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ (١٠٣) وَمَا (نُؤَخِّرُهُٓ اِلَّا لِاَجَلٍ مَعْدُودٍۜ (١٠٤) يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا بِاِذْنِهٖۚ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعٖيدٌ (١٠٥)

103-105. Şüphesiz bu kıssalarda, âhiret azâbından korkanlar için elbette bir ibret vardır. O gün, insanların bir araya gelip toplanacağı bir gündür. O gün, bütün mahlûkatın hazır bulunacağı bir gündür.* Biz o günü, ancak belirli bir müddete kadar erteleriz.* O gün gelince, hiçbir kimse Allah’ın izni olmadan konuşamaz. Artık onların bir kısmı şakîdir (Cehennemliktir), bir kısmı da saiddir (Cennetliktir).

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″O gün gelince, hiçbir kimse Allah’ın izni olmadan konuşamaz″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَيْ جَهَنَّمَ فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي فِي أَوَّلِ مَنْ يَجُوزُ وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ فَدُعَاءُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ... (خ م عن ابى هريرة)

″Cehennemin ortasına sırat kurulur. Ümmetimle beraber onun üzerinden geçenlerin ilki ben olurum. O gün Resullerden başka hiçbir kimse konuşamaz. Resullerin de o günkü duâları: ″Allah’ım! Selâmet ver, Allah’ım! Selâmet ver″ olacaktır…″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24; Sahih-i Müslim, Îman 81 (299).

فَاَمَّا الَّذٖينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فٖيهَا زَفٖيرٌ وَشَهٖيقٌۙ (١٠٦) خَالِدٖينَ فٖيهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اِلَّا (مَا شَٓاءَ رَبُّكَۜ اِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرٖيدُ (١٠٧)

106-107. Şakî (Cehennemlik) olanlar, ateşe atılırlar ve azâbın şiddetinden inleyip solurlar.* Onlar, gökler ve yer durdukça orada ebedî olarak kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilediği müstesnâ. Şüphesiz senin Rabbin, dilediğini yapar.

İzah: Allah’u Teâlâ, Cehennemliklerin orada ebedî olarak kalacak-larını beyan etmiştir. Çünkü Araplar, bir şeyin ebedî olarak devam edeceğini söylemek istedikleri zaman, ″Gökler ve yer durdukça″ ifadesini kullanırlar. Âyetin devamında da Allah’u Teâlâ: ″Ancak Rabbinin dilediği müstesnâ″ diye buyurmaktadır. Bu ifade de, kâfirler Cehennemde ebedî kalacaktır. Ancak günahlarından dolayı Cehenneme giren bâzı Müslümanlar, Allah’ın rahmetiyle

şefaate uğrayarak oradan çıkarlar, anlamındadır.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ (ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحِبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ. (م حم عن ابى سعيد

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürü-lenler onlardır.[2] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaat olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: ″Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün″ denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir″[3] dedi.[4]

Şefaat ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255’in izahına bakınız.

[1] Ebedî Cehennemde kalacak olanların sâdece kâfirler olduğuna dair ayrıca Sûre-i Müddessir, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[2] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah’u Teâlâ’nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[3] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkâr bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَاَمَّا الَّذٖينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدٖينَ فٖيهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ اِلَّا مَا شَٓاءَ رَبُّكَۜ عَطَٓاءً غَيْرَ (مَجْذُوذٍ(١٠٨)

108. Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri

müstesnâ. Allah’ın verdiği nîmetlerin sonu yoktur.

İzah: Cennetlik olanlar ebedî olarak Cennete girerler. O gün de kimsenin ameli zâyi edilmez. Güzel amellerde bulunanlara ise, ziyâde olarak mükâfat ve yüce dereceler vardır.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12’de geçtiği üzere, mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdette ileri geçenlerdir. Böylece Cehennemlikler, Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı da Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah’u Teâlâ tarafından Cennet ehline: ″Sâbikunlar ayrılsın!″ diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinden sâbikunlar, Allah’u Teâlâ’nın emriyle bulundukları Cennetlerden ayrılarak Nâim Cennetlerine yükseltilirler. İşte en yüksek makam ve derece de burasıdır. Sûre-i Hûd, Âyet 108’de: ″Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ…″ diye istisnâ edilen bu zümre, Cennet-i Naîm’e giren sâbikûnlardır.

Cennet-i Naîm’in en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إنَّ جِبْرِيلِ قَالَ لِي اُخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعَمِ اللّٰه الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْك وَفَضِيلَته الَّتِي فُضِّلْت بِهَا فَبَشَّرَنِي أَنِّي بُعِثْت إِلَى الْأَحْمَر وَالْأَسْوَد وَأَمَرَنِي أَنْ أُنْذِر الْجِنّ وَآتَانِي كِتَابه وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اِسْمِي فِي الْأَذَان وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَآتَانِي النَّصْر وَجَعَلَ الرُّعْب أَمَامِي وَآتَانِي الْكَوْثَر وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَر الْحِيَاض يَوْم الْقِيَامَة وَوَعَدَنِي الْمَقَام الْمَحْمُود وَالنَّاس مُهْطِعُونَ مُقْنِعُو رُءُوسهمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّل زُمْرَة تَخْرُج مِنَ النَّاس وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَاب وَآتَانِي السُّلْطَان وَالْمُلْك وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى غُرْفَة فِي الْجَنَّة فِي جَنَّات النَّعِيم فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَد إِلَّا الْمَلَائِكَة الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْش وَأَحَلَّ لِي وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِم وَلَمْ تَحِلّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil Aleyhisselâm bana dedi ki: ″Çık ve Allah’u Teâlâ’nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver.″ Allah’u Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçar). Bana Kevser’i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd’u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı.

Benim şefaatimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş'ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı."[1]

Cennetin ve Cehennemin ebedî olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِذَا صَارَ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِلَى الْجَنَّةِ وَصَارَ أَهْلُ النَّارِ إِلَى النَّارِ أُتِيَ بِالْمَوْتِ حَتَّى يُجْعَلَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ثُمَّ يُذْبَحُ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ فَيَزْدَادُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَرَحًا إِلَى فَرَحِهِمْ وَيَزْدَادُ أَهْلُ النَّارِ حُزْنًا إِلَى حُزْنِهِمْ (م عن ابن عمر)

"Cennet ehli Cennete vardığı, Cehennem ehli de Cehenneme vardığı zaman, ölüm gürbüz bir koç sûretinde getirilir. Cennet ile Cehennem arasında yatırılır ve sonra kesilir. Sonra bir münâdi: "Ey Cennet ehli! Artık ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ölüm yoktur" diye nidâ eder. Bu hâdise sebebiyle Cennet ehlinin ferahı bir ferah daha artar. Cehennem ehlinin hüzün ve kederi ise bir hüzün daha artar."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 333.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (43).

(فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هٰؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ اِلَّا كَمَا يَعْبُدُ اٰبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ (١٠٩))

109. Ey Resûlüm! O müşriklerin ibâdet ettikleri putların bâtıl olduğu hususunda hiç şüphe etme. Çünkü onlar, ancak babalarının evvelce putlara ibâdet ettikleri gibi ibâdet ederler. Biz de elbette onlara azaptan nasiplerini noksansız vereceğiz.

İzah: Allah'u Teâlâ: "Ey Resûlüm! O müşriklerin taptıkları şeylerin bâtıl olduğu hususunda hiç şüphe etme" diye buyurarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şahsında bütün kullarına seslenmekte ve "Put ve benzeri şeylere ibâdet edenlerin, ibâdetlerinin bâtıl olduğu hususunda şüphe etmeyin" diye buyurmaktadır.

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (١١٠))

110. Yemin olsun ki Mûsâ’ya da kitabı (Tevrat’ı) vermiştik. Onun kavmi de Tevrat’ta ihtilafa düşmüşlerdi (bir kısmı îman, diğer kısmı inkâr etmişti). Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, elbette aralarında hüküm hemen verilirdi. Şüphesiz onlar da (Mekkeli müşrikler de), Kur’ân hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.

( )وَاِنَّ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ اَعْمَالَهُمْ اِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١١١ (

111. Şüphesiz senin Rabbin, herkesin amellerinin karşılığını tam olarak verecektir. Şüphesiz O, onların yaptıklarından haberdardır.

( )فَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْاۜ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (١١٢ (

112. Ey Resûlüm! Sen ve tevbe edip seninle beraber olanlar, emrolunduğunuz üzere dosdoğru olun. Allah’ın emirlerinin dışına çıkmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Sûre-i Hûd, Âyet 112’den daha ağır ve zor herhangi bir âyet inmiş değildir.

أَبُو بَكْر رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ شِبْتَ قالَ شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالمُرْسَلاَتُ، وَعَمّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرتْ (ت عن ابن عباس)

Hz. Ebû Bekir: ″Yâ Resûlallah! Saçların ağardı″ deyince, buyurdu ki: ″Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı.″[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Süfyan b. Abdullah es-Sakafî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ حَدِّثْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ قَالَ قُلْ رَبِّيَ اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَا أَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا (ت عن سفيان بن عبد اللّٰه الثقفى)

″Yâ Resûlallah! Bana bir iş söyle ki ona sımsıkı sarılayım″dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:″Rabbim Allah’tır de, sonra da dosdoğru ol. Süfyan diyor ki:″Yâ Resûlallah! Benim için en korkulacak şey

nedir?″dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendi dilini tutarak,″İşte bu ″buyurdu.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7015.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 47; Sahih-i Müslim, Îman 13 (62 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14869.

( )وَلَا تَرْكَنُوا اِلَى الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُۙ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ (١١٣ (

113. Zâlimlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka yardımcılarınız yoktur. Sonra yardım da göremezsiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Zâlimlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur ″ buyruğu ile; bir Müslümanın dostunun ve düşmanın kim olduğuna dikkat etmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Zâlimleri, kendilerine dost edinenler, onlarla birlikte haşrolup Cehenneme giderler. Sâlihleri dost edinip Allah'ın emirlerini tutanlar da, Allah'ı dost tutmuş olurlar ve onlar da sâlihlerle birlikte haşrolup Cennete girerler, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. ″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

( )وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِۜ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّـَٔاتِۜ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِر۪ينَۚ (١١٤ (

114. Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindi) ve gecenin gündüze yakın zamanlarında (akşam, yatsı ve sabah) namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, nasihat alanlar için bir öğüttür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair, Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

Bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki: ″Medîne'nin uzakça bir yerinde bir kadın ile başbaşa kaldım. Ben ona cinsi temasta bulunmaksızın istifâde ettim. İşte huzurundayım, hakkımda dilediğin hükmü ver.″ Bunun üzerine Hz. Ömer ona:

- Sen kendini örtmüş olsaydın, Allah'u Teâlâ da seni örterdi, dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona hiçbir karşılık vermedi. Adam gitti, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ardından birisini göndererek onu çağırttı ve ona:

فَتَلَا عَلَيْهِ هَذِهِ الآيَةَ: وَأَقِمِ الصَّلاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ هَذَا لَهُ خَاصَّةً؟ قَالَ بَلْ لِلنَّاسِ كَافَّةً (م ت عن عبد اللّٰه)

″Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindi) ve gecenin gündüze yakın zamanlarında (akşam, yatsı ve sabah) namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri giderir…″ diye devam eden Sûre-i Hûd, Âyet 114'ü sonuna kadar okudu. Bunun üzerine orada hazır bulunanlardan birisi: ″Bu hüküm, yalnız ona özel mi?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bilakis bütün insanlar için″ buyurdu.[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te de şöyle buyurmuştur:

″Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.″

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ başta olmak üzere birçok ulemâ demişler ki: Âyet-i Kerîme'de geçen, kötülükleri silen iyiliklerden maksat, beş vakit namazdır. Zîrâ namaz kılmanın, kişinin günahlarını sileceği hakkında birçok Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Kötülüklerden maksat da, günahlardır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللّٰهُ بِهِ الْخَطَايَا (خ م عن ابى هريرة)

″Şâyet birinizin kapısında suyu bol olan bir nehir olsa, her gün onda beş kere yıkansa, onun kirinden bir şey bırakır mı, ne dersiniz?″ deyince, Sahâbe-i Kirâm: ″Hayır, hiçbir kir bırakmaz″ deyince, buyurdu ki: ″İşte beş vakit namaz da

böyledir. Allah, onunla hatâları siler."[2]

Yine iyi amellerin kötülükleri giderdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلصَّلاَةُ الْمَكْتُوبَةُ تُكَفِّرُ مَا قَبْلَهَا اِلَى الصَّلاَةِ الْاُخْرَى وَالْجُمُعَةُ تُكَفِّرُ مَا قَبْلَهَا اِلَى الْجُمُعَةِ الْاُخْرَى وَشَهْرِ رَمضَانَ يُكَفِّرُ مَا قَبْلَهُ اِلَى شَهْرِ رَمَضَانَ وَالْحَجُّ يُكَفِّرُ مَا قَبْلَهُ اِلَى الْحَخِّ لَا يَحِلُّ لاِمْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ اَنْ تَحِجَّ اِلَّا مَعَ زَوْجٍ اَوْ ذِى مَحْرَمٍ (طب عن ابى امامة)

"Farz namaz bir önceki namazdan diğer namaz vaktine kadar işlenecek günahları örter. Cuma Namazı bir evvel ki Cuma'dan diğer Cuma vaktine kadar yapılacak günahları örter. Ramazan ayı da bir önceki Ramazan'dan diğer Ramazan ayına kadar yapılacak günahların keffâreti olur. Hacda bir önceki hacdan diğer hacca kadar işlenen günahların keffâreti olur. Müslüman bir hanıma, kocası veya mahremi bulunmadan haccetmesi helâl olmaz."[3]

Ayrıca üzerine namaz farz olanların, vakit girince namazlarını kılmaları farz kılınmıştır. Namaz vakitlerinin hangi zamanlar olduğunu Allah'u Teâlâ, Sûre-i Hûd, Âyet 114'te beyan ettiği gibi, yine birçok Âyet-i Kerîme'de işâret etmiş ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde bu vakitleri açık bir şekilde beyan etmiştir.[4] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 103 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 7 (42 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân.

[2] Sahih-i Buhârî, Mevâkît'us-Salat 5; Sahih-i Müslim, Mesâcid 51 (283).

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 218/4.

[4] Sünen-i Tirmizî, Salât 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 2; Sünen-i Nesâî, Namazın vakitleri 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2364.

(وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضٖيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنٖينَ (١١٥)

115. Ey Resûlüm! (Müşriklerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyi etmez.

(فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلٖيلًا مِمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْۚ وَاتَّبَعَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا مَٓا اُتْرِفُوا فٖيهِ وَكَانُوا مُجْرِمٖينَ (١١٦)

116. Sizden önceki ümmetlerden, yeryüzünde fesâdı nehyeden fazilet sahibi kimseler olsaydı ya! Onlardan bu özellikte çok az kimse vardı. Biz de onları kurtardık. O zulmedenler ise, kendilerine verilen refahın peşine düştüler ve mücrim kimseler oldular.

İzah: Yeryüzündeki fesâdı önlemek Mü'minlerin en önemli vazife-lerinden birisidir. Zîrâ zâlimin zulmüne dur denilmediği takdirde, fitne ve fesâdın bütün toplumu kuşatacağı muhakkaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْمُنْكَرَ وَلَا يُغَيِّرُوهُ أَوْشَكَ اللّٰهُ أَنْ يَعُمَّهُمْ بِعِقَابِهِ (حم عن ابى بكر

"İnsanlar kötülüğü görüp de ona müdahale edip değiştirmezlerse, Allah'ın onlar üzerine göndereceği azâbı, hepsine umûmileştirmesi yakındır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (م ت ن
(عن ابى سعيد

"Kim bir kötülüğü (şer'an yapılması câiz görülmeyen bir şeyi) görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle, ona da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki, bu da îmanın en zayıf derecesidir."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 17; Sünen-i Tirmizî, Fiten 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 20 (78).

( )وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا مُصْلِحُونَ (١١٧

117. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, halkı ıslah olmuş bir memleketi, haksız yere helâk edecek değildir.

İzah: Allah'u Teâlâ, halkı dürüst olan ve hak yoldan ayrılmayan bir memleketin insanlarını, onlar hak yolda devam ettikleri sürece cezâlandır-mayacağını bildirmektedir. Zîrâ Allah'u Teâlâ kimseye haksızlık etmez.

Müslüman bir toplumun içerisinde, günah ve kötülükler çoğaldığı zaman, helâke uğrayacaklarına dair Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحْمَرًّا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحَلَّقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَهْلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ (خ م عن زينب بنت جحش)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: ″Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Arab'a vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı″ buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. ″Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?″ diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!″ diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhâri, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَۙ (١١٨) اِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَۜ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْۜ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ (١١٩)

118-119. Eğer Rabbin dileseydi, elbette insanların hepsini (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Fakat (irâdelerinde serbest bıraktığı için) onlar devamlı olarak dinde ihtilaf ediyorlar.* Ancak Rabbinin rahmet ettiği kimseler müstesnâ. Onun için onları yaratmıştır ki, Rabbinin: ″Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım″ diye vukû bulan vaadi yerini bulsun.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, insanların dinde ihtilaf ederek çeşitli fırkalara ayrıldığından bahsetmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتْ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتْ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك)

″Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.″ ″Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″ Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm'ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.″

Yine hak dînin, İslâm olduğuna dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır.″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, ümmetinin yetmiş üç fırkasından sâdece birinin kurtulacağını beyan etmiştir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56'de: ″Ben, cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etmeleri için yarattım″ diye buyuruyor. İşte bu emre uymayarak, şeytana ve nefsine uyup küfrü ve mâsiyeti işleyenler, kendi irâdeleriyle Cehennemi

seçmiş oldular. Şeytana ve nefsine uymayanlar ise, Allah'u Teâlâ'nın hak yolunu seçerek Cenneti kazandılar. Burada küfrü veya hakkı seçmek tamamen kulun kendi irâdesindedir. Allah'u Teâlâ dilese, hepsini bir ümmet yapardı. Lâkin kimin ibâdette daha yüksek dereceler kazanacağını ve kimin küfrü seçerek Cehenneme gideceğini görmek için, imtihan olarak dünyâya gönderip, irâdelerinde serbest bıraktı.

Yine bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 1-2'de şöyle buyurmuştur:

″Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah'u Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır.″

Sûre-i Hûd, Âyet 119'da: ″Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım″ diye geçen ifadeden maksat ise, insan ve cinlerden, şeytana ve nefsine uyarak küfrü seçip, mâsiyet yolunda olanları, vaad olsun Cehenneme doldururum, demektir.

Bu olay, Sûre-i Â'raf, Âyet 16-18'de de şöyle geçmektedir:

İblis dedi ki: ″Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolun üzerinde oturacağım.* Sonra muhakkak onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, solların-dan geleceğim ve Sen onların çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın.″* Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: ″Oradan (Cennetten) hor ve hakir edilmiş ve kovulmuş olarak çık! Yemin olsun ki, onlardan her kim sana tâbi olursa, elbette Cehennemi sizlerle, hepinizle dolduracağım.″

Şeytana uyarak âsi olanların, Cehenneme gireceklerine dair olan Allah'ın vaadi budur. Allah'u Teâlâ hiç kimseyi Cehennemlik olması için yaratmamıştır. Hiç kimseye de bir haksızlık yapılmayacağını tekrar tekrar ifade etmiştir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'de şöyle buyurmuştur:

″İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir.″

Allah'u Teâlâ âdildir, hâşâ hiç kimseye zulmetmez. Ancak kullar, hayır ve şerden kendi yaptıklarının karşılığını görürler.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen ″el-Cemaat ″ ifadesine, ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır″ diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ″Mâ ene aleyhi ve ashâbî″ diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, Îman 18).

[2] Yine bu hususta Sûre-i Secde, Âyet 13-14 ve izahına bakınız.

(وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِه۪ فُؤَادَكَۚ وَجَٓاءَكَ ف۪ي هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ (١٢٠))

120. Ey Resûlüm! Peygamberlerin haberlerinden, kalbini mutmain edeceğimiz her haberi sana beyan ediyoruz. Bu sûrede de, sana hak ve Mü'minlere bir öğüt ve uyarı gelmiştir.

İzah: Ey Resûlüm! Geçmiş Peygamberler ve ümmetlerine ait olan haberleri sana anlatmamızın sebebi, senden önceki Peygamberlerin, ümmetlerinden neler beklediklerini bilmen ve kavminin seni yalanlama-sından dolayı üzülmemen içindir. Peygamberlerin kıssalarını açıklayan bu sûrede sana, Rabbin tarafından gerçekler gelmiş, Mü'minlere ise bir öğüt ve bir uyarı ve ibret gelmiştir ki, Allah'a itaattan ayrılmasınlar, demektir.

(وَقُلْ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْۜ اِنَّا عَامِلُونَۙ (١٢١) وَانْتَظِرُواۚ اِنَّا مُنْتَظِرُونَ (١٢٢))

121-122. Ey Resûlüm! Îman etmeyenlere de ki: ″Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz biz de bulunduğumuz hâl üzere devam edeceğiz.* Ve (âkıbeti) bekleyin, şüphesiz biz de bekleyeceğiz.″

(وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (١٢٣))

123. Göklerin ve yerin gaybını (gizliliklerini) bilmek Allah'a aittir. İşlerin hepsi O'na döndürülür. O halde O'na ibâdet et ve O'na tevekkül ol. Senin Rabbin, yaptıklarınızdan gâfil değildir.

12-YÛSUF SÛRESİ

Bu sûre 111 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yusuf Aleyhisselâm’ın kıssasından dolayı ″Yûsuf Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yusuf Sûresi’ni okurken, bir Yahudi bilgini yanına girdi ve ″Yâ Muhammed! Bunu sana kim öğretti?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Teâlâ öğretti″ cevabını verdi. Hayrete düşen o Yahudi bilgini diğer Yahudilerin yanına giderek, ″Vallâhi! Muhammed, Tevrat’ta indirildiği şekilde Kur’ân’ı okuyor″ dedi. Sonra da yanına Yahudilerden birkaç kişi alarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna vardılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i görünce, vasıflarından onun Peygamber olduğunu anladılar ve onun omuzları arasındaki Peygamberlik mührüne baktılar ve Yusuf Sûresi’ni dinlediler. Öyle bir hayrete düştüler ki, hepsi de Müslüman oldular.[1]

[1] Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2536; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 181.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبٖينِ (١) اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٢)

1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Şüphesiz Biz onu, mânâsını iyi anlamanız için Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حِبُّوا الْعَرَبَ لِثَلَاثٍ لِأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلَامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ (هب ك عن ابن عباس

″Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım, Kur’ân Arapçadır ve

Cennetliklerin dili de Arapçadır.″[1]

Bu sebeple gökten indirilen kitapların en mükemmeli olan Kur’ân-ı Kerîm, dillerin en mükemmeli olan Arapça ile, Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e yeryüzünün en mukaddes toprağı olan Mekke ve Medîne’de ayların en mübâreği olan Ramazan ayında indirilmiştir. Bunun için Kur’ân, her yönden mükemmel olan ilâhi bir kitaptır.

[1] Hâkim,Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî,Şuab’ul-İmân, Hadis No: 1415

(نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَۗ وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِه۪ لَمِنَ الْغَافِل۪ينَ (٣)

3. Ey Resûlüm! Biz sana bu Kur’ân’ı (bu sûreyi) vahyetmekle sana kıssaların en güzelini beyan ediyoruz. Halbuki daha önce elbette sen bundan habersizdin.

(اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِاَب۪يهِ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ي رَاَيْتُ اَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَاَيْتُهُمْ ل۪ي سَاجِد۪ينَ (٤) قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى اِخْوَتِكَ فَيَك۪يدُوا لَكَ كَيْدًاۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ (٥) وَكَذٰلِكَ يَجْتَب۪يكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْو۪يلِ الْاَحَاد۪يثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اٰلِ يَعْقُوبَ كَمَٓا اَتَمَّهَا عَلٰٓى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ رَبَّكَ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ (٦)

4-6. Ey Habîbim! Zikret o vakti ki Yusuf, babası Yâkub’a dedi ki: ″Babacığım! Muhakkak ben rüyâmda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm, bunların bana secde ettiklerini gördüm.″* Babası da ona dedi ki: ″Oğulcuğum! Bu rüyânı kardeşlerine söyleme. Yoksa, (hasetlerinden) sana bir tuzak kurarlar. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.* Rüyânda gördüğün üzere Rabbin seni seçecek ve sana rüyâların tâbirini öğretecek, (Peygamberlik vermek sûretiyle) nîmetini daha önce babaların İbrâhim ve İshâk’a tamamladığı gibi, sana ve Yâkub’un evlatlarına da tamamlayacaktır. Şüphesiz senin Rabbin her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

İzah: Yâkub Aleyhisselâm’ın on iki oğlu vardı. En büyüğünün ismi Yahuda, en küçüğünün ismi Bünyamin idi. Bünyamin‘in büyüğü Hz. Yusuf idi. Bünyamin ile Hz. Yusuf bir anneden, diğerleri başka anneden doğmuşlardı. Babası, Hz. Yusuf’u çok severdi. Hz. Yusuf, on iki yaşında iken, Âyet-i Kerîme’de: ″Babacığım! Muhakkak ben rüyâmda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm, bunların bana secde ettiklerini gördüm″ diye geçtiği üzere bir rüyâ görmüş ve bu rüyâsını babasına anlatmıştı. Babası Yâkub Aleyhisselâm da Hz. Yusuf’a: ″Bu rüyân çok güzel, kardeşlerine ve hiç kimseye söyleme. Allah’u Teâlâ sana rüyâ

tâbiri ilmi ile birlikte Peygamberlik de verecek. On bir yıldız, on bir kardeşin, ay, annen; güneş, baban (benim). Zaman gelecek hepimiz sana muhtaç olup, huzurunda secde[1] edeceğiz″ dedi.

Rüyâ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ وَأَصْدَقُهُمْ رُؤْيَا أَصْدَقُهُمْ حَدِيثًا وَرُؤْيَا الْمُسْلِمِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ وَالرُّؤْيَا ثَلَاثٌ فَالرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ بُشْرَى مِنَ اللّٰهِ وَالرُّؤْيَا مِنْ تَحْزِينِ الشَّيْطَانِ وَالرُّؤْيَا مِمَّا يُحَدِّثُ بِهَا الرَّجُلُ نَفْسَهُ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُمْ فَلْيَتْفُلْ وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا النَّاسَ قَالَ وَأُحِبُّ الْقَيْدَ فِي النَّوْمِ وَأَكْرَهُ الْغُلَّ الْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ (ت عن ابى هريرة)

″Zaman yaklaşınca (âhir zamanda), Mü'minin rüyâsı yalan çıkmaz. Rüyâsı en doğru olanlar sözü doğru olan sâdıklardır. Mü'minin rüyâsı, Peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Rüyâ üç kısımdır. 1. Allah tarafından müjde olan rüyâ. 2. Şeytanın üzüntü vermesinden kaynak-lanan rüyâ. 3. İnsanın önceden kendisini meşgul ettiği şeyden kaynak-lanan rüyâ. Böylece sizden biriniz hoşlanmadığı bir rüyâ görürse hemen kalksın ve soluna tükürsün ve o rüyâyı kimseye anlatmasın.″ Ve ″rüyâda ayaklara vurulan pırangaları severim. Boyunlara vurulan pırangalardan ise hoşlanmam. Ayaklara vurulan pıranga dinde sebattır″ buyurdu.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ مِنَ اللّٰهِ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يُحِبُّ فَلَا يُحَدِّثْ بِهِ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَلْيَتْفِلْ ثَلَاثًا وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا أَحَدًا فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ (خ عن ابى سلمة)

″Güzel rüyâ, Allah tarafındandır. Sizden biriniz sevdiği bir rüyâ görürse onu ancak sevdiği kişilere anlatsın. Sevmediği bir rüyâ görürse onun şerrinden ve şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın. Üç kere (sol tarafına) tükürsün, onu kimseye anlatmasın. Böylece o rüyâ, ona aslâ zarar vermez.″[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَصْدَقُ الرُّؤْيَا بِالْأَسْحَارِ (ت عن ابى سعيد)

″Rüyânın en doğrusu, seher vakitlerinde görülen rüyâlardır.″[4]

Görülen rüyânın hayra yorulması çok mühimdir. Bu sebeple rüyânın, hayra

yorumlayacak sâlih kimselere anlatılması gerekir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ وَهِيَ عَلَى رِجْلِ طَائِرٍ مَا لَمْ يَتَحَدَّثْ بِهَا فَإِذَا تَحَدَّثَ بِهَا سَقَطَتْ
(قَالَ وَأَحْسَبُهُ قَالَ وَلَا يُحَدِّثُ بِهَا إِلَّا لَبِيبًا أَوْ حَبِيبًا (ت عن ابى رزين العقيلى

″Mü'minin rüyâsı Peygamberliğin kırkta bir cüzünden bir cüzdür ve kimseye anlatmadıkça o rüyâ, kuşun bacağına bağlıdır (muallaktadır). Ancak anlattığı zaman düşer (yorumlandığı gibi olur).″ Râvi diyor ki: Zannedersem, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Rüyâyı ancak kâmil akıl sahibi kimselere veya bir dosta anlat″ diye buyurdu.[5]

[1] Bu secde hususunda Sûre-i Yusuf, Âyet 100 ve izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 1; Sahih-i Buhârî, Tâbir 26.

[3] Sahih-i Buhârî, Tâbir 46.

[4] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 2.

[5] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 5.

(لَقَدْ كَانَ فٖي يُوسُفَ وَاِخْوَتِهٖٓ اٰيَاتٌ لِلسَّٓائِلٖينَ (٧)

7. Yemin olsun ki, anlamak isteyenler için Yusuf ile kardeşlerinin kıssasında ibretler vardır.

اِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَاَخُوهُ اَحَبُّ اِلٰٓى اَبٖينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌۜ اِنَّ اَبَانَا لَفٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍۚ (٨) اُقْتُلُوا يُوسُفَ (
(اَوِ اطْرَحُوهُ اَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ اَبٖيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهٖ قَوْمًا صَالِحٖينَ (٩)

8-9. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, Yusuf'un kardeşleri birbirlerine dediler ki: ″Yusuf ile kardeşi (Bünyamin), babamız yanında bizden daha sevgilidir. Halbuki biz, kuvvetli bir topluluğuz. Şüphesiz ki bizim babamız, elbette apaçık bir hatâ içindedir.* Yusuf'u öldürün yahut uzak bir yere atın. Babanızın karşısında sizden başka sevecek kimse kalmaz. Siz de bundan sonra (tevbe edip) sâlihlerden olursunuz.″

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri, Yâkub Aleyhisselâm'ın Yusuf

Aleyhisselâm’ı çok sevmesini kıskandılar ve bir şekilde rüyâdan da haberdar olunca, Yusuf Aleyhisselâm, babamızın yanında bizden daha sevgilidir, bunu babamızdan izin alıp götürelim; ya öldürelim, yahut uzaklaştırıp bir yere atalım. O zaman babamız bizi sever, dediler. Ve yaptıkları bu işin hatâ olduğunu bildikleri halde, sonradan tevbe ettiklerinde, Allah’u Teâlâ’nın kendilerini bağışlayacağını ve tekrar sâlihlerden olacaklarını düşündüler.

Kardeşlerini bu hatâya götüren sebep ise, şeytanın vesvesesine uymalarıdır. Bu mesele Sûre-i Yûsuf, Âyet 5’te şöyle geçmektedir:

Babası da ona dedi ki: ″Oğulcuğum! Bu rüyânı kardeşlerine söyleme. Yoksa, (hasetlerinden) sana bir tuzak kurarlar. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.

قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَاَلْقُوهُ فٖي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَ (١٠)

10. Onlardan biri (Yahuda) dedi ki: ″Yusuf’u öldürmeyin ve onu bir kuyunun dibine bırakın. Onu bir yolcu kafilesi bulup alır. Eğer mutlaka bir şey yapacaksanız, böyle yapın.″

قَالُوا يَٓا اَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّٓا عَلٰى يُوسُفَ وَاِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ (١١) اَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (١٢)

11-12. Bunlar hep birlikte babaları Yâkub’un yanına geldiler ve dediler ki: ″Ey babamız! Biz, Yusuf’un iyiliğini istediğimiz halde, niçin bize güvenip onu teslim etmiyorsun?* Yusuf’u yarın bizimle beraber gönder. Bol bol yesin ve oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.″

قَالَ اِنّٖي لَيَحْزُنُنٖٓي اَنْ تَذْهَبُوا بِهٖ وَاَخَافُ اَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَاَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ (١٣)

13. Yâkub dedi ki: ″Onu götürmeniz beni mahzun eder (ayrılığına tahammül edemem). Ve siz ondan gâfil iken onu kurdun yemesinden korkarım.″

قَالُوا لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّٓا اِذًا لَخَاسِرُونَ (١٤)

14. Yusuf’un kardeşleri: ″Biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse, şüphesiz biz, elbette hüsrâna uğrayanlardan oluruz″ dediler

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهٖ وَاَجْمَعُٓوا اَنْ يَجْعَلُوهُ فٖي غَيَابَتِ الْجُبِّۚ وَاَوْحَيْنَٓا اِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِاَمْرِهِمْ هٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

١٥)((

15. Kardeşleri onu götürdükleri ve kuyunun dibine bırakmaya azmettikleri vakit, Biz de Yusuf‘a: ″Bir gün gelecek ki, kardeşlerinin bu yaptıklarını (senin Yusuf olduğundan) habersiz oldukları halde, onlara söyleyeceksin″ diye vahyettik.

وَجَٓاؤُ۫ اَبَاهُمْ عِشَٓاءً يَبْكُونَؕ (١٦) قَالُوا يَٓا اَبَانَٓا اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَاَكَلَهُ الذِّئْبُۚ وَمَٓا (
اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقٖينَ (١٧) وَجَٓاؤُ۫ عَلٰى قَمٖيصِهٖ بِدَمٍ كَذِبٍؕ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًاۜ فَصَبْرٌ
جَمٖيلٌۜ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ (١٨))

16-18. Ve kardeşleri, akşam vakti ağlayarak babalarına geldiler.* Babalarına: ″Ey babamız! Biz yarış yapmak için gittik. Yusuf’u da eşyamızın yanında bıraktık. Onu kurt yemiş. Ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın″ dediler.* Ve Yusuf’un gömleğine yalandan sürmüş oldukları kanı gösterdiler. Babaları Yâkub dedi ki: ″Hayır! Nefsiniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Bu sözlerinize karşı kendine sığınılacak da ancak Allah’tır.″

İzah: Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm’a hasetlerinden, babalarına yalvararak, ″Yusuf’a sahip oluruz ve sana geri getiririz″ diye söz verdiler. Babaları da: ″Belki başına bir kaza getirirsiniz ve sahip olamazsınız″ diyordu. Yusuf Aleyhisselâm’ın, başına bir şey geleceği kendisine ayan olmuştu. Kardeşleri ısrar ettiler ve neticede Yusuf Aleyhisselâm’ı alıp beraber götürdüler. Kardeşleri, önce Yusuf Aleyhisselâm’ı öldürmeye karar verdiler. Sonra kıyamadılar. İçlerinden en büyük kardeşi Yahuda ve bâzı kardeşleri öldürülmesine râzı olmadı. Kuyuya atmaya karar verdiler ve attılar. Yusuf Aleyhisselâm, kuyuya atıldığında, Allah’u Teâlâ onu muhafaza etti, zarar ve ziyan görmedi.

Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm’ı kuyuya atarlarken, gömleğini çıkarttılar. Bir tavşan kesip, kanını gömleğe sürdüler. Gömleği babalarına getirdiler. Babalarına: ″Yusuf’u kurt yedi″ diye yemin ettiler. Babaları, gömleği eline aldı, baktı; gömlekte yırtık yoktu. Dedi ki: ″Bu kurt sizden merhametliymiş. Gömleği yırtmadan içindekini yemiş. Gerçekten kurt, Yusuf Aleyhisselâm’ı tutsa, gömleğinin parçalanması lâzımdı.″

Yâkub Aleyhisselâm, çocuklarının yeminlerinden dolayı onun öldüğüne; gömleğin parçalanmadığından dolayı da ölmediğine, başına bir iş getirdiklerine kanaat ediyordu. Ağlamaya başladı.

Yâkub Aleyhisselâm, kurtları çağırdı. Tüm Kenan’ın kurtları geldiler. Kurtlara: ″Yusuf’u yediniz mi? Benim oğluma ne yaptınız?″ diye sordu. Kurtlar da, onu yemediklerine dair yemin ettiler.

(وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَاَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَاَدْلٰى دَلْوَهُۜ قَالَ يَا بُشْرٰى هٰذَا غُلَامٌۜ وَاَسَرُّوهُ بِضَاعَةًۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (١٩) وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍۚ وَكَانُوا فٖيهِ مِنَ الزَّاهِدٖينَ۟ (٢٠))

19-20. Bir kervan geldi, su çekmekle görevli olan adamlarını kuyuya gönderdiler, hemen kovasını kuyuya saldı. (Yusuf, kovanın ipine yapıştı, kuyunun ağzına çıkınca) o adam: ″Müjde! İşte bir oğlan″ dedi. Kardeşleri, haberdar olup geldiler ve Yusuf‘un kim olduğunu, kuyuya nasıl düştüğünü gizlediler ve onu bir ticaret malı edindinler (″Bu bizim kölemizdir, bizden kaçtı″ dediler). Halbuki Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını biliyordu.* Yusuf‘u istemeyen kardeşleri, birkaç dirhemden ibâret olan çok ucuz bir fiyat ile onu sattılar.

İzah: Kardeşlerinin içinde, Yahuda en merhametlisi idi. Arada gelir, kuyunun dibine ekmek atardı. Kuyunun içinde sudan yüksek bir taş vardı. Yusuf Aleyhisselâm, o taşın üzerinde otururdu ve atılan ekmeği yerdi.

Bir gün bir kervan geldi ve o kuyudan su çekmek için kovalarını kuyuya indirdiler. Yusuf Aleyhisselâm o kovaya tutundu ve onu kuyudan çıkardılar. Yusuf Aleyhisselâm‘ın kardeşleri, bu olaydan haberdar olup geldiler ve ″Biz, onu kölemiz olduğunu söyleyerek, uzak bir yer olan Mısır’a giden bu kervana satarsak, göz önünden uzaklaşmış olur″ dediler ve bu bizim kölemizdir, diyerek çok ucuz bir fiyata sattılar.

Bu şekilde ucuz bir fiyata köle olarak satılmasının hikmeti ise; bir gün, Yusuf Aleyhisselâm aynanın karşısına geçip kendisine uzun uzun baktı ve ″Ben köle olsam, çok yüksek bir pahaya satılırdım″ demişti. İşte bu sözünden dolayı Allah‘u Teâlâ onun kardeşleri tarafından kuyuya atılmasına ve çok ucuz fiyata satılmasına müsaade etti. Allah‘u Teâlâ, büyük konuşanları, başkalarını küçük görenleri sevmez. Bu sebeple onu kuyuya attırdı ve çok ucuz bir fiyata sattırdı.

Yusuf Aleyhisselâm küçük yaşta iken, Yâkub Aleyhisselâm namaz kıldığı esnada, Yusuf Aleyhisselâm önüne gelmişti. Yâkub Aleyhisselâm, secde yerine bakması gerekirken, Yusuf Aleyhisselâm‘a baktı. Bunun üzerine Allah‘u Teâlâ: ″Benden, yani secdeden ayırdığın o gözlerini ve ona sebep olan Yusuf‘u senden

ayıracağım″ dedi. Nihâyet öyle oldu. Yusuf Aleyhisselâm kaybolunca Yâkub Aleyhisselâm, ağlaya ağlaya onun hasretinden gözlerini kaybetti.

Aşağıdaki Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, onu satın alan kervancı, Mısır‘a geldi ve ondan da Mısır meliki satın aldı.

(وَقَالَ الَّذِي اشْتَرٰيهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَاَتِهٖ اَكْرِمٖي مَثْوٰيهُ عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًاۜ وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ
فِي الْاَرْضِۘ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوٖيلِ الْاَحَادٖيثِۜ وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰٓى اَمْرِهٖ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٢١))

21. Mısır’da Yusuf‘u satın alan kimse, zevcesine: ″Buna iyi bak! Umulur ki bize menfaati dokunur yahut onu kendimize evlat ediniriz″ dedi. İşte Yusuf‘u böylece Mısır’a yerleştirdik ve ona rüyâların tâbirini öğrettik. Allah’u Teâlâ, emrinde gâliptir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

(وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُٓ اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًاۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ (٢٢))

22. Yusuf, kemal yaşına ulaştığı vakit, ona Peygamberlik ve ilim verdik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

(وَرَاوَدَتْهُ الَّتٖي هُوَ فٖي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهٖ وَغَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَۜ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبّٖٓي اَحْسَنَ
مَثْوَايَۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٢٣))

23. Yusuf’un bulunduğu evin kadını (Zeliha), onunla birleşmek istedi ve kapılarını kapattı, ″Haydi gelsene″ dedi. Yusuf ise, ″Allah’a sığınırım! Senin kocan, benim efendimdir. Bana güzel baktı (ben ona ihânet etmem). Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler″ dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, bunların yanında köle iken evlenme çağına geldi. Mısır kralının ailesi Zeliha ona âşık oldu. Çünkü Yusuf Aleyhisselâm aşırı derecede güzeldi. Kocasında erkeklik olmadığı için Zeliha bâkireydi.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm’a, kendisiyle beraber olması için teklifte bulundu, Yusuf Aleyhisselâm bu teklifi reddetti. Zeliha, Mısır’ın en güzel kızlarını çok açık vaziyette, Yusuf Aleyhisselâm ile beraber odalara kapattı. İlk defa bunlarla birleşirse, sonra benimle birleşir, ümidiyle çok zaman denedi. Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm’a, sarayın içindeki yüzme havuzuna bu güzel kızlarla birlikte girmesini emretti. Yusuf Aleyhisselâm, köle olduğu için mecbûren onun emirlerini yerine getiriyordu. Buna rağmen Yusuf Aleyhisselâm bunlara dönüp bakmıyordu. Zeliha yine amacına muvaffak olamadı.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm’ı sözleri ile kendine çekmek istiyordu. Yusuf Aleyhisselâm da, onu ikaz mahiyetinde ayıktırmaya çalışıyordu. Zeliha: ″Yâ Yusuf! Ne kadar güzel gözlerin var″ dedi. Yusuf Aleyhisselâm: ″Bir zaman gelecek çukuruna karıncalar dolacak, neye yarar?″ dedi. Zeliha: ″Yâ Yusuf! Ne güzel yanakların var″ dedi. Yusuf Aleyhisselâm: ″Bir zaman gelecek kabirde yılanlara, akreplere yem olacak, neye yarar?″ dedi. Bu sefer Zeliha: ″Yâ Yusuf! Ne güzel konuşman, lisânın var″ deyince de Yusuf Aleyhisselâm: ″Bir zaman gelecek, konuşmadan kesilip ruh çıkacak, neye yarar?″ dedi.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm ile birleşmek için birçok çarelere başvuruyordu. Fakat Yusuf Aleyhisselâm her seferinde kendisini reddediyordu. En son onu bir odaya kapatınca, Yusuf Aleyhisselâm: ″Ben senin dediğini yaparsam, zâlimlerden olmuş ve sahibime ihânet etmiş olurum″ dedi.

(وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖۚ وَهَمَّ بِهَاۚ لَوْلَٓا اَنْ رَاٰ بُرْهَانَ رَبِّهٖۜ كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّٓوءَ وَالْفَحْشَٓاءَۜ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا
الْمُخْلَصٖينَ (٢٤))

24. Şüphesiz ki o kadın, Yusuf ile birlikte olmayı kastettiği gibi, Yusuf da Rabbinin burhanını (babasını) görmeseydi, kadına kastede-cekti. Biz ondan kötülüğü (efendisine ihâneti) ve zinâyı işte böyle defettik. Şüphesiz o, Bizim ihlaslı kullarımızdandı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Rabbinin burhanı″ ifadesinden maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, ″Babası Yâkub Aleyhisselâm’ı görmesidir.″

Zeliha, en son Yusuf Aleyhisselâm’ı gizli bir odaya çağırdı, üzerine kapıyı kapattı. Onu râzı etmişti. Kıyâfetlerini çıkarmışlardı, üzerlerinde sâdece birer gömlek kalmıştı. Zeliha içeride bulunan putun yüzünü örttü. Yusuf Aleyhisselâm: ″Ne yaptın?″ deyince, Zeliha: ″Bu bizim tanrımızdır. Biz, bunun yanında, gözü önünde böyle bir şey yapamayız″ dedi. Yusuf Aleyhisselâm: ″Sen taştan uydurma olan tanrından hayâ ediyorsun da, ben, Rabbimden niçin haya etmeyeyim!″ dedi. Bunun üzerine Yâkub Aleyhisselâm’ın mâneviyatını pencerede gördü. Buna sebep Yusuf Aleyhisselâm’ın: ″Sen taş olan puttan hayâ ediyorsun da, ben, Rabbimden nasıl hayâ etmeyeyim?″ demesi oldu. Allah’u Teâlâ’ya olan saygısı ve korkusu, Allah’u Teâlâ’nın hoşuna gitti. Burhan olarak babasının vâsıtasıyla Yusuf Aleyhisselâm’ı, Zeliha’nın şerrinden kurtardı.

Babası Yâkub Aleyhisselâm; Hz.Yusuf’un bulunduğu odanın penceresine parmaklarıyla vurdu. Yusuf Aleyhisselâm baktı ki, babası kendisine bakıyor. Yâkub Aleyhisselâm, Hz. Yusuf’a: ″Ne yapıyorsun, Yusuf! dışarı çık″ diye çağırdı. Yusuf Aleyhisselâm, kilitli olan demir kapılara eliyle her vurduğunda, kapılar kendiliğinden açılıyordu. Yusuf Aleyhisselâm’ın hızla dışarı doğru kaçtığını gören Zeliha, onu tutabilmek için arkasından koşuyordu. Yetişti ve arkasından gömleğini tuttu. Yusuf Aleyhisselâm’ın gömleği yırtıldı. Maksadı dışarı çıkartmamaktı. Yusuf Aleyhisselâm yine koştu.

Sonuç olarak kul, Allah’u Teâlâ’dan tarafa sözle, hareketle yönelince, Allah’u Teâlâ da, ayıktırmak için vesîle, sebep olarak burhan gösteriyor. İşte âyette geçen burhan, Yusuf Aleyhisselâm’ın babasının mâneviyatını pencerede görmesi ve sesini duymasıdır.

Yâkub Aleyhisselâm, zâhirde Yusuf Aleyhisselâm’ı arıyor, bulamıyordu. Ağlaya ağlaya, gözleri kör olmuştu. Öldü mü, sağ mı bilmiyordu! Mâneviyatı da Zeliha’nın şerrinden, Yusuf Aleyhisselâm’ı kurtarıyor. Bâtınının yaptığından, zâhirinin haberi yoktu.

(وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَم۪يصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَاَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا الْبَابِۜ قَالَتْ مَا جَزَٓاءُ مَنْ اَرَادَ بِاَهْلِكَ سُٓوءًا اِلَّٓا اَنْ
يُسْجَنَ اَوْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (٢٥))

25. Yusuf ile kadın, kapıya doğru koştular. Kadın, onun gömleğini arkadan çekip yırttı. Kapının yanında o kadının efendisine (kocasına) rastladılar. Bunun üzerine kadın, ″Senin zevcen hakkında fenâlık yapmak isteyenin cezâsı, zindana atılmak yahut elim bir azap ile cezâlandırılmaktan başka bir şey değildir″ dedi.

(قَالَ هِيَ رَاوَدَتْن۪ي عَنْ نَفْس۪ي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ كَانَ قَم۪يصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ
الْكَاذِب۪ينَ (٢٦) وَاِنْ كَانَ قَم۪يصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ (٢٧) فَلَمَّا رَاٰ قَم۪يصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ
قَالَ اِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّۜ اِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظ۪يمٌ (٢٨) يُوسُفُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا وَاسْتَغْفِر۪ي لِذَنْبِكِۚ اِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِ۪ئينَ
(٢٩))

26-29. Yusuf: ″O kadın, benimle birlikte olmak istedi″ dedi. Kadının akrabasından bir şâhit de şöyle şâhitlik etti: ″Yusuf’un gömleği önden yırtılmış ise kadın doğru söylemiştir, Yusuf yalancılardandır.* Eğer gömlek arkadan yırtılmış ise kadın yalan söylemiştir, Yusuf doğru söyleyenlerdendir.″* Kadının kocası, Yusuf’un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce, dedi ki: ″Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz, sizin tuzağınız çok büyüktür.″* ″Ey Yusuf! Bu

hâli gizle, kimseye duyurma! Ey kadın! Sen de günahının bağışlanmasını dile. Şüphesiz sen, günahkârlardan oldun.″

İzah: Önde Yusuf Aleyhisselâm, arkada Zeliha ikisi de dışarı çıktı. Üzerlerinde birer uzun gömlek vardı. Padişah (Zeliha‘nın kocası), kumandanlar, vezirler dışarıda oturuyorlardı. İlk defa Zeliha söze atıldı: ″O benimle birlikte olmak istedi. Bunun cezâsı ölüm değil, zindana atılmaktır″ dedi. Çünkü öldürürler, diye de korkuyordu. Yusuf Aleyhisselâm‘a sordular. Yusuf Aleyhisselâm: ″Benim yerime bu konuşsun″ diye Zeliha‘nın akrabalarından bir kadının kucağında olan kundaktaki bebeği gösterdi. O bebek, Allah’u Teâlâ’nın hikmetiyle konuştu. O bebeğe: ″Hangisi haklıdır?″ diye sordular. Bebek: ″Yusuf‘un eteği arkadan yırtılmışsa, Yusuf haklı; yok eğer önden yırtılmışsa Zeliha haklıdır″ dedi.

Yusuf Aleyhisselâm‘ın gömleği arkadan yırtılmıştı. Böylece Yusuf Aleyhisselâm‘ın haklı olduğunu anladılar.

Padişah ve yanındakiler, Yusuf Aleyhisselâm’a: ″Sen bu olayları söylemekten kaçın, bizim sırrımızı dışarı verme, sonunda duyulursa seni astırırız″ gibi tehditler yaptılar. Yusuf Aleyhisselâm’ın köle olması, Zeliha’nın da Mısır Şâhı’nın karısı olması nedeniyle, haklı olduğu halde, onu haksız gördüler.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ (خ عن اسامة بن زيد

″Ben, kendimden sonra ümmetimin erkekleri için, kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikâh 17; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 9.

(وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدٖينَةِ امْرَاَتُ الْعَزٖيزِ تُرَاوِدُ فَتٰيهَا عَنْ نَفْسِهٖۚ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّاۜ اِنَّا لَنَرٰيهَا فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ
٣٠)((

30. Ve şehirdeki birtakım kadınlar: ″Azizin zevcesi, genç kölesiyle birlikte olmayı istemiş, onun sevgisi kalbine işlemiş. Şüphesiz ki, onu apaçık sapıklık içinde görüyoruz″ dediler.

(فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَاَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَاٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكّٖينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّۚ
))فَلَمَّا رَاَيْنَهُ اَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًاۜ اِنْ هٰذَا اِلَّا مَلَكٌ كَرٖيمٌ (٣١

31. Azizin zevcesi, kadınların bu sözlerini işitince, onlara haber gönderip çağırdı. Ve onlar için yaslanacakları bir yer ve bıçakla kesilecek bir şeyler hazırladı. Geldiklerinde de herbirine bir bıçak verdi. Onlar kendileri için hazırlanan şeyleri (meyveleri) bıçakla keserlerken, Azizin zevcesi, Yusuf'a: ″Yanlarına çık!″ diye emretti. Yusuf çıktı. Şehrin kadınları onu yüce bir varlık olarak gördüler ve onun güzelliğinden kendi ellerini kestiler de haberleri olmadı. ″Allah'ı tenzih ederiz, bu bir insan değil, ancak kerîm (güzel) bir melektir″ dediler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın güzelliği hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca yükselirken üçüncü göğün kapısı açıldığında, orada Yusuf Aleyhisselâm ile görüştüğünü söylemiş ve şöyle buyurmuştur:

(فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ (م عن انس

″Yusuf ile karşılaştım. Meğer ona güzelliğin yarısı verilmiş.″[1]

Peygamberler içerisinde Yusuf Aleyhisselâm güzelliği ile ün yapmış ve onun bu yönü darb-ı mesel olmuştur. Âlemlerin kendi yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Fahr-i Kâinat Efendimiz ise, yaratılmış olanların da, yaratılacak olanların da eşsiz güzelidir.

Resûlü Ekrem'in mübârek vücudunda bâtıni güzelliklere delâlet eden zâhiri güzellikler, hiçbir şahısta bir araya gelmiş değildir. Hattâ İmam Kurtubî diyor ki: ″Resûlu Ekrem'in güzelliği tamamen açık olarak görülmüş değildir. Bütün güzellikleri tamamen açık olsaydı, Sahâbe-i Kirâm'ın ona bakmaya gücü yetmezdi.″[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallalâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا بَعَثَ اللّٰه نَبِيًّا إِلَّا حَسن الْوَجْه حَسَن الصَّوْت وَكَانَ نَبِيُّكمْ أَحْسَنهمْ وَجْهًا وَأَحْسَنهمْ صَوْتًا)الترمذي عن أنس(

″Allah'ın gönderdiği bütün Peygamberler güzel yüzlü ve güzel sesli idi. Fakat sizin Peygamberiniz hepsinden daha güzel yüzlü, daha güzel seslidir.″[3]

Hz. Ali Kerremallâhu veche, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in özelliğini anlatırken bir bölümünde şöyle buyurmuştur:

(يَقُولُ نَاعِتُهُ لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ (ت عن على...

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i anlatmaya çalışan anlatmaktan aciz kalınca, "Ne ondan önce ne de ondan sonra bir benzerini görmedim" derdi.[4]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 74 (259).

[2] Tirmizî, Şemâil-i Şerife (Tercüme ve şerh eden, Hüsâm'üd-din en-Nakşibendî), s. 7.

[3] İbn-i Hacer, Fethu'l-Barî, c. 11, s. 216.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 7.

(قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذ۪ي لُمْتُنَّن۪ي ف۪يهِۜ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِه۪ فَاسْتَعْصَمَۜ وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَٓا اٰمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِنَ الصَّاغِر۪ينَ (٣٢))

32. Azizin zevcesi de, "İşte beni ayıpladığınız kimse budur. Yemin olsun ki, onunla birlikte olmayı ben istedim. O ise kaçındı. Yemin olsun ki, eğer ona emrettiğimi yapmazsa, muhakkak zindana atılacak ve şüphesiz hakir ve zelil olacak" dedi.

(قَالَ رَبِّ السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَن۪ٓي اِلَيْهِۚ وَاِلَّا تَصْرِفْ عَنّ۪ي كَيْدَهُنَّ اَصْبُ اِلَيْهِنَّ وَاَكُنْ مِنَ الْجَاهِل۪ينَ (٣٣) فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (٣٤) ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَاَوُا الْاٰيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّٰى ح۪ينٍ (٣٥))

33-35. (O kadınlar, "Zeliha'nın talebini kabul et" diye Yusuf'u iknâya çalışınca) Yusuf: "Yâ Rabbi! Zindan, bana bunların teklif ettiği şeyden daha hoştur. Bunların tuzağını benden defetmezsen, onlara meyleder ve câhillerden olurum" dedi.* Rabbi Teâlâ da onun duâsını kabul etti ve kadınların tuzağını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.* Yusuf'un suçsuz olduğuna dair alâmetleri gördükleri halde, (halkın dedikodusunu kesmek için) onu bir müddet zindana atmayı uygun gördüler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm ile Zeliha arasındaki olaylar, Mısır halkının eşraf olan kadınları arasında duyulmuştu. Onlar: "Nasıl olur, Mısır şahının karısı bir köleye

gönül verir, bu olacak şey mi?″ diye aleyhinde çok dedikodu yaptılar. Bu, Zeliha‘ya kadar duyuldu. Zeliha da, onların kendisi hakkında yanlış düşündüklerini, kendisinin haklı olduğunu ve Yusuf Aleyhisselâm’ın dayanılamayacak kadar güzel olduğunu onlara göstermek için Yusuf Aleyhisselâm’ı o kadınların bulunduğu odaya çağırdı. Yusuf Aleyhisselâm, Zeliha’nın önceden kendisine söylemesi üzerine gülümseyerek odaya girdi. Mısır kadınları, Yusuf Aleyhisselâm’ı görünce, ondan gözlerini ayıramadılar. Meyveleri ellerine aldılar. Meyveye, bıçağa bakmadan, meyveyi soymaya başladılar. Meyve diye parmaklarını doğruyor ve kan yere akıyordu. Zeliha, bunları görüyordu. Nihâyet Yusuf Aleyhisselâm’ı dışarı çıkardı. Kadınlar parmaklarının acısını, ancak o zaman duydular. Zeliha, kadınlara: ″Benim için, köleye gönül indirdi″ diyordunuz; siz ise bir gülmesine dayanamayıp, meyve yerine parmaklarınızı doğradınız. Halbuki ben her gün görüyorum, siz bir an görünce ne hâle geldiniz!

Kadınlar, kendi kendilerinden geçmiş, baygın vaziyete gelmişlerdi. O kadınlar, Zeliha‘ya: ″Bu insanoğlu değil, o ancak bir melektir″ dediler. Yusuf Aleyhisselâm’a da dediler ki: ″Zeliha ne diyorsa, sen onu yap.″ Yusuf Aleyhisselâm, yine kabul etmedi. Yusuf Aleyhisselâm esas hürriyeti; Zeliha’nın yanında kalıp fuhşiyat yapmakta değil, Allah korkusundan, zindanda yatmada buldu.

Böylece Yusuf Aleyhisselâm’ı zindana attılar. Zeliha, her zaman Yusuf Aleyhisselâm’a haber gönderiyor ve ″Benimle olursa, kendisini hemen zindandan çıkartırım″ diyordu. Yusuf Aleyhisselâm ise, ″Benim için zindanda olmak, onun yanında sarayda olmamdan daha iyidir″ diye buyurdu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللّٰهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللّٰهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللّٰهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ (خ م عن ابى هريرة)

″Yedi sınıf insan vardır ki, Allah’u Teâlâ onları hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgelendirir. Bunlar şu kimselerdir: Âdil devlet başkanı. Rabbine ibâdet ederek yetişen genç. Kalbi mescitlere bağlı olan kişi. Allah için birbirini seven ve Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılan iki kişi. Asâlet ve

güzellik sahibi bir kadın kendisini dâvet ettiği halde, ″Ben, Allah’tan korkarım″ diyerek onu reddeden kişi. Sadaka verirken sağ elinin verdiğini sol eline hissettirmeyecek şekilde gizli olarak sadaka veren kişi. Kimsenin olmadığı yerde Allah’ı zikrederek gözlerinden yaş döken kişi.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikâk 24; Sahih-i Müslim, Zekât 30 (91).

(وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِۜ قَالَ اَحَدُهُمَٓا اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَعْصِرُ خَمْرًاۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَحْمِلُ فَوْقَ رَأْس۪ي خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُۜ نَبِّئْنَا بِتَأْو۪يلِه۪ۚ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ (٣٦)

36. Yusuf, zindana atılırken, onunla beraber iki genç daha zindana atıldı. O iki gençten biri, ″Ben rüyâmda kendimi şaraplık üzüm sıkıyor gördüm″ dedi. Diğeri de, ″Ben de rüyâmda gördüm ki, başımın üstünde ekmek götürüyorum, kuşlar da o ekmekten yiyordu. Bize bu gördüklerimizin tâbirini bildir. Şüphesiz ki, biz seni muhsinlerden görüyoruz″ dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin son kısmıyla ilgili olarak Ebû Seleme b. Sebt’den şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ عِنْدَ الدَّحَّاكِ بْنِ مَزَاحِمَ فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ هَذِهِ الْاٰيَةِ: (اِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ) مَا كَانَ اِحْسَانُهُ؟ قَالَ: كَانَ اِذَا رَأَى رَجُلًا مُضَيَّقًا عَلَيْهِ وَسِعَ عَلَيْهِ وَاِذَا رَأَى مَرِيضًا قَامَ عَلَيْهِ وَاِذَا رَأَى مُحْتَاجًا سَأَلَهُ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ ((المسند للامام الاعظم ابى حنيفة عن ابى سلمة بن سبط

ed-Dahhak İbn-i Mezâhim’in yanındaydım. Bir adam ona: ″Şüphesiz biz seni muhsinlerden görüyoruz″ mealindeki âyette geçen ″Yusuf Aleyhisselâm’ın iyilikleri nelerdi?″ diye sordu. Şöyle cevap verdi: ″O, zindanda iken biri ne zaman sıkışsa, ümitsiz kalsa onu teselli eder, ferahlatırdı. Biri hasta olsa hâlini sorar, yardımına koşardı. Biri bir şeye muhtaç olsa, onun bu ihtiyacını gidermeye çalışırdı.″[1]

[1] İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 499; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9255.

(قَالَ لَا يَأْت۪يكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِه۪ٓ اِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْو۪يلِه۪ قَبْلَ اَنْ يَأْتِيَكُمَاۜ ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَن۪ي رَبّ۪يۜ اِنّ۪ي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٣٧) وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَٓاء۪ٓي اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَۜ مَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نُشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٣٨)

37-38. Yusuf, onlara dedi ki: ″Size verilecek bir yemek, daha size gelmeden önce onun nasıl bir yemek olduğunu size haber veririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiği

ilimlerdendir. Şüphesiz ben, Allah’a îman etmeyen ve âhiret gününü inkâr eden bir kavmin dînini terk ettim.* Ve babalarım İbrâhim, İshâk ve Yâkub’un dînine tâbi oldum. Bizim için Allah’a herhangi bir şeyi ortak koşmamız lâyık değildir. Bu tevhid, bize ve insanlara Allah’ın bir lütfudur. Lâkin insanların çoğu şükretmezler.″

(يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (٣٩)

39. ″Ey zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı birçok ilahlar mı hayırlıdır, yoksa bir ve her şeye hâkim olan Allah mı?″

(مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهٖ اِلَّا اَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا اَنْتُمْ وَاٰبَاؤُكُمْ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ اَمَرَ
اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اِيَّاهُ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٤٠)

40. ″Allah’tan başka ibâdet ettiğiniz şeyler, sizin ve babalarınızın isimlendirdiği putlardan başka bir şey değildir. Allah’u Teâlâ, bunlara ibâdet için hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah’ındır. O, yalnız kendisine ibâdet etmenizi emretmiştir. Sâbit ve doğru olan din budur. Lâkin insanların çoğu bu hakikati bilmezler.″

(يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّا اَحَدُكُمَا فَيَسْقٖي رَبَّهُ خَمْرًا وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهٖ قُضِيَ الْاَمْرُ
الَّذٖي فٖيهِ تَسْتَفْتِيَانِ (٤١) وَقَالَ لِلَّذٖي ظَنَّ اَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنٖي عِنْدَ رَبِّكَ فَاَنْسٰيهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهٖ فَلَبِثَ
فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنٖينَ (٤٢)

41-42. ″Ey zindan arkadaşlarım! Rüyâlarınızın tâbirine gelince, Biriniz efendisine yine şarap sunacak, diğeriniz ise asılacak, sonra kuşlar başından yiyecek. Benden sorduğunuz tâbir budur ve böyle olacaktır.″* Yusuf, kurtulacağını anladığı kişiye: ″Benim zulme uğrayarak hapis yattığımı efendine söyle″ dedi. Fakat şeytan ona, efendisine söylemeyi unutturdu. Yusuf da birçok sene (yedi yıl) daha zindanda kaldı.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm çok güzel rüyâ tâbiri yapardı. Ağır mahkum olan iki kişi, gizliden konuşup Yusuf Aleyhisselâm’a uydurma bir rüyâ söylediler. Birisi: ″Ben rüyâmda başımın üzerinde ekmek götürürken kuşların onu yiyip uçtuğunu gördüm.″ Diğeri de, ″Ben de rüyâmda şarap sıktığımı gördüm″ dedi.

Yusuf Aleyhisselâm başında ekmek götürene: ″Seni asacaklar ve başına kuşlar konup etini, beynini yiyecekler″ diğerine de: ″Sen de kurtulacaksın. Padişah,

yanına yine seni şarap sunan hizmetçi olarak alacak. Orada benim suçsuz olduğumu hatırlat" dedi. Onlar: "Biz böyle bir rüyâ görmemiştik, yalan söyledik " dediler. Yusuf Aleyhisselâm: "Ben tâbirini yaptım, isterseniz yalan söyleyin" dedi. Rüyânın tâbiri de aynen çıktı. Birisi asıldı, diğeri de padişahın yanında hizmetçi oldu.

Şeytan, o hizmetçiye Yusuf Aleyhisselâm'ın: "Beni efendine hatırlat" sözünü padişaha söylemeyi yedi sene unutturdu. Böylece zindanda yedi yıl daha kaldı. Bu da Allah'ın takdiri idi. Allah'u Teâlâ'nın izni olmadan hiçbir şey olmaz. Bu âyette de şeytanın unutturması yine Allah'u Teâlâ'nın izniyledir.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 51'de şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! O münâfıklara de ki: "Bize ancak Allah'ın yazmış olduğu (takdir ettiği) şey isâbet eder. O, bizim mevlâmızdır (velîmizdir). Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler."

(وَقَالَ الْمَلِكُ اِنّ۪ي اَرٰى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍۜ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ اَفْتُون۪ي ف۪ي رُءْيَايَ اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ (٤٣) قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍۚ وَمَا نَحْنُ بِتَأْو۪يلِ الْاَحْلَامِ بِعَالِم۪ينَ (٤٤))

43-44. Mısır meliki: "Ben rüyâmda yedi zayıf inek, yedi semiz ineği yerken gördüm. Yedi yeşil ve yedi kuru başak da gördüm. Ey kavmimin ileri gelenleri! Eğer rüyâ tâbirini biliyorsanız, rüyâmı bana tâbir edin" dedi.* Onlar da: "Bu gördüklerin karışık rüyâlardır. Biz ise böyle karışık rüyâların tâbirini bilmeyiz" dediler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın zindandan çıkma zamanı gelince, Allah'u Teâlâ, onun zindandan çıkması için bir sebep yaratıyor ve ülkenin hükümdarı dikkat çekici bir rüyâ görüyor. Rüyâsını önce etrafında bulunan güvendiği kişilere söyleyerek tâbir etmelerini istiyor. Fakat onlar, bu rüyâyı tâbir etmekten âciz kalıyorlar ve şöyle diyorlar:

- Senin bu gördüğün şeyler, birtakım karışık ve aldatıcı rüyâlardır. Biz, böyle şeylerin yorumunu bilmiyoruz.

(وَقَالَ الَّذ۪ي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ اَنَا۬ اُنَبِّئُكُمْ بِتَأْو۪يلِه۪ فَاَرْسِلُونِ (٤٥) يُوسُفُ اَيُّهَا الصِّدّ۪يقُ اَفْتِنَا ف۪ي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍۙ لَعَلّ۪ٓي اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

٤٦)((

45-46. Zindandan kurtulmuş olan, aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Yusuf’u hatırlayarak, ″Ben size onun tâbirini haber veririm, beni hemen (zindana) gönderin″ dedi.* Zindana gelince, ″Ey sözünde doğru olan Yusuf! Yedi semiz ineği yiyen yedi zayıf inek ile yedi yeşil ve yedi kuru başak rüyâsını bize tâbir et. Ümit ederim ki, (isâbetli tâbirinle) insanlara dönerim de onlar da senin değerini bilirler" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm zindanda yatarken, Mısır şahı bir rüyâ gördü. Bunu hiçbir rüyâ tâbircisi yorumlayamadı. O zaman Yusuf Aleyhisselâm ile zindanda yatan padişahın hizmetçisi, yani Yusuf Aleyhisselâm’ın tâbiri sonrası beraat edip kurtulan kişi: ″Ben, Yusuf’la zindanda yattım. O, çok iyi rüyâ tâbiri yapıyor, hiç yanılmıyor, bana izin verin, ondan bunun tâbirini öğrenirim″ dedi. Onların izni üzerine Yusuf Aleyhisselâm’a gelerek rüyâyı anlattı.

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَاَبًاۚ فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ اِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ (٤٧) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ (
ذٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ (٤٨) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ
النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ (٤٩))

47-49. Yusuf dedi ki: ″Yedi sene devamlı olarak ekersiniz, her sene biçtiğiniz mahsülü, yiyeceğiniz az bir miktarı hâriç, başaklarıyla bırakın.* Bundan sonra, yedi sene kuraklık olacak. Yedi sene sakladığınız mahsülü, ziraat için ayırdığınız az bir miktarı hâriç, bu kuraklık senelerinde yiyin.* Sonra yağmurlu ve bereketli bir yıl gelecek ve o yılda halk (üzüm ve zeytin gibi) mahsüllerini sıkıp faydalanır.″

İzah: Âyetlerde de geçtiği üzere, Yusuf Aleyhisselâm rüyâyı şöyle yorumlamıştır: ″Bu memlekette yedi sene bolluk olacak. Her sene, iki üç senenin mahsulünü verecek. Yedi seneden sonra, yedi sene kıtlık olacak. Siz, yedi sene buğdayların fazlasını depolayın. Yedi sene kıtlık olduğunda, onları yersiniz ve satarsınız″ dedi.

Ambarda bir yıldan fazla duran buğday bitlenir, böcek düşer ve yenmez hâle gelir. Günümüzde bitlenmemesi için uzun süre depolanan buğdaya ilaç atılır. Evvelce ambar ilacı olmadığı için Yusuf Aleyhisselâm onlara stok yapma usulünü öğretti. ″Yiyeceğiniz kadarını yiyin, geri kalanını; buğdayın başağını dâimâ içe getirip sapı dışarıda kalacak şekilde öyle yığın″ dedi.

Böylece kaç sene kalırsa kalsın, buğday bozulmaz. Buğday sarf edileceği zaman o buğday dövülür, savrulur, tâze buğday olarak kullanılırdı. Aksi takdirde ambarda buğday olarak depolanmış olsa hepsi çürürdü. Yusuf Aleyhisselâm Mısır padişahına stok yapmayı böylece tarif etti.

Ayrıca kuraklık bittikten sonra yedi yıl yağmurlu ve bereketli bir yıl olacak. O zaman meyve sebze bol olur ve halk onların suyunu sıkar, bolluk ve bereket gelir, dedi.

(وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونٖي بِهٖۚ فَلَمَّا جَٓاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ اِلٰى رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الّٰلَاتٖي قَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّۜ اِنَّ رَبّٖي بِكَيْدِهِنَّ عَلٖيمٌ) (٥٠

50. Bu tâbiri duyan Melik: ″Onu bana getirin″ dedi. Melik’in adamı onu zindandan çıkarmak için geldiği vakit, Yusuf ona: ″Ellerini kesen kadınların maksadı ne idi? Git, efendinden sor. Rabbim onların tuzağını bilir″ dedi.

(قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ اِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهٖۜ قُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُٓوءٍۜ قَالَتِ امْرَاَتُ الْعَزٖيزِ الْـٰٔنَ حَصْحَصَ الْحَقُّۘ اَنَا۬ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهٖ وَاِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقٖينَ) (٥١

51. Melik, o kadınlara: ″Yusuf’u baştan çıkarmak istemekteki maksadınız neydi? ″ dedi. Kadınlar: ″Hâşâ! Allah için, biz onda bir kötülük görmedik″ dediler. Azizin zevcesi de (Zeliha da) dedi ki: ″Şimdi hak meydana çıktı. Onunla birlikte olmayı ben istedim. O, hakikaten doğru söyleyenlerdendir.″

(ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنّٖي لَمْ اَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدٖي كَيْدَ الْخَٓائِنٖينَ) (٥٢

52. Yusuf dedi ki: ″Bu tahkikat, Azizin, kendisine gıyabında hıyânet etmediğimi ve Allah’u Teâlâ’nın, hâinlerin tuzağını geçersiz kılacağını bilmesi içindir″ dedi.

(وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْسٖيۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبّٖيۜ اِنَّ رَبّٖي غَفُورٌ رَحٖيمٌ) (٥٣

53. Yusuf: ″Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder. Ancak Rabbimin esirgediği nefis müstesnâ. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ dedi.

İzah: Melik: ″Yusuf’u çağırın, buraya gelsin″ dedi. Yusuf Aleyhis-selâm‘a zindandan çıkması söylenince, buyurdu ki: ″Ben mahkeme olup, beraat etmeden çıkmam.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ مَا لَبِثَيُوسُفُ ثُمَّ أَتَانِي الدَّاعِي لأَجَبْتُهُ (خ م عن ابى هريرة

″Eğer ben, zindanda Yusuf‘un kaldığı gibi uzun zaman mahpus kalsaydım, onu hapisten çağırmaya gelen kişinin o dâvetine hemen icâbet ederdim.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben Yusuf’un yerinde olsa idim, bana ″Zindandan çık″ denilse hemen çıkardım. Padişaha git beni mahkeme yapsın. Mahkeme olmadan, mahkemeyi kazanmadan çıkmam demez, hemen çıkardım. Yusuf Aleyhisselâm bu hususta benden sabırlı imiş, diye buyurmuştur.

Yusuf Aleyhisselâm’ın ısrârı üzerine padişah, mahkeme kurdu. Zeliha’yı ve Mısır’ın eşraf hanımlarını mahkemeye çağırdı. Onlar, mahkeme huzurunda olayı olduğu gibi anlattılar. Zeliha suçlu görüldü ve Yusuf Aleyhisselâm beraat etti.

Yine Âyet-i Kerîme‘de: ″Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder″ diye tercüme ettiğimiz ″Nefs-i Emmâre″ ifadesi tasavvuf’ta nefsin yedi mertebesinin ilkidir.

Yedi nefis mertebesi ise sıra ile şöyledir: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye. Bir Müslüman sebatla, ibâdete çalıştığı sürece bu nefis mertebelerini geçer. Bunların her birini işâret eden âyetler vardır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Fecr, Âyet 27-30 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 11, 19; Sahih-i Müslim, Îman 69 (238).

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونٖي بِهٖٓ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسٖيۚ فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكٖينٌ اَمٖينٌ (٥٤) قَالَ اجْعَلْنٖي (
( )عَلٰى خَزَٓائِنِ الْاَرْضِۚ اِنّٖي حَفٖيظٌ عَلٖيمٌ (٥٥

54-55. Melik de: ″Onu bana getirin, kendime tahsis edeyim″ dedi. Getirdikleri vakit, onunla konuşup rüşd ve zekâsını anlayınca, Yusuf’a: ″Sen bugün bizim yanımızda kudret ve makam sahibisin ve her hususta

güvenilir bir kimsesin″ dedi.* Yusuf da ona: ″Beni yerin hazineleri üzerine görevlendir. Çünkü ben, iyi muhafaza eder ve onu güzel tasarruf etmesini bilirim ″ dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm’ın Zeliha ile olan hâdisesinde, onun mâsum ve sâdık biri olduğu kesin olarak ortaya çıkınca, Mısır Meliki: ″Sen her hususta güvenilir, vakarlı ve zeki bir kimsesin″ diyerek kendisine hangi görevi isterse, o işin başına yetkili olarak getireceğini söyledi. Yusuf Aleyhisselâm da âyette geçtiği üzere, ″Beni yerin hazineleri üzerine görevlendir″ dedi. Yani, yedi yıl sürecek olan bolluk yıllarında mahsullerin ekilmesini, hasat edilmesini, stoklanmasını ve yedi yıl sürecek olan kıtlık yıllarında ise bu mahsullerin tasarruf etmesini en iyi ben bilirim, dedi.

Bunun üzerine Mısır Meliki, Yusuf Aleyhisselâm’ı yerden çıkan mahsullerden sorumlu, kendisinden sonra en yetkili vezir yaptı. Mısır’da Yusuf Aleyhisselâm bu işin başına geçtikten sonra, yedi yıl süren bereketli yıllarda dâimâ ekin ektirdi. Elde edilen mahsullleri bizzat kendisinin tarif ettiği gibi kıtlık yılları gelinceye kadar stok yaptırdı.

وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْاَرْضِۚ يَتَبَوَّاُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَٓاءُۜ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَٓاءُ وَلَا نُضِيعُ اَجْرَ (الْمُحْسِنِينَ (٥٦) وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ۟ (٥٧)

56-57. Böylece Yusuf’u Mısır’da mevkii sahibi kıldık. Artık Mısır’ın her neresinde isterse orada kalabiliyordu. Biz rahmetimizi (dünyâ ve âhiret) istediğimize veririz ve muhsinlerin mükâfatını zâyi etmeyiz.* Îman edip takvâ üzere olanlar için elbette âhiret mükâfatı daha hayırlıdır.

İzah: Bir zaman sonra dönemin Mısır Melik’i ölmüş ve yerine Yusuf Aleyhisselâm geçerek padişah olmuştu. Zeliha’nın aşkı ise, hâlâ bitmemişti. Bir gün Yusuf Aleyhisselâm, ibâdethanesinden gelirken; Zeliha, bir sefer olsun yüzünü göreyim, diye dilenci kılığına girmiş, Yusuf Aleyhisselâm’ın geçeceği yerde bekliyordu. Elindeki değneği Yusuf Aleyhisselâm’a uzattı. Zeliha’nın elindeki değnek, aşkından dolayı ısınmıştı, Yusuf Aleyhisselâm’ın elini yaktı. Ve Zeliha’yı tanıdı.

Zeliha senelerce puta duâ eder; kendinin Yusuf’la evlenmesini, bu dileğinin kabul olmasını isterdi. En son, bir gün putlara öfkelendive ″Siz ilah değilsiniz, eğer ilah olsanız, senelerce yaptığım duâmı kabul etmeniz lâzımdı. Ben de, Yusuf’un dînine girdim″ dedi ve belindeki zünnarını[1] kesti. Zünnarı kesince duâsı kabul oldu.

Müslüman olduktan sonra Zeliha’nın ilk duâsı: ″Yâ Rabbi! Bendeki Yusuf’a

karşı olan aşkın yarısını Yusuf'a ver″ demek olmuştu. Yusuf Aleyhisselâm, Zeliha'yı saraya çağırdı. Evlenmek için teklif yaptı. Zeliha'nın kocası ölmüştü. Bu sefer de Zeliha reddetti. Aslında Zeliha reddetmemiş, fakat kendini Yusuf Aleyhisselâm'ın zindandan çıkacağı zaman, Mısır halkı önünde mahkeme yaptırması, Zeliha'nın çok ağırına gitmişti. Az da olsa onun intikamını almak istiyordu. Zeliha giderken; Yusuf Aleyhisselâm: ″Daha anlatmadım, dur″ dedi. Zeliha: ″Ben senin peşine çok düştüm. Sen de benim peşime gel″ dedi. Yusuf Aleyhisselâm: ″Ben Peygamberim, bana bu yakışmaz. Son sözümü iyice dinle de ondan sonra git″ dedi. Zeliha kapıyı Yusuf Aleyhisselâm'ın yüzüne çarptı. Dışarı doğru giderken Yusuf Aleyhisselâm kapıyı açıp, Zeliha'yı eteğinden tuttu. Zeliha'nın eteği de yırtılmıştı. Evvelce yapmış olduğu kısâs yerini buldu. Zeliha ile evlendiler ve bu evlilikten çocukları oldu.

Bir kimse Allah korkusundan haram olan bir şeyden sakınırsa, Allah'u Teâlâ ona, onu helâlinden nasip eder veya ondan daha iyisini nasip eder. İşte Yusuf Aleyhisselâm da Allah korkusundan Zeliha ile zinâ yapmadı. Allah'u Teâlâ, Zeliha'yı ona helâl olarak nasip etti.

[1] Zünnar: Kadınların, beline deriden, madenden veya benzeri tip bir kemer sarmasıdır. Bu haramdır. Fakat giydiği elbisenin kendi kumaşından beline sararsa, ona kuşak denir ki, bu helâldir.

(وَجَٓاءَ اِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ (٥٨)

58. Nihâyet (kıtlık seneleri gelince) Yusuf'un kardeşleri (yiyecek satın almak için) geldiler. Onun huzuruna çıkınca, Yusuf onları tanıdı. Fakat kardeşleri onu tanımadı.

İzah: Yedi yıl bolluktan sonra, kıtlık yılları geldi, Mısır'ı ve çevresini kıtlık istilâ etti. Her taraftan gelip, depolanan yiyeceklerden satın almaya başladılar.

Mısır hükümdarının rüyâsında gördüğü gibi yedi yıl bolluk olmuş ve sonra da kıtlık yılları gelmişti. Yusuf Aleyhisselâm, bolluk yıllarında tedbir alarak kıtlık yılları için hububat depo etmişti. Bu sebeple kendi ülkesinin ihtiyaçlarını karşıladığı gibi diğer ülkelerden gelen insanlara da, kişi başına bir deve yükü olmak üzere tahıl satıyordu. Böylece Mısır'ı ve çevresini kuraklık istilâ edince, her taraftan stoklanan hububattan satın almak için Mısır'a gelmeye başladılar. İşte bu gelenler arasında Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri de vardı.

Yedi sene sonra kıtlık başladığında Yâkub Aleyhisselâm’ın memleketinde buğday tükenmişti. Yâkub Aleyhisselâm, oğullarını Mısır’a buğday almaya gönderdi. Yusuf Aleyhisselâm’ın başına gelen hâdise gibi, Bünyamin’in de başına bir iş gelmemesi için, Bünyamin’i onlarla birlikte göndermedi. Kardeşleri Mısır’a geldiler. Yusuf Aleyhisselâm, Kenan’dan geldiklerini öğrenince, onları huzuruna getirtti. ″Kimin oğlusunuz?″ dedi. Onlar: ″Yâkub oğullarıyız″ dediler. Yusuf Aleyhisselâm: ″Babanız ne âlemde, ne yapıyor?″ dedi. Onlar: ″Babamız ağlaya ağlaya gözleri kör oldu″ dediler.

(وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُونٖي بِاَخٍ لَكُمْ مِنْ اَبٖيكُمْۚ اَلَا تَرَوْنَ اَنّٖٓي اُو۫فِي الْكَيْلَ وَاَنَا۬ خَيْرُ الْمُنْزِلٖينَ
(٥٩) فَاِنْ لَمْ تَأْتُونٖي بِهٖ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدٖي وَلَا تَقْرَبُونِ (٦٠) قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ اَبَاهُ وَاِنَّا لَفَاعِلُونَ (٦١))

59-61. Yusuf, yüklerini hazırlatınca onlara dedi ki: ″Baba bir olan kardeşinizi (Bünyamin’i) bana getirin. Görüyorsunuz ki, ben ölçeği doğru ölçüyorum ve misafirlerime hayırlıyım.* Eğer onu bana getirmezseniz, size yiyecek yoktur, bana da gelmeyin.″* Kardeşleri de: ″Babasından isteyip getirmeğe çalışacağız, bunu mutlaka yapacağız″ dediler.

(وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فٖي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَٓا اِذَا انْقَلَبُٓوا اِلٰٓى اَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٦٢))

62. Yusuf, görevli kişilere: ″Yiyecek satın almak için herbirinin getirdiği bedeli, kendi yüküne koyun. Umulur ki yerlerine döndükleri vakit, görürler de tekrar gelirler″ dedi.

(فَلَمَّا رَجَعُٓوا اِلٰٓى اَبٖيهِمْ قَالُوا يَٓا اَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَاَرْسِلْ مَعَنَٓا اَخَانَا نَكْتَلْ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٦٣))

63. Babalarına döndükleri vakit, ″Ey babamız! Kardeşimizi bizimle beraber göndermezsen, bizden yiyecek satışı menedildi. Kardeşimizi bizimle beraber gönder ki, yiyecek satın alalım. Şüphesiz ki biz kardeşimizi koruruz″ dediler.

(قَالَ هَلْ اٰمَنُكُمْ عَلَيْهِ اِلَّا كَمَٓا اَمِنْتُكُمْ عَلٰٓى اَخٖيهِ مِنْ قَبْلُۜ فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًاۖ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمٖينَ (٦٤))

64. Yâkub onlara: ″Ben bu oğlumu, daha önce size Yusuf’u emânet ettiğim gibi mi emânet edeyim? Allah’u Teâlâ, muhafaza edenlerin en hayırlısıdır ve merhamet edenlerin en merhametlisidir″ dedi.

(وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ اِلَيْهِمْۜ قَالُوا يَٓا اَبَانَا مَا نَبْغٖيۜ هٰذِهٖ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ اِلَيْنَاۚ وَنَمٖيرُ اَهْلَنَا
وَنَحْفَظُ اَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعٖيرٍۜ ذٰلِكَ كَيْلٌ يَسٖيرٌ (٦٥) قَالَ لَنْ اُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتّٰى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ
لَتَأْتُنَّنٖي بِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ يُحَاطَ بِكُمْۚ فَلَمَّٓا اٰتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَكٖيلٌ (٦٦))

65-66. Yüklerini açtıkları vakit, verdikleri bedelin kendilerine iade edildiğini gördüler ve ″Ey babamız! Melikten daha ne isteriz, işte aldığımız malların bedeli bize iâde olundu. Bununla sermâyemizi çoğaltır ve ailemize yiyecek getiririz. Kardeşimizi korur ve onun vâsıtasıyla bir deve yükü fazladan alırız. Bu getirdiğimiz yiyecek azdır; bize yetmez″ dediler.* Yâkub onlara: ″Etrafınızın düşmanlar tarafından kuşatılması dışında, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu elbette sizinle göndermeyeceğim″ dedi. Onlar söz verip yemin edince, babaları da: ″Allah'u Teâlâ, bu dedik-lerimize şâhittir″ dedi (Bünyamin'i onlarla gönderdi).

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, kardeşlerinden habersiz olarak onların paralarını kendi yüklerinin içine koydurdu. Yusuf Aleyhisselâm, kendisinin onların kardeşi olduğunu anlamamaları için, onlardan babası ve Bünyamin hakkında bilgi aldıktan sonra, ″Babanıza benden çok selâm söyleyin. Diğer kardeşiniz Bünyamin'i de beraberinizde getirin onu bir göreyim″ dedi. Yahuda: ″Onun büyük kardeşini biz gezmeye götürürken kurt yedi, buna babam inanmadı. Siz yalan söylüyorsunuz, dedi. O günden bugüne kadar Bünyamin'i bize emânet etmiyor″ dedi. Mısır şâhı: ″Bu gelişinizde muhakkak Bünyamin'i getirin″ dedi. Çünkü Bünyamin, Yusuf Aleyhisselâm'ın öz kardeşiydi, öbürleri üveydi.

Çocuklar, babalarına gittiler, yükleri açtılar ki paraları içinde duruyordu. ″Mısır şâhı çok iyi adammış. Bize çok hürmet etti. Sana da selâmı var. Paralarımızı da yüklerimizin içine koydu. Tekrar buğday almaya gideceğiz. Mısır şâhı, bu sefer Bünyamin'i istedi. Biz söz verdik, getiririz dedik. Eğer Bünyamin'i götürmezsek, bize buğday verilmeyecek″ dediler. Babası, her ne kadar göndermek istemediyse de, Yahuda kefil oldu ve böylece Bünyamin'i de yanlarına alarak Mısır'a getirdiler.

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ اَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍۜ وَمَٓا اُغْنٖي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ اِنِ (
الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُۚ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ (٦٧))

67. Sonra Yâkub dedi ki: ″Ey oğullarım! Şehre bir kapıdan girmeyin; farklı kapılardan girin. Biliniz ki ben, bu vasiyetle Allah'ın takdirini sizden kaldıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim ve tevekkül edenler, ancak O'na tevekkül etsinler!″

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْۜ مَا كَانَ يُغْنٖي عَنْهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فٖي نَفْسِ يَعْقُوبَ (

( )قَضٰيهَاۜ وَاِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ (٦٨

68. Yâkub'un oğulları, şehre babalarının emri üzere farklı kapılardan girdiler. Bu sûretle girmeleri, onları Allah'ın takdirinden kurtaramazdı. Lâkin Yâkub, şefkatinden bu vasiyette bulundu. Şüphesiz ki o, kendisine bildirdiğimiz şeyleri bilirdi. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Lâkin Yâkub, şefkatinden bu vasiyette bulundu″ diye geçen ifade şöyle izah edilmiştir: Çeşitli kapılardan girmeleri, Yâkub Aleyhisselâm'ın oğullarını, Allah'ın kazasından kurtaracak değildi. Ancak Yâkub Aleyhisselâm'ın içinde, oğullarına karşı bir his bulunuyordu ki, o da çocuklarına nazar değeceği korkusuydu. İşte bu sebeple bu duygularını dile getirmiştir.

Allah'u Teâlâ bir şeyi takdir etmişse, ona alınacak hiçbir tedbir mâni olamaz. Yâkub Aleyhisselâm Allah'u Teâlâ'nın kendisine bildirmesiyle Bünyamin'in de başına bir iş geleceğini biliyordu. Fakat yine de oğullarına tedbir almalarını söylemiştir.

Tedbir ve tevekkül hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

″Yâ Resûlallah! devemi bağlayıp da mı, yoksa salıverip de mi Allah'a tevekkül edeyim?″ diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ (ت عن انس

″Deveni bağla ve sonra tevekkül et.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 60; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 336/13.

( )وَلَمَّا دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ اٰوٰى اِلَيْهِ اَخَاهُ قَالَ اِنّ۪ٓي اَنَا۬ اَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٦٩

69. Kardeşleri, Yusuf'un huzuruna girdikleri vakit, Yusuf, (öz) kardeşini (Bünyamin'i) yanına aldı ve ona: ″Şüphesiz ben senin kardeşinim. Artık onların yaptıkları şeylerden dolayı mahzun olma!″ dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, her iki kardeşe bir oda verdi. Bünyamin tek kalmıştı.

Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin ile aynı odada kalmak için bunu hususi yapmıştı.

Yusuf Aleyhisselâm da; odada tek kalmış olan Bünyamin'in yanına geldi. Ona kendinin Yusuf olduğunu ve başından geçen hâdiseleri olduğu gibi anlattı:

- Kardeşlerim bana çok sıkıntı verdiler. Ben de onlara sıkıntı vereceğim, seni göndermeyeceğim, dedi ve o gece beraber kalarak hasret giderdiler.

Yâkub Aleyhisselâm'ın on iki oğlu vardı. En büyüğüne Yahuda, en küçüğüne Bünyamin derlerdi. Bünyamin'in büyüğü Yusuf Aleyhisselâm idi. Bünyamin ile Yusuf Aleyhisselâm bir anneden, diğerleri de başka bir anneden doğmuşlardı.

( )فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فٖي رَحْلِ اَخٖيهِ ثُمَّ اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ اَيَّتُهَا الْعٖيرُ اِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ (٧٠)

70. Yusuf, kardeşlerinin yüklerini hazırlatınca, ölçek olarak kullandığı bir kabı, (öz) kardeşinin (Bünyamin'in) yüküne koydurdu. Sonra da bir münâdi: "Ey kervan ehli! Siz hırsızsınız!" diye seslendi.

(قَالُوا وَاَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ (٧١) قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَٓاءَ بِهٖ حِمْلُ بَعٖيرٍ وَاَنَا بِهٖ زَعٖيمٌ (٧٢) قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقٖينَ (٧٣))

71-73. Yusuf'un kardeşleri onlara dönerek, "Ne kaybettiniz?" dediler.* Onlar da, "Melikin ölçeğini kaybettik. Her kim getirirse, ona bir deve yükü bahşiş var. (Onlara seslenen münâdi de) ben buna kefilim" dediler.* Onlar da: "Tallâhi! Bilirsiniz ki, biz buraya fesat çıkarmak için gelmedik. Biz hırsız da değiliz" dediler.

(قَالُوا فَمَا جَزَٓاؤُهُٓ اِنْ كُنْتُمْ كَاذِبٖينَ (٧٤) قَالُوا جَزَٓاؤُهُ مَنْ وُجِدَ فٖي رَحْلِهٖ فَهُوَ جَزَٓاؤُهُ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمٖينَ (٧٥))

74-75. Münâdi ile arkadaşları, "Ölçeğin sizde olmadığı yolundaki sözünüzde yalan çıkarsanız, size göre hırsızın cezâsı nedir?" dediler.* Onlar da, "Hırsızın cezâsı, ölçek kimin yükünde bulunursa, onun köle olarak alınmasıdır. Zâlimleri işte böyle cezâlandırırız" dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın şeriatına göre, hırsızlık yapan kişi, malı çalınana teslim edilirdi. O kişi, dilerse hırsızı belli bir iş yaptırarak bırakırdı, dilerse de onu kölesi yapardı. Yâkub Aleyhisselâm'ın oğulları, İbrâhim Aleyhisselâm'ın şeriatıyla amel ettikleri için, Yusuf Aleyhis-selâm'ın adamlarına bu cevabı

vermişlerdi. Yusuf Aleyhisselâm da Allah’u Teâlâ’nın kendisine bunu hatırlatmasıyla, Kardeşi Bünyamin’i yanında alıkoyabilmek için onlara böyle bir hile yaptı.

فَبَدَاَ بِاَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ اَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ اَخِيهِ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ اَخَاهُ فِي دِينِ (
الْمَلِكِ اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ (٧٦)

76. Yusuf emretti, ölçeği diğer kardeşlerinin yüklerinden aramaya başlayıp, nihâyet (öz) kardeşinin (Bünyamin’in) yükünden çıkardılar. İşte Yusuf’a bu hileyi öğrettik. Çünkü melikin kânunlarına göre, kardeşini hırsızlıktan dolayı köle olarak alamazdı. Lâkin Allah’ın dilemesiyle onu aldı. Biz dilediğimizi büyük derecelere yükseltiriz. Her âlimin üstünde bir âlim vardır.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin’in yükünün içine altından veya gümüşten yahut cevherler ile süslenmiş olan kıymetli bir ölçeğini koydurtmuştu. Bunlar kervan ile giderlerken, arkalarından Mısır hükümdarının askerleri geldi.

- Hükümdarın, buğday ölçeği çalınmış, onu arıyoruz, diye hepsini durdurdular. Bu ölçek, Bünyamin’in hayvanının üzerindeki yükün içinde bulundu. O ölçek Bünyamin’in yükünde bulununca, Yusuf Aleyhisselâm: ″Bünyamin, benim kölemdir″ dedi. Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm’a: ″Biz Yâkub evlatlarıyız, bizde hırsızlık olmaz″ diye ne kadar rica ettilerse de, Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin’i vermedi. Yusuf Aleyhisselâm kardeş-lerinden intikam almak için böyle yapmıştı.

Halbuki Mısır kânunlarına göre böyle bir uygulama yoktu. Allah’u Teâlâ bu âyette melikin kânunlarında böyle bir uygulama yoktur, diye buyurmaktadır. ″Her âlimin üstünde bir âlim vardır″ diye buyrulması da, kardeşlerinin hilelerine karşılık, Allah’u Teâlâ daha büyük bir hile ile karşılık vererek onları rezil ve rüsvay etmesidir.

قَالُوا اِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَاَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ اَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا وَاللّٰهُ (
اَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ (٧٧)

77. Yusuf’un kardeşleri: ″Eğer o, hırsızlık yaptıysa, kardeşi Yusuf da daha önce hırsızlık yapmıştı″ dediler. Yusuf, bu sözleri hazmetti. Onlara bir şey söylemedi. Kendi kendine: ″Siz daha şerlisiniz. Allah’u Teâlâ, söylediğiniz şeyleri daha iyi bilir″ dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm’ı küçükken halası istemiş. Babası vermeyince, halası kuşağını içten Yusuf Aleyhisselâm’ın beline bağlayıp, ″Benim kuşağımı Yusuf çaldı″ diye yanına almıştı. Kardeşleri de: ″Bunun büyük kardeşi Yusuf, o da zamanla böyle bir hırsızlık yapmıştı″ dediler.

(٧٨) قَالُوا يَٓا اَيُّهَا الْعَز۪يزُ اِنَّ لَهُٓ اَبًا شَيْخًا كَب۪يرًا فَخُذْ اَحَدَنَا مَكَانَهُۚ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ)

78. Yusuf’un kardeşleri: ″Ey Aziz! Bunun babası büyük bir şeyhtir. Onun yerine bizden birini al. Şüphesiz ki, biz seni muhsinlerden görüyoruz″ dediler.

İzah: ″Şeyh″ ifadesi; kendisine saygı duyulan, kemal sahibi veya yaşlı olan Mü’minler için kullanılan bir ifadedir.

(٧٩) قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ نَأْخُذَ اِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُٓۙ اِنَّٓا اِذًا لَظَالِمُونَۙ)

79. Yusuf dedi ki: ″Allah’a sığınırız! Biz eşyamızı kimin yanında bulduysak, ancak onu alırız. Onun yerine başka birini alırsak, şüphesiz zâlimlerden oluruz.″

(فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّاۜ قَالَ كَب۪يرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُٓوا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ اَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا
فَرَّطْتُمْ ف۪ي يُوسُفَۚ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ حَتّٰى يَأْذَنَ ل۪ٓي اَب۪ٓي اَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ ل۪يۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِم۪ينَ (٨٠)
اِرْجِعُٓوا اِلٰٓى اَب۪يكُمْ فَقُولُوا يَٓا اَبَانَٓا اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَۚ وَمَا شَهِدْنَٓا اِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظ۪ينَ (٨١)
٨٢) وَسْـَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّت۪ي كُنَّا ف۪يهَا وَالْع۪يرَ الَّت۪ٓي اَقْبَلْنَا ف۪يهَاۜ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ)

80-82. Yusuf’un kardeşleri, ondan (Bünyamin’in bırakılmasından) ümitlerini kesince, aralarında gizlice istişâre etmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri (Yahuda): ″Bilmiyor musunuz ki, babamız sizden (Bünyamin’i koruyacağınıza dair) sağlam ahid aldı. Ondan evvel de Yusuf’un muhafazasında kusur ettiniz. Babam bana izin vermedikçe yahut hükmedenlerin hayırlısı olan Allah’u Teâlâ hükmetmedikçe, buradan ayrılmam!″ dedi.* Babanızın yanına dönün ve ona şöyle deyin: ″Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. Biz gaybı bilemezdik.* Eğer inanmazsan, bizim bulunduğumuz şehir ahâlisinden ve beraber geldiğimiz kervan ehlinden soruştur. Şüphesiz ki biz doğru söylüyoruz.″

İzah: En büyük kardeşleri olan Yahuda; bunu bırakın yerine ben köle olayım, dediyse de Yusuf Aleyhisselâm kabul etmedi. Bunun üzerine Yahuda yemin ederek, ″Ben, Bünyamin’i almadan dönmeyeceğim. Durumu babama söyleyin″ dedi ve Mısır sarayına geri göndü. Yahuda da bir aşk, bir cezbe, öyle bir hâl

zuhur etti ki: ″Ey Mısır şâhı! Kardeşimi ver, yoksa bu sarayı başına yıkarım″ diyordu. Gerçekten de saray sallanmaya başladı. Bunun üzerine Yusuf Aleyhisselâm, oğluna: ″Şu bağıran adamın sırtını okşa ve salavat getir″ dedi. O da okşayıp, salavat getirince, Yahuda buz gibi oldu. Hiçbir hâl kalmadı. Yahuda: ″Ben, Allah'ın birliğine yemin ederim ki, bu sarayda Yâkub evlatlarından biri var. O olmasa, bendeki bu hâli kimse gideremezdi″ dedi.

Nihâyet kardeşleri, Yâkub Aleyhisselâm'a geldiler ve dediler ki:

- Bünyamin, Mısır şâhının ölçeğini çaldığı için, onu köle olarak aldı. Yahuda da: ″Bunu bırakın yerine ben köle olayım, dediyse de kabul etmedi″ dediler. O zaman Yâkub Aleyhisselâm, oğullarını tekrar Mısır'a gönderip bir de mektup yazdı. Mektup da: ″Ey Mısır Şahı! Oğlum Bünyamin'i bırak. Zâten daha evvel büyük kardeşini kaybettim. Bedduâ edersem, ebedî şâd olamazsın. Biz de hırsızlık olmaz″ diye yazdı. Mektubu getirip Yusuf Aleyhisselâm'a verdiler. Yusuf Aleyhisselâm üç sefer mektubu öpüp başına koydu, hürmet ve tâzimle açtı. Okuduktan sonra yanındakilere; kendisinin Yusuf olduğunu, kardeşini yanında alıkoymak için ölçek çalma hâdisesini bilerek yaptığını söyledi.

(قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًاۜ فَصَبْرٌ جَم۪يلٌۜ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِيَن۪ي بِهِمْ جَم۪يعًاۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ (٨٣)
)

83. (Onlar, durumu babalarına aktarınca) Yâkub dedi ki: ″Hayır! Nefsiniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah'u Teâlâ, onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

((وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَٓا اَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظ۪يمٌ (٨٤)

84. Ve Yâkub, yüzünü onlardan çevirdi, ″Vah Yusuf!″ dedi ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık o, acısını içine atıyordu.

İzah: Yakub Aleyhisselâm'ın üzüntüsü hakkında Abdullah b. Ebû Câfer Hazretlerinden şu hâdise nakledilmiştir:

Yusuf Aleyhisselâm hapisteyken yanına Cebrâil Aleyhisselâm gelince, ″Ey Cebrâil! Babamın hüznü hangi dereceye vardı?″ diye sordu. Cebrâil Aleyhisselâm:

- İlk çocuğu ölen yetmiş kadının üzüntüsü kadar, cevabını verince, Yusuf Aleyhisselâm: ″Buna karşılık kendisine ne kadar ecir verildi?″ diye sordu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: ″Yüz şehit sevabı verildi″ cevabını verdi.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 8, s. 303-304.

(قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتّٰى تَكُونَ حَرَضًا اَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكٖينَ (٨٥)

85. Oğulları: ″Allah'a yemin olsun ki sen, bir hastalığa tutuluncaya yahut helâk oluncaya kadar, Yusuf'u yâd etmekten vazgeçmeyeceksin″ dediler.

(قَالَ اِنَّمَٓا اَشْكُوا بَثّٖي وَحُزْنٖٓي اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٨٦) يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخٖيهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِۜ اِنَّهُ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ (٨٧)

86-87. Yâkub onlara dedi ki: ″Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'a arz ederim. Ben, Allah'u Teâlâ'dan sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim!* Ey oğullarım! Gidin, Yusuf ve kardeşinin ahvâlini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah'ın rahmetinden, ancak kâfirler topluluğu ümidini keser.″

İzah: Âyet-i Kerîme'nin, ″Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'a arz ederim″ diye geçen kısmıyla ilgili olarak, Müslim b. Yâsir Radiyallâhu anhu'dan merfû olarak bildirildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

قَالَ: مَنْ بَثَّ لَمْ يَصْبِرْ. ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللّٰهِ} (عبد الرزاق وابن جرير، عن مسلم بن يسار)

″Kim, (bir belâ karşısında) şikâyette bulunursa, sabretmemiş demektir″ buyurdu ve sonra, ″Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'u Teâlâ'ya arz ederim″ âyetini okudu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 307.

(فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَٓا اَيُّهَا الْعَزٖيزُ مَسَّنَا وَاَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجٰيةٍ فَاَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَاۜ اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقٖينَ (٨٨)

88. Babalarının emri üzerine Mısır'a dönen kardeşleri, Mısır'a dönüp Yusuf'un yanına girince, ″Ey Aziz! Bizi ve ailemizi açlık istilâ etti ve sana az bir bedel ile

geldik. Bize ihtiyacımızı tam olarak ver ve (kardeşimizi de) bize tasadduk et. Allah'u Teâlâ, tasadduk edenlerin mükâfatını verir" dediler.

( ))قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَاَخٖيهِ اِذْ اَنْتُمْ جَاهِلُونَ (٨٩ (

89. Yusuf onlara dedi ki: "Siz câhillerden olduğunuz vakit, Yusuf'a ve kardeşine ne yaptığınızı biliyor musunuz?"

قَالُوا ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوسُفُۜ قَالَ اَنَا يُوسُفُ وَهٰذَا اَخٖيۘ قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَاۜ اِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا (
))يُضٖيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنٖينَ (٩٠

90. Kardeşleri: "Hakikaten sen Yusuf musun?" dediler. Yusuf: "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah'u Teâlâ, bizi lütuf ve nîmetiyle birleştirdi. Her kim Allah'tan korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyi etmez" dedi.

( ))قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَاِنْ كُنَّا لَخَاطِـٖٔينَ (٩١ (

91. Kardeşleri, Yusuf'a: "Allah'a yemin olsun ki, muhakkak Allah'u Teâlâ seni (sûreten ve ahlâken) bize üstün kıldı. Şüphesiz biz, (sana yaptığımız şeylerde) suçlu idik" dediler.

قَالَ لَا تَثْرٖيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَۜ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْۘ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمٖينَ (٩٢) اِذْهَبُوا بِقَمٖيصٖي هٰذَا فَاَلْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ (
))اَبٖي يَأْتِ بَصٖيراًۚ وَأْتُونٖي بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعٖينَ۟ (٩٣

92-93. Yusuf onlara dedi ki: "Bugün size azarlama yoktur. Allah'u Teâlâ sizi bağışlar. O, merhametlilerin en merhametlisidir.* Şu gömleği götürün, babamın yüzüne koyun. Babamın görmez olan gözleri açılır. Ve ailenizin hepsini alıp bana gelin."

İzah: "Bugün size azarlama yoktur…" diye devam eden Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا فَتَحَ مَكَّةَ طَافَ بِالْبَيْتِ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَى الْكَعْبَةَ فَأَخَذَ بِعِضَادَتَي الْبَابِ فَقَالَ: مَاذَا تَقُولُونَ وَمَاذَا تَظُنُّونَ قَالُوا: نَقُولُ ابْنُ أَخٍ، وَابْنُ عَمٍّ حَلِيمٌ رَحِيمٌ فَقَالَ: أَقُولُ كَمَا قَالَ يُوسُفُ {لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ} فَخَرَجُوا كَأَنَّمَا نُشِرُوا مِنَ الْقُبُورِ (فَدَخَلُوا فِي الْإِسْلَامِ. (البيهقي في الدلائل، عن أبي هريرة

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethettiği zaman, Kâbe'yi

tavaf edip iki rek’at namaz kıldıktan sonra Kâbe’nin yanına gidip, kapının iki yanındaki dilmelerden tutarak halka: ″Ne dersiniz ve size ne yapacağımı zannedersiniz?″ diye sordu. Halk: ″Sen, yumuşak ve merhametli bir yeğen ve amcaoğlusun!″ karşılığını verince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Size Hz. Yusuf’un söylediği gibi söylerim, ″Bugün size azarlama yoktur. Allah’u Teâlâ sizi bağışlar. O, merhametlilerin en merhametlisidir″ buyurdu. Bunun üzerine halk, sanki kabirlerinden çıkarılmış gibi oldular ve İslâm’a girdiler.[1]

Yine Âyet-i Kerîme‘de geçtiği üzere Yâkub Aleyhisselâm, Hz. Yusuf’un hem babası, hem de bir Peygamber olmasına rağmen, Hz. Yusuf‘un gönderdiği gömleği gözlerine sürmesi neticesinde, kör olan gözleri bir anda iyileşip eski hâlini almıştır. Allah’u Teâlâ dileseydi, bir sebep olmadan da Yâkub Aleyhisselâm‘ın gözlerini açardı.

İşte Yâkub Aleyhisselâm‘ın görmeyen gözleri, oğlu Hz. Yusuf‘un gömleği vesîlesiyle şifâya kavuşmuştur. Vesîle hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 35 ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 317.

(وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ اَبُوهُمْ اِنّ۪ي لَاَجِدُ ر۪يحَ يُوسُفَ لَوْلَٓا اَنْ تُفَنِّدُونِ (٩٤) قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَف۪ي ضَلَالِكَ الْقَد۪يمِ (٩٥))

94-95. Kervan, Mısır’dan ayrılınca (Kenan diyârında evinde olduğu halde), babaları Yâkub: ″Bana bunadı demezseniz, ben Yusuf’un kokusunu alıyorum″ dedi.* Orada bulunanlar da: ″Tallâhi! Sen hâlâ eski şaşkınlığındasın″ dediler.

(فَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَ الْبَش۪يرُ اَلْقٰيهُ عَلٰى وَجْهِه۪ فَارْتَدَّ بَص۪يراًۚ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٩٦))

96. Yusuf’un gömleğini taşıyan müjdeci, gelip gömleği Yâkub’un yüzüne koyunca, gözleri açılıverdi. Yâkub dedi ki: ″Ben, Allah’ın bildirmesiyle sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim, demedim mi?″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu müjdecinin, Yâkub Aleyhisselâm’ın oğullarından Vahuza olduğunu ve bunun, kardeşlerine: Yusuf’un kanlara bulaştırılmış gömleğini babama ben götürmüştüm, şimdi onun müjdeleyici

gömleğini de babama ben götüreceğim, dediğini rivâyet etmektedir.

(قَالُوا يَٓا اَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَٓا اِنَّا كُنَّا خَاطِـِٔينَ (٩٧)قَالَ سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبّٖيۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ (٩٨)( )

97-98. Yakub'un oğulları: ″Ey babamız! Allah'tan günahlarımızın affını dile. Şüphesiz biz, hatâ ettik″ dediler.* Yâkub da: ″Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim. O, çok bağışlayandır ve çok merhametlidir″ dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Yâkub Aleyhisselâm'ın, ″Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim″ diye söyle-mesinin sebebine dair Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

- Yâkub Aleyhisselâm, Allah'u Teâlâ'dan, oğullarının affını hemen dilememiş, seher vaktine bırakmıştır. Çünkü o vakit, duâların daha çok kabul edileceği bir andır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرُ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ (د عن ابى هريرة)

″Her gece, gecenin son üçte biri kaldığında, Allah'u Teâlâ dünyâ semasına iner ve şöyle buyurur: ″Yok mu bir isteyen, istediğini vereyim, yok mu bir duâ eden kabul edeyim, yok mu istiğfar eden bağışlayayım.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 21.

(فَلَمَّا دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ اٰوٰٓى اِلَيْهِ اَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ اٰمِن۪ينَۜ (٩٩))

99. Yâkub ailesi Mısır'a gelip Yusuf'un yanına vardıklarında, Yusuf, babası ile annesini kucakladı ve ″İnşâallah! Emin olarak Mısır'a girin″ dedi.

İzah: İmam Taberi der ki: Yusuf Aleyhisselâm, babasını ve ailesini şehrin dışında karşılamış ve anne ve babasını kucakladıktan sonra ″Allah'ın izniyle Mısır'a, kapılarından güven içinde girin″ demiştir.

(وَرَفَعَ اَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًاۚ وَقَالَ يَٓا اَبَتِ هٰذَا تَأْو۪يلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُۘ قَدْ جَعَلَهَا رَبّ۪ي حَقًّاۜ وَقَدْ

اَحْسَنَ بـِۤي اِذْ اَخْرَجَنِۤي مِنَ السِّجْنِ وَجَۤاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ اَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِۤي وَبَيْنَ اِخْوَتِۤيّ اِنَّ
رَبّـِۤي لَطِيفٌ لِمَا يَشَۤاءُۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (١٠٠)

100. Ve Yusuf, babası ile annesini köşküne çıkardı. (Kardeşleriyle beraber) hepsi Yusuf’a secde ettiler. Yusuf şöyle dedi: ″Babacığım! İşte bu evvelce gördüğüm rüyânın tâbiridir. Rabbim rüyâmı hak olarak çıkardı. Muhakak ki, bana ihsanda bulundu. Şöyle ki; şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, Rabbim sizi çölden getirerek benimle burada buluşturdu. Şüphesiz ki Rabbim, dilediğine lütfeder. O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

İzah: Yusuf Aleyhisselâm ile birlikte Yâkub Aleyhisselâm, oğulları ve aileleri Mısır’a emin olarak girdiler, nihâyet sarayda Yusuf Aleyhisselâm’a ait olan yüksek makama geldiklerinde, saray erkanı ile birlikte hepsi birden Yusuf Aleyhisselâm’a secde ettiler. Böylece Yusuf Aleyhisselâm daha evvel Sûre-i Yûsuf, Âyet 4-5’te geçtiği üzere; gördüğü rüyâda on bir yıldız, ay ve güneş bana secde ediyorlar… diye söylediği rüyâsı ortaya çıkmış oldu. Bu yere kapanmaları Allah’a yapılan secde gibi ibâdet maksadıyla değil, o zamanın geleneklerinden olan ve krallara karşı yapılan bir saygının göstergesiydi. Bu secdeden maksat, bir eğilmekten bir tevazu göster-mekden ibaretti, buna secde denilmiştir. Böyle bir hareket, eski ümmetlere câiz bulunmuşdu. İslâm şeriatında bu kaldırılmıştır. Öyle secde gibi sayılacak hareketler insanlara karşı yapılamaz. Bu husus Abdullah İbn-i Ebî Evfâ Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا هَذَا يَا مُعَاذُ قَالَ أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَافَقْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ نَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللّٰهِ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ... (ه عن عبد اللّٰه بن ابى اوفى)

Muaz Radiyallâhu anhu, Şam’dan dönünce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e secde etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Ey Muaz! Bu da ne?″ diye sordu. Muaz Radiyallâhu anhu: ″Ben, Şam’a gittim orada Şamlıların, Piskoposlarına ve Patriklerine secde ettiklerini gördüm. Ben de içimden sana böyle yapmamızı arzuladım″ diye cevap verince, buyurdu ki: ″Sakın böyle bir şey yapmayın. Şâyet ben, herhangi bir kimsenin, Allah’tan başkasına secde etmesini emredecek olsaydım, kadının, kocasına secde etmesini emrederdim.″[1]

Böylece Yâkub Aleyhisselâm, Yusuf Aleyhisselâm ve kardeşleri birbirlerine

sarıldılar. Mısır sarayında huzurlu bir şekilde yaşadılar.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 4.

(رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنٖي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنٖي مِنْ تَأْوٖيلِ الْاَحَادٖيثِۚ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنْتَ وَلِيّٖ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۚ تَوَفَّنٖي مُسْلِمًا وَاَلْحِقْنٖي بِالصَّالِحٖينَ (١٠١)

101. Sonra şöyle duâ etti: ″Yâ Rabbi! Muhakkak ki, bana Mısır’ın mülkünü verdin ve bana rüyâ tâbirini öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Dünyâda da, âhirette de benim velîm Sensin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihlerin arasına kat.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Yusuf Aleyhisselâm’ın yaptığı duâ gibi, müezzinler de namaz tesbihatında, duâ edilmeden önce genellikle:

اَللّٰهُمَّ احْشُرْنَا فِى زُمْرَةِ الصَّالِحِينَ.

″Allah’ım! Bizi sâlih kimselerle haşret″ anlamına gelen: ″Allâhum-mahşurnâ fi zümretis-sâlihin″ duâsını okurlar.

(ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوحٖيهِ اِلَيْكَۚ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُٓوا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ (١٠٢)

102. Yusuf’un bu kıssası, gayb haberlerindendir. Ey Habîbim! Sana vahyediyoruz. Kardeşleri, Yusuf’u kuyuya atmak için azmettikleri ve hakkında hile kurdukları zaman yanlarında değildin.

(وَمَٓا اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنٖينَ (١٠٣)

103. Ey Resûlüm! Ne kadar şiddetli arzulasan da, yine insanların çoğu îman etmezler.

(وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍّ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمٖينَ۟ (١٠٤)

104. Ey Resûlüm! Halbuki sen, bu tebliğ karşılığında onlardan bir ücret istemiyorsun. O (Kur’ân), âlemler için nasihattan başka bir şey değildir.

İzah: Peygamberler, Allah tarafından gönderilen emirleri insanlara tebliğ etmekle görevlidirler. Bu sebeple, tebliğ görevlerini yaparlarken, insanlardan herhangi bir dünyevî menfaat beklemezler. Peygamberlerin vârisleri olan âlimler

de aynı şekilde dîne yaptıkları hizmet karşılığında hiçbir dünyevî menfaat beklemezler. Yaptıkları hizmeti sâdece Allah için yaparlar. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 72'nin izahına bakınız.

وَكَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ (١٠٥) وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ (اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ (١٠٦))

105-106. Göklerde ve yerde Allah'ın varlığına delil olan nice alâmetler görürler de, yine tefekkürden yüz çevirirler.* Onların çoğu, ancak müşrik olarak Allah'a îman ederler.

İzah: Âyet-i kKerîme'de: ″Onların çoğu, ancak müşrik olarak Allah'a îman ederler″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kafirlerin çoğu Allah'a inanırlar, aynı zamanda da putları Allah'a ortak koşarlar. Onlar, kendilerini Allah'ın yarattığını ve rızıklandırdığını söylerler. Bununla beraber Allah'u Teâlâ'nın dışındaki varlıkları ilahlık mertebesine yükseltirler ve kâfir olurlar, demektir.

اَفَاَمِنُوا اَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٠٧)

107. Onlar, Allah'ın azâbından bir felâketin gelip kendilerini kuşatmasından yahut kendileri habersiz oldukları halde, kıyâmetin ansızın kopmasından emin mi oldular?

İzah: Kıyâmetin ansızın kopacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَآهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ {لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا (خ عن ابى هريرة)

″Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, ″Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir ″[1] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar

ve düremememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içemeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır."[2]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

(قُلْ هٰذِهٖ سَبٖيلٖيٓ اَدْعُوٓا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصٖيرَةٍ اَنَا۬ وَمَنِ اتَّبَعَنٖيۜ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ (١٠٨))

108. Ey Resûlüm! De ki: "İşte benim yolum budur. Ben ve bana tâbi olanlar, basîret üzere olduğumuz halde Allah'a dâvet ederiz. Allah'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim."

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓي اِلَيْهِمْ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰىۜ اَفَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذٖينَ اتَّقَوْاۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٠٩))

109. Ey Habîbim! Biz, senden evvel de şehirler ahalisinden, ancak kendilerine vahyettiğimiz erkekleri Peygamber olarak gönderdik. Kâfirler, yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin âkıbetinin ne olduğunu görmüyorlar mı? Allah'tan korkanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ akletmeyecek misiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'den net bir şekilde anlaşılan; Allah'u Teâlâ, gönderdiği bütün Peygamberleri göçebe olmayan, yani yerleşik belde ve şehirler ahâlisinden, sâdece erkeklerden göndermiştir. Kadından bir Peygamber gelmemiştir. Kadından Peygamber geldiğini gösteren ne bir Âyet-i Kerîme, ne de Hadis-i Şerif vardır. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'de Hz. Meryem'e Cennetten meyve geldiği geçmektedir. Kadından Peygamber olmadığı için Hz. Meryem, evliyâullahtır. Bu sebeple ona Cennetten meyve gelmesi, bir mûcize değil, kerâmettir.

(حَتّٰٓى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَٓاءَهُمْ نَصْرُنَاۙ فَنُجِّيَ مَنْ نَشَٓاءُۜ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمٖينَ (١١٠))

110. (Kâfirler, azâbın gecikmesine aldanmasınlar!) Peygamberler (yardımdan) ümitsizliğe düşüp, (insanlar karşısında) yalancı durumuna düşeceklerini sandıkları sırada, nihâyet yardımımız geldi ve dilediğimiz kurtuldu. Mücrimler topluluğundan ise, azâbımız aslâ geri çevrilmez.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme hakkında: ″Onlar, Allah’ın vaad ettiği yardımın, zaferin gerçekleşmeyeceğini zannettiler. Çünkü onlar da insandı″ deyip, bunu desteklemek için de:

- Ey Mü’minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırmıştı. Hattâ peygamberleri ve O’nunla beraber imân edenler: ″Allah’ın yardımı ne zaman?″ dediler. İyi bilin ki, Allah’ın yardımı muhakkak yakındır, mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 214’ü okumuştur.

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْاَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرٰي وَلٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (١١١)

111. Şüphesiz, Peygamberlerin ve önceki ümmetlerin kıssalarında hâlis akıl sahipleri için bir ibret vardır. Bu Kur’ân, uydurma olan bir söz değildir. Lâkin ondan evvel nâzil olan kitapları tasdik eden, her şeyi genişçe açıklayan ve îman eden bir topluluğa hidâyet ve rahmet kaynağı olan bir kitaptır.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm’in önceki kitapları da içerdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه أَعْطَانِي السَّبْع الطِّوَال مَكَان التَّوْرَاة وَأَعْطَانِي الْمِئِينَ مَكَان الْإِنْجِيل وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِين مَكَان الزَّبُور وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّل مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيّ قَبْلِي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن البراء بن عازب)

″Allah’u Teâlâ es-Seb’ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[1] Tevrat’ın yerine, el-Miûn’u (âyet sayısı yüzden fazla olan sûreleri) İncil’in yerine, et-Tavâsin’i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[2] Zebur’un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler)[3] ve el-Mufassal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir.″[4]

[1] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En’âm, A’râf ve arası Besmele ile ayrılmadığı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tevbe Sûreleri’nden oluşmaktadır.

[2] Şuarâ ve Kasas, Tâ, Sîn, Mîm diye Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[3] Hâ, Mîm ile başlayan sûreler: Mü’min, Fussilet, Şûra, Zuhruf, Duhân, Câsiye

ve Ahkâf Sûreleri'dir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7929.

13-RA’D SÛRESİ

Bu sûre 43 âyettir. Bu sûrenin Mekke döneminde mi yoksa Medîne döneminde mi nâzil olduğu hususunda çeşitli rivâyetler vardır. Bâzı âyetlerinin Mekke döneminde, diğer bir kısım âyetlerinin de Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. İsmini, 13. âyetinde geçen ve ″Gök gürültüsü″ anlamına gelen ″Ra’d″ kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِۜ وَالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (١)

1. Elif, Lâm, Mîm, Râ. Bunlar, kitabın âyetleridir. Ey Resûlüm! Rabbinden sana indirilen (bu Kur’ân) haktır. Lâkin insanların çoğu îman etmezler.

(اَللّٰهُ الَّذ۪ي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّىۜ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ (٢)

2. Gördüğünüz şekilde gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş üzerine istivâ eden, güneşi ve ayı sizin hizmetinize veren ve bunları belirli bir vakte kadar hareket ettiren, her işi idâre eden Allah’tır. Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için, âyetlerini tafsilatlı olarak açıklar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen Arş’ın büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرَضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلْقَةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر الغفاري)

″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki; yedi kat gök ve yerler, Kürsî’nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş’ın da Kürsî’ye oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir.″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 5’te: ″Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik…″ diye buyuruyor. Dünyâ semâsının süsü ay, güneş,

yıldızlar olunca bunların hepsi dünyâ semâsında birinci kat göğün altındadır. Her kat gök bu dünyâ semâsından defalarca daha büyüktür. Yedinci kat gökten yukarıda Arş-ı Âlâ vardır. Arş-ı Âlâ'nın da on iki direği vardır.

Rivâyete göre, Cebrâil Aleyhisselâm Arş-ı A'lâ'yı dolanmak istedi. Allah'u Teâlâ müsâde etti. Cebrâil Aleyhisselâm saniyede dünyâyı üç yüz altmış tur yapacak hızla yetmiş bin sene uçtu ve ″Yâ Rabbi! Ben, Arş-ı A'lâ'nın ne kadar yerini gidebildim?″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″Arş-ı A'lâ'nın on iki direği var. Sen bir direkle diğer bir direğin arasını yarı edemedin. Yarı etmene çok uzun zaman var″ buyurdu.

Âyet-i Kerîme'de, Allah'u Teâlâ'nın Arş üzerine istivâ ettiğine dair geçen ifade; Ehl-i Sünnet itikâdına göre müteşâbih olan âyetlerdendir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 681.

(وَهُوَ الَّذ۪ي مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ ف۪يهَا رَوَاسِيَ وَاَنْهَارًاۜ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ ف۪يهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي
الَّيْلَ النَّهَارَۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٣))

3. Yeryüzünü yayıp orada sâbit dağlar ve nehirler yaratan ve orada her meyveden (erkek ve dişi şeklinde) çift çift yaratan O'dur. O, geceyi gündüze bürüyor. Şüphesiz bunlarda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Yeryüzünde var edilen ilk dağ, Ebû Kubeys Dağı'dır. Hz. Âdem ve Hz. Şit'in Ebû Kubeys Dağı'nda medfun olduğu kesin olmamakla birlikte rivâyet edilmiştir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerinden biri olarak Sûre-i Kamer, Âyet 1-3'te de geçtiği üzere ay, ikiye bölünerek bir parçası, bu Ebû Kubeys Dağı'nın üzerine inmiştir. İşte bu sebeple ayın indiği yere bir mescit yapılmış ve o mescide de Şakk'ul-Kamer (ayın ikiye bölünmesi) diye isim verilmişti.

(وَفِي الْاَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ اَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخ۪يلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقٰى بِمَٓاءٍ وَاحِدٍ۠
وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلٰى بَعْضٍ فِي الْاُكُلِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٤))

4. Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, hurmalıklar, çatallı

çatalsız hepsi aynı su ile sulanır. Halbuki meyvelerinde bâzısını bâzısına üstün kılıyoruz. Şüphesiz bunlarda, aklını kullanan bir topluluk için elbette Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

İzah: Yeryüzünde bitişik ve ayrı kıtalar vardır ki, yaratılış olarak iklimleri, toprakları ve meyveleri farklıdır. Meselâ: Ziraate elverişli olan yerler vardır, olmayan yerler de vardır. Ve yeryüzünde üzüm bağları, ekinler ve hurmalıklar gibi farklı türden bitkiler ve her bitkinin de kendi içinde türleri vardır ki, hepsi su ile sulanır, toprakta gelişip büyür, böyle olduğu halde meyvelerinin renkleri ve tatları farklıdır. Bu hâdiselerde, akını kullanıp düşünenler için Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de, ″Halbuki meyvelerinde bâzısını bâzısına üstün kılıyoruz″ diye geçen ifade hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلدَّقَلُ وَالْفَارِسِيُّ وَالْحُلْوُ وَالْحَامِضُ (ت عن ابى هريرة

″Kimisi Fârisî türüdür (cinsi kalitelidir), kimisi bayağıdır (âdi olan bir cinstir), kimisi tatlı, kimisi de ekşidir.″[1]

[1] Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 14.

(وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا ءَاِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ الْاَغْلَالُ فِٓي اَعْنَاقِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٥

5. Ey Resûlüm! Eğer (kâfirlerin seni yalanlamasına) şaşıyorsan, işte asıl şaşılacak olan onların: ″Biz toprak olduğumuz vakit, tekrar dirilir miyiz?″ demeleridir. İşte onlar, Rablerini inkâr edenlerdir. İşte onlar, mahşer gününde boyunlarına demir halkalar vurulanlardır. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

(وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُۜ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْۚ وَاِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ (٦

6. Ey Resûlüm! Kâfirler senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini isterler. Kendilerinden öncekilere isâbet eden azaplar ile uslanmıyorlar mı? Senin Rabbin, zulmetmelerine rağmen, insanlara mağfiret sahibidir (mühlet verir). Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Müşrikler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalanla-mışlar ve ″Eğer senin söylediklerin doğruysa bize vaad ettiğin cezâları derhal getir″ demişlerdir. Hattâ bâzen alaylı bir edâ ile Allah’a bile Sûre-i Enfâl, Âyet 32’de de geçtiği üzere, ″Ey Allah’ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder″ demişlerdi. Allah’u Teâlâ âyette, müşriklerin ve inkârcıların, azâbı acele istemekle akılsız olduklarını, azâba uğrayan geçmiş ümmet-lerden ibret almaları gerektiğini, azâbı erteleme sebeplerinden birinin de, yaptıklarından vazgeçmeleri için bir lütuf olduğunu beyan etmektedir.

Said İbn-i Müseyyeb Radiyallâhu anhu şöyle demiştir:

″… Senin Rabbin, zulmetmelerine rağmen, insanlara mağfiret sahibidir (mühlet verir). Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı çok şiddetlidir″ diye geçen Sûre-i Ra’d, Âyet 6 nâzil olduğunda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَوْلَا عَفْوُ اللّٰهِ وَتَجَاوُزُهُ مَا هَنَّأَ أَحَدًا الْعَيْشَ وَلَوْلَا وَعِيدُهُ وَعِقَابُهُ لَاتَّكَلَ كُلُّ أَحَدٍ (تفسير ابن ابى حاتم عن سعيد بن المسيّب)

″Eğer Allah’ın affı ve günahlardan vazgeçmesi olmasaydı, hiç kimseye hayat tatlı olmazdı. Eğer Allah’ın tehdidi ve cezâlandırması da olmasaydı, o zaman da herkes, kendine ve ameline güvenirdi.″[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 12976.

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهٖۜ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ۟ (٧)

7. O kâfirler: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ derler. Ey Habîbim! Sen ancak uyarmakla görevlisin. Ve her kavim için bir hidâyetçi vardır.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Ra’d, Âyet 27’nin izahına bakınız.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

″… Ey Habîbim! Sen ancak uyarmakla görevlisin. Ve her kavim için bir hidâyetçi vardır″ diye geçen Sûre-i Ra'd, Âyet 7 nâzil olduğu vakit, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elini göğsüne koyup buyurdu ki:

أَنَا الْمُنْذِرُ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى مَنْكِبِ عَلَيٍّ فَقَالَ أَنْتَ الْهَادِي يَا عَلِيُّ بِكَ يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ مِنْ بَعْدِي
(ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

″Ben uyarıcıyım ve her kavim için bir hidâyetçi vardır.″ Ve Hz. Ali'nin omuzuna dokunarak: ″Yâ Ali! Hidâyetçi sensin. Benden sonra hidâyete erenler, seninle hidâyete ulaşacaktır″ buyurdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra insanların Hz. Ali Efendimizin sebebiyle hidâyete ereceği söylenmiştir. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her yüz yılın başında Allah'u Teâlâ'nın bu ümmete bir müceddid göndereceğini şöyle haber vermiştir:

إِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ اَمْرِ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة)

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir).″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِى قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ اِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللّٰهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْاَبْدَالُ اِنَّهُمْ لَمْ يُدْرَكُوهَا بِصَلَوةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فَبِمَ أَدْرَكُوهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ (حل طب عن بن مسعود)

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah'u Teâlâ onlarla korur. Onlara, ″Ebdallar″ derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. ″Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?″ dediler. Şöyle buyurdu: ″Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ (د ه حم هب عن ابى الدرداء)

″Âlimler, Peygamberlerin vârisleridirler.″[4] Bu âlimler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah‘ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[5]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 16, s. 357.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[3] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma’rifet’üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[5] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

( )اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ (٨ (

8. Allah’u Teâlâ, her dişinin neye hâmile olduğunu ve rahimlerin neyi eksiltip, neyi artıracağını bilir. O’nun katında her şey belli bir ölçü iledir.

İzah: Allah’u Teâlâ, her dişinin neye hâmile olduğunu, o dişinin karnındakinin, şeklinin, huyunun, ömrünün, rızkının ve bunun gibi şeylerin nasıl olacağını bilir. Rahimlerin, zamanından evvel doğum yapmak, içlerinde bulunan şeyleri dışarı atmakla neleri eksilttiğini de bilir. Yine Allah’u Teâlâ’nın, rahimlerin neyi artırdığını bilmesi de, rahimlerde gebelik süresinin evrelerinde çocuğun gelişmesini, hâmilelik müddetinin uzamasını ve ikiz veya daha fazla olabileceğini Allah’ın bilmesidir. Her şey, Allah katında bir ölçüye tâbidir.

(عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ (٩) سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ (١٠ ( )

9-10. Allah’u Teâlâ, gizliyi de açıkta olanı da bilendir. Çok büyüktür, çok yücedir.* Allah’a göre, sizden sözünü gizleyenle açığa vuran, geceleyin

gizlenenle gündüz ortaya çıkan arasında hiçbir fark yoktur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Allah’a göre, sizden sözünü gizleyenle açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüz ortaya çıkan arasında hiçbir fark yoktur″ buyruğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: Gece gizlenenden kasıt, gece gizlice günah işleyip gündüz insanların içine çıkınca, insanlara kendisini günahsız olarak gösteren riyâkardır.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 369.

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا مَا (بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ (١١)

11. İnsanı, önünden ve arkasından tâkip edip gözetleyen melekler vardır. O melekler, tâkip ettikleri kimsenin hallerini Allah’ın emri üzere muhafaza ederler. Allah’u Teâlâ bir kavme ihsan buyurduğu nîmeti, o kavim güzel halden kötü hâle geçinceye kadar kaldırmaz. Allah’u Teâlâ, bir kavme azap etmek isterse, artık onu geri çevirecek yoktur. Onlar için O’ndan başka bir yardımcı da yoktur.

İzah: Âyette geçtiği üzere insanları gözetlemekle görevli olan melekler hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ (خ م عن ابى هريرة)

″Sizleri hem gece hem de gündüz tâkip eden melekler vardır. Bunlar, sabah ve ikindi namazlarında bir araya gelirler. Sonra sizinle beraber geceleyenler yukarı çıkarlar. Rabbiniz daha iyi bildiği halde, onlardan: ″Kullarımı nasıl bıraktınız?″ diye sorar. Onlar da: ″Biz onları namaz kılarken bıraktık. Gittiğimizde de namaz kılıyorlardı″ derler.″[1]

Kinâne el-Adevî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmaktadır:

دَخَلَ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ الْعَبْدِ كَمْ مَعَهُ مِنْ مَلَك؟ قَالَ : مَلَك عَنْ يَمِينك يَكْتُب الْحَسَنَات وَآخَر عَنْ الشِّمَال يَكْتُب السَّيِّئَات وَالَّذِي عَلَى الْيَمِين أَمِير عَلَى الَّذِي عَلَى الشِّمَال فَإِذَا عَمِلْت حَسَنَة كُتِبَتْ عَشْرًا وَإِذَا عَمِلْت سَيِّئَة قَالَ الَّذِي عَلَى الشِّمَال لِلَّذِي عَلَى الْيَمِين أَأَكْتُبُ قَالَ لَا لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِر اللّٰه تَعَالَى أَوْ يَتُوب إِلَيْهِ فَإِذَا قَالَ ثَلَاثًا قَالَ نَعَمْ اُكْتُبْ أَرَاحَنَا اللّٰه

تَعَالَى مِنْهُ فَبِئْسَ الْقَرِين هُوَ مَا أَقَلّ مُرَاقَبَته لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلّ وَأَقَلّ اِسْتِحْيَاءَهُ مِنَّا يَقُول اللّٰه تَعَالَى مَا يَلْفِظ مِنْ قَوْل إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيب عَتِيد وَمَلَكَانِ مِنْ بَيْن يَدَيْك وَمِنْ خَلْفك يَقُول اللّٰه تَعَالَى لَهُ مُعَقِّبَات مِنْ بَيْن يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفه يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْر اللّٰهِ وَمَلَك قَابِض عَلَى نَاصِيَتك فَإِذَا تَوَاضَعْت لِلَّهِ رَفَعَك وَإِذَا تَجَبَّرْت عَلَى اللّٰهِ قَصَمك وَمَلَكَانِ عَلَى شَفَتَيْك وَلَيْسَ يَحْفَظَانِ عَلَيْك إِلَّا الصَّلَاة عَلَى مُحَمَّد وَآله وَمَلَك قَائِم عَلَى فِيك لَا يَدَعُ أَنْ تَدْخُل الْحَيَّةَ فِي فِيك وَمَلَكَانِ عَلَى عَيْنَيْك فَهَؤُلَاءِ عَشْرَة أَمْلَاك عَلَى كُلّ آدَمِيّ يَتَدَاوَلُونَ مَلَائِكَة اللَّيْل عَلَى مَلَائِكَة النَّهَار لِأَنَّ مَلَائِكَة اللَّيْل لَيْسُوا بِمَلَائِكَةِ النَّهَار فَهَؤُلَاءِ عِشْرُونَ مَلَكًا عَلَى كُلّ آدَمِيّ وَإِبْلِيس مَعَ اِبْن آدَم بِالنَّهَارِ وَوَلَده بِاللَّيْلِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عثمان)

Hz. Osman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna geldi ve ″Yâ Resûlallah! Bana kul ile birlikte kaç meleğin bulunduğunu haber verir misin?″ diye sorunca, buyurdu ki:

″Sağında bir melek var, iyi amelleri yazar. Solunda bir melek var, bu da kötü amelleri yazar. Sağdaki melek, soldaki meleğin emîridir. Sen bir iyilik işledin mi on olarak yazılır, bir kötülük işledin mi sol taraftaki, sağ taraftakine: ″Yazayım mı?″ diye sorar. Öbürü: ″Hayır, olur ki Allah’tan bağışlanma diler, yahut O’na tevbe eder, der. Aynı soruyu üç defa tekrarladığı zaman, ″Evet yaz. Ondan yana Allah’u Teâlâ bize rahat versin. Bu kişi ne kadar kötü bir arkadaştır. Allah’u Teâlâ’nın kendisini gözetlediğini ne kadar az hatırlıyor ve bizden ne kadar az utanıyor″ der.

Allah’u Teâlâ ise Sûre-i Kâf, Âyet 18’de: ″İnsanın ağzından hiçbir söz çıkmaz ki, onun yanında, yaptıklarını gözetleyen ve yazmaya hazır bir melek bulunmasın″ diye buyuruyor. İki melek de önünde ve arkanda var. Bunlar hakkında da Allah’u Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 11’de: ″İnsanı, önünden ve arkasından tâkip edip gözetleyen melekler vardır…″ diye buyurmaktadır. Bir melek de senin alnını yakalamıştır, Allah rızâsı için alçak gönüllülük gösterecek olursan, seni yükseltir. Allah’u Teâlâ’ya karşı büyüklenecek olursan, belini kırar. Dudaklarının üzerinde de iki melek vardır, bunlar senin ancak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ve Ehl-i Beytine getirdiğin Salavât-ı Şerife’leri tespit ederler. Bir melek de ağzın üzerinde dikilidir. O yılanın ağzına girmesine fırsat vermez. Gözlerinin üzerinde de iki melek vardır.

İşte her bir insan üzerindeki on melek bunlardır. Gece melekleri ile gündüz melekleri yer değiştirir, dururlar. Çünkü geceleyin duran melekler, gündüz duran meleklerle aynı değildir. Her bir insan üzerinde bu şekilde yirmi melek vardır. İblis de, gündüz Âdemoğlu ile birliktedir, onun çocukları ise geceleyin Âdemoğlu ile birlikte bulunurlar.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالتَّعَرِّيَ فَإِنَّ مَعَكُمْ مَنْ لَا يُفَارِقُكُمْ إِلَّا عِنْدَ الْغَائِطِ وَحِينَ يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ فَاسْتَحْيُوهُمْ وَأَكْرِمُوهُمْ
(ت عن ابن عمر)

"Çıplak durmaktan kaçının. Zîrâ sizden hiç ayrılmayan, sâdece tuvalette ve bir de kişinin ailesiyle cinsî münasebette bulunduğu sırada ayrılan melekler vardır. Onlardan hayâ edin ve onlara saygı gösterin."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Mevâkît'üs-Salât, 16, Tevhid, 33; Sahih-i Müslim. Mesâcid 37 (210).

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 293.

[3] Sünen-i Tirmizî, Edeb 42.

(هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ (١٢))

12. O, sizi (yıldırımla) korkutmak ve (yağmurla) ümitlendirmek için şimşeği gösteren ve yağmurlu bulutları meydana getirendir.

İzah: Yıldırım hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَمِعَ الرَّعْدَ وَالصَّوَاعِقَ قَالَ اللّٰهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ وَلَا تُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ (ت حم عن سالم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gök gürlemesini ve yıldırımı işittiği zaman şöyle derdi: "Ey Allah'ım! Bizi gazabınla öldürme, bizi azâbınla helâk buyurma ve ondan önce bize afiyet ver."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5503; Sünen-i Tirmizî, Daavât 40.

(وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلٰئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِۚ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَٓاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللّٰهِۚ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِۜ (١٣))

13. Ra'd (gök gürlemesi), O'nu hamd ile tesbih eder. Melekler de O'nun korkusundan tesbih ederler. Allah'u Teâlâ, yıldırımlar gönderir, onları dilediğine isâbet ettirir. Ve o kâfirler, Allah hakkında mücâdelede bulunurlar. Halbuki O, azâbı şiddetli olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: ″Yâ Ebe'l-Kasım! Ra'd'ın ne olduğunu bize bildir?″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُوَكَّلٌ بِالسَّحَابِ مَعَهُ مَخَارِيقُ مِنْ نَارٍ يَسُوقُ بِهَا السَّحَابَ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ فَقَالُوا فَمَا هَذَا الصَّوْتُ الَّذِي نَسْمَعُ قَالَ زَجْرُهُ بِالسَّحَابِ إِذَا زَجَرَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى حَيْثُ أُمِرَ قَالُوا صَدَقْتَ (ت عن ابن عباس)

″Ra'd, meleklerden bulutlarla vazifeli olan bir melektir. Yanında ateşten kırbaçlar vardır; bunlarla bulutları Allah'ın dilediği yere sürer.″ Yahudiler, ″O halde işittiğimiz ses nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Emredildiği yere kadar varması için bulutu sürdüğü zaman onu zorlamasıdır.″ Yahudiler: ″Doğru söyledin″ dediler.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَمِعْتُمُ الرَّعْدَ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ، فَإِنَّهُ لَا يُصِيبُ ذَاكِرًا (طب عن ابن عباس)

″Gök gürlemesini işittiğiniz zaman, Allah'ı zikredin. Muhakkak ki Allah'ı zikreden birine, o isâbet etmez.″[2]

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair de şu hâdise nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem câhiliye Araplarının azgınlarından birine bir kaç Sahâbe göndererek, onu İslâm'a dâvet etti. Bu azgın kişi onlara şöyle dedi: ″Bana Muhammed'in Rabbinin mâhiyetini; gümüşten mi, demirden mi, bakırdan mı olduğunu haber verin?″ Yanına gidenler onun söylediği bu sözden dehşete kapıldılar. Bunun üzerine bu azgın kişi: ″Ben, Muhammed'in tanımadığı bir Rabbe mi icâbet edip çağrısını kabul edeyim″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem defalarca ona elçi gönderdiği halde, o yine ona benzeri sözler söylüyordu. Ona gidenlerin, onunla tartıştığı ve İslâm'a çağırdıkları bir sırada aniden bir bulut yükseldi ve bu bulut, tepelerinin üzerinde durdu. Gök gürledi, şimşek çaktı ve bir yıldırım düştü. Sâdece o kâfiri yaktı. Yanan o kâfirin yanından kalkanlar, Peygamberimizin yanına gelirken yolda

Sahâbeden bâzıları ile karşılaştılar. Karşılatıkları Sahâbîler: ″Sizin adamınız yandı″ dediler. Onlar da: ″Nereden bildiniz?″ diye sordular. Bunun üzerine karşılatıkları Sahâbîler: Allah’u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

″… Ve o kâfirler, Allah hakkında mücâdelede bulunurlar. Halbuki O, azâbı şiddetli olandır″ diye geçen Sûre-i Ra’d, Âyet 13’ü vahyetti, dediler.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 14.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11208.

[3] Benzer rivâyet için, Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 7028’e bakınız.

(لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّۜ وَالَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَسْتَجٖيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ اِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ اِلَى الْمَٓاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهٖۜ وَمَا دُعَٓاءُ الْكَافِرٖينَ اِلَّا فٖي ضَلَالٍ (١٤)

14. Hak duâ, ancak O’nadır. Müşriklerin, Allah’ı bırakıp da duâ ettikleri putlar, kendilerine hiçbir şekilde karşılık veremezler. Onların durumu, ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan kimseye benzer. Halbuki o su, hiçbir zaman ona ulaşmaz. İşte kâfirlerin duâsı, böyle boşa gider.

(وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ (سَجْدَه) (١٥)

15. Göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez kendileri de, gölgeleri de sabah akşam Allah’a secde ederler. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Mücâhid Hazretleri: ″İsteyerek secde eden Mü’min, istemeyerek secde eden ise kâfirin gölgesidir″ demiştir. İbn-i Zeyd Hazretleri de şöyle demiştir: Bize bildirildiğine göre ″Her şeyin gölgesi Allah’a secde eder deyip, ″Allah’u Teâlâ’nın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah’a secde ederek ve tevâzu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir″[1] âyetini okumuş ve o gölgeler Allah’a secde ederler demiştir.[2]

[1] Sûre-i Nahl, Âyet 48.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 397.

(قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ قُلِ اللّٰهُۜ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّاۜ قُلْ

هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَص۪يرُۙ اَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُۚ اَمْ جَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِه۪ فَتَشَابَهَ
( )الْخَلْقُ عَلَيْهِمْۜ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (١٦

16. Ey Resûlüm! Kavmine: ″Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?″ diye sor ve ″Allah'tır″ de. ″O'nu bıraktınız da, kendilerine bile faydası ve zararı olmayan putları mı dost (mâbud) edindiniz?″ de. Yine de ki: ″Kör ile gören (Mü'min ile kâfir) bir olur mu? Veya zulumât ile nûr (bâtıl ile hak) bir olur mu? Yoksa Allah'a ortak koştukları putlar, Allah'ın yarattığı gibi ona benzer şeyler yarattı da bu sebeple mi kendilerine mâbud edindiler?″ Yine de ki: ″Her şeyin tek yaratıcısı Allah'tır. O birdir, her şeye hâkimdir.″

(اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًاۜ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَٓاءَ
حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَۜ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَٓاءًۚ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ
( )فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَۜ (١٧

17. Allah'u Teâlâ, semâdan yağmur indirdi de dereler kendi miktarınca sel olup akmaya başladı, sel de üste çıkan köpüğü aldı götürdü. Ziynet veya faydalı bir eşya yapmak için ateşte eritilen madenlerin de onun gibi bir köpüğü (cürufu) vardır. Hak ile bâtılın misâli böyledir. Köpükler kurur gider; insanlara faydalı olan ise yerinde kalır. İşte Allah'u Teâlâ, böyle misaller verir.

(لِلَّذ۪ينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰىۜ وَالَّذ۪ينَ لَمْ يَسْتَج۪يبُوا لَهُ لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا
( )بِه۪ۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ سُٓوءُ الْحِسَابِۙ وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٨

18. Rablerinin dâvetine icâbet edenler için mükâfatın en güzeli vardır. Allah'ın dâvetine icâbet etmeyenler ise, yeryüzündeki malların hepsi ve bir misli daha kendilerinin olsa, görecekleri azaptan kurtulmak için fedâ ederlerdi. İşte hesabın kötüsü onlar içindir. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir yataktır.

( )اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰىۜ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِۙ (١٩ (

19. Ey Resûlüm! Sana Rabbinden indirilenin hak olduğunu bilip kabul edenle, kalbi kör olan bir olur mu? Bunu, ancak hâlis akıl sahibi olanlar idrak eder.

( )اَلَّذ۪ينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْم۪يثَاقَۙ (٢٠ (

20. O hâlis akıl sahipleri ki, Allah'a verdikleri ahde vefâ ederler ve mîsâkı bozmazlar.

İzah: Mîsâk hakkında Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لَمَّا أَتَى الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَقَفَ فَقَالَ: أَمَا إِنِّي أَعْلَمُ إِنَّك حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْت رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَك مَا اسْتَلَمْتُك فَبَلَغَتْ مَقَالَتُهُ عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَمَا إِنَّ الْحَجَرَ يَنْفَعُ ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَمَا مَنْفَعَتُهُ يَا خَتْنَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى لَمَّا أَخَذَ الذُّرِّيَّةَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَرَّرَهُمْ بِقَوْلِهِ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا: بَلَى، أَوْدَعَ إِقْرَارَهُمْ الْحَجَرَ فَمَنْ يَسْتَلِمْ الْحَجَرَ فَهُوَ يُجَدِّدُ الْعَهْدَ بِذَلِكَ الْإِقْرَارِ، وَالْحَجَرُ يَشْهَدُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ك عن أبي سعيد الخدري)

Hz. Ömer, tavafta Hacer’ül-Esved’e geldiğinde, orada durdu ve dedi ki: ″Ey Taş! Ben biliyorum ki, sen sâdece bir taşsın. Ne bir faydan ne de bir zararın vardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in seni öpüp, elini yüzünü sürdüğünü görmeseydim, sana elimi yüzümü sürmezdim.″ [1]

Bu sözü Hz. Ali duyunca, ″Yâ Ömer! Öyle söyleme, o taşın faydası var″ dedi. Hz. Ömer: ″Ey Resûlullah’ın amcasının oğlu! Onun faydası nedir?″ deyince, buyurdu ki: ″Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu duydum: Allah’u Teâlâ, bir zaman Âdem evlatlarının arkasından zürriyetlerini çıkarıp, yani ruhlarımızı yaratıp, Onlara: ″Ben sizin Rabbiniz değil miyim?″ diye hitap etti. Bu hitâba, ruhlarımız: ″Evet Rabbimizsin″ demişlerdi. Allah’u Teâlâ, bu şekilde onlardan Ahd-i Mîsâk almıştı. İşte o mîsâktaki ahdi, Hacer’ül-Esved taşının içine koymuştur. Bir kimse Hacer’ül-Esved’i isti’lam ettiğinde[2], o ahdi yenilemiş olur. İşte o taş, mahşer gününde o kimseye şâhitlik yapar.″[3]

Bu söz üzerine Hz. Ömer’in: ″Allah senden râzı olsun Yâ Ali! Ben bunları bilmezdim, diye buyurduğu rivâyet edilmiştir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

[2] İsti’lam: Tavafta Hacer’ül-Esved’in hizâsına gelindiğinde, Hacer’ül-Esved’e elini yüzünü sürüp öpmek, yaklaşamaz ise, uzaktan elini kaldırarak tekbir ile selam vermektir.

[3] Şemseddin Serahsî, el-Mebsut, c. 4, s. 434-435; Envâr’ül-Âşıkîn, s. 36; Hâkim, Müstedrek, Hadis No:1635 (benzeri).

( )وَالَّذٖينَ يَصِلُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُٓوءَ الْحِسَابِۜ (٢١ (

21. O hâlis akıl sahipleri ki, Allah’u Teâlâ’nın ulaştırılmasını emrettiği şeyleri ulaştırırlar ve Rablerinden korkarlar ve kötü hesaptan sakınırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ‘nın ulaştırılmasını emrettiği şeyler″ diye geçen ifadeden maksat, akrabalık bağı gibi şeylerdir.

Âyet-i Kerîme‘nin metninde geçen ″Ulaştırmak″ diye tercüme ettiğimiz ″Vasl″ kelimesinin, vuslat, kavuşmak anlamı da vardır. En mühim vuslat ise, Allah‘a kavuşmaktır. Allah‘ın dostları olan zâtlar, kulları Hakk’a irşad ederler. Bu husus Sûre-i A’râf, Âyet 181’de şöyle geçmektedir:

″Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.″

İşte Allah’u Teâlâ‘nın emrettiği vuslat yolunu, akrabalık bağı diyerek, âyetteki mânânın sâdece bir yönünü söylemek ne kadar hazindir. Halbuki asıl vuslat, Enbiyâların ve evliyâların Hakk’a giden yoludur. Bu zâtlar, vuslat yolunda canlarını fedâ etmişlerdir.

(وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَؤُنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُولٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِۙ (٢٢) جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَائِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلٰئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍۚ (٢٣) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِۜ (٢٤)

22-24. O hâlis akıl sahipleri ki, Rablerinin rızâsı için sabrederler, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık infak ederler ve kötülüğe karşılık iyilik ederler. İşte güzel âkıbet onlar içindir.* Adn Cennetleri onlar içindir, oraya girerler. Babalarından, zevcelerinden ve evlatlarından sâlih olanlar kendileriyle beraber olur. Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar*ve sabrettiğinizden dolayı, ″Size selâm olsun. Bu ne güzel âkıbettir!″ derler.

İzah: Nefislerini ıslah edip sabreden, farz ve nâfile namazlara devam eden, rızıklarından gizli ve aşikar dağıtan ve kendilerine kötülük yapılsa dahi onların ıslahı için iyilikle muâmele eden muhsinler için büyük mükâfatlar vardır.

Kendilerine yapılan kötülüğe iyilikle muâmele edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْقُدْرَةِ (ابن أبي الدنبا عن علي

″Sizin en kuvvetliniz, gazap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken affedeninizdir.″[1]

Adn Cennetleri hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Tevbe âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 71/15.

(وَالَّذٖينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مٖيثَاقِهٖ وَيَقْطَعُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِۙ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُٓوءُ الدَّارِ (٢٥))

25. Şunlar ki, Allah’a verdikleri ahd-i mîsâkı sonradan bozarlar ve Allah’ın emrettiği vuslat yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte lânet onlaradır ve yurdun kötüsü de onlaradır.

İzah: Ahd-i mîsâk: Ervâh-ı Ezel’de ruhlar yaratılınca, Allah’u Teâlâ‘nın onlara: ″Ben sizin Rabbınız değil miyim? sorusuna karşı, onların: Evet! Sen bizim Rabbimizsin″ diyerek ahid vermeleridir.[1]

İşte Allah‘u Teâlâ siz Benim yolumdan, gösterdiğim yoldan, ayrılmayacağınıza söz verir misiniz? deyince, onlar: ″Evet, söz veririz″ dediler. Böylece insanlar dünyâya geldiğinde bir kısmı, İslâm‘a girip, Allah’ın emir ve yasaklarına uyarak, bu verdikleri ahdi yerine getirdiler. Diğer kısmı da dünyânın gösterişine, güzelliğine, şeytanın iğvâsına ve nefsinin hevâsına aldanıp, o verdikleri ahdi unuttular. Böylece o vermiş oldukları ahdi bozdular.

Bu sebeple her Peygamber, ümmetinden bu Ahd-i Mîsâk‘ı elden tutup tâzelemişlerdir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hudeybiye’de Ashâbından; mallarıyla, canlarıyla kendisinin gösterdiği hak yoldan ayrılmayacaklarına dair ahid almıştır. Bu ahdi yapanlar hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i Fetih, Âyet 10’da şöyle buyurmuştur:

″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah’a biat ederler. Allah’ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Her kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Her kim de Allah’a olan ahdini yerine getirirse, Allah’u Teâlâ ona büyük bir mükâfat verecektir.″

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında olsak, biz de Hudeybiye‘de olduğu gibi onun elinden tutup, aynı ahdi yapardık.

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e yetişemeyenler, Çâr-ı Yâr-ı Güzîn Efendilerimizin elinden tutup biat ettiler. Onlara da yetişemeyenler, onların elinden tutan âlimlerin elinden tutarak biat ettiler. Böylece günümüze kadar elden ele gelmiştir. Hiç kesiklik olmadan elden ele hesap edilirse, geriye doğru en son el, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in elidir.

Yine Âyet-i Kerîme‘de: ″Allah’ın emrettiği vuslat yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte lânet onlaradır ve yurdun kötüsü de onlaradır″ diye buyrulmaktadır. Yani kendileri Hakk‘a vuslat yoluna gitmedikleri gibi, gidenlere de mâni olup yollarını keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte bu kimselere lânet vardır ve kötü yurt olan Cehennem de onlaradır, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

)مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ فِي طَرِيقِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ اللَّعْنَةُ. (طب عن حذيفة بن أسيد

″Her kim Müslümanlara, onların Hakk’a giden yolu hususunda ezâ cefâ ederse, o kimse üzerine lânet vâcip oldu.″[2]

[1] Bakınız: Sûre-i A’râf, Âyet 172.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 26486; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2978.

))اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ (٢٦ (

26. Allah’u Teâlâ, dilediğinin rızkını geniş ve dilediğinin rızkını da dar eder. Kâfirler, dünyâ hayatı ile ferahlana dursunlar. Halbuki dünyâ hayatı, âhiretteki mükâfata göre, geçici bir menfaatten başka bir şey değildir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَمِثْلِ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ هَذِهِ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَا يَرْجِعُ وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ (حم عن المستورد)

″Âhirete göre dünyâ, sizden birinin şu parmağını denize daldırmasının misâli gibidir. Bir baksın bakalım ne getirecek″ buyurmuş ve şehâdet parmağını işâret

etmiştir.[1]

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

″Başından sonuna kadar dünyâ, kişinin uyuyup hoşuna giden bir rüyâ gördükten sonra uyanınca hiçbir şeyin olmadığını görmesi gibidir.″[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17322.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 415.

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّه۪ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ٓي اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَۚ (٢٧)

27. O kâfirler: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ, dilediğini dalâlette bırakır. Kendine yöneleni de hidâyete erdirir.″

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme’de de o kâfirlerin: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm’ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس)

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: ″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun

üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

) اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ (٢٨)

28. Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyette, zikrullahın kalpleri mutmain ettiğinden bahsetmektedir. İşte buna tasavvufta mutmainne makâmı denir.[1] Tasavvufta yedi nefis mertebesi vardır. Bunlardan dördüncüsü mutmainne makâmıdır. Bu yedi nefis mertebesi, ancak zikrullahı çok yaparak, kademe kademe geçilir. Yani onların, mutmainne makamına yetişmeleri, zikrullahı çok yaptıklarındandır. Kalpler ancak Allah’ı zikretmekle sükûnet bulur.

Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

″Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?″ Buyurdu ki: ″Allah’ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır.″[2]

)اَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً اَلذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا. (هب عن ابى سعيد الخدرى

″Derecesi en yüksek olanlar, Allah’ı çok zikredenlerdir.″[3]

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِى دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ تَعَالَى (حم ت عن ابى الدرداء)

″Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?″ ″Evet″ dediler. Buyurdu ki: ″İşte o, zikrullahtır.″[4]

İşte kalpleri mutmain eden, kişiyi en yüksek derecelere ulaştırarak Allah'u Teâlâ'ya yaklaştıran ibâdet zikrullahtır.

[1] Diğer nefis mertebeleri için Sûre-i Fecr, Âyet 28 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 74/13.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

( ))اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبٰى لَهُمْ وَحُسْنُ مَابٍ (٢٩ (

29. Îman edip sâlih amellerde bulunanlara hayır, saadet ve güzel âkıbet vardır.

(كَذٰلِكَ اَرْسَلْنَاكَ ف۪ٓي اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَٓا اُمَمٌ لِتَتْلُوَا۬ عَلَيْهِمُ الَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِۜ قُلْ
))هُوَ رَبّ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ مَتَابِ (٣٠

30. Ey Resûlüm! Böylece seni de, sana vahyettiğimizi onlara okuyasın diye, kendilerinden önce nice ümmetler gelip geçmiş bir ümmete Peygamber olarak gönderdik. Onlar ise, Rahmân'ı inkâr ediyorlar. De ki: ″Rahmân, benim Rabbimdir. O'ndan başka ilah yoktur. O'na tevekkül ettim. Dönüşüm de ancak O'nadır.″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Mekke müşriklerine, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Rahmân'a secde edin″ dediğinde, onlar: ″Rahmân kimdir?″ demişlerdi. İşte bu olay üzerine Sûre-i Ra'd, Âyet 30 nâzil olmuştur.

(وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰىۜ بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَم۪يعًاۜ اَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَلَا يَزَالُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا تُص۪يبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ
))قَر۪يبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْم۪يعَادَ۟ (٣١

31. Eğer Kur'ân ile; dağlar yürütülse veya yeryüzü parçalansa yahut ölüler konuşturulsa, yine o kâfirler îman etmezlerdi. Oysa bütün işler Allah'a aittir. Îman edenler bilmezler mi ki, Allah'u Teâlâ dileseydi, insanların hepsine hidâyet ederdi. Kâfirlere, kötü amelleri sebebiyle kıyâmete kadar devamlı olarak belâlar isâbet edecek yahut bu belâlar evlerinin yakınına kadar yaklaşaktır. Nihâyet Allah'ın vaadi gelecektir. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, vaadinden dönmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Mekke müşrikleri, bir gün şehrin dışına çıkmış oturuyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, onların yanına giderek, İslâm’a dâvet etti. Onların içinden Abdullah İbn-i Ümeyye el-Mahzumî’nin: ″Mekke’nin şu iki dağı bizi çok sıkıyor, bunları buradan yürüt de yerlerimiz genişlesin. Bize aralarından nehirler akıt ve parça parça tarlalar aç ki ziraat edelim. Sonra Kusay gibi atalarımızdan bâzılarını dirilt de, senin sözlerinin doğru olup olmadığını bize söylesin″ diye alay mahiyetli konuşması üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَمْلَيْتُ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا ثُمَّ اَخَذْتُهُمْۗ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ (٣٢)

32. Ey Habîbim! Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberlerle de alay edildi. Alay eden kâfirlere mühlet verdim, sonra helâk ettim. Benim azâbım nasıl dehşetli olmuştu!

(اَفَمَنْ هُوَ قَٓائِمٌ عَلٰى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْۚ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَۜ قُلْ سَمُّوهُمْۜ اَمْ تُنَبِّؤُ۫نَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْاَرْضِ اَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ الْقَوْلِۜ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّب۪يلِۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٣٣)

33. Her nefsin (hayır veya şer) ne yaptığını görüp gözeten Allah, hiçbir şeye muktedir olmayan putlar gibi midir? Buna rağmen kâfirler, Allah‘a ortaklar koştular. Ey Resûlüm! De ki: ″O putların isimlerini söyleyin; bakın, ibâdete müstehak halleri var mıdır? Yoksa O’na yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi haber vereceksiniz? Yoksa anlamsız sözle mi kendinizi avutuyorsunuz? Hayır! Kâfirlere, küfürleri güzel göründü. Onlar, doğru yoldan saptılar. Allah’u Teâlâ‘nın dalâlette bıraktığına hidâyet edecek yoktur.″

(لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَشَقُّۚ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ (٣٤)

34. Onlar için dünyâ hayatında azap vardır. Âhiret azâbı ise elbette daha şiddetlidir. Onları Allah’ın azâbından koruyacak kimse de yoktur.

İzah: Âhiret azâbının şiddeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَّ عَذَابَ الْآخِرَةِ أَشَدُّ مِنْ عَذَابِ الدُّنْيَا ... (د عن ابن عباس

"Şüphesiz ki âhiretteki azap, dünyâdaki azaptan daha şiddetlidir."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 26; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 4440.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّت۪ي وُعِدَ الْمُتَّقُونَۜ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ اُكُلُهَا دَٓائِمٌ وَظِلُّهَاۜ تِلْكَ عُقْبَى الَّذ۪ينَ اتَّقَوْاۗ وَعُقْبَى (الْكَافِر۪ينَ النَّارُ (٣٥))

35. Allah'tan korkanlara vaad olunan Cennet; altlarından nehirler akan, meyveleri ve gölgelikleri dâim olan yerdir. İşte bu Cennet, Allah'tan korkanların âkıbetidir. Kâfirlerin âkıbeti ise ateştir.

İzah: Cennet meyvelerinin özelliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَزَعَ مِنَ الْجَنَّةِ عَادَتْ مَكَانَهَا أُخْرَى (طب عن ثوبان)

"Muhakkak ki, birisi bir Cennet meyvesini kopardığı zaman, onun yerine hemen bir başkası gelir."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1431.

وَالَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمِنَ الْاَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُۜ قُلْ اِنَّمَٓا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ (وَلَٓا اُشْرِكَ بِه۪ۜ اِلَيْهِ اَدْعُوا وَاِلَيْهِ مَاٰبِ (٣٦))

36. Ey Resûlüm! Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana nâzil olan kitapla sevinirler. Senin aleyhinde ittifak edenlerden bâzıları da, sana nâzil olan kitabın bir kısmını inkâr ederler. Ey Habîbim! De ki: "Ben ancak Allah'a ibâdet etmekle ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla emrolundum. Ben, insanları O'na dâvet ederim. Dönüşüm de ancak O'nadır."

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِياًّ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِۙ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ((٣٧))

37. İşte Biz, hikmetlerle dolu Kur'ân'ı, Arapça olarak indirdik. Yemin olsun ki, eğer sana gelen ilimden sonra kâfirlerin hevâlarına uyarsan, Allah'a karşı senin ne bir dostun, ne de bir koruyucun bulunur.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın hükmüne aykırı harekette bulunmayacağı muhakkaktır. Bu tür âyetler, Allah'ın hükümlerine

muhalefetin ne kadar sorumluluk gerektireceğini bütün ümmete ihtar etmek içindir. Her ne kadar Resûlü Ekrem'e yönelik ise de bunlardan asıl maksat, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin ilahi hükümlere uymanın önemini anlayabilmeleri içindir.

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ اَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةًۜ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ اَنْ يَأْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ لِكُلِّ اَجَلٍ كِتَابٌ (٣٨) يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ وَيُثْبِتُۚ وَعِنْدَهُٓ اُمُّ الْكِتَابِ (٣٩)

38-39. Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik. Hiçbir Peygamber için kendinden istenilen bir mûcizeyi, Allah'ın izni olmaksızın getirmek mümkün değildir. Her şeyin vâdesi, bir kitapta kayıtlıdır.* Allah'u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır.

İzah: Müşrikler ve Ehl-i Kitap'tan bâzılarının Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini inkâr etmek için ortaya attıkları iddialar üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Müşrikler, ″Allah'ın Resûlü bir melek olmalı; biz, bizim gibi bir insana tâbi olur muyuz? Bu da bizim gibi bir insandır″ diyerek inkâra kalkışmışlardı. Hristiyanlar da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in evlenmesini, çocuklarının olmasını ayıplamışlar ve ″Eğer Peygamber olsaydı, Hz. Yahyâ ve Hz. Îsâ gibi kadınlardan el çekip, bekar yaşaması gerekmez miydi?″ diyerek inkâr etmişlerdi.

Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, hakikatın onların iddia ettiği gibi olmadığını ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den evvel gönderdiği Peygamberlere de zevceler ve zürriyetler verdiğini açıkça beyan etmiştir.

Bu hususta Sa'd b. Hişam Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ قَالَ قُلْتُ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكِ عَنْ التَّبَتُّلِ فَمَا تَرَيْنَ فِيهِ قَالَتْ فَلَا تَفْعَلْ أَمَا سَمِعْتَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً} فَلَا تَتَبَتَّلْ (ن حم عن سعد بن هشام)

Sa'd b. Hişam, Hz. Âişe'nin yanına vardı ve ona şöyle dedi: ″Ben sana kadınlarla evlenmeksizin bekâr hayatı yaşamayı soracaktım, bu konuda senin görüşün nedir?″ Hz. Âişe şöyle dedi: ″Sakın ha böyle yapma! Allah'u Teâlâ ne

buyuruyor duymadın mı? ″Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik…″[1] dolayısıyla nefsin bekâr yaşama arzusuna uyma!″[2]

Evlenmenin önemine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى وَاِنَّ مِنْ سُنَّتِى النِّكَاحَ فَمَنْ أَحَبَّنِى فَلْيَسْتَنَّ بِسُنَّتِى (البيهقى عن انس)

″Her kim benim sünnetime rağbet etmezse, benden değildir. Nikah da benim sünnetimdir. Her kim beni seviyorsa sünnetimi yerine getirsin.″[3]

Bâzıları da Peygamberlerin; mûcizeleri kendiliğinden yaptıklarını düşünüyor ve ″O bir Peygamber olsaydı, kendisinden her ne zaman bir mûcize istenirse, onu hemen yapması gerekmez miydi?″ diyerek inkâr etme yoluna gitmişlerdir. Allah'u Teâlâ bunlara bu âyet ile cevap vermiş ve bir Peygamberin mûcize göstermesinin kendisinin iznine bağlı olduğunu beyan etmiştir.

Bu âyetlerde geçen kitap, Levh-i Mahfuz'dur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ لَوْحًا مَحْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ صَفَحَاتُهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلّٰهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُّونَ وَثَلاثُمائَةِ لَحْظَةٍ يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيُذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابن عباس)

″Allah'u Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nûrdur. Allah'u Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaratır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar.″[4]

Bir kimsenin yaptığı duâ, verdiği sadaka gibi sâlih ameller sebebiyle Allah'u Teâlâ, Levh-i Mahfuz'da yazdığı takdiri dilerse değiştirir veya sâbit kılar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları şöyledir:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ عن انس وعن ابى هريرة)

″Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın.″[5]

(إِنَّ الرَّجُلَ لَيُحْرَمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ وَلَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا الْبِرُّ (حم عن ثوبان

″Muhakkak kişi işlediği günahla rızıktan mahrum kalır. Kaderi, ancak duâ geri çevirir. Ömür de ancak iyilikle artar.″[6]

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والديلمي عن أبي هريرة

″Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir.″[7]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

(مَنِ اتَّقَى رَبَّهُ وَوَصَلَ رَحِمَهُ نُسِئَ لَهُ فِي عُمُرِهِ وَثَرِيَ مَالُهُ وَأَحَبَّهُ أَهْلُهُ (هب عن ابن عمر

″Takvâ sahibi olanın, sıla-i rahim yapanın ömrü uzatılır ve malı çoğaltılır, ehli de onu sever.″[8]

Yine kötü ameller sebebiyle Levh-i Mahfuz’daki yazının değişeceğine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمْ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزِّنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمْ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمْ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ الْعَدُوَّ (موطأ عن ابن عباس)

″Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah’u Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızkı keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder.″[9]

Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

[1] Sûre-i Ra’d, Âyet 38.

[2] Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[3] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 2, Hadis No: 75; Sahih-i Buhârî, Nikah 1.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12348.

[5] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21352; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 10.

[7] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 45520; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[8] Buhârî, Edeb’ül-Müfred, Hadis No: 58; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 7738.

[9] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

(وَاِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ (٤٠)

40. Ey Resûlüm! Onlara vaad ettiğimiz azâbın bir kısmını sana göstersek de veya (onu göstermeden) seni vefât ettirsek de, sana düşen ancak tebliğ etmektir. Onların hesabı Bize aittir.

(اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَأْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَاۜ وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِه۪ۜ وَهُوَ سَر۪يعُ الْحِسَابِ (٤١)

41. O kâfirler, görmüyorlar mı ki, Biz yurtlarına varıp o yurdu etrafından (Müslümanların zaferiyle) eksiltiyoruz. Allah’u Teâlâ hükmeder. O’nun hükmünü reddedecek yoktur. O, hesabı çabuk görendir.

(وَقَدْ مَكَرَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَم۪يعًاۜ يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍۜ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ (٤٢)

42. Muhakkak ki, onlardan öncekiler de (Peygamberlerine) tuzaklar kurdular. Fakat tuzakların hepsi Allah’a aittir. O, her nefsin ne kazandığını bilir. Kâfirler de, güzel âkıbetin kime ait olduğunu yakında bileceklerdir.

(وَيَقُولُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًاۜ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْۙ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ (٤٣)

43. Kâfirler: ″Sen Peygamber değilsin″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah’u Teâlâ ve kitap ilmine sâhip olan yeter.″

İzah: Kâfirlerin, Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğini yalanlayıp kabul etmemeleri üzerine Allah’u Teâlâ: ″Sana,

Benim, îman edenlerin ve hakikat üzere olan Ehl-i Kitap ulemâsının şâhit-liği yeter″ diyerek gerçek Ehl-i Kitap ulemâsının da hakikati gördüğünde îman edeceğini söylemektedir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Selâm’ın kardeşinin oğlu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hz. Osman’ın öldürülmesi istenince, Abdullah İbn-i Selâm geldi. Hz. Osman ona: ″Gelişine sebep nedir?″ diye sordu. O da, ″Sana yardımcı olmaya geldim″ dedi. Bunun üzerine Hz. Osman şöyle dedi: ″O halde insanların karşısına çık ve onların benden uzaklaşmalarını söyle, çünkü senin çıkışın benim için içeri girmenden daha hayırlıdır.″ Bunun üzerine Abdullah İbn-i Selâm, insanların karşısına çıkarak şöyle dedi:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فُلَانٌ فَسَمَّانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللّٰهِ وَنَزَلَ فِيَّ آيَاتٌ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ نَزَلَتْ فِيَّ {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ} وَنَزَلَتْ فِيَّ {قُلْ كَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ} إِنَّ لِلّٰهِ سَيْفًا مَغْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ نَبِيُّكُمْ فَاللّٰهَ اللّٰهَ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ فَوَاللّٰهِ إِنْ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدُنَّ جِيرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسُلُّنَّ سَيْفَ اللّٰهِ الْمَغْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُغْمَدُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَقَالُوا اقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ (ت ابن اخى عبد اللّٰه بن سلام)

Ey insanlar! Şunu bilin ki benim câhiliye döneminde adım filan idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana Abdullah adını verdi. Allah’ın kitabından bâzı âyetler, benim hakkımda inmiştir: ″… İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat’ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez″[1] diye geçen âyet benim hakkımda nâzil olmuştur. Yine, kâfirler: ″Sen Peygamber değilsin″ derler. Ey Resûlüm! De ki: ″Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah’u Teâlâ ve kitap ilmine sâhip olan yeter″[2] âyeti nâzil oldu.

Allah’u Teâlâ’nın size karşı kınında bir kılıcı vardır. Peygamberin gönderildiği şu memleketinizde melekler size komşu olmuşlardır. Bu adam ve onu öldürmek hususunda Allah’tan korkun. Eğer onu öldürürseniz, komşularınız olan melekler sizden uzaklaştırılacak ve size karşı Allah’ın kılıcı da kınından çıkarılacak ve kıyâmete kadar da kınına sokulmayacaktır. Abdullah İbn-i Selâm’ın kardeşinin çocuğu dedi ki: ″Bu sözü dinleyen o insanlar, o Yahudi’yi de, Osman’ı da öldürün″ dediler.[3]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu’dan bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

İbn-i Selâm, Yahudi hahamlarına: ″Muhakkak ben, babamız İbrâhim ve İsmâil’in mescidini zaman itibariyle yenilemek istedim″ demişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’de iken ona gitti. Nihâyet onu Mina’da buldu. İnsanlar etrafında idiler. İnsanlarla birlikte o da kalktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine baktı ve ″Sen İbn-i Selâm mısın?″ diye sordu. Abdullah İbn-i Selâm şöyle anlatır: ″Evet″ dedim. ″Yaklaş″ buyurdu. Ona yaklaştım. ″Ey İbn-i Selâm! Allah için söyle; Tevrat’ta beni Resûlullah olarak bulmuyor musun?″ diye sordu. Ben de ona: ″Rabbimizi nitele″ dedim. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda durdu da ona: Ey Resûlüm! De ki: ″O Allah birdir.* Allah Samed’dir (her şey O’na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O’na denk değildir″ diye geçen İhlas Sûresi’ni getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu bize okudu. Bunun üzerine İbn-i Selâm:

أَشْهَد أَنْ لَا إِلَه إِلَّا اللّٰه وَأَنَّك رَسُول اللّٰه ثُمَّ اِنْصَرَفَ اِبْن سَلَامٍ إِلَى الْمَدِينَة فَكَتَمَ إِسْلَامه فَلَمَّا هَاجَرَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَة وَأَنَا فَوْق نَخْلَة لِي أَجُذّهَا فَأَلْقَيْت نَفْسِي فَقَالَتْ أُمِّي لِلَّهِ أَنْتَ لَوْ كَانَ مُوسَى بْن عِمْرَان مَا كَانَ لَك أَنْ تُلْقِيَ نَفْسك مِنْ رَأْس النَّخْلَة فَقُلْت وَاللّٰه لَأَنَا أَسَرّ بِقُدُوم رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مُوسَى بْن عِمْرَان إِذْ بُعِثَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عنَ عبد اللّٰه بن سلام)

″Allah’tan başka ilah olmadığına ve senin Allah’ın Resûlü olduğuna şahâdet ederim″ dedi ve İbn-i Selâm dönüp Medîne’ye gitti, Müslüman olduğunu gizledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye hicret ettiğinde ben bir hurma ağacının üzerindeydim, meyvelerini topluyordum. Kendimi aşağıya attım. Annem dedi ki: ″Allah için söyle, sana ne oluyor? Şâyet İmran oğlu Mûsâ olsaydı, sen kendini hurmanın tepesinden atmazdın.″ Ben şöyle dedim: ″Allah’a yemin ederim ki, İmran oğlu Mûsâ’nın diriltilmiş olması, beni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gelişinden daha fazla sevindirmezdi.[4]

[1] Sûre-i Ahkâf, Âyet 10.

[2] Sûre-i Ra’d, Âyet 43.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 47.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 474.

14-İBRÂHÎM SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede İbrâhim Aleyhisselâm'dan bahsedildiği için ″İbrâhîm Sûresi″ diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓرٰ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَميدِۙ (١)

1. Elif, Lâm, Râ. Bu kitap, insanları Rablerinin izniyle, zulumâttan nûra, her şeye gâlip ve hamde lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarmak için sana indirdiğimiz bir kitaptır.

(اَللّٰهِ الَّذ۪ي لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَوَيْلٌ لِلْكَافِر۪ينَ مِنْ عَذَابٍ شَد۪يدٍۙ (٢) اَلَّذ۪ينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ
الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجاًۜ اُولٰٓئِكَ ف۪ي ضَلَالٍ بَع۪يدٍ (٣)

2-3. O Allah ki, göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline!* Onlar, dünyâ hayatını âhirete tercih ederler, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar. İşte onlar, haktan çok uzak bir sapıklık içindedirler.

İzah: Kâfirler, mahşerde gerçekleri görerek Cehenneme gireceklerini anlarlar. Cenneti kazanma fırsatını da, dünyâda iken nefsin arzularına uyarak ellerinden kaçırdıklarını anlayınca, mahzun olup bunun ızdırabını çekeceklerdir.

Kâfirlerin hâli hakkında yine Sûre-i İbrâhîm, Âyet 44'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! İnsanları, kendilerine azâbın geleceği gün ile uyar. O gün zâlimler: ″Ey Rabbimiz! Bir müddet azâbı bizden ertele ve bizi dünyâya geri gönder; dâvetine icâbet edip Resullerine itaat edelim″ derler. Onlara denir ki: ″Daha önce (dünyâda iken) âhirete intikal etmeyeceğinize dair yemin etmiyor muydunuz?″

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِه۪ لِيُبَيِّنَ لَهُمْۜ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ
الْحَك۪يمُ (٤)

4. Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin lisaniyle gönderdik ki, (Allah’ın emirlerini) onlara apaçık anlatsın. Allah’u Teâlâ, dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine de hidâyet eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah’u Teâlâ, her Peygamberi kendi kavminin lisânı üzere göndermiştir ki, o kavim emirlerini iyi ve güzel anlasın. Peygamberimiz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendi kavminin lisânıyla gönderilmiş, fakat dâveti kıyâmete kadar gelecek olan bütün âlemleredir.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan sahih senetle nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُدْعُوا لِى سَيِّدَ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَلَسْتَ سَيِّدَ الْعَرَبِ؟ قَالَ: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَعَلِيٌّ سَيِّدُ الْعَرَبِ. (ك عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali’yi kastederek: ″Bana Arabın Efendisini çağırın″ dedi. ″Yâ Resûlallah! Arabın Efendisi sen değil misin?″ dediğimde, buyurdu ki: ″Ben, Âdemoğlunun Efendisiyim. Ali de Arabın Efendisidir.″[1]

Peygamber Efendimizin bütün âlemlere gönderildiğine dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107’de şöyle buyurmuştur:

″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.″

Bu husus Sûre-i Sebe, Âyet 28’de de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlığa bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

... وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً (خ م حم ه عن جابر)

″… Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim.″[2]

Bu sebeple herkes Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin dâvetine uymaya mecburdur. Efendimizin gelmesiyle, önceki bütün dinlerin

hükmü ortadan kalkmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[3]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4690; Ebû Şeybe, Musannef, Hadis No: 27; Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 2683.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[3] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ اللّٰهِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٥)

5. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'yı da mûcizelerimizle gönderdik. Ona: "Kavmini, zulumâttan nûra çıkar ve Allah'ın günlerini (belâlarını ve nîmetlerini) onlara hatırlat" dedik. Şüphesiz bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَيْنَمَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام فِي قَوْمه يُذَكِّرهُمْ بِأَيَّامِ اللّٰه وَأَيَّام اللّٰه بَلَاؤُهُ وَنَعْمَاؤُهُ ... (م عن ابى ابن كعب)

"Mûsâ Aleyhisselâm, kavmi arasında onlara Allah'ın günlerini hatırlatıyordu. Allah'ın günleri ise, O'nun belâları ve nîmetleridir…"[1]

Yine kulun sabretmesi, kişinin başına gelen belâlara sabretmesi; şükretmesi de Allah'ın verdiği nîmetlere ibâdet ve taatle sebat edip şükretmesidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْإِيمَانُ نِصْفَانِ نِصْفٌ فِي الصَّبْرِ وَنِصْفٌ فِي الشُّكْرِ (هب عن انس)

″Îman iki yarımdır. Yarısı sabırdır ve yarısı da şükürdür.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (172 Resûlullah (Sallallallahu aleyhi vesellem) sözüne devamla meşhur Musâ Aleyhisselâm ile Hızır Aleyhisselâm arasında geçen kıssayı anlatmıştır. Bu kıssanın tamamı için Sûre-i Kehf, Âyet 60-82’ye bakınız.

[2] Beyhakî, Şuabu'l-Îman, Hadis No: 9383.

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ (
وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْۜ وَفٖي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظٖيمٌ۟ (٦) وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَاَزٖيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابٖي لَشَدٖيدٌ (٧))

6-7. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki Mûsâ, kavmine şöyle demişti: ″Sizi kötü bir azap ile azap eden ve oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı sağ bırakan Âl-i Firavun’dan (Firavun ve adamlarından) kurtardığı zaman, Allah’u Teâlâ’nın sizin üzerinize olan nîmetini düşünün. Bunlarda, Rabbiniz tarafından sizin için büyük bir imtihan vardı.* Hani Rabbiniz yine şöyle buyurmuştu: ″Yemin olsun ki, şükrederseniz size olan nîmetlerimi mutlaka artırırım. Şâyet nankörlük ederseniz, şüphesiz ki azâbım çok şiddetlidir.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yemin olsun ki, şükrederseniz size olan nîmetlerimi mutlaka artırırım. Şâyet nankörlük ederseniz, şüphesiz ki azâbım çok şiddetlidir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadenin iki yönü vardır. Birincisi âhiret yönü, ikincisi de dünyâ yönüdür.

Âhiret yönü, küfür ve mâsiyetle Allah’ın nîmetlerini nankörlük edip inkâr edenlerin Cehenneme girerek şiddetli azâba uğrayacağı beyan edilmektedir. Şükrederseniz, nîmetimi artırırım buyruğu ise, şükretmenin Allah’a yapılan ibâdetler olduğu, âyet ve hadislerde belirtilmiştir. Bu şekilde güzel amellerde bulunarak şükrünü yerine getiren kimse, Cennete girip Allah’ın nîmetlerine kavuşur.

Şükrün ibâdetle olduğuna dair Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, o şöyle buyurmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى قَامَ حَتَّى تَفَطَّرَ رِجْلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَتَصْنَعُ
هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: ″Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah'u Teâlâ bağışladığı[1] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?″ deyince, buyurdu ki: ″Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلذِّكْرُ نِعْمَةٌ مِنَ اللّٰهِ فَاَدُّوا شُكْرَهَا (فر عن نبيط بن شريط

″Zikir, Allah'tan bir nîmettir. Bu sebeple Allah'ı zikrederek O'nun şükrünü ödeyin.″[3]

Dünyâ yönü ise, bir Müslümanın, her ne kadar sıkıntıda olsa da her hâline hamd ve şükretmesi gerekir. Böyle yapan kişiye Allah'u Teâlâ dünyâ nîmetlerini artırır.

Bu hususta da Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَائِلٌ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ فَوَحَشَ بِهَا ثُمَّ جَاءَ سَائِلٌ آخَرُ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللّٰهِ تَمْرَةٌ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْجَارِيَةِ اذْهَبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ (فَأَعْطِيهِ الْأَرْبَعِينَ دِرْهَمًا الَّتِي عِنْدَهَا (حم عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir dilenci geldi. Resûlü Ekrem ona bir hurma verilmesini emretti. Fakat dilenci hurmayı kabul etmedi. Sonra bir başka dilenci geldi. Peygamber Efendimiz ona da bir hurma verilmesini emretti. O dilenci: ″Subhânallâh! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den bir hurma mı? ″ diyerek kabul etti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem câriyesini çağırarak ona: ″Ümmü Seleme'ye gidip ona yanındaki kırk dirhemi, şu hurmayı kabul eden dilenciye vermesini söyle″ diye buyurdu.[4]

[1] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[3] Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Zikir 8.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13234, 12115.

(٨))وَقَالَ مُوسٰى اِنْ تَكْفُرُوا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًاۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ

8. Mûsâ, kavmine dedi ki: ″Siz ve yeryüzündekilerin hepsi Allah’ın nîmetlerine nankörlük etseniz, Şüphesiz Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır.″

İzah: Allah’u Teâlâ’nın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hususunda, nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Hakk Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَتْقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ ... (م عن ابى ذر)

″Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz, içinizden en muttaki adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümden hiçbir şeyi artırmaz. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz, içinizden en kötü adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümden bir şey eksiltmez. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz bir yerde durup Benden istekte bulunmuş olsalar, Ben de herkese istediğini versem, bu Benim nezdimde bulunan şeylerden, ancak denize batırılan bir iğnenin, deniz suyundan eksilttiği kadar bir miktar eksilmiş olabilir yani hiçbir şey eksiltmez, demektir…″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ۠ وَالَّذ۪ينَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُۜ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّٓوا اَيْدِيَهُمْ ف۪ٓي اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُٓوا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَٓا اُرْسِلْتُمْ بِه۪ وَاِنَّا لَف۪ي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَٓا اِلَيْهِ مُر۪يبٍ (٩)((

9. Sizden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonra gelip sayılarını Allah’tan başkasının bilmediği kavimlerin haberleri size ulaşmadı mı? Onlara, Peygamberleri apaçık deliller ile geldiler. Fakat onlar, ellerini ağızlarına götürerek şöyle dediler: ″Şüphesiz biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz ve bizi dâvet ettiğiniz şeyler hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindeyiz″ dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ellerini ağızlarına götürerek″ ifadesinden neyin kastedildiği hakkında çeşitli izahlar yapılmıştır. Bir görüşe göre, kâfirler, ellerini kendi ağızlarına götürerek, Peygamberlerin susmalarını ve konuşmamalarını

işâret etmişlerdir.

Diğer bir görüşe göre de kâfirler, Peygamberlerin sözlerini duyunca öfkelerinden, ellerini ağızlarına götürerek ellerini ısırmışlardır.

(قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰۤى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ قَالُوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۜ تُرِيدُونَ اَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبٖينٍ (١٠))

10. Peygamberleri de onlara: ″Göklerin ve yerin yaratıcısı olan Allah’tan hiç şüphe edilir mi? O, günahlarınızı bağışlamak için sizi hak dîne çağırıyor ve belirli bir vakte kadar size müsaade ediyor″ dediler. Kavimleri: ″Siz de, bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. Babalarımızın ibâdet ettiği şeylerden bizi menetmek istiyorsunuz. O halde bize apaçık bir delil getirin″ dediler.

(قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖۜ وَمَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١١) وَمَا لَنَٓا اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَاۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ۟ (١٢))

11-12. Peygamberleri onlara dedi ki: ″Biz dediğiniz üzere, sizin gibi insandan başka bir şey değiliz. Lâkin Allah’u Teâlâ, kullarından dilediğine Peygamberliği ihsan eder. Allah’ın izni olmadıkça bizim size bir delil (mûcize) getirmeğe kudretimiz yoktur. Mü’minler, Allah’a tevekkül etsinler.* Allah’u Teâlâ, bize yollarımızı dosdoğru göstermişken, biz ne diye O’na tevekkül etmeyelim? Ve elbette bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz. Tevekkül edenler, Allah’a tevekkül etsinler.″

İzah: Âyet-i Kerîme‘de geçen tevekkül ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاس فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰه وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُون أَغْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَد اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ أَوْثَق مِنْهُ بِمَا فِي يَدَيْهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُون أَكْرَم النَّاس فَلْيَتَّقِ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

″Kim insanların en güçlüsü olmayı isterse, Allah’a tevekkül etsin. Kim de insanların en zengini olmak isterse, elindekinden ziyade Allah katında olanlara güvensin. Kim de insanların en şereflisi olmayı sevip isterse Allah’tan korksun. ″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 101.

وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ اَرْضِنَٓا اَوْ لَتَعُودُنَّ فٖي مِلَّتِنَاۜ فَاَوْحٰٓى اِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِم۪ينَۙ (١٣) وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْۜ ذٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَام۪ي وَخَافَ وَع۪يدِ (١٤)

13-14. Kâfirler, Peygamberlerine: ″Yemin ederiz ki, ya sizi yurdumuzdan çıkarırız yahut dînimize dönersiniz″ dediler. Rableri de Peygamberlerine şöyle vahyetti: ″Zâlimleri elbette helâk edeceğiz.″* ″Onlardan sonra sizi elbette o yurda yerleştireceğiz. İşte bu lütuf, huzuruma gelmekten ve azap emrimden korkanlar içindir.″

İzah: İslam tarihine bakıldığında, belli zamanlarda Allah’u Teâlâ küfre mühlet vermiştir. Ama bu mühlet geçici olmuştur. Allah’u Teâlâ er veya geç küfrü yok edip yerine İslâm’ı hâkim kılmıştır. Böylece Mü’minler kâfirlere vâris olmuşlardır. Yine bu hususla ilgili olarak Allah’u Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 105’te şöyle buyurmaktadır:

″Yemin olsun ki, Tevrat’tan sonra Zebur’da da sâlih kullarımın yeryüzüne vâris olacağını yazmıştık.″

Bu husus Sûre-i Saff, Âyet 8’de de: ″Onlar, Allah’ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah’u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır″ diye buyrularak, Mü’minlerin, kâfirlere gâlip olacakları haber verilmiştir.

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 55 ve izahına bakınız.

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَن۪يدٍۙ (١٥) مِنْ وَرَٓائِه۪ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَٓاءٍ صَد۪يدٍۙ (١٦) يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُس۪يغُهُ وَيَأْت۪يهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍۜ وَمِنْ وَرَٓائِه۪ عَذَابٌ غَل۪يظٌ (١٧)

15-17. Peygamberler, Allah’tan yardım istediler. Cebbâr ve hakka karşı inatçı olanlar da hüsrâna uğradılar.* Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar, o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez. Onlara her yönden ölüm gelecek, fakat ölmeyecekler. Bunun arkasından da şiddetli bir azap daha vardır.

İzah: Cehennem ehlinin içeceği su ile ilgili Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onların önlerinde de Cehennem vardır.

Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez...″ [1] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللّٰهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksinir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'u Teâlâ: ″… Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?″[2] Ve ″… Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür″[3] diye buyurmaktadır.[4]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[2] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[3] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

(مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍۨ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فٖي يَوْمٍ عَاصِفٍۜ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلٰى شَيْءٍۜ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعٖيدُ (١٨))

18. Rablerini inkâr edenlerin hallerine gelince, onların güzel amelleri, fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârla savrulup giden kül gibidir. Onlar dünyâda kazandıkları güzel amellerden, âhirette faydalanamazlar. Onların bu hâli, apaçık dalâlettir.

İzah: Kâfirin, dünyâda yaptığı iyi amelin, âhirette kendisine hiçbir faydasınının olmayacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını

alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[1]

Bu sebeple kâfirin amelleri tartıya dâhi konulmayacaktır. Bu hususta Sûre-i Kehf, Âyet 105'te şöyle buyrulmuştur:

"İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız."

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

(اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَد۪يدٍ (١٩) وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَز۪يزٍ (٢٠))

19-20. Ey Resûlüm! Görmez misin ki Allah'u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Dilerse sizi yok eder, yerinize yeni bir halk getirir.* Bu, Allah'a göre güç değildir.

(وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَم۪يعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذ۪ينَ اسْتَكْبَرُٓوا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَجَزِعْنَٓا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَح۪يصٍ (٢١))

21. Onların hepsi (mahşer gününde) Allah'ın huzuruna çıkarlar. İşte o zaman zayıf olanlar, büyüklük taslayan önderlerine: "Biz size tâbi olmuştuk. Şimdi siz, Allah'ın azâbından az bir kısmını olsun, bizden uzaklaştırabilir misiniz?" derler. Onlar da: "Allah bize hidâyet etseydi, biz de size hidâyet ederdik. Sızlanıp feryat da etsek, sabır da etsek bizim için birdir. Bizim için hiçbir kurtuluş yoktur" derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ: هَلُمُّوا فَلْنَصْبِرْ، قَالَ: فَصَبَرُوا خَمْسَمِائَةِ عَامٍ، فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ لا يَنْفَعُهُمْ، قَالُوا: هَلُمُّوا فَلْنَجْزَعْ، قَالَ: فَيَبْكُونَ خَمْسَمِائَةِ عَامٍ، فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ لَمْ يَنْفَعُهُمْ، قَالُوا: سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ (طب عن كعب بن مالك)

Cehennem ehli, "Gelin, sabredelim" derler. Beş yüz yıl süreyle sabrederler. Bu sabırlarının kendilerine bir fayda sağlamadığını gördüklerinde, "haydi gelin sızlanıp feryad edelim" diyecekler. Beş yüz yıl süreyle sızlanıp feryad edecekler.

Bunun da kendilerine bir fayda sağlamadığını gördüklerinde, bu sefer (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 21’de geçtiği üzere), ″Sızlanıp feryat da etsek, sabır da etsek bizim için birdir. Bizim için hiçbir kurtuluş yoktur″ diyecekler.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 15521.

(وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْۜ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّٓا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لٖيۚ فَلَا تَلُومُونٖي وَلُومُٓوا اَنْفُسَكُمْۜ مَٓا اَنَا۬ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّۜ اِنّٖي كَفَرْتُ بِمَٓا اَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُۜ اِنَّ الظَّالِمٖينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٢٢))

22. Allah’ın emri yerini bulup, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme girince, şeytan der ki: ″Allah’u Teâlâ, size hak ve doğru vaadde bulundu. Ben de size yalan vaadde bulundum. Benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sizi ancak dâvet ettim, siz de bana hemen icâbet ettiniz. Beni değil, kendi nefsinizi kınayın. Ne ben sizi, bulunduğunuz azaptan kurtarabilirim, ne de siz beni! Şüphesiz ki, daha önce de sizin beni Allah’a ortak koşmanızı reddetmiştim. Şüphesiz ki, zâlimler için elim bir azap vardır.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللّٰهُ الأَوَّلِينَ وَالآخِرِينَ فَقَضَى بَيْنَهُمْ وَفَرَغَ مِنَ الْقَضَاءِ قَالَ الْمُؤْمِنُونَ: قَدْ قَضَى بَيْنَنَا رَبُّنَا، فَمَنْ يَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّنَا؟ فَيَقُولُونَ: انْطَلِقُوا إِلَى آدَمَ فَإِنَّ اللّٰهَ خَلَقَهُ بِيَدِهِ وَكَلَّمَهُ. فَيَأْتُونَهُ فَيَقُولُونَ قُمْ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّنَا. فَيَقُولُ آدَمُ: عَلَيْكُمْ بِنُوحٍ. فَيَأْتُونَ نُوحاً فَيَدُلُّهُمْ عَلَى إِبْرَاهِيمَ فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَدُلُّهُمْ عَلَى مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى فَيَدُلُّهُمْ عَلَى عِيسَى فَيَأْتُونَ عِيسَى فَيَقُولُ: أَدُلُّكُمْ عَلَى النَّبِىِّ الأُمِّىِّ قَالَ: فَيَأْتُونِى فَيَأْذَنُ اللّٰهُ لِى أَنْ أَقُومَ إِلَيْهِ فَيَثُورُ مَجْلِسِي أَطْيَبَ رِيحٍ شَمَّهَا أَحَدٌ قَطُّ حَتَّى آتِىَ رَبِّى فَيُشَفِّعَنِى وَيَجْعَلَ لِى نُوراً مِنْ شَعْرِ رَأْسِى إِلَى ظُفُرِ قَدَمِى فَيَقُولُ الْكَافِرُونَ عِنْدَ ذَلِكَ لإِبْلِيسَ: قَدْ وَجَدَ الْمُؤْمِنُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَهُمْ فَقُمْ أَنْتَ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّكَ أَنْتَ أَضْلَلْتَنَا قَالَ: فَيَقُومُ فَيَثُورُ مَجْلِسُهُ أَنْتَنَ رِيحٍ شَمَّهَا أَحَدٌ قَطُّ ثُمَّ يَعْظُمُ لِجَهَنَّمَ فَيَقُولُ عِنْدَ ذَلِكَ وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِىَ الأَمْرُ إِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ (طب والدارمى عن عقبة بن عامر)

Allah’u Teâlâ öncekileri ve sonrakileri topladığında, aralarında hükmünü verip de hükmünü bitirince, Mü’minler diyecek ki: ″Rabbimiz aramızda hüküm verdi. Şimdi Rabbimizden bizim için kim şefaat dileyecek?″ Derken onlar birbirlerine: ″Âdem’e gidin. Çünkü Allah’u Teâlâ onu kendi eliyle yaratmış ve ona hitap etmiştir″ diyecek ve ona gelip, ″Kalk da Rabbimize bizim için şefatçi ol″ diyecekler. Âdem, ″Siz Nûh’a gidin″ diyecek. Bunun üzerine onları Nûh’a gelecekler. O da onları İbrâhim’e yollayacak. Bu sefer onlar İbrâhim’e gelecekler. O da onları Mûsâ’ya yollayacak. O zaman onlar Mûsâ’ya gelecekler.

O da onları Îsâ’ya yollayacak. Onlar, Îsâ’ya gelecekler. Îsâ da onlara diyecek ki: ″Ben size ümmi Peygambere gitmenizi tavsiye ederim.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

Bunun üzerine bana gelirler, Allah’u Teâlâ bana kalkmam için izin verecek. Benim meclisimden, güzel koku koklamış herkesin, kokladığı kokudan daha da hoş bir koku rüzgârı yayılacaktır. Nihâyet Rabbimin huzuruna geleceğim, benim şefaatimi kabul edecek ve bana saçımdan ayağımın tırnağına kadar bir nûr ihsan edecek. Sonra kâfirler şöyle diyecekler: ″Mü’minler kendilerine şefaat edecek kimseyi buldular, peki bize kim şefaat edecek?″ Bu sefer: ″Bu, İblis’ten başkası olamaz. Bizi saptıran odur″ diyecekler ve bunun üzerine İblis’in yanına varacaklar. Ona: ″Mü’minler kendilerine şefaat edecek kimseyi buldular, haydi sen de bize şefaat et. Çünkü bizi saptıran sen oldun″ diyecekler. Bu sefer onun meclisinden kokusu alınmış en kötü ve pis bir koku rüzgârı yayılacak. Ardından Cehenneme götürmek üzere İblis onların önüne düşecek ve o vakit, (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 22’de geçtiği üzere) onlara: ″Allah’u Teâlâ, size hak ve doğru vaadde bulundu. Ben de size yalan vaadde bulundum″ diyecektir.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 14301; Sünen-i Dârimî, Şefaat 84.

وَاُدْخِلَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْۜ تَحِيَّتُهُمْ (
فٖيهَا سَلَامٌ (٢٣))

23. Îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, altlarından nehirler akan Cennetlere girdirilirler. Onlar, Rablerinin izniyle orada ebedî kalacaklardır. Orada, ″Selâm″ diyerek selamlaşırlar.

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَٓاءِۙ (٢٤) تُؤْتٖٓي اُكُلَهَا (
كُلَّ حٖينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَاۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٥))

24-25. Ey Resûlüm! Görmez misin ki Allah’u Teâlâ, nasıl misâl getirdi? Güzel kelime, kökü yerin derinliklerinde ve dalları semâya doğru uzamış güzel ağaç gibidir.* O güzel ağaç ki, vakti gelince Allah’ın izniyle meyve verir. Allah’u Teâlâ, düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara misaller verir.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, Mü’minin îmanı, hurma ağacına benzetilmiştir.[1] Onun amelinin sevabının göğe doğru

yükselmesi de hurma ağacının dallarının yükselişine, Allah’u Teâlâ’nın Mü’minin ameline vereceği mükâfat ise, o güzel olan hurma ağacının meyvesine benzetilmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مَثَلِ الْإِيمَان كَمَثَلِ شَجَرَة ثَابِتَة الْإِيمَان عُرُوقهَا وَالصَّلَاة أَصْلهَا وَالزَّكَاة فُرُوعهَا وَالصِّيَام أَغْصَانهَا وَالتَّأَذِّي فِي اللّٰه نَبَاتهَا وَحُسْن الْخُلُق وَرَقهَا وَالْكَفّ عَنْ مَحَارِم اللّٰه ثَمَرَتهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن انس)

″Îmanın misâli kökü sağlam bir ağaca benzer. Îman bu ağacın kökleridir, namaz onun gövdesidir. Zekat gövdeden ayrılan kollarıdır, oruç onun dallarıdır. Allah uğrunda sıkıntılara katlanmak onun filizleridir, güzel ahlâk onun yapraklarıdır. Allah’ın haramlarından uzak durmaksa onun meyvesidir.″[2]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7030.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 9, s. 359.

( )وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ (٢٦ (

26. Kötü kelime de, gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarıla-bilen, kökleşip yerleşmeyen kötü bir ağaç gibidir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de de kâfirlerin kalplerindeki inkârı, kötü bir ağaca benzetmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hurma dallarından yapılmış bir tabak içerisinde taze hurma getirildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… Güzel kelime, kökü yerin derinliklerinde ve dalları semâya doğru uzamış güzel ağaç gibidir.* O güzel ağaç ki, vakti gelince Allah’ın izniyle meyve verir…″ diye devam eden Sûre-i İbrâhîm, Âyet 24-25’i okudu ve şöyle buyurdu:

هِيَ النَّخْلَةُ {وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ} قَالَ هِيَ الْحَنْظَلُ (ت عن انس بن مالك)

″İşte o hurma ağacıdır. Sonra sözüne devamla: ″Kötü kelime de, gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarılabilen, kökleşip yerleşmeyen kötü bir ağaç gibidir″ mealindeki Sûre-i İbrâhîm, Âyet 26’yı okudu ve buyurdu ki: ″İşte bu da Ebû Cehil karpuzudur.″[1]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7030.

يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِۚ وَيُضِلُّ اللّٰهُ الظَّالِمٖينَ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا (
يَشَٓاءُۜ (٢٧))

27. Allah’u Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder. Alah’u Teâlâ, zâlimleri ise dalâlette bırakır ve Allah’u Teâlâ dilediğini yapar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

{يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ} قَالَ نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ فَيُقَالُ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّيَ اللّٰهُ وَنَبِيِّي مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ} (م عن البراء بن عازب)

″Allah’u Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder″ âyeti kabir azâbı hakkında nâzil olmuştur. Kabir de Mü’min kula: ″Rabbin kimdir″ diye sorulur? O da: ″Rabbim Allah’dır, dînim de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dînidir″ der. İşte Hakk Teâlâ’nın: ″Allah’u Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder″ âyetinde kastedilen budur.[1]

İşte bir kul, meleklerin sorduğu bu suâle doğru cevap vermezse, azâbı kabirde iken başlar.

Yine bu hususta Hz. Âişe’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! تُبْتَلَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِي قُبُورِهَا، فَكَيْفَ بِي وَأَنَا امْرَأَةٌ ضَعِيفَةٌ؟ قَالَ: {يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ} (البزار عن عائشة)

″Yâ Resûlallah! Bu ümmet kabirde imtihan edilecek, o zaman zayıf bir kadın olan ben ne yaparım?″ dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz

(şehâdet kelimesi) ile tesbit eder…″ âyetini okudu.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا قُبِرَ الْمَيِّتُ أَوْ قَالَ أَحَدُكُمْ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَزْرَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ مَا كَانَ يَقُولُ هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ الْتَئِمِي عَلَيْهِ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ. (ت عن ابى هريرة)

″Ölü veya sizden biriniz mezara konulduğu zaman, ona siyah ve mavi iki melek gelir. Birine Münker, diğerine ise Nekir denir. İki melek ona: ″Bu adam (Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında ne dersin?″ diye sorarlar. Bunun üzerine o, dünyâda söylediğini söyler ve şöyle der: ″O, Allah'ın kulu ve Resûlüdür. Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şâhitlik ederim″ der. Bunun üzerine iki melek: ″Senin böyle söyleyeceğini zâten biliyorduk″ derler. Sonra onun kabri, eni ve boyu yetmiş arşın genişletilir, sonra kabri ona aydınlatılır ve kendisine, ″Uyu″ denilir. Bunun üzerine O: ″Bu güzel durumumu dönüp aileme haber vereyim mi?″ der. Bunun üzerine iki melek, ona ″Ailesinden en çok seven kişiden başka kimsenin uyandırmadığı gelin güvey gibi uyu″ derler. O, Allah onu yatağından mahşere kaldırıncaya kadar, bu şekilde uyur.

Şâyet münâfık ise, insanların, ″Muhammed, Allah'ın Resûlüdür″ dediklerini işittim ve ben de onlar gibi söyledim. Ama gerçekten onun peygamber olup olmadığını bilmiyorum, der. Bunun üzerine iki melek: ″Senin böyle söyleyeceğini zâten biliyorduk″ derler. Sonra toprağa: ″Onu sıkıştır″ denilir. Bunun üzerine toprak onu öyle bir sıkıştırır ki, kaburga kemikleri birbirine geçer. Allah'u Teâlâ, onu yattığı yerden diriltinceye kadar ona böyle azap edilir.″[3]

Hz. Osman Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُوا لَهُ بِالتَّثْبِيتِ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ (د عن عثمان بن عفان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, cenâze defnini bitirdikten sonra kabrin başında durur ve şöyle derdi: ″Kardeşiniz için af dileyin. Onun, îmanda kararlı kılınmasını isteyin. Zîrâ o, şimdi sorgu suale tâbi tutulmaktadır.″[4]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

اَلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا وَصَفَ مُسَاءَلَة مُنْكَر وَنَكِير وَمَا يَكُون مِنْ جَوَاب الْمَيِّت قَالَ عُمَر: يَا رَسُول اللّٰه مَعِي عَقْلِي؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: كُفِيت إِذًا فَأَنْزَلَ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَة (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Ashâbına kabirde Münker ve Nekir'in ölüye heybetle nasıl sual ettiklerini beyan buyuruyorlardı. Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Sual zamanında şimdiki aklımız bize verilir mi, verilmez mi?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, şimdiki aklınız nasılsa, kabirde de öyle olursunuz″diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Böyle olduktan sonra korku ve elem çekmeğe lüzum yoktur. Bu bana yeter; ben onlara verecek cevabı biliyorum″ deyince, ″Allah'u Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder. …″ âyeti nâzil oldu.[5]

Hz. Ömer vefât edince, Hz. Ali'nin aklına bu hâdise geldi ve onun Münker ve Nekir'e nasıl bir cevap vereceğini merak etti. Gözlerini yumdu. Kalbi şeriflerini Hz. Ömer'in hâline yöneltip, tam teveccüh ile murâkabeye vardı. Hakk Teâlâ gözünden perdeyi kaldırdı. Münker ve Nekîr'in heybetle geldiklerini gördü.

Hz. Ömer'e: ″Rabbin kim? Dînin nedir? Peygamberin kim?″ şeklinde sorular sordular. Hz. Ömer, Münker ve Nekir'e:″Neredengeliyorsunuz?″ diye sordu. Onlar da: ″Yedinci kat göktengeliyoruz″ dediler. Hz. Ömer: ″Yedinci kat gökten burası ne kadar yoldur?″ diye sordu. Melekler: ″Yedi bin yıllık yoldur″ dediler. Hz. Ömer: ″Siz yedi bin yıllık yoldan geldiğiniz halde, Rabbinizi unutmadınız da, ben bugün evimden çıktım, kabire gelinceye kadar Rabbimi, dînimi, Peygamberimi niçin unutayım?″ buyurdu. Melekler: ″Biz senin böyle cevap vereceğini biliyorduk. Fakat bu heybetle gelip sual etmekle emrolunduk″ dediler.

Hz. Ali, bu hâli gördükten sonra gözlerini açtı; ″Yâ Ömer! Allah mübârek etsin, dâvânın eriymişsin″ buyurdu.[6]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 17 (73 Sahih-i Buharî, Cenâiz 87; Sünen-i Nesâi, Cenâiz 114.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 499-500.

[3] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 66.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 69.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 364; Celâleddin es-Suyûti, Kabir Âlemi, s. 214.

[6] Şemsüddîn Ahmed Efendi, Dört Büyük Halife (Menâkıb-i Çehâr Yâr-ı Güzîn), 51. Menkıbe (Hz. Ömer), s. 134.

)اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَاَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِۙ (٢٨) جَهَنَّمَۚ يَصْلَوْنَهَاۜ وَبِئْسَ الْقَرَارُ (٢٩ ((

28-29. Ey Resûlüm! Allah'ın nîmetini küfürle değiştirenleri ve kavimlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmüyor musun?* O helâk yurdu, Cehennemdir. Onlar oraya girerler. Orası, ne kötü karargâhtır.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ كُفْرًا} قَالَ هُمْ وَاللّٰهِ كُفَّارُ قُرَيْشٍ قَالَ عَمْرٌو هُمْ قُرَيْشٌ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ} نِعْمَةُ اللّٰهِ {وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ} قَالَ النَّارَ يَوْمَ بَدْرٍ (خ عن ابن عباس)

"Allah'ın nîmetini küfürle değiştirenler, Kureyş kâfirleridir." Amr İbn-i Dinâr Radiyallâhu anhu da dedi ki:

"Onlar, Kureyş'tir ve Allah'ın nîmeti de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Kureyş, kendile-rine tâbi olan kavimlerini Bedir Günü helâk yurduna, Cehenneme sokmuşlardır."[1]

Allah'u Teâlâ, Kureyş kâfirlerini Harem-i Şerif'e yerleştirmiş, onlara rızık ve nîmet kapılarını açmış ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile şeref ve itibar ihsan buyurmuştu. Onlar ise, bu nîmetlere şükredecekleri yerde, nankörlük edip küfrü seçerek Cehennemi hak ettiler.

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7032.

( )وَجَعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبٖيلِهٖۜ قُلْ تَمَتَّعُوا فَاِنَّ مَصٖيرَكُمْ اِلَى النَّارِ (٣٠ (

30. Onlar, kavimlerini Allah’ın yolundan saptırmak için O’na ortaklar koştular. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Bir süre daha faydalanın, gideceğiniz yer muhakkak Cehennemdir.″

(قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا يُق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ ف۪يهِ وَلَا خِلَالٌ (٣١))

31. Ey Habîbim! Îman eden kullarıma de ki: ″Namaz kılsınlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan, alışveriş ve dostluk olmayan gün gelmeden evvel gizli ve açık infak etsinler.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Katâde diyor ki: Allah’u Teâlâ, insanların dünyâda alışveriş yapmak sûretiyle birbirlerinden faydalandıklarını ve kendilerine göre dostlar seçerek birbirleriyle yardımlaştıklarını bilmekte ve bu hâlin âhirette devam edebileceğini zannedenleri uyarmaktadır. Zîrâ âhirette, takvâ sahiplerinden başka, hiç kimsenin diğeriyle olan dostluğu fayda vermeyecektir.

Bu husus Sûre-i Zuhruf, Âyet 67-70’te şöyle buyrulmuştur:

O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar.* O gün Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerine şöyle der: ″Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız.* Ey âyetlerimize îman edip Allah’ın hükmüne boyun eğen kullarım!* Siz ve zevceleriniz mesrur olarak Cennete girin.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللّٰهِ أَحَدُهُمَا فِي الْمَشْرِقِ وَالآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ جَمَعَ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَقُولُ: هَذَا الَّذِي كُنْتَ تُحِبُّهُ (هب كر عن ابى هريرة)

″İki kişi Allah için birbirini sevse, birisi doğuda, diğeri batıda olsa Allah’u Teâlâ mahşer günü ikisini bir araya getirir ve ″İşte bu, Benim için kendisini sevdiğin kişidir″ buyurur.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 356/2.

(اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجَ بِه۪ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِه۪ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَۚ (٣٢) وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَٓائِبَيْنِۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ

(وَالنَّهَارَۚ (٣٣

32-33. O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı, semâdan su indirdi ve o su ile size meyvelerden rızık çıkardı. Emriyle denizde yüzmek üzere gemileri sizin hizmetinize verdi ve nehirleri de sizin hizmetinize verdi.* Devamlı hareket eden güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdiği gibi, geceyi ve gündüzü de sizin hizmetinize verdi.

(وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُۜ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَاۜ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ۟ (٣٤)

34. Ve Allah'u Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu âyette geçen hususlara yaptığı sofra duâsında şöyle yer verirdi:

(الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَرْوَانَا غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مَكْفُورٍ (خ عن ابى امامة

″Bize yetecek derecede nîmet veren ve bizi suya kandıran Allah'a hamd ederiz. O, bizim hamdimizi reddetmez ve bizi nîmetine nankörlük edenlerden kılmaz. ″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Et'ime 53.

(وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنٖي وَبَنِيَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَۜ (٣٥)

35. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, İbrâhim şöyle demişti: ″Ey Rabbim! Bu beldeyi (Mekke'yi) emin bir yer kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut.″

(رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِۚ فَمَنْ تَبِعَنٖي فَاِنَّهُ مِنّٖيۚ وَمَنْ عَصَانٖي فَاِنَّكَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٣٦)

36. Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Amr İbn'il-Âs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm’ın, Sûre-i İbrâhîm, Âyet 36’da geçen ″Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin″ buyruğunu ve Îsâ Aleyhisselâm’ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118’de geçen ″Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin″ diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبَكَى فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلْهُ مَا يُبْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامِ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللّٰهُ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوءُكَ (م عن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص)

″Allah’ım! Ümmetim, ümmetim″ deyip ağladı. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Cebrâil! Muhammed’e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor″ diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah’u Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed’e git ve de ki: ″Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 86 (346).

رَبَّنَا اِنّ۪ي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّت۪ي بِوَادٍ غَيْرِ ذ۪ي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِۙ رَبَّنَا لِيُق۪يمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْـِٔدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْو۪ي اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ (٣٧)

37. ″Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi’nin (Kâbe’nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. Artık insanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır. Umulur ki onlar şükrederler.″

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın, Hacer vâlidemizi ve oğlu İsmâil Aleyhisselâm’ı daha kundakta bebek iken, şu anki Kâbe’nin olduğu yere bırakması, Allah’u Teâlâ’nın bu emrine Hacer vâlidemizin tevekkül etmesi ve oradan Zemzem suyunun çıkması, orasının nasıl bir yerleşim yeri hâline geldiği, İbrâhim ve İsmâil Aleyhimesselâm’ın Kâbe’yi inşaa etmeleri İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ وَبِابْنِهَا إِسْمَاعِيلَ وَهِيَ تُرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دَوْحَةٍ فَوْقَ زَمْزَمَ فِي أَعْلَى الْمَسْجِدِ وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ فَوَضَعَهُمَا هُنَالِكَ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسِقَاءً فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَّى إِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ فَقَالَتْ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ لَهُ أَاللَّهُ الَّذِي أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ ...)خ عن ابن عباس(

Hz. İbrâhim; Hz. İsmâil ve annesi Hacer vâlidemizi şu anki Beytullah’ın bulunduğu yere yakın Zemzem kuyusunun üstüne bıraktı. O tarihte Mekke’de hiçbir kimse yoktu. Hattâ içecek su da yoktu. Hz. İbrâhim, onların yanlarına biraz hurma ve bir miktar su bırakıp, oradan ayrılırken Hacer vâlidemiz:

- Yâ İbrâhim! Bizi buraya bırakıp nereye gidiyorsun? Burası öyle bir vâdi ki, ne bir kimse var, ne de bir hayat eseri var, dedi. Hz. İbrâhim kendisine dönmeyince, tekrar Hacer vâlidemiz:

- Buraya bırakmayı Allah’u Teâlâ mı emretti? diye sordu. Hz. İbrâhim:

- Evet! Allah’ın emri olduğu için bırakıyorum, dedi. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz:

- Öyleyse Allah’u Teâlâ bizim vekilimizdir, O bizi korur ve bize yardım eder, dedi.

Hz. İbrâhim, oradan ayrılıp gitti. Mekke’nin üstündeki ″Seniyye″ mevkiinde görülmeyecek bir yere varınca, yüzünü Kâbe’nin olduğu tarafa döndü ve ellerini kaldırarak (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37’de geçtiği üzere) şöyle duâ etti:

″Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi’nin (Kâbe’nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır ki, şükretsinler.″

Hz. İsmâil’in annesi, henüz daha çocuğunu emzirmekteydi ve yanlarında bulunan sudan içiyorlardı. Hacer vâlidemiz su bitince kendisi ve oğlu susadı. Oğlunun susuzluk çektiğini görünce dayanamadı ve Safâ Tepesi’ne çıktı. Sonra vâdiye karşı durup bir kimse görebilir miyim, diye bakmaya başladı. Fakat kimseyi göremiyordu. Oradan vâdiye indi. Eteğini toplayarak koşmaya başladı. Sonra Merve Tepesi’ne çıktı. Orada da bakındı ancak kimseyi göremedi. Hacer

vâlidemiz, bu şekilde yedi sefer Safâ ile Merve arasında gitti. Bunun için insanlar, Safâ ile Merve arasında sa'y ederler, buyurmuştur. Son defa Merve Tepesi'ne çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: ″Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa bize yardım et″ dedi. Böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) göründü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su göründü. Su başka tarafa akmasın diye Hacer vâlidemiz hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı. Hem eliyle böyle yapıyor. Hem de bir taraftan kırbasını doldurmaya devam ediyordu. Suyu aldıkça su da kaynamaya devam ediyordu. (Hacer vâlidemiz suyun etrafındaki setin dağılmaması için suya dur, dur diye hitap ediyordu. Zemzem adı buradan gelir. O zamanın dilinde de Zemzem "dur dur" demektir)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'u Teâlâ, Hz. İsmâil'in annesi Hz. Hacer'e rahmet etsin. O Zemzem'i kendi hâline bıraksaydı da, suyun etrafına set yaparak dur dur demeseydi, muhakkak Zemzem akar bir ırmak olurdu″ diye buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, sözüne devamla dedi ki:

Hacer vâlidemiz bu sudan içti ve çocuğunu emzirdi. Cebrâil, Hz. Hacer'e:

- Zâyi ve helâk oluruz diye sakın korkmayın! İşte şurası Allah'u Teâlâ'nın evidir. O evi şu çocukla babası yapacaktır. Muhakkak ki, Allah'u Teâlâ o işin ehlini zâyi etmez, dedi. Beyt'in yeri tepe gibi olup yerden yüksekçe idi. Uzun zaman seller sağını solunu alıp götürmüştü.

Hacer vâlidemiz bu şekilde yaşarken günün birinde Cürhüm'den bir topluluk uğradı. Bunlar Mekke'nin alt tarafına indiler. Cürhümlüler oraya bir kuşun gelip gittiğini gördüler ve ″Hiç şüphesiz şu kuş bir suyun başında döner dolaşır. Halbuki bu vâdide su bulunmadığını biliyorduk″ dediler ve bunu anlamak için çevik olan bir yahud iki kişi gönderdiler. Onlar orada su bulunduğunu anlayınca, dönüp geldiler ve su olduğunu haber verdiler. Bunun üzerine Cürhümlüler Mekke mevkiine geldiler.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Cürhümlüler geldiğinde Hz. İsmâil'in annesi de su başında idi. Cürhümlüler ona:

- Bizim de gelip şuraya senin yakınına inmemize izin verir misin? dediler. Hz. Hacer de:

-Evet, inebilirsiniz. Fakat bu suda sizin mülkiyet hakkınız yoktur, dedi. Onlar da:

-Evet, diyerek Hz. Hacer'i tasdik ettiler. Ünsiyete muhtaç olduğu bir sırada Cürhümlüler'in bu gelişi Hz. Hacer'in arzusuna uygun oldu. Cürhümlüler Mekke civârına gelip yerleştiler. Sonra Cürhümlülerin asıl kalabalık kısmına da haber gönderdiler. Onlar da gelip yerleştiler. Nihâyet Mekke'nin bulunduğu yer medenî mâmur bir hâle gelmeye başladı.

Hz. Hacer'in oğlu Hz. İsmâil yiğitlik ve gençlik çağına girdi. Cürhümlülerden Arapça öğrendi. Artık Hz. İsmâil Cürhümlüler arasında en sevimli bir simâ olmuştu. Onun necâbeti[1], güzelliği Cürhümlüleri hayret içinde bırakmıştı. Bu sebeble Hz. İsmâil bulûğa erince Cürhümlüler onu kendilerinden bir kızla evlendirdiler. Hayatın bu mesûd safhası devam ederken günün birinde Hz. İsmâil'in annesi Hacer vâlidemiz öldü. (Hz. Hacer'in doksan yaşına girdiği ve Kâbe'nin bitişiğindeki Hicr denilen yere gömüldüğü rivâyet edilir.)

Hz. İsmâil evlendikten sonra, Hz. İbrâhim bırakıp gittiği oğlunu ve kadınını arayarak görmeye geldi. Hz. İsmâil, o sırada evde yoktu, Hz. İsmâil'i karısına sordu. O da:

-Rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, diye cevap verdi. Sonra Hz. İbrâhim:

-Maişetiniz, hâliniz nasıldır? diye sordu. Hz. İsmâil'in hanımı:

- Şiddetli darlık içindeyiz, fenâ bir haldeyiz, diye şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: ″Kapısının eşiğini değiştirsin.″

Hz. İsmâil geldiğinde babasının gelip gittiğini sezer gibi oldu ve karısına:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. O da:

- Evet, şöyle şöyle şekilde yaşlı bir kişi geldi. Bana seni sordu. Cevap verdim. Maişetimizi sordu. Ben de şiddetli darlık içinde bulunduğumuzu söyledim, dedi.

Bunun üzerine Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet ve bir söz emânet etti mi? dedi. O da:

- Evet, bana, sana selâm söylememi ve kapısının eşiğini değiştirsin dememi tenbih etti, dedi. Sonra Hz. İsmâil, hanımına:

- O gelen ihtiyar, babamdır. Bana senden ayrılmamı emretmiştir. Artık sen kendi ailenin evine gidebilirsin, dedi ve ondan ayrılarak Cürhümlülerden başka bir kadınla evlendi.

Hz. İbrâhim, Allah'ın dilediği bir müddet uzaklaştı da sonra yine geldi. Yine evde Hz. İsmâil'i bulamadı. Onun hanımının yanına geldi. Ona da Hz. İsmâil'i sordu. O da:

-Maişetimizi tedârik etmek için ava gitti, dedi. Hz. İbrâhim:

-Nasılsınız, maişetiniz, hâliniz iyi midir? diye sordu. İsmâil'in hanımı:

- Biz hayır, saadet ve bolluk içindeyiz, diye Allah'a hamdu senâ etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

-Ne yiyip içiyorsunuz? diye sordu. Kadın:

-Et yiyoruz, su içiyoruz, dedi. Hz. İbrâhim:

- Ey Allah'ım! Bunların etlerini ve sularını mübârek kıl, hayır ve bereket ihsan eyle, diye duâ etti.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Hz. İbrâhim zamanında Mekke civârında hubûbat yoktu. Av etiyle gıdâlanıyorlardı. Eğer o târihlerde ve oralarda hubûbat olsaydı, Hz. İbrâhim hubûbat hakkında da duâ ederdi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hz. İbrâhim'in bu duâsı bereketiyledir ki, et ile su Mekke'den başka yerlerde (o sıcak muhitte) Mekke'deki kadar hiçbir kimsenin sıhhatine uygun düşmez.

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ sözüne devamla dedi ki: Hz. İbrâhim, kadına dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: ″Kapısının eşiğini güzel tutsun.″

Hz. İsmâil geldiğinde:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. Karısı:

- Evet, güzel yüzlü bir ihtiyar geldi, diye Hz. İbrâhim'i methetti. Sonra kadın:

- Seni sordu, ben de rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, dedim.

- Geçiminiz nasıldır? dedi. Ben de:

- Hayır ve saadet içindeyiz, dedim. Sonra Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet etti mi? diye sordu. Kadın da:

- Evet, o ihtiyar sana selâm söyledi ve kapının eşiğini iyi tutmanı emreyledi, dedi. Bunun üzerine Hz. İsmâil, hanımına:

- İşte o, babamdır; sen de evimizin şerefli eşiğisin! Babam bana seni hoş tutmamı, iyi geçinmemi emretmiştir, dedi.

Sonra Hz. İbrâhim, yine bir müddet daha oğlundan ve ailesinden uzakta yaşadı. Ondan sonra Mekke'ye geldi. O sırada Hz. İsmâil, Zemzem kuyusunun yakınında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltmekte idi. Hz. İsmâil, babasını görünce hemen kalkıp ona karşı vardı. Baba oğul birbirlerine sarıldılar; el, yüz öpmelerinde bulundular. Sonra Hz. İbrâhim, oğluna:

-Yâ İsmâil! Allah'u Teâlâ bana büyük bir iş emretti, dedi. Hz. İsmâil de:″Rabbin ne emretti ise onu yerine getir″ dedi. Hz. İbrâhim:″Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin″ dedi. Hz. İsmâil: ″Ben sana her türlü yardımı yaparım″ dedi. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

- Allah'u Teâlâ burada bir ″Beyt″ yapmamı emretti, diye etrafından yüksekçe bir tepeye işâret etti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hz. İbrâhim ile Hz. İsmâil, işte orada Kâbe’nin temelini atıp duvarlarını yükselttiler. Hz. İsmâil taş getirir, Hz. İbrâhim de bina ederdi. Nihâyet Beyt’in binası ilerleyip duvarları yükseldiğinde Hz. İsmâil, (Makâm-ı İbrâhim[2] diye bilinen) taşı getirdi. Hz. İbrâhim de onu ayağının altına (iskele olarak) koydu, üzerinde inşaata devam etti. Hz. İbrâhim yapar, Hz. İsmâil de taş sunardı. Nihâyet inşaat tamam olduktan sonra, baba oğul Beyt’in etrafını tavaf ederek (Sûre-i Bakara, Âyet 127’de geçtiği üzere) şöyle duâ ediyorlardı:

″Ey Rabbimiz! Şu hayırlı amelimizi bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, her şeyi işiten ve bilensin.″[3]

[1] Necâbet, soyluluk, soy temizliği anlamına gelmektedir.

[2] Makâm-ı İbrâhim hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 125 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

(رَبَّنَٓا اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْف۪ي وَمَا نُعْلِنُۜ وَمَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَٓاءِ ﴿٣٨﴾)

38. ″Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen, bizim gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Ne yerde, ne de gökte hiçbir şey Allah’a gizli kalmaz.″

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي وَهَبَ ل۪ي عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ رَبّ۪ي لَسَم۪يعُ الدُّعَٓاءِ ﴿٣٩﴾)

39. Hamd, ihtiyarlığımda bana İsmâil ve İshâk’ı ihsan eden Allah’a mahsustur. Şüphesiz ki Rabbim, elbette duâyı işitendir (kabul edendir).

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ tarafından kendisine verilen nîmetleri beyan ederken, ihtiyar olduğu halde kendisine verilen evlat nîmetini de zikretmektedir. Zîrâ kişinin, ölümünden sonra geride kalan nîmetlerden biri de, Allah’ı zikreden bir nesildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ يَبْقِينَ لِلْعَبْدِ بَعْدَ مَوْتِهِ: صَدَقَةٌ أَجْرَاهَا، وَعِلْمٌ أَحْيَاهَ، وَذُرِّيَّةٌ يَبْقُونَ بَعْدَهُ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ (أبو الشيخ عن أنس)

″Şu üç şeyin, kul için öldükten sonra da mükâfatı devam eder: Sadaka-i câriye (insanların istifâde ettiği yol, çeşme, cami vs. yapmak). Faydalı ilim. Kendisinden sonra Allah’ı zikreden nesil.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 264/6.

رَبِّ اجْعَلْنٖي مُقٖيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتٖيۗ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ (٤٠) رَبَّنَا اغْفِرْ لٖي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنٖينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ (٤١)

40-41. ″Yâ Rabbi! Beni ve zürriyetimden olanı (sâlih kimseleri) namazı devamlı kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz! Duâmı kabul et.* Ey Rabbimiz! Hesap günü beni, anne ve babamı ve Mü’minleri bağışla.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de İbrâhim Aleyhisselâm, kendisi ve hem de zürriyeti için duâ etmektedir. Bu duâsında Allah’u Teâlâ’dan, kendisi ve zürriyetinden gelecek olan sâhih kimseler için Allah’ın rızâsına uygun şekilde yaşamalarını dilemektedir.

Bu sebeple bir Müslüman, yaptığı duâsında, hem kendinden olacak zürriyetine, hem de kendinden önce geçmiş olan atalarına ve din kardeşlerine yer vermelidir.

Allah’u Teâlâ, bizden önce geçmiş olan din kardeşlerimize duâ etmemiz gerektiğine dair Sûre-i Haşr, Âyet 10’da da şöyle buyurmuştur:

Onlardan sonra gelenler de: ″Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden evvel îman eden kardeşlerimizi bağışla ve îman edenlere karşı kalbimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin!″ derler.

Kişinin evlatlarına duâ etmesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(دُعَاءُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ كَدُعَاءِ النَّبِيِّ لِأُمَّتِهِ) فر عن أنس

″Babanın, evlâdına karşı duâsı, Peygamberlerin ümmetine olan duâsı gibidir.″[1]

Yine bu konuda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبْعٌ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا أَوْ كَرَى نَهْرًا أَوْ حَفَرَ بِئْرًا أَوْ غَرَسَ نَخْلا أَوْ بَنَى مَسْجِدًا أَوْ وَرَّثَ مُصْحَفًا أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ (ابن ابى داود وسمويه حل هب عن

انس)

″Yedi husus vardır ki, bunların mükâfatı kul için ölümünden sonra ve o, kabrinde olduğu halde yazılmaya devam eder: İlim öğreten, ırmak akıtan, kuyu kazan, bir miktar hurma ağacı diken, mescit inşaa eden, Mushaf (Kur'ân) mîras bırakan yahut ölümünden sonra kendisinin bağışlanmasını dileyecek evlat bırakan.″[2]

Anne ve baba için duâ etmek gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا الْمَيِّتُ فِي قَبْرِهِ اِلَّا شِبْهَ الْغَرِيقِ المُتَغَوِّثُ يَنْتَظِرُ دَعْوَةً مِنْ أَبٍ أَوْ أُمٍّ أَوْ وَلَدٍ أَوْ صَدِيقٍ ثِقَةٍ فَإِذَا لَحِقَتْهُ، كَانَ أَحَبُّ اِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَاِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَدْخِلُ عَلَى أَهْلِ الْقُبُورِ مِنْ دُعَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا أَمْثَالَ الْجِبَالَ وَ (اِنَّ هَدِيَّةَ الْأَحْيَاءِ اِلَى الْاَمْوَاتِ الْاِسْتِغْفَارُ لَهُمْ وَالصَّدَقَةُ عَنْهُمْ (الديلمى عن ابن عباس

″Kabrindeki ölü, boğulmakta olup da imdat bekleyen kişiye benzer. Dâimâ babadan, anneden, evlattan veya sâdık dosttan duâ bekler. Bu duâ ona ulaştığı zaman, bu ona dünyâ ve içindekilerden hayırlı olur. Allah'u Teâlâ kabir ehline dünyâ ehli tarafından yapılan duâları, dağlar hâline getirip kabre öyle sokar. Dirilerin ölülere gönderecekleri en büyük hediye, onlar için Allah'tan rahmet dilemek, bir de onlar nâmına sadaka vermektir.″[3]

[1] Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 336; Kenz'ül-Ummal, Hadis No: 3314; Sünen-i İbn–i Mâce, Duâ 11.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 296/3; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3294.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, 368/10.

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْاَبْصَارُ (٤٢) مُهْطِعِينَ (مُقْنِعِي رُؤُسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَاَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَاءٌ (٤٣)

42-43. Ey Resûlüm! Allah'u Teâlâ'yı, zâlimlerin yaptıklarından gâfil zannetme. Onların cezâlarını, gözlerin yerinden oynadığı güne erteler.* O gün onlar, başlarını yukarı dikerek çağırıldıkları yere doğru koşarlar, gözlerini kendilerine çevirip hallerine dahi bakamazlar ve kalpleri korkudan bomboştur.

وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا اَخِّرْنَا اِلٰى اَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ (الرُّسُلَ اَوَلَمْ تَكُونُوا اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ (٤٤) وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْاَمْثَالَ (٤٥)

44-45. Ey Resûlüm! İnsanları, kendilerine azâbın geleceği gün ile uyar. O gün zâlimler: ″Ey Rabbimiz! Bir müddet azâbı bizden ertele ve bizi dünyâya geri gönder; dâvetine icâbet edip Resullerine itaat edelim″ derler. Onlara denir ki: ″Daha önce (dünyâda iken) âhirete intikal etmeyeceğinize dair yemin etmiyor muydunuz?* Halbuki dünyâda nefislerine zulmedenlerin meskenlerinde oturdunuz. Onları nasıl helâk ettiğimiz size belli olmuş idi. Bu hususta size misaller de beyan etmiştik.″

( )وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْۜ وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ (٤٦)

46. Muhakkak ki kâfirler, (İslâm’a karşı) çeşitli tuzaklar kurdular. Onların tuzakları, Allah tarafından çok iyi bilinir. Bunların tuzaklarıyla dağlar yerinden oynamaz.

İzah: İmam Taberi, bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmiştir: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, yüce şeriatını, sarsılmaz dağlara benzetmiş, kâfirlerin tuzaklarını da onların üzerinde esen yellere benzetmiştir. Yeller nasıl dağları koparamazsa, kâfirlerin tuzakları ve tutarsız iddiaları da İslam Dîni’ne herhangi bir zarar veremez.

( )فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِهٖ رُسُلَهُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ ذُو انْتِقَامٍۜ (٤٧)

47. Ey Resûlüm! Allah’u Teâlâ’yı, Resullerine olan vaadinden döner zannetme. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, intikam sahibidir.

( )يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (٤٨)

48. O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah’ın huzuruna çıkarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Sevban Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nekletmiştir:

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında ayakta duruyordum. Derken Yahudi bilginlerinden biri geldi. ″Esselâmu aleyke Yâ Muhammed!″ dedi. Ben onu bir ittim ki, neredeyse yere yıkılacaktı. ″Beni niçin itiyorsun?″ dedi. ″Niçin Yâ Resûlallah! demedin?″ dedim. Yahudi: ″Biz onu ancak ailesinin vermiş olduğu ismiyle çağırıyoruz″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Benim ismim, ailemin bana vermiş olduğu Muhammed’dir″

diye buyurdu. Sonra Yahudi: ″Sana bâzı şeyler sormak için geldim″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona hitâben: ″Eğer sana söylersem, söylediğim herhangi bir şey sana fayda verir mi ki?″ dedi. O da: ″Kulaklarımla duyarım″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanında bulunan bir değnekle yere birtakım çizgiler çizerek tefekkür eder bir halde; ″Sor″ dedi. Yahudi:

أَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ} فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ ... (م عن ثوبان)

″O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrildiği vakit, insanlar nerede olacaktır?″ diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Köprünün (sırat köprüsünün) beri tarafında karanlık içerisinde olacaklar″ diye cevap verdi. Yahudi: ″İnsanların sırat köprüsünü ilk geçeni kimdir?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Muhâcirlerin fakirleridir″ buyurdu. Yahudi: ″Onlar, Cennete girerken kendilerine verilecek olan hediyeleri nedir?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Balık ciğerinin bir kenarıdır″ buyurdu. Bunun ardından: ″Onların gıdaları nedir?″ dedi. ″Cennetin etrafından yemekte bulunan Cennet öküzü onlar için boğazlanır″ buyurdu. Bu yemek üzerine: ″Onların içeceği nedir?″ diye sorunca da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Cennette, Selsebil ismi verilen bir pınardandır″ buyurdu. Yahudi: ″Doğru söyledin″ dedi ve sözüne devamla dedi ki: ″Sana yer ehlinden kimsenin bilemeyeceği, ancak bir Peygamberin yahut bir iki kişinin bilebileceği bir şeyi sormak için geldim″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sana cevabı söylersem, bu söylemem sana menfaat verir mi?″ diye buyurdu. O da: ″Kulaklarımla duyarım″ dedi ve konuşmasına şöyle devam etti: ″Sana çocuğun mahiyetinden soruyorum?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Erkeğin suyu beyazdır, kadının suyu sarıdır. Bu ikisi birleştikleri zaman erkeğin menisi, kadının menisine gâlip gelirse, Allah'ın izniyle erkek çocuk meydana getirirler. Kadının menisi erkeğin menisine gâlip gelirse yine Allah'ın izniyle kız çocuğu meydana getirirler″ buyurdu. Bunun üzerine Yahudi: ″Yemin ederim ki, sen doğru söyledin ve yine yemin ederim ki sen muhakkak bir Peygambersin″ dedi ve sonra ayrılıp gitti. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu kişi sormak istediği şeyleri bana sormuştur. Halbuki o sorulardan hiçbirinin cevabını bilmiyordum. Nihâyet o soruların cevabını bana Allah'u Teâlâ bildirdi″ diye buyurdu.[1]

Allah'u Teâlâ yeri, göğü ve kainâtı tamamen yok edip, daha sonra yeryüzünü

yeniden yaratarak orada mahşer yerinin kurulacağından bahsetmektedir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عَلَمٌ لِأَحَدٍ (خ م عن سهل بن سعد)

″Mahşer günü insanlar, beyaz, duru beyaz ve kepekten arınmış undan yapılan çörek gibi bir saha üzerinde toplanırlar. Orada bir kimseye yol gösterecek hiçbir alâmet yoktur.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 8 (34).

[2] Sahih-i Buhâri, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 2 (28).

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْاَصْفَادِۚ (٤٩) سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى وُجُوهَهُمُ النَّارُۙ (٥٠) لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (٥١)

49-51 Ey Resûlüm! O gün mücrimleri birbirlerine zincirlerle bağlanmış görürsün.* Gömlekleri katrandandır, yüzlerini de ateş kaplar.* Allah'u Teâlâ, herkese kazandığının karşılığını vermek için böyle yapar. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Her kim dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa, onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Nitekim buna örnek olarak, Sûre-i Hûd, Âyet 98'de Firavun'a tâbi olanlar hakkında:

″Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir…″ diye buyrulmaktadır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود)

″Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından razı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur.″[1]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de dünyâda severek beraber olduğu kişilerle beraber haşredilip, mahşer yerine öyle gelecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَن أحَبَّ قَومًا حَشَرَهُ اللّٰهُ فِى زُمْرَتِهِمْ (طب ابى قرصفة

″Her kim bir topluluğu severse, Allah'u Teâlâ onu, o toplulukla birlikte haşreder. ″[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 24730.

( )هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ (٥٢)

52. İşte bu (Kur'ân), insanlara bir tebliğdir ki, onunla uyarılmış olsunlar ve Allah'u Teâlâ'nın, ancak tek bir ilah olduğunu bilsinler ve hâlis akıl sahipleri de düşünüp öğüt alsınlar.

15-HİCR SÛRESİ

Bu sûre 99 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 80. âyetinde geçen ″Hicr″ kelimesinden almıştır. ″Hicr″, Medîne ile Şam arasındaki bir vâdinin ismidir. Bu vâdide yaşayan kavme, Semud kavmi denilirdi. Sâlih Aleyhisselâm da bu kavimdendir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُبِينٍ (١) رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (٢))

1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, kitabın ve apaçık bildiren Kur’ân’ın âyetleridir.* Kâfirler (mahşer günü): ″Keşke Müslüman olsaydık!″ temennisinde bulunacaklardır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا اجْتَمَعَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ وَمَعَهُمْ مَنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ قَالَ الْكُفَّارُ لِلْمُسْلِمِينَ: أَلَمْ تَكُونُوا مُسْلِمِينَ؟ قَالُوا: بَلَي قَالُوا: فَمَا أَغْنَى عَنْكُمْ إِسْلَامُكُمْ وَقَدْ صِرْتُمْ مَعَنَا فِي النَّارِ؟ قَالُوا: كَانَتْ لَنَا ذُنُوبٌ فَأُخِذْنَا بِهَا فَسَمِعَ اللّٰهُ مَا قَالُوا فَأَمَرَ بِمَنْ كَانَ فِى النَّارِ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ فَأُخْرِجُوا فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ مَنْ بَقَى مِنَ الْكُفَّارِ قَالُوا: يَا لَيْتَنَا كُنَّا مُسْلِمِينَ فَنَخْرُجُ كَمَا خَرَجُوا فَذَلِكَ قَوْلِه: الٓرٰ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ) طب عن ابى موسى)

Cehennemlikler ile kıble ehlinden olanlardan Allah’ın dilediği kişiler Cehennemde bir araya geldikleri zaman, kâfirler Müslümanlara: ″Siz Müslüman değil misiniz?″ diye sorarlar. Müslümanlar ise: ″Evet Müslümandık″ derler. Bu sefer kâfirler: ″Peki, siz de bizimle beraber Cehennemdeyseniz, Müslümanlığınızın size ne faydası oldu?″ derler. Müslümanlar: ″Bizim günahlarımız vardır, bu sebeple burada tutulduk″ derler. Allah’u Teâlâ Müslümanların bu dediklerini işitince emreder, kıble ehlinden Cehennemde bulunanlar çıkarılırlar. Cehennemde kalan kâfirler bu durumu gördüklerinde, ″Keşke biz de Müslüman olsaydık, onların çıkarıldığı gibi biz de çıkarılırdık!″ demeye başlarlar. Sonra Resûlü Ekrem Efendimiz Sûre-i Hicr, Âyet 1ve 2’yi okudu.[1]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7035; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 14, s. 541.

( ) ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٣)

3. Ey Resûlüm! Onları bırak, yesinler, faydalansınlar ve onları arzu ve emelleri oyalayadursun. Âkıbetlerini yakında bileceklerdir.

İzah: Hakikatte uzun emel, dünyâya dört elle sarılıp âhiretten yüz çevirmektir. Bu anlamda, âyette kastedilenler kâfirlerdir.

Bu âyette hitap her ne kadar kâfire ise de, Müslümanların da buradan alacakları çok büyük dersler vardır. Çünkü bir kimsenin dünyâya dair uzun emelleri, dünyâya hırs ve düşkünlüğü olursa, ibâdeti unutur ve âhiret aklına gelmez olur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

)أَرْبَعَةٌ مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَطُولُ الْأَمَلِ وَالْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا (البزار عن انس

″Dört şey bedbahtlıktandır. Gözün donması (Allah korkusuyla yaş akıtmaması). Kalbin katılaşması. Uzun emel. Dünyâya tutkunluk.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

)نَجَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالْيَقِينِ وَالزُّهْدِ وَيَهْلِكُ آخِرُهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ (ابن أبي الدنيا عن ابن عمرو

″Bu ümmetin ilkleri yakîn ve zühd ile kurtulmuştur. Sonrakileri ise, cimrilik ve emel (dünyâ hırsı) ile helâk olacaktır.″[2]

Yine bu hususta Hz. Enes’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوطًا فَقَالَ هَذَا الْأَمَلُ وَهَذَا أَجَلُهُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ جَاءَهُ الْخَطُّ الْأَقْرَبُ
(خ عن انس))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem birçok çizgiler çizdi ve: ″Şu emeldir. Şu da insanın ecelidir. İnsan böyle uzak emelinin talibi iken, kendisine en yakın olan çizgi birden ona geliverir″ buyurdu.[3]

[1] Heysemî, Mecmâ’uz-Zevâid, c. 4, s. 458; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 2.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 7388; Beyhakî, Şuab’ul-îman, Hadis No: 10134.

[3] Sahih-i Buhari, Rikâk 4; Sünen-i Tirmizî, Zühd 25; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 27.

(وَمَٓا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ (٤) مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (٥)

4-5. Biz hiçbir beldeyi helâk etmedik ki, onun takdir edilen belli bir eceli olmasın!* Hiçbir ümmet, mukadder olan ecelini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

İzah: Allah’ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm’ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا الَّذٖي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ (٦) لَوْ مَا تَأْتٖينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٧) (
(مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا اِذًا مُنْظَرٖينَ (٨

6-8. Kâfirler, (Muhammed Aleyhisselâm’a hitâben) dediler ki: ″Ey kendine Kur’ân nâzil olan! Şüphesiz ki sen elbette bir mecnûnsun.* Eğer sen dâvânda doğru isen, bize melekleri getirsene!″* Biz, melekleri ancak hak ve hikmete uygun olarak indiririz. O zaman da onlara mühlet verilmez.

(اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٩)

9. Şüphesiz ki, Kur’ân’ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz.

İzah: Allah’u Teâlâ, Kur’ân-ı Kerîm’in kıyâmete kadar korunacağını bu âyet ile vaad etmiştir. Bu sebeple hiçbir kimsenin onda eksiltme veya fazlalaştırma yapması mümkün değildir. Önceki kitaplarda yapılan tahrif, Kuır’ân’da yapılamaz. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra hiçbir Peygamber gelmeyecektir. Dolayısıyla Kur’ân-ı Kerîm’in hâricinde hiçbir ilahi kitap veya suhuf inmeyecektir. Bu sebeple Allah’u Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’in metnini ve hükümlerini koruma altına almıştır, kıyâmete kadar aslâ bir değişime

uğramayacaktır.

Kur’ân-ı Kerîm‘in hükümlerinin de korunacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْاُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ اَمْرِ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir).″[1]

Önceki kitapları, Peygamberlerin hâricinde hiçbir kimse ezber-leyemezdi. Bu sebeple Peygamberlerin vefâtından sonra bu kitaplar, onların âlimleri tarafından dünyâ menfaati karşılığında bile bile tahrif edilmiş ve hükümleri değiştirilmiştir. Fakat Kur’ân-ı Kerîm’de böyle bir durum yoktur. Allah’u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hürmetine, Kur’ân’ı ezberlemeyi Müslümanlara kolaylaştırmıştır. Bu sebeple metninin değiştirilmesi mümkün değildir.

İşte bu şekilde Kur’ân-ı Kerîm’in, hükümleri de, metni de Allah’u Teâlâ tarafından koruma altına alınmıştır.

Allah’u Teâlâ’nın, Kur’ân-ı Kerîm’i muhafaza ettiği muhakkaktır. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm, bin dört yüz yıldan beri kitaplarda ve insanların zihninde muhafaza edilmiş, herhangi bir değişmeye maruz kalmamış ve kalmayacaktır.[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[2] Yine bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 44’ün izahına bakınız.

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْاَوَّلِينَ (١٠) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ (١١) كَذٰلِكَ
نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (١٢) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ (١٣))

10-13. Ey Habîbim! Yemin olsun ki, senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik.* Onlara hiçbir Peygamber gelmedi ki, onunla alay etmesinler.* Biz böylece (küfürde ısrarlarından dolayı) alay etmeyi mücrimlerin kalplerine girdiririz.* Onlar, Kur’ân’a îman etmezler. Halbuki daha öncekilerin neye uğradıkları bellidir.

(وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَۙ (١٤) لَقَالُوا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ۟ (١٥))

14-15. Onlara, semâdan bir kapı açsak, onlar da yükselip çıksalar,* yine, ″Muhakkak ki gözlerimiz döndürülmüştür, daha doğrusu biz büyülenmiş bir topluluğuz″ derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme şu anlamdadır: Onlara, semâdan bir kapı açsak, onlar da bütün gün o kapıdan yükselerek semâvâtta bulunan acâyipleri görseler, yine küfürlerinde inat ederler. Ve yine: ″Gözlerimiz, hakikati görmez oldu; belakis Muhammed bize sihir yaptı da, hakikatlerden uzak olan hayeller gördük″ derler.

(وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَۙ (١٦) وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍۙ (١٧) اِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ (١٨))

16-18. Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetişti.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen burçlardan maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, ″Semâda var olan ve korunan köşklerdir.″

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

″Önceleri şeytanlar, semâya çıkmaktan engellenmiyordu. O bakımdan semâya giriyor ve oradan aldıkları haberleri kâhinlere telkin ediyorlardı. Kâhinler de bu aldıkları kelimelere yalan katarak bunları yeryüzündekilere anlatıyorlardı. Bu kelimelerin birisi hak ise, dokuzu bâtıl idi.″

Şeytanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den önce, göğe çıkarak kulak hırsızlığı yaparlardı. Yani gökteki meleklerin konuşmalarını dinlerler ve yeryüzüne gelerek bu haberleri kâhinlere söylerlerdi. Böylece kâhinler de olacak bâzı şeylerden haberdar olurlardı. Firavun’un kâhinlere benim helâkime sebep kim olur? diye sorması üzerine, onlar bu sene içinde doğacak bir erkek çocuk diye, Hz. Mûsâ’nın doğacağını bilmişlerdi. Yine aynı şekilde Nemrut, Hz. İbrâhim’in doğacağını kâhinler vâsıtasıyla bilmişti. Ancak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gelmesiyle, Allah, apaçık bir ateş parçası ile bu kulak hırsızlığı yapan şeytanların kovalanmasını emretti. Böylece şeytanlar,

kulak hırsızlığı yapamaz oldu.

Bu husus Âmir eş-Şa’bî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen rivâyette, şöyle anlatılmaktadır:

لَمَّا بُعِثَ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُجِمَتْ الشَّيَاطِين بِنُجُوم لَمْ تَكُنْ تُرْجَم بِهَا قَبْل فَأَتَوْا عَبْد يَالِيل بْن عَمْرو الثَّقَفِيّ فَقَالُوا: إِنَّ النَّاس قَدْ فَزِعُوا وَقَدْ أَعْتَقُوا رَقِيقهمْ وَسَيَّبُوا أَنْعَامهمْ لِمَا رَأَوْا فِي النُّجُوم. فَقَالَ لَهُمْ وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى: لَا تَعْجَلُوا وَانْظُرُوا فَإِنْ كَانَتْ النُّجُوم الَّتِي تُعْرَف فَهِيَ عِنْد فَنَاء النَّاس وَإِنْ كَانَتْ لَا تُعْرَف فَهِيَ مِنْ حَدَث. فَنَظَرُوا فَإِذَا هِيَ نُجُوم لَا تُعْرَف فَقَالُوا: هَذَا مِنْ حَدَث. فَلَمْ يَلْبَثُوا حَتَّى سَمِعُوا بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عامر الشعبى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak gönderildiğinde şeytanlar daha önceden kendileriyle taşlanıp kovulmadıkları yıldızlarla taşlanır oldular. Gökten haber alınamayınca, o zamandaki bâzı Araplar, Sakifli Yâlil b. Amr’a gidip şöyle dediler: ″Bâzı insanlar korku ve dehşete kapıldılar, kölelerini azat ettiler, develerini serbest ve sahipsiz saldılar. Buna sebep ise yıldızlarda gördükleri durum olmuştur.″ Yâlil b. Amr, akıllı ve âmâ bir adam idi. Onlara şöyle dedi: ″Acele etmeyin ve durumu tetkik edin. Eğer bu bilinen yıldızlar ise, artık insanların yok oluşlarının zamanı yakın demektir. Eğer bilinen yıldızlar değil ise bu, meydana gelen bir olaydan ötürüdür. Durumu incelemeye başladılar. Bilinen yıldızların kaymadığını gördüler.″ Bu sefer: ″Bu, meydana gelen bir olay dolayısıyladır″ dediler. Aradan fazla bir zaman geçmeden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğini açıkladığını işittiler. [1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmıştır:

فَقَالَ إِبْلِيس لَقَدْ حَدَثَ فِي الْأَرْض الْيَوْم حَدَث فَأْتُونِي مِنْ تُرْبَة كُلّ أَرْض فَأَتَوْهُ بِهَا فَجَعَلَ يَشُمّهَا فَلَمَّا شَمَّ تُرْبَة مَكَّة قَالَ مِنْ هَاهُنَا جَاءَ الْحَدَثُ فَنَصَتُوا فَإِذَا رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ بُعِثَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Gökten haber almalarının engellenmesi üzerine İblis şöyle dedi: ″Yemin ederim ki, bugün semâda önemli bir olay meydana gelmiş olmalıdır. Bana yerin her tarafından toprak getirin. Ona yerin toprağından getirdiler, toprakları koklamaya başladı. Mekke toprağını koklayınca, ″işte bu önemli olay burada olmuştur″ dedi. Olanlara kulak kabarttılar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamber olarak gönderilmiş olduğunu anladılar.[2]

Yine cinlere de semâya çıkarak kulak hırsızlığı yapmalarının yasaklanması hakkında da Sûre-i Cin, Âyet 8-10’a bakınız.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 12.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 14, s. 297.

(وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فـيهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا فـيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ (١٩) وَجَعَلْنَا لَكُمْ فـيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقٖينَ (٢٠))

19-20. Yeri yayıp, oraya sâbit dağlar koyduk ve orada münâsip ve güzel her şeyi bitirdik.* Orada hem sizin için, hem de rızıkları size ait olmayanlar için geçimlikler yarattık.

İzah: Yeryüzünde her canlının rızkını Allah’u Teâlâ’nın verdiği, Sûre-i Hûd, Âyet 6’da da şöyle geçmektedir: ″Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın…″

(وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ اِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ (٢١) وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا اَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنٖينَ (٢٢))

21-22. Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri katımızda olmasın. Biz onu, ancak belli bir ölçüyle indiririz.* Biz, rüzgârları da aşılayıcı olarak gönderdik. Sonra semâdan su indirdik de onunla sizi suladık. Bunların hazinedarları da siz değilsiniz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ölçü ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ عَامٍ بِأَمْطَرَ مِنْ عَامٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَصْرِفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ مِنَ الْبُلْدَانِ وَمَا نَزَلَتْ قَطْرَةٌ مِنَ السَّمَاءِ وَلَا خَرَجَتْ مِنْ رِيحٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ أَوْ بِمِيزَانٍ .(ابن مردويه عن ابن مسعود)

″Hiçbir yıl, diğerinden daha fazla yağmur yağmaz. Ama Allah’u Teâlâ onu dilediği memlekete yöneltir. Gökyüzünden inen hiçbir damla veya esen hiçbir rüzgâr yoktur ki, belli bir ölçü veya tartıda olmasın.″[1]

Rüzgâr hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الرِّيح الْجَنُوب مِنَ الْجَنَّة وَهِيَ الرِّيح اللَّوَاقِح الَّتِي ذَكَرَهَا اللّه فِي كِتَابه وَفِيهَا مَنَافِع لِلنَّاسِ (القرطبى, الجامع

لأحكام القرآن عن ابى هريرة)

″Güney rüzgârı Cennettendir ve Allah’ın kitabında sözünü ettiği, aşılayıcı odur. Bu rüzgârlarda insanlar için menfaatler vardır.″[2]

Rüzgârlarla ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda, bitkilerin üremesinde ve bulutların oluşumunda rüzgârların aşılama özelliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Rüzgârlarda olan bu aşılama özelliğinin, bin dört yüz yıl önce Kur’ân’da bahsedilmiş olması, Kur’ân’da geçen mûcizelerden biridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا لَعَنَ الرِّيحَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا تَلْعَنْ الرِّيحَ فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ وَإِنَّهُ مَنْ لَعَنَ شَيْئًا لَيْسَ لَهُ بِأَهْلٍ رَجَعَتْ اللَّعْنَةُ عَلَيْهِ (ت عن ابن عباس)

″Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda rüzgârı lânetledi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Rüzgârı lânetleme. Çünkü o vazifelidir. Her kim müstehak olmayan birine lânet okursa, o lânet kendisine döner.″[3]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 568.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 16.

[3] Sünen-i Tirmîzî, Birr 48.

(وَاِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ (٢٣))

23. Şüphesiz ki, hayat veren de, öldüren de Biziz. Her şey yok olduktan sonra bâki kalan da Biziz.

İzah: Bu husus Sûre-i Rahmân, Âyet 26-27’de de şöyle geçmektedir:

″Yer üzerinde bulunan herkes fânidir.* Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zâtı ise bâkidir.″

Yine Sûre-i Hadîd, Âyet 2-3’te şöyle buyrulmuştur:

″Göklerin ve yerin mülkü O’nundur. Hayat veren ve öldüren O’dur. O, her şeye

kâdirdir.* O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtındır. O, her şeyi bilir.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ (م عن ابى هريرة)

″Allah’ım! Sen Evvel’sin, Senden önce hiçbir şey yoktur. Sen Âhir’sin, Senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen Zâhir’sin, Senden üstün hiçbir şey yoktur. Sen Bâtın’sın, Senden öte hiçbir şey yoktur. Borcumuzu öde ve bizi fakirlikten kurtar.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 17 (61).

( )وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ (٢٤ (

24. Yemin olsun ki Biz, elbette sizden öne geçenleri de, geri kalanları da biliriz.

İzah: Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, ezelî ve ebedî ilmi ile her şeyi bilir. Allah’u Teâlâ vaktiyle ölmüş olanları, hâlâ hayatta olanları ve dünyayâ gelecekleri de bilir. İbâdet ve taatte, ileri geçen kullarını da bilir, geri kalan kullarını da bilir, demektir.

( )وَاِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْۜ اِنَّهُ حَكٖيمٌ عَلٖيمٌ۟ (٢٥ (

25. Ey Resûlüm! Senin Rabbin O’dur ki, elbette onları mahşerde bir araya toplayacaktır. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir.

( )وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍۚ (٢٦) وَالْجَٓانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ (٢٧ (

26-27. Şüphesiz ki Biz, insanı (Âdem Aleyhisselâm’ı), kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.* Cin’i (şeytanı) da, evvelce şiddetli harlanmış ateşten yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen insandan maksat, Hz. Âdem’dir. Çünkü o, insanlığın atasıdır. Topraktan ilk yaratılan beşerdir. İnsanlık onun neslinden türemiştir.

Âdem Aleyhisselâm’ın yaratılışı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى)

"Allah'u Teâlâ, Âdem'i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kızıl, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak, bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا صَوَّرَ اللّٰهُ آدَمَ فِي الْجَنَّةِ تَرَكَهُ مَا شَاءَ اللّٰهُ أَنْ يَتْرُكَهُ فَجَعَلَ إِبْلِيسُ يُطِيفُ بِهِ يَنْظُرُ مَا هُوَ فَلَمَّا رَآهُ أَجْوَفَ عَرَفَ أَنَّهُ خُلِقَ خَلْقًا لَا يَتَمَالَكُ (م عن انس)

"Allah'u Teâlâ, Âdem'i Cennette sûretlendirdikten sonra dilediği kadar onu bu hâliyle bıraktı. İblis onun etrafında dönüp, bunun ne olduğuna bakmaya koyuldu. Nihâyet içinin boş olduğunu görünce onun, kendi nefsinin arzularına hâkim olamaz bir şekilde yaratılmış olduğunu anladı."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de "Cin" diye geçen ifadeden maksat da "Şeytan"dır. Zîrâ şeytan, harlanmış ateşten yaratılmıştır. Diğer cinler ise, Sûre-i Rahmân, Âyet 15'te geçtiği üzere, dumansız ateş alevinden yaratılmışlardır.[3]

Âdem Aleyhisselâm topraktan, melekler nûrdan, şeytan şiddetli harlanmış ateşten, cinler de dumansız ateş alevinden yaratılmıştır.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 31 (111).

[3] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

(وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ (٢٨) فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ مِنْ رُوح۪ي فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ (٢٩) فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَۙ (٣٠) اِلَّٓا اِبْل۪يسَۜ اَبٰٓى اَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ (٣١)( )

28-31. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, Rabbin meleklere demişti ki: "Şüphesiz ki Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan bir insan yaratacağım.* Artık onu yarattığım ve ruhumdan ona üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın."* Bunun üzerine bütün melekler, topluca ona secde ettiler.* Ancak İblis, secde edenlerle birlikte secde etmedi.

İzah: İblis'in Hz. Âdem'e secde etmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ فَسَجَدُوا لَهُ اِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ اَىْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة)

"Allah'u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklere ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihtir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

قَالَ يَٓا اِبْلٖيسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدٖينَ (٣٢) قَالَ لَمْ اَكُنْ لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ (٣٣) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَجٖيمٌ (٣٤) وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدّٖينِ (٣٥)

32-35. Allah'u Teâlâ: "Ey İblis! Niçin meleklerle beraber Âdem'e secde etmedin?" dedi.* İblis de: "Kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yaratığın bir insana ben secde etmem" dedi.* Allah'u Teâlâ, İblis'e buyurdu ki: "O halde oradan (Cennetten) çık. Çünkü sen, şüphesiz kovulmuş birisin.* Şüphesiz ki, lânetim kıyâmet gününe kadar senin üzerinedir."

İzah: İblis, Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan yaratıldığını görünce ben buna secde etmem, o topraktan, ben ise ateşten yaratıldım, dedi. Kendisini üstün görüp kibirlendi.

İblis'in kibirlenerek Âdem Aleyhisselâm'a secde etmemesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

″Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem’e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem’i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem’in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır.″[1]

Âdem Aleyhisselâm’ın yaratılması ve şeytanın da kibirlenerek ona secde etmemesi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 30, 34 ve Sûre-i A’râf, Âyet 11-17 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 173/5.

( )قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٣٦) قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَر۪ينَۙ (٣٧) اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٣٨)

36-38. İblis dedi ki: ″Yâ Rabbi! Mademki beni kovdun, kıyâmet gününe kadar bana mühlet ver.″* Allah’u Teâlâ da buyurdu ki: ″Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin;* mâlum vakte (kıyâmet gününe) kadar.″

قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَغْوَيْتَن۪ي لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ (٣٩) اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَص۪ينَ (٤٠)( )

39-40. İblis dedi ki: ″Yâ Rabbi! Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de insanlara yeryüzünde mâsiyetleri süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım.* Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnâ.″

İzah: İblis’in fitnesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِبْلِيسُ أَيْ رَبِّ لَا أَزَالُ أُغْوِي بَنِي آدَمَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي (حم ابى سعيد الخدري)

İblis dedi ki: ″Ey Rabbim! İzzetin hakkı için Âdemoğullarının ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece, onları azdırmaktan geri durmayacağım.″ Bunun üzerine Rabbi Azze ve Celle şöyle buyurdu: ″İzzetim ve Celalim hakkı için Ben de, onlar Benden bağışlanma diledikleri sürece, onları bağışlayıp duracağım.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11304.

قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَق۪يمٌ (٤١) اِنَّ عِبَاد۪ي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاو۪ينَ (٤٢) وَاِنَّ ( ))جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ (٤٣) لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍۜ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ۟ (٤٤

41-44. Allah’u Teâlâ da buyurdu ki: ″İşte Bana ulaşan doğru yol budur.* Azgınlardan sana tâbi olanlar dışında, kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin yoktur.* Şüphesiz ki, olanların hepsine vaad edilen yer, Cehennemdir.* Onun yedi kapısı vardır, her kapıdan şeytana tâbi olanlardan bir kısmı girer.″

İzah: Cehennemin yedi derecesinin yedi ayrı kapısı vardır. Her kapı, İblis’e tâbi olan belli bir zümrenin girişi için ayrılmıştır.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche’nin şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Cehennemin kapıları, üst üste bulunan yedi kattan oluşmaktadır. Önce birinci katın kapısı açılıp orası doldurulur. Sonra ikincisinin, sonra üçüncüsünün. Nihâyet hepsi doldurulur.

İbn-i Cüryec Radiyallâhu anhu ise, bu yedi kapıdan herbirinin, ait olduğu Cehennem katlarının adlarını şöyle saymıştır:

İlkinin adı ″Cehennem″ ondan sonra gelen ″Lezâ″ ondan sonra gelen ″Hutâme″ ondan sonra gelen ″Saîr″ ondan sonra gelen ″Sekar″ ondan sonra gelen ″Cahim″ ondan sonra gelen ″Hâviye″dir.

Cehennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لِجَهَنَّمَ سَبْعَةُ أَبْوَابٍ بَابٌ مِنْهَا لِمَنْ سَلَّ السَّيْفَ عَلَى أُمَّتِي (ت عن ابن عمر

″Cehennemin yedi kapısı vardır. Bu kapılardan birisi, ümmetime karşı kılıç çeken kimseleredir.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî. Tefsir’ul-Kur’ân 16.

اِنَّ الْمُتَّق۪ينَ ف۪ي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۜ (٤٥) اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِن۪ينَ (٤٦) وَنَزَعْنَا مَا ف۪ي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ ( ))اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِل۪ينَ (٤٧) لَا يَمَسُّهُمْ ف۪يهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَج۪ينَ (٤٨

45-48. Şüphesiz ki Allah’tan korkanlar, Cennetlerde ve pınarlar başındadırlar.* Onlara: ″Selâmetle ve emniyetle oraya girin″ denir.* Onların kalplerinden kin ve hasedi kaldırdık. Artık onlar tahtlar üzerinde, kardeşler olarak karşılıklı

otururlar.* Onlara orada hiç bir yorgunluk dokunmaz ve onlar oradan çıkarılmazlar da.

İzah: Âyet-i Kerîme’de de geçtiği üzere, Cennet ehlinin dünyâda iken birbirlerine karşı olan kin ve husumetleri, Allah tarafından kalplerinden çıkartılır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الغِلُّ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ كمَبارِكِ الإبلِ قَدْ نَزَعَهُ اللّهُ مِنْ قُلُوبِ المُؤمِنينَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Kin, Cennetin kapısında develerin çöküş yeri gibi olacaktır. Allah’u Teâlâ onu Mü’minlerin kalplerinden almış olacaktır.″[1]

Yine Sûre-i Hicr, Âyet 48’de geçtiği üzere Cennette yorgunluk olmadığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي فَقَالَ بَشِّرْ خَدِيجَةَ بِبَيْتٍ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ (طب عن جابر رياب

″Cebrâil bana geldi ve dedi ki: ″Hatice’yi Cennette inciden oyulmuş bir ev ile müjdele. Orada gürültü patırtı, meşakkat ve yorgunluk yoktur.″[2]

Cennetteki nîmetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمْ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م (عن ابى هريرة وابى سعيد الخدرى

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: ″Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz.″ Onlara: ″İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur″ diye nidâ olunur, diye geçen âyetten[3] murad budur.″[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَأكُلَ أهْلَ الْجَنَّةِ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ وَلَا يَتَغَوَّطُونَ وَلَا يَمْتَخِطُونَ وَلَا يَبُولَونَ وَلَكِنْ طَعَامُهُمْ ذَاكَ جُشَاءٌ كَرَشْحِ الْمِسْكِ يُلْهَمُونَ التَّسْبِيحَ وَالْحَمْدَ كَمَا تُلْهَمُونَ النَّفَسَ (م عن جابر بن عبد اللّٰه)

"Cennet ehli, orada yerler, içerler fakat küçük ve büyük abdeste çıkmazlar ve sümük çıkarmazlar. Lâkin onların yediği bu yiyecekler, geğirmekten ibâret olur ki bu, misk'in terleyip uçmasına benzer. Onlar nefes alıp verdikleri gibi aynı şekilde Allah'u Teâlâ'yı tesbih ve hamd edeceklerdir."[5]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 208.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1747; Sahih-i Buhârî, Hac 161; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 12 (71).

[3] Sûre-i A'râf, Âyet 43.

[4] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

[5] Sahih-i Müslim, Cennet 7 (19).

(نَبِّئْ عِبَادٖي اَنّٖي اَنَا الْغَفُورُ الرَّحٖيمُۙ (٤٩) وَاَنَّ عَذَابٖي هُوَ الْعَذَابُ الْاَلٖيمُ (٥٠)

49-50. Ey Resûlüm! Benim, elbette çok bağışlayıcı ve çok merhametli olduğumu kullarıma haber ver.* Şüphesiz, azâbımın elim olduğunu da kullarıma haber ver.

İzah: Allah'ın rahmeti ve gazabı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الْعُقُوبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ وَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللّٰهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ مِنْ جَنَّتِهِ أَحَدٌ (م ت عن ابى هريرة)

"Eğer Mü'min, Allah'ın yanındaki cezâlandırmayı bilecek olsaydı, hiçbiri O'nun Cennetine girmeyi ümit etmezdi. Şâyet kâfir, Allah'ın yanındaki rahmeti bilmiş olsaydı, hiçbiri O'nun Cennetinden ümit kesmezdi."[1]

Bir kulun, Rabbine ümit ve korku içinde itaat etmesi gerekir. Görülüyor ki kul, durumu ne olursa olsun, Allah'tan ümit kesmemeli, yine durumu ne olursa olsun Allah'tan korkmayı terk etmemelidir.

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise

nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Şeybeoğullarının girdiği kapıdan yanımıza çıkıp geldiğinde biz gülüyorduk. Bunun üzerine: ″Size ne oluyor ki, böyle gülüyorsunuz? Güldüğünüzü görmeyeyim″ dedi. Sonra geri döndü, nihâyet odasının yanına varınca tekrar döndü ve bize şöyle buyurdu:

إنِّي لَمَّا خَرَجْت جَاءَنِي جِبْرِيل فَقَالَ يَا مُحَمَّد لِمَ تُقَنِّط عِبَادِي مِنْ رَحْمَتِي نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُور الرَّحِيم . وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَاب الْأَلِيم (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر)

- Ben çıkıp gittiğimde Cebrâil yanıma geldi ve bana dedi ki: ″Yâ Muhammed! Niçin rahmetimden kullarımın ümidini kesiyorsun?″ ″Ey Resûlüm! Benim, elbette çok bağışlayıcı ve çok merhametli olduğumu kullarıma haber ver.* Şüphesiz, azâbımın elim olduğunu da kullarıma haber ver.″ (Sûre-i Hicr, Âyet 49-50)[2]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (23 Sünen-i Tirmizî, Daavât 99;

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 34.

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰهٖيمَۢ (٥١) اِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًاۜ قَالَ اِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ (٥٢) قَالُوا لَا تَوْجَلْ اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلٖيمٍ (٥٣) قَالَ اَبَشَّرْتُمُونٖي عَلٰٓى اَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ (٥٤) قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطٖينَ (٥٥) قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهٖٓ اِلَّا الضَّٓالُّونَ (٥٦)

51-56. Ey Resûlüm! İbrâhim’in misafirlerinin kıssasını da kullarıma bildir.* Hani onlar, İbrâhim’in yanına girmiş ve ″Selâm″ demişlerdi. İbrâhim de, ″Şüphesiz ki, biz sizden korkuyoruz″ demişti.* Onlar, ″Korkma! Biz seni ilim sahibi olan bir oğul ile müjdeleriz″ dediler.* İbrâhim de, ″Ben ihtiyar olduktan sonra mı beni müjdeliyorsunuz? Neye göre beni müjdeliyorsunuz?″ dedi.* Onlar, ″Seni hak olan bir şeyle müjdeliyoruz. Allah’tan ümidini kesenlerden olma″ dediler.* İbrâhim de, ″Dalâlette olanlardan başka, Rabbinin rahmetinden ümidini kim keser?″ dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’a gelen misafirler, Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil idi. Kendisine ve zevcesi Sâra vâlidemize, kendilerinden İshâk Aleyhisselâm’ın ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm’ın olacağını müjdele-mek için gelmişlerdi.

İşte melekler İbrâhim Aleyhisselâm’ı ilim sahibi olan erkek bir çocuk ile müjdeleyince, İbrâhim Aleyhisselâm’ın şaşırması; hanımı Hz. Sâra’nın yaşlı ve

kısır olup o zamana kadar hiç çocuk doğurmamış olmasıdır. Yoksa İbrâhim Aleyhisselâm’ın Hacer vâlidemizden olan evlâdı İsmâil Aleyhisselâm vardı.[1]

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73’e bakınız.

(قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ اَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٥٧) قَالُوا اِنَّا اُرْسِلْنَا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِمٖينَۙ (٥٨) اِلَّا اٰلَ لُوطٍؕ اِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ اَجْمَعٖينَۙ (٥٩) اِلَّا امْرَاَتَهُ قَدَّرْنَا اِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرٖينَ (٦٠)

57-60. İbrâhim: ″Ey melekler! Bu müjdeden başka daha ne vazifeniz vardır?″ dedi.* Melekler de dediler ki: ″Biz, mücrim bir kavme (onları helâk etmek için) gönderildik.* Ancak (îman eden) Lût’un ailesi müstesnâ; Biz onların hepsini elbette kurtaracağız.* Lâkin Lût’un zevcesi hâriç. Biz onun (kâfirlerle beraber olması sebebiyle) geride kalıp helâk edilenlerden olmasını takdir ettik.″

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın bu kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83 ve izahlarına bakınız.

(فَلَمَّا جَٓاءَ اٰلَ لُوطٍۨ الْمُرْسَلُونَۙ (٦١) قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ (٦٢)

61-62. Nihâyet (Lût kavminin azap edilmesiyle) görevli olan melekler, Lût ailesine (evine) geldiler.* Lût, onlara: ″Doğrusu siz tanınmayan kimselersiniz″ dedi.

(قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فٖيهِ يَمْتَرُونَ (٦٣) وَاَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ (٦٤) فَاَسْرِ بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ الَّيْلِ وَاتَّبِعْ اَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ اَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ (٦٥)وَقَضَيْنَا اِلَيْهِ ذٰلِكَ الْاَمْرَ اَنَّ دَابِرَ هٰؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ مُصْبِحٖينَ (٦٦)

63-66. Melekler, Lût’a dediler ki: ″Hayır! Biz sana, kavminin şüphe ettikleri azap ile geldik.* Biz sana, hak bir emirle geldik ve şüphesiz biz, bu sözümüzde doğruyuz.* Gecenin bir kısmında ehlini yola çıkar, sen de peşlerinden yürü ve sizden hiçbir kimse arkasına bakmasın. Allah’ın emrettiği tarafa gidin.″* Ve Lût’a şu kesin emri vahyettik ki, sabaha çıkarken o kavmin kökü kesilmiş olacaktır.″

(وَجَٓاءَ اَهْلُ الْمَدٖينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ (٦٧) قَالَ اِنَّ هٰؤُلَاءِ ضَيْفٖي فَلَا تَفْضَحُونِۙ (٦٨) وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ (٦٩) قَالُوا اَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمٖينَ (٧٠) قَالَ هٰؤُلَاءِ بَنَاتٖي اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَ (٧١)

67-71. (Melekler, Lût’a geldiği vakit) belde ahâlisi sevinerek (çirkin fiillerini yerine getirmek için) Lût’un evine geldiler.* Lût, onlara dedi ki: ″Bunlar benim

misafirlerimdir, beni onlara karşı rezil etmeyin.* Allah’tan korkun, beni hakir ve zelil etmeyin.″* Onlar da Lût’a: ″Biz seni halkla görüşmekten ve işimize karışmandan nehyetmedik mi?″ dediler.* Lût da: ″Eğer (şehvetinizi teskin etmek) istiyorsanız, işte kızlarım!″ dedi.

لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفٖي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ (٧٢) فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقٖينَۙ (٧٣) فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجّٖيلٍۜ (٧٤)

72-74. Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki, şüphesiz onlar, sarhoşlukları (azgınlıkları) içinde bocalayıp duruyorlardı.* Nihâyet güneş doğarken, korkunç bir ses onları helâk etti.* Beldelerinin altını üstüne çevirdik. Onların üzerine ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.

İzah: Sûre-i Hicr, Âyet 72 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا حَلَفَ اللّٰهُ بِحَيَاةِ أَحَدٍ إِلَّا بِحَيَاةِ مُحَمَّدٍ، قَالَ: {لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفٖي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ} وَحَيَاتِكَ يَا مُحَمَّدُ (ابن مردويه عن أبي هريرة)

″Allah’u Teâlâ, Muhammad Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hayatı dışında, kimsenin hayatı üzerine yemin etmemiştir. Allah’u Teâlâ, ″Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki, şüphesiz onlar, sarhoşlukları (azgınlıkları) içinde bocalayıp duruyorlardı″ buyurarak, ″Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki ″ diye yemin etmiştir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 597.

اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمٖينَ (٧٥)

75. Şüphesiz bunda, ferâset sahipleri için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ} (ت عن ابى سعيد الخدرى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Mü’minin ferâsetinden sakının. Çünkü o, Allah’ın nûru ile bakar″ diye buyurdu ve daha sonra da: ″Şüphesiz bunda,

ferâset sahipleri için elbette ibretler vardır″ mealindeki âyeti okudu.[1]

Mü’minin ferâseti hakkında yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى عِبَادًا يَعْرِفُونَ النَّاسَ بِالتَّوَسُّمِ. (الحكيم والبزار عن أنس

″Allah’u Teâlâ’nın öyle kulları vardır ki, insanları ferâsetleri ile tanırlar.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 16.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 30732.

وَاِنَّهَا لَبِسَبٖيلٍ مُقٖيمٍ (٧٦) اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنٖينَۜ (٧٧) وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِمٖينَۙ (٧٨) (
فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْۢ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُبٖينٍۜ (٧٩) (

76-79. Lût’un beldesinin (Sedum’un) kalıntıları, hâlâ mevcut olan bir yol üzerindedir.* Şüphesiz bunda, Mü’minler için elbette bir ibret vardır.* Ashâb-ı Eyke de elbette zâlimler idi.* Onlardan da intikam aldık. Gerek Sedum gerek Eyke, anayol üzerindedir.

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın beldesinin adı Sedum’dur. Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm‘ın gönderildiği kavminin yaşadığı şehrin adıdır. Eyke halkı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 185-189 ve izahına bakınız.

وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلٖينَۙ (٨٠) (

80. Yemin olsun ki, Hicr halkı da Resulleri yalanladı.

İzah: ″Hicr″, Medîne ile Şam arasındaki bir vâdinin ismidir. Bu vâdide yaşayan halka Semud denilirdi. Bunlar Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmidir.

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْحِجْرِ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوا مَسَاكِنَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ حَذَرًا أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَهُمْ ثُمَّ زَجَرَ فَأَسْرَعَ حَتَّى خَلَّفَهَا (م عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Hicr vâdisinden geçerken,

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize buyurdu ki: ″Nefislerine zulmetmiş olanların ikametgâhlarına girmeyin. Onlara dokunmuş olan azâbın sizlere de dokunmasından sakının. Ancak ağlayıcılar olarak (hüzün ve ibretle) giriniz.″ Peygamberimiz daha sonra devesini dürterek hızlıca yoluna devam etti.″[1]

Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَزَلَ الْحِجْرَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ أَمَرَهُمْ أَنْ لَا يَشْرَبُوا مِنْ بِئْرِهَا وَلَا يَسْتَقُوا مِنْهَا فَقَالُوا قَدْ عَجَنَّا مِنْهَا وَاسْتَقَيْنَا فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَطْرَحُوا ذَلِكَ الْعَجِينَ وَيُهَرِيقُوا ذَلِكَ الْمَاءَ (خ عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi sırasında Hicr denilen yerde konakladığında Ashâbına, oranın kuyusundan su içmemelerini ve o kuyudan su çekmemelerini emretti. Onlar: ″Biz, o su ile hamur yoğurduk ve oradan su çektik″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine, suyu dökmelerini ve o hamuru bir kenara atmalarını emretti.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (39 Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 17.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 17.

(وَاٰتَيْنَاهُمْ اٰيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضٖينَۙ (٨١) وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا اٰمِنٖينَ (٨٢) فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحٖينَۙ (٨٣) فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَۜ (٨٤)

81-84. Biz onlara âyetlerimizi gönderdik. Fakat onlar, âyetlerden yüz çevirdiler.* Onlar, dağları oyarak güvenli evler yapıyorlardı.* Sabah vakti korkunç bir ses onları helâk etti.* Kazandıkları (sağlam evleri ve topladıkları malları) onları azaptan kurtaramadı.

(وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمٖيلَ (٨٥)

85. Biz, gökleri ve yeri ve her ikisinin arasındakileri, ancak hak ve hikmete uygun olarak yarattık. Kıyâmet elbette gelecektir. Artık sen güzel bir kaçınmakla kaçın, onlardan yüz çevir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Artık sen güzel bir kaçınmakla kaçın, onlardan yüz çevir″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen, inkârcıların hallerinden dolayı üzülme. Onlardan intikam almaya acele etme, onlara karşı sabret ve onlar ile münâkaşa etme, demektir.

( ))اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلٖيمُ (٨٦ (

86. Şüphesiz senin Rabbin, her şeyi yaratan ve bilendir.

( ))وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانٖي وَالْقُرْاٰنَ الْعَظٖيمَ (٨٧ (

87. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, Biz sana tekrarlanan yediyi (Fâtiha Sûresi'ni) ve büyük Kur'ân'ı verdik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, ″Tekrarlanan yedi″ diye geçen ifade Fâtiha Sûresi'dir. Bu sûre yedi âyetten ibâret olup namazların her rek'atında okunduğu için ″Seb'ül-Mesânî (tekrarlanan yedi)″ adını almıştır.

Bu hususta Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أُجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلْ اللّٰهُ {اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ثُمَّ قَالَ لِي لَأُعَلِّمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ السُّوَرِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ أَلَمْ تَقُلْ لَأُعَلِّمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُهُ (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebevî'de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: ″Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum″ dedim. Bana: ″Allah'u Teâlâ, kitabında: ″Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin…″[1] diye buyurmuyor mu?″ dedi ve sözüne şöyle devam etti: ″Mescitten çıkmazdan önce, sana Kur'ân-ı Kerîm'in en büyük sûresini öğreteyim mi?″ dedi ve elimden tuttu. Mescitten çıkacağı sırada ben: ″Yâ Resûlallah! Sana en büyük sûreyi öğreteceğim, dememiş miydiniz?″ dedim. Bunun üzerine bana: ″O sûre, Elhamdulillâhi Rabbi'l âlemîn'dir ki, Seb'ül-Mesânî'dir ve bana verilen Yüce Kur'ân'dır″ buyurdu.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي التَّوْرَاةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلَ أُمِّ الْقُرْآنِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَهِيَ مَقْسُومَةٌ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ (ن عن ابى بن كعب)

″Allah’u Teâlâ ne Tevrat’ta ne de İncil’de, Ümm’ül-Kur’ân (Fâtiha Sûresi) gibi bir sûre indirmemiştir. Bu sûre, Seb’ül-Mesânî’dir. Hakk Teâlâ: ″O sûre, benimle kulum arasında taksim edilmiştir. Kulum için dilediği verilir″ buyuruyor.″[3]

[1] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir’ul-Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

[3] Sünen-i Nesâî, İftitah 26.

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِه۪ٓ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِن۪ينَ (٨٨) وَقُلْ (
اِنّ۪ٓي اَنَا النَّذ۪يرُ الْمُب۪ينُۚ (٨٩))

88-89. Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzısına verdiğimiz nîmetlere bakma! Onların îman etmemesinden mahzun olma ve Mü’minlere yumuşak ve tevâzu ile muâmele et.* Ve de ki: ″Şüphesiz ben, (sizi Allah’ın azâbı ile) apaçık uyarıcıyım!″

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, kâfirlerin malında gözü yoktu. Ancak Ashâbının, müşriklerde olan mal ve mülkler gibi nîmetlere ve rahatlığa sahip olmasını arzulamıştı. Çünkü İslâm’ın ilk yıllarında Müslüman olan kişilerin tamamına yakını köle ve fakirlerden oluşmaktaydı. O zamanlar, Müslümanlar için her türlü sıkıntının olduğu, çok zor geçen yokluk yılları idi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, ″Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzısına verdiğimiz nîmetlere bakma!″ diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in dünyâ malında gözü yoktu. Çünkü Hatice annemizden kendisine büyük bir servet kalmıştı. Hatice annemiz, Mekke’nin en zenginlerinden biriydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu malın tamamını, fakir olan Ashâbını kölelikten kurtarmak ve onların ihtiyaçları için harcadı. Eğer dünyâlık bir arzusu olsaydı, servetini bu yolda harcamazdı. Buradan da, Peygamberimizin dünyâ malına hiç önem vermediği, malını canını, her şeyini Allah için fedâ edip Ashâbının güvenliği ve huzuru için harcadığı anlaşılmaktadır.

Ancak daha sonraları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in kâfirlerle yapmış olduğu savaşlar neticesinde, aldığı ganîmetlerle hem kendisinin hem de

ashâbının maddi durumları iyileşmiş, zengin olmuşlardır. Bu durumda bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her türlü imkâna sahip olduğu halde mütevâzi bir hayat yaşamış, kendi şahsı için mal biriktirmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir. O bir zaman, hanımlarına öfkelenip özel bir odaya çekildiğinde kendisini ziyaret eden Hz. Ömer'e şunları anlatmıştır:

دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ قَالَ فَجَلَسْتُ فَإِذَا عَلَيْهِ إِزَارٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ وَإِذَا أَنَا بِقَبْضَةٍ مِنْ شَعِيرٍ نَحْوِ الصَّاعِ وَقَرَظٍ فِي نَاحِيَةٍ فِي الْغُرْفَةِ وَإِذَا إِهَابٌ مُعَلَّقٌ فَابْتَدَرَتْ عَيْنَايَ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَمَالِي لَا أَبْكِي وَهَذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِكَ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ لَا أَرَى فِيهَا إِلَّا مَا أَرَى وَذَلِكَ كِسْرَى وَقَيْصَرُ فِي الثِّمَارِ وَالْأَنْهَارِ وَأَنْتَ نَبِيُّ اللّٰهِ وَصَفْوَتُهُ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ قَالَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمْ الدُّنْيَا قُلْتُ بَلَى (ه عمر بن الخطاب)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına girdim, bir hasır üzerinde oturuyordu. Ben de oturdum. Üzerinde sâdece izarı vardı. Başka bir elbise yoktu. Hasır, yanağında iz bırakmıştı. Odanın bir kenarında bir sa' kadar arpa ile (deri tabaklamakta kullanılan) bir miktar selem ağacı yaprağı vardı. Duvarda da bir deri asılıydı. Kendimi tutamadım, gözlerim boşaldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?″ dedi. ″Yâ Resûlallah! Neden ağlamayayım, şu hasır yanağınızda iz bırakmış. Şu odana da bakıyorum, gördüklerimden başka bir şey yok. Halbuki Kisra ve Kayser nîmetler içindedirler. Sen ise Allah'ın Peygamberi ve O'nun seçkin kulusun, evin de işte bu haldedir″ dedim. Buyurdu ki: ″Yâ Ömer! İstemez misin ki âhiret bizim, dünyâ da onların olsun!″[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: Ve de ki: ″Şüphesiz ki ben, (sizi Allah'ın azâbı ile) apaçık uyarıcıyım ″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, insanları, can yakıcı bir azâbın, hakkı inkâr ederlerse, kendilerine geleceğini söyleyerek uyarıyorum″ demektir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 11.

( )كَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمٖينَۙ (٩٠) اَلَّذٖينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضٖينَ (٩١ (

90-91. Biz, bölücülere de (Ehl-i Kitab'a da) kitap indirmiştik.* Onlar, Kur'ân'ın bir kısmına îman edip, bir kısmına îman etmeyerek onu böldüler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Bölücüler″ hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ} قَالَ هُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ جَزَّءُوهُ أَجْزَاءً فَآمَنُوا بِبَعْضِهِ وَكَفَرُوا بِبَعْضِهِ (خ عن ابن} عباس)

"Sûre-i Hicr, Âyet 91'de geçen bölücülerden maksat, Ehl-i Kitap'tır. Zîrâ onlar Kur'ân'ı, cüzlere ayırıp bir kısmına inandılar ve bir kısmını da inkâr ettiler."[1]

Ehl-i Kitab'ın bu durumu Sûre-i Ra'd, Âyet 36'da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana nâzil olan kitapla sevinirler. Senin aleyhinde ittifak edenlerden bâzıları da, sana nâzil olan kitabın bir kısmını inkâr ederler. Ey Habîbim! De ki: "Ben ancak Allah'a ibâdet etmekle ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla emrolundum. Ben, insanları O'na dâvet ederim. Dönüşüm de ancak O'nadır."

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hicr 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7040.

( )فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ (٩٢) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٣)

92-93. Ey Habîbim! Rabbine yemin olsun ki, kâfirlerin hepsini (mahşer günü) hesaba çekeceğiz;* bütün yaptıklarından.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ {لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} عَنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ (ت عن انس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Hicr, Âyet 92-93 hakkında buyurdu ki: "Lâ ilâhe illallâh, sözünden sorarız" demektir.[1]

Bu Hadis-i Şerif, Allah'a ortak koşanlar hakkında söylenmiştir. Sûre-i Tevbe, Âyet 30'da: Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler…" diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitap da Allah'a ortak koştular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanındaki müşrikler de, Kâbe'de bulunan üçyüz altmış tane puta tapar ve bunların her birine ayrı isim ve görev taksiminde bulunarak Allah'a ortak koşarlardı. İşte Hadis-i Şerif'te geçen "Lâ ilâhe illallâh" ifadesi; Allah'ın tek olup, O'ndan başka

ilah olmadığını vurgulamış ve mahşerde Allah’a ortak koşanlara, bu hususun sorulacağı beyan edilmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ül-Kur’ân 16.

(فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكٖينَ (٩٤) اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِ۪ئٖينَۙ (٩٥) اَلَّذٖينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٩٦))

94-96. Ey Resûlüm! Emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve müşriklerden yüz çevir.* Şüphesiz Biz, o alay edenlere karşı sana yeteriz.* Onlar ki, Allah ile beraber başka ilâh edindiler (Allah’a ortak koştular). Yakında (âkıbetlerinin ne olacağını) bileceklerdir.

İzah: Abdullah b. Ubeyd Radiyallâhu anhu der ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Emrolunduğun şeyi açıkça söyle″ buyruğu ininceye kadar gizli kalmaya devam etti. Daha sonra Müslümanların sayısı artınca, bu âyetler inmiş ve böylece Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâb-ı Kirâm, İslâm’ı açıktan, aleni bir şekilde tebliğ etmeye başlamışlardır.

(وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضٖيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَۙ (٩٧) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدٖينَۙ (٩٨) وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقٖينُ (٩٩))

97-99. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, onların söylediklerinden dolayı senin göğsünün daraldığını biliyoruz.* Sen, Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.* Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Sen, Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol ″ diye geçen ifadede, iki türlü ibâdetten bahsedilmektedir.

Birincisi: Allah’ın isimlerini veya bu isimlerden birini belli sayılarda tesbih etmektir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُعَقِّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً (م كعب بن عجرة)

″Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa

Allâh’u Ekber’dir.″[1]

İkincisi: Secde etmek, yani namaz kılmaktır. Bu hususta da Hüzeyfe Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى (د عن حذيفة

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sıkıntılı bir işle karşılaştığı zaman, namaz kılardı.″[2]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Kâf, Âyet 39-40 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ مَا عَاشَ النَّاسُ لَهُ رَجُلٌ يُمْسِكُ بِعِنَانِ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ، كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَزْعَةً طَارَ عَلَى مَتْنِ فَرَسِهِ فَالْتَمَسَ الْقَتْلَ فِي مَظَانِّهِ ، وَرَجُلٌ فِي شِعْبٍ مِنْ هَذِهِ الشِّعَابِ أَوْ فِي بَطْنِ وَادٍ مِنْ هَذِهِ الأَوْدِيَةِ فِي غُنَيْمَةٍ لَهُ يُقِيمُ الصَّلاَةَ وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ وَيَعْبُدُ اللّٰهَ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْيَقِينُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ إِلاَّ فِي خَيْرٍ (النسائي وابن مردويه عن أبي هريرة)

″İnsanların içinde en hayırlı yaşayan kişi, Allah yolunda atının yularını elinden bırakmayan, her düşman sesi veya tehlikeli bir durum işittiğinde uçarcasına atına atlayıp, ya şehit ya gazi olmak için olay yerine giden kişidir. Veya şu tepelerden bir tepede yahut şu vâdilerden bir vâdinin içinde bir koyun sürüsü sahibi olan, namazını kılıp zekâtını veren, ölüm ona gelene kadar Allah’a ibâdet eden ve insanlardan yana hayırdan başka bir şey düşünmeyen kişidir.″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1449.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât’ut-Tatavvû 22.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 8, s. 623; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 10570.

16-NAHL SÛRESİ

Bu sûre 128 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bir rivâyete göre, 110'dan sonraki âyetleri, Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Allah'u Teâlâ'nın, arıya nasıl bal yapacağını ilham ederek bildirdiğinden bahsedildiği için ″Bal arısı ″ anlamına gelen ″Nahl″ ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَتٰۤى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (١))

1. Ey kâfirler! Allah'ın emri gelecektir. Onda acele etmeyin. Allah'u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: ″Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı″ mealindeki Sûre-i Kamer, Âyet 1 nâzil olunca, kâfirler dedi ki: ″Bu adam, kıyâmetin yaklaştığını iddia ediyor, o halde yaptıklarımızın bâzılarından uzak duralım.″ Uzak durdular ve beklediler. Ancak, herhangi bir şey görmeyince, bu sefer: ″Biz bir şey görmüyoruz″ dediler. Bunun üzerine: ″İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar″ mealindeki Sûre-i Enbiyâ, Âyet 1 nâzil oldu. Yine bundan korkup çekindiler ve kıyâmetin kopmasını beklediler. Geçen günler uzayıp durunca, ″Biz bir şey görmüyoruz″ dediler. Bunun üzerine Sûre-i Nahl, Âyet 1'de geçen: ″Ey kâfirler! Allah'ın emri gelecektir…″ buyruğu nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Müslümanlar da bundan dolayı korkuya kapıldılar. Bu sefer yine bu Âyet-i Kerîme'nin devamı olan, ″Onda acele etmeyin″ buyruğu nâzil olunca, kalpleri huzur buldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

بُعِثْت أَنَا وَالسَّاعَة كَهَاتَيْنِ وَأَشَارَ بِأُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَة وَالَّتِي تَلِيهَا. يَقُول إِنْ كَادَتْ لَتَسْبِقنِي فَسَبَقْتهَا (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Şehâdet parmağı ile onun yanındaki parmağını göstererek, ″Ben ve kıyâmet, işte şu ikisi gibi birbirimize yakın gönderildik. Kıyâmet neredeyse beni geçecekti″ diye buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّوَرِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رِجْلًا وَأَخَّرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ فَيَنْفُخَ أَلَا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (احياء علوم الدين عن ابى عمران)

″Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr'un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr'a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr'un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah'a sığının.″[2]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُولُ صَبَّحَكُمْ وَمَسَّاكُمْ وَيَقُولُ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى وَيَقُولُ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِأَهْلِهِ وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَإِلَيَّ وَعَلَيَّ (م عن جابر بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe verdiği zaman, gözleri kızarır, sesi yükselir, şiddeti artardı. Sanki bir orduya: ″Düşmanınız akşama veya sabaha size baskın yapacak!″ diye tehlikeyi haber veren komutan gibi ciddiyetle: ″Ben size,kıyâmetşu iki parmak kadar yakınlaşmış olduğu bir zamanda Peygamber gönderildim″ der ve şehâdet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterir, sözlerine şöyle devam ederdi: ″Haberiniz olsun, sözlerin en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdas edilenlerdir. Her bid'at dalâlettir.″ Ayrıca, şunları da söylerdi: ″Ben her Mü'min kişiye kendi nefsinden daha yakınım. Nitekim kim bir mal bırakırsa, bu ailesi içindir. Kim bir borç veya bakıma muhtaç yetimler bırakırsa, bu bana aittir ve benim üzerimedir.″[3]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak gönderilmesi kıyâmetin alâmetlerindendir. Cebrâil Aleyhisselâm da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik vermek üzere semâ ehlinin yanından geçip gittiğinde onlar: ″Allah'u Ekber! Kıyâmet koptu demektir″ dediler.

İşte bu sebepledir ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ahir zaman Peygamberi denilmiştir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 66; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Fiten 39; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

[2] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

[3] Sahih-i Müslim, Cuma 13 (43).

(يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِه۪ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرُٓوا اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا۬ فَاتَّقُونِ (٢ (

2. Allah’u Teâlâ, meleklerini, kalpleri ihya eden vahyi ile, kullarından dilediğine gönderir ve "Benden başka ilah olmadığını bildirin. Ancak benden korkun" der.

(خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٣ (

3. Allah’u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. O, müşriklerin ortak koştukları şeylerden çok yücedir.

(خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَص۪يمٌ مُب۪ينٌ (٤ (

4. Allah’u Teâlâ, insanı nutfe’den (sperm’den) yarattı. Böyle iken o, Rabbine apaçık bir hasım oldu.

(وَالْاَنْعَامَ خَلَقَهَاۚ لَكُمْ ف۪يهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۖ (٥) وَلَكُمْ ف۪يهَا جَمَالٌ ح۪ينَ تُر۪يحُونَ وَح۪ينَ تَسْرَحُونَۖ
(٦) وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغ۪يهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِۜ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌۙ (٧ (

5-7. Allah’u Teâlâ; deve, sığır, koyun ve keçiyi de yarattı. Onlarda sizin için soğuktan muhafaza edecek şeyler ve pek çok menfaatler olduğu gibi, onların etlerinden de yersiniz.* Akşam yataklarına getirirken ve sabah yaymaya götürürken, onlarda sizin için bir zevk ve güzellik vardır.* Bunlar, sizin ağırlıklarınızı yüklenirler ve ancak zorlukla varabileceğiniz yerlere taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz, elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Bu âyetlerde, Allah’ın yarattığı hayvanların hepsinin bir yaratılış gayesi olduğu ve insanların faydası için yaratıldığı beyan edilmektedir. Bu sebeple onlara yaratılış gayelerine uygun olarak muâmele edilmesi gerekir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Cafer Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferinde Ensârdan bir zâtın bahçesine girdi. Orada bir deve vardı. Deve, Peygamberimizi görünce inledi ve gözlerinden yaşlar aktı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem deveye yaklaştı ve gözyaşlarını sildi. Hayvan sakinleşti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu devenin sahibi kim?″ diye sordu. Ensârdan bir genç: ″Yâ Resûlallah! O bana aittir″ deyip ortaya çıkınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu azarladı ve buyurdu ki:

أَفَلاَ تَتَّقِي اللّٰهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَّكَكَ اللّٰهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ شَكَا إِلَيَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُدْئِبُهُ (د عن عبد اللّٰه بن جعفر)

″Allah’u Teâlâ’nın sana mülk kıldığı bu deve hakkında Allah’tan korkmuyor musun? Bak! Bu bana şikâyette bulundu. Sen bunu aç bırakıyor ve fazla çalıştırarak da yoruyormuşsun.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 47.

( )وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٨ (

8. Allah’u Teâlâ, binmeniz için ve bir ziynet olarak at, katır ve eşek dahi yarattı. Daha bilmediğiniz şeyleri de yaratır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin sonunda: ″Daha bilmediğiniz şeyleri de yaratır″ diye geçen ifade; biz Mü’minleri, binilecek ve her türlü ihtiyaç için kullanılacak vâsıtaları icat etmeye teşvik etmekte ve adı geçen hayvanların dışında, özellikle günümüzde kullanılan araçların icat edileceğine işâret etmektedir. Bu sürecin sonu yoktur. Bu sahadaki ilerleme kapısı kıyâmete kadar açıktır. Bu da Kur’ân-ı Kerîm’deki mûcizelerden biridir.

( )وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ (٩ (

9. Doğru yolu size açıklamak Allah’a aittir. Bununla beraber o doğru yoldan sapan da vardır. Allah’u Teâlâ dileseydi, hepinizi doğru yola sevk ederdi.

İzah: İbn-i Abbas, Ali b. Ebî Talhâ ve Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmişlerdir: Doğru yol olan İslâm’ı açıklamak Allah’a aittir, Yahudiler

ve Hristiyanlar gibi haktan saparak eğri yollara gidenler de vardır. Eğer Allah dileyecek olsaydı, sizin hepinizin iradenizi elinizden alarak sizi doğru yola sevk ederdi. Fakat o böyle yapmadı, sizi hakkı bâtıldan ayırt etmekte serbest bıraktı. Kim doğru yolu tutarsa kendi menfaatinedir. Kim de doğru yoldan saparsa zararı kendisinedir.

Âyet-i Kerîme’de, İslâm Dîni’nin dışında olan bütün yolların eğri ve sapkın olduğu açıkça beyan edilmiştir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللّٰهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ قَالَ يَزِيدُ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ} (ه حم عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Bir gün, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yere bir çizgi çizdi ve ″Bu Allah’ın yoludur″ dedi. Sonra bu çizginin sağında ve solunda başka çizgiler de çizdi ve ″Bunlar da başka yollardır. Bunların her birinin başında, kendisine çağıran bir şeytan bulunmaktadır″ buyurdu ve sonra da: ″İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin…″ diye devam eden âyeti[1] okudu.[2]

Said b. Cübeyr Hazretleri, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun şöyle dediğini nakleder:

إِنَّ الْكُفْرَ كُلَّهُ مِلَّةٌ وَاحِدَةٌ (كتاب الاختيار عن سعيد بن جبير)

″Küfrün hepsi tek millettir.″[3] Çünkü küfrün hepsi sapıklıktır ve İslâmiyet’in zıttıdır. Dolayısıyla bir millet sayılmışlardır.

Mücâhid Hazretleri ise, bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmiştir: Hak yol, Allah’a giden yoldur. O da, Allah’ın gösterdiği yoldur. Bu hak yoldan sapan bir kısım insanlar vardır. Eğer Allah’u Teâlâ dileseydi, sizin hepinizi kendisine ulaştıran hak yola sevk ederdi.

[1] Sûre-i En’am, Âyet 153.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No:

3928.

[3] El-Mevsilî, Kitâb'ul-İhtiyâr, V/140; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 403.

هُوَ الَّذٖٓي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فٖيهِ تُسٖيمُونَ (١٠) يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ ( ))وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخٖيلَ وَالْاَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (١١

10-11. Size semâdan su indiren O'dur. Siz ondan içersiniz. Hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler de o su ile yetişir.* Allah'u Teâlâ, o su ile ekin, zeytin, hurma, üzüm ve her çeşit meyveden bitirir. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِاَمْرِهٖۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَۙ (١٢) ( ))وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (١٣

12-13. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Yıldızlar da O'nun emriyle sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda, aklını kullanan bir topluluk için elbette açık deliller vardır.* Yeryüzünde yarattığı çeşitli renklerdeki varlıkları da sizin hizmetinize verdi. Şüphesiz bunlarda, öğüt alan bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

وَهُوَ الَّذٖي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَاۚ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فٖيهِ ( ))وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٤

14. Taze et yemeniz ve takınacağınız (inci ve mercan gibi) ziynetler çıkarmanız için, denizi sizin hizmetinize veren O'dur. Gemilerin orada suyu yara yara gittiğini görürsün. Bunlar, Allah'ın lütfundan nasibinizi aramanız ve şükretmeniz içindir.

وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمٖيدَ بِكُمْ وَاَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَۙ (١٥) وَعَلَامَاتٍۜ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ (١٦)((

15-16. Allah'u Teâlâ, yeryüzü sizi sarsmasın diye oraya sâbit dağlar yerleştirdi. Maksatlarınıza ulaşmanız için nehirler ve yollar dahi yarattı.* Ve yollarınızı bulmanız için alâmetler dahi yarattı. İnsanlar, gece yıldızlarla da yollarını bulurlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, dünyânın yaratılışı anlatılırken, yeryüzünün hareket

etmemesi için, Allah'u Teâlâ'nın dağları yaratarak sâbit kıldığından bahsedilmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nebe, Âyet 7 ve izahına bakınız.

اَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ (١٧) وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَاۜ اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ (١٨) وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (١٩)

17-19. O halde, her şeyi yaratan Allah, hiçbir şey yaratamayan putlar gibi midir? Hâlâ düşünmez misiniz?* Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Allah'u Teâlâ, gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da bilir.

وَالَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَۜ (٢٠) اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَٓاءٍۚ وَمَا يَشْعُرُونَۙ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ (٢١)

20-21. Allah'ı bırakıp da ibâdet ettikleri şeyler, hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onlar da yaratılmıştır.* Onlar diri değil, ölüdürler. Kendilerine ibâdet edenlerin, ne vakit dirileceklerini de bilmezler.

اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَالَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (٢٢) لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرٖينَ (٢٣)

22-23. Sizin ilahınız tek bir ilahtır. Âhiret gününe îman etmeyenlerin kalpleri, Allah'ın birliğini inkâr eder ve onlar kibirlerinden îman etmezler.* Muhakkak Allah'u Teâlâ, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Şüphesiz O, kibirlileri sevmez.

İzah: Kibirlenenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمْ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَيُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ (ت عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده)

″Kibirlenenler mahşer gününde adam sûretinde tanecikler kadar küçük olarak haşredilecekler; horluk her taraftan kendilerini kaplayacak, Cehennemde adına bûles denilen bir hapishâneye sürülecekler, üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek ve kendilerine Cehennemliklerin sıkılan suyundan, kan ve irin çamurundan içirilecektir.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6390.

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ مَاذَٓا اَنْزَلَ رَبُّكُمْۙ قَالُٓوا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَۙ (٢٤) لِيَحْمِلُٓوا اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِۙ وَمِنْ اَوْزَارِ الَّذٖينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اَلَا سَٓاءَ مَا يَزِرُونَ۟ (٢٥)

24-25. O kâfirlere, ″Rabbiniz ne indirdi?″ diye sorulduğu vakit onlar, ″Öncekilerin masallarını″ derler.* Onların böyle demeleri, mahşer günü kendi günahlarının tamamını ve câhilce dalâlete düşürdüklerinin günahlarından bir hisse yüklenmek içindir. Dikkat edin! Yüklendikleri şey ne kötüdür.

İzah: ″Günahlarından bir hisse″ diye tercüme ettiğimiz ″Min evzâri″ kelimesi hakkında Vahidî şöyle demiştir: Âyette geçen ″Min evzâri″ kelimesindeki min, ″Kısım″ ifade etmek için değildir. Çünkü bu kelime bu mânâda olsaydı, tâbi olanların günahlarının bir kısmı hafifletilirdi ki, bu câiz değildir. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن ابى هريرة)

″Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir″[1] diye buyurmuştur. Aksine, bu ifadenin başındaki min, ″Cins″ ifade etmektedir. Yani ″Onlar, kendilerine uyanların günahlarının cinsinden olan günahları yüklenmek için″ demektir.[2] Yani bir kimse günah veya sevap türünden neye sebep olmuşsa, ona uyup da o ameli işleyen kişilerin günah veya sevabı aynı şekilde misliyle o sebep olan kişiye de yazılır.

Yine bu hususta Ebû Mes’ud el-Ensâri Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أُبْدِعَ بِي فَاحْمِلْنِي فَقَالَ مَا عِنْدِي فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَا أَدُلُّهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ (م عن ابى مسعود الانصارى)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve dedi ki: ″Benim bineğim öldü, bineksiz kaldım. Beni savaşa götürecek başka bir bineğe bindir.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bende seni bindirecek binek yoktur″ buyurdu. Oradan birisi: ″Yâ Resûlallah! Ben ona, bineceği bir binek verecek olanı göstereyim mi?″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kim, bir hayır işleme yolunu gösterecek olursa, ona hayrı işleyenin sevabı kadar sevap vardır″ buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد اللّٰه)

″Haksız yere öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından, Âdem'in ilk oğlu Kâbil hesabına bir misli ayrılmış olmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur, kardeşi Hâbil'i öldürmüştür.″[4]

İşte önderler, çirkin bir yol ve çığır açtıkları zaman, cezâları büyük olur. Çünkü onları dalâlete düşürdüklerinden dolayı işledikleri günahların misli kendilerine de yazılır.

[1] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 10, s. 96.

[3] Sahih-i Müslim, İmâre 37 (133 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 114-115; Sünen-i Tirmizî, İlim 14.

[4] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ül-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

(قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٢٦) ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓائِىَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَٓاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّٓوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ (٢٧))

26-27. Onlardan öncekiler de tuzak kurdular. Fakat Allah'u Teâlâ, onların binalarını temelinden harap etti, tavanları başlarına geçti ve azap, beklemedikleri bir yönden kendilerine geldi.* Sonra mahşer günü de Allah'u Teâlâ onları zelil eder ve onlara: ″Hani, uğrunda mücâdele ettiğiniz ortaklarım nerededir?″ der. O zaman kendilerine ilim verilenler (Peygamberler ve Mü'minler) de: ″Şüphesiz bugün, zillet ve kötülük kâfirlerin üzerinedir!″ derler.

İzah: Müfessirlerin çoğunluğu; Âyet-i Kerîme'de ifade edilen, daha önce tuzak kuran kâfirlerden maksadın, ″Nemrut″ olduğunu söylemiş-lerdir. Nemrut, Babil şehrinde büyük bir kule yaptırıp oradan Hz. İbrahim'in, kendisini iman etmeye davet ettiği Allah'ı görmeye ve ona karşı savaşmaya çıkmıştır. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ bir rüzgâr gönderip o kuleyi, kendisini ve halkının başına yıkmıştır.

اَلَّذٖينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمٖٓي اَنْفُسِهِمْۖ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُٓوءٍۜ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٨) فَادْخُلُٓوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرٖينَ (٢٩)

28-29. O kimseler ki, küfürle kendi nefislerine zulmettikleri halde melekler onların ruhlarını alırken, o kâfirler boyun eğip, ″Biz hiç bir fenâlık yapmadık″ derler. Onlara: ″Hayır, yaptınız. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı çok iyi bilir.* Haydi, içinde ebedî kalacağınız Cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!″ denir.

وَقٖيلَ لِلَّذٖينَ اتَّقَوْا مَاذَٓا اَنْزَلَ رَبُّكُمْۜ قَالُوا خَيْرًاۜ لِلَّذٖينَ اَحْسَنُوا فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌۜ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌۜ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقٖينَۙ (٣٠)

30. Takvâ sahiplerine, ″Rabbiniz ne indirdi?″ diye sorulduğu vakit onlar, ″Hayrı indirdi″ derler. Güzel amellerde bulunanlar için bu dünyâda güzel bir mükâfat vardır. Âhiret yurdu ise onlar için daha hayırlıdır. Takvâ sahiplerinin yurdu ne güzeldir.

İzah: Allah'u Teâlâ sevdiği kullarına dünyâda ve âhirette büyük nîmetler vereceğini vaad etmektedir. Bu hususta Sûre-i Nahl, Âyet 97'de şöyle buyrulmuştur:

″Erkek ve kadından her kim, Mü'min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.″

Hem dünyâda, hem de âhirette kendilerine müjdeler gelen takvâ sahipleri ve bunların özelliklerine dair geniş bilgi için Süre-i Yûnus, Âyet 62-64'e bakınız.

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ لَهُمْ فٖيهَا مَا يَشَٓاؤُ۫نَۜ كَذٰلِكَ يَجْزِي اللّٰهُ الْمُتَّقٖينَۙ (٣١)

31. Onlar için Adn Cennetleri vardır. Onlar oraya gireceklerdir, altlarından nehirler akar. Orada istedikleri şeyler mevcuttur. Allah'u Teâlâ, takvâ sahiplerine

işte böyle mükâfat eder.

İzah: Adn Cenneti hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

( ))اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٣٢ (

32. Melekler, takvâ sahiplerinin ruhlarını güzel ve pâk olarak alırken, ″Size selâm olsun! Amellerinizin mükâfatı olarak girin Cennete″ derler.

İzah: Mü’minin öldüğünde Cennetle müjdeleneceğinin, kâfirin de öldüğünde Cehenneme gireceğinin kendilerine haber verileceği hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 40-41 ve izahına bakınız.

(هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَۜ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ
( )كَانُوٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٣٣) فَاَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٣٤

33-34. O kâfirler, kendilerine ancak meleklerin veya Rabbinin azap emrinin gelmesini bekliyorlar. Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Allah’u Teâlâ onlara zulmetmedi. Onlar (küfrü yüklenmekle) kendi nefislerine zulmettiler.* Onları, yaptıkları kötülüklerin cezâsı yakaladı ve alay ettikleri o azap, kendilerini kuşatıverdi.

(وَقَالَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬نَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهٖ مِنْ
( )شَيْءٍۜ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (٣٥

35. Ve müşrikler: ″Allah dileseydi, ne biz, ne de babalarımız kendinden başka bir şeye ibâdet etmezdik ve O’nun emri olmadan hiçbir şeyi haram kılmazdık″ dediler. Bunlardan öncekiler de işte böyle yaptılar. Peygamberlere düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.

(وَلَقَدْ بَعَثْنَا فٖي كُلِّ اُمَّةٍ رَسُولًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَۚ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللّٰهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ
( )عَلَيْهِ الضَّلَالَةُۜ فَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبٖينَ (٣٦

36. Yemin olsun ki, Biz her ümmete bir Resûl gönderdik. O da, ″Allah’a ibâdet edin ve şeytandan sakının″ dedi. Onların bir kısmı Allah’ın hidâyetine nâil oldu, diğer bir kısmı da (kendi irâdeleri sebebiyle) dalâlete müstehak oldu. O halde siz yeryüzünde gezip dolaşın, Resullerini yalanlayanların âkıbetinin ne olduğunu görün!

))اِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰيهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدٖي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرٖينَ (٣٧ (

37. Ey Resûlüm! Sen onların hidâyete nâil olmalarını ne kadar istesen de, şüphesiz Allah'u Teâlâ, dalâlete müstehak olan kimseye hidâyet etmez. Onların (azaplarını önleyecek) bir yardımcıları da yoktur.

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْۙ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُۜ بَلٰى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَۙ (
))(٣٨) لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذٖي يَخْتَلِفُونَ فٖيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبٖينَ (٣٩

38-39. Onlar: "Allah, öleni diriltmez" diye en ağır yeminleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır, diriltir. Bu, Allah'ın hak olan bir vaadidir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.* Evet, Allah'u Teâlâ ölüleri diriltecektir ki, hakkında ihtilaf ettikleri dirilmenin gerçek olduğunu onlara göstersin ve kâfirler de, kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu Hadis-i Kudsî'yi nakletmiştir:

قَالَ اللّٰهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفُئًا أَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, "İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir" sözüdür. Bana hakareti ise, "Allah, çocuk edindi" demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

))اِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَا اَرَدْنَاهُ اَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٤٠ (

40. Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, ona sözümüz sâdece "Ol!" dememizden ibârettir, o da hemen oluverir.

وَالَّذٖينَ هَاجَرُوا فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةًۜ وَلَاَجْرُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَۙ (
))(٤١) اَلَّذٖينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٤٢

41-42. Zulüm gördükten sonra Allah rızâsı için hicret edenlere gelince, elbette onları dünyâda güzel bir şekilde yerleştiririz. Onların âhiretteki mükâfatları ise daha büyüktür. Kâfirler bunu bilselerdi!* Bunlar, (sıkıntılara) sabredenler ve Rablerine tevekkül edenlerdir.

İzah: Bu âyetler, Mekke'de müşrikler tarafından eziyetlere uğrayıp Allah için memleketlerinden Habeşistan'a ve daha sonra Medîne'ye hicret eden Sahâbe-i Kirâm hakkında nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Müslümanların Kureyş müşrikleri tarafından zulüm ve işkenceye uğradıklarını görünce, onlara şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

تَفَرَّقُوا فِي الْأَرْضِ فَإِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى سيجمعكم قَالوا إِلَى أَيْنَ نَذْهَبُ؟ اَخْرجُوا إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، فَإِنَّ بِهَا مَلِكًا عَظِيمًا لَا يُظْلَمُ عِنْدَهُ أحدٌ، وَهِيَ أَرْضُ صِدْقٍ، حَتَّى يَجْعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ فَرَجا مِمَّا أَنْتُمْ فِيهِ.

″Yeryüzüne dağılın. Allah'u Teâlâ sizleri mutlaka birleştirecektir. ″Nereye gidelim?″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Habeş topraklarına gidin. Çünkü onların hiç kimseye zulmetmeyen kralları vardır. Orası Allah'u Teâlâ'nın, sizleri içinde bulunduğunuz bu durumdan kurtarmaya vesîle olacak sâdık ve dost bir memlekettir.″[1]

Habeşistan'a hicret edenler arasında Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu ve onun hanımı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı Rukiyye Radiyallâhu anhâ, Peygamberimizin amcasının oğlu Hz. Câfer İbn-i Ebû Tâlib de vardı. Sayıları kadınlı erkekli yaklaşık seksen kişiydi.

Ebû Katâde Radiyallâhu anhu dedi ki:

Bu âyetlerin nüzul sebebi böyle olmakla birlikte, hükmü herkesi kapsamaktadır.

Bu sebeple burada, sırf Allah rızâsı için memleketlerinden ayrılarak Allah yolunda hicret edenlere verilen mükâfat da haber verilmektedir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أَرْض إِلَى أَرْض وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اِسْتَوْجَبَ الْجَنَّة وَكَانَ رَفِيق إِبْرَاهِيم وَمُحَمَّد عَلَيْهِمَا السَّلَام ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

″Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer

hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[2]

[1] İsmâil Hakkı Bursevî, Tefsir-i Rûh'ul-Beyan, c. 3, s. 395.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'an, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

( )وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحٖٓي اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَۙ (٤٣ (

43. Senden evvel de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını Peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى عِلْمِهِ وَلا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى جَهْلِهِ قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (طس عن جابر)

"Âlimin ilmi üzerinde susması, câhilin de câhilliği ile yetinip sormaması yakışmaz. Allah'u Teâlâ: "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun" diye buyurmaktadır."[1]

Hz. Ebû Câfer el-Bâkır: "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun" diye geçen âyet hakkında:

نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْر (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى جعفر الباقر)

"Zikir ehli, biziz"[2] diye buyurmuştur. Bununla bu ümmetin âlimlerinin âyettte geçen zikir ehli olduğunu kastetmiştir. Şüphesiz ki bu ümmetin âlimleri, geçmiş bütün ümmetlerin âlimlerinden daha üstündür. Dosdoğru sünnet üzere oldukları takdirde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beyt'inin âlimleri de, âlimlerin en hayırlılarındandır.

Sünnet üzere olan Ehl-i Beyt hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللّٰهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ

إِلَى الأَرْضِ وَعِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا (ت زيد بن ارقم)

"Ben size iki şey bırakacağım ki, buna sarıldığınızda benden sonra aslâ sapıklığa düşmezsiniz. Bunların ikisinden biri diğerinden büyüktür. O, semâdan yere uzanan bir ip gibi olan Allah'ın kitabıdır. Diğeri de, kendi neslim olan Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi mahşer günü havuz başında bana gelinceye kadar aslâ birbirinden ayrılmayacaklardır. Bu iki şey hakkında bana nasıl uyacağınıza dikkat edin."[3]

Zikir ehli olan âlimler hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ اِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى الْعَبْدِ الْاِشْتِغَالُ بِى جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَذَّتَهُ فِى ذِكْرِى فَاِذَا جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَذَّتَهُ فِى ذِكْرِى عَشِقَنِى وَعَشِقْتُهُ فَاِذَا عَشِقَنِى وَعَشِقْتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِى وَبَيْنَهُ وَصَيَّرْتُ ذٰلِكَ تَغَالُبًا عَلَيْهِ لَايَسْهُو اِذَا سَهَا النَّاسُ اُولٰئِكَ كَلَامُهُمْ كَلَامُ الْاَنْبِيَاءِ اُولٰئِكَ الْاَبْدَالُ حَقًّا اُولٰئِكَ الَّذِينَ اِذَا اَرَدْتُ بِاَهْلِ الْاَرْضِ عُقُوبَةً اَوْ عَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ فَصَرِفْتُ ذٰلِكَ عَنْهُمْ (حل عن الحسن)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Bir kulumun üzerine Benimle meşgul olmak gâlip olursa, onun arzusunu ve lezzetini zikrimde kılarım (zikrimden lezzet alır, yapmaya doymaz). Böyle olduğunda o kulum Bana âşık olur, Ben de ona âşık olurum. Bu halde iken, aramızdaki perdeleri kaldırırım ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz. Onların sözleri Peygamberlerin sözüdür. Onlar hakkıyla ebdaldır ki, ne vakit yeryüzüne ukûbet veya azap vermek istersem, onlar yeryüzünde bulunduğu için (onların hatırına) vazgeçerim. "[4]

İşte bu âyette bahsedilen "Zikir ehli" İmam Câfer'in de buyurduğu gibi, bu ümmetin âlimleridir. Bu sebeple Allah'u Teâlâ, Mü'minlere hitâben bilemedikleri hususları zikir ehlinden bu ümmetin âlimlerine sorun, diye buyurmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de ki hitâbın, müşriklere olduğunu söyleyen bâzı müfessirler de bu âyeti şöyle izah etmişlerdir:

Ey Resûlüm! Senin bir beşer olarak Peygamber olamayacağını iddia eden müşriklere de ki: "Benden önce gönderilen bütün Peygamberler de ancak kendilerine vahyedilen bir kısım erkeklerdi. Şâyet bu hususta bana

inanmıyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilen ümmetlerin âlimlerine sorun. Onlara gönderilen Peygamberler de benim gibi erkek kişiler miydi yoksa melekler miydi?″[5]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 491/6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 573.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 517/4.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 208.

(بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (٤٤

44. O Peygamberleri apaçık mûcizeler ve kitaplarla gönderdik. Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur'ân'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlatasın. Umulur ki, onlar da tefekkür edeler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, nâzil olan Kur'ân âyetlerini, en güzel şekilde yaşayıp ümmetine de öğretmesini Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy ile bildirmiştir.

Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu der ki: Her şey bize Kur'ân'da açıklanmıştır. Fakat bizim anlayışımız, onu idraktan âcizdir. Bu sebeple Allah'u Teâlâ: ″Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur'ân'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlatasın″ diye buyurmuştur.

Bu sebeple Resûlü Ekrem de peyderpey inen Kur'ân âyetlerini, kendisi hem yaşamış ve hem de nâzil olan vahyin nasıl anlaşılacağını ve yaşanacağını kullara öğretmiştir.

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَ الْقُرْآنُ وَسَنَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّنَنَ ثُمَّ قَالَ اتَّبِعُونَا فَوَاللّٰهِ اِنْ لَمْ تَفْعَلُوا تَضِلُّوا (حم
(عن عمران بن حصين

Kur’ân nâzil oldu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de sünnetler koydu. Sonra buyurdu ki: ″Bize (Kur’ân’a ve sünnete) tâbi olun. Vallâhi, böyle yapmazsanız dalâlete düşersiniz!″[1]

Bu hususta Hassan Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

كَانَ جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ. (در عن حسان)

″Cebrâil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Kur’ân’ı indirdiği gibi sünneti de indiriyordu.″[2]

Nitekim Sûre-i Necm, Âyet 3-4’te: ″O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir″ diye buyrulduğu üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözlerinin Allah’ın rızâsından ayrı olmadığı, âyetler gibi hadislerin de, bizzat Allah tarafından kendisine vahyedildiği beyan edilmiştir.

Yine bu hususta Habib b. Ebî Fudâle Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nakleder:

وَعِمْرَانُ بن حُصَيْنٍ جَالِسٌ فَذَكَرُوا عِنْدَهُ الشَّفَاعَةَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: يَا أَبَا نُجَيْدٍ , لَتُحَدِّثُونَا بِأَحَادِيثَ مَا نَجِدُ لَهَا أَصْلا فِي الْقُرْآنِ، فَغَضِبَ عِمْرَانُ بن حُصَيْنٍ، وَقَالَ لِرَجُلٍ: قَرَأْتَ الْقُرْآنَ؟", قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: وَجَدْتَ فِيهِ صَلاةَ الْمَغْرِبِ ثَلاثًا، وَصَلاةَ الْعِشَاءِ أَرْبَعًا، وَصَلاةَ الْغَدَاةِ رَكْعَتَيْنِ، وَالأُولَى أَرْبَعًا، وَالْعَصْرُ أَرْبَعًا؟ , قَالَ: لا، قَالَ: فَعَمَّنْ أَخَذْتُمْ هَذَا الشَّأْنَ؟ أَلَسْتُمْ أَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، وَأَخَذْنَاهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوَجَدْتُمْ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا دِرْهَمًا، وَفِي كُلِّ كَذَا وَكَذَا شَاةً، وَفِي كُلِّ كَذَا وَكَذَا بَعِيرًا كَذَا، أَوَجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ؟ , قَالَ: لا، قَالَ: فَعَمَّنْ أَخَذْتُمْ هَذَا؟ أَخَذْنَاهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، قَالَ: فَهَلْ وَجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ "وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ" وَجَدْتُمْ هَذَا طُوفُوا سَبْعًا، وَارْكَعُوا رَكْعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ، أَوَجَدْتُمْ هَذَا فِي الْقُرْآنِ؟ عَمَّنْ أَخَذْتُمُوهُ؟ أَلَسْتُمْ أَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، وَأَخَذْنَاهُ عَنْ نَبِيِّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَوَجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ لا جَلَبَ وَلا جَنَبَ وَلا شِغَارَ فِي الإِسْلامِ؟ قَالَ: لا، قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ:"لا جَلَبَ وَلا جَنَبَ وَلا شِغَارَ فِي الإِسْلامِ" أَسَمِعْتُمُ اللّٰهَ، يَقُولُ لأَقْوَامٍ فِي كِتَابِهِ: "مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ" حَتَّى بَلَغَ "فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ" (طب عن حبيب بن أبي فضالة)

Bir mecliste Hz. İmran şefaatten bahsetti. Orada bulunanlardan bir adam söze atılarak: ″Yâ Ebâ Nüceyd! Sen bize Kur’ân’da delilini bulamadığımız bir takım hadislerden bahsediyorsun″ dedi. Bu söz üzerine Hz. İmran çok kızdı ve o adama: ″Sen Kur’ân’ı okudun mu?″ diye sordu. Adam: ″Evet″ dedi. Hz. İmran: ″Söyle bakalım, sen Kur’ân’da yatsının farzının dört, akşamın farzının üç, sabahın farzının iki, öğle ve ikindinin farzlarının dört rek’at olduğuna rastladın

mı?″ diye sordu. Adam: ″Hayır″ dedi. Peki, siz bütün bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den öğrenmedik mi? Peki, Kur’an’da kırk koyunda bir koyun, şu kadar devede şu kadar, şu kadar dirheme şu kadar zekât düştüğüne rastladın mı? Adam: ″Hayır″ dedi. Öyleyse bunları kimden öğrendiniz?Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den öğrenmedik mi?[3] Yine Sûre-i Hacc, Âyet 29’da: ″Beyt-i Atîk’i (Kâbe’yi) tavaf etsinler″ buyruğunu okumadınız mı? Peki, orada Kâbe’yi yedi defa da (yedi şavt ile) tavaf edin, Makâm-ı İbrâhim’in arkasında iki rek’at namaz kılın, diye bir ifadeye rastladınız mı? Siz bütün bunları kimden alıp öğrendiniz? Siz bizden, biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den öğrenmedik mi? Peki İslâm’da celeb[4], ceneb[5] ve şiğâr’ın[6] olmadığına dair Kur’ân’da bir delile rastladınız mı? Adam: ″Hayır″ dedi. Oysa ben Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, ″İslâm’da celeb, ceneb ve şiğar yoktur″[7] dediğini işittim. Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Müddessir, Âyet 43-48’de: ″Mücrimler derler ki: ″Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtıl ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı.″* Artık o kâfirlere, şefaat edenlerin şefaatleri fayda vermez″ diye geçen buyruğunu duymuşsunuzdur.[8]

Bu sebeplerden dolayı bir Müslüman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in her yaptığı işte ve her emrinde ona tâbi olmak durumundadır. Onun sünnetinden uzaklaşmak, İslâm’ın hakikatinden uzaklaşmaktır. Nitekim Ashab-ı Kirâm da öyle yapmış, her işlerinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e tâbi olmuşlardır.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

″Eğer din, kişilerin mantığına göre olsaydı, buna ruhsat verilseydi, ben, mestlerin üstünü değil altını meshederdim. Ama Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, giydiği mestlerin üzerini meshetmiştir, biz kişisel mantığımıza değil, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e uyarız ve ona uymakla emrolunmuşuzdur.″

Yine bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ إِنَّا نَجِدُ صَلَاةَ الْحَضَرِ وَصَلَاةَ الْخَوْفِ فِي الْقُرْآنِ وَلَا نَجِدُ صَلَاةَ السَّفَرِ فِي الْقُرْآنِ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ يَا ابْنَ أَخِي إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ إِلَيْنَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا نَعْلَمُ شَيْئًا وَإِنَّمَا نَفْعَلُ كَمَا رَأَيْنَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ) ن ه ك عن عبد اللّٰه بن خالد(

Ümeyye b. Hâlid, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’ya: ″Vakit namazları ve korku namazı Kur’ân’da var. Fakat sefer namazını Kur’ân’da bulamıyoruz″ dedi. Bunun üzerine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: ″Yeğenim! Biz hiç bir şey bilmezken Aziz ve Celil olan Allah, bize Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i gönderdi. Onun için biz, onun yaptığını ve ondan gördüklerimizi yaparız.″[9]

Sünnetin önemi hakkında mezhep imamlarımız şöyle söylemişlerdir:

لَوْ لَا اَلسُّنَّةُمَا فَهِمَ أَحَدٌمِنَّاالْقُرآنَ.

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri: ″Sünnet olmasaydı, hiçbirimiz Kur’ân’ı anlayamazdık″ diye buyurmuştur.

وَالسَّنَّةُ عِنْدَنَا: آثَارُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ والسُّنَّةُ تُفَسِّرُ القُرْآنَ، وَهِيَ دَلَائِلُ القُرْآنِ.

Ahmed b. Hanbel Hazretleri: ″Sünnet, bizim yanımızda; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den gelen nakillerdir. Sünnet, Kur’ân’ı açıklar ve o, Kur’ân’ın işâret ettiği mânâların delilleridir″ diye buyurmuştur.

جَمِيعُ مَا تَقُولُهُ الْأُمَّةُ شَرْحٌ لِلسُّنَّةِ وَجَمِيعُ السُّنَّةِ شَرْحٌ لِلْقُرْآنِ.

İmam Şâfii Hazretleri: ″Ehl-i Sünnet âlimlerinin bütün söyledikleri sünnetin şerhidir. Bütün sünnet de Kur’ân’ın şerhidir″ diye buyurmuştur.

اَلسُّنَّةُ سَفِينَةُ نُوح مَن رَكبَها نجَا ومَن تَخَلَّف عنَها غَرِقَ.

İmam Mâlik Hazretleri de: ″Sünnet, Nûh’un gemisine benzer. Kim ona binerse, kurtulur, kim de binmezse boğulur″ diye buyurmuştur.

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden ve Ehl-i Sünnet imamlarının sözlerinden, Sünnet olmadan Kur’ân’ın hükümlerinin tam olarak anlaşılamayacağı ve İslâm’ın da tam olarak yaşanamayacağı anlaşılmaktadır.

Ulemânın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Hadis-i Şerif’lerine gösterdikleri hürmet hakkında da Hz. Mus’ab b. Abdullah şöyle anlatmıştır:

″Mâlik b. Enes (İmam Mâlik), Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den hadis rivâyet etmek istediği zaman abdest alıp hazırlanırdı. En iyi elbisesini giyip, öyle

rivâyet ederdi."[10]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19147.

[2] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 49.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 2.

[4] Celeb: Zekât memurunun bir yerde oturup, zekât verecek durumdaki mal sahiplerini oraya çağırarak zekâtlarını o yerde alması. Bu durum mal sahiplerine meşakkat verip onları sıkıntıya sokacağından dolayı yasaklanmıştır.

[5] Ceneb: Zekât verecek olan mal sahibinin, kendi malını yerinden uzaklaştırmasıdır. Bu da zekât memuruna zorluk oluşturacağı için yasaklanmıştır.

[6] Şiğâr: Mehir alıp vermemek için, iki kişinin birbirinin yakınlarından birer kadınla evlenmeleridir. Yani bir kimsenin diğer bir kimseye: Kızını benimle evlendir, bende kızımı seninle evlendireyim demesi yahut kız kardeşini benimle evlendir, bende kız kardeşimi seninle evlendireyim, demesidir.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 9; Sünen-i Nesâî, Nikâh 60.

[8] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14950; Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, 1/25, 26.

[9] Sünen-i Nesâî, Taksir'üs-Salât 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 73; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 902.

[10] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 430.

اَفَاَمِنَ الَّذٖينَ مَكَرُوا السَّيِّـَٔاتِ اَنْ يَخْسِفَ اللّٰهُ بِهِمُ الْاَرْضَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَۙ (٤٥) اَوْ (
) يَأْخُذَهُمْ فٖي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزٖينَۙ (٤٦) اَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍۜ فَاِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَحٖيمٌ (٤٧

45-47. (Mü'minlere) kötülük yapmak için tuzak kuranlar, (önceki-lerin düştükleri helâki tefekkür etmezler mi?) Allah'u Teâlâ'nın, kendilerini yere geçirmeyeceğinden yahut bilemeyecekleri bir yerden azâbın kendilerine gelmeyeceğinden emin mi oldular?* Yahut onlar dönüp dolaşırlarken Allah'u Teâlâ'nın, kendilerini âniden helâk etmeyeceğinden emin mi oldular? Onlar,

Allah’ın azâbı gelince, onu defedemezler.* Yahut da korkulu hallerindeyken azâbın, kendilerini yakalamayacağından emin mi oldular? Şüphesiz ki Rabbiniz, elbette çok şefkatli, çok merhametlidir (cezâlandırmada acele etmez).

İzah: Allah’u Teâlâ, kulların işlemiş oldukları günahların cezâlarını hemen vermeyip, o cezâyı belli bir zamana kadar erteler. Fakat bir de yakalayınca, artık ondan kimse kurtulamaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ عن ابى موسى

"Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلّٰهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ (٤٨) (
وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (سَجْدَه) (٤٩) يَخَافُونَ
رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٥٠) (

48-50. Allah’u Teâlâ’nın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah’a secde ederek ve tevâzu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir.* Göklerde ve yerdeki canlılar ve melekler, Allah’a secde ederler ve onlar (melekler) aslâ kibirlenmezler. (Secde âyetidir)* Rablerinin heybet ve kudretinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, bizlere yüceliğini bildirmekte; her türlü varlığın kendisine boyun eğdiğini haber vermektedir.

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de, Allah’ın hikmeti gereği, güneşin sabah akşam bütün eşyanın gölgelerini değiştirmesinden bahsedilmektedir. Allah’u Teâlâ güneşin doğuşu ve batışına, dünyânın ve diğer gezegenlerin dönmesine dikkat çekmektedir. Kulların da bu olağanüstü durumdan ibret alarak Allah’ın kudretini ikrar etmeleri öğütlenmektedir.

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِۚ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُونِ (٥١) (

51. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: "İki ilah edinmeyin. O, ancak tek bir ilahtır. O halde sâdece Benden korkun."

( )وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدّ۪ينُ وَاصِبًاۜ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ (٥٢)

52. Göklerde ve yerde olanların hepsi O’nundur. İtaat de dâimâ O’nadır. O halde Allah’tan başkasından mı korkuyorsunuz?

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَۚ (٥٣) ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَر۪يقٌ مِنْكُمْ ( )بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَۙ (٥٤) لِيَكْفُرُوا بِمَٓا اٰتَيْنَاهُمْۜ فَتَمَتَّعُواۜ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (٥٥

53-55. Sizin nâil olduğunuz her nîmet, Allah’tandır. Size bir sıkıntı isâbet etse, kalkması için O’na yalvarırsınız.* Sonra sizden o sıkıntıyı kaldırdığında, sizden bir fırka hemen Rablerine ortak koşarlar.* Kendilerine verdiğimiz nîmetlere karşı nankörlük etmek için böyle yaparlar. Dünyâ nîmetlerinden istifâde edin bakalım, yakında (âkıbetinizi) bileceksiniz!

( )وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَص۪يبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْۜ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ (٥٦)

56. Müşrikler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan, ilim ve idraki olmayan putlar için nasip ayırırlar. Tallâhi! Siz bu yaptığınız iftiralardan mutlakâ hesaba çekileceksiniz.

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُۙ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ (٥٧) وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ (
كَظ۪يمٌۚ (٥٨) يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُٓوءِ مَا بُشِّرَ بِه۪ۜ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ اَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِۜ اَلَا سَٓاءَ مَا
( )يَحْكُمُونَ (٥٩

57-59. Onlar, Allah’a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.

İzah: Müşrikler: ″Melekler, Allah’ın kızlarıdır″ diye iftirada bulunmuş, kendi kızları doğunca da onları diri diri toprağa gömdükleri olmuştur. Allah’u Teâlâ bu âyette, müşriklere hitap ederek, kendileri için hoşlanmadıkları şeyleri Allah’a nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Câhiliye Araplarının kız çocuklarını öldürdükleri, diri diri toprağa gömdükleri birçok Âyet-i Kerîme’de beyan edilmiştir.

Bu hususta şu hâdise nakledilmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Mescid-i Nebevî'de sohbet ederken bir Sahâbî: ″Yâ Resûlallah! Benim câhiliye döneminde, İslâm olmadan önce öyle bir günahım var ki hatırladıkça ağlıyor ve kendimden geçiyorum″ dedi ve olayı şöyle anlattı:

- Bir kızım dünyâya gelmişti. Câhiliye âdeti olarak kız çocuğumun olması beni rencide ediyordu. Kızımı en kısa zamanda öldürmem gerekiyordu. Bugün yarın derken kızım üç dört yaşlarına gelmişti. Artık aklı eriyor, gülüyor ve oynuyordu. Eşime; kızı hazırla dayısına götüreceğim, dedim. Dayısına götürmek, büyüklerin bildiği bir şifre idi. Kızı diri diri kumlara gömerek öldürmek anlamına geliyordu. Annesi kızımı ağlaya ağlaya giydirdi, süsledi. Onu kucakladı ve ağlayarak onunla vedalaştı. Kızımı aldım şehrin dışına götürdüm. Derin bir çukur kazdım. Kızımı o çukura attım. Fakat kızımın elleri çukurun kenarındaki bir kayaya takıldı. Kızım düşmemek için kayaya tutunmuştu. Ayağımla insafsızca elini ezerek düşmesini sağladım. Kızım, ″Babacığım!″ diyerek düştü ve ağlaya ağlaya kızımın üstünü kumlarla örterek öldürdüm.

Bu esnada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindeki Ashâb-ı Kirâm da ağladılar. Sanki olay o anda olmuş gibi herkes gözyaşı döküyordu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, adama: ″Bir daha anlat″ dedi. Adam aynı olayı ağlayarak bir daha anlattı. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindekiler ağladılar. Bir müddet sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, adama: ″Bir daha anlat″ dedi. Adam bu olayı üçüncü kez hem ağladı hem anlattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindekiler yine ağladılar.

Sahâbe-i Kirâm'dan birisi: ″Yâ Resûlallah bu olayı niçin tekrar tekrar anlattırıp hem kendini hem bizleri üzüyorsun?″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İslâm'dan önce nasıldınız? İslâm'dan sonra nasıl oldunuz. İslâm'ın sizi nerden nereye getirdiğini unutmayasınız, diye tekrar tekrar anlattırdım″ buyurdu.[1]

Yine nakledildiğine göre, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu câhiliye döneminde yaptıklarını şöyle anlatır:

Câhiliye döneminde iki olay vardır ki, birini hatırlayınca gülerim. Birini hatırlayınca da ağlarım. Yâ Ömer! Bunlar nedir? diye sorulunca buyurdu ki:

- Hatırlayınca gülerim, dediğim: ″Câhiliye döneminde yolculuğa çıktığımızda ve diğer zamanlarda bizi korusun diye helvadan put yapardık ve ona tapardık, acıkınca da onları yerdik.″ İşte bunu hatırladıkça gülerim.″

- Hatırladıkça ağlarım diye söylediğim de: ″Bizler câhiliye döneminde kız çocuklarını bir utanç sebebi sayardık. Birinin kızı olduğu zaman o insanla alay edilirdi. Benim de bir kızım olmuştu. Belli bir yaşa kadar onu büyüttüm. Ama bir gün onu götürüp bir çukur kazdım. Onu, içine yatırdım ve üzerini toprakla kapatıyordum. Diri diri gömdüğüm o masum yavrucak da, benim elbisemdeki ve sakalımdaki tozları elleriyle temizliyordu. Ben ise bu kadar babasına düşkün evlâdımı gömmeye devam ettim ve o masum yavruyu diri diri gömerek öldürdüm.″ İşte bu olayı da hatırladıkça ağlarım.

[1] Bakınız: Sünen-i Dârimî, Mukaddime 1.

( )لِلَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِۚ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰىۜ وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ (٦٠ (

60. Kötü sıfatlar, âhirete îman etmeyenler içindir. En yüce sıfatlar ise Allah’u Teâlâ içindir. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا
))يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٦١

61. Eğer Allah’u Teâlâ, insanları zulümleri nedeniyle hemen cezâlandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

İzah: Allah’u Teâlâ, daha önce koymuş olduğu hüküm gereği, kâfirleri cezâlandırmayı belli bir vakte kadar erteler. Bu vâde, kıyametin gelmesi veya onların ölmesi ânıdır. Onların helâk olma zamanı gelince, ecellerini ne bir an erteleyebilirler, ne de öne alabilirler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ عن ابى موسى

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

(وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰىۜ لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَاَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ (٦٢)((

62. O müşrikler, hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a isnat ederler ve dilleri de, "En güzel âkibet kendilerinin olacak" diye yalan söyler. Şüphesiz ki, onlar için Cehennem ateşi vardır. Onlar oraya herkesten önce girdirilecektir.

İzah: Müşrikler, hoşlanmadıkları bâzı şeyleri ve kız çocuklarını Allah'a isnat etmişler ve erkek evlat gibi hoşlarına giden şeylerin kendilerine ait olduğunu ve âhiret hayatı gerçek olsa bile, orada da en güzel hayat bizimdir, diyerek yalan söylemişlerdir. Allah'u Teâlâ da, onların bu kuruntularının bâtıl olduğunu beyan ederek, onlar için güzel bir hayat olmadığını, aksine kendileri için Cehennem ateşi olduğunu bildirmiş ve o ateşe herkesten önce, onların sürüleceklerini beyan etmiştir.

(تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ (٦٣) (

63. Ey Resûlüm! Tallâhi! Biz senden önceki ümmetlere de Peygamberler gönderdik. Şeytan onlara amellerini güzel gösterdi. O şeytan, bugün de onların (sana karşı küfürde ısrar edenlerin) velîsidir ve (âhirette) onlar için elim bir azap vardır.

(وَمَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فٖيهِۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٦٤) (

64. Ey Habîbim! Biz sana kitabı (Kur'ân'ı), ancak ihtilaf ettikleri şeylerdeki hakikatleri insanlara açıklayasın diye ve îman eden bir topluma hidâyet ve rahmet olması için indirdik.

(وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ۟ (٦٥) (

65. Allah'u Teâlâ, semâdan su indirdi de onunla, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltti. Şüphesiz bunda, tefekkürle dinleyen bir toplum için (öldükten sonra dirilmeye) elbette bir delil vardır.

﴿وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْق۪يكُمْ مِمَّا ف۪ي بُطُونِه۪ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِب۪ينَ (٦٦) ﴾

66. Şüphesiz koyun, keçi, inek ve devede sizin için bir ibret vardır. Size o hayvanların karnındaki tortu ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen sâfi süt içiriyoruz.

İzah: Süt hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e süt getirildi, içti ve şöyle buyurdu:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ وَإِذَا سُقِيَ لَبَنًا فَلْيَقُلْ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزِئُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ (د ت عن ابن عباس)

″Sizden herhangi bir kimse bir şey yiyecek olursa, ″Allah'ım! Bunu bizim için mübârek kıl ve bize ondan daha hayırlısını yedir″ desin. Süt içecek olursa da, ″Allah'ım! Bunu bizim için mübârek kıl ve bize bundan çokça ver″ desin. Çünkü sütten başka hem yiyecek, hem içecek yerini tutan bir şey yoktur.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Davûd, Eşribe 21; Sünen-i Tirmizî, Daavât 54.

﴿وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخ۪يلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٦٧) ﴾

67. Ve hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden bir içecek ve bir güzel rızık elde edersiniz. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de hurma ve üzümün güzel rızık olduğundan bahsedilmektedir. Bu meyvelerden yaş olarak da, kurutulmuş olarak da istifâde edilir. Bu meyveler kurutulduğunda, erzak olarak uzun süre bekletilerek bunlardan faydalanılır. Aynı şekilde bu meyvelerin yaşından da pekmez ve sirke gibi insanların yine uzun süre faydalanabileceği temiz ve güzel rızıklar elde edilir. Nitekim bu âyetin öncesinde ve sonrasında faydalı ve şifalı olan ibret verici güzel rızıklardan bahsedilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَكُمْ فِي الْعِنَبِ أَشْيَاءُ، تَأْكُلُونَ عِنَبًا، وَتُشْرِبُونَهُ عَصِيرًا مَا لَمْ يَنِشَّ، وَتَتَّخِذُونَ مِنْهُ زَبِيبًا وَرُبًّا. (الخطيب عن

أبي هريرة)

″Üzümde sizin için bâzı şeyler vardır. Onu yer ve sorhoşluk vermeyecek bir şekilde içersiniz. Yine ondan kuru üzüm ve pekmez elde edersiniz.″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 66’da faydalı ve ibret verici olan sütten ve oluşumundan, Sûre-i Nahl, Âyet 67’de hurma ve üzümün güzel rızık olduğundan, aşağıda Sûre-i Nahl, Âyet 68-69’da da bal arısının hikmetinden ve balın şifâsından bahsetmektedir. İşte bu âyetlerde, bunların insanlar için güzel rızık ve ibret olduğu beyan edilmiştir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 80.

(وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذٖي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَۙ (٦٨) ثُمَّ كُلٖي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكٖي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًاۜ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فٖيهِ شِفَٓاءٌ لِلنَّاسِۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٦٩))

68-69. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: ″Dağlarda, ağaçlarda ve kovanlarda evler yap.* Sonra her çeşit mahsülden ye de Rabbinin sana kolaylaştırmış olduğu yollardan git.″ Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah’ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın küçük bir arıya yaptırdığı işi, balı nasıl yaptığını düşünün. Bunu doğrudan arı yapıyorsa; siz arı kadar yok musunuz? Siz de yapın. Arı yapamıyor da; arıya bir ilham oluyor ve öyle yapıyorsa, ona o hâli veren Allah’u Teâlâ’yı düşünün, demektir. Allah’ın kudretinin, ilminin yanında kullar ne kadar âciz kalıyor. O hayvanın öyle bir şey yapmasına imkân yoktur. Arıya bal yaptıran Allah’tır.

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir kişi geldi ve ″Yâ Resûllullah! Kardeşimin karnı ağrıyor″ dedi. Resûlü Ekrem: ″Bal şerbeti içir″ buyurdu. Sonra bu adam ikinci kez bir daha Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi (ve hastalığın geçmediğini söyledi). Bunun üzerine Resûlü Ekrem yine: ″Bal şerbeti içir″ buyurdu. Sonra üçüncü kez bir daha geldi. Resûlü Ekrem yine: ″Bal şerbeti içiriniz″ buyurdu. Sonra bu adam bir daha geldi ve ″İçirdim (fakat ağrısı yine

geçmedi)″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(صَدَقَ اللّٰهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ اسْقِهِ عَسَلًا فَسَقَاهُ فَبَرَأَ (خ ت عن ابى سعيد

″Allah'u Teâlâ sözünde doğrudur. Fakat kardeşinin karnı yalancıdır. Haydi, yine bal şerbeti içir″ buyurdu. Dördüncü defa içirdi de hastalıktan kurtuldu.[1]

Mü'minlerin emiri Hz. Ali Kerremallâhu veche de şöyle demiştir:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمُ الشِّفَاءَ فَلْيَكْتُبْ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ فِي صَحْفَةٍ وَلْيَغْسِلْهَا بِمَاءِ السَّمَاءِ وَلْيَأْخُذْ مِنِ امْرَأَتِهِ دِرْهَمًا عَنْ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهَا فَلْيَشْتَرِ بِهِ عَسَلًا فَلْيَشْرَبْهُ بِذَلِكَ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ أَيْ مِنْ وُجُوهٍ قَالَ اللّٰهُ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَقَالَ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا وَقَالَ فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا وَقَالَ (فِي الْعَسَلِ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن على بن ابى طالب

Sizden birisi şifâ arzuladığı zaman Allah'ın kitabından bir âyeti bir sayfaya yazsın, o sayfayı yağmur suyu ile yıkasın, karısından onun gönül hoşnutluğu ile bir dirhem alsın, bu dirhem ile bal satın alıp o suyla birlikte o balı içsin. Muhakkak o, şifâdır. Gerçekten bunun şifâ olması birçok yöndendir. Allah'u Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 82'de: ″Biz Kur'ân'ı, Mü'minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik.″ Sûre-i Kâf, Âyet 9'da: ″Semâdan, mübârek (faydaları çok olan) bir su indirdik…″ Sûre-i Nisâ, Âyet 4'te: ″Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin. Eğer onlar kendi istekleriyle mehirlerinden size bir şey bağışlarlarsa, onu da gönül rahatlığıyla yiyin″ diye buyurmuştur. Bal hakkında ise, Sûre-i Nahl, Âyet 69'da: ″… Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar…″ diye geçmektedir.[2]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1922; Sünen-i Tirmizî, Tabâret 29.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 584.

(وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ قَدٖيرٌ۟
( )(٧٠

70. Ey insanlar! Allah'u Teâlâ sizi yoktan var etti. Sonra eceliniz geldiği zaman sizi öldürür. Sizden bâzınızı da uzun ömürle, bildiğiniz şeyleri unutup bilmez hâle getirir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi bilir ve her şeye kâdirdir.

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyette, biz kulları hakkında dilediği şekilde nasıl

tasarrufta bulunduğunu haber vermektedir. Kulların bâzılarını erken yaşta öldürür, bâzılarına da yaşlanıp ne yaptığını bilemeyecek dereceye gelinceye kadar ömür verir. Bunların hepsi Allah’u Teâlâ’nın takdiridir.

Yaşlılığın getirdiği acizlikten Allah’a sığınmaya dair Sa’d b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

تَعَوَّذُوا بِكَلِمَاتٍ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِهِنَّ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ (خ عن سعيد عن ابيه)

Şu kelimelerle Allah’u Teâlâ’ya sığınınız ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu duâ kelimeleriyle Allah’a sığınırdı: ″Allah’ım! Cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Ömrün ilerlediği âcizlik devresinden sana sığınırım. Dünyânın fitnesinden sana sığınırım. Kabir azâbından sana sığınırım. ″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 44.

(وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِۚ فَمَا الَّذ۪ينَ فُضِّلُوا بِرَٓادّ۪ي رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ ف۪يهِ سَوَٓاءٌۜ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ (٧١))

71. Allah’u Teâlâ, rızık yönünden bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı. Rızkı geniş olanlar, ellerinin altındakilere rızıklarını vererek onlarla eşit olmak istemezler. O halde Allah’ın nîmetlerine karşı nasıl nankörlük edersiniz?

İzah: Âyette geçtiği üzere, işte böyle köle ve hizmetçilerini kendi mallarına ortak etmek istemeyen müşrikler, Allah’u Teâlâ’ya nasıl, kudreti altındaki şeyleri ortak ederek nankörlük ederler? demektir.

(وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَن۪ينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَۙ (٧٢) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ شَيْـٔاً وَلَا يَسْتَط۪يعُونَۚ (٧٣))

72-73. Allah’u Teâlâ, size kendi türünüzden zevceler var etti. Zevcelerinizden de oğullar ve torunlar verdi. Sizi temiz şeyler ile rızıklandırdı. Buna rağmen onlar (faydası olmayan putlara tapmak ve helâli haram etmek gibi) bâtıla îman edip, Allah’ın nîmetini inkâr mı ediyorlar?* Ve Allah’ı bırakıp da, (kendilerini rızıklandırması için) göklerden ve yerden hiçbir şeye sahip olmayan ve hiçbir şeye muktedir olmayan şeylere mi tapıyorlar?

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

قَالَ فَيَلْقَى الْعَبْدَ فَيَقُولُ أَيْ فُلْ أَلَمْ أُكْرِمْكَ وَأُسَوِّدْكَ وَأُزَوِّجْكَ وَأُسَخِّرْ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذَرْكَ تَرْأَسُ… وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ أَفَظَنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِيَّ فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي (م عن ابى هريرة)

… Allah'u Teâlâ, mahşer günü kullarından birini karşısına alıp ona: ″Ey filan! Sana ikramda bulunmadım mı? Sana zevce yaratmadım mı? Ben seni başkalarına efendi yapmadım mı? Atları ve develeri senin hizmetine vermedim mi? Seni reis olmaya ve rahat içinde yaşamaya bırakmadım mı?″ diye soracak. O da: ″Evet″ diyecek. Allah'u Teâlâ da: ″Bana kavuşacağını zannettin mi?″ diye soracak. Kul da: ″Hayır″ deyince, Allah'u Teâlâ: ″Sen Beni nasıl unutmuşsan, bugün de Ben seni unuturum″ diye buyuracak.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

(فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٧٤)

74. Ey insanlar! Allah'a ortaklar koşmayın. Çünkü Allah'u Teâlâ, her şeyi bilir. Siz ise bilmezsiniz.

(ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًاۜ هَلْ يَسْتَوُ۫نَۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٧٥)

75. Allah'u Teâlâ, hiçbir şeye muktedir olmayan ve el altında bulunan bir köle ile, Allah tarafından kendisine güzel rızık verilen ve o rızıktan gizli aşikâr sarf eden bir kişiyi misal verdi. Hiç bunlar eşit olur mu? Hamd, Allah'a mahsustur. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, kendisine itaat etmeyen, hiçbir hayır yapmayan ve Allah yolunda hiçbir şey harcamayan kâfiri, emir altında bulunan ve hiçbir şeye sahip olmayan bir köleye benzetmektedir. Allah'u Teâlâ, kendisine itaat eden, Allah yolunda malını harcayan Mü'mini ise, serbestçe tasarrufta bulunan hür bir kimseye benzetmektedir.

(وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَٓا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُۙ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍۜ هَلْ يَسْتَوِي هُوَۙ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِۙ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ (٧٦)

76. Allah’u Teâlâ, iki kimseyi de misal verdi. Onlardan biri, dilsiz hiçbir şeye muktedir değil, efendisinin üzerine yüktür; efendisi onu nereye yollasa hiçbir iş göremeden gelir. Bu kimse, adâletle emreden ve kendisi doğru bir yol üzerinde bulunan kimseye hiç eşit olabilir mi?

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, kâfir olan bir kimseyi, dilsiz, hiçbir şeye gücü yetmeyen, efendisine yük olan ve nereye gönderilirse hiçbir iş yapamayan bir köleye benzetmiştir. Mü’min ise adâletle emreden, dosdoğru bir yolda bulunan bir kimseye benzetilmiş ve bunların, birbirleriyle eşit olamayacağını beyan etmiştir.

Allah’u Teâlâ, Kur’ân’da insanların daha iyi anlayabilmeleri için işte böyle misaller vermiştir.

(وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (٧٧)(

77. Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah’a mahsustur. Kıyâmetin kopması, göz açıp kapama gibidir veya ondan daha yakındır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Kıyâmetin yakın olduğuna dair Sehl İbn-i Sa’d Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى (خ م عن سهل بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şehâdet parmağı ile orta parmağını yan yana getirip göstererek: ″Ben ve kıyâmet, şöyle yakın olduğu halde gönderildim! ″ buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39, Talak 25; Sahih-i Müslim, Fiten 27 (132).

(وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـٔاًۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٧٨)(

78. Allah’u Teâlâ sizi, annelerinizin karnından hiçbir şey bilmediğiniz bir halde çıkardı. Şükretmeniz için size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.

(اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فٖي جَوِّ السَّمَاۤءِۜ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا اللّٰهُۜ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٧٩)
(

79. Gök boşluğunda kendilerine uçma imkânı verilmiş kuşları görmüyorlar mı? Onları orada Allah'tan başka kim tutuyor? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette deliller vardır.

İzah: Havanın kaldırma gücü Allah'u Teâlâ'nın kudretindendir. Havasız bir yerde kuş uçamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme'de havanın kaldırma gücünden bahsedilmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir.

(وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْاَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْۙ
٨٠) وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَاۤ اَثَاثًا وَمَتَاعًا اِلٰى حٖينٍ (

80. Allah'u Teâlâ size, evlerinizden bâzısını mesken kıldığı gibi en'am'ın (koyun, keçi, sığır ve devenin) derilerinden, göçtüğünüz ve konakladığınız vakit, hafif bulduğunuz evler ve onların yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından belirli bir zamana kadar kullanılan eşya ve ticaret malı ihsan buyurdu.

(وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابٖيلَ تَقٖيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابٖيلَ
٨١) تَقٖيكُمْ بَأْسَكُمْۜ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ (

81. Allah'u Teâlâ, yarattığı şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve sizin için dağlarda mağaralar yaptı ve sizin için sizi soğuk ve sıcaktan koruyan elbiseler ve harp esnasında muhafaza eden zırhlar yaptı. Îman etmeniz ve emrine boyun eğmeniz için işte size böyle nîmetlerini tamamlar.

(٨٢) فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ (

82. Ey Resûlüm! Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, artık sana düşen apaçık bir tebliğden ibarettir.

(٨٣) يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ۟ (

83. Müşrikler, Allah'ın nîmetini bilirler, sonra da inkâr ederler ve onların çoğu nankördürler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Mücâhid Hazretlerinden, şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ أعْرَابِيًّا أتَى النَّبِيّ صَلّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَسَألَهُ فَقَرَأ عَلَيْهِ رَسُول اللّٰه صَلّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلّمَ "وَاللّٰه جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتكُمْ سَكَنًا" فَقَالَ الْأعْرَابِيّ نَعَمْ قَالَ وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُود الْأَنْعَام بُيُوتًا" الْآيَة. قَالَ الْأعْرَابِيّ نَعَمْ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِ كُلّ ذَلِكَ يَقُول الْأعْرَابِيّ نَعَمْ حَتَّى بَلَغَ "كَذَلِكَ يُتِمّ نِعْمَته عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ" فَوَلَّى الْأعْرَابِيّ فَأَنْزَلَ اللّٰه "يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللّٰه ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا" الْآيَة (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن مجاهد)

Bir bedevî, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve ona bâzı sorular sordu. Resûlü Ekrem de ona, Sûre-i Nahl, Âyet 80’deki: ″Allah’u Teâlâ size, evlerinizden bâzısını mesken kıldı…″ buyruğunu okudu. Bedevî, ″Evet″ dedi. Nebi Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″En’am’ın (koyun, keçi, sığır ve devenin) derilerinden, göçtüğünüz ve konakladığınız vakit, hafif bulduğunuz evler… ihsan buyurdu″ kısmını okudu. Bedevî yine, ″Evet″ dedi. Sonra ona yine okudu. Bütün bunlarda bedevî, ″Evet″ diyordu. Nihâyet ″Îman etmeniz ve emrine boyun eğmeniz için işte size böyle nîmetlerini tamamlar″ kısmına gelince, bedevî arkasını dönüp gitti ve bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Müşrikler, Allah’ın nîmetini bilirler, sonra da inkâr ederler ve onların çoğu nankördürler″ diye geçen Sûre-i Nahl, Âyet 83’ü indirdi.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 592.

( )وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهٖيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٨٤ (

84. Mahşer gününde, her ümmetin Peygamberini bir şâhit olarak göndereceğiz. Sonra kâfirlere, ne özür beyan etme izni verilir, ne de onlardan Allah’ın rızasını kazanmaları istenir.

( )وَاِذَا رَاَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (٨٥ (

85. O zâlimler, Cehennem azâbını gördükleri vakit, artık o azap onlardan ne hafifler, ne de kendilerine mühlet verilir.

(وَاِذَا رَاَ الَّذٖينَ اَشْرَكُوا شُرَكَٓاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ شُرَكَٓاؤُنَا الَّذٖينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَۚ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ
( )اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَۚ (٨٦) وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذٍۨ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٨٧

86-87. Müşrikler, (mahşer günü) Allah’a ortak koştukları şeyleri gördükleri vakit, ″Ey Rabbimiz! Seni bırakıp da ibâdet ettiğimiz şeyler işte bunlardır″ diyecekler. Allah’a ortak koştukları şeyler de bunlara, ″Hayır! Siz yalan söylüyorsunuz″ diyeceklerdir.* O zaman müşrikler, Allah’ın hükmüne boyun eğerler ve taptıkları şeyler kendilerinden uzaklaşıp gider.

İzah: Müşriklerin mahşerdeki durumu hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتْبَعْهُ فَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الشَّمْسَ الشَّمْسَ وَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الْقَمَرَ الْقَمَرَ وَيَتْبَعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الطَّوَاغِيتَ الطَّوَاغِيتَ (خ م عن ابى هريرة)

″Allah'u Teâlâ mahşer günü insanları toplar ve onlara der ki: ″Her kim neye ibâdet ediyorsa, haydi onun arkasından gitsin.″ Böylece güneşe tapmış olan güneşin arkasından gidecek. Aya tapmış olan ayın arkasından gidecek, tâğutlara (şeytanlara) tapmış olan da tağutların arkasından gidecek...″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتْبَعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيُمَثَّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتْبَعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

″Mahşer günü Allah'u Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: ″Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!″ Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler…″[2]

Firavun, kendi kavmini dünyâda iken bir takım vaadler ile hak yoldan çevirmiş ve bu durum kavminin de nefislerine hoş geldiği için Mûsâ Aleyhisselâm'a değil, Firavun'a tâbi olmuşlardır. Dünyâda iken Firavuna tâbi olanların âhirette onunla birlikte Cehenneme gidecekleri Sûre-i Hûd, Âyet 98'de şöyle haber verilmiştir:

″Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir.″

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 129, Tevhid 24, Rikâk 52; Sahih-i Müslim, Îman 81 (299).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

(اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ (٨٨)

88. Kâfirlerin ve insanları Allah yolundan alıkoyanların, fesatları sebebiyle müstehak oldukları azâbı kat kat artırırız.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فٖي كُلِّ اُمَّةٍ شَهٖيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهٖيدًا عَلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِۜ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمٖينَ۟ (٨٩)

89. Ey Resûlüm! Her ümmet içinden kendileri üzerine Peygamber-lerini bir şâhit olarak gönderdiğimiz ve seni de onların hepsinin üzerine şâhit getirdiğimiz günü zikret. Sana kitabı (Kur'ân'ı); her şeyi açıklayan, Müslümanlar için bir hidâyet, rahmet ve müjde olarak indirdik.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mahşerde şâhitliğine dair Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet ″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah'u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: ″Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَاۤئِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۤءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ (تَذَكَّرُونَ (٩٠)

90. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, adâletli olmayı, ihsanı ve akrabaya yardım etmeyi emreder. Fuhşiyatı, kötülüğü ve zulmü de nehyeder. Düşünmeniz için size böyle öğüt verir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen adâletli olmanın mükâfatı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(ثَلاَثَةٌ لاَيَرُدُّ اللّٰهُ دُعَائَهُمْ اَلذَّاكِرُونَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ وَاْلاِمَامُ الْمُقْسِطُ (هب عن ابى هريرة

"Allah'u Teâlâ, üç kimsenin duâsını kabul eder. Allah'ı çok zikredenlerin. Zulme uğrayanların. Âdil hükümet reislerinin."[1]

Bu âyette geçen "İhsan" ifadesi hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen meşhur Cibril hadisinde:

Cebrâil, insan sûretinde gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Onlardan birinde şu soruyu sormuştur:

فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ... (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"Bana ihsandan haber ver?" Resûlü Ekrem buyurdu ki: "İhsan, Allah'ı görüyorsun gibi O'na ibâdet etmendir. Sen O'nu göremiyorsan da şüphesiz O seni görüyor."[2]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de, "Sıla-i rahim" diye tabir edilen akrabalık bağının önemine de vurgu yapılmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَابًا الْبِرُّ وَصِلَةُ الرَّحِمِ وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةً الْبَغْيُ وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ (ه عن عائشة

"Sevabı en hızlı verilen hayır, iyilik etmek ve sıla-i rahim'i (akrabalık bağını) gözetmektir. Cezâsı en hızlı verilen şer de, zulüm etmek ve akrabalık bağını koparmaktır."[3]

Ayrıca bu âyeti imam, Cuma Namazı’nda, hutbesini tamamladığında minberden inmeden önce okur.

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 611, 7107; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 265/5.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346. Bu hâdise, Sahih-i Buhârî’de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. (Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47)

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 23.

(وَاَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًاۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ (٩١))

91. Ahidleştiğiniz zaman, Allah adına verdiğiniz ahdi yerine getirin. Ahdinizi kuvvetlendirmek için Allah’ı şâhit göstererek ettiğiniz yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Taraflar arasında yapılan antlaşma hakkında Süleym b. Âmir Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Hz. Muâviye ile Rumlar arasında antlaşma vardı. Hz. Muâviye, antlaşmanın müddeti dolmak üzere iken Rumlara karşı hücuma geçmek için onların ülkesine doğru yürüdü. Derken: ″Allah’u Ekber! Antlaşmaya ihânet değil vefâ gerekir″ diyerek at üzerinde veya bir hayvan üzerinde bir adam çıkageldi. Baktılar ki, bu adam Amr b. Abese. Bunun üzerine Hz. Muâviye ona birini gönderdi ve huzuruna çağırttı. Ona bu meseleyi sordu. O da dedi ki: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim:

مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قَوْمٍ عَهْدٌ فَلَا يَشُدُّ عُقْدَةً وَلَا يَحُلُّهَا حَتَّى يَنْقَضِيَ أَمَدُهَا أَوْ يَنْبِذَ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ فَرَجَعَ مُعَاوِيَةُ (د ت حم عن سليم بن عامر)

″Bir topluluk ile antlaşması olan kişi, o antlaşmanın müddeti bitmeden veya karşılıklı olarak antlaşmayı vaktinden önce bozduklarını birbirlerine bildirmeden, tek taraflı bunu bozmasın veya tek taraflı bu antlaşmayı yenilemeye kalkışmasın.″ Bunun üzerine Hz. Muâviye seferden geri döndü.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 152; Sünen-i Tirmizî, Siyer 26.

(وَلَا تَكُونُوا كَالَّت۪ي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ اَنْكَاثًاۜ تَتَّخِذُونَ اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ اَنْ تَكُونَ اُمَّةٌ هِيَ اَرْبٰى
مِنْ اُمَّةٍۜ اِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِه۪ۜ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ (٩٢))

92. Büyük ve kuvvetli bir cemaat, zayıf olan diğer bir cemaatle ahidleşirken, yeminlerinizi aranızda hile vâsıtası edinerek, ipliğini güzelce eğirip büktükten sonra, tekrar sökerek bozan kadın gibi olmayın. Allah’u Teâlâ, bu muâmele ile sizi imtihan eder ve mahşer günü de hakkında ihtilaf ettiğiniz şeyleri (hangisinin hak ve hangisinin bâtıl olduğunu) elbette size beyan edecektir.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, bu âyette misâl olarak anlatılan kadın, Reyta bint-i Sa’ddır. Bu kadın, sabahtan öğleye kadar çalışarak yünden, kıldan eğirip büker, urgan yaparmış. Öğleden sonra ise, kendinde olan bir vesveseyle, bu eğirip büktüğü urganı söker, darmadağın eder ve beyhude yere çalışmış bulunurdu. İşte bu faydalı şeylerin kadrini bilmeyip onları bozanlar hakkında bir misâldir.

(وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
(٩٣)) (

93. Allah’u Teâlâ dileseydi, hepinizi (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Lâkin dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder. Siz ise yaptıklarınızdan elbette hesaba çekileceksiniz!

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Lâkin dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder″ diye buyrulması; kulların kalbindeki niyetine göre yaptığı kötü veya iyi ameller sebebiyle Allah’u Teâlâ’nın, onları dalâlette bırakması veya hidâyete erdirmesidir. Âyet-i Kerîme’nin devamında: ″Siz ise yaptıklarınızdan elbette hesaba çekileceksiniz″ buyrulması, bu irâdenin tamamen insanın kendi elinde olmasıdır.

(وَلَا تَتَّخِذُوا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّٓوءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِۚ وَلَكُمْ
عَذَابٌ عَظ۪يمٌ (٩٤) وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَل۪يلًاۜ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٩٥) مَا
عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍۜ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذ۪ينَ صَبَرُٓوا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٦))

94-96. Ey Mü’minler! Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Aksi halde, istikâmette sâbit olan ayaklarınız kayar ve Allah yolundan dönmeniz sebebiyle azâbı tadarsınız. Ve (âhirette) sizin için büyük bir azap olur.* Allah adına verdiğiniz ahdi, değersiz menfaatler ile değiştirmeyin. Eğer bilirseniz,

Allah katındaki sizin için daha hayırlıdır.* Sizin yanınızdakiler son bulur, Allah’ın katındakiler ise bâkidir. Ve elbette (ahde vefâ için) sabredenleri, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةًۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٧))

97. Erkek ve kadından her kim, Mü’min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

İzah: Yeniden temiz bir hayata sahip olan kişilerin mükâfatına dair geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 62-64 ve izahına bakınız.

(فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (٩٨))

98. Ey Resûlüm! Kur’ân okumak istediğin vakit, Allah’ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah’a sığın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur’ân-ı Kerîm okuyacağımız zaman, ″Eûzubillâhimineşşeytânirracîm″ dememiz gerektiğine dairdir.

Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen ″İstiâze″ kelimesi, sözlükte; sığınmak, dînî bir terim olarak da; kötülüklerden, Allah’ın dergâhından kovulmuş olan şeytanın şerrinden Allah’a sığınmak anlamına gelmektedir.

Bir Müslüman, Kur’ân okuyacağı zaman, ″Eûzubillâhimineş-şeytânirracîm,″ ″Esteîzu billâhi’s-semîi’l-alîmi mine’ş-şeytâni’r-racîm″, ″Eûzu billâhi’s-semîi’l-alîmi mine’ş-şeytâni’r-racîm″ cümleleriyle Allah’a sığınır ve akabinde de ″Bismillâhirrahmânirrahîm″ diyerek okumaya başlar.

Kur’ân okumaya başlanırken ″Eûzu-Besmele″ çekerek başlamamız gerektiği, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

أَوَّلُ مَا نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اسْتَعِذْ قُلْ أَسْتَعِيذُ بِالسَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ثُمَّ قَالَ قُلْ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَالَ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Cebrâil’in Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e indirdiği ilk söz: ″Yâ

Muhammed! Allah’ın dergâhından kovulmuş şeytandan her şeyi bilen ve işiten Allah’a sığınırım″ de sözüdür. Sonra: ″Yâ Muhammed! Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla sözüdür″ dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Cebrâil Aleyhisselâm buyurdu ki: ″Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!″ (Sûre-i Alak, Âyet 1).[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ وَكَّلَ اللّٰهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَاتَ شَهِيدًا وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي كَانَ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ (ت عن معقل بن يسار)

″Her kim sabahı ettiğinde üç defa ″Eûzu billâhi’s-semîi’l-alîmi mine’ş-şeytâni’r-racîm″ deyip Haşr Sûresi’nin son üç âyetini okuyacak olursa, Allah’u Teâlâ ona, akşamı edinceye kadar duâ edecek yetmiş bin melek gönderir. Şâyet o gün ölürse şehit olarak ölür. Her kim bunu akşamleyin (akşam namazından sonra) okuyacak olursa, onun için de aynı şey söz konusudur.″[2]

Hanefi Mezhebi’ne göre, namazların evvelinde Subhâneke’yi okunduktan sonra, Fâtiha’dan önce gizlice ″Eûzu-Besmele″ okumak sünnettir.

″Eûzu″ ile, Allah’a sığınmanın faziletine dair de Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Birbiri ile kavgalı olan iki kişi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna geldiler. Anlaşmazlıkları orada da devam etti. O kadar ileri gittiler ki, sonunda birbirlerine hakaret etmeye başladılar. Hattâ onlardan biri çok şiddetli öfkelendi. Olaya şâhit olan Muaz Radiyallâhu anhu der ki: ″Adamın öfkesinden, neredeyse burnunun patlayacağını zannettim.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muaz’a dedi ki:

إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ قَالَهَا لَذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُهُ مِنَ الْغَضَبِ فَقَالَ مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ يَقُولُ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (د عن معاذ بن جبل)

″Ben bir kelime biliyorum, o bunu söyleyecek olsa, öfkesi gidecektir.″ Muaz: ″Yâ Resûlallah! O kelime nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Allah’ım! Dergâhından kovulmuş şeytanın şerrinden Sana sığınırım″ demendir.[3]

Ayrıca bir Müslüman, Allah’a sığınmak istediğinde; ″Maazallah″ (Allah’a sığınırım), ″Neûzü billah″ (Allah’a sığınırız) ifadeleriyle de Allah’a sığınabilir.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 113.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Kur’ân 15.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4.

(اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٩٩) اِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذٖينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذٖينَ هُمْ بِهٖ مُشْرِكُونَ۟ (١٠٠))

99-100. Muhakkak ki, îman edip Rablerine tevekkül edenlere, şeytanın bir hâkimiyeti yoktur.* Onun hâkimiyeti, sâdece onu dost edinenlere ve Allah’a ortak koşanlaradır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, tam olarak Allah’a tevekkül edenlerin, şeytanın her türlü verdiği vesvese ve azdırmasından emin olacakları beyan edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 39-40’ta da şöyle geçmektedir:

İblis dedi ki: ″Yâ Rabbi! Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de insanlara yeryüzünde mâsiyetleri süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım.* Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnâ.″

(وَاِذَا بَدَّلْنَٓا اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍۙ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا اِنَّمَٓا اَنْتَ مُفْتَرٍۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (١٠١))

101. Biz, bir âyeti değiştirip yerine başka bir âyet getirdiğimiz zaman ki, Allah’u Teâlâ, ne indirdiğini çok iyi bilir. Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm’a): ″Sen ancak iftiracısın (kendin uydurup, Allah’a atfediyorsun)″ dediler. Hayır! Onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Yahudilerin: ″Muhammed’i görmüyor musunuz? Ashâbına bir şeyi emrediyor, sonra dönüp onu yasaklıyor. Dolayısıyla söyledikleri şeyler hep kendisindendir; Allah katından değildir″ demeleri nedeniyle Sûre-i Nahl, Âyet 101 ve Sûre-i Bakara, Âyet 106 nâzil olmuştur.

Kur’ân-ı Kerîm’de nâsih ve mensûh âyetler vardır. Daha sonra gelip de önceki âyetin hükmünü kaldıran âyete ″Nâsih″ denir. Hükmü kaldırılan âyete de

″Mensûh″ denir.

Aynı şekilde Hadis-i Şerif’lerde de nâsih ve mensûh olanlar vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ اَحَادِيثِى تَنْسَخُ بَعْضُهَا بَعْضًا كَنَسْخِ الْقُرْآنِ (الديلمى قط عن ابن عمر

″Kur’ân’ın âyetlerinde nâsih ve mensûh olduğu gibi, benim hadislerimde de nâsih ve mensûh hadisler vardır.″[1]

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 106 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 111/9; Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 4323.

( )قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ (١٠٢ (

102. Ey Resûlüm! De ki: ″Kur’ân’ı, Rûh’ul-Kudüs (Cebrâil), îman edenlerin îmanını pekiştirmek ve Müslümanlara bir hidâyet ve müjde olmak üzere Rabbinin katından hak olarak indirdi.″

( )وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِيٌّ وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ (١٠٣ (

103. Biz muhakkak biliriz ki, onlar: ″Kur’ân’ı, ona bir insan öğretiyor″ derler. Halbuki onların kastettikleri kimsenin lisânı Arapça değildir. Bu Kur’ân ise, apaçık Arapçadır.

İzah: Rivâyete göre; Kureyşin kâfirleri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’den, ümmî olup hiçbir kitap okumamış olduğu halde, geçmiş ve gelecek olaylara dair haberleri işittikleri zaman, ″Ona, bunları muhakkak Cebr öğretmektedir″ demişlerdi. Cebr ise, Arap olmayan bir kimse idi. Bu kimse Hadramoğulları’nın kölesi olup kendisi Hristiyan iken daha sonra Müslüman olmuştu. Cebr, kendi dilinde önceki kitapları okuyan bir kimse idi. Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile onlara cevap vermiş ve ″Kastettikleri o kimsenin dili Arapça değildir. Bu Kur’ân ise fasîh ve beliğ bir Arapçadır. Arap olmayan bu kimse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nasıl öğretebilir?″ diye buyurmuştur.

Aslında Kur’ân’ın belâgati ve fesâhati karşısında âciz kalan kâfirler ona, bâzen

sihir, bâzen şiir demişler, bâzen de burada zikredildiği gibi ″bu Kur’ân, başkaları tarafından ona öğretiliyor″ demişlerdir. Bu, onların, Kur’ân-ı Kerîm karşısındaki acziyetlerini göstermektedir.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِۙ لَا يَهْد۪يهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (١٠٤) اِنَّمَا يَفْتَر۪ي الْكَذِبَ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِاٰيَاتِ اللّٰهِۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٠٥))

104-105. Şüphesiz ki, Allah’ın âyetlerine îman etmeyenlere, Allah’u Teâlâ hidâyet etmez. Onlar için elim bir azap vardır.* Yalanı, ancak Allah’ın âyetlerine imân etmeyenler uydurur. İşte o kâfirler, yalancıların ta kendileridir.

(مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ ا۪يمَانِه۪ٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْا۪يمَانِ وَلٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ
غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ (١٠٦) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰخِرَةِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ (١٠٧) اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ
(١٠٨) لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٠٩))

106-109. Kalpleri îman ile mutmain olduğu halde, inkâra zorlananlar müstesnâ, imânından sonra Allah’ı inkâr ederek göğsünü küfre açanlar, Allah’ın gazabına uğrarlar. Ve onlar için büyük bir azap vardır.* Bu da, onların dünyâ hayatını âhirete tercih etmeleri sebebiyledir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.* İşte onlar Allah’u Teâlâ’nın; kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. İşte onlar, gâfillerin ta kendileridir.* Şüphesiz onlar, âhirette de hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere kalpleri îman ile mutmain olan kişi, Ammâr b. Yâsir Radiyallâhu anhu’dur. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Müşrikler, Ammâr’ı, babası Yâser, annesi Sümeyye’yi ve Suheyb’i, Bilâl’i, Habbab’ı ve Salim’i alıp onlara işkence etmeye başladılar. Sümeyye, iki deveye bağlandı ve ön tarafına bir harbe saplandı. Ona, sen erkekler sebebiyle İslâm’a girdin, denildi. Hem kendisi hem de kocası Yâsir öldürüldü. İslâm tarihinde ilk şehit edilen kişiler bunlardır. Ammâr ise, zor ve baskı altında diliyle onların istediklerini söyledi: ″Ben, Muhammed’i sevmiyorum, onun dîninden döndüm″ dedi. Bu husus Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e arz edilince: ″Ammâr’ın damarının içindeki kanı, bizimle beraber. O bizden dönmez″ diye buyurdu. Oradakiler: ″Duyduk″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Korkusundan″ demiştir, buyurdu. Biraz sonra Ammâr geldi ve ″Yâ Resûlallah!

Kardeşlerim beni öldüreceklerdi. Onları kandırmak için böyle söyledim″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kalbini nasıl buluyorsun″ dedi. O da: ″Îman ile mutmain″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ammâr! Sen onların yanına gittiğin zaman, beni sevmediğini kendilerini sevdiğini söyle, fırsat bulursan benim yanıma da gel″ buyurdu.[1]

Hz. Ammâr hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَشْتَاقُ إِلَى ثَلاَثَةٍ عَلِيٍّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ (ت عن انس

″Şüphesiz ki Cennet, üç kişiye hasret duyar: Ali, Ammâr ve Selmân.″[2]

İstemediği halde zorla yaptırılan bir şey hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ (ه عن ابى زر الغفارى

″Allah’u Teâlâ ümmetimden hatâ, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır.″[3]

[1] Bakınız: Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3319.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 33.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

( )ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذٖينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوٓاۙ اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ۟ (١١٠ (

110. Sonra muhakkak ki, (din yolunda) eziyete uğradıktan sonra hicret edenleri, sonra da cihat edenleri ve sabredenleri Rabbin Teâlâ mükâfatlandıracaktır. Şüphesiz senin Rabbin, bundan sonra da elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

( )يَوْمَ تَأْتٖي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (١١١ (

111. O gün ki, herkes kendi nefsini kurtarmak için mücâdelede bulunur, herkese amelinin karşılığı tam olarak verilir ve kimseye haksızlık edilmez.

İzah: Mahşerin dehşetinden dolayı herkes kendi nefsini kurtarmanın çabası içinde olur. Bu husus nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

Herkes, mahşer günü: ″Nefsim, nefsim″ diyecektir. Bu ise, o günün şiddet ve dehşetinden dolayıdır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise müstesnâ. O, ümmeti hakkında dilekte bulunacaktır.[1]

Mahşer gününün dehşetiyle ilgili Sûre-i Abese, Âyet 33-37’de de şöyle buyrulmuştur:

″O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr’a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçar,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçar.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.″

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Îman 84 (326-327 Sahih-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 10.

(وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (١١٢) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (١١٣))

112-113. Allah’u Teâlâ bir beldeyi misal verdi. Bu belde, emin, huzurlu ve rızkı her taraftan bol bol gelen bir yerdi. Ne var ki bu beldenin halkı, Allah’ın nîmetlerine nankörlük ettiler. Bu yaptıklarının cezâsı olarak Allah’u Teâlâ onlara, açlık ve korku elbisesini giydirerek felâketi tattırdı.* Yemin olsun ki, o belde ahâlisine, kendilerinden bir Resûl geldi de onu yalanladılar. Onlar, zulüm ve küfürlerinde devam etmekte oldukları halde, kendilerini azap yakalayıverdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de bahsi geçenler, Mekkeli müşriklerdir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyş müşriklerine beddua ederek şöyle demişti:

(اَللّٰهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ (خ م عن ابى هريرة

″Allah’ım! Mudar üzerindeki baskını daha da artır ve bu yılları onlar için Yusuf’un kıtlık yılları gibi yap.″[1]

Bu bedduânın üzerine, onlar kıtlık belasına uğratıldılar. O kadar ki, kemik, leş ve deri yemeğe mecbur kaldılar. Bu hâdise hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mü’minûn, Âyet 75’in izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 128; Sahih-i Müslim, Mesâcid 54 (294-295).

( )فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًاۖ وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (١١٤ (

114. Artık Allah’u Teâlâ’nın size helâl ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin. Sâdece O’na ibâdet ediyorsanız, Allah’ın nîmetine şükredin.

(اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزٖيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (١١٥)( )

115. Allah’u Teâlâ size, ancak murdar olarak ölen hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkasının ismiyle kesilmiş olanların etini haram etti. Fakat çâresiz kalan kimsenin, isyan etmeden ve zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu haram kılınanlar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 173 ve izahına bakınız.

(وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ اِنَّ الَّذٖينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَۜ (١١٦) مَتَاعٌ قَلٖيلٌۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (١١٧( )

116-117. Dilinize geldiği gibi yalan söyleyerek, ″Şu helâldir, şu haramdır″ demeyin. Aksi halde, bu sözlerinizle Allah’a yalan isnat etmiş olursunuz. Şüphesiz ki, Allah’a yalan isnat edenler, felah bulmazlar.* Onların dünyâda elde ettikleri, az bir menfaatten ibârettir. Onlar için (âhirette) elim bir azap vardır.

İzah: Herhangi bir şer’î delile dayanmadan Allah’ın helâl kıldığı bir şeyi haram sayanlar yahut Allah’ın haram kıldığı bir şeyi helâl sayanlar, Allah katında geçici olan dünyâ menfaatini elde ederek, âhiret hayatına karşılık dünyâ hayatını tercih etmiş olurlar.

( )وَعَلَى الَّذٖينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُۚ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (١١٨ (

118. Ey Resûlüm! Daha önce sana anlattığımız şeyleri Yahudilere haram kılmıştık. (O şeyleri haram kılmakla) Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de zikredilen ve Yahudilere haram kılınan şeyler Sûre-i

En’am, Âyet 146’da beyan edilmiştir. Bu hususta geniş bilgi için oraya bakınız.

(ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذٖينَ عَمِلُوا السُّٓوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوٓا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ
١١٩)( )

119. Sonra, şüphesiz senin Rabbin, evvelce cehâletle kötü amelde bulunup, sonra onun arkasından tevbe edenleri ve hallerini ıslah eyleyenleri elbette affedecektir. Şüphesiz senin Rabbin, bundan sonra da, elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Her insan günah işleyebilir. Hatâ edebilir. Asıl olan insanın hatâsının farkına varıp tevbe etmesidir. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ (ه عن انس

"İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise (işlediği günaha pişman olup) tevbe edendir"[1] diye buyurmuştur.

Tevbenin şartları şunlardır: Evvelki günahlara pişman olup bir daha işlememeye niyet etmektir, günah ehlinden arkadaşlarını terk edip tevbekârlar ile beraber olmaktır ve kalan ömrünü ibâdete sarf etmektir. Bu şartlar ile her kim tevbe ederse, hiç günah işlememiş gibi olur.

Bu şartlar ile tevbe edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ (ه عن أبي عبيدة بن عبد اللّٰه

"Günaha tevbe eden, hiç günah işlemeyen kimse gibidir."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd, 30.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 196/12.

(اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَنٖيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ (١٢٠) شَاكِرًا لِاَنْعُمِهٖ اِجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ اِلٰى
صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ (١٢١) وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحٖينَ (١٢٢))

120-122. Şüphesiz ki İbrâhim, Allah’a itaat eden ve İslâm’a yönelen bir önderdi.

Aslâ müşriklerden olmadı.* Allah’ın nîmetlerine şükrederdi. Allah’u Teâlâ onu seçti ve doğru yola ulaştırdı.* Biz ona dünyâda bir güzellik verdik (halka sevdirdik). Şüphesiz o, âhirette de sâlihlerdendir.

(ثُمَّ اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ (١٢٣))

123. Ey Habîbim! Sonra sana, ″Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim’in dînine tâbi ol. O, aslâ müşriklerden olmadı″ diye vahyettik.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, kendisinden önce Peygamber olarak gönderilen Hz. İbrâhim’in Hanif Dîni’ne tâbi olduğunu, bu itibarla Hz. İbrâhim’in dînine tâbi olduklarını iddia eden Yahudilerin, Hristiyanların ve müşriklerin, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e de tâbi olmaları gerektiğini beyan etmektedir. Zîrâ Hz. İbrâhim, hiçbir zaman müşriklerden olmamıştı. Şirk yolunu tutanlar da hiçbir zaman, Hz. İbrâhim’in dininden olamazlar.

(اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذٖينَ اخْتَلَفُوا فٖيهِۜ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فٖيمَا كَانُوا فٖيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٢٤))

124. Cumartesi gününe tâzim, ancak o gün hakkında ihtilaf eden Yahudilere farz kılınmıştı. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer gününde ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında elbette hükmedecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ وَنَحْنُ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْدَ أَنَّ كُلَّ أُمَّةٍ أُوتِيَتِ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأُوتِينَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي كَتَبَهُ اللّٰهُ عَلَيْنَا هَدَانَا اللّٰهُ لَهُ فَالنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ الْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ (م عن ابى هريرة)

″Bizler, Ehl-i Kitab’a nazaran en sonra gelenleriz. Mahşer gününde ise en ileri geçecek olanlarız. Çünkü bizden başka kendilerine kitap verilen her ümmet bizden öncedir. Bize ise kitap, onlardan sonra verildi. Sonra Allah’ın bize farz kıldığı şu gün (cuma) yok mu? Allah’u Teâlâ o günü bize verdi. Halk bunda bize tâbi olacaktır. Yahudilerin ibâdet günü yarın (cumartesi günü), Hristiyanların ki de öbür gündür (Pazar günüdür).″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cuma 6 (19).

اُدْعُ اِلٰى سَبٖيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتٖي هِيَ اَحْسَنُۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ (عَنْ سَبٖيلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ (١٢٥))

125. Ey Resûlüm! İnsanları, Kur'ân ve güzel öğüt ile Rabbinin yoluna dâvet et. Ve onlarla en güzel sûretle mücâdele et. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları çok iyi bildiği gibi, hak yola girenleri de çok iyi bilir.

(وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهٖۜ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرٖينَ (١٢٦))

126. (Ey Mü'minler!) Eğer cezâ verecekseniz, size yapılanın misliyle cezâlandırın. Eğer sabrederseniz (bağışlayıp affederseniz), elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.

İzah: Bu âyet, Uhud Günü Hz. Hamza'nın âzâlarına eziyet edilmesi hakkında nâzil olmuştur. Bu hususu Hz. Übeyy şöyle anlatmaktadır:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ أُصِيبَ مِنَ الْأَنْصَارِ أَرْبَعَةٌ وَسِتُّونَ رَجُلًا وَمِنَ الْمُهَاجِرِينَ سِتَّةٌ فِيهِمْ حَمْزَةُ فَمَثَّلُوا بِهِمْ فَقَالَتْ الْأَنْصَارُ لَئِنْ أَصَبْنَا مِنْهُمْ يَوْمًا مِثْلَ هَذَا لَنُرْبِيَنَّ عَلَيْهِمْ قَالَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ فَتْحِ مَكَّةَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ} (ت ابى بن كعب)

Uhud Savaşı'nda Ensârdan altmış dört, Muhâcirlerden de Hz. Hamza'nın da içinde bulunduğu altı kişi şehit olmuştu. Müşrikler, ölen Müslümanların kulak ve burunlarını keserek eziyet etmişlerdi. Bunun üzerine Ensâr: ″Başka bir savaşta biz de onlardan bâzılarını öldürdüğümüzde onlara bundan daha fazlasını yapacağız″ dediler. Mekke fethedildiği zaman Allah'u Teâlâ: ″(Ey Mü'minler!) Eğer cezâ verecekseniz, size yapılanın misliyle cezâlandırın…″ diye devam eden Sûre-i Nahl, Âyet 126'yı indirdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 17; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3054.

(وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فٖي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ (١٢٧) اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذٖينَ اتَّقَوْا وَالَّذٖينَ هُمْ مُحْسِنُونَ (١٢٨))

127-128. Ey Resûlüm! (Allah yolunda sana yapılan eziyetlere karşı) sabret. Senin sabretmen, ancak Allah'ın lütfuyladır. Kâfirlerin îman etmemesinden dolayı mahzun olma ve onların hilelerinden dolayı sıkıntıya düşme.* Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, kendisinden korkanlarla ve muhsinlerle beraberdir.

17-İSRÂ SÛRESİ

Bu sûre 111 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç mûcizesi anlatıldığı için "İsrâ Sûresi" diye isimlendirilmiştir. İsrâ, geceleyin bir yerden bir yere yolculuk etmek, Mîraç da yükseğe çıkmak anlamındadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke-i Mükerreme'den Mescid-i Aksâ'ya, oradan da yedi kat göklere yükseltilmiş, Cennet ve Cehennem kendisine gösterilmiş ve Allah'u Teâlâ'nın huzuruna çıkarılmıştır. Allah'u Teâlâ'yı hem görmüş hem de O'nunla soru cevap şeklinde doksan bin kelâm konuşmuştur. Bu sebeple İsrâ ifadesine, Mîraç da denilmiştir.

Bu sûre hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَالْكَهْفُ وَمَرْيَمُ وَطه وَالْأَنْبِيَاءُ هُنَّ مِنَ الْعِتَاقِ الْأُوَلِ وَهُنَّ مِنْ تِلَادِي (خ عن ابن مسعود

"İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri, ilk nâzil olan sûrelerdendir ve benim ilk öğrendiğim sûreler arasında yer alır."[1]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزُّمَرَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ (ت عن عائشة

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, İsrâ ve Zümer Sûreleri'ni okumadan uyumazdı."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Kur'ân 6.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 20.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سُبْحَانَ الَّذٖي اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذٖي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ (١))

1. Kendisine kudretimize delil olan alâmetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) bir gece Mescid-i Haram'dan,

çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah’u Teâlâ, noksan sıfatlardan uzaktır. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Cebrâil vâsıtasıyla Mekke’den, Kudüs’te bulunan Mescid-i Aksâ’ya götürüldüğü, oradan da Mîrac’a yükseltildiği, Allah’u Teâlâ’yı hem görüp hem de konuştuğu, Cennet ve Cehennemi gördüğü Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde geçmektedir. Bunlardan bâzıları şunlardır:

Mîrac hâdisesi, Sûre-i Necm, Âyet 5-18’de şöyle geçmektedir:

″Ona, kuvveti şiddetli olan (Allah)[1] öğretti.* O kuvvet sahibi ki, Resûle doğrudan göründü.* Ve O, ufkun en yükseğinde idi.* Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.[2]* Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.* Şimdi siz, onun gördüğü hakkında onunla mücâdele mi ediyorsunuz?* Yemin olsun ki, O’nu bir kere daha gördü.* O zaman Sidret’ül-Müntehâ’nın yanında idi;* Cennet-i Me’vâ (şehitlerin gideceği yer) oradadır.* O vakit ki, Sidre’yi bürüyen bürüyordu.* Gözü gördüğünden şaşmadı ve haddi aşmadı (hâlini kaybetmedi).* Yemin olsun ki, Rabbinin en büyük alâmetlerinden bir kısmını gördü.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, ilk inkâr eden Ebû Cehil olmuştur. Onun hakkında, ″Allah’a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?″ mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde, kavmine bu olayı haber verdiği zaman, Müslümanlardan îmanı zayıf olan birçokları dahi küfre dönmüşlerdir. Yetişkin olan erkeklerden ilk olarak Hz. Ebu Bekir Efendimiz tasdik etmiş ve onun hakkında da, ″Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm’ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır″ mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 33 nâzil olmuştur.[3]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledildiğine göre:

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan dönünce, bu olayı haber verdi.

Bunun üzerine îmanı zayıf olan kimseler dinden dönüp mürtet oldular. Bu vesîle ile Allah'u Teâlâ: ″… Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur'ân'da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik…″ diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ı indirdi.″[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkarken, göğsünün Cebrâil Aleyhisselâm tarafından yarılarak îman ve hikmet ile doldurulduğu, ″Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?″[5] diye İnşirah Sûresi'nde apaçık beyan edilmiştir.

İsrâ, Necm ve Zümer Sûreleri'nde Mîracı anlatan çok sayıda âyet olduğu görülmektedir. Ayrıca İnşirah Sûresi'nin tamamı bu olayı anlatmaktadır. Bu husustaki Hadis-i Şerif'lere gelince sayıları yüzlercedir. Bunlardan bir kısmına yer vereceğiz.

Enes b. Mâlik, Ebû Zerr ve Mâlik b. Sa'saa, Ebû Hureyre, Ümmü Hâni, Hz. Âişe Radiyallâhu anhum gibi birçok Sahabîden nakledildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraç olayını şöyle anlatmaktadır:

فُرِجَ سَقْفُ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَجَ صَدْرِي ثُمَّ غَسَلَهُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَفْرَغَهَا فِي صَدْرِي ... (م عن ابى ذر)

″Mekke'de iken evimin tavanı yarıldı. Cebrâil Aleyhisselâm indi. Göğsümü yardıktan sonra içini Zemzem suyu ile yıkadı. Sonra hikmet ve imân ile dolu altın bir tas getirip içindekini göğsümün içine boşalttı ve göğsümü kapadı.[6] Katırdan küçük ve eşekten büyük bir binit olan Burak getirildi. Adımını gözünün görebildiği kadar atıyordu. O Burak'a bindim ve Cebrâil ile birlikte biraz yol aldık. Cebrâil:

انْزِلْ فَصَلِّ فَفَعَلْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطَيْبَةَ وَإِلَيْهَا الْمُهَاجَرُ ثُمَّ قَالَ انْزِلْ فَصَلِّ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطُورِ سَيْنَاءَ حَيْثُ كَلَّمَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام ثُمَّ قَالَ انْزِلْ فَصَلِّ فَنَزَلْتُ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِبَيْتِ لَحْم حَيْثُ وُلِدَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَام ثُمَّ دَخَلْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَجُمِعَ لِي الأَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمْ السَّلَامً فَقَدَّمَنِي جِبْرِيلُ حَتَّى أَمَمْتُهُمْ… (ن عن انس)

″İn ve namaz kıl″ dedi. Ben de öyle yaptım. Cebrâil: ″Namaz kıldığın yerin neresi olduğunu biliyor musun?″ dedi ve sözüne devamla ″Taybe'de (Medîne'de) namaz kıldın, oraya hicret edilecektir″ dedi. Sonra tekrar: ″İn ve namaz kıl″ dedi. Ben de inip namaz kıldım. Bunun üzerine Cebrâil dedi ki:

″Nerede namaz kıldığını biliyor musun?″ Allah'u Teâlâ'nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuştuğu Tûr-i Sînâ'da namaz kıldın. Daha sonra tekrar: ″İn ve namaz kıl″ dedi. İndim ve namaz kıldım. Yine dedi ki: ″Namaz kıldığın yer neresidir biliyor musun?″ Îsâ Aleyhis-selâm'ın doğduğu yer olan Beyt-i Lahm'da kıldın.[7] Sonra Beyt-i Makdis'e girdim, bütün Peygamberler yanımda toplandı. Cebrâil beni öne geçirdi, onlara imamlık yaptım.[8]

(Tefsir ehli derler ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlere üstünlüğü açığa çıktı. Çünkü Beyt-i Makdis'te bütün Peygamberlere imam oldu.[9])

Sonra Cebrâil beni en yakın semâ olan Dünyâ semâsına çıkardı. Cebrâil semânın bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Semânın bekçisi: ″Kimdir o?″ dedi. ″Cebrâil'dir″ dedi. ″Beraberinde kimse var mı?″ dedi. ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem benimle beraberdir″ dedi. ″Ona Peygamberlik verildi mi?″ dedi. ″Evet″ verildi. ″Aç″ dedi. Kapı açıldı. Kapıdan girince Âdem Aleyhisselâm'ı gördüm. ″Bu babanız Âdem'dir, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih evlad, sâlih Nebî, dedi.

Âdem Aleyhisselâm'ın sağ tarafında bir kapı var. Ondan güzel bir koku gelir. Ona bakar sevinir, güler. Solunda bir kapı var. Ondan da kötü bir koku gelir. Âdem Aleyhisselâm ona da bakıp üzülür ve ağlar. Cebrâil'den sordum:

- Bu nasıl kapı? dedim. Cebrâil:

- Sağında olan kapı Cennete açılır. Güzel olan ruhlar oradan Cennete girerler. Solunda olan kapı da Cehenneme açılır. Şâkilerin ruhları oradan Cehenneme girerler. Sağında olan kapıdan iyi ruhları görür, sevinir. Solunda olan kapıdan kötü ruhları görür, üzülür, dedi.

Sonra Cebrâil beni ikinci semâya doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada teyze çocukları olan Îsâ ve Yahyâ Aleyhimessselâm ile karşılaştım. Cebrâil: ″Bunlar Îsâ ve Yahyâ'dır. Onlara selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim.

Onlar da selâmıma karşılık verdiler ve bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dediler. Sonra Cebrâil beni üçüncü semâya doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada Yusuf Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: ″Bu Yusuf'tur, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi. Sanki dünyâ güzelliğinin yarısı ona verilmişti.

Sonra Cebrâil beni dördüncü semâya doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada İdris Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: ″Bu İdris'tir, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi. Aziz ve Celil olan Allah Sûre-i Meryem, Âyet 57'de: ″Onu yüce bir mekâna yükselttik″ diye buyurdu.

Sonra Cebrâil beni beşinci kata doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada da Hârun Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: ″Bu Hârun'dur, ona selâm ver″ dedi. Bende selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi.

Sonra Cebrâil beni altıncı semâya doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada Mûsâ Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: ″Bu Mûsâ'dır, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi.

Sonra Cebrâil beni yedinci semâya doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt'ül-Mâmur'a[10] dayamış olarak karşılaştım. Beyt'ül-Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler. Cebrâil: ″Bu, baban İbrâhim'dir, ona selâm ver″ dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih oğlum, sâlih Nebî, dedi. Sonra Sidret'ül-Müntehâ'ya çıkarıldım. Bir de gördüm ki, Sidr ağacının yaprakları fillerin kulakları gibidir. Onun yemişleri ise, Yemen'in Hecer kasabası testilerine benzer. Cebrâil bana:

- İşte burası Sidret'ül-Müntehâ'dır, dedi. Burada dört nehir vardı; ikisi bâtın ve ikisi zâhir. ″Bunlar nedir Yâ Cebrâil?″ diye sorunca, dedi ki:

- Bâtın olan iki ırmak Cennete gider. Zâhir olan iki ırmak da dünyâya gider. Bunlar mübârek Nil ve Fırat'tır.

Sidre'yi öyle renkler kaplamıştı ki, onlar nedir bilmem. Sonra Cennete katıldım ki, içinde birçok inciden kubbeler vardı, toprağı da misk kokulu idi.

فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللّٰهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللّٰهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا فَأَوْحَى اللّٰهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى... (م عن انس بن مالك)

Allah'u Teâlâ'nın emrinden her şeyi bürünmekte olan şey, Sidreyi tamamıyla bürüyünce, bana başka bir hâl oldu. Artık Allah'ın mahlûklarından, O'nun güzelliğinden bir kısmını bile tavsif ve tarif etmeye kâdir olabilecek hiçbir kimse yoktur. (Sûre-i Necm, Âyet 10'da geçtiği üzere) ″Böylece Allah'u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.″ O zaman Allah'u Teâlâ bana:

- Yedi kat semâyı ve arzı yarattığım gün sana ve ümmetine elli vakit namazı farz kıldım, sen ve ümmetin o namazı kılın, diye buyurdu. Hemen İbrâhim Aleyhisselâm'a vardım, bana bir şey sormadı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına varınca:

- Allah'u Teâlâ sana ve ümmetine ne kadar namaz farz kıldı? diye sordu. Ben de:

- Elli vakit namaz farz kıldı, dedim. Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki:

- Ben, insanları iyi tanırım. İsrailoğullarından neler neler çektim, senin ümmetin bu elli vakit namaza dayanamaz. Rabbine dön, bu yükün biraz hafifletilmesini iste. Ben de:

- Rabbime döndüm ve biraz hafifletmesini istedim. Kırk vakte indirdi. Tekrar Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına dönünce:

- Ne yaptın? dedi. ″Kırk vakte indirdi″ dedim. Bana yine ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm; otuz vakte indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a döndüm. Bana aynı ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm, yirmi vakte indirdi. Sonra on, sonra beşe indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldim, bana yine aynı ilk sözü söyleyince:

- Rabbime tekrar dönmeye utanırım, dedim. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ:

- Kullarımdan, farz kıldığım yükü hafiflettim. Böylece ibâdet ve iyiliklerini on katıyla mükâfatlandıracağım, diye buyurdu.[11]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraçta Allah'u Teâlâ ile doksan bin kelâm hem konuşmuş ve hem de O'nu perdesiz olarak görmüştür.

Bu hâdise, Sûre-i Necm, Âyet 10-11'de şöyle geçmektedir:

″Böylece Allah'u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.″

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللّٰهُ يَقُولُ {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ} قَالَ وَيْحَكَ ذَاكَ إِذَا تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أُرِيَهُ مَرَّتَيْنِ (ت عن ابن عباس)

″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü″ dedi. Allah'u Teâlâ: ″Gözler O'nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder″[12] diye buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki kez gördü.″[13]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأى مُحَمَّدٌ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ رَبَّهُ (ك حب عن ابن عباس

″Yemin ederim ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü.″[14]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(اَتَعْجَبُونَ اَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِاِبْرَاهِيمَ وَالْكَلَامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَةِ لِمُحَمَّدٍ (طب ك عن ابن عباس

″Halilliğin İbrâhim’e, kelâmın Mûsâ’ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e olduğuna siz hayret mi edersiniz!″[15]

Sidret’ül-Müntehâ’dan sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Allah’ın Cemâlini görmesi ve konuşması hakkında nakledilen Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

″Cebrâil elimden tutup beni kendi makamından Sidre’nin a’lâsına iletti. Bana vedâ etti. Ben: ″Yâ Cebrâil! Beni yalnız mı bırakırsın?″ dedim. Cebrâil: ″Benim makâm-ı ma’lumum budur″ dedi. Hizmetim buraya kadardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sen bana; seni Rabb’ül-İzzet’e ileteyim, dedin. Neden burada kalırsın?″ Elimi, Cebrâil’in elinden tutup bir ayak ileri çektim. Cebrâil, serçe gibi olup çok ızdıraba düştü. Hakk Teâlâ’nın heybetinden titremeye başladı. Bana: ″Beni makâmımda alıkoy, eğer bir ayak veya bir parmak ileri gidersem, Celâlullah’ın heybetinden helâk olur ve bütün vücudum yanar″ dedi…″[16]

Hâsılı kelâm, bundan sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yalnız olarak yoluna devam etmiştir. Sûre-i Necm, Âyet 8’de geçtiği üzere; aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, Celâl ve Cemâl heybeti zâhir oldu. Allah’ın kelâmını işitti ve âşikâre Rabbi Teâlâ’yı gördü.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu nakledilmektedir:

.لِي مَعَ اللّٰهِ وَقْتٌ لَا يَسَعُنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ

″Benim, Rabbim ile bir vaktim olur ki, o vakit ne mukarreb (Allah’a en yakın olan) bir melek, ne de mürsel bir Nebî benimle bulunur.″[17]

Her namazda okuduğumuz ″Ettahiyyâtu″ duası, Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem’in Allah’u Teâlâ ile Mîraçta konuşmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca çıkmadan evvel selâm yoktu. Selâm yerine ″Tahiyye″ vardı.

Mîraçta ilk defa Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’u Teâlâ’nın huzuruna çıktığında: ″Ettahiyyâtü lillâhi vesselavâtü vettayyibât″ (Selâmım Allah’adır, Salâvatım da Allah’adır) dedi. Allah’u Teâlâ’da: ″es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü″ (Selâmım senin üzerine olsun, Ey Benim Nebîm!) ″Ve rahmetullâhi ve berekâtuh″ (Rahmetim ve bereketim de senin üzerine olsun) diye karşılık verdi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn″ (Selâm üzerimize ve ibâdet edip amel-i sâlih işleyenlerin üzerine olsun) dedi. Bunları Cebrâil Aleyhisselâm Sidret’ul-Müntehâ’da dinliyordu. O da: ″Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed’en abduhû ve Resûluh″ (Ben şahâdet ederim ki; Allah birdir, O’ndan başka ilâh yoktur. Yine şahâdet ederim ki; Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah’ın kulu ve hak Resûlüdür) dedi.[18]

İşte Allah’u Teâlâ, ″es-Selâmü aleyke″ (Selâmım senin üzerine olsun) dediği için ondan sonra bu selâm şekli kaldı.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraca çıktığında gökleri, âlemleri, Cennet ve Cehennemi gördü ve orada birçok acaipleri müşahede etti. Nitekim Sûre-i Necm, Âyet 18’de Allah’u Teâlâ buyurdu ki:

″Yemin olsun ki, Rabbinin alâmetlerinden birçok acâyibi gördü.″

Mîraçta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gördükleri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu gördüklerini de rüyâda değil, bizzat gözüyle müşâhede etmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

″Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik″ diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 60’taki, ″Sana gösterdiğimiz temaşa″ ifadesi:

)هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ أُرِيَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ... (خ حم عم ابن عباس

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraç gecesi gördük-leridir ki, bunları

rüyâda değil, uyanık olarak ve bizzat gözleriyle görmüştür…″[19]

Mîraç ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in birçok Hadis-i Şerif’i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ (م ن انس)

″Mîraç gecesi, Kesb-i Ahmar (kırmızı kum tepesi) denilen yerde Mûsâ Aleyhisselâm’a geldim. O kabrinde namaz kılıyordu.″[20]

مَرَرْنَا بِرَجُلٍ سَبْطٍ طُوَالٍ آدَمَ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ أَزْدِ شَنُوأَةَ وَهُوَ يَقُولُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ أَكْرَمْتَهُ وَفَضَّلْتَهُ قَالَ فَدَفَعْنَا إِلَيْهِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلامَ فَقَالَ مَنْ هَذَا مَعَكَ يَا جِبْرِيلُ قَالَ هَذَا اَحْمَدُ قَالَ: مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الأُمِّيِّ الْعَرَبِيِّ الَّذِي بَلَّغَ رِسَالَةَ رَبِّهِ وَنَصَحَ لأُمَّتِهِ قَالَ ثُمَّ دَفَعْنَا فَقُلْتُ مَنْ هَذَا يَا جِبْرِيلُ فَقَالَ هَذَا مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلامُ قُلْتُ وَمَنْ يُعَاتِبُ قَالَ يُعَاتِبُ رَبَّهُ فِيكَ قُلْتُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ عَلَى رَبِّهِ؟ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ عَرَفَ لَهُ حِدَّتَهُ ... (ابن عرفة وابو نعيم وبن عساكر عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Mîraç gecesinde, Burakla giderken, uzun boylu, esmer, kıvırcık saçlı ve Şenue kabilesinin adamlarına benzeyen bir adamla karşılaştım. Bu adam sesini yükselterek: ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ikram ettin, onu bizden üstün kıldın″ diyordu. Ona uğrayıp selâm verdik. O da selâmımıza karşılık verdi ve dedi ki: ″Yâ Cebrâil! Senin yanındaki kimdir?″ Cebrâil: ″Bu Ahmed’dir″ deyince, dedi ki: ″Merhaba! Rabbinin emirlerini tebliğ eden, ümmetine hayır getiren ümmî ve Arap olan Peygamber!″ dedi. Sonra yanından geçip gittik. ″Yâ Cebrâil! Bu kimdir?″ diye sordum. Dedi ki: ″Bu Mûsâ İbn-i İmran Aleyhisselâm’dır.″ ″Ben kime itap ediyordu?″ diye sordum. Cebrâil: ″Rabbına itap ediyordu″ dedi. Ben hayret ederek, ″Rabbine yüksek sesle itap etmesi doğru olur mu?″ diye sordum. Cebrâil: ″Allah’u Teâlâ, Mûsâ’nın hiddetini hoş görüyor ″ dedi.″[21]

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَام رَجُلٌ آدَمُ طُوَالٌ جَعْدٌ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شَنُوءَةَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ مَرْبُوعَ الْخَلْقِ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ سَبِطَ الرَّأْسِ وَأُرِيَ مَالِكًا خَازِنَ النَّارِ وَالدَّجَّالَ (م عن ابن عباس)

″Mîraç gecesi, Mûsâ İbn-i İmran Aleyhisselâm’a uğradım. Onu esmer, uzun ve kıvırcık saçlı bir zât olarak gördüm. Şenua (Yemen’de bir kabile) erkeklerinden birini andırıyordu. Meryem oğlu Îsâ’yı da, orta boylu, kırmızı ve beyaza çalan bir renkte ve saçları salınıvermiş olarak gördüm. Bana Cehennem bekçisi olan Mâlik ve Deccal de gösterildi.″[22]

لَمَّا أَسْرِيَ بِى اِلَى السَّمَاءِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ فِي سَاقِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا اِلٰهَ اِلّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولَ اللّٰهِ أَيَّدْتُهُ بِعَلِيٍّ وَنَصَرْتُهُ. (طب عن أبي الحمراء)

″Mîraca çıktığımda, Cennete girdim. Oradaki Arş’ın sütunlarında: Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Allah’ın Resûlüdür ve ben onu Ali ile güçlendirdim ve yardım ettim, ifadesinin yazılı olduğunu gördüm.″[23]

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالُوا وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ (م حم عن انس)

″Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizler benim gördüğümü görmüş olsaydınız, muhakkak az güler ve çok ağlardınız.″ Sahâbîler: ″Gördüğünüz nedir Yâ Resûlallah?″ dediler. ″Cenneti ve Cehennemi gördüm″ diye buyurdu.[24]

دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَإِذَا أَنَا بِقَصْرٍ مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ قَالُوا لِشَابٍّ مِنْ قُرَيْشٍ فَظَنَنْتُ أَنِّي أَنَا هُوَ فَقُلْتُ وَمَنْ هُوَ فَقَالُوا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ فَلَوْلَا مَا عَلِمْتُ مِنْ غَيْرَتِكَ لَدَخَلْتُهُ فَقَالَ عُمَرُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَغَارُ (حم عن انس)

Cennete girdim ve altından bir köşk karşıma çıktı. ″Bu köşk kimin?″ diye sordum. ″Kureyşten bir gencin″ dediler. O gencin kendim olduğunu sandım ve ″kimdir o?″ diye sordum. Ömer b. el-Hattab″ dediler.[25] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ömer! İçine girip bakmayı arzu ettim. Ancak senin kıskanç olduğunu hatırladım ve geri döndüm!″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Sana karşı da mı kıskanç olacağım, girseydin.″[26]

أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى قَوْمٍ بُطُونُهُمْ كَالْبُيُوتِ فِيهَا الْحَيَّاتُ تُرَى مِنْ خَارِجِ بُطُونِهِمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرَائِيلُ قَالَ هَؤُلَاءِ أَكَلَةُ الرِّبَا (ه عن ابى هريرة)

″Mîraç gecesi bir kavme geldim. Karınları, içinde yılanlar bulunan evler gibiydi. Karınlarının dışından görünüyordu. Cebrâil’e onların kim olduklarını sordum. Dedi ki: ″Bunlar fâiz yiyenlerdir.″[27]

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي بِالْمَلَإِ الأَعْلَى وَجِبْرِيلُ كَالْحِلْسِ الْبَالِي مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ (الديلمي عن جابر)

″Mîraç gecesi, meleklerin topluluklarına uğradım. Cebrâil, Allah’u Teâlâ’nın korkusundan eski bir kilim gibi idi ve titriyordu.″[28]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Mîraç gecesinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cennete de gitmişti. Orada iken kendilerini tâkip eden bir ayak sesi duyar ve onun ne olduğunu sorar. Cebrâil Aleyhisselâm: ″O ses, Bilal’in ayak sesleridir″ der.[29] Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan dönünce, Hz. Bilal’e şöyle buyurdu:

يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنْفَعَةً فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشْفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ قَالَ بِلَالٌ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنْفَعَةً مِنْ أَنِّي لَا أَتَطَهَّرُ طُهُورًا تَامًّا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كَتَبَ اللّٰهُ لِي أَنْ أُصَلِّيَ (م عن ابى هريرة)

″Ey Bilal! Müslüman olduğundan beri işlediğin ve sen en çok menfaat ümit ettiğin ameli bana söyler misin? Çünkü ben, bu gece cennette ön tarafımda senin ayakkabılarının sesini işittim!″ Bilal Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Ben, İslâm’da nazarımda daha çok menfaat umduğum şu amelden başkasını işlemedim: Gece olsun, gündüz olsun abdest aldığım zaman, mutlaka (iki rek’at abdest namazı) bana kılmam yazılan (farz gibi gördüğüm) bir namaz kılarım.″[30]

Yine Mîraç hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Fahr-i Âlem Sallallâhu aleyhi ve sellem; Mescid-i Haram’a gelip Hicr’de[31] hüzünlü ve sessiz olarak oturdu. Kureyş’in yalanlamasını düşünürdü. Ebû Cehil alay yollu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in önüne gelip, ″Yâ Muhammed! Hiç yeni bir şey, acâyip bir hâl zuhur etti mi?″ diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, bu gece bir sefer ettim. Hiç kimse böyle bir sefer etmemiştir. Öyle bir haber getirdim ki, böyle bir haberi kimse getirmemiştir. Beni Beyt’ül-Mukaddes’e ilettiler, sonra göklere çıkardılar″ diye buyurdu. Ebû Cehil: ″Bu gece gittin, geldin mi?″ dedi. ″Evet″ dedi. Ebû Cehil: ″Bu sözü kavminin yanında söyler misin?″ dedi. ″Evet söylerim″ dedi. Ebû Cehil bağırıp, ″Ey Benî Kaab! Hepiniz gelin″ dedi. Halk toplanıp geldiler. Ebû Cehil: ″Şimdi benim yanımda söylediğini söyle″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Beni bu gece Beyt’ül-Mukaddes’e ilettiler. Oradan semâvata çıkardılar″ buyurdu. Orada hazır olanlar, hayret ettiler. Kimi elini eline vurdu. Kimi de inkâr ederek alay etti. Çünkü bu iş akla sığmaz dediler. Ne kadar îmanı zayıf olan varsa hepsi de dîninden döndüler. Ebû Cehil, Hz. Ebû Bekir’in yanına vardı ve ona, ″Sahibinin yanına varmaz mısın, göresin ki ne söyler? dedi.

″ Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: ″Ne söyler?″ dedi. Ebû Cehil: ″Bu gece gökleri gezdim″ diye haber verdi. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: ″Bu dediklerini söyledi mi?″ deyince, Ebû Cehil: ″Söyledi″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu dedi ki: ″O'nun sözü gerçektir. Ben O'nun göklerden verdiği haberleri tasdik ederim. Eğer göz açıp kapayıncaya kadar geçen anda yedi kat göğe vardım ve geldim dese, yine tasdik ederim.″ Bunun üzerine Ebû Cehil lâin: ″Senin gibi sahibini tasdik eden hiçbir kimse görmedim″ dedi.

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna vardı: ″Yâ Resûlallah! Şöyle şöyle buyurdun mu?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet″ dedi. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: ″Doğru söylüyorsun. Yâ Resûlullah! Nasıl oldu, haber ver?″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, başından sonuna kadar anlattı. Her bölümünü anlattığında, ″Doğru söylüyorsun″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Her bölümü hiçbir kısıntıya lüzum kalmadan tasdik eder misin?″ dedi. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: ″Hakk Teâlâ, Cebrâil Aleyhisselâm'ı bin kere göklerden indirdi. Seni bir kere semâya iletmeye kâdir değil midir?″ dedi.

Herkesten önce Mirâc'ı tasdik eden (yetişkin erkeklerden) Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'dur. Onun için Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'nun lakâb-ı şerifleri, ″Sıddîk″ oldu. ″Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm'ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır″ mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 33, Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu hakkında nâzil oldu.

Mîracı ilk inkâr eden de Ebû Cehil'dir. Onun hakkında ise, ″Allah'a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?″ mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.[32]

Mîracı ilk tasdik eden Hz. Ebû Bekir, ilk inkâr eden de Ebû Cehil olmuştur. Her kim Mîracı tasdik ederse, Ebû Bekir Radiyallâhu anhu ile haşrolur. Her kim de inkâr ederse, Ebû Cehil ile haşrolur. [33]

Hz. Ebû Bekir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ اللّٰهَ سَمَّاكَ اَلصِّدِّيقُ (الديلمى عن ام هانى)

″Yâ Ebû Bekir! Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ sana ″Sıddîk″ adını verdi.″[34]

Mîracı inkâr eden münkirler toplanıp Resûlü Ekrem’in bulunduğu yere geldiler ve dediler ki: ″Göklere ait haberin doğru mu?″ Hazır olan bir cemaat ki, Mescid-i Aksâ’yı görmüşlerdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Biz biliriz ki, sen ömründe Mescid-i Aksâ’yı görmedin. Bize onun alâmetlerinden haber ver ″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Bana bir ızdırap geldi. Ömrümde bunun gibi sıkıntı görmedim. Zîrâ giderken de gelirken de etrafıma bakıp, Mescid-i Aksâ’nın alâmetlerine dikkat etmemiştim. O anda Cebrâil Aleyhisselâm Mescid-i Aksâ’yı karşıma getirdi. Her ne sual ettilerse cevabını verdim. Mescid-i Aksâ’nın izahında hiç kusur bulamadılar.

Bu husus Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

لَمَّا كَذَّبَتْنِي قُرَيْشٌ قُمْتُ فِي الْحِجْرِ فَجَلَا اللّٰهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفِقْتُ أُخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ (خ م عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Kureyş beni yalanladığı vakit, Hicr’de[35] doğruldum. Allah’u Teâlâ Beyt’ül-Makdis’i bana tecelli ettirdi. Onlara onun alâmetlerini bir bir haber vermeye başladım. Hem ona bakıyor, hem de haber veriyordum.″[36]

Bu sefer de, ″Bizim o tarafta kafilelerimiz vardı, onları gördün mü?″ diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Üç kafileyi gördüm. Birisi ″Ruha″ dedikleri yerde bir deve kaybetmişler, onu aramaya gitmişlerdi. Ben, onlarla karşılaştım ve onların kırbalarından su içtim. Geldikleri vâkit sorun. Birisi de ″Zîmerû″ mevkiinde iki kişi bir deveye binmişlerdi. Deve benden ürktü. Birisi deveden düştü eli kırıldı. Üçüncü kafile ki, onları ″Ten’im″ mevkiinde geçtim. Filan, filân, filan ile bir toprak renkli deve üzerinde, alaca çuval yüklü devede kafilenin önünde idiler. Onlar gün doğduktan sonra gelirler, buyurdu. Kureyş halkı ″Seniyeh″ tarafına çıktılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalanlayabilmek için günün doğmasını beklediler. Nihâyet birisi: ″Vallâhi! İşte gün doğdu″ dedi. Bir diğeri: ″Vallâhi! İşte kâfile

geldi″ dedi. Her ne söylemişse, hepsi doğru çıktı. Deveden düşen kimse gelip, ″Muhammed doğru söyler″ dedi. ″Sahrada Burak çok süratli geçti. Elimizden yay düştü. Kaldırıp bize verdi″ dediler. Bu kadar alâmet gördükleri halde münkirler yine de, ″Bu sihirdir″ dediler.[37]

Muhammed İbn-i Ka’b el-Kurazî Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Dihye İbn-i Halîfe’yi Kayser’e gönderdi. Muhammed İbn-i Kâ’b, Dihye’nin Kayser’e gidişini ve dönüşünü nakleder. Heraklius, ticaret maksadıyla Şam topraklarında bulunan Ebû Süfyan Sahr İbn-i Harb ve arkadaşlarını huzuruna çağırttı.[38]

Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in durumunu Kayser’in yanında küçük düşürmeğe ve önemsizmiş gibi göstermeğe gayret etti. Ebû Süfyan der ki:

- Doğrusu benim, Nebî Sallallâhu aleyhi ve sellem’i Kayser’in gözünden düşürmek için yeterli sözleri söylememe engel olan husus, onun yanında bir yalan söyleyip de, bundan dolayı beni sorumlu tutması endişesi idi. Bu durumda o, benim söylediklerimden hiçbirini doğru saymazdı…

Ebû Süfyan der ki:

- Ben, Kayser’e, onun Mîraca gittiğini anlatırken dedim ki:

أَيُّهَا الْمَلِكُ أَلَا أُخْبِرُكَ خَبَرًا تَعْرِفُ بِهِ أَنَّهُ قَدْ كَذَبَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ قُلْتُ إِنَّهُ يَزْعُمُ لَنَا أَنَّهُ خَرَجَ مِنْ أَرْضِنَا أَرْضِ الْحَرَمِ فِي لَيْلَةٍ فَجَاءَ مَسْجِدَكُمْ هَذَا مَسْجِدَ إِيلِيَاءَ وَرَجَعَ إِلَيْنَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَبْلَ الصَّبَاحِ. قَالَ وَبِطْرِيقُ إِيلِيَاءَ عِنْدَ رَأْسِ قَيْصَرَ فَقَالَ بِطْرِيقُ إِيلِيَاءَ :قَدْ عَلِمْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَالَ فَنَظَرَ إِلَيْهِ قَيْصَرُ .وَقَالَ وَمَا عِلْمُكَ بِهَذَا قَالَ إِنِّي كُنْتُ لَا أَنَامُ لَيْلَةً حَتَّى أُغْلِقَ أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ فَلَمَّا كَانَتْ تِلْكَ اللَّيْلَةُ أَغْلَقْتُ الأَبْوَابَ كُلَّهَا غَيْرَ بَابٍ وَاحِدٍ غَلَبَنِي فَاسْتَعَنْتُ عَلَيْهِ بِعُمَّالِي وَمَنْ يَحْضُرُنِي كُلُّهُمْ فَغَلَبَنَا ، فَلَمْ نَسْتَطِعْ أَنْ نُحَرِّكَهُ كَأَنَّمَا نُزَاوِلُ بِهِ جَبَلًا فَدَعَوْتُ إِلَيْهِ النَّجَاجِرَةَ فَنَظَرُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا إِنَّ هَذَا الْبَابَ سَقَطَ عَلَيْهِ النِّجَافُ وَالْبُنْيَانُ وَلَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نُحَرِّكَهُ حَتَّى نُصْبِحَ فَنَنْظُرَ مِنْ أَيْنَ أَتَى قَالَ فَرَجَعْتُ وَتَرَكْتُ الْبَابَيْنِ مَفْتُوحَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحَتْ غَدَوْتُ عَلَيْهِمَا فَإِذَا الْمَجَرُّ الَّذِي فِي زَاوِيَةِ الْمَسْجِدِ مَثْقُوبٌ. وَإِذَا فِيهِ أَثَرُ مَرْبِطِ الدَّابَّةِ قَالَ فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي مَا حُبِسَ هَذَا الْبَابُ اللَّيْلَةَ إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ وَقَدْ صَلَّى اللَّيْلَةَ فِي مَسْجِدِنَا (أبو نعيم الأصبهاني دلائل النبوة عن محمد بن كعب القرظي)

- Ey Hükümdar! Sana onun yalan söylediğini bildiren bir haber vereyim mi? Kayser:

- Nedir o? dedi. Ben dedim ki:

- O, bizim toprağımızda bulunan Harem-i Şerif’ten geceleyin çıkıp sizin mescidiniz olan şu İlyâ (Kudüs) mescidine geldiğini ve sabah olmadan önce, o gece tekrar bizim yanımıza döndüğünü iddia ediyor. Ebû Süfyan diyor ki:

- Kudüs Patriği de Kayser’in yanı başındaydı. Patrik dedi ki:

- Ben o geceyi biliyorum. Kayser ona baktı ve dedi ki:

- Senin bu gece hakkındaki bilgin nedir? Patrik dedi ki:

- Ben, gece Kudüs mescidinin kapılarını kapatmadan yatmazdım. O gece bütün kapıları kapamıştım. Ancak bir kapıyı kapayamadım. Yanımda çalışanlardan ve mescitte hazır bulunanlardan yardım istedim. Onlar da gelip bana yardım ettiler, ama kapıyı yerinden oynatamadık. Sanki bir dağ ile uğraşıyorduk. Marangozları çağırdım. Onlar baktılar ve dediler ki:

- Bu kapının üstü yıkılmış. Sabah olup bu yıkıntının nereden geldiğini görünceye kadar yerinden oynatamayız. Bunun üzerine Patrik dedi ki:

- O kapıyı açık bırakmak zorunda kaldım. Evime döndüm. Sabah oraya geldiğimde, mescidin bir köşesinde bulunan taş delinmişti ve taşın üzerinde bir hayvanın bağının izi vardı. Arkadaşlarıma dedim ki:

- Bu kapı, bu gece bir Peygambere açılmıştır ve o, bu gece bizim mescidimizde namaz kılmıştır.[39]

Bu olay hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا انْتَهَيْنَا اِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ جِبْرِيلُ بِاَصْبُعِهِ فَخَرَقَ بِهِ الْحَجَرَ وَشَدَّ بِهَا الْبُرَاقَ (ت عن بريدة

"Beyt’ül-Makdis’e vardığımız zaman, Cebrâil parmağını koyarak taşı deldi ve Burak’ı ona bağladı."[40]

Âyette açıklanan Mîracın hangi ayda meydana geldiğine dair farklı görüşler ileri sürülse de, genel kabul, bu olayın Mübârek Receb ayının 27. Gecesinde meydana gelmiş olduğudur. Bu geceyi Müslümanlar, "Mîraç Kandili" olarak kutlamaktadırlar. Resûlü Ekrem’in bu Mîracı, kendisine Peygamberliğin ilk

geldiği zamanlarda, aradan çok geçmeden meydana gelmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birden fazla Mîraca çıktığına dair rivâyetler de vardır.

Sonuç olarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yirmi üç sene Peygamberlik hayatında, gittiği Mîraçlardan yalnız bir geceyi anlatmasını Allah'u Teâlâ emretti. Yirmi üç sene Peygamberlik hayatının her gecesinde o âlemlere gidiyor, söylemiyorsa, kimin ne haberi olabilir. Çünkü Ashâb-ı Kehf'in başından üç yüz dokuz sene, yarım gün gibi geçti.[41] Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mîraçta yüz sene gibi geçen uzun zaman, dünyâda beş dakika gibi geçmiştir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Döndüğümde yatağımı sıcak buldum″ diye söylemiştir. Bunlar Allah'a göre çok kolaydır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem her ne dedi ise, hepsi haktır.

Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: ″Hakk Teâlâ, Cebrâil Aleyhisselâm'ı bin kere göklerden indirdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i semâya iletmeye kâdir değil midir?″ diye söylemiştir. Hz. Ebû Bekir Efendimiz, ″Sıddîk″ ismini bu tasdiki üzerine almıştır. Mîraca inananlar Müslümanlardır. İnkâr edenler ise Ebû Cehil gibi kâfir olanlardır. İnsan aklının alamayacağı bu büyük mûcizeye, îmanı zayıf olanlar; rüyâsında görmüştür, hayal görmüştür veya bedenen gitmeyip ruh âleminde gitmiştir gibi sözler söyleyerek inkâr edip kâfir olmuşlardır.

Çünkü Sûre-i İsrâ, Âyet 1'de: ″Kendisine kudretimize delil olan alâmetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) bir gece Mescid-i Haram'dan, çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'u Teâlâ, noksan sıfatlardan uzaktır…″ diye açık bir ifadeyle Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mekke'den, Kudüs'e gecenin az bir kısmında götürdüğünü beyan etmektedir. Mekke ile Kudüs'ün arası yaklaşık iki bin km. olduğuna göre, gidişi ve dönüşü dört bin km. yapar. Gecenin az bir kısmında o zamanın şartlarında bir kişi en hızlı binek olan atla oraya gidecek olsa, ortalaması günlük yüz km. yol gider. Bu kimse dört bin km. olan yolu, kırk günde ancak alabilir. Allah'u Teâlâ, net bir ifade ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gecenin az bir kısmında Kudüs'e gittiğini ve oradan döndüğünü haber vermektedir. Bu olay akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar. Bunu inkâr etmek insanı küfre götürür. Çünkü âyeti inkâr etmek anlamına gelir.

Sûre-i Bakara, Âyet 117’de şöyle buyrulmaktadır:

″Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.″ Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir, O’na zor yoktur.

Müslümanlar böyle îman ettikleri için, Âyet-i Kerîme’lerde anlatılan, bu ve buna benzer akla mantığa sığmayan harikulâde olaylara, ″Bunların hepsi Rabbimiz tarafındandır″ diyerek bütün kalbiyle îman ederler. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7’de şöyle buyrulmuştur:

″… İlimde râsih olanlar ise, ″Âyetlerin cümlesi Rabbimizden nâzil olmuştur, biz onlara îman ettik″ derler. İşte böyle diyenler, hâlis akıl sahipleridir.″

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 5, s. 443.

[2] Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen ″Kâbe Kavseyn″ (bir yayın iki ucu kadar) dediği; kâb, yayın ortasındaki birleşme yeridir. Kavseyn de, birleşme yerinin iki tarafındaki esnek olan kanatlardır, yani bir yay mesafesi demektir.

[3] Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

[4] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide’l-Murselîn, c. 1, s. 511.

[5] Sûre-i İnşirâh, Âyet 1.

[6] Sahih-i Müslim, Îman 74 (263).

[7] Bu Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere, Peygamberlerin, büyük zâtların makamlarını ve türbelerini ziyaret edip oralarda Allah için iki rek’at nâfile namaz kılmak buradan kalan bir sünnettir.

[8] Sünen-i Nesâî, Salât 1.

[9] Bu hususta Sûre-i Zuhruf, Âyet 45 ve izahına bakınız.

[10] Beyt’ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet ettikleri

yer olup, dünyâdaki Kâbe'nin tam üzerine denk gelmektedir.

[11] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, Îman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 194.

[12] Sûre-i En'am, Âyet 103.

[13] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 53.

[14] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[15] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3706; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[16] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 138-139.

[17] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 99; Keşf'ul-Hafâ, Hadis No: 2159.

[18] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 71.

[19] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1816.

[20] Sahih-i Müslim, Fedâil 42 (164 Sünen-i Nesâî, Kıyâm'ul-Leyl 15.

[21] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemîn fî Mûcizât-ı Seyyid'el-Murselîn, c. 1, s. 511.

[22] Sahih-i Müslim, Îman 74 (266-267).

[23] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17974.

[24] Sahih-i Müslim, Salât 25 (112 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11559.

[25] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 50.

[26] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11604.

[27] Sünen-i İbn-i Mâce, Ticaret 58.

[28] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 393/1.

[29] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemîn fî Mûcizât-ı Seyyide'l-Murselîn, c. 1, s. 489.

[30] Sahih-i Müslim Fedâil'us-Sahâbe 21 (108).

[31] Hicr, Kâbe'nin kuzey köşesinde bulunan ve diğer adı Hatîm olan yerdir.

[32] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

[33] Tercüme-i Tefsir-i Tıbyan, c. 2, s. 399-400; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 190.

[34] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 492/4.

[35] Hicr: Kâbe'nin kuzey köşesinde bulunan ve diğer adı Hatîm olan yerdir.

[36] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ul-Ensâr 41; Sahih-i Müslim, Îman 75 (276).

[37] Tercüme-i Tefsir-i Tıbyan, c. 2, s. 399-400; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 187-188.

[38] Sahih-i Buhârî'de İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan geniş olarak nakledildiğine göre, Heraklius birçok meseleleri onlara sordu. Bu meselelerin tamamı için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 64'ün izahına bakınız.

[39] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 45; İmam Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 209-210.

[40] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[41] Sûre-i Kehf, Âyet 19, 20 ve 25'e bakınız.

(وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنٖٓي اِسْرَٓا ئٖيلَ اَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونٖي وَكٖيلًاۜ (٢)

2. Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik ve "Benden başkasını vekil edinmeyin" diye

o kitabı, İsrailoğullarına hidâyet rehberi kıldık.

(ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ اِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا (٣)

3. Ey Nûh ile beraber gemiye bindirdiğimiz kimselerin soyundan olan İsrailoğulları! (Siz de atalarınızın eserine uyun.) Şüphesiz ki Nûh, şükreden bir kul idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ: ″Şüphesiz ki Nûh, şükreden bir kul idi ″ diye buyurarak, onu bu şekilde vasıflandırmıştır. Zîrâ Nûh Aleyhisselâm, bir şey yiyip içtikten sonra veya yeni bir elbise giydiğinde veya herhangi bir beşerî ihtiyacını giderdiğinde Allah’a şükrederdi.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَبِسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنَفِ اللّٰهِ وَفِي حِفْظِ اللّٰهِ وَفِي سَتْرِ اللّٰهِ حَيًّا وَمَيِّتًا. (ت عن عمر بن الخطاب)

Kim yeni elbise giyer de, ″Bana mahrem yerlerimi örten ve kendileriyle hayatta güzelleşeceğim elbiseler giydiren Allah’a hamd olsun″ diye duâ edip eski elbiselerini tasadduk ederse, o kimse, hayatında ve ölümünde Allah’ın gözetimi, Allah’ın koruması ve Allah’ın örtüsü altında olur.[1]

[1] Süne-i Tirmizî, Daavât 57; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 288.

(وَقَضَيْنَا اِلٰى بَن۪ي اِسْرَا ۪يلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْاَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَب۪يرًا (٤)

4. Biz, kitapta (Tevrat’ta) İsrailoğullarına: ″Muhakkak siz, yeryüzünde iki kere fesat çıkaracaksınız ve muhakkak büyük bir kibre kapılacaksınız″ diye hükmettik.

(فَاِذَا جَاءَ وَعْدُ اُو۫لٰيهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا اُو۫ل۪ي بَأْسٍ شَد۪يدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا (٥) ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَاَمْدَدْنَاكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَن۪ينَ وَجَعَلْنَاكُمْ اَكْثَرَ نَف۪يرًا (٦)

5-6. Ey İsrailoğulları! İlk fesâdınızın vaad olunan cezâsı geldiği vakit, kuvvet ve şiddet sahibi olan kullarımızı üzerinize gönderdik. Onlar da sizi bulup öldürmek için aradılar ve diyârınızı alt üst ettiler. Bu, yerine getirilmesi lâzım bir vaad idi.* Sonra (tevbe ettiniz, Biz de) size tekrar kuvvet ve heybet vererek onlara gâlip

ettik. Size mallar, oğullar verdik ve sizi evvelkinden daha fazla çoğalttık.

İzah: Yahudilere vaad olunan birinci cezâlandırma hakkında, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudiler Tevrat'a karşı gelerek fesat yapınca, Allah'u Teâlâ onların üzerlerine Câlut'u göndermiş ve o da onları öldürmüştür. Câlut ve kavmi, güçlü ve şiddetli olan kimselerdi.

Câlut hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 246-252 ve izahlarına bakınız.

(اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَأْتُمْ فَلَهَاۜ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِيَسُٓؤُ۫ا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْب۪يرًا (٧) عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَرْحَمَكُمْۚ وَاِنْ عُدْتُمْ عُدْنَاۢ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِر۪ينَ حَص۪يرًا (٨)

7-8. Eğer iyi amellerde bulunursanız, kendi nefsiniz için iyi amellerde bulunmuş olursunuz. Eğer kötü amellerde bulunursanız, onun da vebâli kendinize döner. İkinci fesâdın vaad olunan cezâsı geldiği vakit, yine üzerinize kuvvet ve şiddet sahibi olan kullarımızı gönderdik ki, sizi yüzlerinizden keder dökülür hale getirsinler. Evvelkiler nasıl Beyt'ül-Mukaddes'e girip harap ettilerse, bunlar da öyle girip harap etsinler ve ikinci defa fesat çıkarıp kibirlenenleri helâk etsinler!* Ey İsrailoğulları! Umulur ki Rabbiniz size merhamet eder. Eğer yine eski durumunuza dönerseniz, Biz de sizi tekrar cezâlandırırız. Cehennemi, kâfirler için hapishâne yaptık.

İzah: Yahudilerin yaptığı birinci fesatta Allah'u Teâlâ, Câlut'u göndererek onları cezâlandırmıştır. Yahudilerin yaptıkları ikinci fesat ise Peygamberleri öldürmeleridir. Bu sebeple de Allah'u Teâlâ onları cezalandırmak için Buhtunnasr'ı göndermiş ve o da binlerce Yahudiyi öldürmüştür.

Bu âyetlerde geçtiği üzere Yahudiler, iki defa yeryüzünde büyük fesat çıkarmışlar ve cezâlarını bu dünyâda da çekmişlerdir. Onlar için en büyük azap ise âhirettedir. Bu iki fesattan sonra yine fesat çıkarırlarsa, Allah'u Teâlâ yine Yahudileri cezâlandıracağını vaad etmektedir. Birçok Hadis-i Şerif'te Yahudilerin, Hz. Îsâ yeryüzüne indiğinde Müslümanlar tarafından cezâlandırılacağı açıkça beyan edilmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللّٰهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ (م عن ابى هريرة)

Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Müslümanlar onları öldüreceklerdir. Öyle ki Yahudiler, taşların ve ağaçların arkasında saklanacaklar. Fakat o taş veya ağaç, o zaman, ″Ey Müslüman, Ey Allah’ın kulu! Bu Yahudi benim arkamda, gel onu öldür″ diyecek. Ancak garkat ağacı hâriç. Çünkü bu, Yahudi ağacıdır.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَتُقَاتِلُنَّ الْيَهُودَ فَلَتَقْتُلُنَّهُمْ حَتَّى يَقُولَ الْحَجَرُ يَا مُسْلِمُ هَذَا يَهُودِيٌّ فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ (خ عن بن عمر)

Siz muhakkak Yahudilerle savaşacak ve onları öldüreceksiniz. Öyle ki, o zaman bir taş: ″Ey Müslüman! Bu Yahudi arkama saklandı, gel ve onu öldür″ der.[2]

Nitekim Allah’u Teâlâ, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap göndereceğini Sûre-i A’râf, Âyet 167’de şöyle ifade etmektedir:

″Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi…″

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83).

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 94, Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83 Sünen-i Tirmizî, Fiten 56.

اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِي لِلَّت۪ي هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَب۪يرًاۙ (٩) ( ) وَاَنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا۟ (١٠

9-10. Şüphesiz bu Kur’ân, en doğru yola hidâyet eder ve sâlih amellerde bulunan Mü’minlere, muhakkak kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler.* Âhirete îman etmeyenlere de, elim bir azap hazırladığımızı müjdeler.

( ) وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا (١١

11. İnsan, hayra duâ ettiği gibi şerre de duâda bulunur. İnsan, çok acelecidir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmektedir:

Bu, kişinin kendisi ve çocukları hakkında daralıp sıkıldığı esnada; kabul olunmasını arzulamadığı şekilde, ″Allah'ım! Onu helâk et″ gibi benzeri ifadelerle bedduâ etmesidir. Allah'u Teâlâ lütfuyla onun bu konuda yaptığı bedduâsını kabul etmez.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى خَدَمِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ لَا تُوَافِقُوا مِنَ اللّٰهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَاعَةَ نَيْلٍ فِيهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجِيبَ لَكُمْ (د عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Nefislerinizin aleyhine duâ etmeyin, çocuklarınızın aleyhine duâ etmeyin, hizmetçilerinizin aleyhine duâ etmeyin. Mallarınızın aleyhine de duâ etmeyin. Ola ki, Allah'ın duâları kabul ettiği saate rastgelir de, istediğiniz kabul ediliverir. ″[1]

İnsanın fıtratında aceleciliğin olduğuna dair Selmân-ı Fârisi ve İbn-i Abbas Radiyallâhu anhum'dan nakledildiğine göre, onlar bu hususta Âdem Aleyhisselâm'ın şu kıssasını anlatırlar:

حِينَ هَمَّ بِالنُّهُوضِ قَائِمًا قَبْلَ أَنْ تَصِلَ الرُّوحُ إِلَى رِجْلَيْهِ، وَذَلِكَ أَنَّهُ جَاءَتْهُ النَّفْخَةُ مِنْ قِبَلِ رَأْسِهِ، فَلَمَّا وَصَلَتْ إِلَى دِمَاغِهِ عَطَسَ، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلّٰهِ. فَقَالَ اللّٰهُ: يَرْحَمُكَ رَبُّكَ يَا آدَمُ. فَلَمَّا وَصَلَتْ إِلَى عَيْنَيْهِ فَتَحَهُمَا ، فَلَمَّا سَرَتْ إِلَى أَعْضَائِهِ وَجَسَدِهِ جَعَلَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ وَيُعْجِبُهُ، فَهَمَّ بِالنُّهُوضِ قَبْلَ أَنْ تَصِلَ إِلَى رِجْلَيْهِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ وَقَالَ: يَا رَبِّ عَجِّلْ قَبْلَ اللَّيْلِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن سلمان الفارسى وابن عباس)

Âdem'in rûhu ayağına sirâyet etmezden önce, çırpınarak ayağa kalkmak istemişti. Zîrâ ona ruh baş tarafından üflenmişti. Ruh, Âdem'in beynine ulaşınca, hapşırdı ve ″Elhamdülillah″ dedi. Allah'u Teâlâ da: ″Yerhamuke Rabbike Yâ Âdem!″ (Rabbin sana rahmet etsin Yâ Âdem!) diye buyurdu. Ruh, Âdem'in gözlerine ulaşınca, gözlerini açtı. Bedenine ve diğer uzuvlarına sirâyet edince, ona bakıyor ve hayret ediyordu. Sonra ruh ayağına ulaşmazdan önce çırpınarak hemen kalkmak istedi, ancak buna güç yetiremedi. Bunun üzerine ″Ey Rabbim! Gece olmazdan önce acele et″ dedi.[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 362; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1783.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 49.

(وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَٓا اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَٓا اٰيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ وَالْحِسَابِّ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْص۪يلًا (١٢))

12. Biz, gece ve gündüzü, kudretimizi gösteren iki alâmet yaptık. Rabbinizin lütfundan (rızık) arayasınız ve yılların sayısını ve hesabını bilesiniz diye, gece alâmetini giderip gündüz alâmetini aydınlatıcı kıldık. Biz, her şeyi genişçe açıkladık.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Güneş ve ayın her birinin nûru yani ateşi yetmiş cüz idi. Allah’u Teâlâ, ayın nûrundan altmış dokuz cüz’ü alıp güneşin nûruna kattı. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan rivâyet olundu ki:

- Allah’u Teâlâ’nın emriyle Cebrâil Aleyhisselâm kanadını üç kere ayın üzerinden geçirdi. Böylece nûrunu aldı ve ayın nûru bir cüz kaldı. Bu bir cüz de ayın, güneşten aldığı ziyâyı dünyaya yansıttığı ışıktır.

Hz. Ali Kerremallâhu veche’ye, aydaki siyahlıktan sorulduğunda:

- O, Sûre-i İsrâ, Âyet 12’de ″Giderdik″ diye geçen mahvın eseridir, diye buyurmuştur. Eğer Allah’u Teâlâ, ayı da güneş gibi ateş olarak bırakmış olsaydı, gece gündüzden ayırt edilemezdi.

Yine bu husussta Mücâhid Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

Heraklius, Hz. Muâviye’ye içinde üç soru olan bir mektup yazdı. Birinci soru: ″Hangi yerde namaz kılarsan, kıbleye dönmediğini düşünürsün.″ İkinci soru: ″Hangi yerde güneş bir defa çıkmış ve ne daha önce, ne de daha sonra oraya çıkmamıştır.″ Üçünü soru aydaki karanlık nedir?″ şeklindedir. Hz. Muâviye bu soruları İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya sordu. Ve Heraklius’a şöyle bir cevap yazdı: Sorduğu ilk yer Kâbe’nin damıdır. İkinci yer Allah’u Teâlâ’nın Mûsâ Aleyhisselâm’a yarmış olduğu denizdir. Aydaki karanlık ise Cebrâil Aleyhisselam tarafından silinen yerdir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 9, s. 243.

وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ طَٓائِرَهُ فٖي عُنُقِهٖۜ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا (١٣) اِقْرَأْ كِتَابَكَۜ كَفٰى
بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسٖيبًاۜ (١٤)

13-14. Biz, her insanın amelini kendi boynuna doladık ve mahşer günü ona öyle bir kitap çıkarırız ki, amellerinin hepsini açık olarak bulur ve görür.* Ona: ″Kitabını (amel defterini) oku! Bugün hesabını görmek için kendi nefsin sana yeter″ denilir.

İzah: Allah'u Teâlâ, insanoğlunun amelinin kaydedildiğini, gece gündüz bütün yaptıklarının yazılıp tesbit edildiğini ve bunların, mahşer gününde bir kitap hâlinde önüne serileceğini, böylece herhangi bir itiraza imkân kalmayacağını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i Kıyâmet, Âyet 13-15'te de şöyle anlatılmaktadır:

″O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir.* Doğrusu insan, kendi aleyhine şâhittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de.″

Yapılan amellerin kaydedildiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ مِنْ عَمَلِ يَوْمٍ إِلَّا وَهُوَ يُخْتَمُ عَلَيْهِ فَإِذَا مَرِضَ الْمُؤْمِنُ قَالَتْ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبَّنَا عَبْدُكَ فُلَانٌ قَدْ حَبَسْتَهُ فَيَقُولُ
الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ اخْتِمُوا لَهُ عَلَى مِثْلِ عَمَلِهِ حَتَّى يَبْرَأَ أَوْ يَمُوتَ (حم عن عقبة بن عامر)

Her günlük amel mutlaka mühürlenir (paketlenip göğe yükseltilir). Mü'min hastalanınca, melekler derler ki: ″Ey Rabbimiz! Falanca kulunu sen hapsettin mi?″ Allah'u Teâlâ buyurur ki: ″Ona iyileşinceye veya ölünceye kadar yaptığının benzeriyle mühür vurun (aynı mükâfatı verin).″[1]

Her insanın, iyi ve kötü amellerini kaydeden kirâmen kâtibîn melekleri vardır. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de şöyle buyurmuştur:

″Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler.″

Mahşerde kaydedilen bu ameller, bir kitapta toplanmış olur ve kendi-sine: ″İşte amellerin, oku!″ diyerek verilir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكَ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولَهُ أعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında iken güldü de, ″Neye güldüğümü biliyor musunuz?″ buyurdu. ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir″ dedik. Bunun üzerine: ″Kulun, Rabbine olan hitabından!″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: ″Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?″ der. Allah’û Teâlâ da: ″Evet, korudum″ buyurur. Kul da: ″Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum″ der. Allah’u Teâlâ: ″Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir″ buyurur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki:

″Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, ″Konuş″ denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: ″Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim″ der.[2]

Yine bu hususta Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-12’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır.″

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16678.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَمَا كُنَّا مُعَذِّب۪ينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا (١٥)

15. Kim doğru yola giderse, ancak kendisi için doğru yola gitmiş olur. Kim de dalâlete düşerse, ancak kendi aleyhine dalâlete düşmüş olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme)

azap etmeyiz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen ″Doğru yol″dan maksat, Allah'u Teâlâ'nın, hak dîni olan İslâm'dır. Allah'ın emirlerini tutup yasak-larından kaçınan kimse, kendisini yaratan Allah'ın rızâsı doğrultusunda hareket etmiş olur. Müslüman olmasının faydası da kendisine ait olur. Kim de bu emir ve yasaklara uymayıp Allah'ı ve Resûlünü inkâr ederse, o kimse de Cehennemi hak etmiş olur. Böylece sapıklığının zararını kendisi çeker. Zîrâ günahtan, ancak onları işleyenler sorumludur. Hiç kimse diğerinin günahından sorumlu değildir.

Yine Âyet-i Kerîme'nin sonunda: ″Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz″ diye buyurulmakta ve Allah'u Teâlâ'nın, kullarına karşı adâletli davrandığı ve onlara emirlerini ulaştırmadan azap etmeyeceği beyan edilmektedir.

Bâzı âyetlerde Allah'u Teâlâ, Peygamberler için Nebî[1] ifadesini, bâzen Resûl[2] ifadesini, bâzen de Resûl ve Nebî[3] ifadelerini beraber kullanmaktadır.

Nebî kelimesi, sâdece Peygamberler için kullanılan bir tâbirdir. Peygamberlerin hâricinde hiçbir kimse için bu tâbir kullanılamaz. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 40'ta şöyle buyurmaktadır:

″Muhammed,sizden hiçbir ricâlin (yetişkin olan oğlan çocuğu-nun) babası değildir. Lâkin Allah'ın Resûlüdür ve Hâtem'ül-Enbiyâ'dır. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir.″

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمْ الْأَنْبِيَاءُ كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي (خ م عن ابى هريرة

″İsrailoğullarını Nebîler yönetiyordu. Onlardan bir Peygamber ölünce, yerine başka bir Peygamber gelirdi. Şüphesiz ki, benden sonra hiçbir Peygamber olmayacaktır.″[4]

Resûl ifadesi, mânâ itibariyle elçi ve uyarıcı anlamına gelmekte olup genel olarak Peygamberler, evliyâlar[5] ve hattâ melekler[6] için de kullanılan bir tâbirdir. Ancak Peygamberlerin içerisindeki Resûl ve Nebî ayrımı şöyle ifade edilmiştir: Nebî, kendisinden önce gelen Peygamberin şeriatını ihyâya memur Peygamberdir. Resûl ise, kendisinden önce gelen Peygamberin şeriatını

değiştirerek, yeni emirlerle farklı bir şeriat getiren Peygamberdir.

Resûl tâbiri, evliyalar için kullanıldığı zaman, sâdece elçi anlamındadır. Allah'ın emirlerini kullara iletirler. Bu hususta Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-14'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! Onlara, o şehir ahâlisini misal olarak ver. Resullerin oraya geldiği vakti zikret.* O vakit, onlara iki Resûl göndermiştik de onları yalanlamışlardı. Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik. Bunlar, şehir ahâlisine dediler ki: ″Biz sizi dîne dâvet için gönderilen Resulleriz.″

Bu Resullerin, uyarılarını dikkate almayarak îman etmeyen o belde halkını Allah'u Teâlâ helâk etmiştir. Bu husus Sûre-i Yâsîn, Âyet 29'da şöyle geçmektedir:

″Onları helâk eden şey, korkunç bir sesten ibâret idi ki, onunla hemen ateş söner gibi söndüler.″

İşte Yâsîn Sûresi'nde geçen Resuller, Hz. Îsâ'nın ümmetinden olan evliyâlardı.

Sûre-i İsrâ, Âyet 15'te: ″Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz″ ifadesinden anlaşılan; Allah'u Teâlâ, Peygamberler ve evliyâlar ile uyarmadan, hiçbir kavme azap etmez. Bu Resûlleri vâsıtasıyla onları uyarır. O kavim, bu elçilerin uyarılarını dikkate almayarak Allah'a isyanda devam ederlerse, işte o zaman Allah'u Teâlâ dünyâda ve âhirette onlara azap eder, demektir.

Helâk olan kavimler içerisinde çocuk yaşta ölenler de mevcuttu. Aynı bu durumda olduğu gibi, anne ve babası kâfir olan kişilerin evlatları çocuk yaşta öldüğünde, bu çocukların âhiretteki halleri hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلَتْ خَدِيجَةُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: هُمْ مَعَ آبَائِهِمْ، ثُمَّ سَأَلَتْهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ: اللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ، ثُمَّ سَأَلَتْهُ بَعْدَمَا اسْتَحْكَمَ الْإِسْلَامُ، فَنَزَلَ : {وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى} فَقَالَ: هُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ، أَوْ قَالَ: فِي الْجَنَّةِ. (ابن عبد البر في التمهيدعن عائشة)

Hz. Hatice, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, müşriklerin çocuklarının durumunu sorunca, ″Onlar ataları ile beraberdir″ buyurdu. Bir zaman sonra tekrar sorduğunda, ″Onlar ne yapardı Allah daha iyi bilir″ buyurdu. İslâm hâkim

olduktan sonra, ″Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez″ buyruğu nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onlar fıtrat üzeredirler″ veya ″Onlar Cennettedirler″ buyurdu.[7]

Yine kendilerini uyaran Resuller gelmeden yaşayıp ölenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرْبَعَةٌ يَحْتَجُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَصَمُّ لَا يَسْمَعُ شَيْئًا وَرَجُلٌ أَحْمَقُ وَرَجُلٌ هَرَمٌ وَرَجُلٌ مَاتَ فِي فَتْرَةٍ فَأَمَّا الْأَصَمُّ فَيَقُولُ رَبِّ لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَسْمَعُ شَيْئًا وَأَمَّا الْأَحْمَقُ فَيَقُولُ رَبِّ لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَالصِّبْيَانُ يَحْذِفُونِي بِالْبَعْرِ وَأَمَّا الْهَرَمُ فَيَقُولُ رَبِّي لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَعْقِلُ شَيْئًا وَأَمَّا الَّذِي مَاتَ فِي الْفَتْرَةِ فَيَقُولُ رَبِّ مَا أَتَانِي لَكَ رَسُولٌ فَيَأْخُذُ مَوَاثِيقَهُمْ لَيُطِيعُنَّهُ فَيُرْسِلُ إِلَيْهِمْ رَسُولاً أَنْ ادْخُلُوا النَّارَ قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ دَخَلُوهَا لَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا ، وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْهَا سُحِبَ إِلَيْهَا (إسحق بن راهويه حم حب وأبو نعيم في المعرفة والطبراني وابن مردويه والبيهقي في كتاب الاعتقاد، عن الأسود بن سريع)

″Mahşer gününde dört kişi mâzeret arz eder. Biri sağır olup da bir şey işitmeyen kişidir. Biri akılsız olan kişidir. Biri İslâm geldiğinde yaşlı (bunak) olan kişidir. Biri de fetret zamanında (Resullerin gelmediği bir dönemde) ölen kişidir. Sağır kişi, ″Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman ben hiçbir şey duymuyordum″ der. Akılsız kişi, ″Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman çocuklar bana keçi kığısı atıyordu″ der. Yaşlı kişi, ″Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman benim aklım bir şeye ermiyordu″ der. Fetret zamanında ölen kişi de, ″Ey Rabbim bana bir elçi gelmedi ″ der. Onlardan elçiye itaat edeceklerine dair söz alınır ve Cehenneme girmelerini emreden bir elçi gönderilir. Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, eğer Cehenneme girmiş olsalardı, ateş onlara soğuk ve selâmet olacaktı. Ona girmeyen kişi içine çekilecektir.[8]

[1] Sûre-i Meryem, Âyet 56: ″Ey Resûlüm! Kur'ân'da, İdris'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, sıddîk ve Nebî idi.″

[2] Sûre-i Sâffât, Âyet 139: ″Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi.″

[3] Sûre-i Meryem, Âyet 54: ″Ey Resûlüm! Kur'ân'da, İsmâil'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, vaadine sâdık bir kuldu, Resûl ve Nebî idi.″

[4] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 52; Sahih-i Müslim, İmâre 10 (44).

[5] Evliyâlar için, Resûl ifadesinin kullanıldığına dair, Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-14'e bakınız.

[6] Melekler için de, Resûl ifadesinin kullanıldığına dair, Sûre-i A’râf, Âyet 37 ve Sûre-i Hûd, Âyet 69’a bakınız.

[7] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 247-248.

[8] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7481; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15712; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 38980; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 249.

(وَاِذَٓا اَرَدْنَٓا اَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفٖيهَا فَفَسَقُوا فٖيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمٖيرًا (١٦

16. Biz, bir beldenin helâk olmasını dilediğimiz vakit, (Resullerimiz vâsıtasıyla) o beldenin önderlerine (ve onlara tâbi olanlara) hakka itaat etmelerini emrederiz. Onlar ise, orada hakka itaat etmezler ve mâsiyette direnirler. Artık o beldenin cezâlandırılması hak olur. Biz de o beldeyi tamamen helâk ederiz.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyette, fertleri suçsuz yere cezâlandırmadığı gibi, toplumları da suçsuz yere cezâlandırmayacağını, bir beldenin halkı mâsiyette direnmedikçe, onları helâk etmeyeceğini beyan etmektedir. Ancak, zâlimleri cezâlandırması, adâletinin icâbıdır. Nitekim Allah’u Teâlâ geçmişte Peygamberlerine isyan eden birçok belde ahâlisini helâk etmiştir.

(وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍۜ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهٖ خَبٖيرًا بَصٖيرًا (١٧

17. Nûh’dan sonra da, nice nesilleri helâk ettik. Kullarının günahlarını bilen ve gören olarak Rabbin yeter.

(مَنْ كَانَ يُرٖيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فٖيهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُرٖيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَۚ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا (١٨) وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا (١٩) كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُلَٓاءِ وَهٰٓؤُلَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَۜ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا (٢٠

18-20. Her kim yalnız dünyâ için amel ederse, istediğimiz kimseye dilediğimiz şeyi dünyâda çabucak veririz. Sonra da ona Cehennemi yurt yaparız. Oraya Allah’ın rahmetinden kovulmuş olarak girer.* Mü’min olduğu halde âhireti isteyip onun için çalışan ve amel eden kimsenin de, çalışması Allah katında makbul olur.* Bu iki fırkadan her birine, Rabbinin dünyâdaki nîmetlerinden veririz. Rabbinin dünyâdaki nîmetleri kimseye menedilmiş değildir.

İzah: Dünyâlık için amel edenlerin durumuna dair Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنْزِلُ إِلَى الْعِبَادِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ وَكُلُّ أُمَّةٍ جَاثِيَةٌ فَأَوَّلُ مَنْ يَدْعُو بِهِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ يَقْتَتِلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَرَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللّٰهُ لِلْقَارِئِ أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي قَالَ بَلَى يَا رَبِّ قَالَ فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عُلِّمْتَ قَالَ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ فَيَقُولُ اللّٰهُ لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللّٰهُ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ ...(م ت عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ mahşer günü, kulları arasına hükmetmek için iner. Her ümmet diz üstü çöker. İlk çağırılacak olan insan, Kur’ân ezberleyen kişidir. Sonra malı çok olan kişi ve Allah yolunda öldürülen kişidir.

Allah’u Teâlâ, Kur’ân okuyana der ki: ″Ben sana Peygamberime indirdiğimi öğretmedim mi?″ O da: ″Evet Yâ Rabbi!″ der. Allah’u Teâlâ: ″Peki, sana öğrettiğimle ne yaptın?″ diye sorar. O da: ″Gece gündüz elimden bırakmadım, devamlı okudum″ diye cevap verince, Allah’u Teâlâ ona: ″Yalan söyledin″ der. Melekler de: ″Yalan söyledin″ derler. Sonra Allah’u Teâlâ ona şöyle buyurur: ″Sen filan ne güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim de öyle oldu. Ne güzel Kur’ân okuyor, dediler.″

Sonra malı çok olan adam getirilir ve ona da Allah’u Teâlâ der ki: ″Sana bol mal vermedim mi? Seni kimseye muhtaç olmayacak duruma getirmedim mi?″ O da: ″Evet Yâ Rabbi!″ der. Allah’u Teâlâ: ″Peki, o malı ne yaptın?″ diye sorar. O da: ″Akrabaya ikram ettim, sadakalar ve zekâtlar verdim″ diye cevap verince, Allah’u Teâlâ ona: ″Yalan söyledin″ der. Melekler de: ″Yalan söyledin″ derler. Sonra Allah’u Teâlâ ona şöyle buyurur: ″Sen verirken filan kimse ne kadar cömerttir, desinler diye verdin. Nitekim de öyle denildi.″

Sonra Allah yolunda öldürülen getirilir ve ona da Allah’u Teâlâ der ki: ″Sen neden öldürüldün?″ O da: ″Yolunda savaşırken öldürüldüm″ deyince, Allah’u Teâlâ ona: ″Yalan söyledin″ der. Melekler de: ″Yalan söyledin″ derler. Sonra Allah’u Teâlâ ona şöyle buyurur: ″Filan adam ne kadar kahraman ve yiğit bir adamdır, desinler diye savaştın ve öldürüldün. Nitekim öyle de denildi.″

Ondan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dizime vurup buyurdu ki: ″Yâ Ebû Hüreyre! İşte o üçler var ya, üzerlerine Cehennem ateşi tutuşturulacak olan ilk insanlardır.″[1]

Allah’u Teâlâ, dünyâyı isteyene dünyâ nîmetlerini, âhireti isteyene de âhiret nîmetlerini verir. Böylece herkesin isteğini yerine getirir, nîmetlerini kimseden esirgemez. Geçici dünyâ nîmetlerini isteyenler onunla kalırlar. Bunların, âhiret nîmetlerinden bir nasipleri olmaz. Âhiret nîmetlerini isteyenlere de âhirette verir, dilerse bu dünyâda da onlara çok nîmetler verir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Resûlullah’ın Zühdü 37; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 8086.

))اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍؕ وَلَلْاٰخِرَةُ اَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَاَكْبَرُ تَفْض۪يلًا (٢١ (

21. Ey Resûlüm! Bak, insanları (rızık ve makam itibariyle) nasıl birbirlerine üstün kıldık. Elbette dereceler ve üstünlükler itibâriyle âhiretteki fark daha büyüktür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: Dünyâda iken kimini kimine üstün kıldık, oysa Mü’minlerin Cennette, amellerine karşılık daha büyük üstünlükleri vardır. Bize nakledildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ بينَ أَعْلَى أَهْلِ الجَنَّةِ وأسْفَلِهِمْ دَرَجَةً كالنَّجْمِ يُرَى فِي مَشارِقِ الْأرْضِ ومَغَارِبها (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة)

"Cennet ehlinin en yükseği ve en engini arasında öyle bir derece vardır ki, yeryüzünün doğusu ile batısı arasında görülen yıldızlar gibidir."[1]

Allah’u Teâlâ, insanları bu dünyâda rızık ve makam itibâriyle farklı kılmıştır. Allah’u Teâlâ’nın Mü’minlere vereceği derece ve üstünlük ise, ibâdet ve ihlâsına göre olacaktır. Gerçek üstünlük de budur.

Kâfirler, bu dünyâda Allah’ın nîmetlerinden istifâde etseler de, âhirette onlar için bir nasip olmadığı gibi, elim bir azap da vardır.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 412.

(لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا۟ (٢٢) وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ
اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَر۪يمًا (٢٣)
))وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَان۪ي صَغ۪يرًاۜ (٢٤

22-24. Allah ile beraber başka ilah edinme! Aksi takdirde kınanmış ve rezil olmuş olursun.* Rabbin, kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi, anne ve babaya güzel muâmelede bulunmanızı emretti. İkisinden biri yahut her ikisi, yanında yaşlanır ve düşkün duruma düşerse, onlardan sıkılıp ″Öf″ bile deme! Onları azarlama ve onlara güzel söz söyle.* Onlara merhamet ederek tevâzu kanadını indir ve de ki: ″Yâ Rabbi! Onlar beni küçükken nasıl şefkatle besledilerse, Sen de onlara merhamet eyle.″

İzah: Anne ve babaya iyi davranılması gerektiğine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ (خ عن ابى هريرة)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi. ″Yâ Resûlallah! Benim güzel muâmele ve ülfet etmeme en lâyık olan insan kimdir?″ diye sordu. ″Annendir″ buyurdu. O adam: ″Sonra kimdir?″ diye sordu. ″Annendir″ buyurdu. O adam: ″Sonra kimdir?″ dedi. ″Yine annendir″ buyurdu. Adam tekrar: ″Sonra kimdir?″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefer: ″Babandır″ buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ (م عن ابى هريرة)

″Burnu yere sürtülsün, sonra burnu yere sürtülsün, sonra burnu yere sürtülsün″ ″Yâ Resûlallah! Kimin?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Anne ve babasına veya ikisinden birine yahut her ikisine ihtiyarlık sırasında erişip de Cennete giremeyen kimsenin.″[2]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي أَصَبْتُ ذَنْبًا عَظِيمًا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ هَلْ لَكَ مِنْ أُمٍّ؟ قَالَ لَا قَالَ وَهَلْ لَكَ مِنْ خَالَةٍ؟ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَبِرَّهَا (ت عن ابن عمر)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve ″Yâ Resûlallah! Ben büyük bir günah işledim, buna tevbe imkânım var mı?″ diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Annen var mı?″ diye sordu. Adam: ″Hayır, yok″

dedi. ″Teyzen de mi yok?″ dedi. Adam: ″Evet, teyzem var″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Öyle ise ona iyilikte bulun″ dedi.[3]

Teyze hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ (ت عن البراء بن عازب)

″Teyze, anne makamındadır.″[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَجَّ عَنْ اَحَدِ اَبَوَيْهِ اجزا ذلك عنه وبُشِّرَ رُوحُه بِذَلِكَ فِى السَّمَاءِ وكُتِبَ عِنْدَ اللّٰهِ بارّا ولو كان عاقًا وَفِى رِوَايَةٍ: كُتِبَ لأبيه بحجٍّ وله بسَبعٍ (رزين عن زيد بن ارقم)

″Kim anne ve babasından birine bedel olarak haccederse, bu hacla onun borcunu ödemiş olur. Bu durum semâdaki ruhuna müjdelenir. Kişi, anne ve babasına karşı isyankâr bile olsa, bu yaptığı iyiliği sebebiyle Allah katında ebrarlardan yazılır.″ Bir diğer rivâyette de: ″Yaptığı hacdan dolayı babasına (veya annesine) bir hac, kendisine de yedi hac sevabı yazılır″ diye geçmektedir.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ وَلَدٍ بَارٍّ يَنْظُرُ إِلَى وَالِدَيْهِ نَظْرَةَ رَحْمَةٍ إِلَّا كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَجَّةً مَبْرُورَةً .قَالُوا: وَإِنْ نَظَرَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، اللّٰهُ أَكْبَرُ وَأَطْيَبُ (هب عن ابن عباس)

″İyi bir evlat, anne ve babasına merhametle nazar ettiği zaman, Allah ona böylesi her nazarı için kabul edilmiş bir hac sevabı yazar buyurmuştur.″ Ashâb: ″Günde yüz defa nazar etse bile aynı mıdır?″ diye sorunca: ″Evet, Allah daha büyüktür, daha yücedir″ karşılığını verdi.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ وَمَعَهُ شَيْخٌ فَقَالَ لَهُ: يَا فُلَانُ مَنْ هَذَا مَعَكَ؟ قَالَ: أَبِي. قَالَ: فَلَا تَمْشِ أَمَامَهُ وَلَا تَجْلِسْ قَبْلَهُ وَلَا تَدْعُهُ بِاسْمِهِ وَلَا تَسْتَسِبَّ لَهُ (طس عن عائشة)

″Yanında yaşlı biri bulunan bir kişi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Filan! Yanındaki kim?″ diye sorunca, bu kişi: ″Babamdır″ karşılığını verdi. Bunun üzerine

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Babanın önünde yürüme, ondan önce oturma, onu ismiyle çağırma ve ona kimseyi sövdürme″ buyurdu.[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 2; Sahih-i Müslim, Birr 1.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 3 (9).

[3] Sünen-i Tirmizî, Birr 6.

[4] Sünen-i Tirmizî, Birr 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 166.

[5] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8223. Bu rivâyeti Rezîn tahric etti. Bu rivâyet Heysemî'nin Mecmâ'uz-Zevâid'inde kaydedilmiştir.

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7611.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4309; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 260.

( )رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا فٖي نُفُوسِكُمْۜ اِنْ تَكُونُوا صَالِح۪ينَ فَاِنَّهُ كَانَ لِلْاَوَّاب۪ينَ غَفُورًا (٢٥)

25. Rabbiniz, sizin nefislerinizde olanı en iyi bilendir. Eğer sâlih kimseler olursanız, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, tevbe edip ibâdete yönelenleri bağışlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

)وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ (م عن ابن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, seferden döndüğü zaman: ″Dönenleriz, tevbe edenleriz, ibâdette ihlaslı olanlarız ve Rabbimize hamdedenleriz″ diye buyururdu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Tevbe edip ibâdete yönelenler″ diye tercüme ettiğimiz ″Evvâbîn″ kelimesine âlimler: ″Allah'u Teâlâ'yı çok tesbih edenler, akşam ile yatsı arasında nâfile namaz kılanlar ve günahına tevbe edenler″ diye mânâlar vermişlerdir. Bu sebepledir ki, akşam namazından sonra ikişer ikişer altı rek'at kılınan bu namaz, sünnet olup ″Evvâbîn″ diye isimlendirilmiştir.

″Evvâbîn″ namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيمَا بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ عُدِلْنَ لَهُ بِعِبَادَةِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً (ه ت عن ابى هريرة)

″Her kim, akşam namazından sonra altı rek’at Evvâbîn Namazı kılar ve arasında dünyâ kelâmı konuşmazsa, bu onun için on iki senelik ibâdete denk tutulur.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Hac 75 (425).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’us-Salât 113; Sünen-i Tirmizî, Salât 319.

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكٖينَ وَابْنَ السَّبٖيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذٖيرًا (٢٦) اِنَّ الْمُبَذِّرٖينَ كَانُوا اِخْوَانَ الشَّيَاطٖينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهٖ كَفُورًا (٢٧)

26-27. Akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver. Ve (israf ederek) malını saçıp savurma.* Şüphesiz ki malını saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise, Rabbine karşı çok nankördür.

İzah: Sûre-i İsrâ, Âyet 26 ile ilgili olarak Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي ذُو مَالٍ كَثِيرٍ وَذُو أَهْلٍ وَوَلَدٍ وَحَاضِرَةٍ فَأَخْبِرْنِي كَيْفَ أُنْفِقُ وَكَيْفَ أَصْنَعُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُخْرِجُ الزَّكَاةَ مِنْ مَالِكَ فَإِنَّهَا طُهْرَةٌ تُطَهِّرُكَ وَتَصِلُ أَقْرِبَاءَكَ وَتَعْرِفُ حَقَّ السَّائِلِ وَالْجَارِ وَالْمِسْكِينِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَقْلِلْ لِي قَالَ فَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا فَقَالَ حَسْبِي يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِذَا أَدَّيْتُ الزَّكَاةَ إِلَى رَسُولِكَ فَقَدْ بَرِئْتُ مِنْهَا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ إِذَا أَدَّيْتَهَا إِلَى رَسُولِي فَقَدْ بَرِئْتَ مِنْهَا فَلَكَ أَجْرُهَا وَإِثْمُهَا عَلَى مَنْ بَدَّلَهَا (حم عن انس بن مالك)

Temimoğullarından bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve ″Yâ Resûlallah! Ben, çok malı olan, çoluk çocuğu bulunan ve mülkü olan birisiyim. Bana, bunları nasıl harcayacağımı ve ne yapacağımı söyle″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: ″Eğer malın varsa zekâtını vereceksin. Zîrâ zekât, seni temizleyen bir temizleme vâsıtasıdır. Akrabana iyilikte bulunacaksın, isteyenin, komşunun ve yoksulun hakkını gözeteceksin.″ Adam: ″Yâ Resûlallah! Bunu benim için biraz azalt″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bunun üzerine; ″Akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver″[1] diye geçen âyeti okudu. Adam: ″Yâ

Resûlallah! Zekâtı senin memuruna verirsem, Allah’a ve Resûlüne karşı onun sorumluluğundan kurtulabilir miyim?″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, onu benim memuruma verirsen, onun sorumluluğundan kurtulmuş olursun. Senin için ondan dolayı sevap da vardır. Onu senden alan, onda herhangi bir değişiklik yapacak olursa, onun günahı ona aittir″ buyurdu.[2]

Yine israf hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ مَخِيلَةٍ وَلَا سَرَفٍ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ أَنْ تُرَى نِعْمَتُهُ عَلَى عَبْدِهِ (حم ك هب عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

″Yiyin, için, tasadduk edin ve giyinin. Ancak kibirlenmeyin ve israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, nîmetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever. ″[3]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 26.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11945.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6421; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7295; Beyhakî, Şuab’ul Îman, Hadis No: 4395; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Libas 1.

( )وَاِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا (٢٨ (

28. Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti (rızkı) bekleyerek (verecek bir şey olmaması sebebiyle) onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, onlara tatlı ve yumuşak söz söyle.

İzah: Rivâyet edildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisinden bir şey istendiğinde, eğer verecek bir şey bulunmuyor ise, Allah’u Teâlâ’dan bir rızık gelir beklentisiyle susardı, çünkü boş çevirmekten hoşlanmazdı. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara verecek bir şey bulamazsa, onları güzel sözlerle savardı:

)يَرْزُقُنَا اللّٰهُ وَاِيَّاكُمْ مِنْ فَضْلِهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Allah’u Teâlâ, bizi de sizi de lütfundan rızıklandırsın″[1] diye duâ ederdi.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 249.

( ) وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا (٢٩ (

29. Sakın eli boynuna bağlanmış gibi cimri olma. İsrafa dalarak da elini tamamen açma. Sonra kınanmış ve pişman bir vaziyette kalmış olursun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, cimrilik yaparak hiçbir harcama yapmamayı menetmekte, israfa dalarak savurgan olmayı yasaklamakta ve itidalli davranmayı beyan etmektedir. Fakat bir kimse Allah yoluna dilediği kadar harcama yapabilir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem eline ne geçerse, ertesi güne saklamaz, Allah için dağıtır, infak ederdi. Hz. Ebû Bekir’in yaptığı gibi Ashâb-ı Kirâm’dan çok kimse Allah yolunda mallarını infak ederdi. Ancak bu zâtlar, kendisi ve ehli için harcama yaparlarken de itidalli olurlardı.

Cömert ve cimri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللّٰهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللّٰهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا (خ م عن ابى هريرة(

″Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri: ″Allah’ım! İnfak edenin malını artır″ der. Diğeri de: ″Allah’ım! Cimrilik edenin malını yok et″ der.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

( ) اِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِه۪ خَب۪يرًا بَص۪يرًا۟ (٣٠ (

30. Şüphesiz senin Rabbin, rızkı dilediğine genişletir ve dilediğine daraltır. Muhakkak ki O, kullarından haberdardır ve her şeyi görendir.

İzah: İbn-i Kesir, bu Âyet-i Kerîme’yi izah ederken şu Hadis-i Kudsî’yi nakletmiştir:

إِنَّ مِنْ عِبَادِي لَمَنْ لَا يُصْلِحهُ إِلَّا الْفَقْر وَلَوْ أَغْنَيْته لَأَفْسَدْت عَلَيْهِ دِينه وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي لَمَنْ لَا يُصْلِحهُ إِلَّا الْغِنَى وَلَوْ أَفْقَرْته لَأَفْسَدْت عَلَيْهِ دِينه (ابن كثير، التفسير القران العظيم(

″Kullarımdan bâzıları da vardır ki, yalnızca fakirliğe elverişlidirler. Onları zenginleştirmiş olsam, dinlerine karşı fesâda dalarlardı. Kullarımdan bâzıları da vardır ki, ancak zenginliğe elverişlidirler. Onları fakirleştirmiş olsam, dinlerinde fesâda dalarlardı.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 71.

( )وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا (٣١)

31. Fakirlikten korkarak evlatlarınızı öldürmeyin. Çünkü onları da, sizi de Biz rızıklandırırız. Şüphesiz ki, onları öldürmek büyük günahtır.

İzah: Câhiliye döneminde bâzı insanlar, çocuklarını geçim korkusu ile öldürüyorlardı. Bu âyette, bu çirkin hâdise yasaklanmış ve çocuklarını da kendilerini de rızıklandıranın Allah’u Teâlâ olduğu bildirilmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme’den şu mânâ da açıkça ortaya çıkmaktadır ki, çocuk ana rahmine düştükten sonra, masraf olur, fakir düşeriz yahut hasta ve özürlü olacak düşüncesiyle veya başka sebeplerle, o canlıyı aldırarak hayatına son vermek çok büyük günahtır ve açık bir cinâyettir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif’te Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلّٰهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ (م عن عبد اللّٰه)

″Yâ Resûlallah! Allah katında hangi günah daha büyüktür?″ diye sordum. ″Seni yarattığı halde Allah’a ortak koşmandır″ buyurdu. ″Ondan sonra hangisidir?″ dedim. ″Seninle birlikte yemek yiyeceğinden korkarak çocuğunu öldürmendir″ buyurdu. ″Ondan sonra hangisidir?″ dedim. ″Komşunun hanımıyla zinâ etmendir ″ buyurdu.[1]

Fakat çocuk olmaması için yapılan azl ile korunmanın sakıncası yoktur. Bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ لِي جَارِيَةً وَأَنَا أَعْزِلُ عَنْهَا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ وَأَنَا أُرِيدُ مَا يُرِيدُ الرِّجَالُ وَإِنَّ

الْيَهُودَ تُحَدِّثُ أنَّ الْعَزْلَ مَوْءُودَةُ الصُّغْرَى قَالَ كَذَبَتْ يَهُودُ لَوْ أرَادَ اللّٰهُ أنْ يَخْلُقَهُ مَا اسْتَطَعْتَ أنْ تَصْرِفَهُ (د عن ابى سعيد الخدرى)

Bir adam: ″Yâ Resûlallah! Benim bir câriyem var. Onun hâmile kalmasını istemediğim için azl yapıyorum. Ben böyle yapmakla erkeklerin kadınlardan istedikleri şeyi istiyorum. Yahudiler de dışarı akıtılan meni hakkında: İşte küçük çocuğu diri diri toprağa gömmenin küçüğü budur, diyorlar″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yahudiler, yalan söylemişler. Eğer Allah onu yaratmak istese, ona sen engel olamazdın.″[2]

Câbir Radiyallâhu anhu da şöyle demiştir:

كُنَّا نَعْزِلُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ (ت عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Kur’ân inerken azl yapıyorduk.″[3] Yani eğer ondan bir şey yasak edilecek olsa idi, bizi, Kur’ân bundan nehyederdi, demektir.

[1] Sahih-i Müslim, Îman, 38 (141).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 47.

[3] Sünen-i Tirmizî, Nikah 38.

(وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰۤى اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةًۜ وَسَاۤءَ سَبِيلًا (٣٢)

32. Zinâya yaklaşmayın! Şüphesiz ki o, çok çirkin ve fenâlığı açık olan kötü bir fiildir.

İzah: Zinâ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَالْاَرْضِينَ السَّبَعِ وَالْجِبَالِ لَتَلْعَنُ الشَّيْخَ الزَّانِي وَاِنَّ فُرُوجَ الزِّنَاةِ لَيُؤْذِي أَهْلِ النَّارِ نَتَنُ رَيحِهَا الزناة (البزار عن بريدة)

″Yedi kat gökler, yedi kat yerler ve dağlar zinâkar adama lânet ederler. Zinâkarların edep yerlerinin kokusu, Cehennem ehlini rahatsız edecektir.″[1]

Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle

buyrulmuştur:

إِنَّ فَتًى شَابًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذَنْ لِي بِالزِّنَا فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ فَزَجَرُوهُ قَالُوا مَهْ مَهْ فَقَالَ ادْنُهْ فَدَنَا مِنْهُ قَرِيبًا قَالَ فَجَلَسَ قَالَ أَتُحِبُّهُ لِأُمِّكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِأُمَّهَاتِهِمْ ... (حم عن ابى امامة)

Genç bir delikanlı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in meclisine gelerek: ″Yâ Resûlallah! Zinâ etmem için bana izin ver″ dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar: ″Sus, sus!″ diye onu engellemeye çalıştılarsa da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bırakın yanıma gelsin″ dedi. Gencin yanına gelmesi üzerine ona:

- Annenin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurdu. Genç: ″Hayır! Allah’a yemin olsun ki, hoşuma gitmez. Yâ Resûlallah! Allah beni sana fedâ kılsın″ karşılığını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Diğer insanlar da annelerinin zinâ etmelerinden hoşlanmazlar″ dedi.

- Peki, kendi kızının zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurdu. Genç: ″Hayır! Allah’a yemin olsun ki hoşuma gitmez. Yâ Resûlallah! Allah beni sana fedâ kılsın″ cevabını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Diğer insanlar da kızlarının zinâ etmelerinden hoşlanmazlar″ dedi.

- Peki, kız kardeşinin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? dedi. Genç: ″Hayır, Yâ Resûlallah! Canım sana fedâ olsun, Tabi ki bunu da istemem″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Diğer insanlar da kız kardeşlerinin zinâ etmesini istemezler″ dedi.

- Peki, halanın zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurması üzerine de, genç: ″Canım sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Bunu da istemem″ cevabını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Diğer insanlar da senin gibi, halalarının zinâ etmelerini istemez″ dedi.

- Peki, teyzenin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurması üzerine, yine genç: ″Canım sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Bunu da istemem″ cevabını verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Diğer insanlar da senin gibi, teyzelerinin zinâ etmelerini istemez″ dedikten sonra mübârek elini o gencin omuzuna koyarak:

- Rabbim! Bu kulunun günahlarını bağışla, kalbini her türlü kötülükten arındır, Onu zinâdan koru! diye duâ etti. Ebû Ümâme Radiyallâhu anhu der ki: ″Bundan sonra hiç kimse bu gencin kadınlara dönüp baktığını görmedi.″[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الإِيمَانَ سِرْبَالٌ يُسَرْبِلُهُ اللّٰهُ مَنْ يَشَاءُ فَإِذَا زَنَى الْعَبْدُ نُزِعَ مِنْهُ سِرْبَالُ الإِيمَانُ فَإِنْ تَابَ رُدَّ عَلَيْهِ (هب عن أبي هريرة)

″Îman elbisedir. Allah'u Teâlâ onu dilediğine giydirir. Bir kul zinâ ettiği zaman îman elbisesi ondan çıkar. Eğer tevbe ederse, ona geri döner.″[3]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de: ″Zinâya yaklaşmayın!″ diye buyrulduğundan, kişiyi zinâya götüren yollar da haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لأَنْ يُطْعَنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمِخْيَطٍ مِنْ حَدِيدٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لا تَحِلُّ لَهُ (طب هب عن معقل بن يسار)

″Sizden birisinin eli, kendisine helâl olmayan bir kadının eline değmesindense, onun başına demirden bir milin sokulması onun için daha hayırlıdır.″[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 100/11; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 13005.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21185.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 5133.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No. 16880.

(وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهٖ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ اِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا (٣٣))

33. Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın haram kıldığı nefsi öldürmeyin. Her kim haksız yere öldürülürse, Biz onun velîsine kâtili cezâlandırma hakkını verdik. Artık maktulün velîsi de öldürmede haddi aşmasın. Çünkü kendisine yeterince yardımcı olunmuştur.

İzah: Bu âyetle, kısâs yoluyla veya savaş durumunda öldürül-melerine izin verilenler hâriç, haksız yere bir kimseyi öldürmek haram kılınmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: زَانٍ مِحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصْلَبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الأَرْضِ (د ن والنحاس والبيهقى عن عائشة)

"Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helâl değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm'dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır ya da İslâm topraklarından sürgün edilir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

قَتْلُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ زَوَالِ الدُّنْيَا (ن عن عبد اللّٰه بن عمرو)

"Bir Mü'mini (haksız yere) öldürmek, Allah katında dünyânın yıkılmasından daha büyük günahtır."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Her kim haksız yere öldürülürse, Biz onun velîsine kâtili cezâlandırma hakkını verdik" diye buyrulmaktadır ki, öldürülenin vârisinin, kâtil hakkında kısâs istemesi veya onu bağışlaması yahut da kısâsı diyete çevirmesidir.

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

لَمَّا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ مَكَّةَ قَامَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللّٰهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَعْفُوَ وَإِمَّا أَنْ يَقْتُلَ (ت عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ Resûlüne Mekke'nin fethini nasip edince, Peygamber Efendimiz ayağa kalktı ve Allah'a hamd edip O'nu övdükten sonra şöyle buyurdu: "Kimin bir akrabası öldürülmüş ise o kimse, iki görüşten birini seçmek durumundadır. Ya affedecek, ya da kısâs yapılmasını isteyecektir."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Artık maktulün velîsi de öldürmede haddi aşmasın" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple kısas, ancak kâtile uygulanır. Kâtil yerine onun yakınlarından birini öldürmek câiz değildir. Bir maktulün yerine, katil ile beraber

başkasını da öldürmek de câiz değildir. Bunlar haddi aşmaktır; adâlete, eşitliğe aykırıdır.

Kısâs ve diyet hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 92-93 ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

[2] Sünen-i Nesâî, Tahrim'üd-Dem 1.

[3] Sünen-i Tirmizî, Diyet 13. Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Diyet 7; Sünen-i İbn-i Mâce, Diyet 3.

( )وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۖ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُ۫لًا (٣٤ (

34. Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka. Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen sözde mesûliyet vardır.

İzah: Yetim malına karşı nasıl davranılması gerektiğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا} الْآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَابَهُ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضُلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُحْبَسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ بِشَرَابِهِ (د ن عن ابن عباس)

″Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka…″[1] ve ″Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır″[2] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi, yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdise üzerine Allah'u Teâlâ: ″Ey Resûlüm! Sana yetimlerden sorarlar. De ki: ″Onları ve mallarını ıslah

için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır…″[3] diye devam eden âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar.″[4]

Yine bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 6’da Cenâb-ı Hakk Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendi-lerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin…″

Hanefi Mezhebi’ne göre rüşd, kişinin mâli işlerde tasarruf edebilecek güce erişecek olgunluğa gelmesi demektir.

Bu konuda Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu, babasından o da dedesinden şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي فَقِيرٌ لَيْسَ لِي شَيْءٌ وَلِي يَتِيمٌ قَالَ كُلْ مِنْ مَالِ يَتِيمِكَ غَيْرَ مُسْرِفٍ وَلَا مُبَاذِرٍ وَلَا مُتَأَثِّلٍ (د ن عن عمرو بن شعبب عن ابيه عن جده)

Adamın biri Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve dedi ki: ″Ben fakir biriyim ve hiçbir şeyim yok. Ancak malı olan bir yetimim var, onun malından yiyebilir miyim?″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İsraf etmeden, saçıp savurmadan ve onun malını üzerine geçirmeden yiyebilirsin″ buyurdu.[5]

Yine Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ: ″Verdiğiniz sözü de yerine getirin″ diye buyurmuştur. Verilen sözden maksat, her türlü vaaddir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, verilen sözden dönmeyi, münâfıklığın üç alâmetinden biri olarak saymış ve şöyle buyurmuştur.

(آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثَةٌ اِذَا نَطَقَ كَذَبَ اِذَا وَعَدَ اَخْلَفَ وَ اِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ (خ م عن ابى هريرة

″Münâfıkların alâmeti üçtür: Konuşur yalan söyler. Vaad eder, vaadinde durmaz. Emânet verirsin, hıyânet eder.″[6]

[1] Sûre-i En’am, Âyet 152.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[3] Sûre-i Bakara âyet 220.

[4] Sünen-i Nesâî, Vesâye 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

[5] Sünen-i Nesâî, Vesâye 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Vesâye 8; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5072.

[6] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 31; Sahih-i Müslim, Îman 25 (107).

( )وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقٖيمِّ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوٖيلًا (٣٥ (

35. Bir şeyi ölçtüğünüz vakit tam ölçün ve tartılacak şeyleri de doğru teraziyle tartın. Bu, sizin için daha hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir.

İzah: Allah'u Teâlâ, ölçü ve tartılarını eksik yapanları uyarmış ve onlar hakkında Sûre-i Mutaffifîn, Âyet 1-6'da da şöyle buyurmuştur:

″Alışverişlerinde hile yapanların vay hâline!* Onlar ki, insanlardan aldıkları zaman ölçüyü tam yaparlar.* Fakat insanlara vermek için ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise eksiltirler.* Onlar, diriltileceklerini zannetmiyorlar mı;* bir büyük gün için?* O gün insanların, âlemlerin Rabbinin hükmü için kabirlerinden kalkacakları gündür.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ (ه عن ابن عمر

″Bir kavim eksik ölçüp tarttıkları takdirde mutlaka kıtlık, geçim zorluğu ve yöneticilerin onlara zulmü musîbeti ile karşı karşıya bırakılırlar.″[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ مِنْ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ مَا هَذَا؟ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ قَالَ: مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا (ت عن ابى هريرة)

Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir buğday yığınına uğradı elini yığına daldırınca eline ıslaklık geldi. Bunun üzerine:″Ey bu yığının sahibi! Nedir bu durum?″diye sordu. Adam:″Yâ Resûlallah! Ona yağmur isabet etti″ dedi.

Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O ıslak kısmı insanlar görsün diye buğday yığınının üstüne koysaydın ya!″ Sonra şöyle devam etti:″Bizi aldatan bizden değildir.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَقْدِرُ رَجُلٌ عَلَى حَرَامٍ ثُمَّ يَدَعُهُ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا مَخَافَةُ اللّٰهِ، إِلَّا أَبْدَلَهُ اللّٰهِ فِي عاجِلِ الدُّنْيَا قَبْلَ الْآخِرَةِ مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ذٰلكَ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة)

″Kişinin haram işlemeye gücü yettiği halde içindeki Allah korkusundan dolayı o günahı işlemezse, Allah’u Teâlâ mutlaka âhiretten önce dünyâda iken süratle o terk etmiş olduğu şeyden daha hayırlısını verir.″[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 22.

[2] Sünen-i Tirmizî, Buyû 74.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 446.

( )وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌۜ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُو۬لٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُ۫لًا (٣٦ (

36. Hakkında bilmediğin bir şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların her birinin fiilinden sahibi mesuldür.

İzah: Bir durum hakkında kesin bir bilgiye sahip değilseniz, zanla hareket etmeyin, demektir. Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 28’de de: ″… Halbuki zan, hiçbir hakikat ifade etmez″ diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمْ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا التَّقْوَى هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعِرْضُهُ وَمَالُهُ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُوَرِكُمْ وَاَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ (خ م عن ابى هريرة)

″Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır. Başkaları hakkında zanla konuşanı dinlemeyin, ayıplarını araştırmayın, birbirinize karşı övünüp kibirlenmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, yüz çevirmeyin. Ey

Allah’ın kulları! Allah’ın size emrettiği gibi kardeş olun. Müslüman, Müslümanın kardeşidir; ona haksızlık etmez, onu yardımsız bırakmaz, küçük görmez.″ Resûlü Ekrem göğsüne işâret ederek buyurdu ki: ″Takvâ buradadır, takvâ buradadır! Kişinin, Müslüman kardeşini hor görmesi şer olarak ona yeter. Müslümanın Müslüman üzerine kanı, ırzı ve malı haramdır. Şüphesiz Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar.″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Hucurât, Âyet 6’da şöyle buyurmaktadır:

″Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir kavme eziyet edersiniz de, sonra yaptığınıza pişman olursunuz.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle de buyurmuştur:

كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ (م عن ابى هريرة)

″Her işittiğini söylemek, insana yalan olarak yeter.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (32-33 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

[2] Sahih-i Müslim, Mukaddime 3 (5 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1577.

(وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًاۚ اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا (٣٧)

37. Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme. Şüphesiz ki, sen ne bastıkça yeri yarabilirsin, ne de boyca dağlara yetişebilirsin.

İzah: Kibir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ (م عن ابن مسعود)

″Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.″ Orada bulunan adamın biri: ″Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister″ deyince, buyurdu ki: ″Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk’a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يُحِبُّ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْهَا مَا يَبْغُضُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنَ الْخُيَلَاءِ مَا يُحِبُّ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْهَا مَا يَبْغُضُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يُحِبُّ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْغَيْرَةُ فِي الرِّيبَةِ وَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يَبْغُضُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ رِيبَةٍ وَالإِخْتِيَالُ الَّذِي يُحِبُّ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اخْتِيَالُ الرَّجُلِ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الْقِتَالِ وَعِنْدَ الصَّدَقَةِ وَالإِخْتِيَالُ الَّذِي يَبْغُضُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخُيَلَاءُ فِي الْبَاطِلِ (د ن عن جابر)

"Aziz ve Celil olan Allah’ın sevdiği ve buğzettiği kıskançlıklar olduğu gibi, sevdiği ve buğzettiği kibirlilikler de vardır. Allah’ın sevdiği kıskançlık, yerinde duyulan kıskançlıktır. Allah’ın buğzettiği kıskançlık ise, yersiz duyulan kıskançlıktır. Allah’ın sevdiği kibir, kişinin savaş esnasında kendi güç ve kuvveti sebebiyle duyduğu ve hiçbir etki altında kalmadan sadakayı verirken memnuniyet duyduğu kibirdir. Allah’ın buğzettiği kibir ise, bâtıl yolda duyulan kibirdir."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 39 (147).

[2] Sünen-i Ebû Dâvûd, Cihat 104; Sünen-i Nesâî, Zekât 66.

(كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا (٣٨)

38. Ey Resûlüm! Bu nehyedilenlerin hepsi, Rabbinin katında kötü ve sevimsizdir.

İzah: İşte bundan evvelki âyetlerde yasaklanan cimrilik, geçim korkusuyla kendi çocuklarını öldürme, zinâ yapma, haksız yere bir Müslümanı öldürme, yetim malı yeme, bilmediği şeyi zanla söyleme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme gibi kötülükler Allah katında sevilmeyen şeylerdir.

(ذٰلِكَ مِمَّٓا اَوْحٰٓى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِۜ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتُلْقٰى فٖي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا
٣٩)((

39. Ey Habîbim! İşte bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetler-dendir. Allah ile beraber başka ilah edinme! Aksi halde kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak Cehenneme atılırsın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitap etmekte ise de, asıl kastedilen ümmettir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu çeşit günahları işlemeyeceği şüphesizdir.

Kur'ân'da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmetinin Efendisi ve onlarla Rableri arasında bir elçi olduğundan, Arapların âdeti üzere ümmetini kastetmek için bu hususta Allah'u Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

Böylece Allah'u Teâlâ, bizlere bildirdiği bu emir ve yasakların başlangıcında sâdece kendisine ibâdet edilmesini emretmiş ve sonunda da kendisine ortak koşulmasını yasaklamıştır.

( ) اَفَاَصْفٰيكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَنٖينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًاۜ اِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظٖيمًا (٤٠

40. Ey kâfirler! Rabbiniz, sizin için oğullar seçti de kendisi için meleklerden kızlar mı edindi? Muhakkak ki siz, çok ağır bir söz söylüyorsunuz.

İzah: Müşrikler; "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diye iftirada bulunmuş, kendi kızları doğunca da onları diri diri toprağa gömdükleri olmuştur. Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, müşriklere hitap ederek, kendileri için sevmedikleri şeyleri Allah'a nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 57-59’da da şöyle buyurmuştur:

″Onlar, Allah’a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.″

(وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فٖي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُوا۬ وَمَا يَزٖيدُهُمْ اِلَّا نُفُورًا (٤١)

41. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye bu Kur’ân’da gerçekleri değişik şekillerde beyan ettik. Fakat bu, onların ancak nefretini artırıyor.

İzah: Bu Kur’ân’da, Bize karşı çeşitli iftiralarda bulunan müşriklere, çeşitli misaller, çeşitli deliller ve âyetler zikrettik. Bunları düşünüp öğüt alsınlar diye onları uyardık. Fakat onlar, bunlardan öğüt almadılar. Aksine inat edip küfürde direndiler. Böylece bu âyetler, onların ancak nefretini ve küfrünü artırıyor, demektir.

(قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ اِذًا لَابْتَغَوْا اِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبٖيلًا (٤٢) سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبٖيرًا (٤٣) تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوَاتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فٖيهِنَّ وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبٖيحَهُمْ اِنَّهُ كَانَ حَلٖيمًا غَفُورًا (٤٤)

42-44. Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah ile beraber başka ilahlar olsaydı, o zaman o ilahlar, Arş’ın sahibi olan Allah’a gâlip gelmek için elbette bir yol ararlardı.* Allah’u Teâlâ, onların dediklerinden uzaktır ve son derece yücedir, büyüktür* Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar Allah’ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.

İzah: Canlı, cansız yaratılan her şey, kendi lisânınca Allah’u Teâlâ’yı tesbih etmektedir. Bu hususta Abdullah b. Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Biz âdet hilafı olan (olağan üstü) işleri bereket ve hayır sayardık. Siz ise bunların hepsinin korkutmak için yapıldığını sanıyorsunuz. Biz bir seferde Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bulunduk. Suyumuz azalmıştı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Haydi, bana bir miktar su artığı bulup getirin!″ dedi. Sahâbîler, içinde az bir miktar su bulunan bir kap getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu kabın içine elini koydu. Sonra Sahâbîlere: ″Haydi, temiz ve mübârek suya gelin! Suyun artışı ise Allah'tandır″ buyurdu. Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu der ki:

فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ وَهُوَ يُؤْكَلُ (خ عن ابن مسعود)

″Yemin ederim ki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in parmakları arasında su aktığını gördüm. Muhakkak ki bizler, yemek yenirken yemeğin tesbih ettiğini işittik.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ أَمَرَ بِهِ نُوحٌ ابْنَهُ؟ إِنَّ نُوحًا قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيِّ آمُرُكَ أَنْ تَقُولَ سُبْحانَ اللّٰه وبِحَمْدِهِ فإنَّها صَلاةُ الخَلْقِ وَتَسْبِيحُ الخَلْقِ وبِها تُرْزَقُ الخَلْقُ قالَ اللّٰه وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن جابر بن عبد اللّٰه)

Nûh'un oğluna emrettiği şeyi size bildireyim mi?″ Nûh, oğluna demişti ki: ″ Oğulcuğum! Sana ″Subhânallâh″ demeyi emrederim. Çünkü o, mahlûkatın ibâdeti ve tesbihidir. Mahlûkat, onunla rızıklanır. Allah'u Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te: ″Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin…″ diye buyurmaktadır.[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَضْرِبُوا وُجُوهَ الدَّوَابِّ فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ. (أبو الشيخ في العظمة وابن مردويه عن أبي سعيد الخدري)

″Hayvanların yüzlerine vurmayın. Çünkü her şey Allah'u Teâlâ'yı hamd ile tesbih etmektedir.″[3]

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ فِي يَده حَصَيَات فَسَمِعَ لَهُنَّ تَسْبِيح كَحَنِينِ النَّحْل وَكَذَا فِي يَد أَبِي بَكْر

وَعُمَر وَعُثّمَان رَضِيَ اللّٰه عَنْهُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in eline çakıl taşlarını aldığında, arının vızıltısı gibi onların tesbihinin duyulduğu bildirilir. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın da elinde taşlar bu şekilde tesbih etmişlerdir."[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 25.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 455; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44077.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 311.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 79; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35409.

وَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًاۙ (٤٥) وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ (اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا (٤٦)

45-46. Ey Habîbim! Kur'ân'ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz.* Ve onların kalplerinin üzerine, Kur'ân'ı anlamamaları için perdeler çeker, kulaklarına da ağırlık veririz. Kur'ân'da, Rabbini bir olarak zikrettiğin vakit, onlar nefretle arkalarını dönerek giderler.

İzah: Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de geçen perdenin, Sûre-i Fussilet, Âyet 5'te zikredilen perde olduğunu söylemiştir:

Ey Resûlüm! Kur'ân'dan yüz çevirenler, sana dediler ki: "Bizi dâvet ettiğin şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda ağırlık vardır. Seninle bizim aramızda kavuşmaya mâni bir perde vardır. Artık sen (kendi dînine göre) amel et, şüphesiz biz de (kendi dînimize göre) amel edeceğiz."

İşte kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kendi irâdeleri ile böyle söyleyip, kendilerine Kur'ân'da Allah'ın bir olduğu okununca, nefretle arkalarını dönüp gitmişler, Allah'u Teâlâ da onların bu halerinden dolayı kalplerine perde çekmiş, kulaklarına da ağırlık vermiştir. Kul hayır veya şer neye yönelir ise, Allah onu yaratır. O, hiç kimseye haksızlık etmez.

Kâfirlerle Mü'minlerin arasına konan bu perde, gözle görülemeyen bir perdedir.

Bu hususta Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk kızı Hz. Esmâ’dan şu olay nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ أَقْبَلَتِ الْعَوْرَاءُ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ حَرْبٍ وَلَهَا وَلْوَلَةٌ وَفِي يَدِهَا فِهْرٌ وَهِيَ تَقُولُ: مُذَمَّمًا أَبَيْنَا وَدِينَهُ قَلَيْنَا وَأَمْرَهُ عَصَيْنَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ ، فَلَمَّا رَآهَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَنَا أَخَافُ أَنْ تَرَاكَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي وَقَرَأَ قُرْآنًا فَاعْتَصَمَ بِهِ كَمَا قَالَ: وَقَرَأَ: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْءَانَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا فَوَقَفَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَلَمْ تَرَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي فَقَالَ لَا وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتِ مَا هَجَاكِ فَوَلَّتْ وَهِيَ تَقُولُ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي بِنْتُ سَيِّدِهَا (ك عن أسماء بنت أبي بكر)

Tebbet Sûresi nâzil olunca, Harb’in kızı olan Ebû Leheb’in eşi, Ümmü Cemil, elinde büyükçe bir taş olduğu halde dînin aleyhinde bağıra bağıra öteden beri geliyordu. Bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte oturuyordu. Hz. Ebû Bekir de yanında bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir, o şirret kadının gelmekte olduğunu görünce: ″Yâ Resûlallah! O bu tarafa doğru gelmekte, korkarım ki sizi görür ve bir saldırı da bulunur″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O beni göremez″ buyurdu ve ″Ey Habîbim! Kur’ân’ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz″ mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 45’i okudu. Bunun üzerine o şirret kadın gelip, Hz. Ebû Bekir’in karşısında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i göremedi ve Hz. Ebû Bekir’e: ″Yâ Ebû Bekir! Haber aldığıma göre arkadaşın beni hicvediyormuş!″ dedi. Hz. Ebû Bekir: ″Hayır! Şu Beyt-i Muazzama’nın Rabbine yemin ederim, seni hicvetmedi″ buyurdu. Kadın bunun üzerine: ″Kureyş iyi bilir ki, ben onların efendilerinin kızıyım″ diyerek dönüp gitti.[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 3333; Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 502.

(نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهٖ اِذْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰى اِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا (٤٧) اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَط۪يعُونَ سَب۪يلًا (٤٨))

47-48. Biz onların seni dinlerken ne maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zâlimlerin: ″Siz, ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz″ dediklerini çok iyi biliriz.* Ey Resûlüm! Bak! Senin için (şâir, sihirbaz, kâhin ve mecnûn diye) nasıl misaller verdiler? Onlar bu misallerle haktan şaştılar. Artık hak yolu bulmaya güçleri yetmez.

İzah: Müşrikler, Dâr’ün-Nedve denilen yerde toplanarak, gizlice,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhinde istişârede bulunuyorlar ve bir deli veya sihirbaz yahut şairdir diyerek ona hakaret ediyorlardı. İşte Âyet-i Kerîme bunlara işâret etmektedir.

(وَقَالُوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا (٤٩))

49. O kâfirler: ″Biz kemik hâline geldiğimiz ve çürüyüp toprağa karıştığımız halde, yeniden yaratılır ve diriltilir miyiz?″ dediler.

(قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَدِيدًاۙ (٥٠) اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْۚ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَاۜ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍۚ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَۜ قُلْ عَسٰۤى اَنْ يَكُونَ قَرِيبًا (٥١)يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا قَلِيلًا۟ (٥٢))

50-52. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″İster taş olun, ister demir!* Yahut da hiç dirilmesi mümkün değil dediğiniz bir mahlûk olun, muhakkak diriltileceksiniz.″ Onlar: ″Öldükten sonra, bizi kim diriltir?″ derler. Ey Habîbim! ″Sizi ilk defa yaratan diriltir″ de. Onlar hayret ederek başlarını sallarlar ve alay yoluyla, ″Bu ne zaman olacaktır?″ derler. ″Yakında olur″ de.* O gün Allah'u Teâlâ sizi çağırınca, siz de hemen O'nun emrine tâzimle icâbet edersiniz ve dünyâda ancak az bir müddet kaldığınızı zannedersiniz.

(وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ اَحْسَنُۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْۜ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا (٥٣))

53. Ey Resûlüm! (Mü'min) kullarıma söyle, en güzel şekilde konuşsunlar. Muhakkak ki şeytan, aralarını açmak ister. Şüphesiz ki şeytan, insanlar için apaçık bir düşmandır.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Mü'minlerin birbirleriyle konuşurken, ″Allah senden râzı olsun, Allah seni bağışlasın″ gibi en güzel şekilde konuşmalarını söyle-mesini emretmiştir. Eğer Mü'minler bu şekilde davranmazlarsa şeytanın, aralarına girmek için fırsat bulacağını, böylece Mü'minlerin, tartışma ve kavgalara sürüklenmiş olacaklarını beyan etmiştir.

(رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِكُمْۜ اِنْ يَشَاْ يَرْحَمْكُمْ اَوْ اِنْ يَشَاْ يُعَذِّبْكُمْۜ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (٥٤))

54. Rabbiniz sizi daha iyi bilir. Dilerse size rahmet eder, dilerse azap eder. Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine bir vekil olarak göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey insanlar! Rabbiniz sizden kimin hidâyeti veya kimin dalâleti hak ettiğini elbette daha iyi bilir. Hidâyete ve tevbeye muvaffak kılmakla, dilerse size merhamet eder, ya da küfür hâlinde öldürerek size azap eder. Ey Resûlüm! Seni onlara gözcü olarak değil, uyarıcı olarak gönderdik. Sana itaat eden Cennete, sana karşı gelen de Cehenneme girer, anlamına gelmektedir.

(وَرَبُّكَ اَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيّٖنَ عَلٰى بَعْضٍ وَاٰتَيْنَا دَاوُۨدَ زَبُورًا (٥٥)

55. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, göklerde ve yerde kim varsa hepsini en iyi bilendir. Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerin bâzısını diğer bâzısına üstün kıldık. Dâvud'a da Zebur'u verdik.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de Peygamberlerin bâzısını diğer bâzılarından üstün kıldığını beyan ederek, Peygamberler arasında derece bakımından üstün olanlar olduğunu beyan etmiştir.

Yine bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 253'te de şöyle geçmektedir:

″O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah'u Teâlâ'nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah'u Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi…″

İşte bu ve buna benzer âyetlerden dolayı bütün Ehl-i Sünnet ulemâsı, Peygamberler arasında derece olarak üstün olanlar olduğunu açık bir şekilde vurgulamışlardır.

Peygamberlere îman hususunda ise, Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 285'te şöyle buyurmuştur:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve ″Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız″ dediler…

Bu Âyet-i Kerîme de, sâdece îman hususunu belirtmektedir. Çünkü âyetin içerisinde Allah'a, meleklere, kitaplara ve Resûllerine îman edilmesi gerektiği beyan edilmektedir. Bunlar îman esaslarındandır. Peygamberler arasında

farklılığın olmaması da îman hususundadır. Yoksa Sûre-i İsrâ, Âyet 55’te: ″… Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerin bâzısını diğer bâzısına üstün kıldık…″ ve Sûre-i Ahkaf, Âyet 35’te: ″Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu’l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret…″ buyruğundan, kesin olarak Peygam-berler arasında derece farklılığı olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda Sûre-i Ahkâf, Âyet 35’te geçtiği üzere, Peygamberlerin en büyüklerine, Ulu’l-Azim Peygamberler denir. Bunların sayısı altıdır: Âdem Safiyullah, Nûh Nebiyyullah, İbrâhim Halîlullah, Mûsâ Kelîmullah, Îsâ Rûhullah ve Muhammed Habîbullah’tır.

Bu Ulu’l-Azim Peygamberler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Ahkâf, Âyet 35’in izahına ve bizim Peygamberimiz olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de diğer Peygamberlerin hepsinden üstün olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve izahına bakınız.

( )قُلِ ادْعُوا الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهٖ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوٖيلًا (٥٦)

56. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’tan başka ilah zannettiklerinizi dâvet edin. Onlar, uğradığınız zararı sizden kaldırmaya ve değiştirmeye muktedir olamazlar.″

(اُولٰئِكَ الَّذٖينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسٖيلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ اِنَّ عَذَابَ
( )رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا (٥٧

57. Kendilerine ilah diye yalvardıkları (Îsâ ve Üzeyr Aleyhimes-selâm) da Rablerine yakınlık için vesîle ararlar. Allah‘ın rahmetini dilerler ve azâbından korkarlar. Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı korkmaya değer.

İzah: Yahudiler, Üzeyr Aleyhisselâm‘ı, Hristiyanlar da Îsâ Aleyhisselâm’ı; ″Allah’ın oğludur″ diyerek ilahlaştırdılar. Halbuki onlar da Allah’ın kulu olup, O‘na yakîn elde etmek için vesîle arayanlardır. İşte bu âyette, Peygamberlerin dahi Allah’a yakınlık elde edebilmek için vesîle aradıklarından bahsedilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(تَعَلَّمُوا الْيَقٖينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتّٰى تَعْرِفُوهُ فَاِنّٖى اَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور

″İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur’ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilesiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 7337.

(وَاِنْ مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَد۪يدًاۜ كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا
٥٨)((

58. Hiçbir belde yoktur ki, kıyâmet gününden önce Biz onu helâk etmeyelim yahut şiddetli bir azap ile azaplandırmayalım. Bu, kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılıdır.

İzah: Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ’nın, herhangi bir belde halkına azap etmesi, onların hak etmiş oldukları bir cezâdan dolayıdır. Zîrâ Allah’u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

)إِذَا ظَهَرَ الزِّنَا وَالرِّبَا فِي قَرْيَةٍ فَقَدْ أَحَلُّوا بِأَنْفُسِهِمْ عَذَابَ اللّٰهِ (ك طب عن ابن عباس

″Bir şehirde zinâ ve fâiz yaygınlaşırsa, şüphesiz onlar Allah’ın azâbını hak etmiş olurlar.″[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2221; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 463; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 375/12.

(وَمَا مَنَعَنَٓا اَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ اِلَّٓا اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُونَۜ وَاٰتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَاۜ وَمَا نُرْسِلُ
بِالْاٰيَاتِ اِلَّا تَخْو۪يفًا (٥٩) (

59. Onların (Kureyş’in) istediği mûcizeleri gördermeyişimizin sebebi, ancak önceki kavimlerin, kendilerine gönderilen mûcizeleri yalanlamalarıdır. Semud kavmine açık bir mûcize olarak o dişi deveyi verdik. Onlar ise deveyi öldürmekle kendi nefislerine zulmettiler. Biz mûcizeleri, ancak korkutmak için göndeririz.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Daha sonra bu müşrikler, mûcize olarak Safâ Tepesi’ni altına dönüştürürse, îman edeceklerini söylemişler. Sâlih (Aleyhisselam)’ın kavminin deve mûcizesi istemeleri üzerine, Allah’u Teâlâ o deveyi, kendilerine

göndermişti. O kavim ise, deveyi öldürmüş, Allah da onların hepsini helak etmişti. İşte Allah'u Teâlâ müşriklere, Safâ Tepesi altına dönüştürdükten sonra, yine inkâr ederlerse, Sâlih (Aleyhisselam)'ın kavmi gibi helak olacaklarını haber vermektedir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, âyetin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَجْعَلَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا وَأَنْ يُنَحِّيَ الْجِبَالَ عَنْهُمْ فَيَزْدَرِعُوا فَقِيلَ لَهُ إِنْ شِئْتَ أَنْ تَسْتَأْنِيَ بِهِمْ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ تُؤْتِيَهُمْ الَّذِي سَأَلُوا فَإِنْ كَفَرُوا أُهْلِكُوا كَمَا أَهْلَكْتُ مَنْ قَبْلَهُمْ قَالَ لَا بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ {وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً} (حم عن ابن عباس)

Mekke ehli, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Rabbine duâ et de, bize Safâ Tepesi'ni altın yapsın sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ″Öyle yapar mısınız?″ dedi. Onlar: ″Evet″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem duâ etti. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve buyuruyor ki: ″İstersen Safa Tepesi onlar için altın olur. Ama kim de bundan sonra küfrederse, âlemlerde hiçbir kimseye azap etmediğimiz şekilde onları azaplandırırım. Dilersen onlar için tevbe ve rahmet kapısını açarım.″ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hayır, tevbe ve rahmet kapısını aç″ dedi. İşte bunun üzerine: ″Onların (Kureyş'in) istediği mûcizeleri gördermeyişimizin sebebi, ancak önceki kavimlerin, kendilerine gönderilen mûcizeleri yalanlamalarıdır…″ diye devam eden Sûre-i İsrâ, Âyet 59 nâzil oldu.[1]

Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud ve onlara verilen deve mûcizesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 78'in izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2217.

(وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِۜ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّت۪ي اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْاٰنِۜ وَنُخَوِّفُهُمْۙ فَمَا يَز۪يدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَب۪يرًا۟ (٦٠)

60. Ey Resûlüm! Hani sana: ″Şüphesiz senin Rabbin, insanların hepsini (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır″ demiştik. Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur'ân'da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onların

azgınlığını artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sana gösterdiğimiz temaşa″ ifadesi:

هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ أُرِيهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ (خ حم ابن عباس)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç gecesi gördükleridir ki, bunları rüyâda değil, uyanık olarak ve bizzat gözleriyle görmüştür. Kur'ân'daki lânetlenmiş ağaç da zakkum ağacıdır.″[1]

Zakkum ağacı hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Sâffât, Âyet 63'te de şöyle buyurmuştur:

″Şüphesiz ki, zakkum ağacını zâlimler için fitne (dünyâda imtihan ve âhirette azap) kıldık.″

Bu Âyet-i Kerîme'lerde, ″Lânetlenmiş ağaç″ diye temsil edilen zakkum ağacından maksat, aşağıdaki Hadis-i Şerif'lerde geçtiği üzere Ümeyyeoğullarıdır. Zakkum ağacı, dünyâda bir imtihan, âhirette ise bir azap çeşididir. Ümeyyeoğullarının, bu ağaca benzetilmesinin sebebi, onların neslinden gelecek olan bâzı kişilerin Müslümanlara verecekleri eziyet ve cefâdan dolayıdır. İşte lânetlenmiş ağaç, Ümeyyeoğullarının soy ağacıdır. Bu nesilden gelen Hz. Osman, Hz. Muâviye ve Hz. Ömer İbn-i Abdulaziz gibiler müstesnâdır.

Bu husus Hadis-i Şerif'lerde şöyle geçmektedir: Said b. el-Müseyyeb Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

رَأَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَنِي أُمَيَّةَ يَنْزُونَ عَلَى مِنْبَرِهِ نَزْوَ الْقِرَدَةِ فَسَاءَهُ. ذَلِكَ فأوحي إليه إنما هي دنيا أعطوها فقرت به عينه وهي قوله: وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ. (الرازى، التفسير الكبير سعيد بن المسيّب وابن كثير، شمائل الرسول)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümeyyeoğullarını minberinin üstüne maymunların tırmanışı gibi tırmandıklarını gördü ve bundan hoşlanmadı.[2] Allah'u Teâlâ ona: ″Bu kendilerine verilen dünyâdır″ diye vahyetti ve bundan sonra gözleri aydınlandı. İşte o vahiy, Sûre-i İsrâ, Âyet 60'taki: ″Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur'ân'da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik″ ifadesidir.[3]

Yusuf b. Sa’d Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmaktadır:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَى مِنْبَرِهِ فَسَاءَهُ ذَلِكَ فَنَزَلَتْ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ} يَا مُحَمَّدُ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةَ {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَإِذَا هِيَ أَلْفُ شَهْرٍ لاَ يَزِيدُ يَوْمٌ وَلاَ يَنْقُصُ (ت عن يوسف بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: ″Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser’i verdik″[4] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: ″Şüphesiz ki, Biz Kur’ân’ı Kadir Gecesi’nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi’nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır…″ diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. ″Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır ″ buyurdu. el-Kâsım dedi ki: ″Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil.″[5]

İşte bu Hadis-i Şerif’te, Yezid’le başlayıp Mervan ile son bulan Emeviler dönemi anlatılmaktadır.

Yezid hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ بَدَّلَ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ هُوَ يَزِيدٌ (ع عن أبي ذر)

″Benim sünnetimi ilk değiştirecek olan yönetici, Ümeyyeoğullarından bir adamdır.″ (Râvi der ki:) O, Yezid’dir.[6]

لاَ يَزَالُ أَمْرُ أُمَّتِي قَائِمًا بِالْقِسْطِ حَتَّى يَكُونَ أَوَّلَ مَنْ يَثْلَمُهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ يُقَالُ لَهُ يَزِيدُ (ع عن أبي عبيدة بن جراح)

″Ümmetimin yönetimi, adâlet ve itidal üzere yürüyecektir. Fakat Ümeyyeoğullarından bir adam, bu yönetimde ilk gediği açacaktır.″ Denildi ki: O, Yezid’dir.[7]

وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ عَلَى رَأْسِ السِّتِّينَ تَصِيرُ الأَمَانَةُ غَنِيمَةً وَالصَّدَقَةُ غَرِيمَةً وَالشَّهَادَةُ بِالْمَعْرِفَةِ وَالْحُكْمُ بِالْهَوَى (ك عن ابى هريرة)

″Yaklaşan bir şerden Arapların vay hâline! Altmışıncı senenin başından itibaren emânet ganîmet sayılacak. Zekât malı idareciler tarafından yenilecek. Şâhitlik, tanıma durumuna göre yapılacak ve hüküm Allah’ın emirleri dışında verilecektir.″[8]

Hicri altmışıncı sene tam olarak Yezid’in hükümdar olduğu senedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hicreti, miladın başı sayılmıştır. Hicretten sonra on yılı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dönemi ve otuz yıl da dört halife dönemi ve yirmi yıl da Hz. Muâviye dönemidir. Bunlar toplandığında hicri altmış yıl yapar. İşte Hz. Muâviye’nin vefâtından sonra Yezid’in halifeliğini ilan etmesi tam bu altmışıncı yıla denk gelmektedir.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ رَأْسِ السِّتِّينَ وَمَنْ إِمَارَةِ الصِّبْيَانِ وَقَالَ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى تَصِيرَ لِلُكَعِ ابْنِ لُكَعٍ (حم عن أَبي هريرة)

″Altmışıncı senenin başından ve çocukların yönetiminden Allah’a sığının ve bilin ki dünyâ (yönetimde) soysuz oğlu soysuzların eline düşmedikçe işler bozulmaz.″[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَكُون خَلْف بَعْد سِتِّينَ سَنَة أَضَاعُوا الصَّلَاة وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَات فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ثُمَّ يَكُون خَلْف يَقْرَءُونَ الْقُرْآن لَا يَعْدُو تَرَاقِيهمْ وَيَقْرَأ الْقُرْآن ثَلَاثَة مُؤْمِن وَمُنَافِق وَفَاجِر وَقَالَ بَشِير قُلْت لِلْوَلِيدِ مَا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَة؟ قَالَ وَالْمُنَافِق كَافِر بِهِ وَالْفَاجِر يَأْكُل بِهِ الْمُؤْمِن مُؤْمِن بِهِ (ك عن ابى سعيد)

″Altmış sene sonra öyle bir nesil gelecek ki, onlar namazı bırakıp şehvetlerine uyacaklar ve bu azgınlıklarının cezâsını görecekler. Sonra öyle bir nesil gelecek ki onlar Kur’ân’ı okuyacaklar, fakat Kur’ân gırtlaklarından aşağıya geçmeyecek. Kur’ân’ı üç sınıf kişi okuyacak: Bunlar: Mü’min, münâfık ve fâcir. Beşîr Radiyallâhu anhu der ki: Râvi Velid b. Kays’a: ″Bu üç grup kimlerdir?″ diye sordum da şöyle dedi: ″Münâfık onu (aslında kalben) inkâr edendir. Fâcir, onu geçim aracı edinendir. Mü’min ise, ona inanandır.″[10]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Meryem, Âyet 59’da şöyle buyurmuştur:

″Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine

tâbi oldular. Onlar, Gayya’ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır.″

Bu âyete ve bu âyet hakkında nakledilen hadislere bakıldığında, Ümeyyeoğullarından olan ve Yezid ile başlayan Emevilerin lânetlendiği soy ağacının, İslâm’a ve Müslümanlara çok büyük zararları olacağı bildirilmektedir. Nitekim Yezid, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in torunları olan Hz. Hasan’ı zehirleterek şehit etmiştir. Ayrıca Hz. Hüseyin Efendimizi, Ehl-i Beytini ve Ashâbından ileri gelenlerin birçoğunu şehit etmiş veya zindanlara atarak çok zulümler yapmıştır.[11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْحَى اللّٰهُ تَعَالَى إِلَى إِنِّى قَدْ قَتَلْتُ بِيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا سَبْعِينَ أَلْفاً وَإِنِّى قَاتِلٌ بِابْنِ بِنْتِكَ سَبْعِينَ أَلْفاً وَسَبْعِينَ أَلْفاً (ك عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ bana şöyle vahyetti: Ben, Zekeriyya oğlu Yahyâ sebebiyle yetmiş bin kişiyi öldürdüm. Ve senin kızının oğlu (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) sebebiyle ise, yetmiş bin ve yetmiş bin kişiyi öldürürüm.″[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تُنَاكِحُوهُمْ أَلَا فَلَا تَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk’ın lâneti inmiştir.″[13]

Yezid ve onlardan sonra gelip, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ehl-i Beytinin ve Ashâbının kadrini düşürmeye çalışan ve onların aleyhinde olan kimselere Hakk’ın lâneti inmiştir. İşte âyette lânetlenmiş ağaç denilmesi de bu kabildendir.

Yine Ümeyyeoğullarından Hakem b. Ebi’l-As ve çıkaracağı fitneler hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları da şöyledir:

Amr İbn-i Murre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَرَفَ كَلامَهُ فَقَالَ: ائْذَنُوا لَهُ حَيَّةَ أَوْ وَلَدِ حَيَّةَ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَعَلَى مَنْ يَخْرُجُ مِنْ صُلْبِهِ إِلا الْمُؤْمِنُونَ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ يُشَرَّفُونَ فِي الدُّنْيَا وَيُوضَعُونَ فِي الآخِرَةِ وَذَوُو مَكْرٍ وَخَدِيعَةٍ ، يُعَظَّمُونَ فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُمْ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاقٍ (دلائل النبوة للبيهقى وابن عساكر عن عمرو بن مرة)

Hakem b. Ebi’l-As, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den içeri girmek için izin istedi. Konuşmasından onu tanıdı ve şöyle buyurdu: ″Haydi ona, yılana yahut yılan yavrusuna izin verin. Allah’ın lâneti onun üzerine olsun! Sülbünden çıkanlara da olsun. Mü’minleri hâriç ki, onlar da pek azdır. Çünkü onlar dünyâya dalacaklar, âhireti yitirecekler. Hile ve desise sahibidirler. Dünyâda onlara verilecek, fakat âhirette hiçbir nasipleri olmayacaktır.″[14]

Cübeyr b. Mut’im Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi anlatmaktadır:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَيْلٌ لأُمَّتِي مِمَّا فِي صُلْبِ هَذَا (طس ابو نعيم عن جبير بن مطعم)

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte oturmaktayken, Hakem b. Ebi’l-As yoldan geçti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona bakarak, ″Bu adamın zürriyetinden ümmetimin çekeceği vardır″ dedi.[15]

Abdurrahman İbn-i Avf Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ لَا يُولَدُ لأَحَدٍ مَوْلُودٌ إِلا أُتِيَ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ فَأُدْخِلَ عَلَيْهِ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ فَقَالَ: هُوَ الْوَزَغُ بْنُ الْوَزَغِ الْمَلْعُونُ بْنُ الْمَلْعُونِ (ك عن عبد الرحمن بن عوف)

Medîne’de bir çocuk doğar doğmaz Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e getirilir, duâsı alınırdı. Bir gün de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Hakem’in oğlu Mervan getirildi. Çocuğu gören Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu çocuk, keler[16] oğlu kelerdir, melun oğlu melundur″ buyurdu.[17]

İslâm tarihinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yukarıdaki Hadis-i Şerif’te haber verdiği gibi, Ümeyyeoğullarından Hakem İbn’ul-As’ın da Müslümanlara çok zararı olmuş ve büyük bir fitne çıkararak Sıffin Savaşı’na

sebep olmuştur. Bu savaşta on binlerce Sahâbe şehit olmuştur. Bu olay şöyledir:

Mervan'ın babası Hakem kâtipti. Yazı yazması iyiydi. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, inen sûreleri yazması için ona da görev vermişti. Bu kâtip, Âl-i İmrân Sûresi'ni, bilerek ve kasıtlı olarak Âl-i Mervan Sûresi, diye yazdı. Halbuki Âl-i İmrân, İmrân evlatları demektir. İmran, Mûsâ ve Hârun Aleyhimesselâm'ın ve kız kardeşleri Gülsüm'ün babasıdır. İşte bu zâtlara, onların evlat ve torunlarına ″Âl-i İmrân″ denilmiştir. Hz. Meryem'in babası da bu aileye mensup idi. İşte bu sûrede, bu zâtların ahvâline dair bilgiler verildiği için bu isim verilmiştir.

Hakem, kendi dedelerine Mervan dendiği için, Âl-i Mervan Sûresi, diye yazmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine: ″Niçin böyle yazdın?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: ″Sen söyledin, ben yazdım″ deyince, Peygamber Efendimiz: ″Yalan söylüyorsun″ dedi ve onun bu yaptığının cezâsı olarak kendisini bir günlük yola sürgün etti ve buyurdu ki: ″Bunlar ne zaman olsa bir fesat çıkarırlar.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra Hz. Ebû Bekir halife oldu. Bir günlük yola da o sürdü. Hz. Ömer halife oldu. Bir günlük yola da o sürdü. Bunlar Hz. Osman'ın akrabaları idi. Hz. Osman halife olunca, ona gelip; ″Sen akrabamızsın, sen bizi affetmezsen, kim affedecek. Sen sürersen, her gelen sürer. İlerisi deniz, denizin öbür tarafına geçmemiz gerekir″ diyerek yalvardılar. Hz. Osman, bunları affedip yanına aldı. Medîne halkı toplu olarak bu karara karşı çıktılar:

- Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem; ″Bunlar ne zaman olsa fesat çıkarırlar″ demişti. Bu fesatçıları niçin affettin? dediler. Hz. Osman: ″Ben kendi yanıma alırım, kontrolüm altında olur, fesat çıkarttırmam. Benden sonra ne yaparsanız yapın″ deyince millet teskin oldu, dağıldı.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed işsiz kalmıştı. Hz. Osman'dan iş istedi. Hz. Osman kendisini Kufe'ye vali tayin etti. Tayin mektubunu yazan katip, Hakem'in oğlu Mervan idi. Arapça da: ″فيقبله″ ″Feyakbiluhû″ diye yazılınca, ″Başkan edin, vali edin″ mânâsına gelir. ″فيقتله″ ″Feyaktiluhû″ diye yazılınca da, ″Öldürün″ mânâsına gelir. Arapçada ″Feyakbiluhû″ ile ″Feyaktiluhû″ arasında harf olarak fark yok sâdece nokta farkı var. Aynı yazının altına bir nokta koyulursa, ″Başkan edin.″ Üstüne iki nokta koyulursa, ″Öldürün″ mânâsına gelir.

Katip: ″Feyakbiluhû″ diye yazdı. Hz. Osman‘a gösterdi. Hz. Osman mühürledikten sonra da üstüne iki nokta koydu. Böylece mektup, öldürün oldu. Özel mektuplar meşinden yapılan bir kılıf içinde giderdi, kimse okuyamazdı. Hz. Ebû Bekir‘in oğlu Muhammed, Hz. Ali‘nin evine geldi. Kendisine Kûfe valiliği verildiğini söyledi. Hz. Ali‘nin keşfi kerâmeti açıktı, dedi ki: ″Beni dinlersen Kûfe‘ye gitme, o yol senin hakkında uğursuzdur.″ Hz. Ebû Bekir‘in oğlu: ″Hz. Osman, benim için kötülük düşünür mü?″ dedi. Hz. Ali: ″Düşünmez″ dedi.

Hz. Ebû Bekir‘in oğlu, olsa olsa bizim yolumuzun üzerine aslan çıkar diye düşündü ve yanına silahlı adamlar alarak yola çıktı. Yolda giderlerken, kendilerinin güvenliğini sağlamak için önden, arkadan ve yan taraflarından, giden gözcüler koymuştu. Çünkü Hz. Ali‘nin keşfi kerâmeti açık olup, sözünde yanlış çıkmayacağını biliyordu. Gözcülerden bir tanesi, İri bir deveyle süratle giden birini gördü. Hz. Ebû Bekir‘in oğluna haber verdi. Adamı yakaladılar ve ona,″Birinden mi kaçıyorsun?″ diye sordular. Ses yoktu. ″Birini mi kovalıyorsun?″ dediler. Panikleyerek net bir cevap veremedi. Bir şey gizlediği belli idi. Hz. Ebû Bekir‘in oğlu: ″Üstünü arayın dedi″ aradılar. Bir şey bulamadılar. ″Devesini arayın″ dedi. Devesinde de bir şey bulamadılar. ″Devesinin semerini kırın″ dedi. Kırdılar içinden bir matara çıktı; açtılar. İçinde bir mektup vardı ve o mektup da: ″Ey Kûfe vâlisi! Ebû Bekir’in oğlu Muhammed elinden valiliği almaya geliyor. Elindeki mektup ve üzerindeki mühür halifeye ait. Mektupta öldürün yazılı. Mektubu alır almaz tereddüt etmeden öldür. Mühür halifeye ait olduğu için ne sen, ne ben suçlu değiliz. Ben burayı idare ederim″ diyordu.

Adamı öldürdüler, mektubu alıp döndüler. Medîne’nin yakınına geldikleri vakit, yolda bir kâfile gördüler. Kâfile’de başka bir Sahâbenin oğlu, Hz. Ebû Bekir’in oğluna: ″Hz. Osman, beni Şam’a vali tayin etti, oraya gidiyorum″ dedi. Hz. Ebû Bekir’in oğlu da: ″Beni de Kûfe’ye vâli tayin etmişti, ama mektupta, öldürün yazmış″ dedi. O mektubu açtılar, onda da aynı öldürün diye yazılıydı. Onlar da geri döndü. Bu mektupları Medîne’de herkese gösterdiler. Medîne halkı ayaklandı ve ″Hakem’in bütün çocuklarını bize teslim et, hepsini öldüreceğiz″ dediler. Hz. Osman buyurdu ki: ″Ortada ölen yok, suçu işleyen bir kişi, o da Kur’ân-ı Kerîm hükmünce hakim kararı ile cezâlandırılır. Teslim edersem, suçu olan ve olmayan herkesi de öldürürsünüz; onlarında sorumlusu ben olurum″ dedi. Millet gittikçe çoğalıyordu. Hz. Osman zor durumda kaldı, Hz. Ali’den yardım istedi ve ″Bana Hasan ile Hüseyin’i gönder. Onları bekçi koyayım.

Onlara kimse kılıç çekmez. Ancak bu iş böyle yatışır″ dedi. Hz. Ali, çocuklarını gönderdi. Bunlar bekçi olunca kimse onlara kılıç, çekmedi. Ortalık biraz yatışır gibi oldu.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu isyancılarla gizli bir konuşma yaptı. Siz kapıda çok bağırın, çağırın, bütün muhafızları ve herkesi kapıdan tarafa çekin. Benim kazma seslerim içerden duyulmasın. Kerpiç olan duvarı deler, içeri girer, Hakem'in çocuklarının hepsini öldürür, dışarı çıkarım. Bu iş de bitmiş olur, dedi. Bu fikri çok beğendiler ve bu planı uyguladılar. Gece olunca Hz. Ebû Bekir'in oğlu, yanında dört beş kişi alarak duvarı delip elinde hançerle içeri girdi. Girdikleri oda Hz. Osman'nın yatak odası idi. Hz. Osman, Kur'ân okuyordu. Onun bu hâlini gören Hz. Osman Efendimiz, onun kendisini öldürmeye geldiğini zannetti. ″Baban burada olsa, senin şu gelişine ne derdi″ deyince, Hz. Ebû Bekir'in oğlu yanında-kilere: ″Biz zorla içeri girdik, saygısızlık oldu. Biz bu işten vazgeçelim″ dedi. Hz. Osman'dan özür dileyip çıktılar. İçerdeki Hakemoğullarının taraftarlarından bir kaç kişi bunlardan korktukları için bunları gizlice tâkip ediyorlardı. Bunlar: ″Biz, Osman'ı öldürürsek, suç Ebû Bekir'in oğlunun üzerine kalır″ dediler. İçeri girip hançerle Halife Hz. Osman'a vurdular. Hz. Osman'ın karısı üzerine atıldı ve hançeri tuttu. Onun da üç parmağı kesildi. Hz. Osman Efendimiz şehit edildiğinde, onun kanı Kur'ân-ı Kerîm'in üzerine akmıştı.[18] Bu haber duyulunca millet kimseyi dinlemedi, hücum ettiler. Hakem'in çocuklarının hepsi kadın elbisesi giyip kadınlarla beraber dışarı çıktılar.

İşte bu olay da Sıffin Harbi'nin olmasına sebep olmuş ve bu nedenle de birçok Sahâbî ve Müslüman karşı karşıya gelmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1816. Mîraçta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gördükleri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu konudaki hadisler hakkında geniş bilgi için bu Sûre-i İsrâ, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 10, s. 81.

[3] İbn-i Kesir, Şemâil'ür-Resûl, s. 483.

[4] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 84.

[6] Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2802; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 145; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 31063; 38368.

[7] Ebû Ya’la el-Mevsili, Müsned, Hadis No: 837; Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2803; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 31069, 31070.

[8] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8626.

[9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7970, 8343; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 30854; Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide’l-Murselîn, c. 2, s. 813.

[10] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8792.

[11] Mir’at-ı Kâinat, c. 1, s. 697.

[12] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3103, 4117; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 157/1.

[13] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[14] Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2873; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 31729; İbn-i Kesir, Şemâil’ür-Resûl, s. 482.

[15] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 31066.

[16] Keler, kertenkele demektir.

[17] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8614.

[18] O Kur’ân, hâlen İstanbul’da Topkapı Sarayı’nda sergilenmektedir.

( )وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَۜ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طٖينًاۚ (٦١)

61. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki meleklere, ″Âdem’e secde edin″ demiştik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis secde etmedi ve ″Ben, çamurdan yarattığına secde eder miyim?″ dedi.

İzah: İblis’in, Âdem Aleyhisselâm’a secde etmemesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılması ve şeytanın da kibirlenerek ona secde etmemesi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 30, 34, Sûre-i A'râf, Âyet 11-17 ve Sûre-i Hicr, Âyet 28-40 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 173/5.

(قَالَ اَرَاَيْتَكَ هٰذَا الَّذٖي كَرَّمْتَ عَلَيَّۘ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُٓ اِلَّا قَلٖيلًا (٦٢)

62. İblis dedi ki: "Söyle bana, benden üstün ve şerefli kıldığın bu mu? Yemin olsun ki, bana kıyâmet gününe kadar mühlet verirsen, onun zürriyetini, az bir kısmı hâriç, mutlaka (vesvese vererek) hâkimiyetimin altına alırım."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِبْلِيسُ أَيْ رَبِّ لَا أَزَالُ أُغْوِي بَنِي آدَمَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي (حم ابى سعيد الخدري)

İblis dedi ki: "Ey Rabbim! İzzetin hakkı için Âdemoğullarının ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece, onları azdırmaktan geri durmayacağım." Bunun üzerine Rabbi Azze ve Celle şöyle buyurdu: "İzzetim ve Celalim hakkı için Ben de, onlar Benden bağışlanma diledikleri sürece, onları bağışlayıp duracağım."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11304.

قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَٓاؤُ۬كُمْ جَزَٓاءً مَوْفُورًا (٦٣) وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْۜ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا (٦٤) اِنَّ عِبَادٖي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌۜ وَكَفٰى بِرَبِّكَ وَكٖيلًا (٦٥)

63-65. Allah'u Teâlâ da İblis'e buyurdu ki: "Git, kıyâmete kadar kal, istediğini

yap. Onlardan sana tâbi olanlarla cezânız Cehennemdir. O ise, mükemmel bir cezâdır.* Onlardan gücünün yettiğini, dâvetinle yoldan çıkarmaya çalış, binekli yahut yaya olan bütün askerlerini de yardımına çağır. (Haram kazandırmakla) mallarına ve (zinâ yaptırmakla) evlatlarına ortak ol. Onlara vaadlerde bulun! Şeytanın vaadleri, bâtılı hak göstermekten başka bir şey değildir.* Şüphesiz ki, ihlaslı kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur.″ Ey Resûlüm! Vekil olarak Rabbin yeter.

İzah: Şeytanların insanları azdırması ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: ″Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)…″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Onlardan gücünün yettiğini, dâvetinle yoldan çıkarmaya çalış, binekli yahut yaya olan bütün askerlerini de yardımına çağır. (Haram kazandırmakla) mallarına ve (zinâ yaptırmakla) evlatlarına ortak ol″ âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur: ″Burada Allah’a karşı mâsiyette giden her süvâri, Allah’a karşı mâsiyette giden ger kişi, haksız yere alınan bütün mallar ve zinâdan doğan çocuklar kastedilmektedir.″[2]

Yine Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, şeytana hitâben: ″Şüphesiz ki, ihlaslı kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur″ diye buyurmuştur. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُنْضِي شَيَاطِينَهُ كَمَا يُنْضِي أَحَدُكُمْ بَعِيرَهُ فِي السَّفَرِ (حم عن ابى هريرة)

″Mü’min, şeytanlarını öylesine yorar ve ezer ki, tıpkı sizden birinizin yolculukta devesini yorup ezdiği gibi.″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 347.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8583.

(رَبُّكُمُ الَّذ۪ي يُزْج۪ي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِه۪ۜ اِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَح۪يمًا (٦٦))

66. Rabbiniz, lütfundan nasip arayasınız diye, sizin için denizde gemileri yürütür. Şüphesiz ki O, size karşı çok merhametlidir.

(وَاِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ اِلَّٓا اِيَّاهُۚ فَلَمَّا نَجّٰيكُمْ اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُورًا
(٦٧)))

67. Denizde gark olmak korkusuna düşerseniz, Allah’ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz ilahlar hatırınızdan çıkar. Fakat Allah’u Teâlâ sizi kurtarıp karaya çıkarınca, O’ndan yüz çevirirsiniz. Çünkü insanoğlu, çok nankördür.

İzah: Âyette denizde gemide bulunanların fırtınaya uğradıklarında, ölüm korkusu kendilerini sarınca putlarını bırakarak sâdece Allah’u Teâlâ’ya yönelip ihlasla O’na duâ ettikleri anlatılmaktadır. Bu âyette geçen olayın benzeri Hz. İkrime’nin başına gelmiş ve onun Müslüman olmasına sebep olmuştur. Bu hâdise, Urve’den şöyle nakledilmiştir:

Mekke fethedildiğinde, Ebû Cehil’in oğlu İkrime Mekke’den kaçtı ve deniz yoluyla yolcuğuna devam ederken, gemi çıkan bir fırtınada sallanmaya başlayınca, Lat ve Uzza’ya duâ etmeye başladı. Gemidekiler: ″Burada Allah’tan başka kimseye duâ edilmez″ deyince, İkrime: ″Vallâhi, eğer denizde sâdece kendisi var ise, karada da sâdece kendisi var demektir″ karşılığını verdi ve geri dönüp Müslüman oldu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 7, s. 603.

(اَفَاَمِنْتُمْ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ اَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَك۪يلًاۙ (٦٨) اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُع۪يدَكُمْ
ف۪يهِ تَارَةً اُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرّ۪يحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْۙ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِه۪ تَب۪يعًا (٦٩))

68-69. Peki, Allah'u Teâlâ'nın, üzerinde bulunduğunuz karayı sizinle beraber yere batırmayacağından yahut üzerinize (Lût'un kavminde olduğu gibi) taş yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? Böyle bir şey olduktan sonra, kendinizi muhafaza edecek bir koruyucu bulamazsınız.* Yahut sizi tekrar denize döndürüp de üzerinize şiddetli bir rüzgâr göndererek, küfrünüzden dolayı gark etmeyeceğinden emin mi oldunuz? Siz bu hâle düştükten sonra, Bize karşı intikam alacak hiçbir kuvvet bulamazsınız.

(وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلٰى كَثٖيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضٖيلاً) (٧٠

70. Yemin olsun ki Biz, Âdemoğlunu üstün bir varlık kıldık. Onları karada ve denizde (çeşitli vâsıtalarla) taşıdık. Onlara leziz ve temiz rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık″ diye buyrulmaktadır. Bu ifade, insanın diğer varlıklardan farklı ve üstün olan tarafları; akıl sahibi olması, konuşabilmesi, iyiyi kötüden seçebilmesi, şeklinin güzel olması gibi meziyetlerdir. Yani Allah'u Teâlâ insanı Ahsen-i Takvim üzere yaratmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَلاَئِكَةَ قَالَتْ: يَا رَبَّنَا أَعْطَيْتَ بني آدَمَ فَهُمْ يَأْكُلُونَ، وَيَشْرَبُونَ وَيَرْكَبُونَ وَيُلْبِسُونَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَلَا نَأْكُلُ وَلَا نَشْرَبُ وَلَا نَلْهُو فَكَمَا جَعَلْتَ لَهُمُ الدُّنْيَا فَاجْعَلْ لَنَا الْآخِرَةَ فَقَالَ: لَا أَجْعَلُ ذُرِّيَّةَ مَنْ خَلَقْتُهُ بِيَدِي كَمَنْ قُلْتُ لَهُ كُنْ فَكَانَ (طب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Melekler dediler ki: ″Ey Rabbimiz! Âdemoğluna dünyâyı verdin. Orada yer, içer ve giyinirler. Biz Seni hamd ile tesbih ettiğimiz halde ne yeriz, ne içeriz, ne de eğleniriz. Nasıl onlara dünyâyı vermişsen, bize de âhireti ver.″ Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Elimle yaratmış olduğumun zürriyetinden gelenlerin sâlihlerini; kendisine ″Ol″ deyince, olanlar gibi kılmam.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا شَيْءٌ أَكْرَمُ عَلَى اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ ابْنِ آدَمَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ قَالَ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمَلَائِكَةُ مَجْبُورُونَ بِمَنْزِلَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ (هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

″Mahşer gününde Allah katında Âdemoğlundan daha değerli hiçbir şey yoktur.″ ″Yâ Resûlallah! Melekler de mi?″ denilince, şöyle buyurdu: ″Melekler de; çünkü melekler, güneş ve ay gibi ibâdete mecburdurlar.″[2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1478.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 146; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34622.

( )يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمَامِهِمْۚ فَمَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَم۪ينِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ يَقْرَؤُ۫نَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَت۪يلًا (٧١ (

71. Ey Habîbim! Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağırdığımız günü zikret. O gün her kimin amellerinin yazılı olduğu kitabı sağ eline verilirse, işte onlar kitaplarını okurlar ve kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar.

İzah: Amel defterlerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُدْعَي أَحَدُهُمْ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَيُمَدُّ لَهُ فِي جِسْمِهِ سِتُّونَ ذِرَاعًا وَيُبَيَّضُ وَجْهُهُ وَيُجْعَلُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجٌ مِنْ لُؤْلُؤٍ يَتَلَأْلَأُ فَيَنْطَلِقُ إِلَى أَصْحَابِهِ فَيَرَوْنَهُ مِنْ بَعِيدٍ فَيَقُولُونَ اللّٰهُمَّ ائْتِنَا بِهَذَا وَبَارِكْ لَنَا فِي هَذَا حَتَّى يَأْتِيَهُمْ فَيَقُولُ أَبْشِرُوا لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْكُمْ مِثْلُ هَذَا قَالَ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُسَوَّدُ وَجْهُهُ وَيُمَدُّ لَهُ فِي جِسْمِهِ سِتُّونَ ذِرَاعًا عَلَى صُورَةِ آدَمَ فَيُلْبَسُ تَاجًا فَيَرَاهُ أَصْحَابُهُ فَيَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّ هَذَا اللّٰهُمَّ لَا تَأْتِنَا بِهَذَا قَالَ فَيَأْتِيهِمْ فَيَقُولُونَ اللّٰهُمَّ أَخْزِهِ فَيَقُولُ أَبْعَدَكُمْ اللّٰهُ فَإِنَّ لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْكُمْ مِثْلَ هَذَا (ت عن ابى هريرة)

Onlardan biri çağrılır, amellerinin yazılı olduğu kitabı (amel defteri) sağ eline verilir. Bedeni altmış arşın uzatılır, yüzü ak edilir ve başına parlak incilerden bir taç koyulur. Adam hemen arkadaşlarının yanına koşar, uzaktan onu görürler ve ″Allah'ım! Onu bize kavuştur ve onu bize mübârek kıl″ derler. O adam nihâyet yanlarına gelir ve onlara: ″Müjdeler olsun, hepiniz için aynı mükâfat vardır″ der.Kâfire gelince, onun yüzü kara edilir, bedeni Âdem sûretinde altmış arşın uzatılır. Onun başına da kâfirliğinin alâmeti olacak bir taç giydirilir. Arkadaşları onu görür ve ″Allah'ım! Bunun şerrinden sana sığınırız, onu bize ulaştırma″ derler. Nihâyet yanlarına geldiğinde de, ″Allah'ım! Bunu rezil kıl″ derler. O adam da: ″Allah, sizleri rahmetinden uzaklaştırsın, sizden her biriniz için de aynı cezâ vardır″ der.[1]

Kişinin amel defteri hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 13-14'e ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

(٧٢ (وَمَنْ كَانَ فٖي هٰذِهٖ اَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبٖيلًا (

72. Her kim bu dünyâda (mânen) kör olursa, âhirette de kördür ve daha ziyâde şaşkındır.

İzah: Her kim bu dünyâda, Allah'ın kendisine vermiş olduğu nîmet-lere karşı kör olursa ve Allah'ın kudretini gösteren alâmetleri görmeyip İslâm'a karşı kör olarak yaşarsa, işte o kimse âhirette de kör olarak mahşere getirilecek ve bu kimse âhirette daha da kötü bir durumda bulunacaktır. Zîrâ oradaki yeri Cehennem olacaktır.

(٧٣ (وَاِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذٖي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَاِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَلٖيلًا (

73. Ey Resûlüm! Müşrikler, sana vahyettiğimizden başkasını Bize karşı iftira etmen için nerdeyse seni vahyettiğimiz hakkında şüpheye düşüreceklerdi. Onlara tâbi olsaydın, işte o zaman seni dost edinirlerdi.

İzah: Müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i dâvâsından alıkoymak ve onu, üzerinde bulunduğu hak yoldan saptırmak için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, Müslüman olmaları için kendilerine mühlet vermesi ve bu sırada da putlarına tapmalarına ses çıkarmaması gibi taleplerde bulunmuşlardır. İşte bu Âyet-i Kerîme ile Allah'u Teâlâ, Resûlünü uyarmıştır.

(وَلَوْلَا اَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلٖيلًا (٧٤) اِذًا لَاَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا
(٧٥ (تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصٖيرًا (

74-75. Eğer seni hak üzere sâbit kılmasaydık, az kalsın onlara biraz meyledecektin.* Eğer onlara meyletseydin, dünyânın azâbını da, âhiretin azâbını da sana kat kat tattırırdık. Sonra kendin için Bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, bu âyetler inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة

"Allah'ım! Beni göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa, nefsime bırakma."[1]

Abdurrahman b. Ebî Bekre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَوَاتُ الْمَكْرُوبِ اللّٰهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ (د حم عن عبد الرحمن بن ابى بكرة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sıkıntıya düşenin duâsı şudur buyurdu: ″Allah’ım! Senin rahmetini umuyorum, beni göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa, nefsime bırakma.″[2]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 508.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 100-101; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19535.

وَاِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَاِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ اِلَّا قَلِيلًا (٧٦) سُنَّةَ مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا (٧٧)

76-77. Onlar, nerdeyse seni yurdundan (Mekke’den) çıkarmak için rahatsız edeceklerdi. O halde kendileri de senden sonra çok az kalacak-lardır.* Ey Resûlüm! Senden önceki Peygamberlerimizi yerlerinden çıkaranlar hakkındaki sünnetimiz de böyleydi ve Bizim sünnetimizde hiçbir değişiklik bulamazsın.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i Mekke’den hicret etmeye zorlayan müşriklerin liderleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in oradan hicret ederek ayrılmasından sonra Bedir Savaşı’nda öldürülmüşler ve böylece Âyet-i Kerîme’nin ifade ettiği gibi onlar da orada az bir zaman kalabilmişlerdir. Allah’u Teâlâ’nın, Peygamberlerine karşı gelenleri cezâlandırma âdeti yerini bulmuştur.

Sonuçta, Mekke müşriklerinin tamamı Allah’u Teâlâ tarafından cezâlandırılmıştır. Bir kısmı Bedir’de ölmüş, diğerleri ve onların yakınları da ölenlerin acısıyla azaba uğramışlardır. Daha sonra, Mekke bizzat Müslümanlar tarafından fethedilmiş ve böylece Mekke’de müşriklerin hükmü tamamen ortadan kalkmıştır.

اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا (٧٨)

78. Ey Habîbim! Güneşin zevâl (öğle) vaktinden iyice gece oluncaya kadar

(öğle, ikindi, akşam ve yatsıda) namaz kıl ve sabah namazını da kıl. Çünkü sabah namazı şâhitlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, kılınması farz olan beş vakit namaz beyan edilmiştir. Bu hususta:

أَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ دُلُوكُ الشَّمْسِ إِذَا فَاءَ الْفَيْءُ وَغَسَقُ اللَّيْلِ اجْتِمَاعُ اللَّيْلِ وَظُلْمَتُهُ (موطأ مالك عن داود بن الحصين)

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, (güneşin zeval vakti, diye tercüme ettiğimiz) ″Dulûk'uş-Şems″ ifadesine; güneşin batıya kaymasıyla gölgenin başlamasıdır, (iyice gece olunca, diye tercüme ettiğimiz) ″Gasak'ul-Leyl″ ifadesine de; gecenin tam olarak kararmasıdır (yatsı vaktidir), diye söylemiştir.[1]

Buradan anlaşıldığı üzere güneşin batıya yönelmesiyle birlikte gecenin iyice kararmasına kadar olan sürede öğle, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere dört vakit namaz kastedilmiştir. Sabah namazı da ayrı olarak âyetin devamında vurgulanmıştır.

Sabah namazının şâhitli olmasının nedeni, tefsir âlimlerinin beyanına göre; gündüz melekleri ile gece meleklerinin, nöbet değiştirirken bu namaza aynı anda şâhit olmalarıdır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَفْضُلُ صَلَاةُ الْجَمِيعِ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا وَتَجْتَمِعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ فَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا} (خ عن ابى هريرة)

″Cemaatle kılınan bir namazın tek başına kılınan bir namaza üstünlüğü yirmi beş derecedir.[2] Gece melekleriyle gündüz melekleri sabah namazında toplanırlar.″ Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: İsterseniz, ″Çünkü sabah namazı şâhitlidir ″ diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 78'i okuyun.[3]

Ancak kadınların, namazlarını evlerinde kılmaları daha efdaldir. Zîrâ bu hususta Ümmü Humeyd Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، يَمْنَعُنَا أَزْوَاجُنَا أَنْ نُصَلِّيَ مَعَكَ، وَنُحِبُّ الصَّلَاةَ مَعَكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاتُكُنَّ فِي بُيُوتِكُنَّ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكُنَّ فِي حُجَرِكُنَّ، وَصَلَاتُكُنَّ فِي حُجُرِكُنَّ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكُنَّ

فِي الّجَمَاعَةِ (ابن أبي شيبة وعبد بن حميد وابن المنذر عن أم حميد)

″Yâ Resûlallah! Kocalarımız seninle beraber namaz kılmamıza mâni olmaktadırlar. Oysa biz seninle beraber namaz kılmayı seviyoruz″ dediğimde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Özel odalarınızda namaz kılmanız normal odalarınızda kılmanızdan daha efdaldir. Normal odalarınızda namaz kılmanız da cemaatle kılmanızdan daha efdaldir″ buyurdu.[4]

[1] İmam Mâlik, Muvatta, Vukût'us-Salât 20; Rudânî, Cem'ul fevâid, Hadis No: 7053.

[2] Bir diğer Hadis-i Şerif'te de, ″Yirmi yedi derece daha üstündür″ diye geçmektedir (Sahih-i Buhârî, Ezan 30, 31; Sahih-i Müslim, Mesâcid 42 (249), Sünen-i Nesâî, İmâmet 42)

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 31; Rudânî, Cem'ul fevâid, Hadis No: 7054.

[4] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, c. 2, s. 277 (Hadis No 7 Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 81; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25331.

( )وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَكَۗ عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا (٧٩ (

79. Ey Habîbim! Gecenin bir kısmında da, beş vakitten fazla sana mahsus bir farz olarak teheccüd namazı kıl ki, Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Makâm-ı Mahmud″, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e has olarak mahşerde verilecek olan şefaat makamıdır; övülmüş makam anlamına gelir.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى قَوْلِهِ: (عَسٰى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا) وَسُئِلَ عَنْهَا قَالَ: هِيَ الشَّفَاعَةُ (ت عن ابى هرية)

″Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın″ diye geçen âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorulunca, şöyle buyurmuştur: ″O, şefaattir.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ اِلَّا حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ ه عن جابر بن عبد اللّٰه)

Her kim ezanı işittiği zaman, ″Allâhümme Rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmmeh. Ve's-salâti'l-kâimeh. Âti Muhammedeni'l-vesîlete ve'l-fadîleh. Veb'ashü makâmen mahmûdeni'llezî veadteh[2] (Ey bu mükemmel dâvetin ve namaz kıyâmı emrinin sahibi olan Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e vesîleyi ve yüksek dereceleri ver. Ona, vaad ettiğin Makam-ı Mahmûd'u lütfeyle)″ derse, mahşer gününde benim şefaatim ona hak olur.[3]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُثًا كُلُّ أُمَّةٍ تَتْبَعُ نَبِيَّهَا يَقُولُونَ يَا فُلَانُ اشْفَعْ يَا فُلَانُ اشْفَعْ حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ يَوْمَ يَبْعَثُهُ اللّٰهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ (خ عن ابن عمر)

″Mahşer günü insanlar bölük bölük, her ümmet Peygamberlerinin ardına düşerler ve (Ulul-Azim Peygamberlere): ″Ey filan! Şefaat et. Ey filan! Şefaat et″ derler. En son şefaat dileği, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e erişip nihâyet bulur. Bu şefaat olayı, Allah'u Teâlâ'nın, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Makâm-ı Mahmud'a ulaştırdığı gün meydana gelir.″[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

″Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Livâh'ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem'e gelerek, ″Sen bizim atamız Âdem'sin, Rabbinin katında bize şefaat et″ derler. O da: ″Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh'a gidin″ der. Onlar, Nûh'a gelirler. O da: ″Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim'e gidin″ der. Onlar, İbrâhim'e gelirler. O da der ki: ″Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah'ın

dînini savunmamış olsun″ buyurdu. Siz Mûsâ’ya gidin″ der. Sonra Mûsâ’ya gelirler. O da: ″Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ’ya gidin″ der. Onlar, Îsâ’ya gelirler. O da: ″Allah’tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gidin″ der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فَيَأْتُونَنِي فَأَنْطَلِقُ مَعَهُمْ قَالَ ابْنُ جُدْعَانَ قَالَ أَنَسٌ فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَآخُذُ بِحَلْقَةِ بَابِ الْجَنَّةِ فَأُقَعْقِعُهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ مُحَمَّدٌ فَيَفْتَحُونَ لِي وَيُرَحِّبُونَ بِي فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا فَأَخِرُّ سَاجِدًا فَيُلْهِمُنِي اللّٰهُ مِنَ الثَّنَاءِ وَالْحَمْدِ فَيُقَالُ لِي ارْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلْ تُعْطَ وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ وَقُلْ يُسْمَعْ لِقَوْلِكَ وَهُوَ الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي قَالَ اللّٰهُ {عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا} (ت عن ابى سعيد

″Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim.″ Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: ″Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bakıyorum.″ O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. ″Kim o?″ diye sorulur. ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem″ denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah’u Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: ″Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaat et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79’da: ″… Rabbin seni Makâm-ı Mahmud’a ulaştırsın″ diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[5]

Âyrıca Âyet-i Kerîme’de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e; ″Sana mahsus ″ diye hitap edilerek, gece teheccüd namazı kılması farz kılınmıştır. Bu ibâdet bizim için nâfiledir.

Bu âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu rivâyet nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bâzen namaz, bâzen niyaz, bâzen de istirahat ederdi. Bir gece mübârek gözleri kapandı. Kalbi uyanık idi. Yedinci kat gökten Cebrâil Aleyhisselâm’ın kanadının sesini işitip, kalkıp döşeğinin üzerinde oturdu. Cebrâil Aleyhisselâm:

- Yâ Resûlallah! Hakk Teâlâ sana selâm eder ve buyurur ki: ″Ey Habîbim! Ben seni kullarımın affını dilemen ve şefaat etmen için yarattım. Bu iş yatmakta ve rahatlıkta olmaz. Bütün ümmetinin günahlarını ve amellerini sana bildireyim. Sen bunları bil ki, rahat uyku uyuma.″

Sonra Cebrâil Aleyhisselâm, sevgili Peygamberimizin mübârek elini tuttu. Mekke'den dışarı çıktılar. Peygamberimize ümmetinin amellerini bir bir arz etti. Allah'u Teâlâ: ″Ey Habîbim! Makâm-ı Mahmud'u istersen, yemeği az ye ve uykuyu az uyu ki, Makâm-ı Şefaat'e erişesin″ buyurdu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hatırına şu geldi: ″Şimdi bu ümmetimin hangi hatâ ve kusurlarını Allah'u Teâlâ'dan isteyeyim?″ Böyle düşünürken hitap geldi: ″Ümmetinin günahlarının hepsinin affı, senin bütün geceyi, gecenin yarısını veya üçte birini ibâdet ile geçirmene bağlıdır.″[6]

İşte Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bütün geceyi, gece yarısından sonra veya gecenin üçte biri kalınca sabaha kadar ibâdet ile geçirmesini Allah'u Teâlâ emretmektedir. Gece ibâdetini yapmasının hikmeti de, kendisi için değil, ümmetinin günahlarının affı içindi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu makâmın bir Hadis-i Kudsî'de Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine şöyle bildirildiğini haber vermiştir:

مَقَامٌ يَحْمَدُكَ فِيهِ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ وَتَشْرُفُ فِيهِ عَلَى جَمِيعِ الْخَلَائِقِ تَسْأَلُ فَتُعْطَى وَتَشْفَعُ فَتُشَفَّعُ لَيْسَ أَحَدٌ إِلَّا تَحْتَ لِوَائِكَ. (عن ابن عباس)

″O öyle bir makam ki, bu makamda öncekiler de, sonrakiler de sana teşekkür ederler, sana minnettâr olurlar. Sen şerefçe bütün yaratılmışların üstünde olursun, istersin verilir, şefaat edersin şefaatin makbul olur. Senin sancağının altında olmadık hiç kimse kalmaz.″[7]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Bu duânın sonuna, nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, ″İnneke lâ tuhlif'ul-mîâd″ (Şüphesiz ki Sen sözünden dönmezsin) diye ilâve vardır. Yine bâzı rivâyetlerde de, ″Ve'l-fadîleh″'ten sonra ″Ve'dderacet'ür-rafîa″ ziyâdesi de vardır.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 8; Sünen-i İbn-i Mâce, Ezan 4.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 10; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1712; Bu Hadis-i Şerif'in daha uzun olarak nakledilen tam metni için

Bakınız: Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, Îman 327, (194).

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[6] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 95. Gece ibâdetiyle ilgili de Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20'ye bakınız.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 2, s. 574.

))وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا (٨٠ (

80. Ey Resûlüm! De ki: ″Yâ Rabbi! Beni gireceğim yere (Medîne'ye) hoşnutlukla girdir, çıkacağım yerden (Mekke'den) de hoşnutlukla çıkar ve tarafından bana (kâfirleri mağlup edecek) yardımcı bir kuvvet ver.″

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ ثُمَّ أُمِرَ بِالْهِجْرَةِ فَنَزَلَتْ عَلَيْهِ {وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا} (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de bulunuyordu. Sonra ona Medîne'ye hicret etmesi emredildi. İşte bunun üzerine; Ey Resûlüm! De ki: ″Yâ Rabbi! Beni gireceğim yere (Medîne'ye) hoşnutlukla girdir, çıkacağım yerden (Mekke'den) de hoşnutlukla çıkar…″ diye devam eden Sûre-i İsrâ, Âyet 80 nâzil oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Medîne'yi çok sever ve orası için duâ ederdi. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(اللّٰهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحُبِّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ ... (خ م عن عائشة

″Allah'ım! Bize Medîne'yi sevdir, Mekke'yi sevdirdiğin gibi hattâ daha fazla sevdir…″[2] diye duâ ederdi.

Enes Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَنَظَرَ إِلَى جُدُرَاتِ الْمَدِينَةِ أَوْضَعَ رَاحِلَتَهُ وَإِنْ كَانَ عَلَى دَابَّةٍ حَرَّكَهَا مِنْ حُبِّهَا (خ ت عن انس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferden dönünce, Medîne'nin duvarlarına bakar, develerini hızlandırırdı. Eğer bir bineğin üzerinde ise, onu tahrik ederdi. Bu davranışı, Medîne'ye sevgisinden ileri gelirdi."[3]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثَمَرِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدِّنَا اللّٰهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَا دَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ (م ت عن ابى هريرة)

"Allah'ım! Bize Medîne'mizi mübârek kıl, müdd ve sa' ile ölçülen meyvelerimizi bereket üzere bereketli kıl. Allah'ım! İbrâhim, Senin kulun, Peygamberin ve Halîlindir. Ben de Senin kulun ve Peygamberinim. O Sana Mekke için duâ etti. Ben de Sana Medîne için, onun Mekke hakkında yaptığı duâyı, bir misli fazlasıyla aynen yapıyorum."[4]

Mescid-i Nebevî'nin faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bâzıları şöyledir:

مَنْ صَلَّى فِي مَسْجِدِي أَرْبَعِينَ صَلَاةً لَا يَفُوتُهُ صَلَاةٌ كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَنَجَاةٌ مِنَ الْعَذَابِ وَبَرِئَ مِنَ النِّفَاقِ (ت حم عن انس بن مالك)

"Her kim benim mescidimde hiçbir vakti kaçırmayarak kırk vakit namaz kılarsa, onun için Cehennem azâbından kurtuluş beratı yazılır ve münâfıklıktan da kurtulmuş olur."[5]

مَا بَيْنَ بَيْتِى وَمِنْبَرِى رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمِنْبَرِى عَلَى حَوْضِى (خ م عن ابى هريرة)

"Evim ile minberim arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir ve minberim de Havz-ı Kevser üzerindedir."[6]

مَنْ حَجَّ اِلَى مَكَّةَ ثُمَّ قَصَدَنِي فِي مَسْجِدِي كُتِبَتْ لَهُ حَجَّتَانِ مَبْرُورَتَانِ. (الديلمي عن ابن عباس)

"Her kim Mekke'ye gelerek hac yapar da, sonra benim mescidimde (kabrimi ziyaret etmek kastıyla) beni ziyaret ederse onun için kabul olmuş iki hac sevabı yazılır."[7]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 42; Sahih-i Müslim, Hac 86 (480).

[3] Sahih-i Buhârî, Fezâil’ul-Medîne 10; Sünen-i Tirmizî, Daavât 44; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4614.

[4] Sahih-i Müslim. Hac 85 (473 Sünen-i Tirmizî, Daavât 55, Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4605.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12123; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 34939.

[6] Sahih-i Buhârî, Kabe ve Mescid-i Nebevî’de Namaz Kılmanın Fazileti 5; Sahih-i Müslim, Hac 92 (502).

[7] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 12370.

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا (٨١)

81. Ey Habîbim! De ki: ″Hak (İslâm) geldi ve bâtıl (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ الْبَيْتِ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةِ نُصُبٍ فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’yi fethettiğinde, Kâbe’nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve ″Hak (İslâm) geldi ve bâtıl (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur″[1] ve ″Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu″[2] diye geçen âyetleri okuyordu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde de şöyle buyurmuştur:

أَيَّها النَّاس فَإِنّ الشّيْطَانَ قَدْ يَئِسَ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنُّه إنْ يُطَعْ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ فَقَدْ رَضِيَ بِهِ بِمَا تُحَقُّرونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Ey insanlar! Bugün şeytan, sizin şu topraklarınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî sûrette kaybetmiştir (sizi şirke düşürüp sizin üzerinize hâkimiyet kuramaz). Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız, bu da onu memnun edecektir. Dîninizi korumak için bunlardan da sakının."[4]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[2] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[3] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[4] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 604

( )وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَۙ وَلَا يَزٖيدُ الظَّالِمٖينَ اِلَّا خَسَارًا (٨٢ (

82. Biz Kur'ân'ı, Mü'minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik. Bu Kur'ân, zâlimlerin de ancak hüsrânını artırır.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm, hem zâhir, hem de mânevi hastalıkların şifâsıdır. Mânevi hastalıklara şifâ olması, onun insanları cehâlet ve sapıklık karanlığından çıkarmasıdır. Hakkı görmeyen kör gözleri açar. Ayrıca Kur'ân, Mü'minler için bir rahmet kaynağıdır. Zîrâ Mü'minler, onun hükümleriyle amel edip Cenneti kazanırlar ve Cehennemin azâbından uzaklaşmış olurlar. Kur'ân, kâfirlerin de küfrünü artırır. Zîrâ kâfirler, onu inkâr ederek emirlerini tutmazlar, yasaklarından kaçınmazlar. Böylece Cehennemin azâbını hak etmiş olurlar.

Kur'ân-ı Kerîm'in zâhir anlamdaki şifâsına dair de çok sayıda Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْقُرْآنُ هُوَ الدَّوَاءُ (السجزى في الابانة والقضاعي عن على

"Kur'ân, bütün hastalıklara şifâdır."[1]

Kur'ân-ı Kerîm, Mü'minler için şifâ ve rahmettir. Bizim dînimizde Kur'ân âyetlerinin okunarak hastaların şifâya kavuşması haktır. Bu husus hem âyetlerde, hem de hadislerde açık bir şekilde geçmektedir.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49’da şöyle buyrulmaktadır:

″Ve onu İsrailoğullarına Peygamber olarak gönderecektir. O da, onlara şöyle der: ″Ben size Rabbinizden mûcizeler ile geldim. Ben size çamuru kuş şeklinde yaparım ve ona üflerim. O da Allah’ın izniyle kuş olur, uçar. Anadan doğma körlerin gözlerini açar ve ebraslıları (vücudunda beyaz lekeler çıkan hastaları) bu illetten kurtarırım…″

İşte Îsâ Aleyhisselâm, kendisine hak olarak inen İncil’den âyetler okuyup, duâ ederek hastaları şifâya kavuşturmuştur. Kur’ân’da bahsedilen şifâ ve rahmet, İncil’de, Tevrat’ta ve Zebur’da da vardı. Çünkü bunların hepsi o zamanda Allah’u Teâlâ tarafından indirilen hak kitaplardı.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ bu hususta şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ الْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا اشْتَكَى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِكَفِّهِ رَجَاءَ بَرَكَةِ يَدِهِ (حم عن عائشة)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem rahatsızlandığı zaman kendi kendine Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) Sûrelerini okur ve üflerdi. Kendisinin ağrısı şiddetlendiği zaman da, bu sûreleri ona ben okurdum ve bereketini umarak onun eliyle kendi vücudunu sıvazlardım.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ (الدارمى عن عبد الملك بن عمير)

″Fâtiha’da her hastalığa şifâ vardır.″[3]

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِى وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَاِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ (خ م ك طب عم ام سلمة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümmü Seleme’nin odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görünce, ″Bu kızcağızı okutun, buna nazar değmiştir″ buyurmuştur.[4]

Yine nakledildiğine göre, Hz. Âişe şöyle buyurmuştur:

(رَخَّصَ النَّبِيُّ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ الرُّقْيَةَ مِنْ كُلَ ذِى حُمَةٍ (خ عن عائشة

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem her (zehirli) iğnesi olan hayvanın zehirlemesinden dolayı ona okuyup üflemek sûretiyle, şifâ dileğinde bulunmamıza müsaade etti.″[5]

Yine bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ بِسْمِ اللّٰهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةِ بَعْضِنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا (خ عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hastaya okuduğunda: ″Allah'ın yardımı ve izniyle bizim toprağımız, bâzımızın tükürüğü ile şifâ bulur″ buyurur idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz, mübârek parmağını tükürüğü ile ıslatıp temiz toprağa bulaştırarak hastaya sürer ve böyle duâ ederdi. İyi kişilerin teberrüken yapacakları bu şekildeki duâ, bâzı hastalara Allah'ın izniyle şifâ verir.[6]

Bu hususta Seleme İbn-i Ekvâ Radiyallâhu anhu'nun şöyle söylediği nakledilmiştir:

ضُرِبْتُ ضَرْبَةً فِى سَاقِى يَوْمَ خَيْبَرَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَفَثَ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَثَاتٍ فَمَا اشْتَكَيْتُهَا حَتَّى السَّاعَةِ. (خ عن سلمة بن الاكوع)

“Hayber Günü, ben baldırımdan ağır bir şekilde vurulmuştum. Hemen Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üç defa üfledi. O saatte şikâyetçi olduğum hastalığımdan eser kalmadı.”[7]

Bu hususta Kadı İyaz da şu iki hâdiseyi nakleder:

وَقَطَعَ اَبُو جَهْلٍ يَوْمَ بَدْرٍ يَدَ مُعَوِّذَ بْن عَفْرَاءَ فَجَاءَ يَحْمِلُ يَدَهُ فَبَصَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاَلْصَقهَا فَلَصِقَتْ (الشفاء عن ابن وهب)

″Ebû Cehil, Muavviz b. Afrâ'nın elini kesmişti, elini taşıyarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi. Peygamber Efendimiz, onun yarasına tükürerek yerine yapıştırdı. Derhal yerine yapıştı kaldı.″[8]

وَرُمِىَ كُلْثُومُ بْنُ الْحُصَيْنِ يَوْمَ اُحُدٍ فِى نَحْرِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ فَبَرَأَ (الشفاء

"Hüseyin oğlu Kulsum'a, Uhud Günü ok atılmış ve boğazında yara açmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem yaraya tükürdü ve anında iyileşti."[9]

Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle anlatılmaktadır:

اشْتَكَيْتُ فَأَتَانِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَقُولُ اللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ أَجَلِي قَدْ حَضَرَ فَأَرِحْنِي وَإِنْ كَانَ مُتَأَخِّرًا فَاشْفِنِي أَوْ عَافِنِي وَإِنْ كَانَ بَلَاءً فَصَبِّرْنِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ قُلْتَ قَالَ فَأَعَدْتُ عَلَيْهِ قَالَ فَمَسَحَ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ اللّٰهُمَّ اشْفِهِ أَوْ عَافِهِ قَالَ فَمَا اشْتَكَيْتُ وَجَعِي ذَاكَ بَعْدُ (حم عن على)

Hz. Ali dedi ki: Ben rahatsız idim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma geldi. Bu arada ben şöyle diyordum: "Allah'ım! Ecelim gelmiş ise beni rahatlat, ecelim gelmemişse de bana şifâ ve afiyet ver. Şâyet bu bir belâ ise bana sabır ihsan et." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Nasıl dedin?" diye sordu. Ben de ona söyledim. Eliyle beni sıvazladı, sonra da: "Allah'ım! Ona şifâ ver" diye buyurdu. Bundan sonra da böyle bir ağrı duymadım.[10]

Bu konuda bir Hadis-i Şerif'de de şöyle nakledilmiştir:

فَنَفَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنِهِ فَأَبْصَرَ فَرَأَيْتُهُ يُدْخِلُ الْخَيْطَ فِي الإِبْرَةِ. (طب ابن ابى... شيبة بغوى ابو نعيم عن ابن فديك)

"Füdeyk adında bir kimse vardı. Seksen yaşında bir ihtiyardı. Gözleri ağrımıştı. Hiç görmüyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun gözlerine üfledi. Öyle sıhhat buldu ki, iğneye iplik geçirir oldu."[11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaptığı bütün uygulamalar, ümmetine sünnet olarak kalmıştır. Bu sebeple de Mü'minler tarafından Allah'u Teâlâ'nın izniyle şifâya kavuşması umularak hastaların üzerine Kur'ân âyetleri okunup üflenir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2310; Sünen-i İbn-i Mâce, Kitab'üt-Tıb 41.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23585.

[3] Sünen-i Dârîmi, Fadâil'ul-Kur'ân 12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1933, Sahih-i Müslim, Selâm 21 (59 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19252.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1934.

[6] Zübdet'ül-Buhârî Tercümesi, Hadis No: 1301.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh, Hadis No: 1611.

[8] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 323.

[9] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 322.

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1005.

[11] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 24; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3466; İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniyye, s. 334; Kadı İyaz, Şifâ-ı Şerif, s. 322.

( )وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِهٖۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُ۫سًا (٨٣)

83. İnsana nîmet verdiğimiz vakit (Allah'a taat ve ibâdetten) yüz çevirip yan çizer. Ona şer isâbet ettiği vakit de ümitsizliğe kapılır.

İzah: Allah'u Teâlâ insanı sıhhate, nîmetlere, hasta iken şifâya kavuşturduğu vakit, kendisine böyle ihsanlarda bulunmuş olan Rabbini zikretmekten, O'na şükrederek emirlerine riayette bulunmaktan uzaklaşır, kulluk görevini yapmaktan gâfil bulunur. Ona bir belâ isabet edince de, Allah'ın rahmetinden ümidini keser, hakka yönelerek duâ ve niyazda bulunmaz.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 9'da da şöyle buyurmaktadır:

″Yemin olsun ki, insana tarafımızdan bir nîmet tattırır, sonra da onu kendisinden geri alırsak, şüphesiz ki o, ümitsizliğe düşer ve nankör olur.″

Mü'min olmayanlar, bu âyette geçtiği gibi Rabbine karşı nankörlük yapmaktadır. Fakat Mü'minler böyle değildir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

″Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

( )قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهٖۜ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ اَهْدٰى سَب۪يلاً۟ (٨٤ (

84. Ey Resûlüm! De ki: ″Herkes kendi inancına göre amel eder. Kimin yolunun daha doğru olduğunu ise Rabbin daha iyi bilir.″

( )وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِۜ قُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبّ۪ي وَمَٓا اُو۫ت۪يتُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَل۪يلًا (٨٥ (

85. Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: ″Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِيَهُودَ أَعْطُونَا شَيْئًا نَسْأَلُ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالَ سَلُوهُ عَنْ الرُّوحِ قَالَ فَسَأَلُوهُ عَنْ الرُّوحِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الرُّوحِ قُلْ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} قَالُوا أُوتِينَا عِلْمًا كَثِيرًا أُوتِينَا التَّوْرَاةَ وَمَنْ أُوتِيَ اَلتَّوْرَاةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا فَأُنْزِلَتْ {قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ} إِلَى آخِرِ الْآيَةَ (ت عن ابن عباس)

Kureyşliler, Yahudilere: ″Bize sorabileceğimiz bir şeyler verin ki onu şu adama soralım″ dediler. Yahudiler de: ″Ona, ruh hakkında sorun″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ruh hakkında sorduklarında, Allah’u Teâlâ: Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: ″Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir″ mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 85’i indirdi. Bunun üzerine Yahudiler: ″Bize büyük ilim verilmiştir; bize Tevrat verildi ve her kime Tevrat verilmişse ona büyük hayır verilmiştir″ dediklerinde de: Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez″ mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 109’u indirdi.[1]

Yine Sûre-i İsrâ, Âyet 85’in sonunda, Allah’u Teâlâ: ″Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir″ diye buyurduğu üzere, insanoğlu ne kadar ilim sahibi olursa

olsun, Allah'ın ilmi yanında onun ilmi pek azdır.

Kehf Sûresi'nde geniş olarak anlatıldığı üzere, Hızır Aleyhisselâm ile Mûsâ Aleyhisselâm arasındaki kıssa hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu olayı anlatırken şöyle buyurmuştur:

Mûsâ, Hızır ile beraber gemiye bindiklerinde; bir ara küçük bir kuş gelip geminin kenarına kondu ve denize bir iki defa gagasını daldırıp çıkardı. Bunu gören Hızır dedi ki:

يَا مُوسَى مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللّٰهِ إِلَّا مِثْلَ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ بِمِنْقَارِهِ مِنَ الْبَحْرِ ... (خ عن ابى ابن كعب)

″Yâ Mûsâ! Bu kuşun gagasında kalan ıslaklık, denize nisbetle ne kadarsa, senin ve benim ilmim de Allah'ın ilmine göre o kadardır…″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065. Bu kıssa için bakınız: Sûre-i Kehf, Âyet 60-82.

وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلاً (٨٦) اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ اِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا (٨٧)

86-87. Yemin olsun ki, eğer dileseydik, Biz sana vahyettiğimizi (Kur'ân'ı) tamamen ortadan kaldırırdık. Sonra onu geri getirmek için Bize karşı kendine bir vekil de bulamazdın.* Ancak Rabbinden bir rahmet olarak böyle yapmadık. Ey Habîbim! Allah'u Teâlâ'nın sana lütuf ve keremi çok büyüktür.

İzah: Hakk Teâlâ: ″Ey Habîbim! Allah'u Teâlâ'nın sana lütuf ve keremi çok büyüktür″ diye buyurarak, Habîbini methü senâ etmektedir. Zîrâ her şeyden evvel onun nûrunu yaratmış, ondan da yaratılan her şeyi yaratmış[1] ve onu son Peygamber olarak âlemlere göndererek, Peygamberlerin baş tacı kılmıştır.[2] Allah'u Teâlâ gönderdiği Peygamberlerin hepsinden ahid almıştır ki, onlar hayatta iken Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderilecek olursa, ona îman getirsinler ve yardım etsinler. Ümmetlerinden de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman getirip yardım etmek üzere ahid alsınlar.[3] Yine Allah'u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Tevrat'ta ve İncil'de

Ahmed ismiyle, Zebur’da da Mahmud ismiyle[4] ve Kur’ân’da da Muhammed[5] ismiyle övmüş, meth etmiştir. Allah’u Teâlâ bütün ilâhi kitapları içine alan Kur’ân-ı Azîm’üş-Şân’ı ona vermiştir.[6] Yine hiçbir Peygambere verilmeyen Mîracı ona vermiştir.[7] Ümmetini, diğer ümmetlerden üstün kılmış ve mahşerde ümmetini, diğer Peygamberlere şâhit kılmıştır.[8] Şefaat makamı olan Makâm-ı Mahmud’u ona vermiştir. Daha bunlar gibi nice nîmetler ihsan etmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا اِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ اِذَا أَيِسُوا لِوَاءُ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّى وَلَا فَخْرَ (ت عن انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ’ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflisi benim. Bunları övünmek için söylemiyorum, hakikat budur."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e verilen nîmetler ve onun diğer Peygamberlere olan üstünlüğüne dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253’ün izahına bakınız.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9.

[2] Sûre-i Ahzâb, Âyet 40.

[3] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82.

[4] Sûre-i Saff, Âyet 6; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 160.

[5] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Fetih, Âyet 29; Sûre-i Muhammed, Âyet 2.

[6] Sûre-i Şuarâ, Âyet 196.

[7] Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[8] Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110’a bakınız.

[9] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

(قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰۤى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِه۪ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَه۪يرًا (٨٨))

88. Ey Resûlüm! De ki: ″Yemin olsun ki, bu Kur’ân’ın bir mislini getirmek için, insan ve cin hep bir araya gelseler ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine de onun mislini getiremezler.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm’in benzerinin getirilememesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 38 ve izahına bakınız.

(وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ ف۪ي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍۘ فَاَبٰۤى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُورًا (٨٩))

89. Yemin olsun ki, bu Kur’ân’da insanlar için her türlü misalden değişik şekillerde beyan ettik. Fakat insanların çoğu yine de inkârlarında ısrar ederler.

(وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوعًاۙ (٩٠) اَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخ۪يلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْج۪يرًاۙ (٩١) اَوْ تُسْقِطَ السَّمَٓاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَأْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَب۪يلًاۙ (٩٢) اَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمَٓاءِۜ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُ۬هُۜ قُلْ سُبْحَانَ رَبّ۪ي هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا۟ (٩٣))

90-93. Müşrikler dediler ki: ″Bize yerden bir kaynak çıkarıp akıtıncaya kadar, sana aslâ îman etmeyiz.* Yahut senin hurma ve üzüm ağaçlarından bir bahçen olsun da, arasından şarıl şarıl nehirler akıtasın.* Yahut zannettiğin üzere göğü üzerimize parça parça düşüresin. Yahut Allah’ı ve melekleri âşikâre olarak karşımıza getiresin.* Yahut senin için altından bir evin olmalı veya semâya çıkasın, ona çıktığına da aslâ inanmayız, tâ ki bize okuyacağımız (dâvânı tasdik edecek) bir kitap indiresin.″ Ey Resûlüm! De ki: ″Rabbimi tenzih ederim, ben Resûl olan beşerden başka bir şey değilim.″

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Mekke’de yaşayan Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Cehil, Velid b. Muğire gibi müşrikler bir araya gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yanlarına dâvet ettiler ve ondan, yerden pınarlar fışkırtmasını veya nehirler akıtmasını yahut göğü üzerlerine parça parça düşürmesini yahut Allah’ı ve melekleri getirmesini istemeleri üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

Ebû Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَكَلَّمَهُ فَجَعَلَ تُرْعَدُ فَرَائِصُهُ فَقَالَ لَهُ هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ (ه عن ابى مسعود)

Bir gün bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna geldi ve onun mânevî heybetinden titremeye başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Korkma! Ben bir hükümdar değilim. Ben ancak, Kureyş kabilesinden kurumuş et yiyen bir kadının oğluyum″ diye buyurdu.[1]

Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’te açıkça geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaratılış olarak bir beşerdir. Fakat beşerin en hayırlısıdır. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir ismi de ″Hayr’ul-Beşer″dir.

Nitekim insanların en üstünü ve efendisi olduğuna dair, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُدْعُوا لِى سَيِّدَ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَلَسْتَ سَيِّدَ الْعَرَبِ؟ قَالَ: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَعَلِيٌّ سَيِّدُ الْعَرَبِ. (ك عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali’yi kastederek: ″Bana Arabın Efendisini çağırın″ dedi. ″Yâ Resûlallah! Arabın Efendisi sen değil misin?″ dediğimde, buyurdu ki: ″Ben Âdemoğlunun Efendisiyim. Ali, Arabın Efendisidir.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَمْ يَقُلْ عَلَيَّ خَيْرُ النَّاسِ فَقَدْ كَفَرَ (خط عن على)

″Kim benim için insanların en hayırlısıdır, demezse yemin olsun ki kâfir olur. ″[3]

Elmas bir taştır, ancak çakıl taşı gibi sıradan bir taş değildir. İşte Elmas, taşlar içerisinde ne kadar değerli bir mücevher ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de beşerdir, ama Allah katında insanların en hayırlısı ve en değerlisidir. [4]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et’ime 30.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4690; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2683.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 442/15.

[4] Bu hususta bakınız: Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82; Sûre-i Nûr, Âyet 35, İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9.

(وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَٓاءَهُمُ الْهُدٰى اِلَّٓا اَنْ قَالُوا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَسُولًا (٩٤) قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْاَرْضِ مَلٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنّ۪ينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَلَكًا رَسُولًا (٩٥) قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَه۪يدًا بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْۜ اِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِه۪ خَب۪يرًا بَص۪يرًا (٩٦))

94-96. Kendilerine hidâyet geldiği zaman, insanları îman etmekten meneden ancak onların: ″Allah, bir beşeri mi Resûl olarak gönderdi?″ demeleridir.* Ey Resûlüm! De ki: ″Eğer yeryüzünde yurt tutup dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten Resûl olan bir melek indirirdik.″* De ki: ″Benimle sizin aranızda (Peygamberliğimin doğruluğuna dair) şâhit olarak Allah yeter. Şüphesiz O, kullarının her hâlinden haberdardır ve yaptıkları her şeyi görendir.″

İzah: İnsanlara, hidâyet yani Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamber olduğunu gösteren açık mîcizeler ve Kur’ân âyetleri geldiği halde, onların inkâr etmelerine sebep olan şey, bir insanın, Peygamber olarak gönderilmesini garip karşılamalarıdır.

Müşrikler, bir insanın Peygamber olarak gönderilemeyeceğini iddia ediyor ve Peygamberlik gibi bir vazifenin, insanüstü bir güce sahip olan Melek gibi bir varlığa verilmesi lâzım geldiğini iddia ediyorlardı.

Allah’u Teâlâ bu âyetler ile, ″Eğer yeryüzündeki yaşayanlar melek olsaydı, o zaman melekten bir Peygamber gönderirdik″ diye buyurarak o müşriklere cevap vermiştir.

(وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِه۪ۜ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّاۜ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَع۪يرًا (٩٧) ذٰلِكَ جَزَٓاؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا وَقَالُٓوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَد۪يدًا (٩٨))

97-98. Allah’u Teâlâ kime hidâyet ederse, işte o kimse hidâyete nâil olur. Kimi de dalâlette bırakırsa, artık onlar için O’ndan başka aslâ dostlar bulamazsın. Biz onları mahşer günü; kör, dilsiz ve sağır oldukları halde yüzüstü süründürerek

haşrederiz. Onların varacakları yer Cehennemdir. Onun ateşi sükûnet buldukça, onlara ateşi artırırız.* Bu, onların âyetlerimizi yalanlamalarının ve ″Biz kemik olup dağınık hâle geldikten sonra, tekrar diriltilir miyiz?″ demelerinin cezâsıdır.

İzah: Kâfirlerin yüzüstü süründürülerek mahşere getirileceklerine dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْشَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس)

Bir adam: ″Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Furkân 1, Rikak 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

(اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذٖي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اَجَلًا لَا رَيْبَ فٖيهِۜ فَاَبَى الظَّالِمُونَ اِلَّا كُفُورًا (٩٩))

99. O kâfirler görmüyorlar mı ki, gökleri ve yeri yaratan Allah, elbette onların mislini de yaratmaya kâdirdir. Allah'u Teâlâ onlar için, meydana gelmesinde şüphe olmayan bir ecel tâyin etmiştir. Hak ve hakikat bu kadar açık iken yine zâlimler, inkârlarında ısrar ederler.

(قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَٓائِنَ رَحْمَةِ رَبّٖٓي اِذًا لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُورًا۟ (١٠٠))

100. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Siz, Rabbimin rahmet hazinelerine sahip olsaydınız, bitmesinden korkarak sarfında cimrilik ederdiniz. Gerçekten insan çok cimridir.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın hazinesinin bitmeyeceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur

يَدُ اللّٰهِ مَلْأَى لَا يَغِيضُهَا نَفَقَةٌ سَحَّاءُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَقَالَ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ (خ عن ابى هريرة)

″Allah'ın eli dopdoludur. Hiçbir nafaka onu eksiltmez. Allah, gece ve gündüz

ihsan eder. Görmez misiniz? Göklerin ve yerin yaratıldığı günden beri ihsan etmekte ve elindeki hiçbir şey tükenmemektedir."[1]

Bu âyette, insanın cimri olduğundan bahsedilmektedir. Nefislerde olan cimrilik, insanlarda olan bir beşeriyet hâlidir. İnsan, aklını ve irâdesini kullanıp nefsine hâkim olarak hatâya ve yanlışa düşmekten kurtulur. Dolayısıyla cimrilik, insanlık tabiatı gereğidir, ondan ayrılmaz. Fakat kişi irâdesini kullanarak bu duyguya hâkim olur. Bu durum kişiye, nefsine hâkim olarak günahlardan sakınıp sâlih ameller işlediği sürece zarar vermez.

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 19; Sahih-i Müslim, Zekât 11 (36-37).

(وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى تِسْعَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَسْـَٔلْ بَن۪ٓي اِسْرَٓا ۪يلَ اِذْ جَٓاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا مُوسٰى مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾)

101. Yemin olsun ki, Mûsâ'ya dokuz açık mûcize verdik. Ey Resûlüm! İsrailoğullarına sor. Mûsâ onlara geldiği vakit, Firavun ona: "Ey Mûsâ! Ben seni sihirbaz zannediyorum" demişti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen dokuz açık mûcizeden maksat, Firavun ve adamlarına karşı, Mûsâ Aleyhisselâm'a verilen dokuz mûcize olup bunlar sırası ile şöyledir:

"Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği."[1]

Bu husus Sûre-i Neml, Âyet 12'de de şöyle geçmektedir:

"Sana verilen dokuz mûcizeden biri olarak, elini koynuna sok, gözleri kamaştıracak sûrette parlak çıkar. Firavun ve kavmine git. Çünkü onlar fâsık bir kavimdir."

Hz. Mûsâ'nın, Firavun ve taraftarlarının dışında, İsrailoğullarına getirdiği birçok mûcize daha vardır. Âsâsını taşa vurarak su fışkırtması, çölde İsrailoğullarını bulutla gölgelendirmesi, gökten üzerlerine bıldırcın eti ve kudret helvası inmesi bu mûcizelerdendir.

[1] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 33'e bakınız.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَٓا اَنْزَلَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ بَصَٓائِرَۚ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا (١٠٢)
فَاَرَادَ اَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَم۪يعًاۙ (١٠٣) وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِه۪ لِبَن۪ٓي اِسْرَٓا۪يلَ اسْكُنُوا
الْاَرْضَ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَف۪يفًاؕ (١٠٤)

102-104. Mûsâ da, Firavun’a: ″Muhakkak bilirsin ki, bunları ancak, göklerin ve yerin Rabbi apaçık deliller olarak indirmiştir. Ey Firavun! Ben zannederim ki, sen hayırdan saparak helâk olmuşsun″ demişti.* Bunun üzerine Firavun, o yerden onların (öldürmek sûretiyle) kökünü kazımak istedi. Biz de, Firavun ile ona tâbi olanların hepsini (Kızıldeniz’de) gark ettik.* Bu olaydan sonra İsrailoğullarına dedik ki: ″O yerde oturun. Sonra âhiret vaadi gelince, hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz.″

İzah: Firavun ve ona tâbi olanlar Kızıldeniz’de helak olduktan sonra Allah’u Teâlâ, Hz. Mûsâ’nın ve ona tâbi olan İsrailoğullarının, Şam bölgesinde bulunan Kuds-i Şerif’in bulunduğu topraklara yerleşmelerini emretti ve mahşer gününde, Firavun ve ve ona tâbi olanları, Hz. Mûsâ’yı ve ona tâbi olanları bir araya getireceğini vaad etmiştir. Bâzı müfessirler tarafından, İsrailoğullarının yerleşmeleri emredilen o yerin, Mısır ve çevresi olduğu da beyan edilmiştir.

وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَۜ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًاۢ (١٠٥)

105. Ey Habîbim! Biz, Kur’ân’ı hak olarak indirdik ve hak olarak indi. Biz seni, ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

وَقُرْاٰنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَاَهُ عَلَى النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْز۪يلًا (١٠٦)

106. Biz Kur’ân’ı, insanlara yavaş yavaş okuyasın diye, âyet âyet ayırdık ve onu (ihtiyaca göre) peyderpey indirdik.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm’in iniş şekli, Sûre-i Furkân, Âyet 32’de de şöyle geçmektedir:

″Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm’ı kastederek), ″Kur’ân, ona bir defada indirilseydi ya!″ dediler. Biz ise, onu kalbine yerleştirip pekiştirmek için işte böyle parça parça indirdik ve onu âyet âyet beyan ettik.″

قُلْ اٰمِنُوا بِه۪ٓ اَوْ لَا تُؤْمِنُواۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِه۪ٓ اِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًاۙ (سَجْدَه)
(١٠٧) وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَٓا اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا (١٠٨) وَيَخِرُّونَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَز۪يدُهُمْ خُشُوعًا
(١٠٩)

107-109. Ey Resûlüm! (Mekke kâfirlerine) de ki: ″Kur’ân’a ister îman edin, ister îman etmeyin. Şüphesiz Kur’ân, önceki kitapları okuyanların âlimlerine okunduğu vakit onlar, Allah’u Teâlâ’yı tâzim ederek yüzüstü secdeye kapanırlar. (Secde âyetidir)* ″Rabbimiz noksan sıfatlardan uzaktır. Rabbimizin vaadi muhakkak meydana gelir″ derler.* Onlar ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar ve Kur’ân, onların huşûunu artırır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan’a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi’ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm’a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi’ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Kur’ân, onların huşûunu artırır″ diye geçen ifade; Kur’ân-ı Kerîm, Allah’u Teâlâ’nın büyüklüğünü düşünmekten dolayı meydana gelen korku ve saygılarının artmasına vesîle olur, demektir.

[1] Bu konu Sûre-i Mâide, Âyet 82-85’te de anlatılmaktadır, geniş bilgi için oraya bakınız.

(قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا
وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلًا (١١٠))

110. Ey Resûlüm! De ki: ″İster Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın, hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihâyet en güzel isimler O’nundur.″ Ve namazında sesini çok yükseltme, çok da kısma. Bu ikisinin arasında bir yol tut.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin; Ey Resûlüm! De ki: ″İster Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın, hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihâyet en güzel isimler O’nundur″ diye buyrulan kısmını, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ izah ederken şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke’de iken secdeye kapanır ve Allah’a yalvararak, ″Yâ Allah! Yâ Rahmân!″ derdi. Bunu duyan müşrikler: ″Bu adam tek bir ilaha ibâdet ettiğini iddia ediyor, halbuki iki ilaha duâ ediyor″

dediler. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu ve Hakk Teâlâ, Allah ve Rahmân'ın aynı olduğunu beyan etti.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً غَيْرَ وَاحِدٍ ... (ت عن ابى هريرة

″Allah'u Teâlâ'nın, doksan dokuz güzel ismi vardır…″[1] diye buyurmuş ve bu isimleri sırası ile saymıştır.[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin ikinci kısmıyla ilgili olarak da şu hâdiseyi anlatmıştır:

{وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا} قَالَ أُنْزِلَتْ وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَوَارٍ بِمَكَّةَ فَكَانَ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ سَمِعَ الْمُشْرِكُونَ فَسَبُّوا الْقُرْآنَ وَمَنْ أَنْزَلَهُ وَمَنْ جَاءَ بِهِ فَقَالَ اللّٰهُ تَعَالَى {وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا} {لَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ} حَتَّى يَسْمَعَ الْمُشْرِكُونَ {وَلَا تُخَافِتْ بِهَا} عَنْ أَصْحَابِكَ فَلَا تُسْمِعُهُمْ {وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا} أَسْمِعْهُمْ وَلَا تَجْهَرْ حَتَّى يَأْخُذُوا عَنْكَ الْقُرْآنَ (خ م عن ابن عباس)

″Ve namazında sesini çok yükseltme, çok da kısma. Bu ikisinin arasını bir yol tut…″[3] diye geçen âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de İslâm'ı gizli olarak yayarken nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sahabeleriyle namaz kıldığı zaman, Kur'ân'ı okurken sesini yükseltiyordu. Müşrikler ise Kur'ân'ı işitince, hem Kur'ân'a, hem onu indirene, hem de Kur'ân kendisine gelene hakâret ediyorlardı. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″Ve namazında sesini çok yükseltme″ ki, müşrikler onu işitmesin, Ashâbının duyamayacağı şekilde, ″Çok da kısma.″ ″Bu ikisinin arasını bir yol tut″ ki Ashâbın, okuduğunu duysun ve senden Kur'ân'ı alıp öğrensinler, diye buyurmuştur.[4]

İbn-i Zeyd Hazretleri ise, Âyet-i Kerîme'nin bu kısmını şöyle izah etmektedir:

″Ehl-i Kitap ibâdet ederlerken seslerini kısıyorlardı. İçlerinden birisi âniden sesini yükseltiyor, bunun üzerine diğerleri de ona katılarak bağırıyorlardı. Allah'u Teâlâ bu âyeti göndererek Müslümanların, onlar gibi bağırmamalarını ve okuyuşlarını tam olarak da gizlemememelerini emretti.″

Bu sebeple namaz kıldıran imâm, namaz kıldırırken sesini ne çok yükseltmeli, ne de çok alçatmalıdır. Namazı, vakarlı bir şekilde normal bir sesle kıldırmalıdır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 50.

[2] Allah'u Teâlâ'nın, bu güzel isimlerine dair Sûre-i Âraf, Âyet 180 ve izahına bakınız.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 110.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 13; Sahih-i Müslim, Salât 31 (145 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7060.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا (١١١)((

111. Ey Resûlüm! ″Çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, zilletten uzak olup yardıma da ihtiyacı olmayan Allah'a hamd olsun″ de. Ve O'nu tâzim ile tekbir et.

İzah: Hristiyanlar ve Yahudiler, Allah'u Teâlâ'nın çocuk edindiğini, müşrikler, Allah'ın ortakları olduğunu, Sâbiiler ve Mecûsiler de, Allah'ın, acizlikten dolayı yardımcılar edindiğini iddia etmişler, Allah'u Teâlâ da bu âyette, o iddiaların tümüne cevap vermiştir.[1]

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Sehl Radiyallâhu anhu'nun babasından naklettiği Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ آيَةُ الْعِزِّ {الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا} الْآيَةَ كُلَّهَا (حم عن سهل عن ابيه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i İsrâ, Âyet 111'i okuyarak, ″Bu âyet, izzet âyetidir″ buyurdu.[2] Yani Allah'u Teâlâ'nın şerefini zikreden bir âyettir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا كَرَبَنِي أَمْرٌ إِلَّا تَمَثَّلَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قُلْ: تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ {وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلِكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِي مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا (ك عن ابى هريرة)

Ne zaman bir sorunum olduysa, mutlaka Cebrâil bana görünüp, Yâ Muhammed! Her zaman diri olan ve ölmeyen Allah'a tevekkül ettim. ″Çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, zilletten uzak olup yardıma da ihtiyacı olmayan Allah'a hamd olsun″[3] de. Ve O'nu ta'zim ile tekbîr et″ dedi.[4]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 590.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15081.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 111.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1829; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3424; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 414.